

В. Я. Малиновський

**Становлення і розвиток
місцевого самоврядування
у Волинській області
(1990–2010 рр.)**

*Мойй матери
Олександрі Прокопівні
присвячую*

Валентин Ярославович Малиновський

**Становлення і розвиток
місцевого самоврядування
у Волинській області
(1990–2010 рр.)**

Монографія

Луцьк
Видавництво «Ініціал»
2013

УДК 352.07 (477.82)
ББК 66.3 (4УКР) 63
М19

Рекомендовано до друку Вченою радою
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки
(Протокол № 2 від 26.09.2013 р.)

Рецензенти:

В. К. Баран, доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри нової та новітньої історії України Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

В. І. Бортніков, доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри політології Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

М. М. Гон, доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри політичних наук Рівненського державного гуманітарного університету

Малиновський В. Я.

М19 Становлення і розвиток місцевого самоврядування у Волинській області (1990–2010 рр.) : монографія. – Луцьк : Ініціал, 2013. – 350 с. : іл.
ISBN 978-966-7501-45-7

У монографії висвітлено становлення інституту місцевого самоврядування у Волинській області та його розвиток за двадцятилітній період. Зазначений процес розглядається паралельно з еволюцією системи місцевих органів виконавчої влади, виборчої системи, виборчого процесу, партійної системи, адміністративно-територіального устрою. Такий комплексний підхід дав можливість усебічно прослідкувати політичну історію Волині у новітній історичний період.

Видання буде корисним для науковців, політиків, депутатів, працівників органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади, студентів та широкого кола читачів.

УДК 352.07 (477.82)

ББК 66.3 (4УКР) 63

Передмова

Політична влада як фундаментальна категорія політології завжди перебуватиме у центрі уваги дослідників, стаючи предметом особливої зацікавленості на переломних етапах суспільно-політичного розвитку. У цьому контексті природа, закономірності та сутнісні характеристики місцевого самоврядування – невід’ємної складової публічної влади, займають усе більшу увагу українських науковців. Адже із становленням громадянського суспільства функціонування зазначеного політичного інституту стає все більш значимим, виходячи із парадигми його суспільно-політичного призначення. Очевидно, що розширення ролі місцевого самоврядування, посилення його владних позицій у політичній системі повинні супроводжуватися відповідним теоретичним обґрунтуванням, новими науковими підходами, які були б адекватними політичним викликам сьогодення. Фактично нові реалії державотворення, пов’язані із глобальними змінами політичної системи, потребують нової концепції, яка б ураховувала глибинні трансформаційні процеси у системі публічної влади України.

Сучасний етап розвитку демократії в нашій державі супроводжується складними політичними та соціально-економічними проблемами, віддзеркалюючи суперечливі аспекти перехідного періоду. Подібний шлях до нас пройшло багато демократичних країн світу. Досвід сусідніх країн, що стали на демократичний шлях розвитку (Польщі, Словаччини, країн Балтії), вже не кажучи про досвід західних демократій, показує, що без розвиненої системи місцевого самоврядування побудувати ефективну систему публічної влади та забезпечити демократичний вектор суспільного розвитку неможливо. Відповідно сьогодні місцеве самоврядування набуло значення політичного феномена – універсального засобу ліквідації історично зумовленої суперечності між державою і суспільством та подолання таким чином політичного відчуження населення від влади. Це та первинна ланка у демократичній системі організації влади, в якій закладено основи безпосередньої (народної демократії). Таким чином, місцеве самоврядування – це перспективний напрям утвердження нової демократичної держави і громадянського суспільства, переходу до нових форм власності та розширення повноважень регіонів у публічному управлінні, де в центрі уваги перебуває людина з її проблемами та інтересами.

Демократизація всіх сфер суспільного життя та побудова громадянського суспільства в Україні неможливі без проведення децентралізації і деконцентрації державних функцій і повноважень та втілення в життя принципів реального місцевого самоврядування, адже наша країна є однією з найбільш централізованих держав Європи, а інститут місцевого самоврядування перебуває на шляху реального становлення. У цьому напрямі спостерігаються позитивні тенденції щодо збалансування функцій і повноважень інститутів місцевої влади, їх дієвості. Проте повного балансу і гармонізації інтересів у владних відносинах досягти не вдалося. Мова йде про взаємовідносини у двох площинах: між центром і регіонами та між місцевими органами виконавчої влади й органами місцевого самоврядування.

Цією книгою автор, який був безпосереднім учасником більшості політико-управлінських процесів новітньої історії Волині, започатковує серію, яка висвітлюватиме історію місцевого самоврядування в нашому краї. Політична історія Волині є цікавим об'єктом дослідження, адже тією чи іншою мірою торкається не лише політичної еліти регіону, а й багатьох громадян області. Адже саме в органах муніципальної влади найбільшою мірою сконцентровані політичні процеси в регіонах, що дає можливість дослідити політичну історію останніх. Однак, поки що її висвітлення не отримало належного рівня у науковій літературі.

У цій (першій) книзі досліджено часовий проміжок від 1990 р. – початку діяльності рад першого демократичного скликання до 2010 р. – завершення діяльності рад п'ятого скликання. Саме цей історичний період дає можливість предметно дослідити еволюцію органів місцевого самоврядування, виборчих систем, кадрові зміни та інші, пов'язані з цим політичні процеси. Діяльність органів місцевого самоврядування шостого скликання (2010–2015 рр.) автором свідомо не висвітлена, адже вони ще не завершили свою діяльність.

У монографії основним чином висвітлено діяльність Волинської обласної Ради – найвищого представницького органу місцевого самоврядування регіону. Разом з тим показано визначальні фрагменти діяльності Луцької міської Ради – представницького органу обласного центру, а також інших міст обласного значення та районних рад, – тих органів, у яких найбільшою мірою було зосереджено суспільно-політичні процеси, а їх рішення стали значимими для суспільно-політичного та соціально-економічного життя краю. Не залишилися поза увагою автора й інші події, що відбувалися в органах місцевого самоврядування базового рівня і викликали резонанс у суспільному житті області.

Ураховуючи існуючу модель організації публічної влади, своє висвітлення знайшла також діяльність органів виконавчої влади, зокрема обласної державної адміністрації та окремих районних держадміністрацій, адже об'єктивно показати діяльність муніципальної влади, не торкаючись виконавчої, було б неможливо, тим більше, що в окремі періоди ці органи очолювали одні й ті ж самі особи.

Висвітлення діяльності місцевих рад тісно переплітається із дослідженням суспільно-політичних процесів, що відбувалися в Україні та області, а також аналізом діючих у відповідний період законів України та моделей територіальної організації влади, що дало можливість подати матеріал всебічно та багатоаспектно.

Зважаючи на визначальний вплив виборчих систем на формування складу представницьких органів, здійснено аналіз виборчого законодавства у відповідні роки формування рад. Це дало можливість прослідкувати еволюцію виборчого законодавства за роки незалежності. Відповідно, значна увага зосереджена на місцевих виборах, зміст котрих як політичного суспільно-правового інституту полягає у тому, що через них реалізується воля територіальної громади у формуванні органів місцевого самоврядування: представницьких органів та виборчих осіб. Не обійшов увагою автор і результати президентських та парламентських виборів, що проходили на Волині, з відповідним аналізом волевиявлення виборців області.

Структура книги побудована таким чином, що кожен розділ відповідає конкретному скликанню представницьких органів місцевого самоврядування. Він розпочинається вступним словом голови обласної ради відповідного скликання,

за що автор їм щиро вдячний, і завершується переліком депутатів обласної ради та голів міських (міст обласного значення), районних рад.

Слід зазначити, що у своїй праці автор намагався подати відповідний матеріал максимально об'єктивно, у результаті чого, на нашу думку, у монографії вдалося уникнути політичної кон'юнктури. Вона писалася на основі архівних джерел, документів органів влади, матеріалів друкованих засобів масової інформації та архівних документів автора.

Автор щиро вдячний В. Бортнікову, Б. Гончаруку, В. Данилюку, О. Лівіцькій, С. Луговому, Б. Ревенку, М. Тискому, Волинському краєзнавчому музею, Державному архіву Волинської області, які надали фотографії, що становлять основу ілюстративного матеріалу монографії. Видання книги профінансоване Волинським обласним благодійним фондом «Рідна Волинь», за що автор висловлює щиру подяку голові облдержадміністрації Б. Клімчуку.

Сподіваємося, що ця праця стане внеском у справу дослідження державотворчих процесів на Волині, які є складовою загальнонаціонального процесу, та викличе інтерес не лише в осіб, про яких йдеться у книзі, а й стане потрібною у студентських аудиторіях, бібліотеках, представницьких та виконавчих органах влади, базою для нових розвідок із запропонованої тематики.

Розділ 1. Перше скликання (1990–1994 рр.)

Вступне слово голови
Волинської обласної Ради
В. Блаженчука

Підготовка та проведення виборів депутатів обласної Ради у квітні 1990 р. стало помітною подією суспільно-політичного життя волинян. Уперше за багато років існування радянської влади вони були напівдемократичними, оскільки відбувалися на альтернативній основі. До найвищого представницького органу Волині претендував 541 чоловік на 130 мандатів, із них 36 виборола опозиція. В основному це були представники Народного Руху України за перебудову. Це був період, коли змінювалася система й принципи діяльності рад народних депутатів. Власне, це була спроба реанімації ідеї, втіленої в гасло «Вся влада Радам!», з якою більшовики у 1917 р. перемогли політичних опонентів.

Особливістю виборів 1990 року була жива, неформальна участь у них широкого загалу громадян, оскільки на політичну арену вперше вийшла значна кількість нових громадських організацій, що було законодавчо закріплено в Конституції УРСР. Зокрема, було скасовано раніш закріплену монополію однієї партії на формування представницьких органів.

Згідно ст. 128 Конституції УРСР, на першій сесії обласної Ради було обрано із числа депутатів голову і президію Ради, на яку разом з облвиконкомом лягла відповідальність за стан справ в області.

Щодо органів місцевої влади у містах і районах, то характерною ознакою було те, що головами районних рад, як правило, були обрані перші секретарі райкомів партії, на відміну від міст обласного підпорядкування.

Складний був час. Але ми не допустили внутрішніх катаклізмів, протистоянь, які могли закінчитися жертвами. У Луцьку знахо-

дився великий військовий гарнізон, 20 тисяч людей стояло під зброєю. До речі, армійські підрозділи були у прямому підпорядкуванні Москви. Дивізійні генерали Александров, Радецький, більшість командирів військових частин займали виважену позицію. Із розумінням сприйняли ідею державності керівники правоохоронних органів. Пригадую, як генерал міліції Володимир Павлов відмовився виконувати наказ Павленка позривати синьо-жовті прапори. Не допустило ніяких спроб протистояння і управління СБУ, яке очолював Анатолій Деменков.

Обласна Рада першого демократичного скликання пропрацювала до червня 1994 року. За цей час відбулися помітні структурні зміни в її діяльності, зокрема, була ліквідована президія, голова Ради одночасно очолив її виконавчий комітет, а в червні 1992 у зв'язку із запровадженням інституту державних адміністрацій був призначений Представником Президента України у Волинській області.

На посаду голови Ради було висунуто чотири кандидатури; впевнену перемогу отримав і став головою Ради Б. Клімчук. Що це був правильний вибір, підтвердили своїм волевиявленням виборці Волині, які 1994 р. всенародно обрали Бориса Петровича головою обласної Ради.

*Голова Волинської обласної Ради
народних депутатів 1990–1992 рр.*

Володимир Блаженчук

1.1. Вони були першими

Епоху 1991–1994 років – час, коли закладалися основи державних і демократичних інститутів нової Української держави – дуже часто називають епохою політичного романтизму. Саме у цей період наша країна дістала визнання у світі, зробила перші кроки на шляху будівництва ринкової економіки та громадянського суспільства. Разом з тим, перші роки незалежності увійшли в історію і як період утрачених можливостей, суттєвих прорахунків, помилок та недосконалих державно-управлінських рішень.

7 жовтня 1989 р. був прийнятий Закон УРСР «Про вибори депутатів місцевих рад народних депутатів Української РСР»,¹ яким була започаткована новітня історія місцевих виборів в Україні. Саме за цим законодавчим актом проводилися перші відносно демократичні вибори 1990 року, що запровадили в українську електоральну практику абсолютно нові для тогочасної радянської дійсності демократичні процедури, котрі започаткували політичну змагальність та альтернативність виборчого процесу на місцевому рівні. До позитивів Закону слід віднести вилучення радянського принципу резервування місць для офіційно визнаних політичних об'єднань, скасування конституційно закріпленої монополії однієї партії на формування всіх представницьких органів.

Закон зберігав мажоритарну систему виборів, хоча це слово жодного разу в Законі не згадувалося. Право висування кандидатів у депутати належало трудовим колективам, громадським організаціям, колективам навчальних закладів, зборам виборців за місцем проживання і військовослужбовцям військових частин. Стаття 12 Закону передбачала несумісність статусу депутата місцевої Ради зі службовим становищем. Зокрема, особи, які входили до складу виконкомів місцевих рад, за винятком голів цих органів, керівники структурних підрозділів виконавчих комітетів Рад, судді та державні арбітри не мали права бути депутатами в Раді, якою вони призначалися або обиралися.² Це була надзвичайно позитивна норма, яка, на жаль, сьогодні відсутня у сучасному законодавстві, що є суттєвим недоліком організації муніципальної влади, про що йтиметься далі.

Нонсенсом виглядала норма щодо можливості громадянину бути депутатом двох рад одночасно (ст. 33), а також норма обрання депутата не менш як половиною голосів виборців, які взяли участь у голосуванні, при цьому вибори визнавалися такими, що відбулися, за участі у них не менш як половини виборців, внесених у списки виборців (ст. 49)³ (див. табл. 1.1).

Однак, незважаючи на зазначені недоліки, Закон, що став певним компромісом між компартійною владою та громадськими інституціями, що зароджувалися після Перебудови, усе ж відкривав шлях для альтернативних виборів в Україні.

1 Про вибори депутатів місцевих рад народних депутатів Української РСР : Закон Української Радянської Соціалістичної Республіки : прийнятий на десятій сесії Верхов. Ради Української РСР 27 жовт. 1989 року. – К. : Політвидав України, 1989. – 45 с.

2 Там само. – С. 7.

3 Про вибори депутатів місцевих рад народних депутатів Української РСР : Закон Української Радянської Соціалістичної Республіки : прийнятий на десятій сесії Верхов. Ради Української РСР 27 жовт. 1989 року. – К. : Політвидав України, 1989. – С. 37.

Основні характеристики Закону
від 7 жовтня 1989 року

Закон УРСР «Про вибори депутатів місцевих рад народних депутатів Української РСР» від 07.10.1989 р.)	
Виборча система	Мажоритарна (по одномандатних або багатомандатних виборчих округах)
Термін роботи Рад	5 років
Визнання виборів дійсними	Вибори визнаються такими, що не відбулися, якщо у них взяло участь менше половини виборців, внесених у списки виборців
Обмеження пасивного виборчого права	– громадянин не може бути депутатом більш як у двох Радах народних депутатів одночасно; – особи, які входять до складу виконкомів місцевих рад, за винятком голів цих органів, керівники структурних підрозділів виконавчих комітетів Рад, судді та державні арбітри не мали права бути депутатами в Раді, якою вони призначалися або обиралися; – кандидати, які не одержували необхідної кількості голосів і не були обрані депутатами, на повторних виборах не балотуються
Кількісний склад Рад	Кількість місць залежить від кількості виборців
Право висування кандидатів мають:	– трудові колективи; – громадські організації; – колективи навчальних закладів; – збори виборців за місцем проживання; – військовослужбовці військових частин
Грошова застава	Грошова застава не передбачалася
Визначення переможців виборів	Обраним вважається кандидат у депутати, який одержав на виборах більше половини голосів виборців, які взяли участь у голосуванні. Якщо менше голосів – призначається повторне голосування

Джерело: Таблиця складена автором особисто

Було зменшено кількісний склад представницького органу Волині – обласної Ради із 150 до 130 депутатських мандатів, з відповідним зменшенням кількості виборчих округів. Однак, незважаючи на те, що в цілому кількість депутатських мандатів у всіх представницьких органах Волині зменшувалася з 15,2 тис. до 8,2 тис., така кількість депутатського корпусу була надто великою, враховуючи, що на той час на Волині було 15 районів.

Убачаючи загрозу приходу у владні інституції представників опозиції, правляча і єдина на той час партія – Комуністична, робила все можливе, щоб цього не допустити. Зокрема, під різними причинами затягнулася реєстрація Народного Руху України (реєстрація відбулася лише 9 лютого 1990 р., тобто уже у процесі виборчої кампанії). Відповідно рухівці були позбавлені права балотуватися від своєї організації, тому висування активістів Руху здійснювалося від вже офіцій-

но зареєстрованих владою альтернативних громадських об'єднань: Товариства української мови імені Т. Г. Шевченка, екологічної асоціації «Зелений світ», товариства «Меморіал», Товариства Лева та ін. При цьому, обласна виборча комісія при реєстрації кандидатів у депутати вимагала підтверджуючих документів щодо реєстрації первинних осередків у центральних органах цих громадських організацій. Використовувалося також висунення рухівських активістів і від трудових колективів, але лише від тих, де вже діяли осередки НРУ.

Загалом до обласної Ради було висунуто 541 кандидата у депутати, з них 405 були членами та кандидатами у члени КППС, 24 – членами ВЛКСМ.⁴ Окружною виборчою комісією зареєстровано 476 кандидатів у депутати. 55 кандидатів з різних причин зняли свої кандидатури, тому в окремих округах було зареєстровано лише по одному кандидату. Наприклад, по Мирненському виборчому округу № 53 балотувався перший секретар Горохівського райкому КППС А. Верещак. Його опонент – механізатор колгоспу імені Ворошилова В. Романюк у день реєстрації раптово зняв свою кандидатуру. Загалом на безальтернативній основі було обрано 12 депутатів облради. Десятьом кандидатам було відмовлено у реєстрації. Найбільше претензій було під час висунення кандидатів від демократичних об'єднань. Зокрема, із значними труднощами, лише в останній день реєстрації, 3 лютого, на повторному засіданні окружної виборчої комісії було зареєстровано кандидатом у депутати обласної Ради одного з лідерів волинського Руху О. Гудиму.⁵

Вибори 4 березня 1990 р. до Верховної Ради України, обласних, районних, міських, районних в містах, селищних, сільських Рад народних депутатів стали головною подією в суспільно-політичному житті волинян. Адже вперше за роки панування радянської системи в краї мали відбутися перші демократичні вибори, в яких брали участь представники неформальних опозиційних організацій. Їх особливістю було те, що на політичну арену, крім КППС, вийшла значна кількість нових громадських об'єднань, які ставили чіткі політичні цілі, що імпонували все більшій кількості волинян.

Влада та опозиція проводили достатньо активну пропагандистську роботу. Уперше на окремих дільницях (де діяли рухівські осередки) були присутні спостерігачі від опозиційних сил, що певним чином мінімізувало фальсифікацію волевиявлення. Однак більшість дільниць залишилися під повним контролем діючої влади. Національно-демократичними організаціями було проведено ряд мітингів під лозунгом «Вся влада – Радам!». Саме на цих заходах виборці не лише знайомилися з кандидатами у депутати різних рівнів, але й дізнавалися про справжню історію України, про злочини комуністичної системи, зловживання партноменклатури. Адже іншої можливості донести свої програмні засади до електорату у представників опозиційних сил не було – усі засоби інформації перебували під жорстким контролем компартійних органів. Крім цього, громадяни вперше побачили політиків, котрі не боялися публічно виступати перед великою аудиторією, вільно володіючи матеріалом тематики виступів, прихильно налаштовуючи до себе виборців. Це позитивно позиціонувало їх у порівнянні із забюрократизованими представниками компартійної номенклатури, які у пе-

4 Пахолок Л. В обласній виборчій комісії / Л. Пахолок // Радянська Волинь. – 1990. – 14 січ. – С. 3.

5 Сивенко Ю. Зареєстрували не всіх. Чому? / Ю. Сивенко // Радянська Волинь. – 1990. – 14 лют. – С. 3.

реважній більшості боялися широкої аудиторії. Саме це згодом відіграло ключову роль у перемозі рухівців у більшості округів міст.

За офіційними даними у виборах взяло участь 695 586 осіб, або 93,6% від загальної кількості виборців.⁶

Така висока явка виборців, на нашу думку, пояснюється не лише виборчими махінаціями, а, більшою мірою, одночасними виборами до Верховної Ради, до яких була прикута прискіплива увага волинян, котрі вперше отримали право альтернативного вибору й до законодавчого органу України.

За результатами цих виборів національно-демократичні сили області святкували свою першу перемогу, адже з дев'яти народних депутатів

Лідери волинського Руху О. Гудима та М. Тиский на зустрічі з виборцями

УРСР від Волині у демократичний блок Верховної Ради увійшли шестеро: чотири члени НРУ – О. Гудима, Я. Дмитришин, А. Мостиський, Ф. Свідерський, а також А. Бондарчук та П. Віцяк. Хоча у цілому в законодавчому органі України розподіл сил був не на користь демократів – опозиція, що оформилася в коаліцію «Народна Рада», складалася із 123 депутатів, або 27% від загальної чисельності Верховної Ради України.⁷ Натомість правляча прокомуністична більшість сформувала т. зв. «групу 239», котра на момент утворення налічувала 239 депутатів, або 53,1%.

Успішними для опозиції стали вибори у містах обласного значення, де діяли потужні організації НРУ не лише на рівні міст, але й на великих промислових підприємствах (наприклад, Луцькому заводі ДПЗ-28, заводі виробів із пластмас, НВО «Електротермометрія», автомобільному заводі, Нововолинському заводі СТО, механічному заводі, Ковельській машині). У результаті цього та потужної агітаційно-пропагандистської роботи, до Луцької міської Ради пройшло 46% від загального складу Ради рухівців, приблизно таку ж кількість депутатських мандатів було здобуто демократичним блоком у Нововолинській, Ковельській, Володимир-Волинській та Горохівській міських Радах народних депутатів.⁸ Разом з тим депутатами обласної Ради стала невелика кількість рухівців, які балотувалися, в основному, від великих міст області – Луцька, Ковеля та Нововолинська. Декілька представників Руху здобули перемогу в окремих районах (З. Сокольв'як – Любомльському, Б. Шибя – Турійському, Є. Шимонович – Луцькому, Р. Шпарик – Камінь-Каширському). Але такі локальні перемоги були винятком на тлі тотального засилля партноменклатури у сільських округах,

6 Доповідь мандатної комісії обласної Ради народних депутатів // Радянська Волинь. – 1990. – 11 квіт. – С. 2.

7 Народна Рада в парламенті України // Літературна Україна. – 1990. – 14 черв. – С. 1.

8 Тиский М. Г. Народний рух України: становлення Волинської регіональної організації: монографія / М. Г. Тиский. – 2009. – Луцьк: Твердиня. – С. 98.

особливо віддалених. Справа у тому, що рухівські організації на Волині формувалися одночасно з ходом виборчої кампанії – хронологія є такою: 4 лютого 1990 р. була утворена Ківерцівська районна, 17 лютого – Ковельська міськрайонна, 10 березня – Горохівська та Рожищенська районні, 16 березня – Луцька міська.⁹ Якщо установча конференція Волинської регіональної конференції Народного Руху України відбулася 19 серпня 1989 р., то процес утворення районних організацій затягнувся, що не дало можливості організувати системної виборчої кампанії. Спроби залучити широкі маси волинян до активної участі у демократичному русі наштовхнулися на значні труднощі, особливо у північних районах області. Крім того, у лідерів обласної організації Руху не було досвіду проведення виборчих кампаній, на відміну від досвідчених у цій справі партфункціонерів. У керівництві виборчою кампанією Руху на Волині не вистачало професійних організаторів і тактиків. Це призвело до того, що в окремих округах демократи змагалися один з одним, що ще більше ускладнило їх проходження у депутати. Наприклад, у Луцькому виборчому окрузі № 4 до обласної Ради один з одним боролися активіст НРУ О. Юрченко та патріотично налаштований професор педінституту І. Кічий, в окрузі № 19 – голова координаційної ради ВРО НРУ М. Тиский та майбутній голова цієї організації О. Харченко.

Обком партії майстерно скористався цими недоліками та своїми перевагами і ресурсами, висунувши за прикладом ЦК КПУ (з 14 функціонерів якого 13 були обрані у сільських округах) своїх представників у безальтернативних сільських округах із майже абсолютною гарантією їхньої перемоги. Наприклад, перший секретар обкому партії Л. Павленко балотувався у с. Війниця Локачинського району, другий секретар обкому партії В. Блаженчук – с. Поворськ Ковельського, секретар обкому партії І. Фурів – с. Піща Любомльського, завідувач ідеологічним відділом обкому партії І. Лазорко – у с. Гуща Любомльського, голова КПК обкому партії М. Лоянич – с. Литовеж Іваничівського, голова облвиконкому М. Парасунько – с. Заболоття Ратнівського, перший секретар обкому ЛКСМУ М. Романюк – с. Довжиця Маневицького, начальник управління КДБ в області А. Деменков – с. Седлище Любешівського, голова облпрофради Г. Головенець – с. Пнівне Камінь-Каширського, голова комітету народного контролю Г. Гаврилюк – с. Хотешів Камінь-Каширського. Партапарат робив усе можливе для того, щоб провести до Рад максимум своїх кандидатів та не допустити туди рухівців. На повну потужність працювала компартійна агітаційно-пропагандистська машина, розповсюджувався компромат на лідерів опозиції, застосуванню адмінресурсу та методів тиску не було меж.

Незважаючи на певні об'єктивні та суб'єктивні фактори, за час передвиборчої кампанії, яка дала можливість на повний голос заявити про себе представникам опозиції, активістам НРУ вдалося значно підірвати авторитет партійного керівництва області, переглянути політичні погляди багатьох волинян. Однак у північних поліських районах області та сільській місцевості, де національно-демократичні сили не мали достатнього впливу, основу Рад і надалі склала місцева партійна та радянська номенклатура, голови колгоспів, керівники підприємств, установ та організацій.

9 Тиский М. Г. Історія виникнення Народного Руху України на Волині. – Луцьк : Ініціал, 2001. – С. 164–165.

«Завдячуючи» виборчій системі, 4 березня до обласної Ради було обрано лише 76 депутатів із 130. Там, де депутати не набрали абсолютної більшості голосів, тобто більше 50 %, мало бути проведене повторне голосування. Загалом в області до місцевих Рад повторне голосування мало бути проведене по 339 виборчих округах, у т. ч. до обласної – по 49 (37,7%), до міських (обласного підпорядкування) – 132 (35%), до районних – 50 (6,5%), сільських і селищних – 99 (1,7%).¹⁰ Як видно з цих показників, найбільша конкуренція була на виборах обласної та міських рад.

18 березня 1990 р. відбулося повторне голосування, у якому взяло участь 78,8% виборців. Було обрано ще 49 депутатів обласної Ради.¹¹ Однак у п'яти виборчих округах (Любитівський № 79, Чаруківський № 91, Головненський № 97, Шацький № 103, Луківський № 129), де балотувалося не більше двох кандидатів у депутати і жоден з них не набрав необхідної більшості голосів, були призначені повторні вибори на 22 квітня 1990 року.

За соціальним складом Волинська обласна Рада ХХІ скликання налічувала 10 робітників, 12 колгоспників, 26 керівників підприємств і спеціалістів народного господарства, 21 особа представляла органи місцевих Рад, 27 представників науки, освіти, преси, охорони здоров'я, 3 військовослужбовці, 2 священники. Однак найбільшу кількість – 30 депутатів делегували представники партійних, радянських та комсомольських органів. Із 125 депутатів 96 були членами КПРС, 99 депутатів було обрано вперше.¹² 12 депутатів було обрано на безальтернативній основі.

Представники національно-демократичних сил Волині, що «загартувалися» на передвиборних мітингах, стали депутатами. Однак брак досвіду у проведенні передвиборної кампанії, майже тотальний контроль за засобами масової інформації з боку Компартії, а також низький рейтинг довіри в окремих районах до представників опозиції не дали можливості досягти результатів, отриманих на Галичині, де влада повністю перейшла до опозиції. Наприклад, дві третини складу Львівської обласної Ради становили представники Руху, УГС, СНУМу. Відповідно головою Ради було обрано В'ячеслава Чорновола – багатолітнього в'язня комуністичних таборів. У Івано-Франківській обласній Раді представництво опозиції становило 78,7%, у міській Раді – 86%, у Тернопільській обласній Раді – майже половину і 60% – у міській Раді.

Однак і Компартія зазнала суттєвих втрат. У республіці не потрапили до відповідних Рад 80 перших секретарів міськкомів та райкомів партії, у тому числі в Донецькій, Івано-Франківській областях – кожен четвертий, у Криму – кожен п'ятий. До міських Рад не пройшов жоден із секретарів Луцького і Тернопільського, перший і другий секретарі Хмельницького міськкомів партії. Загалом люди не довірили владу майже 90 головам виконкомів міських і районних Рад.¹³ На Волині програв вибори другий секретар обкому партії І. Петрук.

Загалом результати виборів продемонстрували:

1) суспільство вимагало кардинальних змін політичної системи;

10 Повторне голосування, повторні вибори // Радянська Волинь. – 1990. – 16 берез. – С. 3.

11 Доповідь мандатної комісії обласної Ради народних депутатів // Радянська Волинь. – 1990. – 11 квіт. – С. 2.

12 Там само.

13 Литвин В. Політична арена України: дійові особи та виконавці / В. Литвин. – К. : Абрис, 1994. – С. 205.

- 2) Компартія втрачала свій вплив по всій Україні незалежно від регіону, з відповідною втратою монополії на владу;
- 3) національно-демократичні організації від завуальованих програмних тез (на кшталт перебудови) перейшли до відкритої боротьби за незалежність України та повалення тоталітарного комуністичного режиму.

Перемогти на виборах до вищого представницького органу області опозиції не вдалося, але вона провела до нього більше двох десятків депутатів, які стояли на демократичних позиціях, згодом утворивши депутатську фракцію «Демократичний блок». І хоча їх було небагато, саме ці депутати запровадили у стінах вищого представницького органу краю плюралізм, нав'язали більшості гострі дискусії і багато зробили для становлення демократичних традицій у Волинській обласній Раді.

За результатами виборів в області почали формуватися органи місцевої влади. 9 квітня 1990 р. у приміщенні обласного театру ляльок розпочала роботу перша сесія Волинської обласної Ради народних депутатів двадцять першого (тепер першого) скликання. Вперше за історію діяльності рад, сесія, що тривала більше тижня, транслиувалася по радіо, широко висвітлювалася у пресі. На сесії були присутні 123 депутати із 125 обраних. Відкрив сесію «за дорученням групи старійших депутатів обласної Ради» Г. Гаврилюк.¹⁴ Головою сесії було обрано О. Ковальчука – директора Луцької середньої школи № 21.

У порядку денному значилося шістнадцять питань, головним серед яких було обрання голови обласної Ради. Незважаючи на рішення політбюро ЦК КПУ щодо обрання головами Рад перших секретарів обкомів партії, на посаду голови обласної Ради було внесено три кандидатури: окрім, власне, Л. Павленка – першого секретаря обкому партії, кандидатура якого була затверджена пленумом Волинського обкому партії, П. Маховикова – першого секретаря Луцького міському партії, як своєрідна «демократична альтернатива» та запасний варіант, а також усупереч партійній лінії – В. Блаженчука – другого секретаря обкому партії. Опозиційні депутати, не маючи шансів провести свого представника на цю високу посаду, однозначно підтримали В. Блаженчука – людину, з якою можна було знаходити компроміси, крім того, він був волинянином, що порівняно із привозним «цековцем» Павленком однозначно грало на його користь.

У своєму виступі В. Блаженчук зазначив: «Треба вміти вислуховувати один одного, будувати між нами, можливо, хто стоїть на протилежних позиціях, мости, а не копати окопи. Шукати шляхи консолідації при підході, при вирішенні, при пошуку, при розв'язанні решти тих проблем, які сьогодні хвилюють волинян. Я в принципі так будував би свою роботу».¹⁵ Однак під час запитання до нього депутата Є. Шимоновича, Володимир Іванович несподівано попросив Раду підтримати його самовідвід, мотивуючи це тим, що на партійній групі, на зборах депутатів-комуністів його кандидатура не обговорювалася. Далі, за словами В. Блаженчука, події розвивалися так: «...бачив після цього вкрай негативну реакцію дуже багатьох товаришів... Зал загув... От тоді й усвідомив: треба думати й вирішувати, як і з чим жити далі. Так, Леонід Павленко не мав авторитету серед волинської номенклатури, особливо його, колишнього ідеолога київського обкому, не сприймали керівники сільгоспідприємств, адже це – одне! А рішення

¹⁴ Державний архів Волинської області (Держархів Волинської обл.), ф. Р-6, оп. 22, спр. 21, арк. 24.

¹⁵ Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 21, арк. 87.

політбюро – зовсім інше... Почали підходити і партійні і безпартійні зі словами: “Ви не здумайте зняти свою кандидатуру!”¹⁶ В тому, що я всупереч партійній дисципліні не зняв свою кандидатуру, відіграла значну роль принципова позиція редактора “Радянської Волині” Полікарпа Шафети, людини, яку я поважав і котрому довіряв.¹⁷ Він прямо сказав: “Або ти погоджуєшся, або ти – політичний труп!”¹⁸

У результаті сесія проголосувала про внесення до списку для таємного голосування трьох кандидатур. За підсумками таємного голосування, головою обласної Ради було обрано Володимира Блаженчука, за якого проголосувало 75 депутатів, за Павленка – 45, а за Маховикова – 3.¹⁹ Результати голосування засвідчили, що Блаженчука підтримали не лише опозиційні депутати, які не хотіли допустити на цю посаду представника ортодоксальної частини КПУ, але й окремі комуністи, які проявили мужність, не піддалися партійному тиску.

За свідченням голови Волинської обласної ради у 1998–2006 роках, учасника тогочасних подій В. Дмитрука: «Те, що за Володимира Блаженчука проголосувало 75 депутатів, значило багато. Саме тут можна говорити про “волинський фактор”. Якби обрали першого секретаря обкому Павленка, події, мабуть, розвивалися по-інакшому. Волинь відрізнялася від Галичини, де настрої були більш національно-патріотичними й революційними. Але ми також показали Сходу України, що теж прагнемо змін. Рішення про утвердження національної символіки ми прийняли, хоч і не в перший день сесії, як у Львові чи Івано-Франківську, але через недовгий час».²⁰ В. Блаженчук щодо тих подій висловився так: «Провал на виборах голови обласної ради при тодішній керівній ролі обкому партії його першого секретаря Леоніда Павленка був шоком для комуністів-ортодоксів. Це стало предметом гострої закритої розмови у ЦК КПУ, де нам влаштували рознос за порушення партійної дисципліни і одностайності».²¹ А особисто для Л. Павленка це означало швидке завершення партійної кар’єри на Волині.

На сесії, що продовжилася наступного дня, із значними труднощами заступником голови обласної Ради було обрано Григорія Гаврилюка, якому на той час ішов 61 рік. Однак на запитання депутата Я. Перика щодо віку кандидата, він відповів: «Якщо проаналізувати усіх керівників, то серед них найменше в лікарні бував Гаврилюк, і на прийомах, і там, де, як кажуть, можна деколи відпочити. Так що здоров’я в мене ще є. Його всім бракує. І мені, певне, хотілося б, щоб воно було кращим».²²

Опозиція була категорично проти цієї кандидатури, не лише через вік і попередню роботу Гаврилюка протягом п’ятнадцяти років на посаді голови народного контролю, а й тому, що, на її думку, вона була нав’язана голові Ради обкомом партії. У результаті довготривалого обговорення, відкритим голосуванням

16 Данилюк В. Відповідальність за вибір / В. Данилюк // Волинська газета. – 2010. – 9 верес. – С. 4.

17 Нагорний О. «Я ніколи не боявся йти до людей» / О. Нагорний // Волинь-нова. – 2013. – 18 квіт. – С. 3.

18 Данилюк В. Відповідальність за вибір / В. Данилюк // Волинська газета. – 2010. – 9 верес. – С. 4.

19 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 21, арк. 111.

20 Василь Дмитрук, голова обласної ради нинішнього скликання: «Одного патріотизму мало, потрібна професійність» // Волинь. – 2000. – 27 квіт. – С. 2.

21 Володимир Блаженчук, голова обласної ради у 1990–1992 роках: «Ми не допустили катаклізмів і протистоянь» // Волинь. – 2000. – 27 квіт. – С. 2.

22 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 21, арк. 119.

він все таки був обраний на цю посаду (63 голоси «за», 33 – «проти», 10 депутатів утрималося).²³

Було утворено одинадцять постійних комісій, які очолили представники компартійної більшості: В. Єфремов, А. Михальчук, М. Войцицький, Є. Поліщук, І. Луцик, В. Паламарчук, О. Лищук, Г. Горобець, М. Юдін, М. Романюк. Лише один представник опозиції, М. Тиский, очолив комісію з екології і раціонального використання природних ресурсів.²⁴ Також була обрана президія Ради, до якої окрім керівництва представницького органу ввійшли голови постійних комісій Ради, голова Нововолинського міськвиконкому О. Киричук, голова обласного комітету народного контролю С. Купріянов, якого було обрано на цю посаду сесією облради 11 квітня.²⁵ За посадою президію очолив В. Блаженчук. Незважаючи на пропозицію депутатів А. Дударчука, С. Лесика, В. Демещенка, перший секретар обкому компартії Л. Павленко не пройшов і до цієї президії. Враховуючи настрої в залі, він відмовився від цієї пропозиції.²⁶

На посаду голови виконкому обласної Ради народних депутатів президією і головою Ради було висунено дві кандидатури: М. Парасунька – тодішнього голову облвиконкому та І. Фуріва – секретаря обкому партії. У своєму виступі Фурів зазначив: «Мою кандидатуру президія внесла раптово, непередбачувано. Особливою популярністю я не користуюся і не претендую на це. Але оскільки назвали мою кандидатуру, вважаю за краще одержати поразку під час виборів, ніж поступитися демократичними принципами формування органу народовладдя».²⁷

Консерватори-комуністи (В. Єфремов, П. Маховиков, В. Умша, В. Харчук) у своїх виступах підтримали кандидатуру М. Парасунька, а М. Кучеренко навіть запропонував І. Фуріву зняти свою кандидатуру. Натомість демократи, представник громадськості Б. Ярош та А. Кривицький підтримали кандидатуру І. Фуріва.

За результатами таємного голосування за кандидатуру М. Парасунька віддали голоси 66 депутатів, за його опонента – 54.²⁸ Таким чином, головою виконкому обласної Ради народних депутатів та членом президії Ради було обрано Михайла Парасунька, незважаючи на те, що перед тим він був обраний народним депутатом УРСР від Любешівського виборчого округу. На той час Верховна Рада ще не була професійним парламентом, тому такі суміщення допускалися (наприклад, народний депутат УРСР П. Віцяк суміщав депутатство з посадою завідувача відділу охорони здоров'я облвиконкому), хоча важко уявити ефективне поєднання однією особою таких важливих посад.

Однак, на цій посаді М. Парасунько працював недовго. Вже у жовтні 1990 р., у зв'язку з його призначенням головою Комітету по соціальному розвитку села при Раді Міністрів УРСР, президія обласної Ради поклала виконання обов'язків голови облвиконкому на першого заступника голови облвиконкому І. Карпоми-

23 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 21, арк. 136.

24 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 22, арк. 215–220.

25 Там само, арк. 221–222.

26 Там само, арк. 274.

27 Александрович М. Нелегкий крок до демократії / М. Александрович, Є. Сомова // Радянська Волинь. – 1990. – 13 квіт. – С. 3.

28 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 21, арк. 221.

за, а 21 грудня сесія звільнила його із займаної посади. Таким чином, В. Блаженчук став ще й головою виконавчого комітету обласної Ради.²⁹

Першими заступниками голови виконкому обласної Ради було обрано І. Карпомиза та А. Малиша, заступниками – М. Бездушного, С. Удальцову та І. Фуріва. Усі, крім Фуріва, вже працювали на цих посадах. Керуючим справами виконкому обласної Ради було обрано В. Вороб'я, членами виконкому обласної Ради – О. Беденка, В. Божидарніка, Р. Ковальчука, А. Кривицького, З. Марчука, Г. Нікітіна, В. Павлова, І. Стрельцова, І. Федорчука.³⁰ Також були затверджені керівники відділів та управлінь облвиконкому, за винятком начальників управління народної освіти та управління юстиції. Був утворений обласний комітет народного контролю, головою якого, як зазначалося вище, було обрано С. Купріянова.

На сесії було прийнято Декларацію Волинської обласної Ради народних депутатів «Про владу». У ній наголошувалося: «Вся повнота державної влади на території області належить обласній, міським, районним, селищним, сільським Радам народних депутатів. Діяльність місцевих Рад не залежить від громадсько-політичних організацій. Тільки Рада має право виступати від імені населення своєї території.

Обласна Рада виступає за розширення і дотримання прав і свобод людини, всебічну демократизацію суспільного життя, злам командно-адміністративної системи».³¹

Характерною ознакою того часу було те, що головами районних Рад, як правило, обиралися керівники райкомів партії. Після сесій новообраних районних Рад народних депутатів головами цих представницьких органів у переважній більшості районів стали перші чи другі секретарі райкомів Компартії: А. Верещак (Горохівський), М. Гарасюк (Камінь-Каширський), О. Гетьман (Локачинський), В. Зіміч (Старовижівський), М. Кучеренко (Ратнівський), В. Літвінчук (Рожищенський), І. Луцик (Луцький), В. Павлюк (Любешівський), В. Павлюк (Маневицький), Н. Слащук (Іваничівський), С. Усик (Ківерцівський), А. Цаль-Цалко (Любомльський), С. Лесик – головою Володимир-Волинської міської Ради.

З 4 по 12 квітня проходила перша сесія Луцької міської Ради. На посаду голови міської Ради народних депутатів було висунуено дві кандидатури: А. Кривицького від КПРС та О. Максимовича від НРУ. Враховуючи те, що в міській Раді переважали представники Компартії, шансів в опозиційного кандидата не було. За підсумками голосування за Кривицького віддали свої голоси 67 депутатів, його опонент набрав 39 голосів.³² За пропозицією голови О. Максимович був обраний заступником голови Ради. Переважною більшістю голосів А. Кривицького обрали й головою міськвиконкому. Таким чином, у Луцькій міській раді дві посади обійняла одна особа, що стало єдиним винятком у республіці (в СРСР було лише три таких прецеденти).³³

У міській Раді було зареєстровано депутатську групу «Єдність», до якої увійшли здебільшого члени КПРС. Її ідейним лідером був перший секретар Луць-

29 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 26, арк. 111.

30 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 22, арк. 224–225.

31 Там само, арк. 502.

32 Держархів Волинської обл., ф. Р-4, оп. 6, спр. 2064, арк. 37.

33 Мироненко К. Місто і його проблеми / К. Мироненко // Радянська Волинь. – 1991. – 19 лют. – С. 2.

кого міськкому КПУ І. Ліповський. Демократичні депутати утворили групу «Ініціатива» (голова С. Луговий).

У 1990 р. була заснована газета Луцької міської Ради «Народна трибуна», головним редактором якої на альтернативній основі було затверджено І. Корсака –

Депутатська група «Ініціатива» у Луцькій міській Раді

редактора Камінь-Каширської районної газети «Радянське Полісся». Її перший номер вийшов 30 серпня. Варто зазначити, що вихід цієї газети став неординарною подією в інформаційному просторі краю. В області нарешті з'явилася офіційна газета, повністю незалежна від компартійного диктату, на сторінках якої вільно висвітлювалися актуальні теми як сьогодення, так і української історії. «Народна трибуна», незважаючи на статус видання Луцької міської Ради, відразу стала улюбленою газетою всіх демократично налаштованих волинян та ненависною для партноменклатури. Сьогодні важко переоцінити її роль у процесі національного відродження, патріотичному вихованні громадян, гуртуванні демократичної спільноти, викритті злочинів комуністичної системи.

Систему влади того періоду можна охарактеризувати таким чином. Єдиними органами влади на місцевому рівні були Ради народних депутатів, що здійснювали функції представницької влади та через утворені ними виконавчі комітети виконували функції державного управління. Таке поєднання місцевими радами функцій органів державної влади і місцевого самоврядування спричиняло, по-

перше, відчутне обмеження незалежності й самостійності самоврядних інституцій при вирішенні питань місцевого значення; по-друге, призводило до розхищення державних структур управління, поглиблювало кризу державної влади в Україні. Якщо ж узяти до уваги те, що більшість із цих рад очолювали компартійні функціонери, то можна зробити висновок про єдність партійного та радянського керівництва у здійсненні владних функцій у Волинській області на початку 90-х років. Тобто слід вести мову про переважаючий вплив Комуністичної партії на здійснення державного управління на місцевому рівні. Про це свідчить хоча б такий факт – маючи третину депутатських мандатів в обласній Раді, демократам дісталось всього одне місце в президії обласної Ради (М. Тиский) та одне місце в облвиконкомі (Г. Нікітін).

22 квітня за підсумками повторних виборів депутатами обласної Ради стали ще чотири особи та депутатами Луцької міської Ради вісім осіб. 5–6 травня було обрано останнього депутата обласної Ради та чотирьох депутатів Луцької міської Ради. Однак, на цьому формування обласної та міської Рад не завершилося, в окремих округах вибори продовжувалися протягом наступних років, що підтверджувало недоліки тогочасної виборчої системи. Зокрема, в Луцькому окрузі № 115 вибори проводилися шість разів, але депутат тут так і не був обраний. З цієї причини у лютому 1991 р. сесія Луцької міської Ради ліквідувала цей округ, включивши виборців до сусідніх округів.³⁴ Так і не були обраними депутати обласної Ради замість вибулих від округів № 6 і 11 м. Луцька та № 40 м. Нововолинська.

Процеси демократизації, які невпинно зростали у Радянському Союзі, безумовно впливали й на суспільно-політичну ситуацію в області. 25 травня пленум обкому Компартії України прийняв рішення увільнити Л. Павленка від обов'язків члена бюро і першого секретаря обкому партії.

Наступного дня партійна конференція на цю посаду обрала В. Блаженчука.

Про Павленка його однопартійці відгукувалися так: «По суті справи пішов від труднощів, які виникли в області у політичному плані. Людина, наділена політичною владою, по суті справи, відмовилася від політичної боротьби, політичної роботи».³⁵ Зазначимо, що Л. Павленко залишався народним депутатом СРСР від Луцького територіального виборчого округу № 410. Під час другої сесії обласної Ради 26 червня 1990 р. було прийняте рішення, згідно якого обласна Рада звернулася тепер уже до інспектора ЦК Компартії України Л. Павленка з проханням скласти повноваження народного депутата СРСР та депутата обласної Ради від Війницького виборчого округу № 83. Уже 30 жовтня Л. Павленко звернувся із заявою до обласної Ради щодо дострокового складення обов'язків депутата облради. На наступній сесії 21 грудня своїм рішенням обласна Рада задовольнила його заяву, а також заяву депутата від Нововолинського виборчого округу № 38 В. Поліщука, який звер-

Л. Павленко – перший секретар Волинського обкому партії

34 МIRONENKO К. Місто і його проблеми / К. МIRONENKO // Радянська Волинь. – 1991. – 19 лют. – С. 2.

35 БАГІНСЬКИЙ В. Ще раз про Л. І. Павленка / В. БАГІНСЬКИЙ // Радянська Волинь. – 1990. – 5 черв. – С. 1.

нувся з відповідною заявою 13 травня 1990 року. У ній своє рішення він пояснив «глибоким аналізом роботи першої сесії ХХІ скликання».³⁶

На цій сесії обласна Рада створила депутатську комісію з вивчення питання про привілеї, якими користуються керівні працівники області.

Під час проведення сесії відбулися збори опозиційних депутатів, на яких було утворено Демократичний блок, до якого увійшло 26 депутатів. Його головою було обрано Є. Шимоновича, заступником – Г. Кожевнікова.³⁷ Відповідаючи на запитання журналіста про мету його створення, Є. Шимонович зазначив: «Він буде прагнути формувати свої рішення паралельно тим, які прийматиме більшість. Час, звісно, визначить життєдіяльність і перших, і других».³⁸

На сесії були затверджені повноваження депутатів облради, обраних 22 квітня та 6 травня: Р. Галянта, І. Заплотинського, Г. Люльки, Є. Олеся, А. Жданова. Після того, як на попередній сесії кандидатура Є. Поліванова не пройшла на посаду начальника управління народної освіти, на цій сесії начальником було затверджено С. Яблончука, на-

чальником управління юстиції – Л. Матящука. Також було прийняте рішення облради «Про завдання радянських і господарських органів області по підготовці до роботи в умовах територіального самоврядування». У ньому декларувався «перехід області з наступного року на роботу за принципами самоврядування». Серед багатьох пунктів цього рішення заслуговує на увагу п. 14: «Президії обласної Ради, облвиконкому вивчити можливість створення

Депутати міської Ради з національним прапором

у м. Луцьку Волинського університету».³⁹ У п. 16 зазначалося: «Президії обласної Ради, облвиконкому, міським, районним, селищним, сільським радам народних депутатів вжити заходів щодо забезпечення широкої участі населення в організації місцевого самоврядування, активізації роботи громадських рад і комітетів, утворених за місцем проживання населення, їх взаємодії з трудовими колективами, громадськими організаціями, удосконалення практики проведення місцевих референдумів, зборів, сходів громадян, інших форм безпосередньої демократії, зміцнення законності та гарантій місцевого самоврядування».⁴⁰

13 вересня президія обласної Ради прийняла рішення, яким заборонила відправку призовників для проходження строкової військової служби за межами республіки, що було підтримане на позачерговій сесії обласної Ради 15 вересня.

36 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 26, арк. 57.

37 Демократичний блок у Раді // Радянська Волинь. – 1990. – 1 лип. – С. 3.

38 Степанюк Л. Позбуваючись старого мислення / Л. Степанюк // Радянська Волинь. – 1990. – 7 лип. – С. 2.

39 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 23, арк. 20.

40 Там само, арк. 21.

Своїм рішенням від 12.07.1990 р. № 2/6 Луцька міська Рада народних депута-

Підняття прапора над приміщенням міськради

тів відновлює на території м. Луцька національну символіку: синьо-жовтий прапор, герб – тризуб та гімн «Ще не вмерла Україна». На мітингу з нагоди підняття над міською Радою синьо-жовтого прапора голова Луцької міської Ради А. Кривицький заявив: «Тож нехай наші символи об'єднують усіх незалежно від віку, національності і віросповідання в один народ, який прагне свободи й прогресу».⁴¹

У наші дні Антон Федорович так прокоментував ті події: «Було тоді 122 депутати, з них 69 – комуністи. Вони проголосували проти. Я зробив перерву і сказав: «Шановні, все одно той прапор буде. Ми дійдемо до того». От ми маємо сьогодні незалежну Україну з таким прапором».⁴² Відтепер на приміщенні Луцької міської Ради майоріли два прапори та висіли два герби – УРСР та Тризуб. Однак щодо пам'ятника В. Леніну в Луцьку, позиція А. Кривицького у той час була іншою: «Але я сьогодні впевнений, що пам'ятник засновнику радянської держави не слід демонтувати, це буде неповага до нашої історії».⁴³ Зазначимо, що на той час уже були демонтовані пам'ятники «вождю пролетаріату» у Червонограді та Тернополі.

У вересні суспільно-політична ситуація у м. Луцьку загострилася. Після того, як 19 липня друга сесія Луцької міської Ради народних депутатів прийняла рішення № 2/14 «Про приміщення міської Ради народних депутатів», у якому запропонувала обкому Компартії України врегулювати з узгоджувальною комісією міської Ради питання про передачу на взаємній згоді приміщення обкому міській Раді до 15 вересня,⁴⁴ з 13 вересня представниками національно-демократичних сил розпочалося двотижневе пікетування приміщення обкому Компартії. Поклало початок цій акції «покладання» вінка з колючого дроту з написом «Кату Украї-

«Покладання» вінка з колючого дроту

ні».

41 Пахолок Л. Прапор над міськрадою / Л. Пахолок // Радянська Волинь. – 1990. – 17 лип. – С. 3.

42 Антон Кривицький: «Моя основна функція – говорити голові правду» // Луцький замок. – 2011. – 17 лют. – С. 8.

43 Берекета Б. Час надій і сподівань / Б. Берекета // Народна трибуна. – 1990. – 30 серп. – С. 2.

44 Держархів Волинської обл., ф. Р-4, оп. 6, спр. 2066, арк. 477.

ни – від народу України» до пам'ятника В. Леніну Г. Кожевниковим та О. Юрченком. Були заблоковані входи і виходи з приміщення обкому, до якого не допускалися на роботу партійні та комсомольські працівники. У свою чергу, 14 вересня працівники обласного та міського партапарату, ветерани та привезені з районів робітники, колгоспники, вчителі, парторги на чолі із секретарем обкому І. Лазорком організували свій мітинг біля пам'ятника Леніну, після чого за допомо-

Штурм приміщення обкому

гою кийків та щитів загону особливого призначення (ЗМОП) розпочали штурм приміщення обкому. Лише завдяки неймовірним зусиллям народного депутата УРСР О. Гудими та розважливості міліції, вдалося уникнути кривавої сутички між двома протидіючими силами. Однак, питання щодо приміщення обкому залишилося відкритим. Дещо згодом, із зверненням щодо передачі цього приміщення для потреб Луцького педінституту, який у майбутньому планується перетворити у Волинський університет, до міської Ради звернулося Волинське студентське братство. 14 листопада сесія міської Ради прийняла рішення № 3/22 «Про вимоги Волинського студентського братства», згідно з яким приміщення обкому Компартії з 1 січня 1991 р. передавалося у розпорядження Луцької міської Ради народних депутатів з метою подальшого його використання для потреб педінституту.⁴⁵

З метою обговорення соціально-політичної обстановки, що склалася в області, 15 вересня була скликана третя позачергова сесія обласної Ради. На її початку з короткою інформацією виступив голова Ради В. Блаженчук: «Без перебільшення можна сказати, що нинішня ситуація в області надзвичайна... Але настав такий час, що кожен з нас, хто бажає добра своєму народові, повинен задуматися над усім тим, що відбувається навколо. Тепер кожне слово, кожен крок депутатів мають бути особливо зваженими і вивіреними. І, навпаки, наші непродумані дії можуть призвести до непередбачених наслідків. Тим більше, що в останні дні становище досягло, я б сказав, критичної відмітки, зростає наявність протизаконних акцій. У містах, ряді райцентрів та сіл області почастишали

Мітинг біля обкому

в області, 15 вересня була скликана третя позачергова сесія обласної Ради. На її початку з короткою інформацією виступив голова Ради В. Блаженчук: «Без перебільшення можна сказати, що нинішня ситуація в області надзвичайна... Але настав такий час, що кожен з нас, хто бажає добра своєму народові, повинен задуматися над усім тим, що відбувається навколо. Тепер кожне слово, кожен крок депутатів мають бути особливо зваженими і вивіреними. І, навпаки, наші непродумані дії можуть призвести до непередбачених наслідків. Тим більше, що в останні дні становище досягло, я б сказав, критичної відмітки, зростає наявність протизаконних акцій. У містах, ряді райцентрів та сіл області почастишали

45 Держархів Волинської обл., ф. Р-4, оп. 6, спр. 2068, арк. 307.

несанкціоновані мітинги, організаторами яких, на жаль, є окремі народні депутати місцевих Рад. На цих мітингах висловлюється неповага до органів законної влади, заклики до насильницьких дій. Окремі особи виступають проти укладення договору між суверенними республіками, абсолютно не розібравшись...»⁴⁶

Депутат облради Б. Клімчук у своєму виступі наголосив: «Злоба, ненависть, спроби силового тиску до добра не приведуть. Цього вчить нас історія наших і інших народів. Зло викликає зло. Про це говорить Біблія. Тому я пропоную: давайте перестанемо нагнітати обстановку, вона вже досить складна, перестанемо шукати ворогів, давайте працювати. Тому, що не можна безконечно і безкарно випробовувати терпіння людей».⁴⁷

Депутат М. Кучеренко (перший секретар Ратнівського райкому партії) запропонував «ввести на території області надзвичайне положення і заборонити на період збирання врожаю мітинги і страйки, залучити значну кількість трудових і технічних ресурсів промислових підприємств для надання допомоги в збиранні врожаю. Звернутися з проханням і вимогою до депутатів Гудими і Кожевнікова припинити свої гастролі по області і в місті Луцьку».⁴⁸

Його підтримали депутати В. Литвінчук та В. Жгутув, а депутат М. Парасунько вніс пропозицію: «В районах і містах варто створити групи чи товариства по захисту пам'ятників Іллічу, не допускати випадків вандалізму. Рішення сесій, президій, виконкомів з приводу демонтажу пам'ятників Леніну незаконні й антигуманні».⁴⁹ На це депутат З. Соколь'як зауважив: «У Любомлі був збудований пам'ятник Б. Хмельницькому на честь 300-річчя возз'єднання України з Росією. Проте, коли спорудили будинок райкому партії, цей пам'ятник був знесений і на місці його поставлений пам'ятник В.І. Леніну. І тоді ніхто не піднімав шуму».⁵⁰

Під час проведення сесії на Київському майдані перед будинком обласної Ради відбувався мітинг. Вимога мітингуючих щодо радіотрансляції сесії не була виконана, що ще більше загострило обстановку і призвело до перекриття ними вулиці. У сутичці між мітингуючими та міліцією отримав удар по голові гумовим кийком від міліціонера депутат обласної Ради О. Свирида, якого скрутили і силоміць запхали у міліцейський автобус.

Депутат О. Свирида після інциденту

Лише після того, як він показав посвідчення депутата обласної Ради, йому надали медичну допомогу і відпустили. Після цього інциденту голова облради В. Блаженчук вніс пропозицію про те, що обласній Раді до наступної сесії потрібні новий керуючий справами облвиконкому, адже нинішній не виконав доручення,

46 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 24, арк. 11.

47 Там само, арк. 22.

48 Там само, арк. 24.

49 Там само, арк. 68.

50 Там само, арк. 74.

та новий завідувач загальним відділом облвиконкому, який повинен відповідати за нормальну роботу сесії.

За результатами розгляду першого питання було прийняте рішення «Про соціально-політичну обстановку в області», в якому пропонувалося громадсько-політичним формуванням, громадянам області утриматися від проведення мітингів, страйків, демонстрацій до прийняття програми переходу економіки області на ринкові відносини та завершення осінньо-польових робіт; дообрати президію обласної Ради, враховуючи суспільно-політичну обстановку, депутатами, які представляють різні політичні партії та угруповання; на черговій сесії обласної Ради заслухати звіт облвиконкому та дати оцінку його роботи.⁵¹

Однак уже 19 жовтня події, що відбувалися біля приміщення обкому компартії, повторилися на Театральному майдані Луцька. Після несанкціонованого мітингу студенти перекрили рух транспорту по вул. Леніна в районі універмагу з метою змусити керівників партійних органів прийти на мітинг для переговорів. Лише після прибуття і переговорів з партійними працівниками рух було відновлено. Згодом прокурор області І. Заплотинський звернувся до обласної Ради щодо дачі згоди на притягнення до кримінальної відповідальності і арешт депутата обласної Ради Г. Кожевнікова, який був організатором цих акцій. Однак сесія облради, що відбулася 7 лютого 1991 р., такої згоди не дала.⁵²

Складний суспільно-економічний стан області спонукав до внесення суттєвих корективів у роботу місцевих Рад. Прогресивно налаштовані депутати всіх рівнів місцевих Рад області 14 вересня 1990 р. утворили Асоціацію демократичних Рад Волині. Крім депутатів Демократичного блоку обласної Ради, до її складу ввійшли голови міських Рад Луцька (А. Кривицький) та Нововолинська (О. Киричук). Головою Асоціації було обрано А. Кривицького, який «звернув увагу на те, що потрібно змусити обласну Раду, зважаючи, що там велике консервативне крило, працювати інтенсивніше». Вже на першій конференції її учасники висловили стурбованість незадовільною роботою облвиконкому, сформованого із старих бюрократичних кадрів, та поставили вимогу про відставку його голови М. Парасунька «як такого, що не справився і не може працювати в умовах перебудови».⁵³

9 квітня 1990 р. Верховною Радою Союзу РСР було прийнято Закон СРСР «Про загальні засади місцевого самоврядування та місцевого господарства в СРСР», введений у дію з дня його опублікування (18 квітня 1990 р.). Цей Закон проголошував місцеве (територіальне) самоврядування в СРСР як самоорганізацію громадян для вирішення безпосередньо або через вибрані ними органи всіх питань місцевого значення, виходячи з інтересів населення та особливостей адміністративно-територіальних одиниць, на основі законів та відповідної матеріальної та фінансової бази. Основною ланкою в системі місцевого самоврядування він визначав місцеві Ради народних депутатів як представницькі органи влади. На своїй території Ради координують діяльність усієї системи місцевого самоврядування. Вони утворюють свої органи, визначають їхні повноваження відповідно до законів Союзу РСР, союзних і автономних республік, самостійно

51 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 24, арк. 97.

52 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 55, арк. 170–173.

53 Вербич В. Асоціація демократичних Рад / В. Вербич // Народна трибуна. – 1990. – 27 верес. – С. 2.

встановлюють структуру і штати.⁵⁴ Закон усував централізовану підпорядкованість місцевих виконавчих органів, детально визначав принципи та порядок організації місцевого самоврядування, гарантував самостійність і незалежність Рад народних депутатів (на основі їх відповідальності за вирішення питань місцевого значення), впроваджував комунальну власність, управління якою, від імені населення, здійснювали Ради народних депутатів, гарантував економічну самостійність місцевого самоврядування. Фактично це був революційний для того часу закон, що відкрив у Радянському Союзі шлях до запровадження інституту місцевого самоврядування.

На основі цього Закону 7 грудня 1990 р. було прийнято Закон Української РСР «Про місцеві Ради народних депутатів Української РСР та місцеве самоврядування».⁵⁵ Цей Закон, на думку більшості експертів, був перехідним актом, своєрідним компромісом між радянською та децентралізованою формами організації влади.⁵⁶ Хоча його прийняття не призвело й не могло призвести до реального місцевого самоврядування, саме цим Законом було повернуто до вжитку сам термін «місцеве самоврядування», відкрито шлях до його відродження, створення правової бази для впровадження і розвитку нової для України системи органів публічної влади. Однак цей Закон містив цілу низку суперечностей, починаючи з визначення поняття місцевого самоврядування: «Ради народних депутатів та їх органи визнавалися державними органами»⁵⁷, що свідчило про збереження ієрархії рад, та не відповідало визначенню союзного Закону, яке було більш демократичним. Такий дуалістичний підхід щодо трактування місцевого самоврядування пояснювався конституційною нормою, яка прямо встановлювала: «Народ здійснює державну владу через Ради народних депутатів, які становлять політичну основу Української РСР».⁵⁸ Разом з тим, як зазначив згодом Президент України Л. Кучма: «Департизація рад, відновлення їхніх самоврядних функцій стали важливою передумовою загальної політичної трансформації нашого суспільства».⁵⁹

1 грудня на ХХІV конференції першим секретарем обкому партії було обрано І. Лазорка. Таким чином В. Блаженчук вирішив питання суміщення двох посад, зосередившись на роботі лише в обласній Раді.

Спроби націонал-демократів на четвертій сесії обласної ради 21 грудня затвердити українську національну символіку та трансляцію на Волинь Львівського телебачення не увінчалися успіхом. Зусилля депутатів І. Кічія, Є. Шимоновича

54 Про загальні засади місцевого самоврядування та місцевого господарства в СРСР : Закон СРСР від 9 квіт. 1990 р. № 1417-І // Відом. Верхов. Ради СРСР. – 1990. – № 16. – Ст. 267.

55 Про місцеві ради народних депутатів Української РСР та місцеве самоврядування : Закон Української Радянської Соціалістичної Республіки / [прийнятий на другій сесії Верхов. Ради УРСР дванадцятого скликання, 7 груд. 1990 р.]. – К. : Україна, 1991. – 64 с.

56 Батанов О. В. Місцеве самоврядування в політичній системі України: історія, проблеми, перспективи / О. В. Батанов // Часоп. Київського ун-ту права. – 2004. – № 1. – С. 40.

57 Про місцеві ради народних депутатів Української РСР та місцеве самоврядування : Закон Української Радянської Соціалістичної Республіки / [прийнятий на другій сесії Верхов. Ради УРСР дванадцятого скликання, 7 груд. 1990 р.]. – К. : Україна, 1991. – С. 4.

58 Конституція (Основний Закон) Української Радянської Соціалістичної Республіки : зі змінами і доповненнями, внесеними Законом Української РСР від 27 жовт. 1989 р. на десятій сесії Верхов. Ради Української РСР одинадцятого скликання. – К. : Політвидав України, 1989. – С. 5.

59 Кучма Л. Д. Уроки і перспективи місцевого самоврядування : з виступу Президента України на урочистих зборах Асоціації міст України 7 груд. 2000 р. / Л. Д. Кучма // Людина і влада. – 2000. – № 9–10. – С. 16.

та Г. Кожевнікова виявилися марними проти антиукраїнської позиції більшості. Ортодоксальні комуністи чинили запеклий опір усьому національному. Зокрема депутат від м. Ковеля Є. Поліщук заявив: «Для мене особисто цей жовто-блакитний (чи синьо-жовтий) прапор став символом беззаконня. Я навіть не хочу брати до уваги те, що він рясно покроплений кров'ю з вини бандерівців. Я візьму тільки сьогоднішні дні. Там, де цей прапор піднятий, над якою Радою – там твориться беззаконня...».⁶⁰ Є. Шимонович зазначив: «Дійсно, надій на успіх не було. І я розумію, і перші секретарі райкомів партії розуміють... І так звані аграрії – голови колгоспів чи директори радгоспів – теж. Голосування з того приводу було нам потрібне, аби люди побачили, хто є хто. Щоб зрозуміли: коли вирішення питання про національну символіку неможливе, то приречене на невдачу і будь-яке інше, яке стосується бюрократично-номенклатурної сфери».⁶¹

На цій сесії було утворено комітет по соціальному розвитку села при облвиконкомі та зобов'язано районні і Володимир-Волинську міську Ради створити такі комітети при міськрайвиконкомках.

Відповідно до Закону «Про місцеві Ради народних депутатів Української РСР та місцеве самоврядування» у січні-лютому 1991 р. в області проходила реорганізація органів місцевої влади. Однією з новацій цього Закону було рішення про об'єднання посад голів Рад і голів їх виконавчих комітетів. З урахуванням цієї обставини, в області пройшли вибори нових голів районних та міських Рад. За їх результатами головами Рад стали: П. Саганюк (Володимир-Волинська міська), Є. Поліщук (Ковельська міська), С. Нечипорук (Маневицька), В. Бучинський (Турійська).⁶²

На виконання рішення обласної Ради від 21 грудня 1990 р. щодо розпуску облвиконкому та припинення діяльності президії обласної Ради, 7 лютого 1991 року п'ята сесія Волинської обласної Ради народних депутатів розглянула організаційні питання. Було увільнено з посади заступника голови облвиконкому С. Удальцову та керуючого справами облвиконкому В. Вороб'я. Затверджено новий склад виконавчого комітету у кількості 17 осіб: голови облвиконкому, його першого заступника, шести заступників, керуючого справами виконкому, восьми членів виконавчого комітету. Головою обласної Ради та головою її виконавчого комітету став В. Блаженчук, його першим заступником було обрано А. Кривицького, заступниками голови облвиконкому – М. Бездушного, А. Давидовського, І. Карпомиза, Ю. Ленартовича, Б. Сороку, І. Фуріва. Керуючим справами облвиконкому було обрано С. Усика. Членами облвиконкому були обрані й представники Демократичного блоку облради: Є. Шимонович, Г. Нікітін, О. Киричук.⁶³

На цій сесії за поданнями прокурора області було відмінене рішення Луцької міської Ради від 19 липня 1990 р. «Про втручання громадсько-політичних об'єднань і відомств у навчально-виховний процес школи», яким за межі навчальних закладів системи міськвнв виводилися політичні структури учнівської молоді (комсомольські та піонерські) і скасоване рішення від 4 грудня

60 Козак М. Хай кожен зробить своє / М. Козак // Радянська Волинь. – 1990. – 25 груд. – С. 3.

61 Горчинський С. Перші кроки до згоди / С. Горчинський // Народна трибуна. – 1990. – 27 груд. – С. 2.

62 На сесіях районних і міських Рад // Радянська Волинь. – 1991. – 5 лют. – С. 1.

63 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 55, арк. 149.

1990 р. «Про використання на території міської Ради українського національного прапора».⁶⁴

З метою збереження Радянського Союзу, керівництвом КПРС, що було підтримане IV З'їздом народних депутатів СРСР, було прийняте рішення про проведення 17 березня 1991 р. Всесоюзного референдуму про збереження СРСР – єдиного референдуму за всю історію існування Радянського Союзу. Однак, цей крок союзного центру був запізним, адже окремі республіки цілеспрямовано йшли до своєї незалежності, а розпад СРСР був лише питанням часу. Від участі у цьому референдумі відмовилися Вірменія, Грузія, Естонія, Латвія, Литва, Молдова. У Литві, яка проголосила незалежність ще 11 березня 1990 р., 9 лютого було проведено всенародне опитування, за результатами якого 90,4 % литовців висловилися за незалежну демократичну Литовську республіку. 3 березня «виборчу консультацію» з питання незалежності провела Латвія, на якій 73,7 % громадян висловилися за незалежність цієї республіки. В Естонії 3 березня було проведено республіканський референдум про незалежність, яку підтримало 78 % громадян цієї республіки. Влада Грузії 31 березня провела республіканський референдум про вихід Грузії зі складу СРСР, за що проголосувало 99 % громадян, що взяли участь у голосуванні. Верховна Рада Вірменії призначила проведення республіканського референдуму про незалежність республіки, що відбувся 21 вересня. На ньому 99 % жителів республіки висловилися за вихід Вірменії зі складу СРСР.⁶⁵

Зовсім іншою була ситуація в Україні. На противагу діям керівництва цих республік, Компартія України, як найбільш консервативна складова КПРС, за підтримки місцевих партійних органів робила все можливе для збереження Радянського Союзу. З метою приховати це, Президія Верховної Ради УРСР включила у бюлетень додаткове питання, що суперечило першому: «Чи згодні Ви з тим, що Україна має бути в складі Союзу радянських суверенних держав на заходах Декларації про державний суверенітет України?»

Другий секретар обкому Компартії М. Гарасюк на сесії обласної Ради 7 лютого оголосив про створення депутатської групи «За єдність» у складі 88 депутатів обласної Ради (повноважні представники групи М. Гарасюк, А. Верещак, Б. Клімчук, М. Кучеренко).⁶⁶ Він також зачитав заяву «За суверенну Україну в оновленому Союзі», в якій зокрема йшлося: «...Наша позиція чітка і послідовна – ми за оновлений Союз, за збереження багатонаціональної Радянської держави, без якої неможливі стабілізація політичної та економічної обстановки, консолідація суспільства, вихід з кризової ситуації...»

Вихід України з Союзу РСР може створити реальну загрозу її територіальній цілісності...

Ми закликаємо всіх зважено оцінити ситуацію, під час всенародного референдуму сказати своє вагоме слово за збереження оновленого Союзу...

Ми твердо віримо, що в трудящих нашої області вистачить політичного і життєвого досвіду, громадянської відповідальності, здорового глузду, щоб

64 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 55, арк. 213–217.

65 Всесоюзный референдум о сохранении СССР [Электронный ресурс] // Википедия : свободная энцикл. – Режим доступа : <http://www.ru.wikipedia.org/wik>. – Назва з екрана.

66 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 55, арк. 170.

не дати ввести себе в оману близькозорим політикам та демагогам. Єдино правильний вибір – вільна, суверенна Україна в оновленому Союзі РСР!»⁶⁷

Позиція депутатів цієї групи, як і тогочасного керівництва УРСР загалом, нагадувала позицію керівників Української Народної Республіки 1917 р., які не уявляли Україну як самостійну суверенну державу. Марнуючи дорогоцінний час в очікуванні відновлення Російської Федерації, складовою якої мала стати УНР, вони втратили історичну можливість здійснити споконвічну мрію українців про власну, ні від кого незалежну Українську державу.

З відповідною заявою «За суверенну Україну» проти нового Союзного договору виступив лідер Демократичного блоку Є. Шимонович. У ній, зокрема, йшлося: «...ми закликаємо всіх, кому дорога доля України, не брати участі в намаганнях центру зберегти існуюче становище України, продовжити надовго злиденність нашого життя в так званому “оновленому Союзі”. Хай кожний зробить правильний вибір. Або голосує за свою Українську державу, або хай відмовиться від голосування взагалі».⁶⁸

Особливою та такою, що увійшла в історію волинського місцевого самоврядування, стала третя сесія Луцької міської Ради, що розпочала свою роботу 29 жовтня 1990 р., а завершила – на початку березня 1991 року. Вона тривала чотири місяці, з великими перервами між сесійними засіданнями. Якщо сесію розпочинав А. Кривицький, то завершував її новообраний голова міськради А. Поха.

Зважаючи на те, що А. Кривицького було обрано першим заступником голови обласної Ради народних депутатів, 14 лютого були проведені вибори нового голови Луцької міської Ради. За своїм перебігом вони зайняли особливе місце в історії Луцька, адже А. Поха – перший заступник голови міськвиконкому протягом одного дня став спочатку депутатом Луцької міської Ради, а після цього – її головою. На початку сесії з великими труднощами він був визнаний міською виборчою комісією депутатом міської Ради, адже депутатська група «Ініціатива» у голосуванні про підтвердження повноважень депутата А. Похи участі не брала. Лише після цього відбулися вибори голови Ради, за результатами яких він зайняв цю відповідальну посаду. Ще одна цікава деталь: А. Поха став першим головою Луцької міськради, якому було вручено символ влади – булаву.

На сесії 15 травня 1991 р. були визнані повноваження новообраних депутатів обласної Ради І. Сарновського (Війницький № 83) та В. Хилі (Нововолинський № 38), утворено комітет у справах молоді при облвиконкомі, який очолив М. Романюк, членом виконкому обласної Ради обрано А. Поху – голову Луцької міської Ради.

У процесі підготовки до проведення референдуму СРСР і опитування населення Української РСР за вказівкою центру волинська влада застосовувала всі важелі адміністративного тиску на волевиявлення волинян. Зокрема, у поштові скриньки були вкинуті роздруковані у друкарнях (без жодних реквізитів) листівки на підтримку «Союзу суверенних держав». Наведемо зміст деяких з них, що розповсюджувалися у Рожищенському районі: «Шановні рожищани! Той хто виступає проти Союзного договору, той не рахується з Вашими соціальними,

67 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 55, арк. 187–189.

68 Звернення до жителів області депутатів Демократичного блоку обласної Ради // Волинь: 90-і роки ХХ століття : ілюстр. літопис політ. подій. – Луцьк : Волин. держ. ун-т ім. Лесі Українки, 1998. – С. 130.

політичними правами, прагне розірвати той ланцюг, який наші предки створили протягом тисячоліть... Проголосуємо за збереження Союзу Радянських Соціалістичних Республік!»; «Шановний друже! Чи не мучитиме Тебе совість, коли Ти залишиш Арал і Семіпалатинський полігон – тільки одній республіці? Чи не мучитиме Тебе совість, коли Ти покинеш напризволяще курдів, турків-месхетинців, татар, греків, азербайджанців, вірменів, сотні тисяч російськомовних біженців, які неприкаянно поневіряються по Радянському Союзу?» Однак, всіх перевершили ідеологи Рожищенського райкому компартії, які у своїй листівці-запрошенні подумалися до такого: «Не дайте обманути себе галасливим закликом тих, хто у воєнні і повоєнні роки виборював самостійність України закрутками на шії!»⁶⁹

Проти Союзного договору виступила демократична опозиція краю. Зокрема у Зверненні депутатів Демократичного блоку Волинської обласної Ради до громадян Волині йшлося: «17 березня нас знову питатимуть: чи вважаємо ми необхідним збереження ССРСР? “Ні” – відповімо тим, хто всі 70 років вів нас до “світлого майбутнього”, привів і претендує на право вести і далі. Куди?... Наше “Ні” Союзному оновленому ярму! Наше “Так!” – Суверенній Україні!»⁷⁰

Однак більшість волинян, піддавшись шаленій пропаганді влади, підтримала питання союзного референдуму, що стосувалося «збереження Союзу Радянських Соціалістичних Республік як оновленої федерації рівноправних суверенних республік», одночасно підтримавши й питання українського опитування.

За результатами референдуму, робочою групою в рамках т. зв. Новоогарьовського процесу навесні-влітку 1991 р. був розроблений проект Договору про Союз Суверенних Республік,⁷¹ підписання якого було призначене на 20 серпня. На щастя України та інших республік СРСР, антиконституційний заколот 19–21 серпня 1991 р. Державного комітету з надзвичайного стану, що здійснив невдалу спробу насильницького відлучення М. Горбачова з поста Президента СРСР, зірвав його підписання і фактично спричинив розпад Радянського Союзу.

На вимогу депутатів Демократичного блоку, 22 серпня була скликана позачергова сесія Луцької міської Ради. На її розгляд було винесене одне питання – про позицію міської Ради у зв'язку зі здійсненням в СРСР державного перевороту 19–21 серпня. Її результатом стало прийняте у гострих дискусіях між депутатськими групами «Єдність» та «Ініціатива» рішення № 6/1 «Про позицію Ради у зв'язку з вчиненням в країні 19–21 серпня 1991 року державного перевороту», у якому йшлося:

4. Заборонити функціонування будь-яких партійних структур в апараті Ради, виконкому та їх органах.
5. Звернутися до прокурора Волинської області та прокурора м. Луцька з вимогою виявлення та розслідування фактів посібництва службових осіб та організацій, розташованих на території області та міста, Дер-

69 Запрошення на виборчу дільницю для участі у референдумі СРСР і опитуванні населення Української РСР 17 березня 1991 року : Рожищенська рай. друк. – 1991 р. – 1 с.

70 Звернення депутатів демократичного блоку обласної ради до громадян Волині // Народна трибуна. – 1991. – 16 берез. – С. 1.

71 Договір о Союзе суверенных государств : проект // Советская Россия. – 1991. – № 159. – 15 авг.

жавному комітету по надзвичайному стану у встановленні антиконституційного режиму».⁷²

Депутат обласної Ради та перший секретар обкому Компартії І. Лазорко зазначив: «Багато чого було тоді незрозумілим. Ясно було, що це акт антиконституційний. Але переворот намагалися здійснити люди, яким найбільше довіряв Горбачов... Ніякої підтримки з боку обкому цьому комітету не було. Ніяких вказівок, команд і розпоряджень в райони ми не давали».⁷³ Власне, і тимчасова комісія обласної Ради з перевірки діяльності посадових осіб, органів влади і управління, об'єднань, громадських організацій у період державного перевороту 19–21 серпня таких фактів не виявила. Голова цієї комісії А. Кривицький у своєму виступі зазначив: «Обком, міськкоми (крім Нововолинського), райкоми партії в перші 2–3 дні займали пасивну, вичікувальну позицію. Чекали вказівок зверху. Була б команда підтримати – підтримали б, різко засудити – засудили б. У цьому проявилась нездатність структур партії прогресивно мислити, приймати самостійні рішення».⁷⁴

Цікаво, що на відміну від інших партійних органів області, пленум Нововолинського міськкому Компартії України однозначно засудив цей антиконституційний заколот. На зустрічі з депутатами обласної і міської Рад, ініційованій Нововолинською координаційною радою Руху 22 серпня, перший секретар міськкому партії М. Савчук поінформував присутніх про прийняту цим органом постанову. У ній зокрема йшлося: «Вважати, що своїми діями, несумісними із званням комуніста, члени так званого державного комітету по надзвичайному становищу, переслідуючи великоімперські цілі, нанесли непоправного удару по партії і її рядових членах».⁷⁵

21 серпня 27 депутатів Нововолинської міської Ради прийняли Звернення, у якому наполягали на негайному скликанні надзвичайної сесії Верховної Ради України, рішенням якої: «На підставі Конституції СРСР про право націй на самовизначення аж до відокремлення від Союзу, враховуючи ситуацію, що склалась у Центрі, а також приклади інших республік по становленню державної незалежності, оголосити про повний вихід України із складу Союзу РСР».⁷⁶

Однак були в області люди, налаштовані у той період по іншому. В. Блаженчук згадував: «У Луцьку тоді, як пам'ятаєте, був великий військовий гарнізон, розміщувався штаб дивізії, котра складалася з п'яти полків, один із яких також дислокувався на Волині. Дивізія, як стратегічна, підпорядковувалася тільки найвищому військовому керівництву Союзу. Генерал Микола Юдін був радикально налаштованим на підтримку ГКЧП. Він погрожував звести з усіх полків понад три тисячі офіцерів, які демонстративно крокуватимуть вулицями Луцька. Паралельно я отримав оперативну інформацію: вони здатні захопити й певні адміністративні установи... 20-го серпня, коли в Луцьк дійсно почали прибувати офіцери-ракетники, я з власної ініціативи (бо генерал не запросив!) і при всіх

72 Держархів Волинської обл., ф. Р-4, оп. 6, спр. 2188, арк. 33–34.

73 Козак М. Економіка відстала від політики / М. Козак // Радянська Волинь. – 1991. – 14 верес. – С. 1.

74 Висновки зробить прокуратура // Радянська Волинь. – 1991. – 17 верес. – С. 2.

75 Постанова пленуму Нововолинського міськкому Компартії України // Робітничий голос. – 1991. – 27 серп. – С. 2.

76 Звернення депутатів Нововолинської міської Ради народних депутатів // Робітничий голос. – 1991. – 27 серп. – С. 2.

сказав: – Якщо Юдін хоче крові, в тому числі й вашої, офіцерської, то хочу застерегти: люди ляжуть під ваші колони. І захопити “білий дім”, де розташована обласна рада, вам не вдасться! Бо і цей будинок, і всі інші важливі об’єкти вже під охороною міліції та “комітетчиків”! – Це, мабуть, вплинуло і на Миколу Володимировича, і на присутніх офіцерів. Бо марш не відбувся...»⁷⁷

Суттєві зміни, викликані новими реаліями суверенної Української держави, відбувалися після проголошення Незалежності України 24 серпня 1991 року. 25 серпня стало одним з особливих в історії Волині – початком нової доби, яка завершила комуністичний період, що тривав у нашому краї з 1939 р., та розпочала відлік часу у самостійній Українській державі, у боротьбі за яку віддали своє життя тисячі волинян. У цей день, що навіки закарбувався у пам’яті, Волинською обласною Радою було прийняте роз-

Демонтаж пам’ятника Леніну

порядження про підняття «національного блакитно-жовтого прапора» поряд з Державним прапором на будинку обласної Ради, рішення облвиконкому «Про перевірку причетності до антиконституційного перевороту 19–21 серпня», «Про департизацію органів державного управління області, обласного управління внутрішніх справ і управління КДБ по Волинській області», «Про створення тимчасової комісії по перевірці діяльності посадових осіб, органів влади і управління, об’єднань, громадських об’єднань та організацій у період державного перевороту 19–21 серпня», розпорядження облвиконкому від 26 серпня «Про охорону на території області майна, що належить КПРС і Компартії України».⁷⁸ Відповідно до цих рішень припинялася діяльність політичних партій, громадсько-політичних організацій у цих органах і установах, їх працівники припиняли своє членство в будь-якій політичній партії. Фактично після заборони КПРС та КПУ всі посадові особи владних і господарських структур області швидко департизувалися, ставши раптово «безпартійними» з метою збереження займаних посад. До проведення сесій районних Рад відсторонювалися від виконання обов’язків голів їх виконавчих комітетів А. Верещак, В. Гайдук, О. Гетьман, Р. Кухтей, М. Кучеренко, В. Літвінчук, І. Луцик, А. Цаль-Цалко, які продовжували суміщення цих посад з роботою в компартійних комітетах. Виконання обов’язків голів цих комітетів покладалося на перших заступників.⁷⁹

З метою усунення суміщення посад, що суперечило ст. 42 Закону «Про місцеві Ради народних депутатів України та місцеве самоврядування», 25–28 серпня відбулися пленуми райкомів Компартії України, котрі увільнили від обов’язків перших секретарів Р. Кухтея, В. Літвінчука, І. Луцика, А. Цаль-Цалка. Згідно

77 Данилюк В. Відповідальність за вибір / В. Данилюк // Волинська газета. – 2010. – 9 верес. – С. 4.

78 Мовою документів // Радянська Волинь. – 1991. – 27 серп. – С. 3.

79 Там само.

з поданими заявами склали з себе повноваження партійних керівників А. Верещак, О. Гетьман, А. Кучеренко. Відповідно на позачергових сесіях районних Рад були прийняті рішення про підтвердження повноважень вказаних осіб на посадах голів райвиконкомів.⁸⁰

25 серпня виконком Луцької міської Ради прийняв рішення «Про долю пам'ятників В.І. Леніну, які розміщені на території міста Луцька», згідно з яким 26 серпня мав бути демонтований головний пам'ятник «вождю пролетаріату» в обласному центрі.⁸¹ Однак багатолюдний мітинг біля колишнього обкому КПРС, у якому окрім депутатів демократичного блоку узяли участь і голови обласної Ради В. Блаженчук та міської А. Поха, змусив саме 25 серпня зробити це. Коментуючи ті події, один з ініціаторів негайного знесення пам'ятника Леніну Г. Кожевніков зазначив: «Люди вже не хотіли відступати, побоюючись, що завтра партійці схаменуться і застосують силу... До мене підійшов ветеран війни з орденськими планками на грудях і сказав: – Якщо ви його сьогодні не знімете, то цього не зробите ніколи. Мені відомо, що завтра сюди прийдуть ветерани з інших областей і будуть чергувати біля пам'ятника».⁸² Наступного дня виконком міської Ради опублікував звернення, в якому звинуватив депутата Г. Кожевнікова у підбурюванні людей до негайного знесення пам'ятника. У ньому також зазначалося: «Пам'ятник був не демонтований, а зруйнований. Такі необільшовицькі методи грають на руку реакційним силам, які не залишають надії на повернення тоталітарного режиму. Виконавчий комітет заявляє, що це не робить честі нашому місту. Ніколи, ні в які часи методи руйнування і тиску не приводили до добра, миру та злагоди».⁸³

Повалений вождь

Після повалення пам'ятника кількатисячний потік людей вирушив на Київський майдан, де над приміщенням обласної Ради був піднятий національний прапор. Присутніх на цій урочистій події привітав заступник голови облвиконкому А. Давидовський.

Згодом схожі рішення були прийняті іншими міськими Радами області. Зокрема, не маючи жодного депутата у Рожищенській міській Раді, районним організаціям НРУ та УРП вдалося змусити місцеву владу підняти синьо-жов-

80 Повідомлення // Радянська Волинь. – 1991. – 13 верес. – С. 1.

81 Корецька К. Повержений ідол / К. Корецька // Народна трибуна. – 1991. – 28 серп. – С. 3.

82 Нагорний О. Де ж поділася голова вождя? / О. Нагорний // Волинь. – 1999. – 21 серп. – С. 7.

83 Звернення виконавчого комітету Луцької міської Ради народних депутатів // Радянська Волинь. – 1991. – 27 серп. – С. 3.

тий прапор над приміщенням міської Ради та демонтувати пам'ятник В. Леніну на центральній площі міста. На сесії міської ради 18 депутатів проголосувало за демонтаж пам'ятника Леніну, проти не було, троє утрималися.⁸⁴ Однак і тут не обійшлося без ложки дьогтю у бочці меду. Незважаючи на рішення сесії міської Ради про підняття національного стягу, перед тим його освятивши, під час мітингу 1 вересня на тему: «Українська Самостійна Соборна Держава», голова міської Ради Б. Ксенжук дав вказівку вивісити синьо-жовтий прапор позлодійськи, уночі. Також подалі від людських очей, уночі з 31 серпня на 1 вересня організував демонтаж пам'ятника Леніну. А сам, незважаючи на домовленість про те, що він мав відкрити цей мітинг, на нього не з'явився.⁸⁵

У Горохові пам'ятник «вождю світового пролетаріату» був демонтований під час багатолюдного мітингу 1 вересня, учасники якого на пропозицію народного депутата України А. Бондарчука одноголосно поголосували за це.⁸⁶

Так під тиском національно-демократичних сил область позбавлялася від комуністичної символіки та відроджувала національні святині.

24 серпня був прийнятий Закон України «Про надання додаткових повноважень Голові Верховної Ради України», згідно з яким до обрання Президента України голова законодавчого органу наділявся додатковими повноваженнями, зокрема правом «зупиняти дію рішень обласних, районних, міських, районних у місті Рад народних депутатів, прийнятих з порушенням Конституції і законів України, до їх розгляду Верховною Радою України».⁸⁷

11 вересня відбулася сьома сесія обласної Ради. Першим було прийняте рішення «Про Волинський університет», згідно з яким Луцькому педінституту передавалося приміщення колишнього обкому забороненої КПУ разом із майном. Таким чином був зроблений вирішальний крок до створення першого в історії Волині класичного університету.

На другий день роботи сесії було прийняте рішення «Про політичну ситуацію в області після державного перевороту 19–21 серпня». У ньому закликалося схвалити Акт проголошення незалежності України під час референдуму 1 грудня, а також «вважати всякі дії, агітацію і пропаганду проти прийнятого 24 серпня 1991 р. Акта про державну самостійність України оскверненням пам'яті поколінь, які загинули в боротьбі за волю України».⁸⁸

Лідер Демократичного блоку Є. Шимонович у Заяві блоку наголосив: «Забудьмо наші образи, подаймо один одному руки. Залишмо все, що нас ділило, пам'ятаймо те, що нас єднає сьогодні – нововідроджена Українська республіка».⁸⁹

На цій сесії була започаткована практика внесення змін до адміністративно-територіального устрою області, що стосувалася збільшення кількості сільських рад. Зокрема, було утворено нові сільські ради у Любомльському (Столинсько-Смолярську, Пулецьку), Рожищенському (Вічинівську, Залісцівську, Любчен-

84 Час зважених рішень // Світло Жовтня. – 1991. – 3 верес. – С. 1.

85 Остапчук Н. З приводу мітингу / Н. Остапчук // Світло Жовтня // 1991. – 3 верес. – С. 1.; Хлібороб М. Рожище знову піднялося проти вчорашніх / М. Хлібороб // Народна трибуна. – 1993. – 23 черв. – С. 4.

86 Бондарчук А. І. Хроніка волинського «камікадзе». Бурхливих десять літ / А. І. Бондарчук. – К. : Вид-во ім. О. Теліги, 2012. – С. 332.

87 Про надання додаткових повноважень Голові Верховної Ради України : Закон України // Радянська Волинь. – 1991. – 27 серп. – С. 2.

88 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 58, арк. 28–29.

89 Там само, арк. 20.

ську), Турійському (Дольську, Соминську) районах.⁹⁰ Згідно з довідкою організаційного відділу обласної Ради головною мотивацією їх утворення було те, що «їх територія і центр кожної співпадатиме з територією і центром одного колгоспу, в новоутворених сільрадах наблизяться до їх жителів сільські Ради народних депутатів. Це дасть можливість значно поліпшити для населення, правлінь колгоспів, працівників сільських установ умови при вирішенні особистих, організаційно-господарських, соціально-правових та інших повсякденних питань».⁹¹ При цьому не брався до уваги той фактор, що кількість населення, наприклад, Соминської сільради становитиме усього 460 мешканців, Вічинівської – 496. Не набагато більшими були Залісцівська – 623, чи Дольська – 778 осіб сільради.⁹²

Також на цій сесії у зв'язку з поданими заявами були достроково припинені повноваження депутатів обласної Ради П. Лебеда та М. Парасунька. Якщо ситуація з Парасуньком була зрозумілою – перехід на керівну посаду у столицю, то священик П. Лебідь причиною свого рішення назвав неможливість поєднання депутатських обов'язків з церковними справами. Було затверджено нового завідувача організаційного відділу облвиконкому І. Дзямучича та завідувача організаційного відділу обласної Ради С. Ющика. Також утворено комісію обласної Ради народних депутатів з питань поновлення прав реабілітованих, яку очолив заступник голови Ради Г. Гаврилюк.

З 14 жовтня розпочалося пікетування Волинської обласної Ради, організоване обласною організацією УРП при підтримці депутатів демблоків Рад різних рівнів. Пікетуючі вимагали скликання позачергової сесії 19 жовтня з порядком денним, що стосувався відставки виконавчого комітету облради у повному складі, обрання нового складу виконавчого комітету з широким представництвом демократичних сил та розпуск обласної Ради з передачею всієї повноти влади новообраному виконкому.⁹³

Уже на початку вересня 1991 р. з ініціативи Рожищенської районної організації НРУ у м. Рожище центральна вулиця Леніна була перейменована на вул. Незалежності.⁹⁴ У січні 1992 р. вулиця Дзержинського – на вулицю Грушевського,⁹⁵ а вулиця 17 вересня – на Драгоманова. 15 липня 1992 р. перейменовано всі інші одіозні назви вулиць райцентру, що стали носити імена українських видатних діячів та патріотів: Сковороди (Піонерська), Кліма Савура (Фрунзе), Героїв УПА (Комсомольська), Гетьмана Мазепи (Щорса), Виговського (Кузнецова), Пилипа Орлика (Пархоменка), Івана Богуна (Свердлова), Січових Стрільців (Червоної армії), 22 січня (Радянська), 24 серпня (Жовтнева), Кондратюка (Маяковського), П. Куліша (Кірова), Грабовського (Енгельса), Василя Стуса (К. Маркса), В. Сосюри (Галана), Багряного (Горького), Курбаса (Матросова), Заньковецької (Крупської), Наталії Ужвій (Тельмана) та інші.⁹⁶

Хоча початок перейменуванню вулиць в області поклато рішення президії Луцької міської Ради народних депутатів від 18 грудня 1990 р., яким було пере-

90 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 58, арк. 55.

91 Там само, арк. 58.

92 Там само, арк. 60–61.

93 Пікетування обласної Ради // Народна трибуна. – 1991. – 16 жовт. – С. 8.

94 Про перейменування деяких вулиць райцентру // Світло Жовтня. – 1991. – 12 верес. – С. 1.

95 Малиновський В. Бути вулиці Грушевського? / В. Малиновський // Світло Жовтня. – 1991. – 21 верес. – С. 1.

96 Остапчук Н. Не руйнуймо наші душі... / Н. Остапчук // Світло Жовтня. – 1991. – 31 серп. – С. 1.

йменовано невелику кількість вулиць обласного центру,⁹⁷ однак місто Рожище на початку дев'яностих років першим на Волині очистилося від усіх назв вулиць радянського періоду, що не мають нічого спільного зі справжньою історією України. Такий комплексний підхід зняв проблему подальшого перейменування вулиць райцентру, що й сьогодні є актуальною для багатьох населених пунктів області.

Аналогічні рішення приймалися і в інших містах та населених пунктах області. На засіданні виконкому Луцької міської Ради народних депутатів 30 жовтня за пропозиціями творчої групи постійної комісії Ради по культурі, релігії та мовах було перейменовано основні проспекти і вулиці Луцька. Зокрема, вулицю Леніна перейменовано на проспект Волі, проспект «Правди» – на проспект Президента Грушевського, вулицю Радянську – на Лесі Українки. Рішенням виконкому Луцької міської ради від 15 липня 1992 р. проспект Карла Маркса був перейменований на проспект Відродження, проспект Жовтневої революції – на проспект Соборності, вулицю Тельмана – на Гетьмана Сагайдачного, вулицю Рози Люксембург – на Гетьмана Дорошенка, вулицю 17 вересня – на Олени Кульчицької, вулицю Комінтерну – на Січову, вулицю Піонерську – на Заповітну, вулицю Ладигіна – на Євгена Коновальця, вулицю Мачтета – на Кліма Савура, вулицю Лізи Чайкіної – на Поліська Січ. Тим же рішенням були відновлені давні історичні назви вулиць Дзержинського – Гончарівка, Плеханова – Градний Узвіз, Чекістів – На Таборищі, 1 травня – Кривий Вал.

Дещо «м'якший» варіант перейменування був прийнятий рішенням виконавчого комітету Камінь-Каширської міської ради від 9 липня 1992 р.: вулиця Леніна стала вулицею Шевченка, Жовтневої революції – Ковельською, Бабица – Польовою, Маяковського – Шкільною, Кірова – Спортивною, провулок Жовтневий став вулицею Вокзальною.

У смт Колки вул. Леніна стала Центральною, вулиця Свердлова – Волі, К. Маркса – Ярослава Мудрого. У пам'ять про древній град Романів, спалений ворогами, на місті якого вирости згодом Колки, одну з вулиць названо Романівською.

12 грудня 1992 р. Луцька міська Рада прийняла рішення «Про демонтаж пам'ятників, які втратили історичну цінність». Відповідно до цього рішення, до 1 квітня 1993 р. підлягали демонтажу пам'ятники: «На честь радянських льотчиків» (літак), «На честь радянських артилеристів» (гармата), «На честь радянських танкістів» (танк). Танк, який мав бути демонтований на проспекті Соборності,

Демонтаж танка на проспекті Соборності у м. Луцьку

«На честь радянських артилеристів» (гармата), «На честь радянських танкістів» (танк). Танк, який мав бути демонтований на проспекті Соборності,

97 Про перейменування вулиць, майданів та установ культурно-розважального призначення : рішення президії Луцької міської Ради народних депутатів від 18 груд. 1990 р. № 96 // Волинь: 90-і роки XX століття : ілюстр. літопис політ. подій. – Луцьк : Волин. держ. ун-т ім. Лесі Українки, 1998. – С. 127.

здавався на металобрухт в обмін на матеріали для спорудження пам'ятника Тарасові Шевченку.⁹⁸

У жовтні 1991 р. відбулася зміна керівника м. Ковеля. Згідно поданої заяви Є. Поліщук склав свої обов'язки. За результатами голосування, більшістю голосів головою міської Ради та її виконавчого комітету було обрано Анатолія Семенюка, який до цього працював начальником електромереж Ковельського району.

На восьмій сесії обласної Ради, що тривала два дні, 15 листопада на пропозицію голови облради В. Блаженчука було прийняте рішення про скорочення кількості заступників голови облвиконкому із семи до п'яти осіб. Від обов'язків заступників голови облвиконкому були звільнені М. Бездушний та І. Фурів. З виконкому було виведено І. Лазорка, натомість до його складу було обрано голову Ковельської міськради А. Семенюка, завідувача кафедри історії України педінституту І. Кічія та начальника управління по земельних ресурсах і земельній реформі при облвиконкомі Р. Чап'юка. Рада ліквідувала обласний комітет народного контролю. Також було утворено депутатську комісію обласної Ради для перевірки і контролю за розподілом будівельних матеріалів в області, яку очолив І. Семенюк – голова Нововолинського міського комітету народного контролю.

У своїй доповіді під час розгляду питання «Про хід підготовки в області до проведення всеукраїнського референдуму і виборів Президента України» голова обласної Ради В. Блаженчук зазначив: «Незалежність сприймається передусім як неминуча еволюція, що диктується розпадом центральної влади. Посудіть самі: Радянського Союзу більше не існує. Російської республіки, по суті, також, але вона претендує на те, щоб підмінити собою СРСР. Так що ми не маємо іншого виходу, як створити Українську незалежну державу на території колишнього УРСР. З цією позицією погоджуються всі претенденти в Президенти України – від колишніх комуністів, як Леонід Кравчук, до колишніх політичних в'язнів, як Вячеслав Чорновіл...

1 грудня для громадян України свято. Це повинні відчувати жителі всіх населених пунктів області. На кожному приміщенні для голосування необхідно вивісити державні і національні прапори».⁹⁹

За результатами розгляду цього питання було прийняте рішення, у п. 7 якого зазначалося: «Вважати необхідним у день референдуму і виборів на будинках державних установ та приміщеннях для голосування встановити поряд з державним прапором України національний синьо-жовтий прапор».¹⁰⁰ Також були прийняті звернення обласної Ради до військовослужбовців, до сесії Верховної Ради Кримської АРСР та волинян. В останньому закликалися: «Будьмо ж гідними наших волелюбних предків і самостійній, незалежній, демократичній Україні скажемо ТАК».¹⁰¹

На жаль, не всі в області прислухалися до рішення вищого представницького органу краю. Ілюстрацією цього стала історія, безпосереднім учасником якої став автор книги. Будучи членом тимчасової районної комісії з питань Всеукраїнського референдуму, а також спостерігачем від Народного Руху у с. Топільне

98 Волинь в умовах демократичної трансформації (кінець XX – початок XXI століття) : кол. монографія / за заг. ред. В. І. Бортнікова. – Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. – С. 230–231.

99 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 59, арк. 13, 19.

100 Там само, арк. 39.

101 Там само, арк. 41.

Рожищенського району, я з величезними труднощами, за допомогою обурених мешканців цього села змусив членів виборчої комісії вивісити на приміщенні Будинку культури, де відбувалося голосування, національний прапор, який привіз із собою. При цьому дільничним міліціонером були складені протоколи «за дрібне хуліганство» із накладанням штрафів на тих громадян села, які вимагали підняти над виборчою дільницею національний прапор, а мене звинуватили у спробі «зірвати проведення референдуму і виборів Президента».¹⁰²

Лише під величезним тиском громадськості Ратнівського району та місцевого Руху, напередодні Всеукраїнського референдуму «здався» голова районної Ради М. Кучеренко, і над приміщенням Ратнівської районної Ради поряд з державним, нарешті було вивішено національний прапор.

Одним із визначальних етапів державотворення стали Всеукраїнський референдум на підтримку Акта проголошення незалежності України та вибори першого Президента України. 1 грудня 1991 р. 93,2 % жителів області взяло участь у Всеукраїнському референдумі, з яких 96,2 % сказали «так» Акту проголошення незалежності України. Лише 2,2 % волинян висловилися проти незалежності України.¹⁰³

За пост Президента України боролися сім кандидатів: Л. Кравчук, В. Чорновіл, Л. Лук'яненко, І. Юхновський, В. Гриньов, Л. Табурянський та О. Ткаченко (останній зняв свою кандидатуру на завершальному етапі виборчої кампанії на користь Л. Кравчука). Ще у першому турі перемогу здобув Л. Кравчук, який набрав більше половини голосів виборців – 61,6 %, кандидат від НРУ В. Чорновіл зайняв друге місце, набравши 23,3 % голосів. Цей результат показав, по-перше, роз'єднаність демократичних сил, котрі висунули кількох кандидатів (В. Чорновіл, Л. Лук'яненко, І. Юхновський), по-друге, те, що український народ, на відміну від поляків (Л. Валенса), чехів (В. Гавел), литовців (В. Ландсбергіс), грузинів (З. Гамсахурдія) був неготовим до радикального зміну курсу розвитку держави у напрямі європейської інтеграції, а тому продовжив правління вчорашніх комуністів, які активно агітували саме за Кравчука, що в подальшому відіграло негативну роль у розвитку України. Виборці області також підтримали на виборах Л. Кравчука (51,7 %), за В. Чорновола проголосувало 31,4 % волинян. Лише у м. Нововолинську переміг кандидат від НРУ, який набрав 50,3 % голосів.¹⁰⁴

У цей же день депутатом обласної Ради від Заболоттівського виборчого округу № 112 став І. Корсак – головний редактор «Народної трибуни», ще у двох округах мало відбутися повторне голосування 15 грудня. У багатостраждальному округу № 11 м. Луцька кандидата знову не було обрано, а у Нововолинському виборчому округу № 37 депутатом став П. Дембицький.

Унаслідок шокової терапії (лібералізація цін, введення обмеженої кількості купонів) в умовах монопольної економіки, початок 1992 р. став надзвичайно важким. З метою виправлення становища на споживчому ринку та з метою недопущення погіршення рівня життя людей, керівники обласних Рад Західної України – Волинської, Івано-Франківської, Закарпатської, Львівської, Рівненської, Тернопільської, Чернівецької вирішили проводити спільну скоординовану політику у галузі цін, встановити спільну для областей граничну торгіву

102 Малиновський В. Про прапори і дещо інше / В. Малиновський // Наш край. – 1991. – 21 груд. – С. 1–2.

103 Результати голосування // Радянська Волинь. – 1991. – 5 груд. – С. 2.

104 Результати голосування на виборах Президента України // Радянська Волинь. – 1991. – 6 груд. – С. 2.

скидку на м'ясо-молочну продукцію, встановити рентабельність продукції переробної промисловості.¹⁰⁵ Спільна заява керівників цих областей була прийнята й щодо відвертої антиукраїнської кампанії у засобах масової інформації Російської Федерації.¹⁰⁶

Після обрання 1 грудня 1991 р. Президентом України Л. Кравчука, постає гостра необхідність у створенні дієвої вертикалі виконавчої влади, підпорядкованої главі держави. Адже молода країна отримала у спадок радянську модель влади, обрану в 1990 році. Зрозуміло, що така політико-адміністративна модель не могла задовольняти новообраного Президента, не відповідала суспільно-політичним реаліям та не сприяла динамічному розвитку державотворчих процесів.

Ось як критично описав тогочасну представницьку владу перший заступник голови облвиконкому А. Кривицький: «Ради не стали повноправними господарями... у виконкомках рідко розглядаються життєво важливі питання, навіть ті, що заплановані; чимало рішень, прийнятих обласною Радою, обриваються на рівні районних, де вони просто підшиваються і або зовсім не доходять до сіл, або ж доходять з великим запізненням; чимало рішень виконкомів мають декларативний характер, без чітко визначених завдань, виконавців, строків виконання; вузьким місцем у роботі міськрайвиконкомів залишається контроль за виконанням власних рішень і розпоряджень; не розроблені як слід функціональні обов'язки; є факти порушення чинного законодавства – у першому півріччі райміськвиконкомками прийнято 22 незаконних рішення. Кепські справи і з виконанням наказів виборців... Немає жодної Ради, яка б мала своє обличчя. Безликі, безпорадні. Лець що – біжать сюди, бо самі нічого не можуть вирішити, не беруться за елементарну чорнову роботу. Розшукати когось з керівників у районах – проблема, де вони перебувають – невідомо. Справа, мабуть, не в економічній кризі, а в тому, що за 70 з лишнім років ми не звикли працювати самостійно».¹⁰⁷

Точкою відліку процесів реформування системи публічної влади в сучасній Україні можна вважати 1992 рік – період запровадження принципу поділу влад і трансформації форми державного правління у президентсько-парламентську республіку. У цей період було здійснено організаційне відокремлення місцевих рад від системи органів державної влади та конституювання їх лише як органів місцевого самоврядування. 26 березня 1992 р. після тривалих і гострих дискусій, викликаних різними підходами до побудови нової вертикалі державної виконавчої влади, замість розваленної компартійної, Верховна Рада прийняла нову редакцію Закону «Про місцеві Ради народних депутатів та місцеве і регіональне самоврядування»,¹⁰⁸ що визначав місцеве самоврядування основою демократичного устрою в Україні. Таким чином, у вітчизняну політико-правову практику вперше було запроваджено поняття «регіональне самоврядування», що, як зазначили фахівці: «Справило певний вплив на становлення системи демокра-

105 Ухвала спільного засідання керівників обласних Рад і облвиконкомів західних областей України // Радянська Волинь. – 1991. – 16 січ. – С. 1.

106 Див. : Заява керівництва Волинської, Івано-Франківської, Закарпатської, Львівської, Рівненської, Тернопільської, Чернівецької обласних Рад народних депутатів // Радянська Волинь. – 1991. – 14 січ. – С. 1.

107 Гуменюк Н. Хто господар в нашому домі? / Н. Гуменюк // Народна тибуна. – 1991. – 28 груд. – С. 3.

108 Про місцеві Ради народних депутатів та місцеве і регіональне самоврядування : Закон України від 27 берез. 1992 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 1992. – № 28. – С. 907–940.

тичної влади в Україні, управління її територіями, а також на дії регіональних еліт». ¹⁰⁹ Хоча у практиці муніципальної влади України це поняття не отримало реального втілення й по сьогоднішній день.

Прийняття Закону заклало правові умови для роздержавлення місцевих рад усіх рівнів, поступового їх перетворення на органи місцевого самоврядування та звільнення від виконання не властивих їм функцій державного управління. Останні переходили до новосформованих органів державної виконавчої влади. Сфера місцевого самоврядування зосереджувалася лише в селах, селищах та містах, де, на думку законодавців, членів територіальної громади об'єднували спільні інтереси, що й визначило коло функцій і повноважень відповідних органів місцевого самоврядування. Як зазначається у літературі, прийняття зазначеного закону фактично означало цілковиту відмову від радянської моделі територіальної організації влади, хоча на конституційному рівні вона ще існувала (на той час ще була чинною Конституція 1978 року). ¹¹⁰

З метою зміцнення виконавчої вертикалі, 5 березня 1992 р. Верховна Рада приймає Закон України «Про Представника Президента України», котрим було сформовано нову систему місцевих органів виконавчої влади у формі місцевих державних адміністрацій двох рівнів: вищого – обласні, Київська і Севастопольська міські; та нижчого – районні, районні у містах Києві та Севастополі. ¹¹¹ Місцеві державні адміністрації, що виконували функції як загальної компетенції (реалізація державної політики, забезпечення розвитку територій, управління комунальною власністю), так і спеціальної (реалізація завдань центральних органів виконавчої влади), дістали широкі управлінські повноваження, у тому числі здійснення контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування. ¹¹²

Таким чином, глава держави, який уособлював виконавчу владу, отримав виконавчу вертикаль, котру на місцях (в областях та районах) очолили представники Президента України. Вони стали найвищими посадовими особами державної виконавчої влади на відповідних територіях та очолили новостворені органи виконавчої влади – місцеві державні адміністрації в областях, містах Києві та Севастополі, районах. Представники Президента України – глави місцевих держадміністрацій, строк повноважень яких збігався із президентським, призначалися та звільнялися з посади главою держави і лише йому підпорядковувалися. Цим посадовим особам були надані суттєві повноваження, зокрема, вони здійснювали державну виконавчу владу, забезпечували виконання бюджету, програм економічного і соціального розвитку відповідних територій; контролювали органи місцевого та регіонального самоврядування, а також підприємства, організації, установи, незалежно від їх підпорядкування та форм власності, з питань додержання Конституції, законів, указів Президента; мали право звертатися до суду з позовом про визнання недійсними актів органів місцевого самоврядування, що суперечать законодавству, і зупиняти дію оскаржуваних ними актів

109 Кравченко В. Децентралізація влади і формування регіональних еліт в умовах демократичного оновлення суспільства / В. Кравченко // Людина і влада. – 1999. – № 2–3. – С. 114.

110 Батанов О. В. Місцеве самоврядування в політичній системі України: історія, проблеми, перспективи / О. В. Батанов // Часоп. Київського ун-ту права. – 2004. – № 1. – С. 40.

111 Про Представника Президента України : Закон України від 5 берез. 1992 р. № 2167-ХІІ // Відом. Верхов. Ради України. – 1992. – № 23. – Ст. 335.

112 Про Положення про місцеву державну адміністрацію : Указ Президента України від 14 квіт. 1992 р. № 252/92 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.

до прийняття рішення судом; координували діяльність відповідних органів внутрішніх справ, національної безпеки, оборони, статистики та інших органів, що підпорядковувалися центральним органам державної виконавчої влади; мали право зупиняти дії будь-яких посадових осіб, що суперечать законодавству; зупиняти дію актів адміністрацій підприємств, організацій, установ, інших юридичних осіб, що суперечать Конституції та законам, указам Президента, та звертатися до суду з позовом про визнання їх недійсними.

Одночасно з держадміністраціями на обласному та районному рівнях функціонували представницькі органи влади – обласні та районні Ради. При цьому виконавчі органи цих Рад були ліквідовані. Така структура владної побудови була не зовсім ефективною в силу одночасного існування нової інституції – представництва Президента України та Рад народних депутатів, обраних ще в період існування іншої держави. Ситуація ускладнювалася ще й тим, що під запровадження нового владного інституту не була підведена достатня законодавча база, а здійснені політичні реформи не забезпечувалися відповідним конституційним процесом. Наприклад, інститут представників Президента був введений у 1992 р., а його підпорядкування Кабінету Міністрів України відбулося лише через рік. Також через рік були внесені зміни і доповнення до Закону «Про Представника Президента України», що стосувалися процедури призначення глав місцевих державних адміністрацій лише після їхнього погодження з місцевими Радами народних депутатів.¹¹³

У результаті настав так званий «період двовладдя» – в областях та районах, де дві керівні посади займали представники чи прихильники протилежних політичних сил, виникало протистояння, що нерідко набирало форм відкритої боротьби за верховенство на відповідних територіях. Такий стан вкрай негативно позначився на соціально-економічному розвитку відповідних районів, областей. Зокрема, на Волині до таких прикладів можна віднести перманентну конфронтацію районної Ради і глави райдержадміністрації у Рожищенському районі, де, за словами Б. Клімчука, була в той час «найгірша в області обстановка в органах влади. В розумінні взаємодії».¹¹⁴ Протистояння спостерігалось між головами районної Ради і райдержадміністрації у Ківерцівському районі, між Ковельською райдержадміністрацією і міською Радою м. Ковеля. Хоча у більшості районів області спостерігалось нормальне співіснування між представницькою та виконавчою владою.

Відповідно до зазначених законів в області вводиться нова структура влади. Запроваджується виконавча вертикаль на чолі з представником Президента України у Волинській області – главою обласної державної адміністрації. На дев'ятій сесії 13 березня 1992 року Волинська обласна Рада 92 голосами рекомендувала Президенту України Л. М. Кравчуку кандидатуру В. Блаженчука на посаду представника Президента в області. Цю кандидатуру також підтримав Демократичний блок обласної ради.¹¹⁵

113 Про внесення змін і доповнень до Закону України «Про Представника Президента України» від 16 берез. 1993 р. № 3066-ХІІ // Голос України. – 1993. – 31 берез. – С. 2.

114 Забули і про Маріану... // Наш край. – 1992. – 7 лип. – С. 2.

115 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 76, арк. 141.

Указом Президента Л. Кравчука від 20 березня 1992 р. на цю посаду було призначено Володимира Блаженчука.¹¹⁶ Цікаво, що цю кандидатуру, окрім обласної Ради, підтримала крайова організація Народного Руху України. 10 березня 1992 р. на ім'я заступника Голови НРУ О. Лавриновича було направлено відношення за підписом голови Волинської КО НРУ О. Харченка такого змісту:

Представник Президента України у Волинській області В. Блаженчук

«Політпровід Волинської крайової організації НРУ підтримує призначення на посаду представника Президента України по Волинській області Блаженчука Володимира Івановича, голову Волинської обласної Ради народних депутатів. Просимо довести дану інформацію до відома Президента України».¹¹⁷ Наводимо цю цитату у зв'язку з тим, що вже у вересні цього ж року на віче, що проходило на Театральному майдані у Луцьку,

голова виконкому Волинського Руху О. Юрченко заявив, що «Крайова координаційна рада Руху вимагає відставки всієї облдержадміністрації на чолі з Блаженчуком».¹¹⁸ А з 24 березня 1993 р. крайова організація НРУ у складі Антиімперського антикомуністичного фронту на Волині, утвореного 11 лютого 1993 р.,¹¹⁹ розпочала кампанію щодо відставки голови облдержадміністрації В. Блаженчука.¹²⁰ За словами Г. Кожевнікова, який спочатку теж підтримував цю акцію, причинами такої кардинальної зміни політичної позиції стала відмова В. Блаженчука надати високу посаду одному із керівників Волинської КО НРУ.¹²¹

О. Харченко так пояснював свою позицію: «...кредит довіри Володимир Блаженчук вичерпав і не виправдав його. То є велика прикрість демократичного табору і, можливо, особиста трагедія самого Блаженчука. Рух ставився з шанною до цієї людини, бачили позитивне і негативне, те, що він робив, намагалися вплинути. На жаль, діалогу не склалося».¹²²

Указом Президента від 9 квітня 1992 р. були призначені представники Президента України у районах області, серед них депутати обласної Ради: П. Саганюк (Володимир-Волинський), Р. Шпарик (Камінь-Каширський), І. Луцик (Луцький), С. Нечипорук (Маневицький), В. Корнелюк (Ратнівський), В. Мамренко

116 Про призначення представника Президента України у Волинській області: Указ Президента України від 20 берез. 1992 р. // Волинь. – 1992. – 21 берез. – С. 1.

117 Думки вголос // Волинь. – 1995. – 30 берез. – С. 2.

118 Пахолок Л. «Не віримо владі, котра служить Москві!» / Л. Пахолок // Волинь. – 1992. – 15 верес. – С. 1.

119 Заява партій та громадських організацій про утворення антикомуністичного антиімперського фронту на Волині // Народна справа. – 1993. – 23 лют. – С. 2.

120 Вимоги щодо відставки з займаної посади голови Волинської обласної державної адміністрації В. Блаженчука // Народна справа. – 1993. – 16 берез. – С. 5.

121 Кожевников Г. Позиція сьогодні / Г. Кожевников // Народна трибуна. – 1993. – 14 лип. – С. 4.

122 Данилюк В. Олександр Харченко: «Рух прагне порозумітися!» / В. Данилюк // Молода Волинь. – 1993. – 9 квіт. – С. 5.

(Рожищенський), В. Гайдук (Старовижівський), В. Бучинський (Турійський).¹²³ Серед нових керівників районів було декілька, запропонованих національно-демократичними організаціями: І. Каразія (Ківерцівський), В. Ковальчук (Горхівський), І. Коменда (Локачинський), В. Мамренко, Г. Остап'юк (Ковельський), Р. Шпарик. Подаючи кандидатури Президентові на призначення, В. Блаженчук ураховував пропозиції не тільки депутатів районних рад, постійних комісій, а й громадськості, політичних партій і Руху. На сесії обласної Ради він заявив: «Їхні представники ввійшли до складу адміністрації і нині працюють на посадах заступника глави, начальників управлінь, відділів, комітетів, очолюють 9 райдержадміністрацій і один міськвиконком».¹²⁴ Відповідаючи опонентам щодо призначення зазначених осіб, він зазначив: «Тільки політичний сліпець може не рахуватися з наймогутнішою громадсько-політичною організацією України, якою є Рух. Організацією, яка зробила найбільше для проголошення незалежності України, яка зробила нас іншими. І я завжди буду рахуватися з думкою Руху, а також інших громадсько-політичних партій».¹²⁵ Схожою була й позиція Президента України Л. Кравчука, який наголосив, що «для справедливості, для історії, потрібно сказати, що Рух зробив для цього найбільше. І саме завдяки цьому ми в 1991 році, який стане роком історичним для України, як рік I з'їзду Руху, який відбувся саме в цьому залі, ми здобули державну незалежність і своє вагоме слово сказав народ України, сказав тому, що була проведена та надзвичайна історична робота, яка принесла саме такий наслідок».¹²⁶

Після проголошення незалежності України та заборони діяльності Комуністичної партії в Україні не було проведено нових місцевих виборів. У результаті представницькі органи місцевого самоврядування, що були обрані за часів іншої держави із переважанням прокомуністичних сил, продовжили своє функціонування вже в абсолютно нових політико-економічних умовах. Ця фундаментальна невідповідність стала головним гальмом подальшого розвитку української державності, окремих регіонів і територій. Оговтавшись від серпневого стресу 1991 року, прокомуністичні сили, що мали суттєву перевагу у радах області, пішли у рішучий наступ з метою здобуття реваншу та повернення втрачених позицій. Своєрідний образ тогочасних рад сформулював Є. Шимонович: «Нинішня ж обласна Рада – це структура, що була тілом, ногами і руками обкому партії. Душа приймала рішення, а тіло піднімало руки, зображаючи представництво народо-владдя. Душа вже полетіла в пекло, а труп і надалі гальванізує».¹²⁷

У результаті такої ситуації у тих районах, де представниками Президента були призначені демократичні кандидатури, наростало протистояння між ними та депутатами районних рад. Ось як у своєму відвертому інтерв'ю описував тогочасну ситуацію представник Президента у Камінь-Каширському районі Р. Шпарик: «...іде боротьба проти мене. На сесіях районної Ради, як колись на партійних зборах в райлікарні, постійно “розбирають” мене... Рада на 90 про-

123 Про призначення представників Президента України в районах Волинської області : Указ Президента України від 9 квіт. 1992 р. № 219 // Волинь. – 1992. – 14 квіт. – С. 1.

124 Пахолок Л. Як вирішуються непрості проблеми / Л. Пахолок // Волинь. – 1992. – 29 верес. – С. 1.

125 Перед державною адміністрацією – нелегкі завдання // Волинь. – 25 квіт. – С. 2.

126 Виступ Президента України Леоніда Кравчука на III Всеукраїнських Зборах Народного Руху України // Народна газета. – 1992. – берез. – № 8. – С. 5.

127 Пахолок Л. Тримаймося, долю не гнівімо / Л. Пахолок // Волинь. – 1993. – 15 черв. – С. 1.

центів партократична. Якби їх, партократів, менше було в Радах, то, я впевнений, і земельна реформа йшла б куди краще, приватизація, і комерціалізація торгівлі та громадського харчування. Ці старі кадри – то велике гальмо на шляху розвитку суспільства, соціальних перетворень. Ось саме вони й поставили собі за мету мене “з”істи”, щоб жити по-старому, творити беззаконня. Кампанія проти мене так спланована, що, по суті, на кожній сесії хтось із депутатів вносить пропозицію про мою відставку... Дехто з керівників прямо в очі заявляє: ми тобі вирок винесли... І вже думаю, настав час мені, як представнику Президента в районі, під час найближчих сесій зібрати мітинг у Камінь-Каширському і на ньому поставити питання про довіру районній Раді, яка своїми діями скомпрометувала себе».¹²⁸

Схожою була ситуація і в Рожищенському районі, де представники вчорашньої номенклатури, що мали суттєву перевагу у районній Раді, не могли змиритися з призначенням на посаду представника Президента в районі В. Мамренка. Після того, як він змушений був подати у відставку, на одній із сесій районної Ради було розглянуте питання «Про представника Президента в районі». Більшість зійшлася на тому, що на цю посаду слід призначати місцеву людину, а не «привозного генерала», та проголосували за кандидатуру директора меблевої фабрики О. Тимощука.

Протилежна ситуація склалася у Горохівському районі, де вже через рік після призначення недовіру своєму висуванцю В. Ковальчуку висловили районні організації НРУ, КУН та Союз українок. У своєму відкритому листі представнику Президента у районі вони зазначили: «Втрачено стільки часу, стільки зусиль. За цей рік можна було б стільки зробити для утвердження нашої держави... Хай цей лист стане нашою сповіддю перед людьми. А Вам, Володимире Івановичу, ми більше не віримо».¹²⁹

Головною причиною такої ситуації, на нашу думку, було те, що зазначені керівники, в силу різних причин, не змогли сформувати ефективних команд, залишивши на ключових посадах представників партноменклатури, котрі своїми діями скомпрометували не тільки новостворену президентську структуру виконавчої влади та її представників на місцях, а й загалом процес становлення молоді Української держави.

За ініціативою національно-демократичних партій в області прокотилася хвиля протестних акцій проти очільників районних рад. Під тиском громадськості, пікетування приміщення районної Ради, організованого районною організацією УРП, сесія Горохівської райради увільнила з посади голови Ради А. Верещака та його заступників В. Єфремова та С. Ярмошук. Така ж ситуація відбулася і в Ратному, де на вимогу координаційної ради міськрайонної організації Народного Руху голову районної Ради М. Кучеренка було відправлено у відставку. А у Рожищі та Любомлі В. Літвінчука та А. Цаль-Цалка захистили депутати, які не прислухалися до вимог громадськості та не проголосували за відставку своїх очільників. Третя конференція Ківерцівської районної організації НРУ визнала склад райради як такий, що не відповідає зайнятим посадам, а тому вимагала добровільної відставки районної Ради на чолі з В. Жгутовим.¹³⁰

128 Капігула І. Атаки... на Представника Президента / І. Капігула // Народна трибуна. – 1992. – 19 серп. – С. 5.

129 Мовчати більше не можемо // Народна трибуна. – 1993. – 1 трав. – С. 3.

130 Районній Раді – відставку // Народна трибуна. – 1992. – 8 лип. – С. 3.

У Любешові також відбулися акції протесту з вимогою відставки голови райради В. Павлюка та його заступників.

На дев'ятій сесії обласної Ради 13 березня 1992 року були прийняті чергові зміни до адміністративно-територіального устрою області. Зокрема, село Дубище Рожищенського району, до якого переселялися мешканці з Житомирської області, що постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, було віднесене до категорії селищ міського типу з відповідним утворенням селищної Ради; взяте на облік село Гаївка з підпорядкуванням його Шацькій селищній Раді.¹³¹ Було також прийняте рішення про роз'єднання Володимир-Волинської міської Ради на міську і районну Ради, що були об'єднані в один представницький орган у 1988 році.¹³² Головою Володимир-Волинської районної Ради обрано І. Потап'юка, головою Володимир-Волинської міської Ради – М. Гнатюка. Головою Горохівської районної Ради обрано О. Шевчука, Іваничівської – О. Шимоновича.

У березні 1992 р. депутати Демократичного блоку обласної Ради прийняли Звернення до Верховної Ради, Президента України, Міністра внутрішніх справ А. Васишина з вимогою усунення з посади начальника УВС у Волинській області В. Павлова. У зверненні зокрема йшлося: «Керівництво УВС Волинської області в особі генерал-майора Павлова В.Г. і його найближчих помічників, по суті, самоусунулось від боротьби із злочинністю, зловживаннями в торгівлі, займаються будівництвом власних будинків, гаражів і дач, поїздками за кордон. Чесні працівники міліції, які ведуть непримиренну боротьбу з мафією і корупцією, знімаються з посад та переслідуються... Все це дестабілізує обстановку в Луцьку, районних центрах і в усій області».¹³³

131 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 76, арк. 83.

132 Там само, арк. 110.

133 Вимагаємо відставки генерала Павлова // Народна трибуна. – 1992. – 25 берез. – С. 1.

Вступне слово
голови Волинської обласної Ради
Б. Клімчука

Це скликання для мене є особливим, адже дещо несподівано мене було обрано головою вищого представницького органу області. Хоча у мене вже був певний досвід чиновницької роботи у Ковелі та депутатської діяльності, посада голови Волинської обласної Ради була значно вищим і новим щаблем у моїй кар'єрі, порівняно з попередніми, що вимагало не лише особливих знань і умінь, але й певної мудрості, без якої неможливо налагодити конструктивну роботу цього політичного за своєю сутністю представницького органу. А це набагато складніше, ніж керувати підлеглими чиновниками, коли політичні чинники або взагалі відсутні, або вони є мінімальними.

Слід зазначити, що це, перше моє головування, було чудовою і неповторною школою мистецтва управління, що остаточно визначила моє майбутнє. Вчився я, вчилися депутати працювати в нових соціально-політичних та економічних умовах. Адже вже позаду була ейфорія, пов'язана із здобуттям незалежності, настали важкі будні державотворення. На жаль, не всі змогли справитися із новими викликами та завданнями і, за логікою життя, вони поступово відійшли від справ.

У ті роки в Україні ситуація була вкрай складною, якщо не сказати критичною: продовжувався спад виробництва, зростали роздрібні ціни і тарифи на товари народного споживання та платні послуги населенню, збільшувалася кількість безробітних, загострювалася криміногенна обстановка. В цих умовах зростала політична нестабільність, що суттєво впливало на діяльність обласної Ради. Певна складність полягала у тому, що Ради народних депутатів були обраними ще у 1990 р., в іншій державі, УРСР, а тому її склад не повною мірою відповідав новим суспільно-політичним запитам волинян та реаліям, що провокувало політичні збурення.

Саме у цей період йшов пошук нової моделі публічної влади, формувалися нові інститути влади, зокрема, на регіональному рівні запроваджувався інститут представника Президента та місцеві державні адміністрації. В цих умовах необхідно було шукати шляхи співпраці між двома гілками влади. На жаль, в окремих районах відразу склалося протистояння між радами і новопризначеними главами райдержадміністрацій, що створювало складну суспільно-політичну ситуацію. На щастя, на обласному рівні цього не відбулося. Нам з Володимиром Блаженчуком – першим представником Президента в області вдавалося спільно вирішувати важливі питання, що й давало позитивні результати для всієї владної команди краю. Тому, незважаючи на всі труднощі, нам вдавалося приймати оптимальні управлінські рішення, хоча й траплялися помилки.

Головними досягненнями обласної Ради за час мого дворічного перебування на посаді голови стали: створення індикативного плану та бюджету на 1993 рік; рішення щодо поліпшення побутових умов малозабезпечених ветеранів; роль облради в нормалізації релігійної ситуації в області; утворення Шацького району, а також відкриття у 1993 р. Волинського державного університету імені Лесі Українки – першого класичного університету на волинській землі.

До недоліків і промахів я б відніс неповну реалізацію програми соціального захисту; не вдалося також налагодити ефективну роботу депутатських комісій, а разом з цим вирішити багато проблем у сфері освіти, культури, охорони здоров'я.

*Голова Волинської обласної Ради
народних депутатів 1992–1994 рр.*

Борис Клімчук

1.2. Новий голова обласної Ради

На дев'ятій сесії 23 квітня 1992 р. В. Блаженчука було звільнено від обов'язків голови Волинської обласної Ради народних депутатів – голови облвиконкому, у зв'язку з призначенням його представником Президента України в області. У зв'язку зі створенням обласної державної адміністрації було прийняте рішення «Про структуру управління областю», яким припинялася діяльність виконавчого комітету обласної Ради та ліквідовувалися його управління та відділи з відповідним звільненням із займаних посад заступників голови облвиконкому та керівників його структурних підрозділів.¹³⁴ У зв'язку із переходом на роботу в органи державної виконавчої влади, десятиох депутатів, у тому числі В. Блаженчука, було позбавлено мандатів депутата обласної Ради, адже тогочасним законодавством заборонялося суміщення мандата депутата місцевої Ради з посадами в органах державної виконавчої влади.

На цій сесії було прийняте рішення щодо порушення перед Верховною Радою України клопотання про утворення Шацького району, а також про відновлення селу Макаревичі Ківерцівського району колишнього найменування Омельне за результатами проведеного 1 грудня 1991 р. місцевого референдуму.

Після призначення В. Блаженчука представником Президента України у Волинській області постало питання про нового голову обласної Ради, адже суміщення цих посад не допускалося. Ще у квітні облрада Селянської партії на цю посаду запропонувала кандидатуру В. Корнелюка – голову Кортеліської сільської Ради.¹³⁵ Однак, унаслідок відсутності узгодженої кандидатури, вибори нового голови обласної Ради затягнулися. Спочатку на цю посаду було запропоновано чотири кандидатури: Є. Шимоновича, О. Гудими, В. Паламарчука, М. Яковенка. Гудима і Шимонович, які не мали реальних шансів бути обраними, зняли свої кандидатури. Однак жоден з двох інших кандидатів не набрав необхідної кількості голосів (В. Паламарчук – 58, М. Яковенко – 26).¹³⁶ Після цього була зроблена ще одна спроба обрати голову Ради. Для цього була внесена ще одна кандидатура – І. Фурів. Однак і на цей раз спроба виявилася невдалою – жоден з кандидатів не набрав необхідної кількості голосів (В. Паламарчук – 56, І. Фурів – 26).¹³⁷ Вибори голови було вирішено перенести на чергову сесію облради.

На цій же сесії було підтримане звернення Братства вояків УПА Волині щодо визнання ОУН-УПА воюючою стороною у війні 1941–1945 років, а також прийняте звернення обласної Ради щодо національно-визвольного руху в Україні у 1930–1950 роках. У ньому зазначалося: «Обласна Рада, враховуючи те, що національна визвольна боротьба українського народу була фундаментом сьогоднішнього будівництва незалежної України і що Волинь півстоліття тому була місцем формування перших підрозділів Української Повстанчої Армії (УПА), звертається до Верховної Ради з наступними пропозиціями:

134 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 76, арк. 150–151.

135 На посаду голови обласної Ради // Волинь. – 1992. – 4 квіт. – С. 2.

136 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 76, арк. 212.

137 Там само, арк. 216.

1. Визнати національно-визвольний рух українського народу в 1930–1950 роках законною і справедливою боротьбою за незалежність України, а УПА – воюючою стороною у минулій війні...»¹³⁸

5 червня 1992 р. відбулася десята сесія обласної Ради народних депутатів, на якій продовжилося обрання нового голови облради. На цю посаду було висунуто чотири кандидатури: Б. Клімчук, Г. Кожевніков, І. Корсак, В. Паламарчук. Після виступу з трибуни депутат І. Корсак зняв свою кандидатуру. Б. Клімчук виголосив спіч, котрий, на думку автора, варто навести повністю, адже такого гатунку виступи не лише у волинській, а й загальнодержавній політичній практиці трапляються надто рідко: «Справа, на яку мене зараз висуюють, настільки серйозна, що, як казали древні, про неї не можна говорити серйозно. Тому я, враховуючи те, що два роки на ваших очах, ви знаєте, очевидно, якісь позитивні моменти, знаєте негативні, все-таки, щоб легше робити вибір, зупинюся на тих недоліках, які, на мій погляд, не дозволяють мені сьогодні бути головою Волинської обласної Ради.

Перш за все, я не люблю політику і не люблю політиків. І ніколи не любив. І ніколи не полюблю. Натомість я люблю Володимира Висоцького. І, як покійний Раджив Ганді, я люблю ансамбль “Бітлз”. Це частина мого життєвого кредо. Я його ніколи не ховав. Воно залишилося таким і зараз.

Натомість я люблю людей і вірю людям. На сьогодні, в умовах тієї ями, про яку казав Корсак і в яку ми ще не скотилися, вважаю, що це найбільший недолік для людини. Тому що я не зможу працювати так, щоб “тріщали кістки, хрящі і т. д.” Мені дуже шкода, ми від однієї тоталітарної системи зараз, на мій погляд, ідемо до іншої. І той лозунг, який ставили демократичні партії та рухи на початку своєї роботи, лозунг “Людина – попереду” сьогодні забутий.

Ще один недолік – я дуже люблю дітей, люблю з ними працювати. І полюбому, як би не склалося сьогоднішнє голосування, рано чи пізно я завершу свою кар’єру, свій життєвий шлях з дітьми в школі.

І останнє. Останній момент, який, на мій погляд, не дає можливості сьогодні працювати на посаді голови обласної Ради. Це моя борода...»¹³⁹

Однак після першого голосування жоден з кандидатів не набрав необхідної кількості голосів: Б. Клімчук – 58, Г. Кожевніков – 19, В. Паламарчук – 15.¹⁴⁰ Тому що ніхто з претендентів не набрав більше половини голосів від загальної кількості обраних депутатів, у бюлетень для повторного голосування було внесено дві кандидатури: Б. Клімчука та Г. Кожевнікова, які під час першого голосування набрали найбільшу кількість голосів. У другому турі за кандидатуру Б. Клімчука проголосувало 75 депутатів, за Кожевнікова – 7.¹⁴¹ Лідер демократичного блоку обласної Ради Є. Шимонович заявив, що «демблок від участі в голосуванні утримався, але буде радий, якщо голова Ради гідно виконуватиме свої обов’язки».¹⁴² Таке рішення демократичного блоку виглядало нелогічним, адже засвідчувало невпевненість у своїх силах, приреченість на поразку, небажання боротися до кінця, навіть не маючи надії на перемогу. У результаті цього, фактично, зрад-

138 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 76, арк. 164.

139 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 77, арк. 242.

140 Там само, 236 арк.

141 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 59, 141 арк.

142 Сесія обласної Ради народних депутатів // Волинь. – 1992. – 6 черв. – С. 1.

ницького кроку своїх товаришів по блоку, Г. Кожевніков набрав менше голосів, ніж у першому турі. Натомість прихильники Б. Клімчука суттєво наростили кількість голосів, що й визначило результат. Так Борис Клімчук став головою Волинської обласної Ради, а на обласному рівні відбувся реальний розподіл виконавчої і представницької влад.

У цьому зв'язку в обласній пресі зазначалося: «На перший погляд, його поява на цій посаді була несподіванкою. Однак, знайомлячись ближче з цією людиною, вкотре переконаєшся, що це не випадковість, а логічна закономірність».¹⁴³ Підтвердженням цього є слова самого Б. Клімчука: «Покровителя жодного не маю... є бажання бути першим. Я, шкільний пацан з села Любитів Ковельського району, у 1967 році виграв республіканську олімпіаду юних географів-краєзнавців у Ялті. Золота медаль у школі, заняття спортом, університетське навчання, найгарніша дівчина – я намагався завжди вигравати».¹⁴⁴ Уже згодом, відпрацювавши в органах влади більше двадцяти років, напередодні свого шістдесятирічного ювілею Борис Петрович зазначив: «Найбільшу помилку я зробив 12 червня 1990 року у кабінеті міського голови Ковеля Євгена Поліщука, коли, не запитавши у своєї дружини і своєї сім'ї, дав згоду на те, щоб депутати голосували за мене, як за заступника голови міськвиконкому».¹⁴⁵

Щодо відносин двох голів, то В. Блаженчук оцінив їх так: «Словом, стосунки були як між справжніми мужчинами: без зайвих сентиментів, амбіцій чи примх. Нічого не змінилося й тоді, як я працював Генконсулом в Польщі та Грузії».¹⁴⁶

21 червня 1992 р. в області пройшли вибори депутатів обласної та районних Рад замість вибулих. Зокрема, депутатами обласної Ради було обрано М. Башука – від Дубечненського виборчого округу, В. Бородчука – від Будківського, М. Круглія – від Кортеліського, І. Потап'юка від Оваднівського (згодом, у зв'язку з допущенням помилки в імені кандидата у депутати у виборчому бюлетені, обласна виборча комісія відмінить результати виборів по цьому округу і призначить повторне голосування по двох кандидатах на 25 жовтня 1992 р.), О. Шевчука – від Підберезівського.¹⁴⁷ Після повторного голосування, 5 липня депутатами обласної Ради стали: Г. Воробйов – від Камінь-Каширського, М. Косюта – від Поворського, В. Малиновський – від Рожищенського, А. Франчук – від Воютинського. Ще у трьох виборчих округах (Луцькому № 11, Нововолинському № 40 – у зв'язку з тим, що у виборах взяло участь менше половини виборців, вибори не відбулися, у Мокрецькому № 130 – жоден з кандидатів не набрав необхідної кількості голосів) депутати не були обрані.¹⁴⁸

Якщо у 1990 р. на виборчі дільниці прийшло 93,6% від загальної кількості виборців, то уже після двох років роботи обласної Ради, на окремих дільницях

143 Вербич В. Цивілізований шлях – під знаком реформ / В. Вербич // Народна трибуна. – 1993. – 9 жовт. – С. 1.

144 Борис Клімчук: Коли ти лідер – маєш грати першу скрипку. Або відмовляйся і шукай легшої роботи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.vip.volyn.ua>. – Загол. з екрана.

145 Світліковський М. З любов'ю до України, з відповідальністю за волинян / М. Світліковський // Луцький замок. – 2011. – 17 берез. – С. 3.

146 Блищик О. У «шапки Мономаха» – розмір Клімчука / О. Блищик, В. Данилюк // Волинська газета. – 2011. – 24 берез. – С. 3.

147 Повідомлення про результати виборів депутатів обласної Ради народних депутатів від окремих виборчих округів, замість вибулих депутатів 21 червня 1992 року // Волинь. – 1992. – 25 черв. – С. 1–2.

148 Повідомлення про результати виборів депутатів обласної Ради народних депутатів від окремих виборчих округів, замість вибулих депутатів 5 липня 1992 року // Волинь. – 1992. – 9 лип. – С. 1.

явка виборців стала надзвичайно низькою. Зазначимо, що по окремих округах у бюлетенях залишився один кандидат. Так, по Підберезівському округу було висунено двох кандидатів, однак народний депутат А. Бондарчук зняв свою кандидатуру. Перед повторним голосуванням по Поворському ВО зняв свою кандидатуру В. Онищук.

25 жовтня у п'яти округах відбувся черговий раунд виборів депутатів обласної Ради. Були обрані депутатами І. Потап'юк (Оваднівський), М. Шевчук (Піщанський), І. Капітула (Замшанівський), М. Марчук (Мокрецький). У Луцькому ВО № 6 вибори не відбулися. Таким чином, склад обласної Ради суттєвим чином оновився, при цьому окремі округи так і залишилися вакантними до завершення її роботи.

Центральний провід НРУ 17 липня 1992 р. прийняв ухвалу щодо проведення референдуму про дострокове припинення повноважень Верховної Ради України. «Верховна Рада старого скликання вже вичерпала себе і неспроможна бути лідером у розбудові незалежної демократичної Української держави. Народний Рух України наголошує на необхідності якнайшвидшого розпуску Верховної Ради і проведення позачергових виборів»,¹⁴⁹ – йдеться в Ухвалі. Цю всеукраїнську акцію підтримали 20 політичних партій та громадських об'єднань, що об'єдналися у коаліцію «Незалежній Україні – новий парламент».¹⁵⁰

Відповідно крайовий провід НРУ прийняв рішення про проведення референдумів про розпуск Волинської обласної Ради та районних Рад, які, на думку ініціаторів референдуму, за два з половиною роки показали свою нездатність до конструктивної, результативної роботи. Був утворений обласний штаб Всеукраїнського референдуму, який очолив О. Юрченко. У серпні в області розпочався процес утворення ініціативних груп зі збору підписів для проведення референдуму. 9 серпня, першою в області та двадцять першою в Україні провела збори громадян Рожищенська районна організація НРУ, за результатами яких Центральною комісією з всеукраїнського референдуму була зареєстрована ініціативна група у Рожищенському районі.¹⁵¹ Окрім розпуску законодавчого органу, збори громадян домагалися розпуску Волинської обласної та Рожищенської районної Рад. У Заяві національно-демократичних організацій району, що ініціювали проведення місцевого референдуму, йшлося: «Вірним послідовником комуністичної партії є Рожищенська районна Рада народних депутатів, яка за два з половиною роки показала свою нездатність до конструктивної, демократичної роботи, чим не раз викликала недовіру жителів району. Згадаймо, як ця Рада боролася проти незалежності України, з Рухом, УРП, проти національної символіки. А сьогодні ці самі “народні обранці”, змінивши червоні знамена на синьожовті, “будують” вільну Україну, з якою ще рік назад боролися».¹⁵²

Згодом рухівські організації провели такі збори в інших містах та районах області. Однак окремі районні ради робили все можливе для затягування реєстрації ініціативних груп у Центральній виборчій комісії. Так, ініціативні групи

149 Про заходи, пов'язані з проведенням референдуму про дострокове припинення повноважень Верховної Ради України : Ухвала Центрального Проводу Народного Руху України від 17 лип. 1992 р.

150 Звернення коаліції «Незалежній Україні – новий парламент» до підприємців України // Наш край. – 1992. – 12 верес. – С. 2.

151 У Центральній комісії з всеукраїнського референдуму // Голос України. – 1992. – 8 жовт. – С. 2.

152 Україна в небезпеці // Наш край. – 1992. – 8 серп. – С. 1.

у Луцькому та Іваничівському районах були створені у вересні, а «завдячуючи» тяганині з документами, яку влаштували працівники відповідних районних рад, були зареєстровані лише у перших числах грудня.¹⁵³

Після цього розпочався активний збір підписів, що дуже злякало місцеву владу, котра під всілякими приводами перешкоджала цій роботі, намагаючись будь-якою ціною не допустити народного волевиявлення. Зокрема, незважаючи на те, що, як вже було сказано, Центральною комісією з всеукраїнського референдуму ініціативна група у Рожищенському районі була зареєстрована, розпорядженням голови обласної Ради у реєстрації цієї групи для проведення обласного референдуму було відмовлено. Така ж відмова була застосована й щодо ініціативної групи у Луцькому районі.¹⁵⁴

В умовах тотального супротиву влади, по всій державі не вдалося зібрати необхідних для проведення референдуму трьох мільйонів (було зібрано два мільйони) підписів громадян. Зашкодили збору підписів нетривалий термін, відведений на збір підписів – до 21 грудня, перешкоди, які чинили представники рад на місцях, розкол у львівському Русі. Фактично збором підписів займався лише НРУ, хоча майже всі партії (окрім лівих) заявили про свою підтримку референдуму. При цьому зазначимо, що на Волині окремі районні організації НРУ відмовилися проводити кампанію зі збору підписів. Негативну роль зіграла й позиція народних депутатів України від Волині, які, крім Ф. Свідерського, виступили проти розпуску Верховної Ради. Однак, зібрані Рухом підписи показали, що значна кількість громадян України не довіряла Верховній Раді та місцевим Радам.

На одинадцятій сесії обласної Ради, що пройшла 24–25 вересня 1992 р., відбулося обговорення проекту Конституції України, який згідно з постановою Верховної Ради був винесений на всенародне обговорення. За результатами обговорення, обласна Рада внесла 39 пропозицій та зауважень до цього проекту. На цій сесії за власною заявою було достроково припинено повноваження депутата обласної Ради від Луцького виборчого округу № 14 О. Мельничука.

На дванадцятій сесії обласної Ради 19 грудня були внесені чергові зміни до адміністративно-територіального устрою області: утворено Терешківцівську, Пірванченську, Михлинську у Горохівському, Олениненську у Камінь-Каширському, Щитинську у Любешівському, Заліську у Ратнівському, Уляниківську у Рожищенському, Буцинську у Старовижівському, Селецьку у Турійському районах сільські Ради. При цьому Михлинська сільрада налічувала 476 мешканців.¹⁵⁵

В інформації голови обласного комітету контролю І. Семенюка були наведені факти величезних обсягів незаконного вивозу за кордон продовольчих і промислових товарів, що були заборонені до експорту і були дефіцитними на внутрішньому ринку України (цукор, олія, масло тваринне, яйця, м'ясопродукти, кондитерські вироби, рис, казеїн, міндобрива, мазут, трактори та інше). Наприклад, у той час, коли в області виникла потреба у введенні талонної системи на масло, було незаконно вивезено 248,6 тонн цього виду продукції. З наведеної інформації стало відомо, що, незважаючи на те, що були встановлені квоти на вивезення

153 Юрченко О. Як виявилось, нічого не трапилось... / О. Юрченко // Народна справа. – 1992. – 15 груд. – С. 2.

154 Про відмову у реєстрації ініціативних груп по проведенню обласного референдуму, утворених на зборах громадян Рожищенського і Луцького районів : розпорядження голови обласної Ради від 7 жовт. 1992 р. № 74-р.

155 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 79, 177–178 арк.

дефіцитних товарів за межі області та країни, комісія з ліцензування облдержадміністрації (голова – Б. Сорока, заступник голови – В. Заремба) безпідставно видавала ліцензії на їх вивіз, штучно обмежуючи споживчий кошик волинян, що сприяло нагнітання нездорової обстановки серед населення області. Цинізм ситуації полягав у тому, що окремі керівники підприємств вимінювали дефіцитні товари на легкові автомобілі, які згодом викупували у свого ж підприємства за балансовою вартістю, яка рівнялася тогочасній місячній заробітній платі.¹⁵⁶

Підбиваючи підсумки колегії при представникові Президента в області, де також розглядалося зазначене питання, В. Блаженчук сказав, «що на Волині поширена коруптивність, злиття структур влади з комерційними структурами. Допущені прорахунки в доборі кадрів. Дехто непогано влаштувався у державних структурах і дбає про особисте збагачення. Зростає нова буржуазія, котра, використовуючи різницю цін, перепродує товари».¹⁵⁷

Згодом, після загадкової події 28 жовтня, пов'язаної із «замахом на життя» Б. Сороки неподалік від будинку, де він мешкав, чиновник пішов з посади заступника глави облдержадміністрації. 24 грудня кримінальну справу щодо цього інциденту було закрито на прохання самого потерпілого, який зізнався, що ножові поранення наніс собі сам.¹⁵⁸

3 лютого 1993 р. Постановою Верховної Ради України було утворено Шацький район, до якого ввійшли одна селищна та вісім сільських рад Любомльського району. Таким чином, відбулося відновлення цього району, адже уперше його було утворено ще у 1940 році. Як зазначив згодом з цього приводу Б. Клімчук: «За великим рахунком, створення Шацького району у 1993 році не було державницьким кроком. Але це був волинський крок. Потрібно було всерйоз займатися заповідною зоною, унікальними озерами. Це не могла робити сільська рада як адміністративна одиниця. При цьому Шацьк і психологічно, і морально залишився б пасинком чи маленькою колонією Любомля».¹⁵⁹ Однак народний депутат України В. Корнелюк дотримувався іншої думки: «Створення цього району, на моє переконання, було безглуздя. Це є свідченням бездумності. Користі від такої затії нема нікому».¹⁶⁰

У цьому контексті варто зазначити, що Волинь не була винятком у цьому процесі. Відсутність законодавчо встановлених критеріїв надання району статусу адміністративно-територіальної одиниці, особливо в частині матеріальної, фінансової, кадрової спроможності вирішувати питання місцевого значення, призвела до їх необґрунтованого збільшення. За період з 1990 по 1996 рр. на адміністративно-територіальній карті України з'явилося одинадцять нових адміністративних районів: у 1990 р. було 479 районів, у 1991 р. – 481, 1992 р. – 485, 1993 р. – 486, 1994 р. – 489, 1996 р. – 490.¹⁶¹ Зокрема, по два нових райони з'явилося в Дніпропетровській, Запорізькій, Харківській областях. При цьому в більшості

156 Що і як вивозили з Волині : з інформації на сесії голови комітету контролю Ігоря Семенюка // Народна трибуна. – 1992. – 23 груд. – С. 3.

157 Пахолок Л. Чи є мафія на Волині? / Л. Пахолок // Волинь. – 1992. – 12 груд. – С. 1.

158 Б. Сорока попросив справу закрити // Волинь. – 12 черв. – С. 3

159 Світліковський М. З любов'ю до України, з відповідальністю за волинян / М. Світліковський // Луцький замок. – 2011. – 17 берез. – С. 8.

160 Лагановський Л. Депутати в редакції / Л. Лагановський // Волинь. – 1995. – 18 лют. – С. 1.

161 Населення України 2006 : демографічний щорічник / упоряд. Л. М. Стельмах. – К. : Держ. комітет статистики України, 2007. – С. 10.

випадків створення нових районів не піддавалося логіці та відповідним параметрам щодо районного рівня, не кажучи за європейські стандарти щодо субрегіонального рівня територіального устрою. Із 490 українських районів 230 мають чисельність жителів менше 40 тис. осіб, із них 71 район – менше 25 тис. осіб, 23 райони – менше 20 тис. осіб.¹⁶² Так, наприклад, чисельність новоутвореного Печенізького району Харківської області становила 11,8 тис. осіб, а на його території розміщувалося всього чотири сільські ради; Демидівського району Рівненської області, відповідно, 16,5 тис. осіб та 11 сільських рад; Шацького району Волинської області – 18,2 тис. осіб та вісім сільрад. Про «потужність» останнього із наведених районів можна було судити за відсутністю на момент утворення району приміщень для розміщення органів влади в райцентрі. Це ж можна сказати й про інші новостворені за роки незалежності райони. Однак справжнім «лідером» у цьому процесі можна вважати Великобілозерський район Запорізької області з населенням 9,3 тис. осіб та 5 сільрадами.¹⁶³

Главою Шацької райдержадміністрації було призначено Володимира Найду. 11 квітня відбулися вибори депутатів районної Ради. На першій сесії головою Шацької районної Ради було обрано Миколу Вовка.

У квітні 1993 р. відбулися перші зміни у керівництві районних державних адміністрацій. Представниками Президента у Володимир-Волинському та Камінь-Каширському районах замість П. Саганюка та Р. Шпарика було призначено В. Фальчука та Р. Кухтея; 10 липня, як уже зазначалося, було звільнено з посади представника Президента у Рожищенському районі В. Мамренка.

Період перебування Р. Шпарика на посаді представника Президента в районі був неоднозначним, адже всього за рік роботи від отримав догану від Президента України. Після його відставки з посади в районі не було акцій та мітингів протесту. Все завершилося приходом на цю посаду бувшого першого секретаря райкому компартії Р. Кухтея. Власне, сам Р. Шпарик висловився, що «лікар повинен лікувати».¹⁶⁴

Діяльність В. Мамренка на посаді глави Рожищенської райдержадміністрації також була позначена цілою низкою суперечливих моментів, у тому числі порушеною кримінальною справою. На всю область пролунав скандал, пов'язаний з допущеними грубими порушеннями законодавства, спрямованого на соціальний захист громадян, які постраждали від аварії на Чорнобильській АЕС, при розподілі житла у селищі Дубище Рожищенського району. За результатами перевірок, «за використання службового становища в корисливих цілях, яке виявлено в незаконному отриманні житла», були звільнені із займаних посад перший заступник глави Рожищенської райдержадміністрації Б. Сидорук та заступник глави райдержадміністрації Л. Ткачук.¹⁶⁵ У результаті лояльного ставлення до свого підлеглого, глава облдержадміністрації В. Блаженчук за «неналежне виконання службових обов'язків у питаннях роботи з кадрами» отримав догану від Президента України. Як зазначив сам Володимир Іванович: «Догану отримав

162 Інститути та інструменти розвитку територій. На шляху до європейських принципів / за ред. С. Максименка. – К. : Ін-т «Схід-Захід», 2001. – С. 69–70.

163 Малиновський В. Я. Територіальна організація влади України: концептуальні засади трансформації : [монографія] / В. Я. Малиновський. – Луцьк : СПД Галяк Ж. В., 2010. – С. 201–202.

164 Нагорний О. Рокіровка у Камінь-Каширському / О. Нагорний // Волинь. – 1993. – 2 жовт. – С. 2.

165 Представник Президента розпорядився // Вісті. – 1993. – 3 груд. – С. 1.

у зв'язку з своїм ліберальним ставленням до мотивів звільнення представника Президента в Рожищенському районі».¹⁶⁶

В окремих органах місцевого самоврядування було необґрунтовано збільшено кількість чиновників та розміри зарплат. Секретаріат обласної Ради, проаналізувавши ці питання, звернув увагу голів Луцької (А. Поха) та Нововолинської (О. Жигалюк) міських Рад на «необхідність припинити далі зростання апарату управління і вжити заходів щодо його послідовного зменшення та підвищення ефективності роботи... недопустимість продовження необґрунтованої значної перевитрати бюджетних коштів».¹⁶⁷

Весною 1993 р. знову загострилася ситуація навколо особи представника

Президента України в області. Зокрема на мітингах у Луцьку, Володимирі-Волинському, віче у Нововолинську було висловлено недовіру В. Блаженчуку. Після цього питання щодо довіри главі облдержадміністрації на вимогу самого Володимира Івановича було поставлене у порядок денний тринадцятої сесії обласної Ради 6 квітня 1993 року. Від тих, хто ініціював питання недовіри, виступив народний депутат України, депутат обласної Ради Ф. Свідерський, який

Під час мітингу в Луцьку

зачитав звернення народного віча, що пройшло 4 квітня у м. Нововолинську, до Президента України Л. Кравчука. У ньому, зокрема, йшлося: «На Волині процвітає абсолютна всездозволеність, зловживання службовим становищем високих посадових осіб, у тому числі і заступників глави облдержадміністрації, корупція, хабарництво, тіньові комерційні структури, утворені горе-державниками. Волинь охоплена паралічем виконавчої влади і прямує до хаосу та економічної прірви... Народне віче м. Нововолинська посить Вас, пане Президенте, увільнити від обов'язків глави облдержадміністрації Блаженчука Володимира Івановича».¹⁶⁸

Однак депутати обласної Ради не підтримали вимог вулиці. За підсумками обговорення цього питання було проведене голосування: за довіру В. Блаженчуку проголосувало 86 депутатів, проти – 4.¹⁶⁹ У своєму виступі глава облдержадміністрації зазначив: «Шановні депутати! Я дякую за той високий процент голосів, який ви віддали в мою підтримку. З самого початку заснування інституту Представника Президента я ніколи не забував з апаратом адміністрації того, що ми є дітищем Ради... Будуть, звичайно, відповідні зміни в керівництві

166 Крещук С. Володимир Блаженчук: інтерв'ю після Варшави / С. Крещук // Волинь. – 1993. – 21 жовт. – С. 1.

167 Прошей хочеш? На! // Волинь. – 1993. – 19 черв. – С. 2.

168 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 121, арк. 58.

169 Там само, арк. 64.

обласної держадміністрації. Буде деяка ротація кадрів у районах у виконавчих структурах».¹⁷⁰

Також було прийняте Звернення обласної Ради до політичних партій і рухів, громадських організацій, трудових колективів, усіх жителів Волині про припинення страйків, мітингів, вуличних походів, інших масових заходів на час проведення весняних сільськогосподарських робіт та спрямування своїх дій на вирішення економічних проблем.¹⁷¹

У рухівській пресі з цього приводу зазначалося: «Політичне шоу, вміло поставлене на останній сесії облради тандемом Б. Клімчук – В. Блаженчук, відзеркалило як неспроможність знесилоного табору демократії постати єдиною спільнотою, так і високий вишкіл бештанья тих інакомислячих, що вимагали відставки.

В. Блаженчук провів своєрідний урок для опозиції, що таке звинувачення без конкретних аргументів. Ще й в умовах, коли опозиція до нього постала тим страусом, що ховає голову у пісок. Бо ж уповноважений демократами до виступу Г. Кожевніков чомусь опинився ніби-то у Львові, а О. Харченко гуртував поріділі ряди у пікет під стінами будинку...

Того дня у далеко не демократичній обласній раді звучало тільки звинувачувальне слово Ф. Свідерського. Звучало і відголосу не мало. Навіть серед тих тридцяти “з хвостиком” депутатів, що мають себе за демблок у волинському парламенті».¹⁷²

22 квітня тринадцята сесія продовжила свою роботу. На ній було засновано Почесну грамоту обласної Ради народних депутатів та затверджене відповідне Положення.¹⁷³

Боротьба за владу в області продовжувалася. 24 червня 1993 р. питання про відставку представника Президента В. Блаженчука знову було підняте на сесії обласної Ради. Відповідну заяву підписали 16 депутатів, з яких усього 10 були членами Демократичного блоку (менше третини його складу). У ній, зокрема, йшлося: «На жаль, представник Президента на Волині Володимир Блаженчук, як засвідчують події після минулої сесії, не в змозі фізично виконувати свої обов'язки. Тому ми, нижчепідписані депутати, вимагаємо включити до порядку денного сесії питання про зміну представника Президента на Волині і порушення відповідного клопотання перед Президентом України. Голосування вимагаємо провести через кабінети, а не так, як минулого разу, з порушенням регламенту».¹⁷⁴ Однак, для внесення цього питання у порядок денний сесії облради не вистачило голосів. Згодом депутат Р. Галаянт заявив, що підписав цю заяву несвідомо, тому що був введений в оману І. Корсаком.¹⁷⁵

На цій сесії обласної Ради було створено депутатську групу «Злагода», до якої ввійшло 48 депутатів – прихильників лівої ідеології. Керівником групи став В. Воробей – начальник обласного управління пенсійного фонду (у минулому секретар облвиконкому), заступниками І. Ліповський – заступник директора

170 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 121, арк. 64–65.

171 Там само, арк. 225.

172 Присяжний П. Чому хиріє демократія / П. Присяжний // Народна справа. – 1993. – 13 квіт. – С. 6.

173 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 122, арк. 140.

174 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 123, арк. 147.

175 Див.: Пахолок Л. Депутат Роман Галаянт уточнює свою позицію / Л. Пахолок // Волинь. – 1993. – 3 лип. – С. 1.

підприємства «Укркульторг» (у минулому перший секретар Луцького міськкому КПУ) та М. Кучеренко – голова підприємства «Польтук» (у минулому перший секретар Ратнівського райкому КПУ).¹⁷⁶

Ще на цій сесії було розглянуте питання земельної реформи та приватизації землі. Депутати від Демократичного блоку піддали критиці хід цієї реформи в області. На пропозицію голови постійної комісії у справах агропромислового комплексу Є. Кирильчука обласна Рада схвалила Комплексну програму розвитку селянських (фермерських) господарств області на 1993–1995 роки, яку розробила рада Земельного союзу фермерів Волині.¹⁷⁷

У липні відбулася сесія Камінь-Каширської районної Ради, на якій новим головою Ради було обрано Р. Чечотку. Після трагічної загибелі при загадкових обставинах Г. Остап'юка, 16 вересня 1993 р. Указом Президента України представником Президента у Ковельському районі був призначений В. Карп'юк. У грудні 1993 р. депутат обласної Ради Є. Шимонович перейшов на державну службу, зайнявши посаду заступника глави облдержадміністрації з гуманітарних питань. Однак перехід лідера Демблоку в облраді на державну службу не був довготривалим. Уже після виборів 1994 р. він залишив державну службу та повернувся до лікарської практики.

У період чергового зазіхання Російської Федерації на Севастополь, представник Президента України в області В. Блаженчук та голова обласної Ради народних депутатів Б. Клімчук прийняли Заяву, у якій зокрема йшлося: «Волинська обласна державна адміністрація та обласна Рада народних депутатів, виражаючи думку населення Волині, висловлюють рішучий протест провокаційному рішенню Верховної Ради Російської Федерації про статус міста Севастополя як частини російської території та військової бази ВМФ Росії.

Розцінюємо цей недружній до нашої країни акт, як грубе втручання у внутрішні справи незалежної України... Разом з тим вважаємо, що це авантюрне рішення Верховної Ради Російської Федерації прийняте під тиском шовіністично-комуністичних сил, що переважають сьогодні в російському парламенті і не можуть змиритись з існуванням незалежної України, не відображає волі всього російського народу...

Закликаємо Президента, Верховну Раду, уряд України звернутися в ООН, НБСЄ з вимогою засудити незаконне рішення Верховної Ради Росії».¹⁷⁸

16 липня 1993 р. назавжди залишиться в історії Волині, адже саме в цей день Президент України Л. Кравчук підписав Указ «Про утворення Волинського державного університету». 27 серпня пройшли урочистості з нагоди відкриття Волинського державного університету імені Лесі Українки. Академік І. Юхновський зазначив, що Волинь до цього часу була білою плямою на мапі наукового життя України, тому завданням новоствореного університету є ліквідації цієї білої плями¹⁷⁹. Він висловив надію, що університет дасть новий поштовх до роз-

176 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 123, арк. 139–146.

177 Там само, арк. 39–46.

178 Заява з приводу рішення Верховної Ради Російської Федерації від 9.07.93 про статус м. Севастополя // Волинь. – 1993. – 15 лип. – С. 1.

179 Корецька К. Наймолодший університет Європи у Луцьку / К. Корецька // Народна трибуна. – 1993. – 1 верес. – С. 4.

виту культури, освіти, науки, примножить той великий духовний спадок, який подарували Волині його предки.¹⁸⁰

Нагадаємо, що підвалини створення університету були закладені 11 вересня 1991 р. рішенням Волинської обласної Ради «Про Волинський університет».

С. Годлевський виступає на мітингу перед обкомом

Перший ректор університету професор А. Свідзинський – відомий в Україні та поза її межами не лише як учений, але й як громадський діяч, національно-патріотична людина, висловив вдячність усім волинянам, причетним до створення вузу. Серед них особливу роль відіграли представники національно-демократичних сил краю, найперше депутати Луцької міської та Волинської обласної Рад, народні депутати

України, викладачі пединституту В. Давидюк, Б. Заброварний, П. Кралюк, В. Пенько, В. Поляков, Б. Ярош, студент С. Годлевський, які послідовно відстоювали не лише ідею створення першого в історії Волині класичного університету, а й у гарячих баталіях разом зі студентами Луцького пединституту відстоювали приміщення колишнього обкому компартії.

На п'ятнадцятій сесії 7 жовтня 1993 р. пройшов звіт про діяльність голови обласної Ради Б. Клімчука за рік роботи, що був взятий до відома. У своїй доповіді він зокрема зазначив: «Головне, що нам вдалося – це не допустити політичної нестабільності в регіоні, хоча спроби щодо загострення ситуації, використання її у вузькополітичних інтересах не припиняються... Звітуючи про свою роботу на посаді голови Ради, я зовсім не намагався її ідеалізувати, були помилки й упущення, не все так зроблено, як би того хотілось. Причини тут здебільшого об'єктивні, хоча є й такі, які я відношу на свій рахунок».¹⁸¹

У цей період розпочалася підготовка проекту Конституції незалежної України. Перший період (1991–1993) був позначений переважанням федералістичних підходів, що аргументувалося історичним досвідом та потребами децентралізації влади. Однак проект Конституції в редакції 29 січня 1992 р., що з невеликими змінами, внесеними Конституційною комісією, пропонувався для всенародного обговорення (1 липня 1992 р.), визначав Україну унітарною державою з децентралізованим устроєм. Республіка Крим – автономна складова частина України, визначалася як «державно-територіальна організація влади самоврядування населення Криму».¹⁸² До позитивів проекту можна віднести спробу розмежування місцевого та регіонального самоврядування. До першого мали належати міські, селищні та сільські ради, до другого – обласні (земельні) та районні ради. Важливо, що встановлювалася дієва система контролю щодо

180 Філатенко А. Від учительського інституту – до університету / А. Філатенко // Волинь. – 1993. – 31 серп. – С. 1.

181 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 124, арк. 23–24.

182 Конституція України : проект, винесений Верховною Радою України на всенародне обговорення (1 липня 1992 р.) // Волинь. – 1992. – 21 лип. – С. 2.

самоврядування. Зокрема, рішення рад, які порушують Конституцію та закони, мали призупинятися головою обласної (земельної) управи до прийняття рішення відповідними судом. Передбачалося і дострокове припинення повноважень органу місцевого самоврядування Національними зборами за поданням Президента.¹⁸³

З метою організації в області обговорення проекту Конституції України, своєчасного і повного узагальнення пропозицій і зауважень громадян, обласна Рада утворила обласну робочу групу з опрацювання проекту Основного Закону. Очолив групу голова обласної Ради Б. Клімчук.

У проєкті були закладені норми, що прямо загрожували територіальній цілісності України, наприклад, така: «У місцевостях традиційного компактного проживання національних меншин за волевиявленням населення даної місцевості з метою задоволення національно-культурних, духовних і мовних потреб громадян утворюються національні адміністративно-територіальні одиниці».¹⁸⁴

Працюючи у цій групі, автор зробив такі висновки: «Проаналізувавши проєкт нової Конституції України, я переконався, що він не відповідає інтересам незалежної держави і потребує кардинальних змін. Складається враження, що нова Конституція написана для нинішнього складу Верховної Ради, а не для України...

Отже, слід визнати, що попри окремі новації, проєкт справляє гнітюче враження. Відчувається, що готували його люди, може й непогані спеціалісти, але такі, що не підтримують нашу державність, не перейнялися українськими державними інтересами».¹⁸⁵

Проєкт Конституції від 27 травня 1993 р. передбачав земельний адміністративно-територіальний поділ та визначав суб'єкта регіональних інтересів і територіального представництва – Раду територій Верховної Ради України.

У Проєкті Конституції України в редакції від 26 жовтня 1993 р. пропонувалася система територіального устрою, що складається з Республіки Крим, областей (земель), міст, районів, селищ і сіл.

Предбачалася доволі оптимальна модель регіональної та місцевої влади. На обласному рівні функціонують представницький орган – обласна (земельна) рада й обласний (земельний) виконавчий комітет, що є органом державної виконавчої влади. Голова земельної ради обирається із числа депутатів, а голову земельного виконавчого комітету обирає населення області (землі) на основі загального, рівного та прямого виборчого права. До органів місцевого самоврядування належали сільські, селищні, районні й міські ради, голови яких обираються на основі загального, рівного та прямого виборчого права й одночасно очолюють ради та їх виконавчі органи.¹⁸⁶

На цій сесії в обласній Раді була створена депутатська група Всенародного Руху України у складі 12 депутатів. «Після перетворення Народного Руху України в політичну партію в обласній Раді народних депутатів припинила існуван-

183 Конституція України : проєкт, винесений Верховною Радою України на всенародне обговорення (1 липня 1992 р.) // Волинь. – 1992. – 23 лип. – С. 2.

184 Конституція України : проєкт винесений Верховною Радою України на всенародне обговорення (1 липня 1992 р.) // Волинь. – 1992. – 21 лип. – С. 2.

185 Малиновський В. ... Для Верховної Ради? / В. Малиновський // Наш край. – 1992. – 5 верес. – С. 1.

186 Конституція України : проєкт в редакції від 26 жовтня 1993 р. – К. : [б. в.], 1993. – 16 с.

ня рухівська фракція. Депутати-рухівці об'єдналися у нову депутатську групу Всенародного Руху України», – йшлося в інформаційному повідомленні щодо створення цієї групи. Її головою було обрано А. Поляка, заступниками голови – І. Кічія та Я. Перика.¹⁸⁷ У грудні фракцію Всенародного Руху України було створено і в Луцькій міській Раді (голова А. Лесик).¹⁸⁸

На сесії голова обласної Ради Б. Клімчук проінформував депутатів, що з метою більш повного висвітлення роботи Рад та облдержадміністрації засновано обласну газету «Вісті». Однак за пропозицію голови Ради щодо підтримки цього видання проголосувало лише 35 депутатів із 91 присутнього. Після цього представник Президента в області В. Блаженчук заявив, що «Вісті» все одно будуть виходити, але не як газета обласної Ради, а як орган облдержадміністрації. Повторне голосування з цього питання не набрало необхідної для прийняття рішення кількості голосів (45 голосів «за»).¹⁸⁹

До неординарних подій в історії місцевого самоврядування Волині слід віднести проведення 4 квітня 1993 р. референдуму щодо недовіри Колківській селищній Раді народних депутатів та її голові М. Квачу. У заяві ініціативної групи з проведення місцевого референдуму зазначалося: «Враховуючи незадоволення громадськості селища Колки “діяльністю” голови селищної Ради і пасивністю депутатського корпусу, селищний осередок Народного Руху України порушив питання про проведення місцевого референдуму про дострокове припинення повноважень селищної Ради».¹⁹⁰ У референдумі взяло участь 1646 громадян, з яких 1049 підтримали питання референдуму.¹⁹¹ За результатами цього референдуму, 11 і 25 липня 1993 р. у Колках пройшли вибори депутатів селищної Ради. З двадцяти депутатських мандатів Ради, тринадцять здобули представники національно-демократичних сил. Головою новообраної селищної Ради став Федір Рачек.

У цьому контексті зазначимо, що відповідно до Закону України «Про Всеукраїнський та місцевий референдуми» від 3 липня 1991 р., за період з 1991 по 2009 рік, в Україні було проведено 150 місцевих референдумів, з яких 31 стосувався дострокового припинення повноважень представницьких органів місцевого самоврядування.¹⁹² Референдуми, незважаючи на ймовірність ініціювання популістських рішень, все ж були дієвим механізмом прямої та безпосередньої демократії, що давав можливість громадянам на практиці реалізовувати конституційний принцип народовладдя.

Резонансним та доволі рідкісним у практиці місцевого самоврядування випадком став саморозпуск улітку 1993 р. Рокинівської селищної Ради Луцького району. Причиною такого відчайдушного кроку місцевих депутатів, за словами голови селищної Ради М. Демидовича, стала ціна на електроенергію для жителів смт. Адже всі мешканці багатоквартирних будинків платили за неї за міськими тарифами, тоді як усі інші жителі цього населеного пункту, навіть ті, хто лише працював у ньому, користувалися пільгами при оплаті. При цьому у квартирах

187 Депутатська фракція в обласній раді // Волинь. – 1993. – 12 жовт. – С. 1.

188 Створено депутатську фракцію // Волинь. – 1994. – 1 січ. – С. 2.

189 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 124, арк. 196.

190 Не треба нам такої Ради // Нова доба. – 1993. – 1 квіт. – С. 2.

191 Осіюк Н. Новини з Колок / Н. Осіюк // Народна справа. – 1993. – 18 черв. – С. 5.

192 Лучик А. Поверніть місцевий референдум! / А. Лучик // Хроніки Любарта. – 2012. – 6 груд. – С. 4.

постійно холодно, неякісна вода. А депутатський корпус в основному проживав якраз у цих будинках.¹⁹³

У тогочасний період ще мав місце випадок, коли віруючі селища Жовтневого в категоричній формі за підтримки місцевого Руху поставили вимогу передати приміщення селищної Ради народних депутатів під церкву, а органу влади переселитися у будинок культури.¹⁹⁴

У той час економічна ситуація в Україні була чи не найскладнішою серед усіх постсоціалістичних країн, за винятком тих, де точилися міжнаціональні конфлікти.¹⁹⁵ За даними Світового банку рівень інфляції в Україні у другій половині 1993 р. був найвищим у світі. В області спад виробництва за дев'ять місяців 1993 р. становив майже 18 %, роздрібні ціни і тарифи на товари народного споживання та платні послуги населенню відносно до аналогічного періоду минулого року зросли в 24 і 30 разів, збільшувалася кількість безробітних, загострювалася криміногенна обстановка.¹⁹⁶ Відсутність цілісної державотворчої стратегії, гостре протистояння між Президентом України Л. Кравчуком і Верховною Радою України перешкоджали здійсненню виваженої державницької політики. Системна криза актуалізувала потребу у проведенні дострокових виборів органів влади усіх рівнів. Під тиском багатьох політичних партій, громадських організацій, парламентаріїв, страйкарів Донбасу 17 червня 1993 р. Верховна Рада прийняла постанову про проведення 26 вересня цього ж року Всеукраїнського референдуму з питань довіри (недовіри) Президенту та Верховній Раді. Якщо у результаті голосування більшість громадян, які візьмуть участь у референдумі, висловляться проти довіри Президенту чи Верховній Раді, парламент має призначити дострокові вибори.

Політична криза, викликана намірами підписання угод про вивезення стратегічної зброї до Росії, невідстоювання прав України на матеріальну компенсацію частки майна колишнього СРСР, передача Чорноморського флоту Росії та наміри підписання нового економічного союзу, спричинила чергове збурення в українській спільноті. По всій країні створювалися страйкові комітети порятунку нації та держави, проводилися мітинги протесту. Загальнонаціональний страйк було призначено на 28 вересня.

Слід зазначити, що у цих подіях активну участь взяли волинці. З однозначною заявою проти підписання угод з Росією за дорученням депутатського корпусу Луцької міської Ради виступив її голова А. Поха.¹⁹⁷ На пікетування Верховної Ради 21–24 вересня 1993 р. Волинським надзвичайним страйковим комітетом порятунку нації та держави (керівники А. Волчок, Г. Кожевніков, В. Малиновський, О. Юрченко) було відправлено 11 автобусів з майже 400 нашими земляками із Луцька, Нововолинська, Рожищ, Горохова, Ковеля, Ківерець, Локач, Володимира-Волинського, Іванич, Каменя-Каширського, Любешова, Цумані.

На засіданні Верховної Ради народний депутат України Ф. Свідерський заявив, що «патріоти України з усіх областей, які зібралися біля стін Верховної Ради, підтримують вимоги про дострокові вибори Верховної Ради. Вони обурені

193 Шай Ж. Проблеми «блокадного» селища / Ж. Шай // Слава праці. – 1993. – 4 груд. – С. 2.

194 Тактика випробувана, перевірена // Вісті. – 1993. – 22 жовт. – С. 3.

195 Гальчинський А. С. Обраним шляхом / А. С. Гальчинський. – К. : Либідь, 1999. – С. 29.

196 Як ми працюємо // Волинь. – 1993. – 28 жовт. – С. 1–2.

197 Поха А. А. Шановні лучани! / А. А. Поха // Народна трибуна. – 1993. – 18 верес. – С. 2.

вчорашнім голосуванням, залишалися на гранітних плитах цілу ніч. Якщо рішення не приймемо, вибір буде за Президентом Кравчуком, якому не залишиться нічого іншого, як повторити кроки Єльцина. Вибір сьогодні за нами: чи піти звідси й чесно дивитися народу в очі, чи піти з ганьбою перед світом і своїми дітьми».¹⁹⁸

«Безсонна ніч, “співоче поле” пікетуючих перед Верховною Радою – фортецею компартноменклатурної влади в Україні – засвідчили високу духовність та шляхетну вдачу кращих представників усіх регіонів України, об’єднаних благородною метою подальшого утвердження і розбудови правової й демократичної Української держави»,¹⁹⁹ – йшлося в Ухвалі Волинського Руху. Натомість із засудженням «антидержавним діям Волинської облдержадміністрації» у цій акції виступила обласна рада Селянської партії України та її лідер Р. Чапюк.²⁰⁰

У результаті масованого пікетування 21 вересня парламент задовольнив заяву про відставку Прем’єр-міністра Л. Кучми, а 24 вересня прийняв постанову про призначення дострокових виборів Президента України 26 червня 1994 року, Верховної Ради – 27 березня 1994 року. Всю повноту виконавчої влади за рішенням Верховної Ради взяв на себе Президент України, котрий відтепер безпосередньо керував Кабінетом Міністрів.²⁰¹ Однак сформований ним новий склад Уряду переважно старих кадрів на чолі з В. Масолом не вселяв оптимізму у подоланні економічної кризи та здійсненні реальних реформ у країні.

1994 рік став особливим, ураховуючи інтенсивність виборчих кампаній, що відбулися у цьому році, а також зміни, що відбулися у керівництві органів влади області. У березні пройшли парламентські вибори, а у червні – президентські та місцеві.

Депутати Луцької міськради

198 Сищук О. Рада не дала повторити кроки Єльцина / О. Сищук // Віче. – 2007. – № 17. – С. 6.

199 Ухвала з приводу наслідків пікетування Верховної Ради України // Народна справа. – 1993. – 1 жовт. – С. 1.

200 Чапюк Р. С. Відкритий лист / Р. С. Чапюк // Волинь-express. – 1993. – 1 жовт. – С. 2.

201 Про керівництво Кабінетом Міністрів України : Указ Президента України від 27 верес. 1993 р. // Волинь. – 1993. – 30 верес. – С. 1.

Зважаючи на суспільно-політичне та соціально-економічне становище, що склалося на місцях, голови Рад базового рівня прийняли звернення до Президента України Л. Кравчука та Голови Верховної Ради України І. Плюща. 22 грудня 1993 р. на XII сесії Луцька міська Рада прийняла рішення «Про підтримку звернення голів обласних центрів», у якому його підтримала. У ньому зокрема йшлося:

1. Передати повноваження Президенту України здійснювати законодавчу діяльність у сферах економічної, соціальної та кадрової політики до початку роботи Верховної Ради нового скликання.
2. Президенту України у зазначений термін забезпечити особливий режим управління, зосередивши свої зусилля на розв'язуванні загальнодержавних задач та проведенні економічної реформи, при цьому передати додаткові повноваження органам місцевого самоврядування.

Для ефективного здійснення повноважень органами місцевого самоврядування вважаємо за необхідне:

- б) розділити бюджети на державний та місцевий;
- в) закріпити за місцевим самоврядуванням власні стабільні джерела бюджетних надходжень;
- г) надати право органам місцевого самоврядування встановлювати місцеві податки, збори, тарифи та штрафи;
- є) визначити законодавчо право місцевих Рад створювати муніципальні банки;
- ж) передати у власність органів місцевого самоврядування всі об'єкти соціальної інфраструктури, незалежно від відомчої приналежності, з відповідним фінансуванням;...

У випадку, якщо на цю Заяву не будуть прийняті відповідні рішення, залишаємо за собою право:

- припинити відрахування частки податків до державного бюджету, що необхідна для покриття дефіциту бюджетів місцевого самоврядування...»²⁰²

Ковельська міська Рада провела реформування виконавчого комітету, у результаті чого з'явилася перша на Волині міська адміністрація. Було створено п'ять управлінь, які очолили заступники голови Ради. Як зазначив голова Ради А. Семенюк, це дало можливість оперативно приймати рішення, посилити відповідальність за стан справ у відповідній сфері.²⁰³

З метою обговорення соціально-економічного стану області та ролі органів місцевого самоврядування у вирішенні проблемних питань сьогодення, у жовтні 1993 р. було проведено нараду голів районних, селищних і сільських Рад народних депутатів. З доповідями на ній виступили голова обласної Ради Б. Клімчук та голова облдержадміністрації В. Блаженчук. Наголошувалося на активізації органів місцевого самоврядування щодо розвитку відповідних територій, зокрема необхідності прискорення приватизації об'єктів комунальної власності для наповнення місцевих бюджетів, утворення госпрозрахункових об'єктів комунальної власності, утворення варт порядку, відновлення діяльності громадських судів, налагодження роботи споживчих товариств.

202 Держархів Волинської обл., ф. Р-4, оп. 6, спр. 2359, арк. 122–123.

203 Скоклюк С. Потрібна стабільність влади / С. Скоклюк // Народна трибуна. – 1994. – 15 берез. – С. 2.

Ураховуючи недосконалу модель публічної влади, Президентом Л. Кравчуком ініціюється Закон «Про організацію влади в Україні». Проте ця конструктивна ідея не доводиться до кінця через блокування Верховною Радою, яка 3 лютого 1994 р. приймає Закон України «Про формування місцевих органів влади і самоврядування»²⁰⁴ та Постанову про введення в дію цього Закону. У ній визначалися терміни виборів депутатів місцевих Рад та голів цих Рад – 26 червня 1994 р. одночасно з виборами Президента України.²⁰⁵

Закон скасував існуючу систему територіальної організації влади та повернув її до своєрідного варіанта «радянської моделі». З одного боку, його прийняття можна було вважати очевидним кроком назад у державотворчих процесах, поступкою ослабленої президентської влади лівій більшості парламенту. З іншого, він усував двовладдя на районному та обласному рівнях, уперше давав можливість громадянам мати обрану ними, а не призначену зверху владу, що було очевидним плюсом.

Відповідно до зазначеного Закону виконавча вертикаль на місцевому рівні в особі державних адміністрацій ліквідувалася, натомість функції органів державної виконавчої влади поклалися на обласні, Київську та Севастопольську міські, районні Ради, які були одночасно й органами місцевого самоврядування. Відновлювалися виконавчі комітети цих Рад, які виконували функції органів виконавчої влади. Голови Рад обиралися безпосередньо населенням відповідних територій і за посадою одночасно очолювали виконавчі комітети цих Рад. Персональний склад виконавчого комітету пропонувався головою відповідної Ради і затверджувався Радою. Знову було відновлене поняття «вищестояща Рада» – релікт радянської системи влади.

Підтримуючи необхідність реформування системи публічної влади та оновлення складу Рад усіх рівнів, значна частина українського політикуму, партії національно-демократичного спрямування виступили із засторогою щодо проведення місцевих виборів саме у червні одночасно із президентськими, принаймні, до прийняття так званої «Малої Конституції України». Зокрема у зверненні 120 народних депутатів України до народу і Президента України йшлося: «Проведення виборів Президента та місцевих Рад народних депутатів може призвести до безвладдя, подальшої конфронтації та хаосу, що може поставити під загрозу саме існування держави».²⁰⁶

Суттєві застереження щодо нової моделі влади висловив Президент України Л. Кравчук. У своєму Посланні до Верховної Ради він зазначив: «Велику загрозу для розбудови держави являє невизначеність щодо місцевих органів влади... оскільки обласні і районні Ради отримують новий і невідпрацьований статус державно-самоврядних органів. По суті, це спроба впровадження федеративно-обласної форми територіального устрою держави, оскільки обласні Ради наділяються законодавчими функціями, їхні голови обираються безпосередньо населенням областей і не можуть бути зміщені з посади без згоди населення...

204 Про формування місцевих органів влади і самоврядування : Закон України від 3 лют. 1994 р. № 3917-ХІІ // Відом. Верхов. Ради України. – 1994. – № 22. – Ст. 144.

205 Про введення в дію Закону України «Про формування місцевих органів влади і самоврядування» : Постанова Верхов. Ради України від 3 лют. 1994 р. // Волинь. – 1994. – 12 лют. – С. 1.

206 Звернення новообраних народних депутатів України до народу і Президента України // Волинь. – 1994. – 5 трав. – С. 1.

Початок федералізації держави без чітко визначених конституційних норм, продуманого поточного законодавства, механізмів взаємодії центру і територій призведе до некерованості суспільством».²⁰⁷

Політична координаційна рада Волині (голова В. Малиновський), до якої входило більше двадцяти політичних партій та громадських об'єднань краю, звернулася до Верховної Ради України та Президента України щодо неможливості проведення виборів 26 червня без прийнятих парламентом нових законодавчих актів про місцеве самоврядування, район, область. «Якщо ж вибори до місцевих органів влади і самоврядування відбудуться, то президентська структура влади ліквідується. Яким же чином він буде здійснювати свою виконавчу владу? Який вплив буде мати Президент на голів обласних, районних Рад, кому в державі будуть підконтрольні ці голови?

Виникає безліч питань, відповіді на які нинішнє законодавство не дає. Цей стан неузгодженості може підштовхнути до розвитку небезпечних сепаратистських тенденцій в регіонах, посилення неконтрольованих процесів, що може привести до розколу України на різні удільні князівства», – йшлося у заяві.²⁰⁸

Однак, механізм виборів зупинити фактично було неможливо, адже анти-президентські сили, що мали суттєву перевагу у Верховній Раді, поставили завдання будь-якою ціною переобрати діючого главу держави. 2 червня парламент прийняв рішення про недоцільність перенесення виборів Президента України.

Керівники представницької влади краю також були проти дострокових президентських виборів, натомість підтримали проведення місцевих виборів. Зокрема, голова обласної Ради Б. Клімчук зазначив: «Я проти виборів Президента. Принципово проти. Я вважаю, що перший наш Президент міг би допрацювати свій термін. Це допомогло б закласти на майбутнє нормальний менталітет чи поправити його, оцю нашу нетерпимість».²⁰⁹

Керівник секретаріату обласної Ради С. Ющик зазначив, що Верховна Рада «виправила свою помилку щодо введення інституту представників Президента у районах та областях, який абсолютно себе не виправдав, скомпрометував саму ідею розподілу влади на представницьку і виконавчу гілки. Нинішні Ради були обрані жителями відповідних територій, але реальних правових, економічних і фінансових важелів для задоволення їх потреб не отримали. Бо у 1990–1991 роках працювали під наглядом “керівної і спрямовуючої”, а в 1992–1994 роках – без власних виконавчих органів. До чого це призвело, бачимо... Але цього ніяк не хоче зрозуміти “партія влади”, яка під всілякими приводами намагається зірвати вибори, дестабілізувати й без того складну ситуацію, викликати нову хвилю конфронтації... У разі обрання 26 червня 1994 року Ради та їх голови впродовж одного-півтора року, я думаю, зможуть довести свої переваги, адже вперше будуть працювати самостійно, в одній упряжці з підзвітними і підпорядкованими виконавчими комітетами. Вони діятимуть без пильного ока, як Ви кажете,

207 Послання Президента України Верховній Раді України // Голос України. – 1994. – 13 трав. – С. 4.

208 Вибори необхідно перенести // Волинь. – 1994. – 5 трав. – С. 1; Вибори не на часі // Народна трибуна. – 1994. – 11 трав. – С. 2.

209 Гуменюк Н. Борис Клімчук: «Рада ніколи не була у нас органом самоврядування» / Н. Гуменюк // Народна трибуна. – 1994. – 11 черв. – С. 3.

“обкомів і райкомів”, виконуючи лише волю людей, які їх обрали, з врахуванням загальнодержавних інтересів».²¹⁰

4 лютого 1994 р. був прийнятий Закон України «Про статус депутатів місцевих Рад народних депутатів».²¹¹ Закон встановлював європейські засади представницького мандата: а) депутат місцевої Ради народних депутатів не може бути главою місцевої державної адміністрації, його заступником, керівником її структурного підрозділу, а також прокурором, суддею, арбітром; б) одна і та ж особа може бути депутатом лише однієї Ради народних депутатів.

Закон зобов'язував депутата місцевої ради працювати або проживати на території Ради, до якої він був обраний. Згідно зі ст. 3, у зв'язку з припиненням роботи на території відповідної Ради у разі постійного проживання за її межами (за винятком депутатів районних у місті Рад народних депутатів, які працюють і проживають на території міста), повноваження депутата припинялися достроково за рішенням відповідної Ради.

Для спільної роботи щодо здійснення депутатських повноважень у виборчих округах і трудових колективах депутати можуть на основі їх взаємної згоди об'єднуватися у депутатські групи. До складу депутатської групи можуть входити депутати різних ланок Рад. Депутатська група мала складатися не менш як з трьох депутатів.

Закон забороняв звільняти депутата місцевої Ради за ініціативою адміністрації (власника) підприємства, установи, організації, навчального закладу з роботи чи від займаної посади, виключати з колгоспу, кооперативу або навчального закладу (крім випадків повної ліквідації підприємства, установи, організації), а також переводити в порядку дисциплінарного стягнення на нижчеоплачувану роботу (посаду) без попереднього погодження з відповідною Радою народних депутатів, а в період між пленарними засіданнями Ради – з головою Ради за попередніми висновками комісії мандатної, з питань депутатської діяльності та етики.

Ст. 29 Закону запровадила принцип депутатської недорканності, який відіграв негативну роль у подальшому формуванні депутатського корпусу представницьких органів. Зокрема, депутата місцевої Ради народних депутатів не можна було притягнути до кримінальної відповідальності, заарештувати або піддати заходам адміністративного стягнення, що накладаються в судовому порядку, без попереднього розгляду питання Радою відповідно до Закону України «Про порядок одержання згоди Ради народних депутатів на притягнення депутата до відповідальності».²¹²

Складна схема притягнення депутата місцевої Ради до відповідальності, передбачена цим Законом, фактично стала засобом прикриття для осіб, які ухиляються від кримінальної відповідальності. Як і в інших областях, у Волинській було багато випадків, коли ради всіх рівнів відхиляли подання прокурорів, покриваючи таким чином своїх колег від відповідальності. Зазначена практика

210 Вербич В. Партія влади намагається зірвати вибори / В. Вербич // Народна трибуна. – 1994. – 11 трав. – С. 3.

211 Про статус депутатів місцевих Рад народних депутатів від 4 лют. 1994 р. № 3949-ХІІ : Закон України // Відом. Верхов. Ради України. – 1994. – № 24. – Ст. 180.

212 Про порядок одержання згоди Ради народних депутатів на притягнення депутата до відповідальності : Закон України від 21 квіт. 1993 р. № 3120-ХІІ // Відом. Верхов. Ради України. – 1993. – № 21. – Ст. 220.

вкрай негативно впливала на імідж представницьких органів, будучи однією з форм несправедливості в суспільстві.

На шістнадцятій сесії обласної Ради 20 грудня 1993 р. було утворено Губинську, Жабченську, Лемешівську сільські Ради Горохівського та Кобченську Рожищенського районів. Зазначимо, що Кобченська сільрада стала найменшою в області за кількістю населення – 309 мешканців.²¹³

На XVII сесії обласної Ради 17 березня 1994 р. було прийняте рішення про утворення 60 виборчих округів з виборів депутатів обласної Ради та утворено обласну виборчу комісію з виборів депутатів та голови обласної Ради, котра одночасно була й окружною виборчою комісією округу № 3 з виборів Президента України. Головою комісії затверджено П. Онищука – заступника начальника управління освіти облдержадміністрації.²¹⁴

Також на цій сесії було прийняте Звернення обласної Ради до виборців Волині, в якому депутати вищого представницького органу краю закликали волинян взяти активну участь у виборах народних депутатів України, проявити громадянську активність, державну позицію, обрати до складу законодавчого органу людей, які відповідають трьом визначальним якостям: порядність, патріотизм, професіоналізм.²¹⁵

Було прийняте ще одне Звернення обласної Ради до трудівників сільського господарства, трудових колективів усіх галузей народного господарства, установ, громадських організацій, усіх жителів Волині. У ньому, зокрема, йшлося про складну ситуацію, що склалася у сільському господарстві області (близько 20 відсотків озимих зернових культур підлягає підсіву і пересіву, на більшій частині площ загинули посіви ріпаку, близько 10 відсотків багаторічних трав, вдвічі менше, ніж торік, вивезено органічних добрив), а тому «настав час від критики і констатації недоліків у сільському господарстві переходити до всебічного сприяння діяльності колективних і державних сільськогосподарських підприємств, асоціацій, спілок селян, агрофірм, акціонерних об'єднань, сільських (фермерських) господарств, колективного садівництва і городництва, тобто всіх форм власності і господарювання».²¹⁶

На виборах до Верховної Ради України на Волині змагалися чотири політичні угруповання:

- а) «партія влади». З метою введення в оману виборців, кандидати «партії влади», яку представляли різноманітні спілки директорів, промисловців та керівників організацій, виступали під маскою «безпартійних» та «незалежних»;
- б) комуністи-консерватори, що ввійшли до відновленої КПУ, та їх союзники СПУ та СелПУ, товариство «Справедливість»;
- в) виборчий блок національно-демократичних сил «Добробут, справедливість, порядок» (УРП, ДемПУ, КУН, КНДС, Всенародний Рух України, Спілка офіцерів України, товариство «Просвіта» імені Т. Шевченка, Союз українців, Братство вояків УПА Волинського краю імені Кліма Савура, Асоціація вільних профспілок «Волинь», Братство святого апостола

213 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 125, арк. 153.

214 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 189, арк. 209–210.

215 Там само, арк. 272.

216 Там само, арк. 278–279.

Андрія Первозваного, товариство «Холмщина», товариство Лева, молодіжна скаутська організація «Пласт», Земельний союз Волині, Комітет захисту українського православ'я, Демократичний блок обласної Ради, демократичний блок Луцької міської ради «Ініціатива») – загалом 22 організації.²¹⁷ Цей блок був складовою всеукраїнського демократичного об'єднання «Україна», очолюваного Левком Лук'яненком;²¹⁸

- г) центристський блок «Волинь демократична» (НРУ, ПДВУ, ПЗУ, Молодіжний Рух Волині, Зелений світ, Всеукраїнське товариство політичних в'язнів та репресованих).²¹⁹

Слід зазначити, що ліві сили спрямували свою агітацію саме проти блоку «Добробут, справедливість, порядок». У своїй заяві до виборців товариство «Справедливість» наголосило, що «в ньому згрупувалися не лише колишні учасники боїв, на совісті яких закатовані закрутками безневинні жінки та потоплені в криницях діти, а й сьогоднішні руйнівники пам'ятників, організатори захоплення храмів та насильники над священиками та віруючими громадянами..., винуватці теперішньої глибокої кризи у нашій державі, до якої призвели комуністичні перевертні спільно з демократами».²²⁰

Саме з цих виборів розпочалося багатолітнє протистояння двох гілок колись єдиного Руху, які боролися не лише з провладними кандидатами, а й між собою. Хоча у відозві виборчого блоку «Добробут, справедливість, порядок» констатувалося: «Зобов'язуємося узгоджувати висунання кандидатів у депутати, керуючись засадою: інтереси Української держави і народу є вищими за партійні інтереси»,²²¹ блок «Волинь демократична» керувався своїми принципами. У результаті у багатьох округах представники цих опозиційних сил вели боротьбу один з одним: Г. Кожевніков – О. Харченко (округ № 64); О. Скіпальський – Ф. Свідерській (округ № 66); Б. Дівнич – П. Присяжний (округ № 68); П. Кралюк – В. Андрусь (округ № 69); В. Малиновський – П. Петрочук (округ № 71); І. Капітула – Б. Вівчарик (округ № 72). Наслідком такого взаємопоборювання стало те, що з цих кандидатів лише О. Скіпальському вдалося стати народним депутатом України.

Про відносини між собою лідерів цих блоків можна судити зі слів О. Харченка в одному з інтерв'ю того часу: «Ви знаєте, більше сміху викликає те, що дехто все ще не розуміє: методи роботи Кожевнікова і компартійних структур практично не різняться. Проаналізуйте уважніше все, що виробляє цей пан. Ті, хто роблять героя з цієї людини, переслідують корисливу мету і роблять погану послугу волинянам. Твердження про те, що він – представник національно-демократичних сил, я вважаю недоречним жартом. Бо і з демократією, і з українською національністю він має дуже мало спільного».²²² Унаслідок боротьби

217 Відозва виборчого блоку «Добробут, справедливість, порядок» // Народна трибуна. – 1994. – 19 січ. – С. 2.

218 Повідомлення // Вісті. – 1994. – 11 лют. – С. 5.

219 «Волинь демократична» кличе до співпраці // Волинь. – 1993. – 28 груд. – С. 1.

220 Заява президії координаційної ради обласного правозахисного товариства «Справедливість» // Справедливість. – 1994. – 14 січ. – С. 1.

221 Відозва виборчого блоку «Добробут, справедливість, порядок» від 21 груд. 1993 р. // Народна трибуна. – 1994. – 19 січ. – С. 2.

222 Нагорний О. Куди рухається Народний Рух України / О. Нагорний // Волинь. – 1994. – 22 верес. – С. 3.

між собою цих двох лідерів національно-демократичних сил, у Луцькому округу № 64 до другого туру вийшов комуніст С. Пхиденко.

27 березня пройшов перший тур виборів народних депутатів України. З 9 округів, лише в одному було обрано депутата – О. Скіпальського. У другому турі, що пройшов 10 квітня, народними депутатами від Волині стали: М. Жулинський, А. Мостиський, К. Ващук, А. Бутейко та В. Корнелюк. У трьох округах – Луцькому № 65, Нововолинському № 68 та Ківецівському № 71 жоден з кандидатів не набрав необхідної кількості голосів, тому ці округи залишилися без депутатів. Зазначимо, що не були обраними вдруге такі депутати від Волині: А. Бондарчук, О. Гудима, П. Віцяк, В. Леміш, Ф. Свідерський. К. Ващук та В. Корнелюка, окрім діючої влади, підтримували ліві сили.²²³

Щодо підсумків виборів О. Харченко зазначив: «На Волині перемогла команда “партії влади”. Пояснюється це тим, що вона використовувала всі важелі впливу на виборців. Для неї телефір вимірювався годинами, газетна площа – квадратними метрами. Її інтереси обслуговували керівники не лише підприємств і організацій, а й високопоставлені чиновники держадміністрацій. Були задіяні кошти і сили, яким важко щось протиставити».²²⁴

«Завдячуючи» виборчому закону, до Верховної Ради України було обрано всього 338 народних депутатів, які репрезентували такі політичні сили: КПУ – 86, НРУ – 20, СелПУ – 18, СПУ – 14. Два округи: Луцький № 65 та Нововолинський № 68 залишилися без депутатів. Якщо у Нововолинському округу згодом було обрано Л. Лук'яненка, у Ківерцівському № 71 Р. Чап'юка (на повторних виборах 24 липня), Старовижівському № 72 – П. Германчука, то в Луцьку так і не вдалося обрати депутата.

19 квітня Указом Президента України В. Блаженчук був звільнений з посади представника Президента в області, а його обов'язки було покладено на Ю. Ленартовича – першого заступника глави облдержадміністрації.²²⁵ Аналізуючи діяльність цієї досить неординарної постаті, варто звернутися до слів волинського журналіста В. Вербича, якого важко запідозрити в необ'єктивності: «Володимир Блаженчук на посаді голови облради доклав немало зусиль для стабілізації економічного стану області, йшов на розумні компроміси з різними політичними силами. Під час його головування сесія облради звернулася до Верховної Ради з пропозицією визнати боротьбу ОУН-УПА як національно-визвольний рух. Зрозуміло, не завжди його слово відповідало конкретиці справ. Далеко не завжди і далеко не всіх він влаштовував, піддаючись тискові як зі сторони лівих, так і зі сторони правих...

Ставши главою Волинської облдержадміністрації, В. Блаженчук виявляв неабияку гнучкість. Однак не раз звучали й вимоги про його відставку: і зі справедливою критикою, і з суто амбіційними випадками осіб, що не збулися як політики».²²⁶

223 Звернення до виборців Волині // Справедливість. – 1994. – 1 квіт. – С. 1.

224 Александрович М. Олександр Харченко: «Немає перемоги, але немає і поразки» / М. Александрович // Волинь. – 1994. – 26 квіт. – С. 2.

225 Про представника Президента України у Волинській області : Указ Президента України від 19 квіт. // Волинь. – 1994. – 21 квіт. – С. 1.

226 Вербич В. В. Блаженчук передав естафету Ю. Ленартовичу? / В. Вербич // Народна трибуна. – 1994. – 23 квіт. – С. 1.

А ось як сам Володимир Іванович оцінив свою діяльність: «Мені багато чого не вдалося здійснити, що я хотів. Для цього були різні причини. Найголовніша з них та, що період становлення незалежності держави виявився значно складнішим, ніж всі ми очікували. Але я переходжу на нову роботу з почуттям чесно виконаного обов'язку».²²⁷

Економічні негаразди того періоду вимагали проведення дострокових виборів владних структур. Б. Клімчук – голова обласної Ради про владу того періоду висловився так: «Будемо відверті: нинішня влада втратила довіру народу... У творенні структури нової влади, а особливо в її функціонуванні, має бути чіткий поділ повноважень влад і жодного подвійного підпорядкування... Вважаю, що це нововведення себе вичерпало. Ідея на певний період добра, але вона як слід не вдалася. Представники в областях і в районах стали так наче якимись виконавчими комітетами, втяглися у розв'язання дрібних повсякденних питань. А структур, які їх підправляли б, не було».²²⁸

Схожої точки зору дотримувався й В. Блаженчук: «Звичайно, ці структури не зовсім були досконалі, вони не мали достатньої правової захищеності. Ми були в перших шеренгах, а саме там, як відомо, під час бою буває найбільше втрат».²²⁹

6 травня відбулася вісімнадцята сесія обласної Ради, на якій розглядалося основне питання «Про погодження кандидатури на посаду Представника Пре-

зидента України у Волинській області». На розгляд представницького органу Волині Президент України Л. Кравчук вніс на погодження кандидатуру Ю. Ленартовича. Перше відкрите голосування не набрало необхідної кількості голосів: 56 – «за», 43 депутати не голосували. Друге голосування також не набрало необхідної кількості голосів: 61 –

Вісімнадцята сесія обласної Ради: зліва направо Л. Матящук, Ю. Ленартович, А. Кривицький, О. Белік

«за», 28 – не голосувало. Третє відкрите голосування також було безрезультатним: 56 – «за».²³⁰ У зв'язку з тим, що за результатами відкритого голосування рішення не було прийняте, на пропозицію депутатів Р. Галянта та В. Малиновського відбулося обговорення кандидатури Ю. Ленартовича. Після цього на пропозицію депутата О. Гудими голосування пройшло у таємному режимі.²³¹ За його результатами кандидатуру Ю. Ленартовича підтримала мінімально необхідна для прийняття рішення кількість депутатів – 64, проти – 41 депутат.²³² Це була нелегка перемога національно-демократичної частини депутатського корпусу над кон-

227 Шафета П. Нове призначення / П. Шафета // Волинь. – 1994. – 26 квіт. – С. 1.

228 Берегетя Б. «Зверху видно, але не все», – сказав голова Волинської обласної Ради Б. Клімчук // Голос України. – 1994. – 13 трав. – С. 3.

229 Вибори – позаду. Вибори – попереду // Народна трибуна. – 1994. – 24 черв. – С. 1.

230 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 190, арк. 73–75.

231 Там само, арк. 76–77.

232 Там само, арк. 18.

сервативною. 12 травня Ю. Ленартович був призначений представником Президента України у Волинській області.²³³

Так пройшла остання сесія Волинської обласної Ради народних депутатів першого скликання, започаткувавши демократичні традиції представницької влади на Волині. Ця каденція першого демократичного представницького органу назавжди увійшла в історію місцевого самоврядування нашого краю, адже депутатам саме цього скликання випала історична місія трансформації обласної Ради радянського зразка у представницьку інституцію нової незалежної, демократичної держави.

233 Про призначення представника Президента України у Волинській області : Указ Президента України від 12 трав. 1994 р. // Волинь. – 1994. – 14 трав. – С. 1.

ДЕПУТАТИ ОБЛАСНОЇ РАДИ (1990–1994 рр.)

№ виборчого округу	Місто, район	Прізвище та ініціали депутата	Партійність	Період повноважень депутата
1.	м. Луцьк	Мельник В. С.	КПРС	1990–1994
2.	м. Луцьк	Кожевніков Г. Г.	п/п	1990–1994
3.	м. Луцьк	Кулініч В. І.	КПРС	1990–1994
4.	м. Луцьк	Кічий І. В.	КПРС	1990–1994
5.	м. Луцьк	Пономаренко Л. М.	КПРС	1990–1994
6.	м. Луцьк	Маховиков П. А.	КПРС	1990–1992
7.	м. Луцьк	Зимовін А. І.	КПРС	1990–1994
8.	м. Луцьк	Перик Я. В.	п/п	1990–1994
9.	м. Луцьк	Голубничий В. А.	п/п	1990–1994
10.	м. Луцьк	Гудима О.В.	КПРС	1990–1994
11.	м. Луцьк	Гура В. С.	КПРС	1990–1990
12.	м. Луцьк	Романюк Ф. О.	п/п	1990–1994
13.	м. Луцьк	Ліповський І. П.	КПРС	1990–1994
14.	м. Луцьк	Мельничук О. В.	п/п	1990–1992
15.	м. Луцьк	Дрозд А. П.	п/п	1990–1994
16.	м. Луцьк	Ковальчук О. О.	КПРС	1990–1994
17.	м. Луцьк	Гіль В. П.	КПРС	1990–1994
18.	м. Луцьк	Шваб'юк В. І.	КПРС	1990–1994
19.	м. Луцьк	Тиский М. Г.	п/п	1990–1994
20.	м. Луцьк	Свирида О. М.	п/п	1990–1994
21.	м. Луцьк	Шуст В. А.	КПРС	1990–1994
22.	м. Луцьк	Нікітін Г. В.	п/п	1990–1994
23.	м. Луцьк	Юдін М. В.	КПРС	1990–1994
24.	м. Володимир-Волинський	Попко В. А.	КПРС	1990–1994
25.	м. Володимир-Волинський	Яковенко М. В.	КПРС	1990–1994
26.	м. Володимир-Волинський	Дорожовець М. М.	п/п	1990–1994
27.	м. Володимир-Волинський	Вірковський В. П.	КПРС	1990–1994
28.	м. Володимир-Волинський	Кореневський А. А.	КПРС	1990–1994
29.	м. Ковель	Поляк А. Б.	КПРС	1990–1994
30.	м. Ковель	Музичук Ю. Н.	п/п	1990–1994
31.	м. Ковель	Марчук І. Є.	КПРС	1990–1994
32.	м. Ковель	Внуков В. І.	п/п	1990–1994
33.	м. Ковель	Клімчук Б. П.	КПРС	1990–1994
34.	м. Ковель	Селеверстов О. Г.	п/п	1990–1994
35.	м. Ковель	Стрижеус В. С.	п/п	1990–1994
36.	м. Ковель	Поліщук Є. І.	КПРС	1990–1994

№ виборчого округу	Місто, район	Прізвище та ініціали депутата	Партійність	Період повноважень депутата
37.	м. Нововолинськ	Лебідь П. Д. Дембицький П. В.	п/п п/п	1990–1991 1991–1994
38.	м. Нововолинськ	Поліщук В. В. Хиля В. І.	п/п КПРС	1990–1990 1991–1994
39.	м. Нововолинськ	Бусловський Б. В.	п/п	1990–1994
40.	м. Нововолинськ	Семенюк І. І.	п/п	1990–1992
41.	м. Нововолинськ	Свідерський Ф. Ф.	п/п	1990–1994
42.	м. Нововолинськ	Чуйко І. Ф.	п/п	1990–1994
43.	м. Нововолинськ	Киричук О. П.	КПРС	1990–1994
44.	Володимир-Волинський	Лесик С. В.	КПРС	1990–1994
45.	Володимир-Волинський	Саганюк П. Д. Потапюк І. М.	КПРС п/п	1990–1992 1992–1994
46.	Володимир-Волинський	Демещенко В. Д.	КПРС	1990–1994
47.	Володимир-Волинський	Гук Г. М.	КПРС	1990–1994
48.	Горохівський	Бекетов О. В.	п/п	1990–1994
49.	Горохівський	Романюк В. М.	КПРС	1990–1994
50.	Горохівський	Єфремов В. П.	КПРС	1990–1994
51.	Горохівський	Галабуз М. І.	КПРС	1990–1994
52.	Горохівський	Навроцький Ф. К.	КПРС	1990–1994
53.	Горохівський	Верещак А. Г.	КПРС	1990–1994
54.	Горохівський	Невмержицький В. А. Шевчук О. М.	КПРС п/п	1990–1992 1992–1994
55.	Горохівський	Лишук О. В.	КПРС	1990–1994
56.	Іваничівський	Бондар О. І.	КПРС	1990–1994
57.	Іваничівський	Яценко А. С.	КПРС	1990–1994
58.	Іваничівський	Бородчук М. В.	КПРС	1990–1994
59.	Іваничівський	Слащук Н. О.	КПРС	1990–1994
60.	Іваничівський	Цюприк С. О.	КПРС	1990–1994
61.	Камінь-Каширський	Шпарик Р. І. Воробйов Г. М.	КПРС п/п	1990–1992 1992–1994
62.	Камінь-Каширський	Ніщик А. П.	КПРС	1990–1994
63.	Камінь-Каширський	Гарасюк М. І.	КПРС	1990–1994
64.	Камінь-Каширський	Головенець Г. І.	КПРС	1990–1994
65.	Камінь-Каширський	Шевчук І. Т.	КПРС	1990–1994
66.	Камінь-Каширський	Парфелюк В. В.	КПРС	1990–1994
67.	Камінь-Каширський	Гаврилюк Г. Д.	КПРС	1990–1994
68.	Ківерцівський	Глушко Л. І.	п/п	1990–1994
69.	Ківерцівський	Войцицький М. І.	КПРС	1990–1994
70.	Ківерцівський	Усик С. В.	КПРС	1990–1994
71.	Ківерцівський	Кирильчук Є. І.	КПРС	1990–1994

№ виборчого округу	Місто, район	Прізвище та ініціали депутата	Партійність	Період повноважень депутата
72.	Ківерцівський	Хаманчук В. С.	п/п	1990–1994
73.	Ківерцівський	Жгутов В. Ф.	КПРС	1990–1994
74.	Ківерцівський	Пневська М. В.	п/п	1990–1994
75.	Ківерцівський	Купріянов С. А.	КПРС	1990–1994
76.	Ковельський	Спичак М. І.	КПРС	1990–1994
77.	Ковельський	Приступа В. Я.	КПРС	1990–1994
78.	Ковельський	Михальчук А. І.	КПРС	1990–1994
79.	Ковельський	Гаянт Р. І.	КПРС	1990–1994
80.	Ковельський	Хомич А. А.	КПРС	1990–1994
81.	Ковельський	Блаженчук В. І. Косюта М. В.	КПРС п/п	1990–1992 1992–1994
82.	Локачинський	Паламарчук В. С.	КПРС	1990–1994
83.	Локачинський	Павленко Л. І. Сарновський І. Й.	КПРС КПРС	1990–1990 1991–1994
84.	Локачинський	Карась Г. Р.	КПРС	1990–1994
85.	Локачинський	Гетьман О. С.	КПРС	1990–1994
86.	Луцький	Луцик І. С. Франчук А. А.	КПРС СелПУ	1990–1992 1992–1994
87.	Луцький	Шимонович Є. М.	п/п	1990–1994
88.	Луцький	Ушлов Н. Ф.	п/п	1990–1994
89.	Луцький	Дмитрук В. П.	КПРС	1990–1994
90.	Луцький	Мазурик М. Ф.	КПРС	1990–1994
91.	Луцький	Люлька Г. І.	КПРС	1990–1994
92.	Любешівський	Павлюк В. М.	КПРС	1990–1994
93.	Любешівський	Харчук В. К.	КПРС	1990–1994
94.	Любешівський	Дорош М. А.	п/п	1990–1994
95.	Любешівський	Деменков А. О.	КПРС	1990–1994
96.	Любомльський	Сокольв'як З. З.	п/п	1990–1994
97.	Любомльський	Заплотинський І. Д.	КПРС	1990–1994
98.	Любомльський	Лазорко І. М.	КПРС	1990–1994
99.	Любомльський	Цаль-Цалко А. І.	КПРС	1990–1994
100.	Любомльський	Фурів І. І. Шевчук М. Г.	КПРС п/п	1990–1992 1992–1994
101.	Любомльський	Гірикович А. П.	КПРС	1990–1994
102.	Любомльський	Дударчук А. Х.	КПРС	1990–1994
103.	Любомльський	Жданов А. Г.	КПРС	1990–1994
104.	Маневицький	Комар П. М.	КПРС	1990–1994
105.	Маневицький	Нечипорук С. І. Бородчук В. К.	КПРС п/п	1990–1992 1992–1994
106.	Маневицький	Романюк М. Я.	КПРС	1990–1994

№ виборчого округу	Місто, район	Прізвище та ініціали депутата	Партійність	Період повноважень депутата
107.	Маневицький	Костючик П. С.	КПРС	1990–1994
108.	Маневицький	Положевець В. А.	КПРС	1990–1994
109.	Маневицький	Кравчук В. Й.	КПРС	1990–1994
110.	Маневицький	Малець І. М.	п/п	1990–1994
111.	Ратнівський	Голубець О. О.	КПРС	1990–1994
112.	Ратнівський	Парасунько М. В. Корсак І. Ф.	КПРС п/п	1990–1991 1991–1994
113.	Ратнівський	Горобець Г. Г. Капітула І. І.	КПРС п/п	1990–1992 1992–1994
114.	Ратнівський	Корнелюк В. М. Круглій М. П.	КПРС п/п	1990–1992 1992–1994
115.	Ратнівський	Воробей В. Р.	КПРС	1990–1994
116.	Ратнівський	Кучеренко М. А.	КПРС	1990–1994
117.	Рожищенський	Тимошук О. А.	КПРС	1990–1994
118.	Рожищенський	Мамренко В. Ф. Малиновський В. Я.	КПРС п/п	1990–1992 1992–1994
119.	Рожищенський	Умша В. Я.	КПРС	1990–1994
120.	Рожищенський	Літвінчук В. А.	КПРС	1990–1994
121.	Рожищенський	Білий В. Г.	КПРС	1990–1994
122.	Старовижівський	Мудрий С. В.	КПРС	1990–1994
123.	Старовижівський	Гайдук В. М. Бащук М. М.	КПРС п/п	1990–1992 1992–1994
124.	Старовижівський	Яцина П. С.	КПРС	1990–1994
125.	Старовижівський	Шевчук М. І.	КПРС	1990–1994
126.	Старовижівський	Зіміч В. О.	КПРС	1990–1994
127.	Турійський	Шиба Б. П.	п/п	1990–1994
128.	Турійський	Новосад В. С.	КПРС	1990–1994
129.	Турійський	Олесь Є. І.	КПРС	1990–1994
130.	Турійський	Бучинський В. М. Марчук М. П.	КПРС п/п	1990–1992 1992–1994
113.	Ратнівський	Горобець Г. Г. Капітула І. І.	КПРС п/п	1990–1992 1992–1994
114.	Ратнівський	Корнелюк В. М. Круглій М. П.	КПРС п/п	1990–1992 1992–1994
115.	Ратнівський	Воробей В. Р.	КПРС	1990–1994
116.	Ратнівський	Кучеренко М. А.	КПРС	1990–1994
117.	Рожищенський	Тимошук О. А.	КПРС	1990–1994
118.	Рожищенський	Мамренко В. Ф. Малиновський В. Я.	КПРС п/п	1990–1992 1992–1994
119.	Рожищенський	Умша В. Я.	КПРС	1990–1994
120.	Рожищенський	Літвінчук В. А.	КПРС	1990–1994

№ виборчого округу	Місто, район	Прізвище та ініціали депутата	Партійність	Період повноважень депутата
121.	Рожищенський	Білий В. Г.	КПРС	1990–1994
122.	Старовижівський	Мудрий С. В.	КПРС	1990–1994
123.	Старовижівський	Гайдук В. М. Бащук М. М.	КПРС п/п	1990–1992 1992–1994
124.	Старовижівський	Яцина П. С.	КПРС	1990–1994
125.	Старовижівський	Шевчук М. І.	КПРС	1990–1994
126.	Старовижівський	Зіміч В. О.	КПРС	1990–1994
127.	Турійський	Шибя Б. П.	п/п	1990–1994
128.	Турійський	Новосад В. С.	КПРС	1990–1994
129.	Турійський	Олесь Є. І.	КПРС	1990–1994
130.	Турійський	Бучинський В. М. Марчук М. П.	КПРС п/п	1990–1992 1992–1994

Джерело: Таблиця складена автором особисто

ГОЛОВИ МІСЬКИХ (МІСТ ОБЛАСНОГО ЗНАЧЕННЯ) ТА РАЙОННИХ
РАД (1990–1994 рр.)

№ п/п	Місто, район	Прізвище та ініціали	Роки перебування на посаді
1	м. Луцьк	Кривицький А. Ф. Поха А. А.	1990–1991 1991–1994
2	м. Ковель	Вельма М. Г. Поліщук Є. І. Семенюк А. В.	1990–1991 1991–1991 1991–1994
3	м. Нововолинськ	Киричук О. П. Жигалюк О. П.	1990–1991 1991–1994
4	м. Володимир-Волинський	Лесик С. В. Саганюк П. Д. Гнатюк М. А.	1990–1991 1991–1992 1992–1994
5	Володимир-Волинський район	Потап'юк І. М.	1992–1994
6	Горохівський район	Верещак А. Г. Шевчук О. М.	1990–1992 1992–1994
7	Іваничівський район	Слащук Н. О. Шимонович О. М.	1990–1992 1992–1994
8	Камінь-Каширський район	Гарасюк М. І. Шевчук І. Т. Кухтей Р. А. Чечотка Р. Д.	1990–1991 1991–1991 1991–1993 1993–1994
9	Ківерцівський район	Усик С. В. Жгутов В. Ф.	1990–1990 1990–1994
10	Ковельський район	Хомич А. А.	1990–1994
11	Локачинський район	Гетьман О. С. Паламарчук В. С.	1990–1991 1991–1994
12	Луцький район	Луцик І. С. Рисак П. П.	1990–1992 1992–1994

Розділ 1. Перше скликання (1990–1994 рр.)

№ п/п	Місто, район	Прізвище та ініціали	Роки перебування на посаді
13	Любешівський район	Павлюк В. М. Шубалий М. П.	1990–1992 1992–1994
14	Любомльський район	Цаль-Цалко А. І.	1990–1994
15	Маневицький район	Павлюк В. П. Нечипорук С. І. Сокол Н. І.	1990–1991 1991–1992 1992–1994
16	Ратнівський район	Кучеренко М. А. Сахно В. Г.	1990–1992 1992–1994
17	Рожищенський район	Літвінчук В. А.	1990–1994
18	Старовижівський район	Зіміч В. О. Гайдук В. М. Яцина П. С.	1990–1991 1991–1992 1992–1994
19	Турійський район	Новосад В. С. Бучинський В. М. Марчук М. М.	1990–1991 1991–1992 1992–1994
20	Шацький район	Вовк М. М.	1993–1994

Джерело: Таблиця складена автором особисто

Список використаних джерел і літератури

ДЖЕРЕЛА

1. Вибори не на часі // Народна трибуна. – 1994. – 11 трав. – С. 2.
2. Вибори необхідно перенести // Волинь. – 1994. – 5 трав. – С. 1.
3. Виступ Президента України Леоніда Кравчука на III Всеукраїнських Зборах Народного Руху України // Народна газета. – 1992. – берез. – № 8. – С. 5.
4. Відозва виборчого блоку «Добробут, справедливість, порядок» // Народна трибуна. – 1994. – 19 січ. – С. 2.
5. «Волинь демократична» кличе до співпраці // Волинь. – 1993. – 28 груд. – С. 1.
6. Всесоюзный референдум о сохранении СССР [Електронний ресурс] // Википедия : свободная энцикл. – Режим доступа : <http://www.ru.wikipedia.org/wik>. – Назва з екрана.
7. Демократичний блок у Раді // Радянська Волинь. – 1990. – 1 лип. – С. 3.
8. Держархів Волинської обл., ф. Р-4, оп. 6, спр. 2064, 194 арк.
9. Держархів Волинської обл., ф. Р-4, оп. 6, спр. 2066, 521 арк.
10. Держархів Волинської обл., ф. Р-4, оп. 6, спр. 2068, 386 арк.
11. Держархів Волинської обл., ф. Р-4, оп. 6, спр. 2188, 42 арк.
12. Держархів Волинської обл., ф. Р-4, оп. 6, спр. 2359, 141 арк.
13. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 21, 248 арк.
14. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 22, 259 арк.
15. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 23, 131 арк.
16. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 24, 113 арк.
17. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 26, 225 арк.
18. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 55, 265 арк.
19. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 58, 216 арк.
20. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 59, 141 арк.
21. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 76, 328 арк.
22. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 77, 258 арк.
23. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 79, 451 арк.
24. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 121–122, 501 арк.
25. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 123, 221 арк.
26. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 124, 222 арк.
27. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 125, 245 арк.
28. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 189, 388 арк.
29. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 190, 95 арк.
30. Договор о Союзе суверенных государств : проект // Советская Россия. – 1991. – № 159. – 15 авг.
31. Доповідь мандатної комісії обласної Ради народних депутатів // Радянська Волинь. – 1990. – 11 квіт. – С. 2.
32. Запрошення на виборчу дільницю для участі у референдумі СРСР і опитуванні населення Української РСР 17 березня 1991 року : Рожищенська рай. друк. – 1991 р. – 1 с.
33. Заява з приводу рішення Верховної Ради Російської Федерації від 9.07.93 про статус м. Севастополя // Волинь. – 1993. – 15 лип. – С. 1.
34. Заява керівництва Волинської, Івано-Франківської, Закарпатської, Львівської, Рівненської, Тернопільської, Чернівецької обласних Рад народних депутатів // Радянська Волинь. – 1991. – 14 січ. – С. 1.
35. Заява партій та громадських організацій про утворення антикомуністичного антиімперського фронту на Волині // Народна справа. – 1993. – 23 лют. – С. 2.
36. Заява президії координаційної ради обласного правозахисного товариства «Справедливість» // Справедливість. – 1994. – 14 січ. – С. 1.
37. Звернення виконавчого комітету Луцької міської Ради народних депутатів // Радянська Волинь. – 1991. – 27 серп. – С. 3.
38. Звернення до виборців Волині // Справедливість. – 1994. – 1 квіт. – С. 1.

39. Звернення депутатів демократичного блоку обласної ради до громадян Волині // Народна трибуна. – 1991. – 16 берез. – С. 1.
40. Звернення депутатів Нововолинської міської Ради народних депутатів // Робітничий голос. – 1991. – 27 серп. – С. 2.
41. Звернення до жителів області депутатів Демократичного блоку обласної Ради // Волинь: 90-і роки ХХ століття : ілюстр. літопис політ. подій. – Луцьк : Волин. держ. ун-т ім. Лесі Українки, 1998. – С. 130.
42. Звернення коаліції «Незалежній Україні – новий парламент» до підприємців України // Наш край. – 1992. – 12 верес. – С. 2.
43. Звернення новообраних народних депутатів України до народу і Президента України // Волинь. – 1994. – 5 трав. – С. 1.
44. Конституція (Основний Закон) Української Радянської Соціалістичної Республіки : зі змінами і доповненнями, внесеними Законом Української РСР від 27 жовт. 1989 р. на десятій сесії Верхов. Ради Української РСР одинадцятого скликання. – К. : Політвидав України, 1989. – 61 с.
45. Конституція України : проект, винесений Верховною Радою України на всенародне обговорення (1 липня 1992 р.) // Волинь. – 1992. – 21 лип. – С. 1–4.
46. Конституція України : проект, винесений Верховною Радою України на всенародне обговорення (1 липня 1992 р.) // Волинь. – 1992. – 23 лип. – С. 2–3.
47. Конституція України : проект в редакції від 26 жовтня 1993 р. – К. : [б. в.], 1993. – 16 с.
48. Кучма Л. Д. Уроки і перспективи місцевого самоврядування : з виступу Президента України на урочистих зборах Асоціації міст України 7 груд. 2000 р. / Л. Д. Кучма // Людина і влада. – 2000. – № 9–10. – С. 16.
49. Мовою документів // Радянська Волинь. – 1991. – 27 серп. – С. 3.
50. Народна Рада в парламенті України // Літературна Україна. – 1990. – 14 черв. – С. 1.
51. Населення України 2006 : демографічний щорічник / упоряд. Л. М. Стельмах. – К. : Держ. комітет статистики України, 2007. – 490 с.
52. На сесіях районних і міських Рад // Радянська Волинь. – 1991. – 5 лют. – С. 1.
53. Повідомлення // Вісті. – 1994. – 11 лют. – С. 5.
54. Повідомлення // Радянська Волинь. – 1991. – 13 верес. – С. 1.
55. Повідомлення про результати виборів депутатів обласної Ради народних депутатів від окремих виборчих округів, замість вибулих депутатів 21 червня 1992 року // Волинь. – 1992. – 25 червн. – С. 1–2.
56. Повідомлення про результати виборів депутатів обласної Ради народних депутатів від окремих виборчих округів, замість вибулих депутатів 5 липня 1992 року // Волинь. – 1992. – 9 лип. – С. 1.
57. Повторне голосування, повторні вибори // Радянська Волинь. – 1990. – 16 берез. – С. 3.
58. Послання Президента України Верховній Раді України // Голос України. – 1994. – 13 трав. – С. 4.
59. Постанова пленуму Нововолинського міськкому Компартії України // Робітничий голос. – 1991. – 27 серп. – С. 2.
60. Поха А. А. Шановні лучани! / А. А. Поха // Народна трибуна. – 1993. – 18 верес. – С. 2.
61. Про введення в дію Закону України «Про формування місцевих органів влади і самоврядування»: Постанова Верхов. Ради України від 3 лют. 1994 р. // Волинь. – 1994. – 12 лют. – С. 1.
62. Про вибори депутатів місцевих рад народних депутатів Української РСР : Закон Української Радянської Соціалістичної Республіки : прийнятий на десятій сесії Верховної Ради Української РСР 27 жовт. 1989 року. – К. : Політвидав України, 1989. – 45 с.
63. Про внесення змін і доповнень до Закону України «Про Представника Президента України» від 16 берез. 1993 р. № 3066-ХІІ // Голос України. – 1993. – 31 берез. – С. 2.
64. Про відмову у реєстрації ініціативних груп по проведенню обласного референдуму, утворених на зборах громадян Рожищенського і Луцького районів : розпорядження голови обласної Ради від 7 жовт. 1992 р. № 74-р.

65. Про загальні засади місцевого самоврядування та місцевого господарства в СРСР : Закон СРСР від 9 квіт. 1990 р. № 1417-1 // Відом. Верхов. Ради СРСР. – 1990. – № 16. – Ст. 267.
66. Про заходи, пов'язані з проведенням референдуму про дострокове припинення повноважень Верховної Ради України : Ухвала Центрального Проводу Народного Руху України від 17 лип. 1992 р.
67. Про керівництво Кабінетом Міністрів України : Указ Президента України від 27 верес. 1993 р. // Волинь. – 1993. – 30 верес. – С. 1.
68. Про місцеві Ради народних депутатів та місцеве і регіональне самоврядування : Закон України від 27 берез. 1992 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 1992. – № 28. – С. 907–940.
69. Про місцеві ради народних депутатів Української РСР та місцеве самоврядування : Закон Української Радянської Соціалістичної Республіки / [прийнятий на другій сесії Верхов. Ради УРСР дванадцятого скликання, 7 груд. 1990 р.]. – К. : Україна, 1991. – 64 с.
70. Про надання додаткових повноважень Голові Верховної Ради України : Закон України // Радянська Волинь. – 1991. – 27 серп. – С. 2.
71. Про перейменування вулиць, майданів та установ культурно-розважального призначення : рішення президії Луцької міської Ради народних депутатів від 18 груд. 1990 р. № 96 // Волинь: 90-і роки ХХ століття : ілюстр. літопис політ. подій. – Луцьк : Волин. держ. ун-т ім. Лесі Українки, 1998. – С. 127.
72. Про Положення про місцеву державну адміністрацію : Указ Президента України від 14 квіт. 1992 р. № 252/92 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
73. Про порядок одержання згоди Ради народних депутатів на притягнення депутата до відповідальності : Закон України від 21 квіт. 1993 р. № 3120-XII // Відом. Верхов. Ради України. – 1993. – № 21. – Ст. 220.
74. Про Представника Президента України : Закон України від 5 берез. 1992 р. № 2167-XII // Відом. Верхов. Ради України. – 1992. – № 23. – Ст. 335.
75. Про представника Президента України у Волинській області : Указ Президента України від 19 квіт. // Волинь. – 1994. – 21 квіт. – С. 1.
76. Про призначення представника Президента України у Волинській області : Указ Президента України від 20 берез. 1992 р. // Волинь. – 1992. – 21 берез. – С. 1.
77. Про призначення представника Президента України у Волинській області : Указ Президента України від 12 трав. 1994 р. // Волинь. – 1994. – 14 трав. – С. 1.
78. Про призначення представників Президента України в районах Волинській області : Указ Президента України від 9 квіт. 1992 р. № 219 // Волинь. – 1992. – 14 квіт. – С. 1.
79. Про статус депутатів місцевих Рад народних депутатів від 4 лют. 1994 р. № 3949-XII : Закон України // Відом. Верхов. Ради України. – 1994. – № 24. – Ст. 180.
80. Про формування місцевих органів влади і самоврядування : Закон України від 3 лют. 1994 р. № 3917-XII // Відом. Верхов. Ради України. – 1994. – № 22. – Ст. 144.
81. Результати голосування // Радянська Волинь. – 1991. – 5 груд. – С. 2.
82. Результати голосування на виборах Президента України // Радянська Волинь. – 1991. – 6 груд. – С. 2.
83. Ухвала з приводу наслідків пікетування Верховної Ради України // Народна справа. – 1993. – 1 жовт. – С. 1.
84. Ухвала спільного засідання керівників обласних Рад і облвиконкомів західних областей України // Радянська Волинь. – 1991. – 16 січ. – С. 1.
85. У Центральній комісії з всеукраїнського референдуму // Голос України. – 1992. – 8 жовт. – С. 2.

ЛІТЕРАТУРА

86. Александрович М. Нелегкий крок до демократії / М. Александрович, Є. Сомова // Радянська Волинь. – 1990. – 13 квіт. – С. 3.
87. Александрович М. Олександр Харченко: «Немає перемоги, але немає і поразки» / М. Александрович // Волинь. – 1994. – 26 квіт. – С. 2.
88. Антон Кривизький: «Моя основна функція – говорити голові правду» // Луцький замок. – 2011. – 17 лют. – С. 8.
89. Багінський В. Ще раз про Л. І. Павленка / В. Багінський // Радянська Волинь. – 1990. – 5 черв. – С. 1.
90. Батанов О. В. Місцеве самоврядування в політичній системі України: історія, проблеми, перспективи / О. В. Батанов // Часоп. Київського ун-ту права. – 2004. – № 1. – С. 39–43.
91. Берекета Б. «Зверху видно, але не все», – сказав голова Волинської обласної Ради Б. Клімчук // Голос України. – 1994. – 13 трав. – С. 3.
92. Берекета Б. Час надій і сподівань / Б. Берекета // Народна трибуна. – 1990. – 30 серп. – С. 2.
93. Блищик О. У «шапки Мономаха» – розмір Клімчука / О. Блищик, В. Данилюк // Волинська газета. – 2011. – 24 берез. – С. 3.
94. Бондарчук А. І. Хроніка волинського «камікадзе». Бурхливих десять літ / А. І. Бондарчук. – К. : Вид-во ім. О. Теліги, 2012. – 592 с.
95. Борис Клімчук: Коли ти лідер – маєш грати першу скрипку. Або відмовляйся і шукай легшої роботи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.vip.volyn.ua>. – Загол. з екрана.
96. Б. Сорока попросив справу закрити // Волинь. – 12 черв. – С. 3
97. Василь Дмитрук, голова обласної ради нинішнього скликання: «Одного патріотизму мало, потрібна професійність» // Волинь. – 2000. – 27 квіт. – С. 2.
98. Вербич В. Асоціація демократичних Рад / В. Вербич // Народна трибуна. – 1990. – 27 верес. – С. 2.
99. Вербич В. В. Блаженчук передав естафету Ю. Ленартовичу? / В. Вербич // Народна трибуна. – 1994. – 23 квіт. – С. 1.
100. Вербич В. Партія влади намагається зірвати вибори / В. Вербич // Народна трибуна. – 1994. – 11 трав. – С. 3.
101. Вербич В. Цивілізований шлях – під знаком реформ / В. Вербич // Народна трибуна. – 1993. – 9 жовт. – С. 1.
102. Вибори – позаду. Вибори – попереду // Народна трибуна. – 1994. – 24 черв. – С. 1.
103. Вимагаємо відставки генерала Павлова // Народна трибуна. – 1992. – 25 берез. – С. 1.
104. Вимоги щодо відставки з займаної посади голови Волинської обласної державної адміністрації В. Блаженчука // Народна справа. – 1993. – 16 берез. – С. 5.
105. Висновки зробить прокуратура // Радянська Волинь. – 1991. – 17 верес. – С. 2.
106. Волинь в умовах демократичної трансформації (кінець ХХ – початок ХХІ століття) : кол. монографія / за заг. ред. В. І. Бортнікова. – Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. – 656 с.
107. Володимир Блаженчук, голова обласної ради у 1990–1992 роках: «Ми не допустили катклізмів і протистоянь» // Волинь. – 2000. – 27 квіт. – С. 2.
108. Гальчинський А. С. Обраним шляхом / А. С. Гальчинський. – К. : Либідь, 1999. – 64 с.
109. Горчинський С. Перші кроки до згоди / С. Горчинський // Народна трибуна. – 1990. – 27 груд. – С. 2.
110. Грошей хочеш? На! // Волинь. – 1993. – 19 черв. – С. 2.
111. Гуменюк Н. Борис Клімчук: «Рада ніколи не була у нас органом самоврядування» / Н. Гуменюк // Народна трибуна. – 1994. – 11 черв. – С. 3.
112. Гуменюк Н. Хто господар в нашому домі? / Н. Гуменюк // Народна трибуна. – 1991. – 28 груд. – С. 3.
113. Данилюк В. Відповідальність за вибір / В. Данилюк // Волинська газета. – 2010. – 9 верес. – С. 4.

114. Данилюк В. Олександр Харченко: «Рух прагне порозумітися!» / В. Данилюк // Молода Волинь. – 1993. – 9 квіт. – С. 5.
115. Депутатська фракція в обласній раді // Волинь. – 1993. – 12 жовт. – С. 1.
116. Думки вголос // Волинь. – 1995. – 30 берез. – С. 2.
117. Забули і про Маріану... // Наш край. – 1992. – 7 лип. – С. 2.
118. Інститути та інструменти розвитку територій. На шляху до європейських принципів / за ред. С. Максименка. – К. : Ін-т «Схід-Захід», 2001. – 244 с.
119. Капітула І. Атаки... на Представника Президента / І. Капітула // Народна трибуна. – 1992. – 19 серп. – С. 5.
120. Кожевников Г. Позиція сьогодні / Г. Кожевников // Народна трибуна. – 1993. – 14 лип. – С. 4.
121. Козак М. Економіка відстала від політики / М. Козак // Радянська Волинь. – 1991. – 14 верес. – С. 1.
122. Козак М. Хай кожен зробить своє / М. Козак // Радянська Волинь. – 1990. – 25 груд. – С. 3.
123. Корецька К. Наймолодший університет Європи у Луцьку / К. Корецька // Народна трибуна. – 1993. – 1 верес. – С. 4.
124. Корецька К. Повержений ідол / К. Корецька // Народна трибуна. – 1991. – 28 серп. – С. 3.
125. Кравченко В. Децентралізація влади і формування регіональних еліт в умовах демократичного оновлення суспільства / В. Кравченко // Людина і влада. – 1999. – № 2–3. – С. 113–119.
126. Крещук С. Володимир Блаженчук: інтерв'ю після Варшави / С. Крещук // Волинь. – 1993. – 21 жовт. – С. 1.
127. Лагановський Л. Депутати в редакції / Л. Лагановський // Волинь. – 1995. – 18 лют. – С. 1.
128. Литвин В. Політична арена України: дійові особи та виконавці / В. Литвин. – К. : Абрис, 1994. – 495 с.
129. Лучик А. Поверніть місцевий референдум! / А. Лучик // Хроніки Любарта. – 2012. – 6 груд. – С. 4.
130. Малиновський В. Бути вулиці Грушевського? / В. Малиновський // Світло Жовтня. – 1991. – 21 верес. – С. 1.
131. Малиновський В. ... Для Верховної Ради? / В. Малиновський // Наш край. – 1992. – 5 верес. – С. 1.
132. Малиновський В. Про прапори і дещо інше / В. Малиновський // Наш край. – 1991. – 21 груд. – С. 1–2.
133. Малиновський В. Я. Територіальна організація влади України: концептуальні засади трансформації : [монографія] / В. Я. Малиновський. – Луцьк : СПД Гадак Ж. В., 2010. – 451 с.
134. Мироненко К. Місто і його проблеми / К. Мироненко // Радянська Волинь. – 1991. – 19 лют. – С. 2.
135. Мовчати більше не можемо // Народна трибуна. – 1993. – 1 трав. – С. 3.
136. Нагорний О. Де ж поділася голова вождя? / О. Нагорний // Волинь. – 1999. – 21 серп. – С. 7.
137. Нагорний О. Куди рухається Народний Рух України / О. Нагорний // Волинь. – 1994. – 22 верес. – С. 3.
138. Нагорний О. Рокіровка у Камені-Каширському / О. Нагорний // Волинь. – 1993. – 2 жовт. – С. 2.
139. Нагорний О. «Я ніколи не боявся йти до людей» / О. Нагорний // Волинь-нова. – 2013. – 18 квіт. – С. 3.
140. На посаду голови обласної Ради // Волинь. – 1992. – 4 квіт. – С. 2.
141. Не треба нам такої Ради // Нова доба. – 1993. – 1 квіт. – С. 2.
142. Осіюк Н. Новини з Колок / Н. Осіюк // Народна справа. – 1993. – 18 черв. – С. 5.
143. Остапчук Н. З приводу мітингу / Н. Остапчук // Світло Жовтня // 1991. – 3 верес. – С. 1.
144. Остапчук Н. Не руйнуймо наші душі... / Н. Остапчук // Світло Жовтня. – 1991. – 31 серп. – С. 1.

145. Пахолок Л. В обласній виборчій комісії / Л. Пахолок // Радянська Волинь. – 1990. – 14 січ. – С. 3.
146. Пахолок Л. Депутат Роман Галянт уточнює свою позицію / Л. Пахолок // Волинь. – 1993. – 3 лип. – С. 1.
147. Пахолок Л. «Не віримо владі, котра служить Москві!» / Л. Пахолок // Волинь. – 1992. – 15 верес. – С. 1.
148. Пахолок Л. Прапор над міськрадою / Л. Пахолок // Радянська Волинь. – 1990. – 17 лип. – С. 3.
149. Пахолок Л. Тримаймося, долю не гнівимо / Л. Пахолок // Волинь. – 1993. – 15 черв. – С. 1.
150. Пахолок Л. Чи є мафія на Волині? / Л. Пахолок // Волинь. – 1992. – 12 груд. – С. 1.
151. Пахолок Л. Як вирішуються непрості проблеми / Л. Пахолок // Волинь. – 1992. – 29 верес. – С. 1.
152. Перед державною адміністрацією – нелегкі завдання // Волинь. – 25 квіт. – С. 2.
153. Пікетування обласної Ради // Народна трибуна. – 1991. – 16 жовт. – С. 8.
154. Представник Президента розпорядився // Вісті. – 1993. – 3 груд. – С. 1.
155. Присяжний П. Чому хиріє демократія / П. Присяжний // Народна справа. – 1993. – 13 квіт. – С. 5–6.
156. Про перейменування деяких вулиць райцентру // Світло Жовтня. – 1991. – 12 верес. – С. 1.
157. Районній Раді – відставку // Народна трибуна. – 1992. – 8 лип. – С. 3.
158. Сесія обласної Ради народних депутатів // Волинь. – 1992. – 6 черв. – С. 1.
159. Сивенко Ю. Зареєстрували не всіх. Чому? / Ю. Сивенко // Радянська Волинь. – 1990. – 14 лют. – С. 3.
160. Сищук О. Рада не дала повторити кроки Єльцина / О. Сищук // Віче. – 2007. – № 17. – С. 6.
161. Скоклюк С. Потрібна стабільність влади / С. Скоклюк // Народна трибуна. – 1994. – 15 берез. – С. 2.
162. Створено депутатську фракцію // Волинь. – 1994. – 1 січ. – С. 2.
163. Світліковський М. З любов'ю до України, з відповідальністю за волинян / М. Світліковський // Луцький замок. – 2011. – 17 берез. – С. 3, 8.
164. Степанюк Л. Позбуваючись старого мислення / Л. Степанюк // Радянська Волинь. – 1990. – 7 лип. – С. 2.
165. Тактика випробувана, перевірена // Вісті. – 1993. – 22 жовт. – С. 3.
166. Тиский М. Г. Історія виникнення Народного Руху України на Волині. – Луцьк : Ініціал, 2001. – 256 с.
167. Тиский М. Г. Народний рух України: становлення Волинської регіональної організації : монографія / М. Г. Тиский. – 2009. – Луцьк : Твердиня. – 212 с.
168. Україна в небезпеці // Наш край. – 1992. – 8 серп. – С. 1.
169. Філатенко А. Від учительського інституту – до університету / А. Філатенко // Волинь. – 1993. – 31 серп. – С. 1.
170. Хлібороб М. Рожище знову піднялося проти вчорашніх / М. Хлібороб // Народна трибуна. – 1993. – 23 черв. – С. 4.
171. Чапук Р. С. Відкритий лист / Р. С. Чапук // Волинь-express. – 1993. – 1 жовт. – С. 2.
172. Час зважених рішень // Світло Жовтня. – 1991. – 3 верес. – С. 1.
173. Шай Ж. Проблеми «блокадного» селища / Ж. Шай // Слава праці. – 1993. – 4 груд. – С. 2.
174. Шафета П. Нове призначення / П. Шафета // Волинь. – 1994. – 26 квіт. – С. 1.
175. Що і як вивозили з Волині: з інформації на сесії голови комітету контролю Ігоря Семнюка // Народна трибуна. – 1992. – 23 груд. – С. 3.
176. Юрченко О. Як виявилось, нічого не трапилось... / О. Юрченко // Народна справа. – 1992. – 15 груд. – С. 2.
177. Як ми працюємо // Волинь. – 1993. – 28 жовт. – С. 1–2.

Розділ 2. Друге скликання (1994–1998 рр.)

Вступне слово
голови Волинської обласної Ради
Б. Клімчука

Саме на цю каденцію обласної Ради випали найскладніші випробування. Адже суспільно-економічна ситуація того періоду в Україні і в області була непростою: спад виробництва продовжувався, відповідно зменшувалися відрахування до бюджету, що створювало суттєві труднощі з виплатами заробітних плат, пенсій та соціальних виплат. Як наслідок, багатомісячні заборгованості із зарплати у бюджетників, що провокувало страйки, пікетування, мітинги з вимогами виплат заробленого людьми.

Щодо владної моделі, то у 1994 р. вперше голова обласної Ради обирався прямими виборами всього населення Волині, що безумовно підвищувало довіру громадян до керівника області та, відповідно, його відповідальність перед громадою краю. Обрання мене головою обласної Ради волинянами означало особисто для мене те, що я займаю правильну позицію, йду правильним шляхом, а з іншого боку, – було своєрідним кредитом довіри, який необхідно було виправдати. Все це, а також те, що я очолював не лише представницький орган – обласну раду, а й виконавчий – облвиконком, вважав і вважаю оптимальною владною системою на регіональному рівні.

Нам вдалося створити ефективну команду управлінців, налагодити робочу взаємодію з депутатським корпусом обласної Ради, політичними силами краю. Саме це, напевне, відіграло вирішальну роль у тому, що нашій владній команді вдавалося у той важкий історичний період зберегти спокій, не допустити суспільних заворушень і врешті-решт закласти фундамент для подальших позитивних зрушень, які відбу-

дуться, на жаль, ще не за цього скликання, але без них не було б росту у наступні роки.

На цей період випали важливі події у політичному житті України: була прийнята Конституція України, вперше на теренах СНД відбулася мирна передача влади від першого Президента України Л. Кравчука до другого – Л. Кучми.

До здобутків волинської влади того часу слід віднести створення у 1995 р. за моєю ініціативою Єврорегіону «Буг». Область активно освоювала переваги прикордонного розташування: саме у нас був реалізований перший серйозний проект Євросоюзу в Україні – новий міст через річку Буг. Було споруджено десятки шкіл, рівень економічної активності жителів Волинської області був найвищим в Україні, зростала частка Волинської області у валовому національному продукті. Найголовніше – волиняни вчилися жити і працювати в умовах ринкової економіки, нових економічних реалій. Не просто виживати – а жити повноцінним життям у новій, молодій Українській Державі.

*Голова Волинської обласної Ради
народних депутатів 1994–1998 рр.*

Борис Клімчук

2.1. Повновладдя місцевого самоврядування

26 червня 1994 р. проходив перший тур виборів Президента України, в якому жоден із кандидатів (В. Бабич, Л. Кравчук, Л. Кучма, В. Лановий, О. Мороз, І. Плющ, П. Таланчук) не набрав більше половини голосів виборців. На Волині найбільше голосів набрав Л. Кравчук – 411 334, другим був В. Лановий – 63 293, а третім О. Мороз – 44 662. Л. Кучма набрав лише 32 563 голос.¹ У другий тур вишли Л. Кравчук та Л. Кучма, що набрали найбільшу кількість голосів.

10 липня у другому турі несподівану перемогу здобув Леонід Кучма, який набрав 52 % голосів (більше 14 млн), тоді як Л. Кравчук – 45 %. Натомість волиняни надали відчутну перевагу Л. Кравчуку – 83,9 %, а за Л. Кучму проголосувало лише 13,9 % виборців. Другий тур поділив Україну на дві частини – західну, що надала перевагу діючому Президентові, та східну, що голосувала за його опонента.

Відповідно до Закону України «Про формування місцевих органів влади і самоврядування»,² запроваджувалася нова модель публічної влади на обласному та районному рівнях публічного управління. Замість місцевих державних адміністрацій відновлювалися виконавчі комітети обласних і районних Рад, на які, окрім функцій місцевого самоврядування, покладалися функції органів державної влади. Уперше голови цих Рад мали бути обрані безпосередньо населенням відповідних областей і районів, що суттєво підвищувало їх легітимність та усувало двовладдя.

Місцеві вибори проводилися відповідно до нового закону «Про вибори депутатів і голів сільських, селищних, районних, міських, районних у містах, обласних Рад» від 24 лютого 1994 року³ (див. табл. 2.1).

Вибори голів обласних і районних Рад пройшли одночасно з виборами Президента України. Вперше за роки державної незалежності громадяни відповідних адміністративно-територіальних одиниць обирали голів органів місцевого самоврядування на основі загального, рівного, прямого виборчого права, що мало позитивні наслідки для розвитку муніципальної влади в Україні.

Слід зауважити, що у 1994 р. відбулося значне скорочення депутатського корпусу рад усіх рівнів. Наприклад, Волинська обласна Рада порівняно з 1990 р. зменшилася на 70 місць – зі 130 до 60, що обіцяло доволі жорстку боротьбу за депутатські мандати.

З метою координації національно-демократичних сил Волині при підготовці та проведенні виборів було створено обласний координаційний комітет, до складу якого увійшли: Г. Кожевніков від УРП, О. Максимович – від КУН, М. Тиский від ДемПУ, В. Малиновський від ВНРУ, Й. Струцюк від «Просвіти», Л. Ганейчук від Союзу Українок, В. Пенько від КНДС.⁴ Комітет висунув узгоджених кандида-

1 Повідомлення // Волинь. – 1994. – 30 черв. – С. 1.

2 Про формування місцевих органів влади і самоврядування : Закон України від 3 лют. 1994 р. № 3917-ХІІ // Відом. Верхов. Ради України. – 1994. – № 22. – Ст. 144.

3 Закон України про вибори депутатів і голів сільських, селищних, районних, міських, районних у містах, обласних Рад : прийнятий на дев'ятій сесії Верхов. Ради України дванадцятого скликання 24 лют. 1994 р. – К. : Право, 1994. – 48 с.

4 До виборців Волині // Народна трибуна. – 1994. – 11 черв. – С. 1.

Основні характеристики Закону
від 24 лютого 1994 року

Закон України «Про вибори депутатів і голів сільських, селищних, районних, міських, районних у містах, обласних Рад» № 3996-ХІІ, від 24.02.1994 р.	
Виборча система	Мажоритарна: депутати і голови Рад обираються громадянами безпосередньо
Термін роботи	4 роки
Визнання виборів дійсними	Вибори визнаються такими, що відбулися, коли у них взяло участь не менше 50 % виборців, внесених до списків виборців
Обмеження пасивно-го виборчого права	Громадянин не може балотуватися кандидатом у депутати та кандидатом на посаду голови однієї й тієї ж Ради одночасно. Громадянин може бути депутатом лише однієї Ради. Головою обласної, Київської, Севастопольської міської Ради може бути обраний громадянин не молодший 30 років, усіх інших Рад – не молодший 25 років
Кількісний склад рад	Кількість депутатських місць залежить від кількості виборців, які проживають на території відповідної Ради
Право висування кандидатів мають:	- збори (сходи) громадян; - політичні партії, рухи, їх виборчі блоки; - громадські організації; - трудові колективи
Особливі вимоги до кандидатів	Для реєстрації кандидата необхідна підтримка своїми підписами виборців не менше 1 % населення, що проживає на території відповідної Ради
Грошова застава	Усі кандидати вносять грошову заставу, яка не повертається, якщо вони отримали менше 5 % голосів на виборах
Визначення переможців виборів	Обраним вважається кандидат у депутати, який отримав найбільшу порівняно з іншими кандидатами кількість голосів виборців, які взяли участь у голосуванні, але не менш як 10 % голосів виборців, внесених до списку. Кандидат на посаду голови Ради вважається обраним, якщо він отримав найбільшу порівняно з іншими кандидатами кількість голосів, але не менше 25 % голосів виборців, внесених до списку виборців. У випадку балотування від округу одного кандидата, він вважається обраним, якщо кількість голосів, поданих за нього, була більшою від кількості голосів, поданих проти нього. У разі необрання депутата за першим разом, по двох кандидатах, котрі набрали найбільшу кількість голосів, проводиться повторне голосування
Особливості	Передбачено дострокове голосування. Негативне голосування (викреслення у бюлетені кандидатів, проти яких голосує виборець)

Джерело: Таблиця складена автором особисто

тів на всі округи з виборів депутатів Волинської обласної Ради по місту Луцьку, до Луцької міської Ради, на посаду голови Луцької міської Ради (С. Лугового) та Луцької районної Ради (Ю. Казнадзея). Щодо районів було запропоновано «підтримати кандидатів, висунутих реальними національно-демократичними силами, що діють в області, – УРП, КУН, ДемПУ, ВНРУ, Товариством “Просвіта”, КНДС».⁵

Однак, як і на парламентських виборах, у багатьох округах представники опозиційних сил протистояли один одному. Наприклад, у Луцьких виборчих округах: № 1 – між собою вели боротьбу голова обласної організації УРП Г. Кожевников та підтриманий НРУ А. Стельмащук; № 2 – голова крайової організації НРУ О. Харченко та заступник голови обласного проводу КУН О. Максимович; № 4 – С. Луговий (УРП) та підтриманий НРУ І. Титов; № 6 – підтриманий УРП І. Корсак і В. Шабала від НРУ; № 7 – М. Качмар (УРП) та В. Данилюк, висунутий Рухом; № 9 – В. Малиновський (УРП) та С. Шевчук від НРУ; № 10 – А. Поха від УРП та В. Банада від НРУ.⁶

При цьому варто зазначити, що, окрім О. Харченка, усі згадані висуванці Народного Руху прямого відношення до нього не мали, тобто не були членами цієї партії або перебували в інших політичних структурах. Все це підтверджує справжні наміри тогочасного рухівського керівництва – будь-якою ціною нашкодити своїм опонентам з національно-демократичного табору.

Цікаво, що у чотирьох округах з виборів депутатів обласної Ради було зареєстровано по одному кандидату: М. Вельма (Ковельський № 14), П. Присяжний (Нововолинський № 18), М. Бородчук (Старолішнянський № 26), П. Борисюк (Голобський № 34). Пояснити це можна двома причинами: єдністю та підтримкою виборцями висунутої кандидатури або низькою політичною активністю виборців.

Гостра боротьба розгорнулася за посади голів районних Рад. Зокрема, у Любомлі змагалось чотири кандидати, у Камені-Каширському – три. Однак, найбільший інтерес викликали вибори голови Волинської обласної Ради. На цю відповідальну посаду було висунуто сім претендентів: В. Бородчук – начальник обласного управління внутрішніх справ, М. Гарасюк – голова Ківерцівського райагробуду, В. Заремба – заступник глави облдержадміністрації, Б. Клімчук – голова обласної Ради, В. Корнелюк – Представник Президента України у Ратнівському районі, Ю. Ленартович – Представник Президента України в області, А. Поляк – заступник глави Ковельської райдержадміністрації. В. Бородчук, М. Гарасюк, В. Корнелюк не надали в обласну виборчу комісію підписних листів, по суті, відмовившись від участі у виборчій кампанії. А. Поляк представляв національно-демократичні сили краю. Його висунула обласна організація УРП – найвпливовіша на той час опозиційна сила в області. Однак йому не вдалося зібрати необхідної кількості підписів на свою підтримку. У визначений Законом термін із необхідних десяти тисяч підписів до обласної виборчої комісії було подано лише більше восьми. Подані пізніше підписи не підраховувалися через порушений термін їх подачі.⁷ Ось як описав цю ситуацію сам А. Поляк: «...Секретар виборчої комісії порушив п. 6 ст. 27 Закону України “Про вибори депута-

5 Звернення до виборців Волині // Народна трибуна. – 1994. – 18 черв. – С. 1.

6 Рух закликає їх підтримати // Волинь. – 1994. – 25 черв. – С. 2.

7 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 253, арк. 17.

тів, голів сільських, селищних, районних, міських, районних у містах, обласних Рад». Приймаючи мої підписні листи, він одночасно не перевіряв їх, не підраховувалась загальна кількість підписів, не виявлялась кількість недійсних підписів, не було надано триденного терміну на збирання тієї кількості підписів, якої не вистачало. Секретар комісії не дав мені ніяких документів про прийняття підписних листів і лише на четвертий день, 24 травня повідомив, що в моїх підписних листах лише 8250 підписів. Я маю підстави сумніватись в достовірності цієї цифри. Ту кількість підписів, якої, зі слів секретаря виборчої комісії, не вистачало, я здав 25 травня, тобто наступного дня».⁸ Незважаючи на наполягання опозиційного претендента, він так і не був зареєстрований кандидатом на посаду голови обласної Ради. Таким чином влада усунула головну перешкоду для подальшого утримання влади в регіоні, залишалось лише поділити її між своїми кандидатами. Схожі інциденти відбувалися й з іншими опозиційними кандидатами. Наприклад, Рокинівська виборча комісія у Луцькому районі відмовила у реєстрації кандидатів від місцевого осередку НРУ.⁹

Не висунули свого кандидата на посаду голови обласної Ради представники лівих сил. Причинами цього могла бути як відсутність реального кандидата на перемогу, так і те, що їх влаштовували зареєстровані кандидати. Про останнє припущення можна судити з того, що у підконтрольній ними пресі не було гострих випадів проти Б. Клімчука та В. Заремби. У передвиборній платформі міської організації КПУ «Держава для народу, а не народ для держави: всі реформи тільки на користь людини праці» зазначалося: «Розвалена економіка. Все це відчутно, особливо на Волині і в нашому місті Луцьку... До тих пір, поки в органах влади на Волині і в Луцьку будуть засідати націонал-демократи, перевертні і представники мафіозних структур, змін на краще ніколи не буде».¹⁰

Загалом на посади голів чотирьох міських рад обласного підпорядкування було зареєстровано 17 осіб, голів районних рад – 63 особи, голів міських рад районного підпорядкування, селищних і сільських рад – 951 претендент на 403 місця. У 140 сільських радах балотувалося по одному кандидату, у 99 – по два, у 67 – по 3, у 69 – по 4 і більше. Кандидатами у депутати обласної Ради було зареєстровано 185 осіб. Спостерігалася така закономірність: чим нижчий рівень ради, тим менше було висунуто кандидатів. Так, на один округ до міських (обласного підпорядкування) рад припадало по 3,3 кандидата, районних рад – по 1,8 кандидата, до міських (районного підпорядкування), селищних, сільських рад – по 1,2 кандидата у депутати. У багатьох сільських округах з виборів депутатів сільських рад у бюлетенях було прізвище лише одного кандидата.¹¹

Щодо виборів голови облради, то діючому голові Ради Б. Клімчуку вдалося найкраще провести цю виборчу кампанію, майстерно організувати роботу виборчого штабу та результативно використати адміністративний ресурс, засоби масової інформації. Наприклад, обласна газета «Молода Волинь» фактично повністю працювала на Бориса Петровича.¹² Йому вдалося заручитися підтримкою

8 Поляк А. Вдячний усім, хто мене підтримав / А. Поляк // Народна трибуна. – 1994. – 11 черв. – С. 5.

9 Рух протестує // Народна трибуна. – 1994. – 11 черв. – С. 2.

10 Основні положення передвиборної програми кандидатів у депутати від Луцької міської організації Компартії України // Справедливість. – 1994. – 17 черв. – С. 2.

11 Пахолок Л. Альтернативи будуть не скрізь / Л. Пахолок // Волинь. – 1994. – 28 трав. – С. 2.

12 Див.: Молода Волинь. – 1994. – 17 черв. – С. 1–2, 4; Молода Волинь. – 1994. – 24 черв. – С. 1.

різних груп краю. Зокрема, голову обласної Ради підтримали представники інтелігенції, спортивної громадськості, літератори краю, директорат. Значно вужча підтримка виборців була у його суперників, що й визначило долю переможця.

Крім того, політична розстановка грала на користь Б. Клімчука. По-перше, був відсутній потужний кандидат від опозиційних сил. По-друге, два інших зареєстрованих кандидати не становили серйозної загрози для його перемоги. Адже В. Заремба, будучи одним з керівників облдержадміністрації, боровся з її главою – Ю. Ленартовичем, забираючи голоси саме у нього. Підтвердження цьому – домовленість між Клімчуком та Зарембою про те, що у разі перемоги на виборах одного, інший залишиться у його команді. Зокрема, Борис Петрович публічно пообіцяв Віталію Миколайовичу посаду свого першого заступника: «Із Зарембою в нас є домовленість, що коли я переможу на виборах, він залишиться в моїй команді. Якщо ж оберуть його, відповідно, я буду одним з його працівників»;¹³ «Якщо я переможу на виборах, то питаннями агропромислового комплексу буде займатись Віталій Заремба».¹⁴ При цьому Клімчук обрав для себе привабливий у той період образ позапартійного кандидата, не окреслюючи своєї політичної позиції. Для прикладу, на запитання журналіста, якого кольору Б. Клімчук, він відповів: «Думаю, увібрив у себе всі кольори райдуги. Кольори значення не мають...».¹⁵ При цьому зазначив: «якщо оберуть головою обласної Ради Клімчука, то він не буде князьком. Моя точка зору така: у нас має бути унітарна держава. Щодо федеративного устрою, то положення про це потрібно виключити... У Законі має бути застереження тим, хто “зарвався”, почав займатися “великою політикою”. Гратися з вогнем небезпечно. Є Конституція України, інші закони, і ніхто не вправі їх порушувати».¹⁶

На запитання щодо мотивів балотуватися, Б. Клімчук відповів: «Тут сплелися бажання довести, що я можу, що не гірший за тих, хто керував до мене і, мабуть, природна впертість. Два роки перебування на посаді голови облради, нехай це не видасться нескромністю, переконали в тому, що справді не святі горщики ліплять! Я здатний аналізувати, обирати оптимальні варіанти, організувати людей на здобуття благородної мети. Я хочу повністю реалізувати свій потенціал».¹⁷

Найслабшою була позиція Ю. Ленартовича, якому опоненти докоряли розпорядженням щодо передачі Свято-Троїцького собору м. Луцька громаді УПЦ КП, незаконним отриманням квартири його дочкою.¹⁸ Крім того, саме він, як керівник виконавчої влади в області, асоціювався зі складною соціально-економічною ситуацією в області. При цьому він не мав підтримки потужних політичних сил регіону. Зокрема, національно-демократичні сили, після відмови у реєстрації свого висуванця А. Поляка, закликали не підтримували жодного з кандидатів. Окрім того, на відміну від Б. Клімчука, Ленартовичу не вдалося сформувати дієву виборчу команду.

13 Богданьок В. Відверто, без недомовок / В. Богданьок // Волинь. – 1994. – 2 черв. – С. 1; Хотимчук С. Віталій Заремба. Колективний портрет кандидата на посаду голови обласної Ради народних депутатів / С. Хотимчук // Волинь. – 1994. – 23 черв. – С. 2.

14 Пахолок Л. Полегшити людям життя / Л. Пахолок // Волинь. – 1994. – 23 черв. – С. 1.

15 Данилюк В. Клімчук розпочав і повинен виграти! / В. Данилюк // Молода Волинь. – 1994. – 17 черв. – С. 2.

16 Пахолок Л. Полегшити людям життя / Л. Пахолок // Волинь. – 1994. – 23 черв. – С. 2.

17 Данилюк В. Клімчук розпочав і повинен виграти! / В. Данилюк // Молода Волинь. – 1994. – 17 черв. – С. 1.

18 Сидько В. Не бажано ходити у школу для простаків / В. Сидько, В. Данилюк // Молода Волинь. – 1994. – 17 черв. – С. 4.

На Волині у виборах взяло участь 760 451 виборець, майже 80 %. Таку активність можна пояснити одночасними виборами Президента України та голів обласної та районних Рад, міських, селищних, сільських голів. Виборці розуміли, що в їхніх руках вибір майбутньої влади не тільки на вищому рівні, а й місцевому.

Згідно виборчого законодавства, для перемоги необхідно було набрати голів не лише більше за інших кандидатів, але й не менше 25 % голосів виборців, внесених до списку виборців. У іншому випадку проводився другий тур. Однак, у більшості рад області голови були обрані у першому турі. Зокрема, головою обласної Ради народних депутатів був обраний Борис Клімчук, за якого проголосували 206 836 виборців Волині, що становило 27,2 відсотка від загальної чисельності виборців. В. Заремба набрав 157 238, Ю. Ленартович – 143 746 голосів виборців.¹⁹ Як видно, діючий керівник виконавчої влади області Ю. Ленартович не тільки програв вибори, але й поступився своєму підлеглому В. Зарембі, який фінішував другим. Перша сесія Волинської обласної Ради, що відбулася 7 липня, офіційно затвердила результати цих виборів.

26 червня також були обрані голови міських і районних Рад. Зокрема, головами міських Рад були обрані А. Семенюк (Ковель), П. Присяжний (Нововолинськ), головами районних Рад – В. Фальчук (Володимир-Волинський), Г. Якимчук (Горохів), А. Стаднік (Іваничі), Р. Кухтей (Камінь-Каширський), Г. Павленко (Ківерці), В. Карп'юк (Ковель), В. Загорський (Локачі), І. Луцик (Луцьк), О. Шукалович (Любешів), В. Склянчук (Любомль), С. Нечипорук (Маневичі), В. Літвінчук (Рожище), В. Гайдук (Стара Вишва), Б. Шиба (Турійськ), М. Вовк (Шацьк).²⁰

Завзята боротьба за місце голови Ради розгорнулася у Луцьку, Володимирі-Волинському і Ратно, де мало відбутися повторне голосування по двох кандидатах. Зокрема у Луцьку змагалися чотири кандидати: А. Поха – діючий на той час голова міської Ради, А. Кривицький – голова комітету інвестицій, будівництва, архітектури і містобудування облдержадміністрації, С. Луговий – очільник демократичного блоку міської Ради, В. Банада – перший заступник голови міськвиконкому, а також заступники голови міськвиконкому О. Максимович та С. Гаврилюк. Двоє останніх зняли свої кандидатури. Коментуючи свій крок, С. Гаврилюк зазначив: «Загалом те, що конкурентами Анатолія Похи стали ті люди, яких він сам рекомендував заступниками, можна назвати одним з чергових луцьких парадоксів. Нам потрібні нові люди, з новими іменами».²¹ Лише В. Банада, не маючи реальних шансів на перемогу, продовжив боротьбу з діючим головою Ради не лише за посаду голови Ради, а й за мандат депутата обласної Ради по округу № 10.

З першого разу обрати голову Луцької міської Ради не вдалося, голоси розподілилися так: А. Кривицький – 30 535 голосів, А. Поха – 19 927, С. Луговий – 18 797, В. Банада – 11 134.²² У другий тур вийшли А. Кривицький та А. Поха. Відбулась доволі нетипова ситуація у політичній практиці регіону, коли канди-

19 Результати голосування по виборах голови обласної Ради // Народна трибуна. – 1994. – 29 черв. – С. 1.

20 Обрані голови Рад // Волинь. – 1994. – 30 черв. – С. 1.

21 «Нам тепер – не до виборів» // Народна трибуна. – 1994. – 25 трав. – С. 2.

22 Гуменюк Н. Депутатів названо. Мера доведеться обирати ще раз / Н. Гуменюк // Народна трибуна. – 1994. – 29 черв. – С. 2.

датуру А. Кривицького підтримали і Народний Рух²³ і прокомуністичне товариство «Справедливість».²⁴ Натомість А. Поху підтримував Координаційний комітет національно-демократичних сил Волині.²⁵ І цього разу розійшлися шляхи Руху та інших націонал-демократів краю.

10 липня, після повторного голосування, головою Луцької міської Ради було обрано А. Кривицького, який набрав 58 879 голосів (40,13%), його суперник А. Поха – 32 044 (21,84%). У виборах взяло участь 65,8% виборців обласного центру. У Володимирі-Волинському переміг 32-річний директор Льотничівської загальноосвітньої школи, член УРП Павло Мамедов, за якого віддали свої голоси 54,8% виборців. Головою Ратнівської районної Ради обрано Василя Струка (59,8% голосів).²⁶ Таким чином, були обрані голови усіх органів місцевого самоврядування області, що, як зазначалося вище, вперше обиралися всенародним голосуванням.

На виборах депутатів обласної Ради у 60 округах було висунуто 191 кандидата, з них було зареєстровано 180. У результаті виборів найбільше голосів набрали СелПУ (6) та аграрний сектор (16 голів колгоспів і радгоспів) з одного боку, та УРП та її прихильники – з іншого. Ось як характеризувався тогочасний склад обласної Ради в обласній пресі: «Волинський депутат каже, що він безпартійний (40 назвалися позапартійними, з яких справді незалежними є не більше десяти, 5 офіційних членів УРП, стільки ж членів НРУ, 2 “легальних” комуністи, 6 членів Селянської партії і 1 – Демократичної партії України). Він живе за рахунок податкосплачувачів, бо 17 нинішніх обранців отримують зарплату як чиновники і керівники державних і радянських установ. Маємо 16 депутатів – голів колгоспів і радгоспів. Маємо 8 директорів і начальників організацій та підприємств. Маємо 6 представників науки та освіти. 7 народних обранців трудяться в галузі медицини і охорони здоров'я. Лише 2 журналісти, зате 3 партійних функціонери і 1 військовослужбовець».²⁷ Ситуація на Волині не була винятковою в контексті недостатньої репрезентації політичних партій у представницьких органах, а, відповідно, їх впливу на розвиток місцевого самоврядування. У 1994 р. всі українські партії разом отримали лише 5% депутатських мандатів у місцевих радах.²⁸ Зазначимо, що вперше до Волинської обласної Ради не потрапила жодна представниця слабкої статі.

Скориставшись нормою Закону, окремі керівники міст та районів одночасно отримали й мандат депутата обласної Ради (В. Карпюк, П. Мамедов, Г. Павленко, П. Присяжний, А. Семенюк, А. Стаднік, В. Струк, Б. Шіба). Така концентрація влади в одних руках, коли посадова особа очолює на рівні району державну та муніципальну владу, а також, будучи депутатом обласної Ради, впливає на рішення вищого в регіоні представницького органу, суперечила засадничому

23 Юрченко О. Двоє на дистанції... Хто буде першим – визначать лучани! // Народна справа. – 1994. – 1 лип. – С. 4–5; Камишнікова Н. Кривицький хоче в Луцьку зробити все по-людськи! / Н. Камишнікова // Народна справа. – 1994. – 8 лип. – С. 4–5.

24 Інформаційне повідомлення // Справедливість. – 1994. – 24 черв. – С. 1.

25 До виборців Волині // Народна трибуна. – 1994. – 6 лип. – С. 1.

26 Обрані голови Рад // Волинь. – 1994. – 12 лип. – С. 1.

27 Данилюк В. Портрет депутата від волинського тата / В. Данилюк // Молода Волинь. – 1994. – 8 лип. – С. 4.

28 Гонюкова Л. В. Суспільно-політичні об'єднання: теорія і практика: [навч. – метод. посіб.] / Л. В. Гонюкова, Б. М. Максимець. – К.: Генеза, 2009. – С. 231.

принципу демократії – поділу гілок влади. Однак, тогочасний Закон дозволяв таке суміщення повноважень.

Вибори 1994 р. окреслили нову політичну палітру області, пожвавили громадське життя, дали новий поштовх процесам державотворення. Уперше представники національно-демократичних сил очолили органи місцевого самоврядування області: рухівець П. Присяжний – Нововолинську міську Раду, член УРП П. Мамедов – Володимир-Волинську міську Раду, член ДемПУ Б. Шіба – Турійську районну Раду, позапартійний, але переконаний демократ Г. Павленко – Ківерцівську районну Раду. Це було скромною перемогою національно-демократичних сил області. Однак, у більшості районів, через різні обставини, представники демократичних сил не змогли протиставити старій бюрократії гідних опонентів – людей авторитетних, нового мислення, що, зрештою, й визначило легітимне повернення до влади (але тепер більш сильної) представників «старої гвардії» – у минулому секретарів райкомів компартії, з вимогами відставки яких ще зовсім недавно по області вирували велелюдні мітинги. Це, у свою чергу, й надалі консервувало старі компартійні підходи до управління відповідними адміністративно-територіальними одиницями та негативно впливало на динаміку розвитку територій.

За результатами виборів був сформований новий склад обласної та місцевих рад. Змінилася назва представницьких органів краю, з неї вилучалося словосполучення «народних депутатів». Відтепер офіційна назва вищого представницького органу краю – «Волинська обласна Рада».

На першій сесії обласної Ради, що відбулася 7 липня 1994 р., заступником голови обласної Ради 46 голосами було обрано Сергія Шевчука – головного лікаря Волинського об'єднання медико-соціальної реабілітації. Заступниками голови виконкому обласної ради затверджено В. Зарембу, М. Косенка, П. Онищука,

Заступник голови обласної ради С. Шевчук

А. Чумаченка. Керівником секретаріату обласної ради став С. Ющик. Було утворено виконавчий комітет, до якого, крім вищеназваних осіб увійшли начальник УМВС в області В. Бородчук та начальник фінансового управління З. Марчук.

На сесії, «виходячи з потреб підвищення ефективності роботи Ковельського залізничного вузла, створення умов для залучення іноземних інвестицій, подальшого розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств, організацій області» було прийняте рішення про порушення клопотання перед Кабінетом Міністрів України щодо створення спеціальної (вільної) економічної зони «Інтерпорт-Ковель» у Ковельському районі (залізнична станція Вербка).²⁹

29 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 253, арк. 84.

На сесії було заявлено про створення депутатської групи «Державність», сформованої на базі членів Української республіканської партії, до якої ввійшло десять депутатів (керівник – В. Пенько).³⁰

7 серпня 1994 р. народним депутатом України по Ківерцівському виборчому округу № 71 був обраний Р. Чап'юк – член Селянської партії України. Депутати по Нововолинському ВО № 68 та Луцькому Центральному ВО № 65 так і не були обраними. У Нововолинську кандидату О. Киричуку для обрання народним депутатом України не вистачило всього 846 голосів, а перед тим, на весняних виборах, П. Присяжному забракло 812 голосів. Як зазначалося у пресі: «Депутат Верховної Ради по Нововолинському виборчому округу № 68 буде найдорожчим на Волині. А можливо, і в усій Україні. Ані весняні, ані повторні літні вибори так і не дали результату. Перед виборцями за півроку пройшло аж 29 кандидатів. Виборці аж чотири рази сходили до скриньок. Держава вгатила у Нововолинський округ № 68 аж мільярд. Все марне! І у листопаді все повториться спочатку... Шкода наших податків. Розплачуємось мільярдами за недолугий виборчий закон...»³¹

Особливі пристрасті кипіли під час листопадової парламентської виборчої кампанії у Луцьку, де протистояли один одному Народний Рух, що підтримував О. Покальчука – спеціального кореспондента УНІАН та інші національно-демократичні сили краю (УРП, ДемПУ, ВНРУ, КНДС, «Просвіта», Союз Українок, «Холмщина», «Галичина», Рада національно-культурних товариств Волині), що підтримували генерала армії, колишнього Міністра оборони України В. Радецького. Голова НРУ В. Чорновіл, який приїжджав до Луцька підтримати рухівського висуванця, з цього приводу зазначив, що «така колотнеча, як на Волині, рідко де є».³² При цьому зазначимо, що підлеглий по партії Чорновола В. Червоний – голова Рівненського Руху, підтримав саме В. Радецького.³³ У результаті чергового взаємопоборювання, жоден з цих кандидатів не був обраним – лучани вкотре проігнорували вибори (на виборчі дільниці прийшло лише 37,8 відсотка виборців, внесених у списки).³⁴ Таким чином, половина обласного центру так і залишилася не представленою у Верховній Раді України. З цього приводу у пресі зазначалося: «Мільярди народних грошей, потрачених на друкування бюлетенів, агітаційних плакатів і листівок, роботу виборчих комісій на дільницях, на саму передвиборну боротьбу, безглуздо викинуті на вітер! Де ще в світі бачено таке марнотратство?.. Найбільше здивувала вбивча пасивність луцьких студентів, які не з'явилися на виборчу дільницю, хоча вона знаходилася у їхньому ж гуртожитку. А це ж у світі є одна з найбільш політично активних суспільних верств!»³⁵

Зазначимо, що й наступні (п'яті) вибори по цьому округу, що пройшли 10 грудня 1995 р., та шості (7 квітня 1996 р.) не відбулися, тому що у них знову взяло участь менше половини виборців. Виходячи з ситуації, що склалася з виборами народного депутата України по Луцькому Центральному виборчому

30 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 253, арк. 94–95.

31 Політична боротьба чи фізична розправа? // Народна справа. – 1994. – 12 серп. – С. 3.

32 Александрович М. В. Чорновіл критикує Закон про вибори і газету «Волинь» / М. Александрович // Волинь. – 1994. – 19 листоп. – С. 1.

33 Генерал української армії // Волинь. – 1994. – 17 листоп. – С. 1.

34 Як голосували лучани // Волинь. – 1994. – 24 листоп. – С. 1.

35 Пирожик О. Чому ми бідні? Бо дурні... / О. Пирожик // Волинь. – 1994. – 24 листоп. – С. 2.

округу № 65, сесія обласної ради 2 лютого 1996 р. прийняла Звернення до Верховної Ради України, Центральної виборчої комісії, у якому йшлося: «На 7 квітня 1996 р. по Луцькому Центральному виборчому округу № 65 знову (вп'яте) призначені вибори народного депутата України, які з вищеназваної причини навряд чи закінчатся успішно. Знову будуть витрачені державні кошти, які зараз вкрай необхідні державі.

У зв'язку з цим і враховуючи те, що у Верховній Раді України є достатня для нормальної роботи кількість народних депутатів, просимо відмінити проведення виборів по Луцькому Центральному виборчому округу № 65, призначених на 7 квітня 1996 р. та не призначати проведення їх надалі».³⁶

А по Нововолинському виборчому округу № 68 20 листопада народний депутат України все ж був обраний. Тут, на відміну від Луцького Центрального

Кандидат у народні депутати України Л. Лук'яненко в редакції газети «Волинь»

№ 65, демократичні сили об'єдналися навколо однієї кандидатури, що й стало передумовою перемоги Л. Лук'яненка, який набрав 35 230 або 62 % голосів виборців; за інших кандидатів загалом проголосувало 30 % виборців.³⁷ Однак ця перемога на виборах мала скандальне продовження. За чотири дні до виборів «Нововолинські прихильники Лук'яненка» зробили йому ведмежу послугу, розповсюдивши по виборчому округу горезвісну відозву, в якій тих,

хто агітує проти Лук'яненка, назвали «відвертими ворогами нашої державності і незалежності». Автори тексту також пообіцяли виборцям, які не підуть на вибори чи «підтримають російсько-комунофашистську п'яту колону, що тягне Україну в неволю», що «їх імена будуть також відомі», а «зрадницька діяльність зарахується їм під час суду над злочинною комуністичною клікою, що знову підняла голову».³⁸

Волинські ліві партії побачили у цій листівці «грубе порушення Закону про вибори, вчинене не без згоди самого кандидата» і «моральний терор», перспективу «самосуду, яким погрожують підпільні, тобто антидержавні сили», «порушення політичних прав та свобод багатьох громадян, що не могло істотно не позначитися на результатах виборів». Виходячи з цього, Нововолинські міські організації Компартії та Соцпартії зажадали від Центральної виборчої комісії визнати вибори недійсними. Справа дійшла до Генеральної прокуратури України. Справжні автори відозви не взяли відповідальності на себе за цю політичну авантюру, у результаті чого Л. Лук'яненко впродовж двох місяців не міг приступити до виконання своїх депутатських повноважень. І лише після детального ви-

36 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 269, арк. 38.

37 Левко Лук'яненко – народний депутат України // Волинь. – 1994. – 22 листоп. – С. 1.

38 Шановні виборці Нововолинського округу!

вчення цього питання робочою групою Верховної Ради України, яка працювала у Нововолинському виборчому округу, та винесенням цього питання на розгляд парламенту, Л. Лук'яненко був зареєстрований народним депутатом України.

20 листопада, замість вибулого, було обрано депутата обласної Ради О. Шумика (Великолушанський ВО № 43), якого підтримувала крайова організація Народного Руху.³⁹

Відповідно до ст. 8 Закону України «Про формування місцевих органів влади і самоврядування» 8 липня 1994 р. Волинська обласна державна адміністрація припинила свою діяльність, усі повноваження перейшли до голови обласної Ради та виконкому обласної Ради. На другій сесії обласної Ради 2 листопада було утворено сім постійних комісій обласної Ради та затверджено їх персональний склад. Замість структурних підрозділів облдержадміністрації було утворено управління, відділи та інспекції облвиконкому:

- 1) за принципом безпосереднього підпорядкування – управління: економіки та ринку, в справах молоді та спорту, житлово-комунального господарства, з питань преси, видавництва і поліграфії, з питань торгівлі та побутового обслуговування населення, культури з відділом кінофікації, містобудування і архітектури, по праці та трудових ресурсах, промисловості, транспорту та зв'язку, освіти, охорони здоров'я, у справах захисту населення від наслідків аварії на ЧАЕС; відділи: з питань охорони праці, будівництва та будівельної індустрії;
- 2) за принципом подвійного підпорядкування – управління: земельних ресурсів, зовнішніх економічних зв'язків, сільського господарства та продовольства, соціального захисту населення, у справах захисту прав споживачів, фінансове, ветеринарної медицини з державною ветеринарною інспекцією, капітального будівництва, по охороні державних таємниць у пресі та інших ЗМІ; відділ у справах національностей, міграції та релігійних організацій, у справах роздержавлення власності й демонополізації виробництва; інспекції: державного технічного нагляду за станом сільськогосподарських машин, заготівель та якості сільськогосподарської продукції, з контролю за цінами в області, регіональне відділення Фонду державного майна України в області.⁴⁰

Якщо не враховувати питання доцільності утворення окремих структур (наприклад, управління по праці та трудових ресурсах і відділ з питань охорони праці; відділ будівництва та будівельної індустрії та управління капітального будівництва), то сам факт утворення структурних підрозділів, підпорядкованих обласному виконавчому комітетові, був надзвичайно позитивним з точки зору ефективності управління в регіоні. Адже він давав можливість керівництву впливати практично на всі (за виключенням силових структур) сфери державного та муніципального управління в області.

2 грудня облвиконком прийняв рішення про встановлення штатної чисельності та призначення керівників управлінь, відділів та інспекцій облвиконкому (окрім керівників управлінь з питань преси і видавництва та містобудування та архітектури). За винятком новоутворених структур, очолили зазначені орга-

39 Народний Рух України закликає підтримати на виборах 20 листопада 1994 р. // Народна справа. – 1994. – 18 листоп. – С. 5.

40 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 254, арк. 28–29.

ни ті самі керівники, що працювали в облдержадміністрації. Загальний склад керівників характеризувався солідним досвідом роботи в органах влади та невеликою кількістю нових облич у владі. Підбиваючи підсумки 1994 року, голова обласної Ради Б. Клімчук дав високу оцінку своїй команді, зазначивши: «Це люди, які не ховаються від роботи».⁴¹ Щодо нових облич не довів думки до кінця: «Дехто звинувачує мене, що мало молодих. Можливо мало... З тих молодих, самі розумієте...»⁴²

Облвиконком відмінив розпорядження представника Президента в області щодо створення корпорації «Фармація», а сесія обласної Ради 10 лютого 1995 р. «з метою координації роботи та поліпшення забезпечення населення, лікувально-профілактичних закладів області лікарськими засобами та виробами медичного призначення» прийняла рішення про утворення аптечного управління виконкому обласної Ради у кількості семи штатних одиниць.⁴³ Також було реорганізоване управління з питань преси, видавництва і поліграфії облвиконкому в комітет у справах преси та інформації за принципом подвійного підпорядкування.⁴⁴

Сесія затвердила зміни у складі виконкому облради. До його складу було введено посаду першого заступника голови облвиконкому. На цю посаду було призначено В. Зарембу, а ще одним членом облвиконкому було затверджено голову Луцької міської ради А. Кривицького.

На цій сесії було прийняте Звернення обласної Ради до Верховної Ради та Президента України щодо ставлення до національно-визвольного руху українського народу 30–50 років. У ньому, зокрема, пропонувалося «визнати на державному рівні Організацію Українських Націоналістів та Українську Повстанську Армію воюючими сторонами у роки Другої світової війни, силами, які у 30–50 роки боролися за незалежність та соборність України;

– законодавчо повністю прирівняти учасників національно-визвольних змагань українського народу, які належали до ОУН та УПА у 30–50 роки, осіб, які під час Другої світової війни боролися за свободу та незалежність українських земель та не вчинили злочинів проти миру і людства, до відповідних категорій ветеранів війни 1941–1945 рр. з обов'язковим внесенням поправок і доповнень до Закону України “Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту” та інших відповідних законодавчих і нормативних актів України».⁴⁵

Тогочасна модель публічної влади не могла бути ефективною через те, що не задовольняла новообраного Президента України Л. Кучму. Крім того, склалася ситуація, коли законодавчі акти, що регулювали відносини в державі, принципово не узгоджувалися між собою. Так, Закон визначав Президента як главу держави і главу виконавчої влади, що передбачало президентську або прези-

41 Вербич В. «Я радий з самим чортом співпрацювати, аби була користь», вважає перша посадова особа в області / В. Вербич // Народна трибуна. – 1994. – 30 груд. – С. 1.

42 Вербич В. Облвиконкомівська команда сформована. «Камо грядеши?» / В. Вербич // Народна трибуна. – 1994. – 6 груд. – С. 1.

43 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 258, арк. 76–77.

44 Там само, арк. 80.

45 Там само, арк. 175.

дентсько-парламентську форму правління.⁴⁶ Закон «Про формування місцевих органів влади і самоврядування» передбачав, по суті, перетворення України на парламентську державу, в якій главі держави відводилися суто представницькі функції. Крім того, Президент України, проголосивши курс на радикальні економічні реформи, фактично залишився без виконавчої вертикалі, через яку мав проводити задекларовану політику в життя.

Ось як характеризував цю владну модель Л. Кучма: «У 1994 році схеми жорсткої виконавчої влади у країні не було. Прямі вибори керівників на місцях, проведені ще за часів Леоніда Макаровича Кравчука, привели країну до того, що журналісти назвали «мешковизацією». Приклад Мешкова* дуже реально ілюстрував можливість вироблення місцевими «законно обраними» своєї політичної лінії, яка не завжди збігається, а часто і суперечить лінії Президента. Відмова глави регіону виконати розпорядження Президента – річ немислима і неприпустима. А вірогідність цього ставала дедалі виразнішою».⁴⁷

Виходячи із ситуації, та з метою відновлення вертикалі виконавчої влади, Указом Президента від 06.08.1994 р. «Про забезпечення керівництва структурами державної виконавчої влади на місцях»⁴⁸ главі держави було підпорядковано голів районних і обласних Рад. З метою проведення скоординованої економічної та соціально-культурної політики та вироблення узгоджених проектів рішень з питань, що виникають у відносинах між центром і місцевими органами державної виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, 20 вересня 1994 р. при Президентові України був утворений консультативно-дорадчий орган – Рада регіонів.⁴⁹ До її складу ввійшли: Прем'єр-міністр України, голови обласних, Київської та Севастопольської міських рад, віце-прем'єр уряду Республіки Крим. Очолив Раду Президент України, його заступником був Прем'єр-міністр України. Згідно з Положенням про Раду регіонів, рішення цього органу, що підписувалися Президентом, мали рекомендаційний характер. Разом з тим, вони були обов'язковими для розгляду органами державної виконавчої влади, яким вони адресувались, а також органами місцевого самоврядування з питань делегованих повноважень державної виконавчої влади. Таким чином, Президент України намагався забезпечити створення дієвої вертикалі виконавчої влади для проведення в життя запланованих економічних реформ.

На четвертій сесії обласної Ради 4 травня 1995 р. було прийняте Звернення до Верховної Ради України з приводу підтримки президентських економічних реформ та державного курсу по виходу з кризового становища. У ньому, зокрема, йшлося про те, що «нездорова конкуренція гілок влади посилює нестабільність у суспільстві, блокує здійснення економічних реформ... Підтримуючи державний курс на радикальні та невідкладні реформи в українському суспільстві,

46 Про Президента Української РСР : Закон Української РСР від 5 лип. 1991 р. // Відом. Верхов. Ради. – 1991. – № 33. – Ст. 446.

* Мешков Ю. О. – президент Республіки Крим у 1994–1995 роках, який проводив політику приєднання Криму до Російської Федерації.

47 Кучма Л. Про найголовніше / Л. Кучма. – К. : УСПП. – 1999. – С. 111.

48 Про забезпечення керівництва структурами державної виконавчої влади на місцях : Указ Президента України від 6 серп. 1994 р. № 430/94 // Уряд. кур'єр. – 1994. – 11 серп. – С. 2.

49 Про Раду регіонів : Указ Президента України від 20 верес. 1994 р. № 534 // Уряд. кур'єр. – 1994. – 22 верес. – С. 2.

економічному та інших напрямках, беручи до уваги позитивний досвід розвитку інших держав, обласна Рада звертається до Верховної Ради України з наступним:

- ... законодавчо закріпити принцип жорсткої вертикалі виконавчої влади, що є необхідним у період реформ та стабілізації життя;
- підняти роль місцевого самоврядування як суттєвого важеля залучення громадян України до вирішення нагальних проблем...»⁵⁰

Фактично цим Зверненням представницький орган пропонував взаємовключні підходи: централізації та зростання ролі місцевого самоврядування.

На цій сесії були внесені окремі зміни до адміністративно-територіального устрою області. Зокрема, утворені Хотячівська у Володимир-Волинському, Білопільська та Крушиничівська у Локачинському, Межиситівська сільські Ради у Ратнівському районах.⁵¹ При цьому Марковичівська сільрада, у зв'язку з виходом з її складу Крушиничівської, стала налічувати усього 462 мешканці.⁵² Слід зазначити, що на цьому процес утворення нових сільських рад в області нарешті припинився.

Таблиця 2.2

Динаміка сільських рад

Роки	Кількість сільських населених пунктів	Кількість сільських рад	Середня чисельність населення сільради, осіб	Середня кількість населених пунктів на одну сільраду	Чисельність сільського населення України, тис. осіб
1970	31 410	8571	2328	3,66	19 953,2
1991	28 804	9211	1800	3,1	16 809,8
2001	28 651	10 263	1500	2,78	15 754,0
2007	28 528	10 279	1446	2,77	14 868,6
2010	28 471	10 278	1404	2,77	14 438,1

Джерело: Таблиця складена автором з використанням роботи⁵³

У цьому контексті зазначимо, що спостерігалася доволі суперечлива тенденція – при суттєвому зменшенні сільських населених пунктів кількість сільських рад, навпаки, зростала. Так, якщо кількість сільських населених пунктів в Україні у 1970 р. становила 31 410, у 2010 р. – 28 471 (–2939), то кількість сільських рад за вказані роки з 8571 зросла до 10 278 (+ 1707) (див. табл. 2.2).

Збільшення кількості сільських рад є характерною тенденцією для західних областей: Івано-Франківська – 29,2% приросту, Тернопільська – 28,8%, Львівська – 28,3%. Також спостерігається стала тенденція до значного збільшення кількості посадових осіб місцевого самоврядування. Якщо у 2000 р. налічувалося 12 109 органів місцевого самоврядування, у яких працювало 67 468 муніципальних службовців, то станом на 1 січня 2010 р. при майже тій самій кількості

50 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 260, арк. 252.

51 Там само, арк. 153.

52 Там само, арк. 159.

53 Соціально-економічний розвиток регіонів України / [В. І. Луговий, М. К. Орлатий, О. Г. Осауленко та ін.]. – К.: НАДУ, 2005. – С. 278.

органів місцевого самоврядування – 12 112⁵⁴ (збільшення на три органи місцевого самоврядування), кількість посадових осіб становила 100 789,⁵⁵ тобто збільшення становить 33 321 одиницю. Ураховуючи, що за вказаний період населення України скоротилося більш ніж на шість мільйонів осіб, не важко прослідкувати істотне зростання витрат на утримання апарату органів місцевого самоврядування за відсутності суттєвого поліпшення їх діяльності.

Порівняння двох – найбільшої та найменшої – сільських рад Волинської області: Маяківської (5800 жителів) Луцького та Кобченської (273 жителі) Рожищенського районів яскраво показує неефективність використання бюджетних ресурсів у невеликих сільрадах та різницю у бюджетному забезпеченні одного жителя сільради та завантаженості працівника сільради у межах однієї області. Так, на одну посадову особу Кобченської сільради припадає 55 жителів, а на одну Маяківської – 483.⁵⁶

Аналіз фінансової ситуації показує, що витрати територіальних одиниць не сходяться з їхніми доходами. За розрахунками фахівців, перетинання кривих витрат і доходів можливе на мінімальній позначці 3,5 тис. населення в громаді. Якщо кількість населення є більшою, то це вже дає можливість формування бюджету розвитку, тобто коштів, які спрямовуються на побудову нових соціально-культурних об'єктів та покращення якості послуг і впровадження нових.⁵⁷ При цьому мінімальний рівень чисельності населення територіальної громади, щоб вона могла ефективно функціонувати, має становити не менш як 5 тис. осіб.⁵⁸

У цьому зв'язку зазначимо, що у сільських радах з чисельністю населення до 500 осіб бюджети розвитку не формуються взагалі. Якщо населення сільради налічує від 500 до 1 тис. осіб – бюджет розвитку, який складає 2,5 % від загальної суми місцевого бюджету, мають 11 % цих сільрад. Серед сільрад із населенням понад 5 тис. осіб бюджет розвитку, що становить 27 %, мають близько 66 %.⁵⁹

Конституційно-правова недосконалість тогочасної моделі публічної влади, її суперечливі аспекти, що призвели до численних конфліктних ситуацій на місцях (в Одеській, Вінницькій, Черкаській, Кіровоградській, Луганській областях та місті Києві), поглиблення в окремих регіонах автономістських тенденцій, посилення сепаратистських настроїв у Криму, змусили Президента України поставити питання про невідкладне прийняття на перехідний період Закону «Про державну владу і місцеve самоврядування в Україні» як конституційного.⁶⁰ У та-

54 Адміністративно-територіальний устрій України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua/zakon/new/ADM/d01.rtf>. – Назва з екрана.

55 Державна служба в цифрах 2010. – К. : Головне управління державної служби України, 2010. – С. 5.

56 Ткачук А. З історії реформ адміністративно-територіального устрою України 1907–2009 роки / Ткачук А., Ткачук Р., Ганущак Ю. – К. : Леста, 2009. – С. 60.

57 Безсмертний Р. Адміністративно-територіальна реформа: що це таке? / Р. Безсмертний // Експрес. – 2005. – 29–31 лип. – С. 14.

58 Адміністративно-територіальний устрій України. Історія. Сучасність. Перспективи / [Куйбіда В. С., Павленко В. П., Яцюк В. А. та ін.]; за заг. ред. О. В. Турчинова. – К. : Секретаріат КМУ, 2009. – С. 212; Романюк С. Прогноз соціально-економічних наслідків проведення реформи адміністративно-територіального устрою / С. Романюк // Проблеми трансформації територіальної організації влади : зб. матеріалів та док. / наук. ред. М. Пухтинський. – К. : Атіка, 2005. – С. 443.

59 Малиновський В. Я. Територіальна організація влади України: концептуальні засади трансформації : [монографія] / В. Я. Малиновський. – Луцьк : СПД Галяк Ж. В., 2010. – С. 220.

60 Про державну владу і місцеve самоврядування в Україні : проект Конституційного закону України // Волинь. – 1994. – 10 груд. – С. 2.

кий спосіб, на думку Президента, зазначений закон, у котрому запропоноване суттєве зміцнення державної виконавчої гілки у напрямі президентської форми державного правління, виконував би функції «Малої конституції» держави. Новацією цього законодавчого проекту було те, що на районному та обласному рівнях місцеве самоврядування ліквідовувалося, натомість уся влада зосереджувалася в руках глав обласних та районних держадміністрацій, які мали обиратися громадянами відповідних територій.

На щастя, цей задум Президента України, що міг стати небезпечним кроком до концентрації влади в одних руках та суттєвого звуження місцевого самоврядування, не був реалізований. Піврічні дебати та гострі дискусії у Верховній Раді навколо зазначеного проекту завершилися безрезультатно. У відповідь, 31 травня Л. Кучма прийняв рішення провести 28 червня 1995 року всеукраїнське опитування громадської думки з питань довіри громадян Президентові і Верховній Раді.⁶¹ Такі дії глави держави призвели до нестандартного в політичній історії України кроку – укладення 8 червня 1995 р. Конституційного Договору між Верховною Радою України і Президентом України про основні засади організації та функціонування державної влади та місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України протягом 1995–1996 років (далі – Договір).⁶² Таким чином, до прийняття нового Основного Закону було знято протистояння між главою держави і парламентом. «Ця угода на цілий рік припинила суперечки навколо розподілу влад та їхніх повноважень і дала можливість інтенсивно працювати над проектом Основного Закону»,⁶³ – зазначив Л. Кучма.

Відповідно до цього конституційного документа, Президент суттєво зміцнив свою владу, однак його повноваження були дещо меншими, ніж в ініційованому ним Законі «Про державну владу і місцеве самоврядування в Україні», що був відхилений.

Договором було створено жорстку вертикаль державної виконавчої влади. Президент України став главою держави і главою державної виконавчої влади, яку здійснював через очолювані ним Уряд та систему центральних і місцевих органів виконавчої влади. Статтею 24 Договору за Президентом закріплювалися такі повноваження щодо інших органів виконавчої влади: створення, реорганізація і ліквідація міністерств, відомств, інших центральних та місцевих органів державної виконавчої влади; призначення та звільнення з посад керівників цих органів; скасування актів центральних і місцевих органів державної виконавчої влади, а також актів органів виконавчої влади Автономної Республіки Крим у разі їх невідповідності Конституції, законам України, а також указам і розпорядженням Президента України. Для проведення реформ главі держави було надано право видавати укази з питань економічної реформи, не врегульовані чинним законодавством, що мали діяти до прийняття відповідних законів.

61 Про проведення опитування громадської думки з питань довіри громадян України Президентові України та Верховній Раді України : Указ Президента України від 31 трав. – 1995 р. // Волинь. – 1995. – 6 черв. – С. 1.

62 Конституційний договір між Верховною Радою України та Президентом України про основні засади організації та функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України // Відом. Верхов. Ради України. – 1995. – № 18. – Ст. 133.

63 Кучма Л. Про найголовніше / Л. Кучма. – К. : УСПП. – 1999. – С. 113.

Обласні та районні Ради позбавлялися виконавчих органів, натомість знову було відновлено інститут обласних та районних державних адміністрацій. У липні глава держави затверджує указ про місцеві державні адміністрації.⁶⁴ Голови державних адміністрацій та їх заступники призначалися на посади і звільнялися з посад Президентом України. Відповідно до статті 46 Договору головами місцевих державних адміністрацій призначалися обрані голови обласних і районних Рад.

7 липня 1995 р. Указом Президента України Л. Кучми голову Волинської обласної Ради Б. Клімчука призначено головою Волинської обласної державної адміністрації.⁶⁵ Таким чином він почав суміщати дві посади: «Скільки часу я буду поєднувати дві посади – голови Ради й облдержадміністрації, від мене не залежить і це триватиме доти, поки не буде розмежувань», – зазначив Борис Петрович.⁶⁶

29 липня п'ята позачергова сесія обласної Ради прийняла рішення про ліквідацію виконавчого комітету обласної Ради, а також секретаріату обласної Ради. Рада прийняла рішення «Про ліквідацію відділів, управлінь, комітету, інспекцій та служби облвиконкому». Було визначено, що ці структурні підрозділи облвиконкому безпосереднього підпорядкування мали здійснювати свої функції до формування відповідних управлінь та відділів облдержадміністрації та підпорядковуються у цей період голові облдержадміністрації.⁶⁷ Таким чином, виконавчі функції від обласної Ради знову перейшли до облдержадміністрації. У результаті цього кроку, представницький орган регіону, як і раніше, залишався без виконавчої структури, що суттєво обмежувало його роль у системі публічної влади. Така ж модель публічної влади запроваджувалась і на районному рівні.

Протягом липня-серпня відбулися призначення голів районних державних адміністрацій, якими стали діючі голови відповідних районних Рад.

Зважаючи на встановлені Договором повноваження Президента, Україна стала фактично президентською республікою. Однак Договір, який, на думку Л. Кучми, «певним чином дав можливість зберегти керованість державного механізму, започаткувати цілісність державної політики на основі принципу поділу влади, стимулювати конституційний процес»,⁶⁸ усе ж остаточно не розв'язав проблем у стосунках між законодавчою владою та главою держави (виконавчою владою). Таким чином, на період до прийняття Основного Закону держави Договір став своєрідним вектором переходу України до президентсько-парламентської форми правління.

Підводячи підсумки 1995 р., голова обласної Ради і облдержадміністрації Б. Клімчук, якого журналісти краю вже третій рік поспіль визнали людиною року на Волині, висловився про непродуману постанову Верховної Ради України, згідно якої ліквідовувалися всі позабюджетні фонди області. На його думку,

64 Про обласні, Київську та Севастопольську міські, районні, районні у містах Києві та Севастополі державні адміністрації : Указ Президента України від 24 лип. 1995 р. № 640/95 // Уряд. кур'єр. – 1995. – 27 лип. – С. 9.

65 Про призначення Б. Клімчука головою Волинської обласної державної адміністрації : Указ Президента України від 7 лип. 1995 р. // Волинь. – 1995. – 11 лип. – С. 1.

66 Пахолок Л. Влада мусить дбати про людей / Л. Пахолок // Волинь. – 1995. – 18 лип. – С. 2.

67 Пахолок Л. Облвиконком ліквідовано, утворено облдержадміністрацію / Л. Пахолок // Волинь. – 1995. – 1 серп. – С. 1.

68 Україна є. Україна – буде! : доп. Президента України Леоніда Кучми на урочистих зборах з нагоди 5-ї річниці незалежності України 23 серп. 1996 р. // Уряд. кур'єр. – 1996. – 29 серп. – С. 4.

це був удар по місцевому самоврядуванню. У зв'язку з цим він підтримав ідею утворення двопалатного парламенту, у верхній палаті якого всі області були б представлені однаковою кількістю сенаторів.⁶⁹

Підписання угоди про створення транскордонного об'єднання Єврорегіон «Буг»

З метою активізації розвитку соціально-економічних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших зв'язків сусідніх регіонів трьох держав, трьох народів, які об'єднані спільними етнічними і культурними коренями, 29 вересня 1995 р. у м. Луцьку було створене транскордонне об'єднання Єврорегіон «Буг». Його підписали керівники чотирьох польських воєводств: Люблінського (Е. Хунк), Хелмського (М. Чихош), Тарнобжезького (П. Ставови), Замостьського (С. Рапа) і Волинської області (Б. Клімчук). У травні 1998 р. до цього об'єднання приєдналася Білорусь, відповідно додалися нові території: Брестська область та польське Бялоподляське воєводство. Після завершення польської територіальної реформи 1999 р. кількість членів Єврорегіону зменшилася до трьох: Брестська та Волинська області, Люблінське воєводство. 12 травня 2000 р. в якості асоційованих членів до цього об'єднання доєдналися Сокальський та Жовківський райони Львівської області.

Пріоритети стратегії розвитку Єврорегіону «Буг» включали:

- розбудову кордонів і облаштування прикордонної інфраструктури;
- реконструкцію існуючих та будівництво нових автомобільних доріг; спорудження супутніх об'єктів транспортної інфраструктури;
- реалізацію природоохоронних заходів на прикордонних територіях;
- проведення соціально орієнтованої діяльності, спрямованої на забезпечення прав та інтересів найбільш вразливих верств населення;
- створення бази даних з метою розповсюдження різнопланової інформації про регіон;

⁶⁹ Данилюк В. Влада – як жінка: трішечки любиш, трішечки боїшся, хочеш, щоб була трішечки іншою... / В. Данилюк // Віче. – 1996. – 1 берез. – С. 3.

- формування сприятливого бізнес-середовища через розширення мережі спеціалізованих інституцій.⁷⁰

Як згодом зазначив В. Дмитрук: «Створення Єврорегіону “Буг” мало на меті пом’якшити негативні наслідки існування національних кордонів та забезпечити сприятливі умови для налагодження продуктивних тривалих контактів між громадянами, підприємствами, органами державної влади, неурядовими організаціями, розташованими на прикордонних територіях України, Польщі та Білорусі. Нами керувало розуміння необхідності й потреби спільного вирішення соціальних та економічних проблем».⁷¹

7 березня 1996 р. Верховна Рада визнала повноваження П. Германчука – Міністра фінансів України, обраного по Старовижівському виборчому округу № 72. Вакантне депутатське місце з’явилося внаслідок трагічної загибелі у результаті дорожньо-транспортної пригоди на трасі Ковель-Брест 8 жовтня 1995 р. народного депутата України В. Корнелюка. Слід зазначити, що волинська влада цілковито підтримувала саме цього кандидата, в надії фінансової підтримки Волині.

19 березня відбулося пікетування облдержадміністрації національно-патріотичними силами, на якому було оприлюднено текст звернення до голови облради та облдержадміністрації Б. Клімчука. Серед вимог – скликання сесії обласної Ради для визнання вояків УПА учасниками Другої світової війни, оприлюднення детальної інформації про розподіл коштів позабюджетного Фонду обласної Ради за два останні роки, а також вимога відставки першого заступника голови облдержадміністрації В. Заремби, заступника голови облдержадміністрації М. Косенка та начальника облсільгосппродуправління В. Науменка.

9 квітня 1996 р. на восьмій сесії обласної Ради було обговорено проект Конституції України, який 11 березня схвалила Конституційна комісія України. У ньому передбачалося функціонування двопалатного парламенту – Національних зборів України, верхня палата якого (Сенат) формується на основі рівного представництва від кожної адміністративно-територіальної одиниці. Свою позицію щодо запровадження двопалатного парламенту Президент України Л. Кучма обґрунтовував так: «У цьому разі між теперішньою палатою депутатів і Президентом з’явився б авторитетний і неупереджений посередник – представники регіонів, обрані від усіх територій за принципом рівного представництва. Це підвищило б роль регіонів, зменшило кількість суто провокаційних, популістських рішень, які приймаються лише для того, щоб в інтересах будь-якої політичної сили загострити ситуацію в країні. Адже порівняно з представниками партій регіональні лідери звичайно більш прагматичні й конструктивні... Якби був прийнятий проект Конституції у тій редакції, яку ми збиралися виносити на референдум, сьогодні ми жили б у більш сильній і благополучній країні».⁷²

Систему територіального устрою мали складати Автономія Крим, області, райони, міста, селища й села. Повноваження Автономії Крим мали визначатися не Конституцією, а статутом. Міста Київ і Севастополь наділялися спеціальним

70 Єврорегіон «Буг» [Електронний ресурс] // Волинська облдержадміністрація. – Режим доступу : http://www.voladm.gov.ua/index.php?option=com_k2&view. – Назва з екрана.

71 Простопчук В. Коли збігаються губні приголосні / В. Простопчук // Віче. – 2000. – 2 листоп. – С. 2.

72 Кучма Л. Про найголовніше / Л. Кучма. – К. : УСПП, 1999. – С. 119–121.

статусом, який визначав закон.⁷³ Щодо моделі публічної влади, то цей проект суттєво відрізнявся від проекту 1993 р., зокрема в частині звуженого формату місцевого самоврядування. В областях і районах виконавчу владу мали здійснювати глави відповідних держадміністрацій, які наділялися правом зупиняти рішення органів місцевого самоврядування із мотивів їхньої невідповідності Конституції та законам, з одночасним зверненням до суду про визнання їх нечинними. Місцеве самоврядування залишалося в існуючому стані, тобто без виконавчих органів на регіональному рівні.

У своєму виступі голова обласної Ради Б. Клімчук зазначив: «Єдине суттєве зауваження до статті 131 проекту Конституції України стосується відсутності в системі адміністративно-територіального устрою України такої одиниці як сільрада. Якби це технічний недогляд, то його можна поправити. Якщо щось інше, то це автоматично веде до необхідності такої реформи на місцях, вартість і наслідки якої я не берусь оцінювати навіть приблизно. Вважаю, що це негативно вплине на організацію місцевого самоврядування, формування та діяльність його органів на рівні села...

До недалекого минулого змушує вертатися нас положення проекту Конституції про те, що голова районної та обласної Ради обирається Радою і очолює її виконавчий апарат. Це вже у нас було у 1992–1994 роках. Я розумію тезу, що вирішення політично непростих питань завжди досягається шляхом компромісу, але двічі наступати на граблі все-таки і не розумно і надто дорого.

На мою думку, найкраще хоча б у цьому столітті зупинитися на досягнутому статусі розподілу функцій між органами державної виконавчої влади і місцевого самоврядування та закріпити у новій Конституції України нинішні принципи їх утворення...»⁷⁴

За результатами обговорення було вирішено в цілому схвалити проект Конституції України та просити Верховну Раду України врахувати пропозиції та зауваження, висловлені депутатами Волинської обласної Ради.⁷⁵

На цій сесії було затверджено програму економічного і соціального розвитку області на 1996 рік та обласний бюджет на 1996 рік.

73 Конституція України : проект, схвалений Конституційною комісією України 11 березня 1996 року // Уряд. кур'єр. – 1996. – 21 берез. – С. 6.

74 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 270, арк. 23–24.

75 Там само, арк. 11.

2.2. Місцеве самоврядування у конституційному статусі

Прийняття 28 червня 1996 р. Конституції України передбачало істотні зміни в організації та здійсненні державної влади та місцевого самоврядування. Слід зазначити, що всі восьмеро народних депутатів України від Волині – А. Бутейко, К. Ващук, П. Германчук, М. Жулинський, Л. Лук'яненко, А. Мостиський, О. Скіпальський, Р. Чап'юк – голосували за Основний Закон.

З ухваленням 28 червня 1996 р. Конституції України місцеве самоврядування отримало конституційний статус, стало однією із засад конституційного ладу нашої держави. У ст. 140 Основного Закону місцеве самоврядування визначалося як право територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання в сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста – самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів. Місцеве самоврядування здійснюється територіальною громадою в порядку, встановленому законом, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування: сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі комітети, тобто шляхом представницької демократії. Представницьким органом місцевого самоврядування є виборний орган (рада), що складається з депутатів і відповідно до закону наділяється правом представляти інтереси територіальної громади і приймати від її імені рішення. До представницьких органів відносяться сільські, селищні, міські, районні, обласні ради.

Аналіз положень Конституції України дає підстави визначити, що в основу національної моделі місцевого самоврядування покладено «громадівську» концепцію, за якою вона розглядається як автономна щодо державної влади форма публічної влади територіальної громади, що самостійно вирішує питання місцевого значення незалежно обраними (створеними) представницькими органами влади; її первинними суб'єктами є громади як самостійне джерело публічної влади, яка не належить державі. «Територіальна громада», як ключова складова прийнятої системи місцевого самоврядування, підтвердила «громадівську» модель місцевого самоврядування в Україні. Парадигма саме цієї концепції найбільшою мірою сприяє формуванню суспільних (позадержавних) відносин на засадах самоврядування, самовиявлення інтересів і волі окремих індивідів та їх об'єднань – необхідної умови становлення громадянського суспільства та адекватно відповідає сучасному етапу розвитку Української держави у напрямі просування до демократії та європейських цінностей. Місцеве самоврядування, хоча й не є елементом механізму держави, проте відповідно до діючих законів України, має суттєвий вплив на функціонування місцевих органів виконавчої влади. Так, згідно зі статтею 143 Конституції України органам місцевого самоврядування можуть надаватися законом окремі повноваження органів виконавчої влади.⁷⁶

На підтвердження такого висновку вказують такі положення Основного Закону:

- а) органи місцевого самоврядування України не включені до системи органів державної влади (статті 5, 19, 37, 38, 47, 55, 56, 71, 143);

⁷⁶ Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верхов. Ради України 28 черв. 1996 р. – К. : Преса України, 1997. – С. 69.

- б) місцеве самоврядування в Україні визнається, а не надається державою (ст. 7);
- в) місцеве самоврядування в Україні гарантується державою (ст. 7);
- г) служба в органах місцевого самоврядування розглядається як самостійний вид публічної служби (ст. 38);
- г) місцеве самоврядування визначається як право територіальної громади самостійно вирішувати питання місцевого значення (ст. 140);
- д) права місцевого самоврядування захищаються в судовому порядку (ст. 145).⁷⁷

Таким чином, Конституція України вказує на місцеве самоврядування як одну з демократичних основ системи управління суспільством, важливу складову публічної влади – самостійну форму реалізації народовладдя, а територіальну громаду визначає основним суб'єктом початком місцевого самоврядування. При цьому соціально-філософський підхід розглядає місцеве самоврядування як своєрідний вид соціальної самоорганізації населення, а політико-правовий – як форму народовладдя, спосіб вирішення питань місцевого (локального) значення. Звідси місцеве самоврядування можна окреслити, як соціальний феномен, специфічне соціально-політичне явище, що передбачає: а) самостійне вирішення населенням питань місцевого значення; б) організаційне відокремлення у системі управління суспільством; в) різноманітність організаційних форм здійснення місцевого самоврядування; г) відповідність повноважень місцевого самоврядування матеріально-фінансовим ресурсам території.⁷⁸

Суттєвим чинником, який вказує на функціонування різних за своєю сутністю влад, є Конституція України. Зокрема ст. 5 визначає, що народ здійснює владу як безпосередньо, так і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування.⁷⁹ Відповідно державна влада хоча і є основним, але не єдиним засобом реалізації політичної влади. Суспільство, у рамках якого функціонує державний організм, бере участь у вирішенні питань місцевого значення шляхом утворення органів самоврядування, які наділяються законом відповідною компетенцією та матеріально-фінансовими ресурсами.

Основним Законом в обласних та районних радах виконавчі органи не передбачалися. Здійснення виконавчо-розпорядчих функцій через процедуру делегування повноважень покладалося на районні та обласні місцеві державні адміністрації, що заклало перманентний недосконалий механізм функціонування публічної влади на регіональному та субрегіональному рівнях. Практика делегованих повноважень дає можливість виконавчій владі тримати місцеве самоврядування під постійним контролем, адже саме від її рішень залежить розподіл місцевих ресурсів та наявності в регіоні інфраструктури. Узагалі, делегування повноважень місцевого самоврядування державним органам з наукової точки зору є нонсенсом, адже декларування права на місцеве самоврядування на практиці

77 Малиновський В. Природа та поняття муніципальної влади / В. Малиновський // Людина і політика. – 2008. – № 1. – С. 76.

78 Малиновський В. Я. Муніципальна влада – іманентний елемент політичної системи демократичного суспільства / В. Я. Малиновський // Демократичний розвиток України. Матеріали конф. 36. наук. праць. – К. : Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова, 2006. – С. 312.

79 Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верхов. Ради України 28 черв. 1996 р. – К. : Преса України, 1997. – С. 4.

окреслюється обов'язком власноруч це право обмежувати.⁸⁰ Наслідком такої суперечності є «проблематичність» взаємовідносин між райдержадміністраціями та органами місцевого самоврядування на рівні сіл, селищ і міст районного значення, а також між облдержадміністраціями та органами місцевого самоврядування міст обласного значення й обласними радами.

Таким чином, вся виконавча складова зосередилася у місцевих державних адміністраціях. У результаті, на субрегіональному та регіональному рівнях публічне управління здійснюється не органами місцевого чи регіонального самоврядування, а районними та обласними державними адміністраціями, що суттєво послабило інститут муніципальної влади на цих рівнях. Натомість місцеві державні адміністрації отримали невинувато широке повноваження, результатом чого стало фактичне привласнення державою більшості за своєю природою самоврядних повноважень.

З іншого боку, статус місцевих державних адміністрацій також має суттєві вади. Зокрема, вони підзвітні та підконтрольні радам за здійснення делегованих повноважень, а також є підзвітними радам при виконанні програм соціально-економічного і культурного розвитку, місцевих бюджетів. Голови місцевих держадміністрацій щорічно звітують перед відповідними радами з питань виконання бюджету, програм соціально-культурного розвитку території і делегованих повноважень. Рада може висловити недовіру голові місцевої держадміністрації, на підставі чого, з урахуванням пропозицій Кабінету Міністрів України, Президент України приймає рішення і дає раді обґрунтовану відповідь. Якщо недовіру голові висловили дві третини від складу ради, глава держави приймає відставку голови місцевої державної адміністрації.

Таким чином, місцеві державні адміністрації несуть подвійну відповідальність (перед державою і перед місцевою територіальною громадою), виконуючи функції представника центру на місцях і функції із забезпечення життєдіяльності відповідної території. Така функціональна роздвоєність місцевих державних адміністрацій, коли при прийнятті управлінських рішень необхідно враховувати як інтереси держави, так і інтереси територіальних громад, значно ускладнює оптимальне виконання їхніх функціональних повноважень. Особливістю конституційної владної моделі на регіональному рівні є те, що місцеві органи виконавчої влади створюються й діють не з метою здійснення контрольно-наглядових функцій щодо законності діяльності органів місцевого та регіонального самоврядування, як у європейських державах, а перебирають на себе основний обсяг повноважень з управління відповідними територіями. Фактично існуюча система публічної влади на обласному та районному рівнях реалізується через систему політичного та економічного двовладдя.

Зазначена владна модель заклала її суттєву невідповідність європейській сутності місцевого самоврядування, невід'ємною ознакою якої є наявність власної адміністрації, підпорядкованої та підзвітної обраним представницьким органам. Ради змушені делегувати свої виконавчі повноваження місцевим держадміністраціям, що з наукової та політико-правової точок зору є нонсенсом, адже

80 Малиновський В. Я. Концептуальні засади трансформації територіальної організації влади України: регіональний та місцевий рівні : дис. ... доктора політ. наук : 23.00.02 / Малиновський Валентин Ярославович. – Луцьк, 2011. – С. 251.

суперечило не лише Європейській хартії місцевого самоврядування, а й визначенню, сформульованому в самій Конституції України.

Закладений в Основному Законі механізм публічної влади не ліквідував так званого «роздвоєння» регіональної влади та не сприяв формуванню ефективного механізму надання населенню повноцінних публічних послуг. Такий підхід консервував в Україні централізовану модель виконавчої влади з неповноцінним місцевим самоврядуванням, що свідчило про відсутність у тогочасної політичної еліти України прагнення продовжити курс на демократизацію всіх сфер суспільного життя та побудову громадянського суспільства, які неможливі без проведення процесів децентралізації і деконцентрації та з паралельним роздержавленням місцевого самоврядування на основі принципу субсидіарності.

Незважаючи на те, що обласні та районні ради мають іншу, ніж сільські, селищні, міські ради природу, у Конституції не передбачалося запровадження регіонального самоврядування, що не відповідало парадигмі муніципальної влади, європейській практиці та консервувало невідповідність юридичного та фактичного стану самоврядування на регіональному рівні.

Через те, що Основний Закон не визнавав наявності обласних та районних громад, не розглядаючи населення області, району як суб'єктів місцевого самоврядування, відповідно вони не можуть виступати представницькими органами обласних та районних громад. Районні та обласні ради були конституційовані не як органи регіонального самоврядування, а як органи місцевого самоврядування, «що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст».⁸¹ Така політично-правова суперечність, закладена в Конституції, потребує відповідного розв'язання, пов'язаного з упровадженням повноцінного регіонального самоврядування, що матиме на меті сприяння розвитку регіону, в тому числі розвитку його інфраструктури, покращення інвестиційного клімату та привабливості регіону. Воно зумовлене не так спільними інтересами мешканців, як інтересами держави щодо розвитку регіонів та їх інтеграцією в європейський політико-адміністративний та економічний простір. Відповідно органи регіонального самоврядування, на відміну від органів місцевого самоврядування, не є представниками спільних інтересів громад, а представниками регіональної спільноти.⁸²

Відповідно сформована в Україні система територіальної організації влади не відповідає континентальній європейській моделі публічної влади на місцевому та регіональному рівнях та не стала запорукою забезпечення оптимального узгодження загальнонаціональних цілей та інтересів з особливостями розвитку та потребами територій. У контексті європейського вектору розвитку України, коли саме регіони стають головними факторами державного та міждержавного спілкування, існування регіонального самоврядування стає дієвим запобіжним механізмом від тенденцій федералізму, адже дає можливість гармонійного поєднання унітаризму з регіональними ініціативами, коли центр є чутливим до всіх складових держави, а регіонам надані дієві механізми впливу на прийняття дер-

81 Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верхов. Ради України 28 черв. 1996 р. – К. : Преса України, 1997. – С. 67.

82 Малиновський В. Я. Регіональне самоврядування: зарубіжна та національна практика / В. Я. Малиновський // Актуальні проблеми держ. упр. на сучасному етапі державотворення : матеріали IV наук. – прак. конф., 16–17 груд. 2010 р. – Луцьк : Волиньполіграф, 2010. – С. 108.

жавних рішень (формування центральних органів державної влади, право законодавчої ініціативи, право висловлювати свою точку зору при підготовці планів розвитку територій, право вимагати референдум стосовно конституційних законів тощо). Зокрема, у країнах із суттєвими регіональними відмінностями запровадження регіонального самоврядування стало ефективним запобіжним заходом щодо розколу держав (Іспанія, Італія).

Запроваджена в Україні модель організації публічної влади кардинально відрізнялася від процесів, що проходили в той час у колишніх соціалістичних країнах, що взяли курс на децентралізацію державної влади та формування дієвого місцевого та регіонального самоврядування, а, відповідно, дієвого громадянського суспільства. У зазначеному контексті повчальним для України є досвід сусідньої Польщі, котра успішно та динамічно завершила у 1999 р. адміністративно-територіальну реформу. Фундаментальними принципами здійснюваних у цій країні реформ були децентралізація та субсидіарність. Запроваджений у цій країні устрій демонструє раціональність розподілу владних повноважень та компетенцій між трьома рівнями самоврядування – гміною, повітом та воеводством. Результатом проведеної трансформації у Польщі стало створення держави нового типу, яка служить своїм громадянам і, спираючись на самоврядні інституції та громадянське суспільство, дає можливість формувати й контролювати органи публічної влади.

Відповідно до положень Конституції, 6 вересня 1996 р. Указом Президента України Л. Кучми Б. Клімчука було призначено головою Волинської обласної державної адміністрації. На своїй першій прес-конференції у якості голови він висловив незадоволення роботою Рожищенського та Ківерцівського районів, м. Нововолинська, а також окремих керівників управлінь облдержадміністрації та повідомив про кадрові зміни в цих органах.⁸³ Також Борис Петрович представив журналістам нового державного службовця – начальника управління захисту прав споживачів Г. Кожевнікова – лідера Волинської організації УРП.

У 1996–1997 роках економічна ситуація в області, як і у всій державі, була надзвичайно важкою. Страйкували вчителі, закривалися заклади культури, не працювали заводи і фабрики, перебували в агонії колгоспи. Погіршувався життєвий рівень населення, зростало невдоволення людей. Найбільш болючою проблемою була заборгованість із виплат зарплат працівникам бюджетної сфери. Зокрема, станом на 1 січня 1997 р. на Волині цей борг становив 58 млн грн.⁸⁴ Дійшло до того, що державні службовці Волинської облдержадміністрації, включаючи Б. Клімчука та його заступників, змушені були піти у неоплачувані відпустки в середньому на 30 календарних днів через відсутність коштів на зарплату.⁸⁵ Авторитет влади впав до низького рівня, терпіння народу дійшло до критичної межі, за якою міг бути соціальний вибух. Голова обласної Ради і облдержадміністрації Б. Клімчук був незадоволений роботою окремих керівників районів і міст. Зокрема, на зустрічі з журналістами він зазначив: «Маневицький район... Пан Нечипорук уже вичерпав свій ресурс... Навіть машина ламається від напруженої роботи, а що вже казати про живу людину!»⁸⁶

83 Прес-конференція Бориса Клімчука // Досвітня зоря. – 1996. – 13 верес. – С. 1.

84 Данилюк В. Область прокидається від летаргічного сну / В. Данилюк // Віче. – 1997. – 18 верес. – С. 7.

85 Бліц-факс // Віче. – 1997. – 13 берез. – С. 5.

86 Данилюк В. Область прокидається від летаргічного сну / В. Данилюк // Віче. – 1997. – 18 верес. – С. 7.

У серпні Президент України «за станом здоров'я» звільнив С. Нечипорука з посади голови Маневицької райдержадміністрації. Однак він залишився на посаді голови районної Ради. Новим головою райдержадміністрації був призначений Л. Кричкевич, який працював головою правління КСП «Світанок» с. Боровичі.

Про стан справ у Ковелі Б. Клімчук виразився так: «Ковель... Місто сьогодні фактично не управляється... Величезну кількість питань доводиться вирішувати безпосередньо на обласному рівні. Я ніколи не скаржився, що маю мало владних повноважень. Але міська Рада Ковеля бажає, щоб пан Семенюк і надалі залишався на посаді міського голови».⁸⁷ Однак усі спроби облдержадміністрації звільнити міського голову зазнали поразки. Так, на одній із сесій, де ставилося питання про дострокове позбавлення повноважень міського голови, А. Семенюк зазначив: «Вже цілий рік йде моє моральне й політичне цькування. Сьогодні просто антиморально виставляти одного тільки Семенюка. Хочу закинути докір облдержадміністрації за неухвалу до міськвиконкому, за те, що не було конкретної допомоги нам у роботі».⁸⁸ Після цього лише дев'ять депутатів проголосувало за його відставку з посади. Однак це не зняло напруги у стосунках між двома посадовими особами. Робота А. Семенюка постійно піддавалася критиці з боку голови облдержадміністрації за безробіття, затримку з виплати заробітних плат, інші «проколи». Дійшло до того, що на зустрічі з депутатами Ковельської міської Ради Б. Клімчук запропонував А. Семенюку роботу за фахом у Турійську. На це голова Ковельської Ради у своєму інтерв'ю зазначив: «Сьогодні спрацьовує теза – краще нічого не робити, ніж щось робити. Я знаю, що на даному етапі я буду боротись до кінця, відстоювати те, що я робив і роблю. Усі рішення і розпорядження, підписані мною, приймалися для поліпшення життєдіяльності міста, тому я готовий їх відстоювати і за все відповідати. А ті помилки, які старанно вишукують численні перевірки, буду виправляти, хоч в нинішніх умовах це неймовірно важко – росте хвиля невдоволення сферою “бюджетників” і в сфері комунального господарства... Якщо брати до уваги показники роботи міст, то Ковель йде на рівні або на 2-му місці після Луцька. Виконавча влада в Ковелі здатна справитися з поставленою роботою».⁸⁹

4 вересня 1996 р. розпочалося пікетування сесії Нововолинської міської ради вчителями міста під гаслами: «Голодний вчитель – поганий вчитель», «Діти вчителя хочуть їсти». Згодом до них приєдналися медики, інші бюджетники, пенсіонери. Невдоволені безініціативністю голови міської Ради, вони вимагали відставки П. Присяжного та стабілізації соціально-політичної ситуації в місті. 17 вересня 1996 р. у Нововолинську під головуванням першого заступника голови Ради В. Сапожнікова (П. Присяжний перебував у лікарні) відбулася «історична» позачергова сесія міської Ради. Її унікальність полягала в тому, що на ній було прийняте рішення № 18/1 «Про хід виконання рішення міської Ради від 07.06.96 № 17/1 “Про соціально-політичний стан у місті у зв'язку з невиклатою заробітної плати і пенсій”», у п. 6 якого йшлося: «У зв'язку з тим, що допомога обласних державних органів у подоланні кризової ситуації на підприємствах

87 Данилюк В. Область прокидається від летаргічного сну / В. Данилюк // Віче. – 1997. – 18 верес. – С. 7.

88 Гаврилюк Я. Опозиція ковельського мера зазнала поразки / Я. Гаврилюк // Волинь. – 1997. – 18 листоп. – С. 1.

89 Бураковська І. Анатолій Семенюк: «Дай Бог допрацювати до кінця року...» / І. Бураковська // Віче. – 1997. – 10 квіт. – С. 6.

міста є малоефективною, а також враховуючи, що значна частина міського майна є власністю організацій, розташованих на території Львівської області, керуючись ст. 69 і 74 Конституції України, провести міський референдум про приєднання Нововолинська до Львівської області. Строки референдуму визначити додатково».⁹⁰ Справа у тому, що управління Львівсько-Волинського вугільного тресту у той час знаходилося у Червонограді сусідньої області, відповідно народилася ідея, що якщо Нововолинськ адміністративно буде належати до Львівської області, то це вирішить проблему виплати зарплати шахтарям. У наші дні можна з іронією поставитися до цієї ситуації, разом з тим, варто лише уявити безвихідь того часу, що спонукала до прийняття представницьким органом міста такого авантюрного рішення. Щоправда, через два дні, після роздумів щодо нереальності свого рішення, депутати змінили свою позицію та призупинили дію цього пункту. Натомість зобов'язали міськвиконком розробити до 17 жовтня «реальну програму виходу міста з кризи», узгодити її з облдержадміністрацією і внести на затвердження міської ради, а також представити новий склад виконкому, здатний виконати цю програму. Однак, розробляти таку програму було нікому, адже міський голова П. Присяжний перебував у лікарні, а рішення депутатів було лише перекладанням відповідальності на виконком та його голову.

Під час розгляду цього питання багато депутатів звинувачували обласну владу за неухвагу до проблем Нововолинська. Зокрема депутат І. Софронюк зазначив: «Ціле місто з вини державних мужів піддається примусовим експериментам на виживання. Обласна влада замість реальної допомоги заявляє: вибрали – маєте! Пропоную поряд із місцевим самоврядуванням утворити міську адміністрацію, щоб вона підпорядковувалася обласній, і обидві ділили відповідальність».⁹¹

Після комплексної перевірки діяльності Нововолинської міської Ради, облдержадміністрацією була дана незадовільна оцінка діяльності голови та виконкому. 22 жовтня XX сесія Нововолинської міської Ради за ініціативою депутатів А. Величка та І. Софронюка висловила недовіру міському голові П. Присяжному та виконкому (15 депутатів з 18), лише один депутат підтримав міського голову. На це очільник міста відповів: «Я шкодую, що сьогодні так і не було поставлене питання виходу міста з кризи».⁹² У своєму Зверненні до мешканців міста і селища Жовтневого «Про соціально-економічну та політичну ситуацію в Нововолинську» він зазначив: «Вважаю хибною позицію депутатів міськради, які не вважають себе відповідальними разом з головою і виконкомом за соціально-економічну ситуацію, що склалася у місті. Висловлення мені недовіри шляхом таємного голосування є вислідом бажання розрядити ситуацію через офірність голови... Перекоаний, що подальші рішення міської Ради, які виходять за її компетенцію, не додадуть їй авторитету, а окремі, на предмет змін у територіально-адміністративному устрої щодо приналежності міста, можуть потягнути і достроковий розпуск міськради Верховною Радою і вимагають скасування».⁹³

90 Держархів Волинської обл., ф. Р-2298, оп. 1, спр. 1051, арк. 7–8.

91 Чому ситуація у Нововолинську найгірша? // Народна рада. – 1996. – 27 верес. – С. 4.

92 Камишнікова Н. Змова / Н. Камишнікова // Народна рада. – 1996. – 25 жовт. – С. 5.

93 Присяжний П. В. Звернення до мешканців міста і селища «Про соціально-економічну та політичну ситуацію в Нововолинську» / П. В. Присяжний // Народна рада. – 1996. – 1 листоп. – С. 5.

Однак ситуація у місті не поліпшувалася, запропоновані облдержадміністрацією конкретні заходи виходу міста з глибокої кризи не були реалізовані. Все це врешті змусило П. Присяжного 31 жовтня подати у відставку із займаної посади. У своїй заяві сесії міської Ради він зазначив: «Зваживши на соціально-економічну і політичну ситуацію в Нововолинську, зумовлену відсутністю в міському бюджеті коштів на забезпечення найголовніших потреб життєдіяльності міста, а також на безстроковий страйк працівників освіти з вимогою повної виплати заробітної плати, та враховуючи мій стан здоров'я, я достроково складаю повноваження голови Нововолинської міської Ради і виконкому».⁹⁴

Сесія Нововолинської міської Ради задовольнила заяву про дострокове припинення П. Присяжним повноважень голови міської Ради та її виконкому і поклала виконання обов'язків голови на першого заступника голови міської Ради В. Сапожнікова до кінця скликання міської Ради. Ця дострокова відставка голови міської Ради (міста обласного значення) стала першою в історії місцевого самоврядування Волині. На щастя, В. Сапожніков в апараті міської Ради працював при п'яти міських головах: був заступником, першим заступником, а тому мав достатній досвід управління містом.

Коментуючи цю відставку, голова Луцької міської Ради А. Кривицький зазначив: «На передвиборних баталіях він, наприклад, проголошував якісь романтичні ідеї, а потім побачив, що будні зовсім інші. От колишній мер Нововолинська Павло Присяжний. Обіцяв спорудити тролейбусну лінію! Але він, мабуть, не знав, що тролейбусна лінія – це не лише дроти, підвішені до стовпів. Тому й не має у Нововолинську ні тролейбусної лінії, на мера Павла Присяжного...»⁹⁵

Голова Нововолинської міської ради В. Сапожніков

Схожа ситуація склалася і в Ківерцівському районі, де головою райдержадміністрації працював ще один представник демократичних сил Г. Павленко. Зокрема, надзвичайна ситуація склалася в селі Озерце цього району, де назрівав селянський бунт. Він був пов'язаний з діяльністю голови правління АПТ «Волинь» О. Гандзюка – ставленика голови райдержадміністрації. Селянами був вчинений акт непокори представникам органів юстиції та міліціонерам, які приїхали забрати майно господарства як компенсацію за аварію, вчинену автомобілем, в салоні якої їхав О. Гандзюк.⁹⁶

Доведені до відчаю тривалою невиплатою пенсій, зарплат та соціальних виплат, п'ять сотень ківерчан, в основному вчителі та лікарі, 16 березня 1998 р. здійснили піший похід з Ківерець до Луцька. Вони відмовилися зустрітися з головою облдержадміністрації Б. Клімчуком, який приїхав до районного центру,

94 Місто залишилось без голови // Народна рада. – 1996. – 1 листоп. – С. 1.

95 Данилюк В. Мер і надалі діятиме рішуче! / В. Данилюк // Віче. – 1997. – 6 берез. – С. 6.

96 Данилюк В. Селянський бунт – 2? / В. Данилюк // Віче. – 1998. – 2 квіт. – С. 4.

і рушили до стін облдержадміністрації. У сесійній залі обласної Ради відбулася тривала розмова, в ході якої Борис Петрович пояснив ситуацію із затримкою виплат і «пообіцяв, що докладе всіх зусиль, щоб справи в Ківерцівському районі покращились, а через місяць знову зустрінеться з представниками освіти, медицини, пенсіонерами і разом з головами райдержадміністрації та міськради розповість, що зроблено для виплат заборгованого».⁹⁷ Після цієї надзвичайної події голова Ківерцівської райдержадміністрації Г. Павленко написав заяву про звільнення із займаної посади.

Конфліктна ситуація була і у Володимир-Волинському районі, де між головою райдержадміністрації В. Фальчуком і міським головою П. Мамедовим склалися напружені стосунки. Міський голова з цього приводу в одному з інтерв'ю зазначив: «Стосовно співпраці міста і району. Вся справа в тому, що і тут Володимир Юхимович кривить душею. Бо звернень від керівництва району про якусь співпрацю за чотири роки до міської ради так і не було. Ні стосовно створення асоціацій, ні стосовно вирішення інших питань».⁹⁸

Кризова ситуація з виплатами заробітної плати і погашенням заборгованості по ній за 1996–1997 роки (тільки по місту Луцьку заборгованість із зарплати досягла 5 млн 600 тис. грн)⁹⁹ змусила голову облдержадміністрації та голів міських рад (міст обласного значення) прийняти Звернення до Верховної Ради України і Кабінету Міністрів України з проханням максимально прискорити процес прийняття Державного бюджету на 1997 р. з передбаченням у ньому коштів на зазначені цілі, а також Звернення до працівників освіти, охорони здоров'я, культури, інших бюджетних галузей з проханням «утриматися від проведення акцій протесту, пов'язаних з погашенням заборгованості по виплаті заробітної плати».¹⁰⁰ Однак бюджет м. Луцька був прийнятий лише у кінці вересня 1997 р., що ще більше ускладнювало проблему.

Замість конкретного вирішення цих питань, окремі народні депутати України прагнули здобути дешевий авторитет у виборців. Зокрема, народний депутат України від Волині Р. Чап'юк вніс на розгляд сесії Верховної Ради проект Закону про часткове припинення виплати заробітної плати в органах влади України. Ця ініціатива депутата, що не мала аналогів у практиці парламентаризму, була популістською акцією, політичною виставою голови обласної організації СелПУ. За результатами розгляду вона не була підтримана Верховною Радою.

На сесії обласної Ради 25 березня 1997 р. голова обласної Ради та облдержадміністрації Б. Клімчук звітував про свою роботу. У звітній доповіді він зазначив: «Більш як на 12 відсотків знизилося промислове виробництво та на 21,2 відсотка сільськогосподарське. Особливо скоротилося виробництво товарів широкого вжитку, які в більшості дають наповнення бюджету. До бюджету області надійшло 136 млн грн податків, зборів та інших обов'язкових платежів, що становить лише 87,7 відсотка до розрахунків річних призначень».¹⁰¹ Звіт був 50 депутатами із 53 зареєстрованих на сесії затверджений.

97 Гупало С. До влади з вимогами / С. Гупало // Вільним шляхом. – 1998. – 21 берез. – С. 1.

98 Юрчук А. Хто сіє вітер... / А. Юрчук // Слово правди. – 1998. – 20 січ. – С. 1.

99 Вербич В. «Треба об'єднатися в партію лучан» / В. Вербич // Луцький замок. – 1997. – 7 серп. – С. 3.

100 Звернення до Верховної Ради України і Кабінету Міністрів України; Звернення до працівників освіти, охорони здоров'я, культури, інших бюджетних галузей // Луцький замок. – 1997. – 13 лют. – С. 1.

101 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 275, арк. 15.

Також на цій сесії було прийняте рішення про визнання ОУН-УПА воюючою стороною у Другій світовій війні, а її ветеранів – борцями за волю і незалежність України на території Волині. Доручено облдержадміністрації (П. Онищуку) у двомісячний термін розробити Положення про реалізацію цього рішення і внести на розгляд наступної сесії обласної ради. Вирішено повторно надіслати до Верховної Ради відповідні звернення з цього питання.¹⁰²

Рішенням обласної Ради № 11/7 від 30 липня 1997 р. було затверджено склад комісії з питань розгляду матеріалів про визначення статусу ветеранів ОУН-УПА та Положення про неї. Утвореній комісії доручалося спільно з райдержадміністраціями, міськвиконкомом та Волинським крайовим братством ОУН-УПА імені Кліма Савура розглянути документи щодо визначення статусу ветеранів ОУН-УПА і подати пропозиції голові облдержадміністрації для прийняття рішення про встановлення відповідних пільг, а також підтвердити правомірність раніше прийнятих звернень Волинської обласної Ради щодо становлення національно-визвольного руху українського народу 30–50 років. Головою комісії, що складалася з 16 членів, було затверджено першого заступника начальника управління культури облдержадміністрації В. Малиновського, заступниками голови комісії – начальника управління соціального захисту населення облдержадміністрації Л. Воронюк та голову комісії обласної ради з питань поновлення прав реабілітованих Г. Нікітіна. Завданням комісії було вивчення заяв, документів громадян, які проживали на території Волинської області, про те, що вони були учасниками національно-визвольної боротьби в роки Другої світової війни та в роки опору в Західній Україні, з метою надання їм статусу «Учасник боротьби ОУН-УПА» або «Інвалід ОУН-УПА».¹⁰³

Конституція України лише у загальних рисах визначила систему органів державної влади та місцевого самоврядування. Практичне застосування муніципального механізму стало можливим з прийняттям 12 червня 1997 р. Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», котрий визначив систему та гарантії місцевого самоврядування в Україні, засади організації та діяльності, правового статусу і відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування. На основі конституційних положень у ст. 2 Закону дається більш детальне нормативне визначення цього інституту публічної влади: «Місцеве самоврядування в Україні – це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання в сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста – самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України».¹⁰⁴

Неузгодженості окремих положень основоположних законодавчих актів – Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» та Закону України «Про місцеві державні адміністрації» призвели до конкуренції компетенцій місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, накладок і дублювання функцій, а відповідно й втручання одних органів у справи інших, до невизначеності у ключових питаннях територіальної організації влади на міс-

102 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 275, арк. 73.

103 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 277, арк. 119–123.

104 Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 трав. 1997 р. № 280/97-ВР // Офіц. вісн. України. – 1997. – № 25. – Ст. 20.

цях. Так, проаналізувавши зазначені закони, С. Телешун зробив висновки, що значна частина повноважень органів місцевого самоврядування і повноважень місцевих державних адміністрацій дублюються: 16 функцій – повністю, 12 – частково.¹⁰⁵ Автори монографії зазначають, що відповідно до законодавства дублюються майже 80 повноважень цих органів.¹⁰⁶

Недосконале законодавство та політичне протистояння керівників місцевих державних адміністрацій та рад, яке мало і має місце у багатьох регіонах України, породжують численні конфлікти між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, що вкрай негативно позначається на економічному розвитку адміністративно-територіальних утворень, призводить до поглиблення диспропорцій у територіальній структурі національної економіки та в соціальній сфері регіонів. Зазначені суперечності виникають через різне розуміння суб'єктами публічної влади меж виконання своїх функцій. Особливою гострото зазначені питання набули у стосунках між райдержадміністраціями та районними радами; облдержадміністраціями та обласними радами, містами обласного підпорядкування. Найбільш проблемними серед них стали такі: питання статусу комунальної власності або власності територіальних громад, бюджетних відносин, взаємовідносин органів та посадових осіб виконавчої влади та місцевого самоврядування тощо. Якщо до цього додати протиріччя інтересів центру (загальнодержавних інтересів) з інтересами населення регіонів і територіальних громад, то видається, що існуюча в Україні модель організації місцевої влади становить складну проблему для поступального руху держави. Однією з найбільш слабких її сторін, на думку окремих науковців, є символічність повноважень місцевого самоврядування поряд з недемократичним призначенням на посади голів державних адміністрацій.¹⁰⁷

11 вересня 1997 р. Україна без будь-яких застережень ратифікувала Європейську Хартію місцевого самоврядування, котра з 1 січня 1998 р. стала частиною національного законодавства. Ці політико-правові акти значною мірою заклали основи запровадження демократичної моделі місцевого самоврядування, зумовили визнання прав територіальних громад на самоврядування та створили правові норми інституціалізації муніципальної влади як самостійного виду публічної влади в Україні.¹⁰⁸

Зважаючи на положення Конституції України, поєднання посад голови місцевої державної адміністрації та голови ради не допускалося. Однак голова облдержадміністрації та окремі голови райдержадміністрацій (наприклад, у Володимир-Волинському районі В. Фальчук, який склав із себе повноваження голови районної ради лише напередодні місцевих виборів у 1998 р.¹⁰⁹) продовжували поєднання цих посад. Проти такої практики виступила обласна організація НРУ,

105 Телешун С. Структурні елементи вертикалі політичної влади і державного управління та органи місцевого самоврядування / С. Телешун // Право України. – 2001. – № 6. – С. 29.

106 Адміністративно-територіальний устрій України. Історія. Сучасність. Перспективи / [В. С. Куйбіда, В. П. Павленко, В. А. Яцюк та ін.]; під заг. ред. О. В. Турчинова. – К. : Секретаріат КМУ, 2009. – С. 117

107 Телешун С. Структурні елементи вертикалі політичної влади і державного управління та органи місцевого самоврядування / С. Телешун // Право України. – 2001. – № 6. – С. 30.

108 Батанов О. В. Місцеве самоврядування в політичній системі України: історія, проблеми, перспективи / О. В. Батанов // Часоп. Київського ун-ту права. – 2004. – № 1. – С. 41.

109 Михальчук А. Є бюджет, прапор і герб, але не буде референдуму / А. Михальчук // Слово правди. – 1998. – 6 лют. – С. 4.

розпочавши пікетування приміщень облдержадміністрації та обласної прокуратури. Однак, висуванець НРУ – заступник голови обласної Ради та голова обласної організації НДП С. Шевчук після пікетування у вересні 1997 р. волинськими рухівцями приміщення обласної Ради висловив публічне подивування щодо поведінки депутата облради О. Харченка, який на недавній сесії виступав за скорочення управлінського апарату, а тепер, наполягаючи на розмежуванні повноважень голови облдержадміністрації та голови обласної Ради за півроку до нових місцевих виборів, фактично виступає за його розширення.¹¹⁰

Обласна прокуратура двічі вносила на розгляд депутатів обласної Ради подання щодо вирішення цієї проблеми. Однак, посилаючись на юридичну колізію, коли Основний Закон забороняє таке поєднання, а перехідні положення до Конституції – ні, депутати відхилили ці подання, навіть не включали їх до порядку денного. На їхню думку, проблема зникне автоматично після нових виборів, коли буде обраний новий голова обласної ради.

На дванадцятій сесії обласної Ради, що відбулася 4 листопада 1997 р., було прийняте рішення про вступ Волинської обласної Ради в Українську асоціацію місцевих та регіональних влад. На цій сесії також було затверджено символіку Волинської області: Прапор і Герб. Це рішення стало результатом співпраці Українського геральдичного товариства (УГТ), Волинського відділення УГТ, Волинського товариства краєзнавців та Геральдичної комісії облдержадміністрації (див. рис. 2.1).

Згідно рішення обласної Ради Прапор Волинської області являє собою полотнище з розмірами (співвідношенням сторін) 5 до 7. В центрі на червоному (колір стиглої вишні) тлі рівнораменний хрест білого (срібного) кольору, що торкається кінцями країв прапора (т. зв. фіксований). У правому верхньому куті розміщено один із найдавніших варіантів історичних хрестів Волині XV–XVIII ст. (т. зв. лапчастий).

Герб Волині являє собою щит із заокругленою нижньою частиною, у червоному полі білий (срібний) хрест. Хрест, широко вживаний у геральдиці, є символом життя, а також символізує християнство та оборону віри Христової. Червона барва означає хоробрість, мужність, безстрашність, любов людини до свого Творця, готовність віддати життя за Бога і батьківщину. Біла – чистоту і непорочність.¹¹¹

На XIII позачерговій сесії обласної Ради, що відбулася 22 листопада, на пропозицію Центральної виборчої комісії було утворено п'ять одномандатних виборчих округів для виборів народних депутатів України від Волинської області у 1998 році. Конфігурація окремих округів виглядала доволі дивною. Наприклад, одна частина Турійського району входила до Володимир-Волинського виборчо-

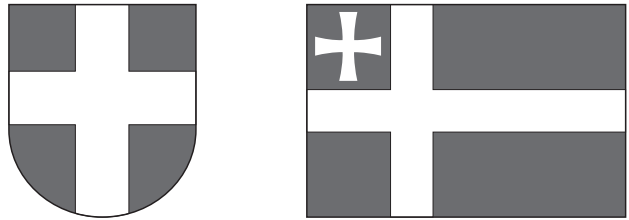

Рис. 2.1. Герб і Прапор Волинської області

110 Пирожик О. Чому з'явилися рухівські пікети? / О. Пирожик. – Віче. – 1997. – 4 верес. – С. 2.

111 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 278, арк. 84–89.

го округу, а інша – до Горохівського; невелика частина м. Луцька входила до Горохівського виборчого округу.¹¹²

Сесія також затвердила Положення про зміст, опис та порядок використання нової символіки області. У ньому, зокрема, зазначалося, що «використання Прапора і Герба Волинської області у комерційній, рекламній, інформаційній діяльності проводиться лише з дозволу обласної Ради або уповноваженого нею органу на визначених ними умовах. Порядок використання символіки органами державної виконавчої і представницької влади визначається розпорядженням голови обласної державної адміністрації. Самовільне використання символіки для вказаних цілей не допускається».¹¹³

25 грудня відбулася XIV сесія обласної Ради, на якій було обговорено новий Закон про місцеві вибори. Голова Ради Б. Клімчук зазначив: «Якщо Президент підпише Закон в такому вигляді, який проголосований у Верховній Раді, то Україна, мабуть, матиме найдовший бюлетень для голосування в світі! Адже в списку може бути до 600 кандидатів на 60 місць депутатів обласної Ради... Як нормальний виборець зможе розібратися, де йому шукати підходящого кандидата?»¹¹⁴

Передбачене рівне представництво районів і міст в обласній Раді. Я ніяк не можу погодитися з тим, що Луцьк буде представлений, скажімо, трьома депутатами, і Шацький район – теж трьома депутатами! При всій повазі до жителів Шацького району, вони ж і самі знають, скільки виборців живе в них, а скільки в обласному центрі... Врахуйте, що в області приблизно однакова кількість жителів міст і сіл! Виходить, що половина волинян буде представлена 12 депутатами, а друга половина – 48-ма! Мабуть, такий закон – розрахунок на сільський електорат, який може підтримати лівих».¹¹⁵

На XV сесії обласної ради, що відбулася 30 січня 1998 р., було визначено загальний склад обласної ради наступного скликання у кількості 80 депутатів. За результатами розгляду цього питання Б. Клімчук направив відповідного листа Голові Верховної Ради України О. Морозу. У ньому, за дорученням більшості депутатів обласної ради, він звертався з проханням невідкладно переглянути статтю 5 Закону України «Про вибори місцевих рад та сільських, селищних, міських голів», якою, «на думку міських (міст обласного значення) голів при визначенні складу ради, що має обиратися 29 березня 1998 р., ущемлюються інтереси міст та їх жителів».¹¹⁶ На цій сесії також було утворено обласну виборчу комісію з виборів депутатів обласної ради, яку очолив Г. Нікітін.

Остання XVI сесія обласної ради другого скликання пройшла 9 квітня 1998 року. На ній було затверджено звіт про виконання обласного бюджету за 1997 рік. Завершилася остання сесія подякою голови обласної ради Б. Клімчука усім депутатам за добру роботу упродовж чотирьох років та загальним фотографуванням усіх депутатів.

112 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 279, арк. 10–11.

113 Там само, арк. 14.

114 Данилюк В. Голосуй – не голосуй, все одно... депутати будуть нові / В. Данилюк // Віче. – 1998. – 1 січ. – С. 4.

115 Данилюк В. Чи стануть обласна та районні ради великим колгоспом? / В. Данилюк // Віче. – 1998. – 29 січ. – С. 9.

116 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 287, арк. 167.

ДЕПУТАТИ ОБЛАСНОЇ РАДИ (1994–1998 рр.)

№ Виборчого округу	Місто, район	Прізвище та ініціали депутата	Партійність	Період повноважень депутата
1	м. Луцьк	Кожевніков Г. Г.	УРП	1994–1998
2	м. Луцьк	Харченко О. І.	НРУ	1994–1998
3	м. Луцьк	Пенько В. Л.	УРП	1994–1998
4	м. Луцьк	Луговий С. А.	УРП	1994–1998
5	м. Луцьк	Пхиденко С. С.	КПУ	1994–1998
6	м. Луцьк	Корсак І. Ф.	п/п	1994–1998
7	м. Луцьк	Качмар М. І.	п/п	1994–1998
8	м. Луцьк	Аршулік М. А.	п/п	1994–1998
9	м. Луцьк	Шевчук С. В.	п/п	1994–1998
10	м. Луцьк	Поха А. А.	п/п	1994–1998
11	м. Володимир-Волинський	Гінайло М. А.	п/п	1994–1998
12	м. Володимир-Волинський	Мамедов П. Г.	УРП	1994–1998
13	м. Ковель	Бачук Б. П.	п/п	1994–1998
14	м. Ковель	Вельма М. Г.	п/п	1994–1998
15	м. Ковель	Семенюк А. В.	п/п	1994–1998
16	м. Ковель	Журахівський О. Г.	п/п	1994–1998
17	м. Нововолинськ	Дембицький П. В.	НРУ	1994–1998
18	м. Нововолинськ	Присяжний П. В.	НРУ	1994–1998
19	м. Нововолинськ	Семикін В. В.	НРУ	1994–1998
20	Володимир-Волинський	Діброва В. Г.	п/п	1994–1998
21	Володимир-Волинський	Демещенко В. Д.	СелПУ	1994–1998
22	Горохівський	Навроцький Ф. К.	п/п	1994–1998
23	Горохівський	Грудзевич І. Т.	п/п	1994–1998
24	Горохівський	Притулюк Р. В.	СелПУ	1994–1998
25	Іваничівський	Стаднік А. П.	п/п	1994–1998
26	Іваничівський	Бородчук М. В.	п/п	1994–1998
27	Камінь-Каширський	Домарецький В. П.	п/п	1994–1998
28	Камінь-Каширський	Шпарик Р. І.	п/п	1994–1998
29	Камінь-Каширський	Вовк І. І.	СелПУ	1994–1998
30	Ківерцівський	Новаківський І. К.	п/п	1994–1998
31	Ківерцівський	Павленко Г. І.	п/п	1994–1998
32	Ківерцівський	Грицюк А. П.	СелПУ	1994–1998
33	Ківерцівський	Слижук М. В.	п/п	1994–1998
34	Ковельський	Борисюк П. Г.	п/п	1994–1998
35	Ковельський	Карпюк В. В.	п/п	1994–1998
36	Ковельський	Науменко В. Ю.	п/п	1994–1998

№ Виборчого округу	Місто, район	Прізвище та ініціали депутата	Партійність	Період повноважень депутата
37	Локачинський	Усик С. В.	п/п	1994–1998
38	Локачинський	Біскуп П. І.	п/п	1994–1998
39	Луцький	Дмитрук В. П.	п/п	1994–1998
40	Луцький	Кравчук О. Ф.	УРП	1994–1998
41	Луцький	Мазурик М. Ф.	п/п	1994–1998
42	Любешівський	Горщар П. О.	СелПУ	1994–1998
43	Любешівський	Чесак І. Й. Шумик О. П.	КПУ п/п	1994–1994 1995–1998
44	Любомльський	Мохнюк П. У.	п/п	1994–1998
45	Любомльський	Онщук П. О.	п/п	1994–1998
46	Любомльський	Борисюк В. С.	п/п	1994–1998
47	Маневицький	Ковальчук С. О.	п/п	1994–1998
48	Маневицький	Фурів І. І.	п/п	1994–1998
49	Маневицький	Зарубич І. М.	п/п	1994–1998
50	Ратнівський	Струк В. М.	п/п	1994–1998
51	Ратнівський	Сахно В. Г.	п/п	1994–1998
52	Ратнівський	Круглій М. П.	п/п	1994–1998
53	Рожищенський	Білий В. Г.	п/п	1994–1998
54	Рожищенський	Умша В. Я.	СелПУ	1994–1998
55	Рожищенський	Літвінчук В. А.	п/п	1994–1998
56	Старовижівський	Логін П. О.	п/п	1994–1998
57	Старовижівський	Пецентій В. П.	п/п	1994–1998
58	Турійський	Шибя Б.П.	ДемПУ	1994–1998
59	Турійський	Бучинський В. М.	п/п	1994–1998
60	Шацький	Ткачук О. І.	п/п	1994–1998

Джерело: Таблиця складена автором особисто

**ГОЛОВИ МІСЬКИХ (МІСТ ОБЛАСНОГО ЗНАЧЕННЯ)
ТА РАЙОННИХ РАД (1994–1998 рр.)**

№ п/п	Місто, район	Прізвище та ініціали	Партійність	Роки перебування на посаді
1	м. Луцьк	Кривицький А. Ф.	п/п	1994–1998
2	м. Ковель	Семенюк А. В.	п/п	1994–1998
3	м. Нововолинськ	Присяжний П. В. Сапожніков В. Б.	НРУ п/п	1994–1996 1996–1998
4	м. Володимир-Волинський	Мамедов П. Г.	УРП	1994–1998
5	Володимир-Волинський район	Фальчук В. Ю.	п/п	1994–1998
6	Горохівський район	Якимчук Г. В.	п/п	1994–1998
7	Іваничівський район	Стаднік А. П.	п/п	1994–1998
8	Камінь-Каширський район	Кухтей Р. А.	п/п	1994–1998
9	Ківерцівський район	Павленко Г. І.	п/п	1994–1998
10	Ковельський район	Карпюк В. В.	п/п	1994–1998
11	Локачинський район	Загорський В. І.	п/п	1994–1998
12	Луцький район	Луцик І. С.	АПУ	1994–1998
13	Любешівський район	Шукалович О. І.	п/п	1994–1998
14	Любомльський район	Склянчук В. М.	п/п	1994–1998
15	Маневицький район	Нечипорук С. І.	п/п	1994–1998
16	Ратнівський район	Струк В. М.	п/п	1994–1998
17	Рожищенський район	Літвінчук В. А.	АПУ	1994–1998
18	Старовижівський район	Гайдук В. М.	п/п	1994–1998
19	Турійський район	Шибя Б. П.	ДемПУ	1994–1998
20	Шацький район	Вовк М. М.	п/п	1994–1998

Джерело: Таблиця складена автором особисто

Список використаних джерел і літератури

ДЖЕРЕЛА

1. Адміністративно-територіальний устрій України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua/zakon/new/ADM/d01.rtf>. – Назва з екрана.
2. Державна служба в цифрах 2010. – К. : Головне управління державної служби України, 2010. – 27 с.
3. Держархів Волинської обл., ф. Р-2298, оп. 1, спр. 1051, 241 арк.
4. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 253, 131 арк.
5. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 254, 262 арк.
6. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 258, 250 арк.
7. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 260, 335 арк.
8. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 269, 53 арк.
9. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 270, 243 арк.
10. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 275, 205 арк.
11. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 277, 187 арк.
12. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 278, 178 арк.
13. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 279, 33 арк.
14. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 287, 206 арк.
15. До виборців Волині // Народна трибуна. – 1994. – 6 лип. – С. 1.
16. До виборців Волині // Народна трибуна. – 1994. – 11 черв. – С. 1.
17. Закон України про вибори депутатів і голів сільських, селищних, районних, міських, районних у містах, обласних Рад : прийнятий на дев'ятій сесії Верховної Ради України дванадцятого скликання 24 лют. 1994 р. – К. : Право, 1994. – 48 с.
18. Звернення до Верховної Ради України і Кабінету Міністрів України; Звернення до працівників освіти, охорони здоров'я, культури, інших бюджетних галузей // Луцький замок. – 1997. – 13 лют. – С. 1.
19. Звернення до виборців Волині // Народна трибуна. – 1994. – 18 черв. – С. 1.
20. Інформаційне повідомлення // Справедливість. – 1994. – 24 черв. – С. 1.
21. Конституційний договір між Верховною Радою України та Президентом України про основні засади організації та функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України // Відом. Верхов. Ради України. – 1995. – № 18. – Ст. 133.
22. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верхов. Ради України 28 черв. 1996 р. – К. : Преса України, 1997. – 80 с.
23. Конституція України : проект, схвалений Конституційною комісією України 11 березня 1996 року // Уряд. кур'єр. – 1996. – 21 берез. – С. 5–9.
24. Малиновський В. Я. Концептуальні засади трансформації територіальної організації влади України: регіональний та місцевий рівні : дис. ... доктора політ. наук : 23.00.02 / Малиновський Валентин Ярославович. – Луцьк, 2011. – 445 с.
25. Обрані голови Рад // Волинь. – 1994. – 12 лип. – С. 1.
26. Обрані голови Рад // Волинь. – 1994. – 30 черв. – С. 1.
27. Основні положення передвиборної програми кандидатів у депутати від Луцької міської організації Компартії України // Справедливість. – 1994. – 17 черв. – С. 2.
28. Повідомлення // Волинь. – 1994. – 30 черв. – С. 1.
29. Присяжний П. В. Звернення до мешканців міста і селища «Про соціально-економічну та політичну ситуацію в Нововолинську» / П. В. Присяжний // Народна рада. – 1996. – 1 листоп. – С. 5.
30. Про державну владу і місцеве самоврядування в Україні : проект Конституційного закону України // Волинь. – 1994. – 10 груд. – С. 2.
31. Про забезпечення керівництва структурами державної виконавчої влади на місцях : Указ Президента України від 6 серп. 1994 р. № 430/94 // Уряд. кур'єр. – 1994. – 11 серп. – С. 2.

32. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 трав. 1997 р. № 280/97-ВР // Офіц. вісн. України. – 1997. – № 25. – Ст. 20.
33. Про обласні, Київську та Севастопольську міські, районні, районні у містах Києві та Севастополі державні адміністрації : Указ Президента України від 24 лип. 1995 р. № 640/95 // Уряд. кур'єр. – 1995. – 27 лип. – С. 9.
34. Про Президента Української РСР : Закон Української РСР від 5 лип. 1991 р. // Відом. Верхов. Ради. – 1991. – № 33. – Ст. 446.
35. Про призначення Б. Климчука головою Волинської обласної державної адміністрації : Указ Президента України від 7 лип. 1995 р. // Волинь. – 1995. – 11 лип. – С. 1.
36. Про проведення опитування громадської думки з питань довіри громадян України Президентів України та Верховній Раді України : Указ Президента України від 31 трав. – 1995 р. // Волинь. – 1995. – 6 черв. – С. 1.
37. Про Раду регіонів : Указ Президента України від 20 верес. 1994 р. № 534 // Уряд. кур'єр. – 1994. – 22 верес. – С. 2.
38. Про формування місцевих органів влади і самоврядування : Закон України від 3 лют. 1994 р. № 3917-ХІІ // Відом. Верхов. Ради України. – 1994. – № 22. – Ст. 144.
39. Результати голосування по виборах голови обласної Ради // Народна трибуна. – 1994. – 29 черв. – С. 1.
40. Рух закликає їх підтримати // Волинь. – 1994. – 25 черв. – С. 2.
41. Рух протестує // Народна трибуна. – 1994. – 11 черв. – С. 2.
42. Україна є. Україна – буде! : доп. Президента України Леоніда Кучми на урочистих зборах з нагоди 5-ї річниці незалежності України 23 серп. 1996 р. // Уряд. кур'єр. – 1996. – 29 серп. – С. 4.
43. Шановні виборці Нововолинського округу!

ЛІТЕРАТУРА

44. Адміністративно-територіальний устрій України. Історія. Сучасність. Перспективи / [В. С. Куйбіда, В. П. Павленко, В. А. Яцюк та ін.]; під заг. ред. О. В. Турчинова. – К. : Секретаріат КМУ, 2009. – 616 с.
45. Александрович М. В. Чорновіл критикує Закон про вибори і газету «Волинь» / М. Александрович // Волинь. – 1994. – 19 листоп. – С. 1.
46. Батанов О. В. Місьцеве самоврядування в політичній системі України: історія, проблеми, перспективи / О. В. Батанов // Часоп. Київського ун-ту права. – 2004. – № 1. – С. 39–43.
47. Безсмертний Р. Адміністративно-територіальна реформа: що це таке? / Р. Безсмертний // Експрес. – 2005. – 29–31 лип. – С. 14.
48. Бліц-факс // Віче. – 1997. – 13 берез. – С. 5.
49. Богданьок В. Відверто, без недомовок / В. Богданьок // Волинь. – 1994. – 2 черв. – С. 1.
50. Бураковська І. Анатолій Семенюк: «Дай Бог допрацювати до кінця року...» / І. Бураковська // Віче. – 1997. – 10 квіт. – С. 6.
51. Вербич В. Облвиконкомівська команда сформована. «Камо грядеши?» / В. Вербич // Народна трибуна. – 1994. – 6 груд. – С. 1.
52. Вербич В. «Треба об'єднатися в партію лучан» / В. Вербич // Луцький замок. – 1997. – 7 серп. – С. 3.
53. Вербич В. «Я радий з самим чортом співпрацювати, аби була користь», вважає перша посадова особа в області / В. Вербич // Народна трибуна. – 1994. – 30 груд. – С. 1.
54. Гаврилюк Я. Опозиція ковельського мера зазнала поразки / Я. Гаврилюк // Волинь. – 1997. – 18 листоп. – С. 1.
55. Генерал української армії // Волинь. – 1994. – 17 листоп. – С. 1.
56. Гонюкова Л. В. Суспільно-політичні об'єднання: теорія і практика : [навч. – метод. посіб.] / Л. В. Гонюкова, Б. М. Максимець. – К. : Генеза, 2009. – 240 с.
57. Гуменюк Н. Депутатів названо. Мера доведеться обирати ще раз / Н. Гуменюк // Народна трибуна. – 1994. – 29 черв. – С. 2.
58. Гупало С. До влади з вимогами / С. Гупало // Вільним шляхом. – 1998. – 21 берез. – С. 1.

59. Данилюк В. Влада – як жінка: трішечки любиш, трішечки боїшся, хочеш, щоб була трішечки іншою... / В. Данилюк // Віче. – 1996. – 1 берез. – С. 3.
60. Данилюк В. Голосуй – не голосуй, все одно... депутати будуть нові / В. Данилюк // Віче. – 1998. – 1 січ. – С. 4.
61. Данилюк В. Климчук розпочав і повинен виграти! / В. Данилюк // Молода Волинь. – 1994. – 17 черв. – С. 1–2.
62. Данилюк В. Мер і надалі діятиме рішуче! / В. Данилюк // Віче. – 1997. – 6 берез. – С. 6.
63. Данилюк В. Область прокидається від летаргічного сну / В. Данилюк // Віче. – 1997. – 18 верес. – С. 7.
64. Данилюк В. Портрет депутата від волинського тата / В. Данилюк // Молода Волинь. – 1994. – 8 лип. – С. 4.
65. Данилюк В. Селянський бунт – 2? / В. Данилюк // Віче. – 1998. – 2 квіт. – С. 4.
66. Данилюк В. Чи стануть обласна та районні ради великим колгоспом? / В. Данилюк // Віче. – 1998. – 29 січ. – С. 9.
67. Єврорегіон «Буг» [Електронний ресурс] // Волинська облдержадміністрація. – Режим доступу : http://www.voladm.gov.ua/index.php?option=com_k2&view. – Назва з екрана.
68. Камишнікова Н. Змова / Н. Камишнікова // Народна рада. – 1996. – 25 жовт. – С. 5.
69. Камишнікова Н. Кривицький хоче в Луцьку зробити все по-людськи! / Н. Камишнікова // Народна справа. – 1994. – 8 лип. – С. 4–5.
70. Кучма Л. Про найголовніше / Л. Кучма. – К. : УСПП, 1999. – 352 с.
71. Левко Лук'яненко – народний депутат України // Волинь. – 1994. – 22 листоп. – С. 1.
72. Малиновський В. Природа та поняття муніципальної влади / В. Малиновський // Людина і політика. – 2008. – № 1. – С. 73–81.
73. Малиновський В. Я. Муніципальна влада – іманентний елемент політичної системи демократичного суспільства / В. Я. Малиновський // Демократичний розвиток України. Матеріали конф. – К. : Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова, 2006. – С. 310–315.
74. Малиновський В. Я. Регіональне самоврядування: зарубіжна та національна практика / В. Я. Малиновський // Актуальні проблеми держ. упр. на сучасному етапі державотворення : матеріали IV наук. – прак. конф., 16–17 груд. 2010 р. – Луцьк : Волиньполіграф, 2010. – С. 108–110.
75. Малиновський В. Я. Територіальна організація влади України: концептуальні засади трансформації : [монографія] / В. Я. Малиновський. – Луцьк : СПД Гадяк Ж. В., 2010. – 451 с.
76. Михальчук А. Є бюджет, прапор і герб, але не буде референдуму / А. Михальчук // Слово правди. – 1998. – 6 лют. – С. 4.
77. Місто залишилось без голови // Народна рада. – 1996. – 1 листоп. – С. 1.
78. «Нам тепер – не до виборів» // Народна трибуна. – 1994. – 25 трав. – С. 2.
79. Народний Рух України закликає підтримати на виборах 20 листопада 1994 р. // Народна справа. – 1994. – 18 листоп. – С. 5.
80. Пахолок Л. Альтернативи будуть не скрізь / Л. Пахолок // Волинь. – 1994. – 28 трав. – С. 2.
81. Пахолок Л. Влада мусить дбати про людей / Л. Пахолок // Волинь. – 1995. – 18 лип. – С. 2.
82. Пахолок Л. Облвиконком ліквідовано, утворено облдержадміністрацію / Л. Пахолок // Волинь. – 1995. – 1 серп. – С. 1.
83. Пахолок Л. Полегшити людям життя / Л. Пахолок // Волинь. – 1994. – 23 черв. – С. 1–2.
84. Пирожик О. Чому з'явилися рухівські пікети? / О. Пирожик // Віче. – 1997. – 4 верес. – С. 2.
85. Пирожик О. Чомуми бідні? Бодурні... / О. Пирожик // Волинь. – 1994. – 24 листоп. – С. 2.
86. Політична боротьба чи фізична розправа? // Народна справа. – 1994. – 12 серп. – С. 3.
87. Поляк А. Вдячний усім, хто мене підтримав / А. Поляк // Народна трибуна. – 1994. – 11 черв. – С. 5.
88. Прес-конференція Бориса Клімчука // Досвітня зоря. – 1996. – 13 верес. – С. 1.

89. Простопчук В. Коли збігаються губні приголосні / В. Простопчук // Віче. – 2000. – 2 листоп. – С. 2.
90. Романюк С. Прогноз соціально-економічних наслідків проведення реформи адміністративно-територіального устрою / С. Романюк // Проблеми трансформації територіальної організації влади : зб. матеріалів та док. / наук. ред. М. Пухтинський. – К. : Атіка, 2005. – С. 442–444.
91. Сидько В. Не бажано ходити у школу для простаків / В. Сидько, В. Данилюк // Молода Волинь. – 1994. – 17 черв. – С. 4.
92. Соціально-економічний розвиток регіонів України / [В. І. Луговий, М. К. Орлатий, О. Г. Осауленко та ін.]. – К. : НАДУ, 2005. – 583 с.
93. Телешун С. Структурні елементи вертикалі політичної влади і державного управління та органи місцевого самоврядування / С. Телешун // Право України. – 2001. – № 6. – С. 28–31.
94. Ткачук А. З історії реформ адміністративно-територіального устрою України 1907–2009 роки / Ткачук А., Ткачук Р., Ганущак Ю. – К. : Леста, 2009. – 128 с.
95. Хотимчук Є. Віталій Заремба. Колективний портрет кандидата на посаду голови обласної Ради народних депутатів / Є. Хотимчук // Волинь. – 1994. – 23 черв. – С. 2.
96. Чому ситуація у Нововолинську найгірша? // Народна рада. – 1996. – 27 верес. – С. 4.
97. Юрченко О. Двоє на дистанції... Хто буде першим – визначать лучани! // Народна справа. – 1994. – 1 лип. – С. 4–5.
98. Юрчук А. Хто сіє вігер... / А. Юрчук // Слово правди. – 1998. – 20 січ. – С. 1.
99. Як голосували лучани // Волинь. – 1994. – 24 листоп. – С. 1.

Розділ 3. Третє скликання (1998–2002 рр.)

Вступне слово
голови Волинської обласної Ради
В. Дмитрука

У 1998–2002 роках депутати облради вперше довірили мені очолити представницький орган влади області. Це був період стабілізації, вирішення багатьох складних питань, закріплення у народногосподарському комплексі тих позитивних тенденцій, які забезпечували сталий розвиток в економічному та соціальному житті Волині.

Завдячуючи тому, що в обласну раду прийшли люди ділові, професійні, прагматично налаштовані, за ці роки вдалось згуртувати депутатський корпус обласної ради, підняти його авторитет і вплив обласної ради. Нам вдалося по діловому, конструктивно вирішувати наш обов'язок і спільно працювати з виконавчою владою, починаючи від рівня облдержадміністрації і до рівня сільської ради. На рівні області та районів ще після виборів 1998 року було взято курс на вирішення соціально-економічних проблем краю у тісній співпраці з органами виконавчої влади. Волинь – це той регіон, де між обласною радою та обласною адміністрацією склалися та підтримувалися нормальні конструктивні стосунки.

У цей період була чітка позиція депутатського корпусу обласної ради на співпрацю з політичними партіями, з громадськими організаціями, максимальне врахування їх думок і пропозицій. Це була можливість не перетворити обласну раду в арену політичної боротьби.

Нам, депутатам обласної ради, вдалося при розгляді найболючіших питань, проблем, які стосувалися наших волинян, приймати правильні, зважені рішення, які були спрямовані на те, щоб забезпечити головну мету – задоволення потреб і наказів виборців. За чотири роки відбулося 23 сесії та прийнято 506 рішень

з питань соціально-економічного розвитку Волині і здійснювався контроль за їх реалізацією. В цих роках закріпилися позитивні тенденції в обсягах виробленої промисловими підприємствами продукції, в капітальному будівництві, будівництві житла, газифікації населених пунктів та житла.

В агропромисловому комплексі прискореними темпами розвивалися особисті господарства населення, розширювалися площі їх землекористування, нарощувалося поголів'я худоби, покращувалася організація заготівлі і збуту сільськогосподарської продукції.

У ці роки продовжувалося структурне реформування освітньої галузі. Оптимізовано мережу навчальних закладів, введено новий перелік спеціальностей, переорієнтовані навчальні плани і програми у вищих навчальних закладах I–IV рівнів акредитації, ПТУ.

У галузі охорони здоров'я продовжувалася робота з дальшого укомплектування медичними кадрами центральних районних та дільничних лікарень, сільських лікарських амбулаторій та ФАПів, зміцнення їх матеріально-технічної бази.

Припинено скорочення мережі культурно-освітніх установ, тривав пошук нових оптимальних моделей організації культурно-просвітницької діяльності.

У 2000–2001 роках були розроблені і затверджені Програма розвитку рибного господарства до 2010 року, Програма розвитку особистих підсобних господарств на 2001–2004 роки. У 2001 р. 21 % громадян або 478 тис. чол. отримали державні акти на право приватної власності на землю.

*Голова Волинської обласної
ради 1998–2002 рр.*

Василь Дмитрук

3.1. Позапартійні ради

14 січня 1998 р. вступив у силу Закон України «Про вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів». Уперше у виборчій практиці України було прийнято нову систему виборів депутатів районної та обласної рад – мажоритарну систему відносної більшості по багатомандатних виборчих округах, межі яких збігалися, відповідно, з межами районів та міст обласного значення. Відповідно до цього закону від кожної адміністративно-територіальної одиниці області (район, місто обласного значення) до складу обласної ради обиралися по чотири депутати. Ураховуючи, що Волинська область складається з двадцяти адміністративно-територіальних одиниць, кількість депутатів, порівняно з попереднім скликанням зросла до 80. Система виборів депутатів сільської, селищної, міської рад, а також сільських, селищних, міських голів залишилася незмінною¹ (див. табл. 3.1).

29 березня 1998 року відбулися вибори до Верховної Ради України, що проходили за новою (змішаною) виборчою системою: половина депутатів (225) обиралися в одномандатних округах на основі відносної більшості, друга половина (225) – за партійними списками у багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі на основі пропорційного представництва. Партії та їх об'єднання мали подолати чотиривідсотковий бар'єр, щоб отримати право на участь у розподілі депутатських мандатів.²

Завдячуючи новій виборчій системі, Верховна Рада оновилася на 60%. Чотиривідсотковий бар'єр зуміли подолати вісім із тридцяти зареєстрованих у багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі партій та партійних блоків: КПУ, НРУ, СПУ-СелПУ «За правду, за народ, за Україну!», ПЗУ, НДП, ВО «Громада», ПСПУ, СДПУ(о).

У Волинській області у голосуванні взяло участь 77,4% виборців. Загалом по області голоси розподілилися так: НРУ – 105 257, АПУ – 90 489, КПУ – 56 245, ПЗУ – 38 329, виборчий блок СПУ-СелПУ – 36 475, НДП – 30 974.³

Депутатами в одномандатних виборчих округах від Волині стали: В. Діброва, К. Ващук, М. Мартиненко, О. Свирида, С. Шевчук. За партійними списками до Верховної Ради пройшли С. Пхиденко – від КПУ та Є. Кирильчук – від виборчого блоку СПУ-СелПУ.

Одночасно із парламентськими проходили вибори депутатів до обласної, міських та районних рад, а також міських голів. Обласна виборча комісія з виборів депутатів обласної ради зареєструвала для участі у виборах депутатів обласної ради 22 суб'єкти: Волинську обласну організацію (далі – ВОО) КПУ, Волинську крайову організацію НРУ, ВОО Української спілки ветеранів Афганістану, ВОО Української партії Справедливість, ВОО Ліберальної партії України, ВОО Всеукраїнського об'єднання «Громада», ВОО СелПУ, ВОО СПУ, ВОО Республіканської Християнської партії України, Волинську обласну профспілкову організацію пра-

1 Про вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів : Закон України від 14 січ. 1998 р. № 14/98 – ВР // Голос України. – 1998. – 24 січ. – С. 6–11.

2 Про вибори народних депутатів України : Закон України від 24 верес. 1997 р. № 541/97-ВР // Уряд. кур'єр : Орієнтир. – 1997. – 25 жовт. – С. 1–13.

3 Найбільше прихильників на Волині – у Народного Руху України // Волинь. – 1998–2 квіт. – С. 2.

цівників освіти і науки, Обласну організацію партії Національно-економічного розвитку України, Асоціацію фермерів Волинської області, ВОО ДемПУ, ВОО УРП, ВОО СДПУ, ВОО Українського товариства сліпих, Федерацію профспілок Волинської області, Волинський обласний Конгрес української інтелігенції, ВОО ПЗУ, ВОО СДПУ(о), ВОО КУН, ВОО ПРП.⁴ Як видно, суб'єктами виборчого процесу стали не лише політичні партії, а й громадські організації області.

Таблиця 3.1

Основні характеристики Закону від 14 січня 1998 року

Закон України «Про вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» № 14/98-Р від 14.01.1998 р.	
Виборча система	Сільські, селищні, міські ради: мажоритарна виборча система відносної більшості по одномандатних виборчих округах, на які поділяється вся територія відповідного села, селища, міста, району в місті. Сільський, селищний, міський голова: мажоритарна виборча система відносної більшості по єдиному одномандатному виборчому округу, межі якого співпадають з межами села, селища, міста. Районні, обласні ради: мажоритарна система відносної більшості по багатомандатних виборчих округах, межі яких співпадають з межами відповідних адміністративно-територіальних одиниць
Термін роботи	4 роки
Обмеження пасивного виборчого права	Громадянин може балотуватися кандидатом тільки однієї ради або кандидатом на посаду голови сільської, селищної та міської ради. Передбачено ценз осілості – сільським, селищним, міським головою може бути обраний громадянин України, який проживає на території відповідного села, селища, міста
Кількісний склад рад	Загальний склад сільської, селищної, міської ради визначається відповідною радою залежно від чисельності населення (від 15 до 120 депутатів). У районних та обласних радах кожна адміністративно-територіальна одиниця, що входить до складу району, області, має однакову кількість депутатів. При цьому загальний склад районної ради не повинен перевищувати 120, а обласної – 200 депутатів.
Право висування кандидатів мають:	– збори громадян за місцем проживання, трудової діяльності або навчання; – місцеві осередки політичних партій; – виборчі об'єднання (блоки); – громадські організації, легалізовані відповідно до законодавства України; – самовисування
Грошова застава	Грошова застава не передбачалася
Визначення переможців виборів	Переможцями вважаються кандидати в депутати та на посаду сільського, селищного, міського голови, які отримали більшість голосів виборців, порівняно з іншими кандидатами

Джерело: Таблиця складена автором особисто

4 Вони братимуть участь у виборах // Волинь. – 1998. – 12 лют. – С. 1.

Конкуренція за депутатські мандати була доволі гострою. На 80 мандатів було зареєстровано 423 кандидати.⁵ Зокрема у Луцькому виборчому окрузі № 1 за чотири місяці змагалися 37 кандидатів, у Ківецівському № 9 – 34, Нововолинському № 4 – 32. Найменша кількість кандидатів була зареєстрована у Турійському виборчому окрузі № 19 – усього вісім.⁶

Як і на попередніх виборах, націонал-демократи продовжили практику поборювання один одного. У цьому зв'язку у пресі зазначалося: «Волинь, мабуть, єдиний у Західній Україні регіон, де політики різних кольорів і відтінків так і не знайшли спільної мови під час підготовки до виборів. На Львівщині, наприклад, йшли одним фронтом Народний рух, Народно-демократична партія, Республіканська християнська партія, Християнсько-демократична партія і Партія “Реформи і порядок”. Така коаліція, зважаючи на наші реалії та персональний склад лідерів обласних організацій, на Волині просто неможлива. І на цьому фоні організованість і дисциплінованість лівих партій варта не лише уваги, а й повинна стати предметом для серйозних рішень на майбутнє. Арифметика проста: об'єднана меншість завжди виграє в роз'єднаній більшості!»⁷

Передбачаючи такий сумний фінал, автор ще у 1997 р. звернувся до представників національно-демократичних сил Волині з відкритим листом, у якому серед іншого йшлося: «Переконаний, що в цій ситуації регіональні організації повинні розпочати процес єднання, якого вже давно чекає український народ. Для цього пропоную створити виборче об'єднання національно-демократичних сил Волині, до якого увійшли б УРП, НРУ, ДемПУ, КУН та патріотичні громадські об'єднання краю. Свою діяльність об'єднання здійснюватиме не під керівництвом якоїсь однієї партії чи лідера, а на основі рівноправного партнерства з врахуванням інтересів кожного члена об'єднання. Єдина виборча платформа, лише один спільний кандидат у кожному окрузі, єдина фракція – ось основа такого об'єднання».⁸

Однак цей заклик не було почуто, як результат – чергове протистояння націонал-демократів між собою, що призвело до їх загальної розгромної поразки: з 80 мандатів вони отримали усього чотири (2 – НРУ, 1 – УРП, 1 – ДемПУ), або 5%. Це стало найгіршим результатом за три скликання обласної ради (наприклад, у попередньому – з 60 мандатів було 12, або 20%). При цьому ліві партії збільшили свою присутність, маючи 7 мандатів (2 – КПУ, 3 – СелПУ, 2 – УПС). Якщо до цього додати 12 мандатів АПУ, 3 – НДП, 1 – ВО «Громада», то представництво правих сил в обласній раді було мінімальним. Новий склад обласної ради характеризувався великою кількістю безпартійних депутатів (53), а також значним представництвом лікарського корпусу (20) та голів колективних сільськогосподарських підприємств (22).⁹

5 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 292, арк. 7.

6 Обласна рада : кому виявлено довір'я // Волинь. – 1998. – 7 квіт. – С. 3–4.

7 Данилюк В. Волинська обласна рада / В. Данилюк // Віче. – 1998. – 2 квіт. – С. 23.

8 Малиновський В. ... процес єднання розпочати знизу / В. Малиновський // Віче. – 1997. – 30 січ. – С. 5; Малиновський В. Єднаймося! Україна чекає! / В. Малиновський // Луцький замок. – 1997. – 31 січ. – С. 1; Романюк Н. Єднання в «низах» ще не перемога на всіх рівнях / Н. Романюк // Україна молода. – 1997. – 11 лют. – С. 2.

9 Повідомлення обласної виборчої комісії про реєстрацію депутатів Волинської обласної ради // Волинь. – 1998. – 4 квіт. – С. 2.

Варто навести журналістську характеристику тогочасного складу депутатського корпусу: «Величезна кількість безпартійних депутатів може діяти в автономному від жителів області режимі, оскільки непідзвітна жодній політичній силі чи громадській організації, керована начальством за основним місцем роботи і захищена від несподіванок відсутністю дієвого механізму позбавлення депутатських повноважень. Таке враження, що волиняни всі поголовно хворі і голодні... Чому? Бо чим ще пояснити таку велику надію на лікарів та голів колгоспів? Адже загалом і в першій галузі, і в другій – справи далекі від ідеальних, якщо не сказати сильніше...»¹⁰

Такий вибір волинян можна пояснити збайдужінням виборців до політичних партій. Адже політичне піднесення, пов'язане з першими демократичними виборами, що продовжилося, однак, уже значно меншою мірою під час виборів 1994–1998, зійшло нанівець під час цієї виборчої кампанії. Люди не бачили серйозних політичних об'єднань, з якими можна було пов'язати своє майбутнє. Відповідно перевага надавалася не ідеологічним аспектам та програмам, а іншим критеріям – тим кандидатам, які користувалися повагою та були авторитетними і знаними серед громадян. Таким чином, люди голосували за лікарів, до яких вони зверталися або які їм допомогли, учителів, які їх вчили або вчили їхніх дітей, керівників, від яких залежало їхнє майбутнє. Найбільш привабливим у цей період став образ позапартійного, т. зв. «незалежного кандидата». У результаті, на відміну від попередніх каденцій, у цій обласній Раді було обмаль відомих волинських політиків.

Схожа з обласною радою була ситуація в Луцькій міській раді, адже серед 40 депутатів лише 10 задекларували свою партійність (3 – НРУ, 3 – КПУ, 1 – ДемПУ, 1 – РХП, 1 – ПРП, 1 – УПС). Решта депутатів були позапартійними. Хоча найчисельніша «позапартійна фракція» – громадське об'єднання «Рідне місто» нараховувала 16 мандатів.¹¹ Як зазначалося у пресі: «Громадське об'єднання “Рідне місто” станом на 28 лютого 1998 р. налічує 165 членів – жителів міста Луцька. Це медики, освітяни, юристи, письменники, військовослужбовці, державні працівники, директори підприємств, депутати, інженери, підприємці, робітники, працівники торгівлі, просто лучани. Очолює громадське об'єднання і його раду головний лікар міської лікарні Костик Стефанія Петрівна... Як і кожна громадська організація, «Рідне місто» не стоятиме осторонь від політичних баталій, а тому прийме саму активну участь в політичному, економічному житті міста через своїх кандидатів до органів влади».¹²

Це об'єднання вперше за виборчі кампанії запропонувало виборцям доволі професійну Програму розвитку м. Луцька на 1998–2002 рр.¹³ та потужну команду осіб, які спроможні її реалізувати.¹⁴ Такий професійний підхід та зрозуміла електоратові агітаційна кампанія дали результати: від цього об'єднання депутатами стали 50 % кандидатів, які балотувалися. На 40 депутатських мандатів претендував 251 кандидат. Більшість у раді мали освітяни – 11 мандатів, медичні

10 Данилюк В. Волинська обласна рада / В. Данилюк // Віче. – 1998. – 2 квіт. – С. 23.

11 Луцька міська рада // Віче. – 1998. – 2 квіт. – С. 24.

12 Луцьк – вибори – 98! // Луцький ярмарок. – 1998. – 20 берез. – С. 12.

13 Програма розвитку м. Луцька на 1998–2002 рр. // Луцький ярмарок. – 1998. – 27 лют. – С. 6.

14 Громадське об'єднання «Рідне місто»: квартира, дім, район і місто – хай буде затишним і чистим! // Луцький ярмарок. – 1998. – 20 берез. – С. 5.

працівники – 10, на третьому місці – працівники апарату виконкому міськради – 9. Зрозуміло, що для міського голови працювати з такою радою було дуже комфортно.

В області до 429 рад різних рівнів було обрано 7 774 депутати.

Перед виборами, на одній із зустрічей з журналістами голова облдержадміністрації Б. Клімчук заявив: «Буду підтримувати конкретних людей, чітко і однозначно! І вибір уже зроблено. Мені чи тому, хто прийде на мою посаду, і жителям області абсолютно не байдуже, хто буде очолювати місцеві органи влади!»¹⁵

Зважаючи на авторитет діючого Луцького міського голови А. Кривицького, жоден із серйозних претендентів не наважився скласти йому конкуренцію. У результаті цього вибори міського голови стали найбільш нецікавими за всі виборчі кампанії з точки зору виборчої боротьби між кандидатами. Фактично була відсутня інтрига, що завжди була притаманна Луцьку. А. Кривицькому, якого висунули трудові колективи та громадське об'єднання «Рідне місто», протистояв голова асоціації інженерів В. Ліщук, у якого не було жодних шансів на перемогу. У виборах взяло участь 66 % лучан. За Кривицького проголосувало 84 595 виборців, тоді як за його опонента – 11 029.¹⁶

На відміну від Луцька, у Ковелі вибори міського голови проходили драматично. Після погроз і шантажу кандидата на посаду міського голови – керівника «Ковельтеплокомуненерго» В. Бойка з вимогами зняти свою кандидатуру, 27 березня невідомі підпалили двері його двокімнатної квартири. Коли господарі помешкання почули дим, вони кинулись до телефону, однак провід був перерізаний. Також було перекрито воду. На цьому терористичні акти щодо В. Бойка не закінчилися. Вночі, у день виборів 29 березня біля щойно поставлених нових дверей, замість обгорілих, пролунав сильний вибух – на порозі розірвалася бойова граната. Злетіли у повітря двері, було пошкоджено сусідню квартиру, на щастя, всі залишилися живими. Фізично не постраждав і кандидат на посаду міського голови В. Бойко, який все ж виграв вибори і змінив на посаді А. Семенюка. Ця надзвичайна для волинських виборів подія стривожила керівників правоохоронних органів, які відразу в Ковелі провели координаційну раду.¹⁷

За результатами виборів міськими головами стали: у Володимирі-Волинському – П. Саганюк, у Нововолинську – В. Сапожников, у Берестечку – Л. Сікорська, у Горохові – В. Собуцький, у Камені-Каширському – В. Каширець, у Ківерцях – О. Конев, у Любомлі – П. Мохнюк, у Рожищі – А. Лігостай, в Устилузі – Г. Гук. Ця виборча кампанія була позначена тим, що із чотирьох міст обласного значення у трьох (крім Луцька) відбулася зміна керівників органів місцевого самоврядування.

Одночасно з виборами до Верховної Ради та місцевих рад відбувся референдум щодо перейменування міста Володимира-Волинського на Володимир. Історія цього питання веде свій початок від 1992 р., однак лише після рішення міської ради «Про відновлення первинної історичної назви – місто Володимир» від 29 січня 1998 р. воно втілюється у конкретний результат. Повернення історичної назви місту у зверненні міської ради обґрунтовувалося так: «...Під цією назвою

15 Данилюк В. Область прокидається від летаргічного сну / В. Данилюк // Віче. – 1997. – 18 верес. – С. 7.

16 Антон Кривицький сформував свою команду // Волинь. – 1998. – 11 квіт. – С. 2.

17 Бураковська І. Передвиборні баталії в Ковелі закінчились... терактами / І. Бураковська // Віче. – 1998. – 2 квіт. – С. 9.

місто жило до 1795 року. Лише після третього розподілу Польщі, коли Волинь повністю була включена до складу Російської імперії, для розрізнення двох міст з однаковою назвою в складі однієї держави – повітового Володимира на Волині та губернського Володимира-на-Клязьмі, за наказом імператриці Катерини II до назви нашого міста додали означення Волинський. Назва Влодзімеж збереглася і в період 1921–1939 років, коли територія Волині була в підпорядкуванні Польщі».¹⁸

Якщо міська рада ініціювала проведення референдуму, то районна рада виступила проти проведення паралельного референдуму щодо перейменування назви району. Головним аргументом противників цього референдуму була витрата коштів, пов'язаних не лише з проведенням самого референдуму, а й з перейменуванням населеного пункту. За результатами голосування, більшість виборців міста не підтримали зміну його назви. З 21 288 виборців, які взяли участь у голосуванні, питання референдуму підтримало лише 8669.¹⁹

Новообраний Володимир-Волинський міський голова П. Саганюк так висловився щодо свого попередника П. Мамедова: «Нічого не можу сказати ні про

Володимир-Волинський міський голова П. Саганюк

його візити у Володимир, ні про його арешт, бо до цього не причетний і взагалі його подальшою долею не цікавлюся... Після виборів я з ним взагалі жодного разу не зустрічався, справи він мені не передавав, це зробила комісія. Він, як програв, то просто зник з міста. Не буду на цю тему говорити більше нічого. Бог суддя йому за все те, що він наробив у Володимирі...»²⁰

9 квітня 1998 р. виявилось особливим днем в історії місцевого самоврядування Волині. З інтервалом в годину спочатку провели своє засідання депутати обласної ради другого скликання, а після невеликої перерви – розпочалася перша сесія облради третього скликання. На ній були проведені вибори керівництва Волинської обласної ради. На посаду голови облради було висунуто дві кандидатури: В. Дмитрука – першого заступника голови Луцької райдержадміністрації та В. Банади – заступника начальника управління житлово-комунального господарства облдержадміністрації. У своєму виступі Дмитрук зазначив: «Я повинен сказати сьогодні, що даю згоду балотуватись на цю посаду цілком осмислено, зваживши всі за і проти, насамперед, для себе. Я розумію всю відповідальність і складність такої роботи, але вважаю, що для прийняття такого рішення маю певний досвід роботи в різних галузях народного господарства... Сьогодні я чітко усвідомлюю, що запорукою вирішення всіх проблемних питань області, насамперед, є конструктивна співпраця всіх депутатів, співпраця з облдержадміні-

18 Звернення міської ради // Слово правди. – 1998. – 24 берез. – С. 1.

19 Підбила підсумки міська виборча комісія // Слово правди. – 1998. – 1 квіт. – С. 2.

20 Пирожик О. Петро Саганюк: міський голова отримує зарплату останнім! / О. Пирожик // Віче. – 1999. – 1 лип. – С. 15.

страцією, її структурними підрозділами та органами місцевого самоврядування на місцях».²¹

Із 78 депутатів, які взяли участь у голосуванні, за В. Дмитрука віддали свої голоси 66 депутатів, за В. Банаду – чотири, сім депутатів не підтримали жодного кандидата, один бюлетень визнано недійсним.²² Таким чином, головою Волинської обласної ради було обрано Василя Дмитрука – члена Аграрної партії України, який втретє поспіль обраний депутатом обласної ради. Ось яку характеристику дали йому журналісти: «Він вийшов на новий етап свого життєвого шляху не поспіхом, без зайвої метушні та намагання створити штучний імідж.

Б. Клімчук передає символічну булаву новому голові обласної ради В. Дмитруку

З перших років своєї діяльності на посаді голови обласної ради Василя Павловича відрізняють порядність, принциповість, чесність, вірність даному слову, непоступливість у глибинних переконаннях. Пан Дмитрук – і це потрібно відзначити – постійно самовдосконалюється, прагнучи, щоб і коло однодумців здобувало все нові професійні, ділові та людські вершини у своєму розвитку. Адже він прекрасно розуміє, що обласна рада – це дуже серйозний орган, наділений не стільки владними повноваженнями, як довірою людей, їхніми сподіваннями на краще. Влада для нього – не самоціль, а засіб впровадити у життя свої знання, досвід та вміння на благо земляків».²³

Привітавши Василя Павловича з перемогою, Б. Клімчук передав йому символічну булаву, яку Борису Петровичу вручили у 1992 р. після обрання головою облради, і додав, що вірить «у співпрацю двох нормальних мужчин».²⁴ Заступником голови облради було обрано Василя Струка – голову Ратнівської районної державної адміністрації. За цю кандидатуру віддали свої голоси 59 депутатів.²⁵ Щодо свого призначення він висловився так: «Коли мене обрали заступником голови, то я вважав і продовжую вважати, що можу справитися з цією роботою в обласній раді. Маю великий стаж діяльності у виконавчих та представницьких органах влади, тож нічого особливо нового тут, у Луцьку, для себе не відкрив. Хіба що переїзд в обласний центр стався трохи запізно, але це вже інше питання...»²⁶

21 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 292, арк. 30.

22 Там само, арк. 28.

23 50-річчя голови обласної ради // Віче. – 2002. – 3 січ. – С. 2.

24 Данилюк В. Новий голова обласної ради Василь Дмитрук: робота розпочинається не з нуля... / В. Данилюк // Віче. – 1998. – 16 квіт. – С. 8.

25 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 292, арк. 32.

26 Данилюк В. Василь Струк: Ніколи не намагаюся «вимухувати шаблею»! / В. Данилюк // Віче. – 2000. – 13 лип. – С. 7.

На другій сесії обласної ради, що відбулася 22 травня 1998 р., було затверджено регламент сесійних засідань Волинської обласної ради, утворено одинадцять постійних комісій ради та тимчасову контрольну комісію з питань приватизації, обрано їх склад. Було утворено виконавчий апарат ради у складі 19 штатних одиниць, а також Президію облради у складі її голови, заступника голови і членів: М. Башука, В. Бохонюка, В. Віркоського, Г. Маслай, Г. Головенець, Л. Гочачка, І. Грудзевича, А. Зимовіна, В. Ковальовця, І. Сидора, А. Турака.²⁷ На другому пленарному засіданні цієї сесії, що відбулося 23 червня, було затверджене положення про Президію обласної ради.

Відповідно до статей 44 і 72 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» обласна рада своїм рішенням від 22.05.1998 р. № 2/4 «Про делегування окремих повноважень обласної ради обласній державній адміністрації» делегувала цьому органу виконавчої влади 23 повноваження.²⁸ Зокрема, обласна рада віддавала суттєві повноваження у сфері управління майном комунальної власності: «підготовку і оперативне вирішення з наступним внесенням на розгляд для затвердження обласною радою питань про відчуження майна, зокрема продаж, передачу в оренду або під заставу об'єктів комунальної власності, які забезпечують спільні потреби територіальних громад, а також придбання таких об'єктів в установленому законом порядку; формування відповідно до чинного законодавства переліку об'єктів спільної власності територіальних громад; функції оперативного управління об'єктами спільної власності територіальних громад».²⁹

На цій сесії було утворено Аграрну фракцію у складі двадцяти депутатів.³⁰

У квітні 1998 р. замість голів Ківерцівської та Ратнівської райдержадміністрацій Г. Павленка і В. Струка на відповідні посади були призначені О. Столярчук і М. Круглій. Однак у Ківерцях

ситуація й надалі залишалася напруженою. 18 травня пенсіонери, яким не виплачувалися пенсії (борг сягнув 4 млн грн за п'ять місяців), вдалися до крайніх заходів протесту – ними була заблокована залізнична станція Ківерці. Люди вийшли на колії біля залізничного вокзалу і живим ланцюгом на дві з половиною години перекрили рух поїздів. До них прийшли керівники району О. Столярчук та А. Грицюк і закликали зійти з колій та домогатися своїх вимог цивілізованими методами. Однак це не змінило ситуації. Лише після телефонного дзвінка в облдержадміністрацію, звідки повідомили, що пенсії за січень поточного року будуть виплачені протягом тижня, ситуація почала змінюватися. Пенсіонери зійшли з колій після того, як голова Ківерцівської районної ради А. Гри-

Заступник голови обласної ради В. Струк

27 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 294, арк. 54–56.

28 Там само, арк. 48–50.

29 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 293, арк. 26–27.

30 Там само, арк. 83.

цюк написав письмове запевнення щодо виплат пенсій за січень.³¹ На сесії Ківерцівської райради 9 червня було прийняте Звернення до Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, Волинської обласної ради, Волинської обласної держадміністрації з проханням вжити термінових заходів з метою погашення заборгованості з виплати пенсій, зарплат і допомог. Ще одне Звернення до Президента України, Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України було прийняте Ківерцівською районною радою 23 вересня. У ньому, зокрема, йшлося: «З кожним днем заборгованість зростає. Лікарі, вчителі, працівники культури мають борг по зарплаті 9 місяців.

Відключають електроенергію, газ, телефони за несвоечасну проплату. А в чому винні люди? Адже гроші зароблені є, але їх не видають нам. Чому в м. Луцьку та інших містах майже немає заборгованості, а в м. Ківерці, селах – 9 місяців? Чому товари, які видаються по взаємозаліках, значно дорожчі?

Закінчується терпіння у людей, котрі вдаються до різних форм протесту.

Час вимагає від Президента України, Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України, народних депутатів України діяти ефективно, конкретно, негайно вирішувати питання щодо погашення заборгованості, народні обранці повинні захищати своїх виборців. Інакше люди остаточно втратять віру у вас. Докажіть своїми мудрими рішеннями свою дієздатність...»³²

Однак такі звернення, зазвичай, завершувалися, у кращому разі, відписками чиновників центральних органів виконавчої влади. У цьому зв'язку Луцький міський голова А. Кривицький висловився так: «На жаль, багато наших державних діячів не володіють ситуацією, яка є на місцях. Мені часто доводиться бути на багатьох нарадах, які проходять у Президента України, і в Кабінеті Міністрів. Але практично критичних зауважень на їхню адресу не допускається ні з боку керівників регіонів, ні з боку міністрів та інших урядовців. І це наштовхує на думку, що верхи далекі від дійсності. І такі вислови – просто популістські слова, які кидаються в нікуди, аби заспокоїти людей. А як заспокоїти їх на місцях?»³³

За підсумками господарювання у першому кварталі 1998 р. за ініціативою голови облдержадміністрації відбулася представницька нарада. На ній прозвучали неоднозначні фрази голови облдержадміністрації Б. Клімчука, які стосувалися органів місцевого самоврядування: «У нас в деяких райцентрах до влади прийшли бандити під прикриттям ради... Якщо ви не наведете там порядок, то залишитеся тими, ким ви є!» (про зростання витрат на утримання апарату Любешівської селищної ради у сім разів та діяльність голови райдержадміністрації та районної ради). «Голови міськвиконкомів! Прошу раз і назавжди розібратися з зарплатами керівників водоканалів і підприємств теплокомуненерго! Чи ви себе вже зовсім не поважаєте?! Вони ж утричі більше мають...» (про специфіку оплати праці в органах місцевого самоврядування). «Нові голови районних рад! Якщо заробили додаткову копійку, в порівнянні з тим, що було, тоді й говоріть про посадові оклади і розширення штатів... А ні – то сидіть і сопіть в дві дірочки, в кращому випадку...». «Вибори закінчилися о десятій вечора 29 березня...

31 Гупало С. Щоб отримати пенсії, довелося зупинити рух поїздів / С. Гупало // Вільним шляхом. – 1998. – 23 трав. – С. 1.

32 Звернення до Президента Л. Д. Кучми, Верховної Ради, Кабінету Міністрів України // Вільним шляхом. – 1998. – 3 жовт. – С. 1.

33 Єржикевич Л. Ганьба тій владі, яка не дбає... / Л. Єржикевич // Віче. – 1998. – 1 жовт. – С. 4.

Тепер – ніяких переслідувань опонентів! За це головою відповідають голови районних і міських рад... А то дехто хоче, щоб були не вибори, а вендета... Ступінь громадської свободи у місцевих керівників обмежується тільки їхньою совістю і Законом України «Про органи місцевого самоврядування»... Право коментувати результати виборів мають тільки журналісти і ті керівники, які не мають відношення до бюджетних структур...»³⁴

На цей випадок голови облдержадміністрації Любешівський селищний голова П. Хомич відповів: «втретє жителі Любешова обрали мене своїм головою. До кримінальної відповідальності не притягався, а з публікацій виходить, що я бандит. Беру тлумачний словник В. Даля і читаю, що означає слово “бандит”. “Бандит – це злодій, зухвалий шахрай, розбійник, грабіжник”. Виходить, що, обираючи втретє корінного жителя головою селища, виборці не знали, що я краду, займаюсь шахрайством, вчиняю розбійні напади? Та й апарат селищної ради з моїм обранням не збільшився, а, навпаки, зменшився...»³⁵

Так само не збільшився апарат і в Луцькій міській раді. Хоча у квітні міський голова обіцяв його скорочення на 15–20 відсотків, однак, за його словами, проаналізувавши штатний розпис виконавчих органів міст Тернополя, Рівного, Хмельницького, де апарати у півтора, а то й у два рази більші, вирішили залишити все як є.³⁶ Апарат обласної ради також не був численним – 16 посадових осіб, у той час, коли в інших областях, у процесі протистояння з облдержадміністраціями, роздули апарати до 32–40 чиновників.³⁷

Однак, незважаючи на запевнення окремих керівників органів місцевого самоврядування, тенденція щодо зростання кількості муніципальних службовців в області мала місце: якщо у 2001 р. їх кількість становила 1584 особи, то у 2003 р. уже 2130.³⁸ Як бачимо, лише за два роки зростання склало 546 осіб.

13 січня 1998 р. було скасовано ст. 29 Закону України «Про статус депутатів місцевих Рад народних депутатів» щодо депутатської недоторканності депутата місцевої ради, що відіграло позитивну роль у подальшому розвитку вітчизняного місцевого самоврядування.³⁹

Натомість 13 травня 1998 р. Конституційний Суд прийняв рішення, що положення частини першої ст. 5 Закону України «Про статус депутатів місцевих Рад народних депутатів» про те, що депутат ради не може бути головою місцевої державної адміністрації, його заступником, керівником її структурного підрозділу, прокурором визнане таким, що не відповідає Конституції України.⁴⁰ Це рішення відкрило шлях до депутатських мандатів керівникам органів виконавчої

34 Данилюк В. Чи стануть зрушення тенденцією? / В. Данилюк // Віче. – 1998. – 30 квіт. – С. 3, 29.

35 Хомич П. Хто при владі на любешівщині? / П. Хомич // Віче. – 1998. – 14 трав. – С. 3.

36 Пирожик О. Депутатська «посівна» відбулася. Пожинати її плоди будуть 4 роки / О. Пирожик // Віче. – 1998. – 2 лип. – С. 9.

37 Данилюк В. Василь Дмитрук: «Голова Верховної Ради України Олександр Ткаченко все просто, по-селянськи, вирішує...» / В. Данилюк // Віче. – 1998. – 26 листоп. – С. 3.

38 Кадровий склад органів влади Волині у 2006 році / за заг. ред. В.Я. Малиновського. – Луцьк [б. в.], 2007. – С. 15.

39 Про внесення зміни до Закону України «Про статус депутатів місцевих Рад народних депутатів»: Закон України від 13 січ. 1998 № 11/98-вр // Відом. Верхов. Ради України, 1998. – № 20. – Ст. 102.

40 Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень статей 3 та 5 Закону України «Про статус депутатів місцевих Рад народних депутатів» (справа щодо статусу депутатів рад) від 13 трав. 1998 р. № 6-рп/98 // Офіц. вісн. України. – 1998. – № 23. – С. 105.

влади, що, на нашу думку, стало негативним чинником у процесі розвитку місцевого самоврядування як самостійної форми публічної влади.

Із 1998 р. з ініціативи Волинської обласної ради почалася планомірна робота з пошуку на конкурсних засадах господарів водних угідь та передачу їх в оренду для розведення і вилову риби. Зазначене рішення дало можливість місцевим радам раціонально використовувати наявні на їх території водні плеса, поповнювати рибні запаси, а також встановлювати орендну плату за їх використання, яка надходила у бюджети сільських рад. Уже за рік роботи у цьому напрямі було передано в оренду 55 водних об'єктів, від яких сільські ради отримали більш як 16 тис. грн.⁴¹

На третій сесії обласної Ради 29 вересня 1998 р. було прийняте рішення «Про порядок відчуження засобів виробництва, передачу в оренду майна, що є спільною власністю територіальних громад сіл, селищ і міст області, та укладання контрактів з керівниками підприємств, які належать до цієї власності». Відповідно до нього, рішення про призначення на посаду керівника підприємства приймалося головою ради або його заступником на підставі внесених органом управління майном матеріалів.⁴²

Під час розгляду питання «Про сучасний стан і шляхи відновлення виробництва в агропромисловому комплексі області» у співповіді голови постійної комісії з питань сільського господарства, продовольства та земельної реформи А. Турака прозвучали тривожні сигнали, що певною мірою характеризували стан справ у державі: «Дійсно ганьба владі і всіх рівнів і гілок за те, що вона зробила із України і її народу за останні 7 років. І не має виправдання і оправдань дії Президента, урядів, які змінювались, Верховної Ради те, що населення України зменшилося з 52 до 50 мільйонів чоловік...

Мітингують педагоги

41 Василь Дмитрук: «Зрозумій людину і допоможи їй» // Волинь. – 2001. – 15 берез. – С. 1.

42 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 295, арк. 100.

Це, що називають сьогодні реформами люди при владі – насправді повний розвал економіки і великомасштабне розкрадання багатства України, яке створювалось десятками років не тими, хто сьогодні все нищить, а людьми, які сьогодні поставлені в умови злиднів, голоду і холоду. Вина влади обласного, районного рівня та, що знає, бачить те все і покійрно догоджає можновладцям з Києва...

Розпочинаючи з початку 90-х років в державі править бал брехун, злодій, аферист...

Зубожіння, безвихідь, безладдя. Те, що було, зруйнували, якщо ще не скрізь, то доруйнуємо. Селяни роками не одержують зароблені гроші. Закриті дитячі садки, лікарні...»⁴³

У жовтні, повторивши рейд ківерчан до обласного центру, під стіни обласної держадміністрації прийшли рожищенські педагоги, які вимагали погашення боргів із заробітної плати. Цей похід був організований Рожищенським страйковим комітетом. На мітингу було ухвалено листи-звернення до Президента, Прем'єр-міністра, Голови Верховної Ради і голови облдержадміністрації. Протестуючі висунули дату щодо остаточного погашення заборгованості – 20 грудня 1998 року. Якщо ця вимога не буде виконаною, то організатори обіцяли розпочати політичний страйк. Однак, до вказаної дати страйкарям жодної відповіді з центру не надійшло, все завершилося відпискою з району. Замість грошей вчителям почали видавати цукор по 66 грн за мішок, тоді як на ринку він продавався за 43 грн. Однак педагогам не залишалося нічого іншого, як брати цей товар.⁴⁴

Депутати-медики Волині звернулися до Президента України з відкритим листом, у якому серед іншого зазначили: «Ми прохаємо Вас переглянути державні пріоритети і докорінно змінити ставлення до проблем охорони здоров'я в Україні. Адже нація вмирає. Різко збільшується смертність. Знижується народжуваність. Кількість медичних працівників скорочується. Майже в усіх куточках України згортається робота медичних закладів за вказівкою “зверху”...

Миритися з цим більше не можна! Економити на здоров'ї – це злочин! Треба бити на сполох... Наше звернення – останній крик відчаю людей, котрі щоденно бачать страждання простого люду».⁴⁵

20 жовтня 1998 р. у приміщенні Луцького гарнізонного Будинку офіцерів з ініціативи лівих партій відбулися збори громадян з нагоди проведення Всеукраїнського референдуму за народною ініціативою з дострокового припинення повноважень Президента України Л. Кучми.

На четвертій сесії обласної ради 9 грудня 1998 р. було затверджене положення про Почесну грамоту обласної ради та її Опис.

26 листопада 1998 р. «з метою вироблення узгоджених пропозицій з питань розвитку місцевого самоврядування та координації дій районних, міських, селищних і сільських рад по забезпеченню соціально-економічного та культурного розвитку регіонів області» було утворено дорадчо-консультативний орган – Координаційну раду з питань місцевого самоврядування при голові обласної ради.⁴⁶ До її складу ввійшли голови районних рад, міські (міст обласного значен-

43 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 295, арк. 67–74.

44 Гонтар Г. «Солодке життя» рожищенських вчителів може викликати в начальства кислі асоціації / Г. Гонтар // Віче. – 1998. – 10 груд. – С. 17.

45 Відкритий лист хірургів Волині до Президента України // Віче. – 1998. – 29 жовт. – С. 2.

46 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 302, арк. 7.

ня) голови. Аналогічні координаційні ради були створені у всіх районах області, крім Ковельського.⁴⁷ 27 січня проведено перше виїзне засідання координаційної ради на базі Шацького і Любомльського районів, під час якого його учасники ознайомилися з діяльністю сільськогосподарських підприємств, котрі очолювали депутати обласної ради О. Ткачук та М. Дем'янчук. На засіданні 9 лютого 2000 р. у ході розгляду питання «Про досвід рад Володимир-Волинського району по впровадженню нових форм роботи», було прийняте рішення і поставлене завдання перед головами рад – до кінця 2000 р. у кожній сільській раді створити комунальні господарства.⁴⁸

На п'ятій сесії обласної ради 26 лютого 1999 р. уперше в практиці діяльності представницького органу краю у структуру апарату обласної ради було введено посаду голови постійної комісії облради з питань планування, бюджету, фінансів і цін.⁴⁹ Відтепер цю посаду депутат обласної ради І. Грудзевич займав на постійній основі.

На цій сесії з метою придбання тракторів та іншої сільськогосподарської техніки був утворений обласний лізинговий фонд. Передбачалося, що придбана техніка на умовах фінансового лізингу передаватиметься з розстрочкою платежу на п'ять років сільськогосподарським товаровиробникам і окремим механізованим загонам сервісних підприємств. Функції лізингодавця поклалися на відкрите акціонерне товариство «Волиньагрореммаш».

1999 р. став роком економічної стабілізації. Уперше було зупинено падіння валового внутрішнього продукту. Під час розгляду на п'ятій сесії обласної ради 26 лютого 1999 р. звіту облдержадміністрації про виконання програми соціально-економічного та культурного розвитку області за 1998 р. і делегованих повноважень, начальник управління з питань економіки та власності облдержадміністрації Т. Баторевич зазначила, що «вперше за останнє десятиріччя почали окреслюватися позитивні зрушення у структурі промислового виробництва, намітилась його соціальна орієнтація. Йдеться про динамічний розвиток випуску товарів народного споживання. Приріст їх виробництва склав 11,3 відсотка, тоді як у 1997 році проти 1996 року був допущений спад на 14 відсотків... Помітно зросли обсяги важливих видів продукції: вугілля, торфу, підшипників, водолічильників, термоприладів, машин для тваринництва і кормовиробництва, мєблів, шовкових тканин, консервів, кондитерських та інших виробів.

Збільшився випуск продукції у галузях, що виробляють понад дві третини загальнообласного її обсягу, а саме: у машинобудівній, деревообробній, легкій, харчовій і поліграфічній промисловості, більшість підприємств яких працює на задоволення потреб внутрішнього ринку».⁵⁰

Голова облдержадміністрації Б. Клімчук зазначив, «що на Волині стабілізувалися економічні процеси, і це dokonаний факт, з яким повинні змиритися навіть найлютіші вороги виконавчої вертикалі влади. Ми не тільки хочемо, а й можемо!... Є шанс, щоб наша область у 1999 році жила набагато краще, і ми повинні його не упустити!»⁵¹

47 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 330, арк. 47.

48 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 392, арк. 23.

49 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 329, арк. 5.

50 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 328, арк. 80–81.

51 Данилюк В. Залп відсотків росту по позиціях опозиції! / В. Данилюк // Віче. – 1999. – 28 січ. – С. 2.

При цьому зазначимо, що жоден район торік не виконав нормативів місцевих податків і зборів. Заборгованість бюджету по зарплаті бюджетникам склала понад 51 млн грн. Було скорочено 1473 одиниці медпрацівників.⁵²

Під час розгляду на одинадцятій сесії обласної ради 31 березня 2000 р. питання «Про підсумки виконання Програми соціально-економічного і культурного розвитку області на 1999 рік» в інформації Т. Баторевич зазначалося, що «загальний обсяг виробленої промисловими підприємствами продукції порівняно з 1998 роком зріс на 10,2 відсотка, при передбачуваних Програмою 6 відсотках... Відбулися позитивні зміни у структурі промислового виробництва, де зростає частка саме тих галузей, які продукують споживчі товари, продукти харчування тощо... За 1999 рік порівняно з попереднім роком приріст товарів у цілому становив 23 відсотки (програмою передбачалося 7 відсотків), виробництво продовольчих товарів зросло на 21,2 відсотка, непродовольчих – на 26 відсотків... Аграрниками області вироблено продукції майже на 783 млн грн, що дещо більше 1998 року. З них 61 відсоток складає продукція рослинництва, частка якої зросла на 10 відсоткових пунктів. Особисті підсобні та фермерські господарства наростили виробництво і забезпечили 76 відсотків загального обсягу валової продукції...»⁵³

Виступаючи на цій сесії, голова облдержадміністрації Б. Клімчук у своїй доповіді наголосив на здобутках минулого року, яких, за його словами, було три: перший і найголовніший – політичний. «Ми зберегли державність, проявили мудрість і виваженість під час підготовки і проведення виборів Президента України... Другий – в минулому році наступив довгоочікуваний переломний момент у затяжному процесі спаду економіки. Вперше за новітню історію Волині отримано приріст сукупної валової продукції... Третій – нам вдалося зберегти соціальний спокій. Область оминули протистояння і соціальні катаклізми. Волинь серед шести областей України, де в минулому році не було страйків».⁵⁴

На восьмій сесії обласної ради, що відбулася 20 серпня 1999 р., у зв'язку з тим, що одинадцять депутатів написали заяви про вихід з фракції медичних працівників, у тому числі начальник управління охорони здоров'я В. Самохін, зазначена фракція була знята з реєстрації.⁵⁵ Це було пов'язано зі створенням нової фракції Народно-демократичної партії, що була зареєстрована на десятій сесії облради 29 грудня у складі п'ятнадцяти депутатів.

Ураховуючи звернення Братства вояків УПА Волинського краю імені полковника Кліма Савура, на десятій сесії обласної ради було прийняте рішення «Про встановлення пільг ветеранам ОУН-УПА», згідно з яким було надано пільги ветеранам ОУН-УПА в частині доплати до пенсії і оплати за тверде паливо як учасникам бойових дій у Другій світовій війні за рахунок обласного бюджету.⁵⁶

Правовою основою організації та діяльності місцевих органів виконавчої влади того часу були положення статей 118 і 119 Конституції України, а також відповідні положення Закону України «Про місцеві державні адміністрації»,

52 Данилюк В. Після Грома бюджет затверджується / В. Данилюк // Віче. – 1999. – 4 берез. – С. 9.

53 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 367, арк. 22–24.

54 Там само, арк. 158–159.

55 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 333, арк. 280.

56 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 335, арк. 136.

прийнятого 9 квітня 1999 року,⁵⁷ що остаточно розмежувало повноваження між місцевими органами виконавчої влади і органами місцевого самоврядування. Після прийняття цього законодавчого акта організація влади на регіональному та місцевому рівні отримала остаточно оформлення. Виконавчу владу на регіональному та субрегіональному територіальному рівнях, тобто в областях, містах Києві та Севастополі, районах, районах Автономної Республіки Крим, здійснюють обласні, Київська та Севастопольська міські, районні державні адміністрації. Голови місцевих держадміністрацій призначаються на посаду Президентом України за поданням Кабінету Міністрів України на строк повноважень Президента України. Облдержадміністрації в межах своїх повноважень спрямовують діяльність райдержадміністрацій та здійснюють контроль за їх діяльністю.

Реалізуючи конституційні положення, Закон «Про місцеві державні адміністрації» визначав функції цих органів виконавчої влади, тобто основні напрями діяльності, в яких відображалася сутність, соціальне призначення, цілі й завдання зазначених органів у вирішенні загальноосупільних справ.

Про тогочасне місце самоврядування газета «Волинь» писала: «Реальної влади ради не мають. Влада у руках тих, хто тримає в своїх руках економічні важелі – засоби виробництва й кошти. Органи місцевого самоврядування, які один з сільських голів назвав “органами саморяткування”, змушені уклінно просити керівників КСП чи іншого підприємства вирішити якесь господарське, побутове питання населеного пункту або окремого жителя... Така залежність не додає авторитету місцевим радам».⁵⁸

На шостій сесії обласної ради 8 квітня 1999 р. голова обласної ради В. Дмитрук звітував про свою діяльність у минулому році. У своєму звіті він зазначив: «На жаль, наші добрі наміри щодо стримання негативних тенденцій не здійснилися. Розвиток подій в області, як і в цілому в Україні, виявився значно складнішим передбачуваного... Спекулюючи на наших сьогоднішніх негараздах, окремі політичні сили намагаються звинуватити в їх існуванні саме ради. Розцінюю це як намагання через дискредитацію виборних органів народовладдя прийти до цілком необмеженої влади, що у нас вже було. Принцип поділу влади – єдиний спосіб захисту прав громадян від свавілля чиновників, оскільки депутати обираються людьми, а не призначаються зверху, і використовують свої засоби впливу на виконавчі структури. Минуле підтвердило життєдіяльність рад. Більше того, в нинішній нестабільній обстановці вони виступають як виразники інтересів більшості населення і є основним гарантом збереження демократичного характеру перетворень в Україні...»

Звітуючи про свою роботу на посаді голови обласної ради, я зовсім не намагався її ідеалізувати. Були помилки й упущення, не все так зроблено, як би того хотілося. Причини тут здебільшого об'єктивні, хоча є й такі, які я відношу на свій рахунок... На мою думку, забагато уваги надавав вирішенню чисто практичних, виробничих питань, котрі лежать поза компетенцією керівника представницької влади області. Але на це мене спонукали життєва важливість проблем регіону, бажання допомогти людям. Вважаю, що у своїй діяльності

57 Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 9 квіт. 1999 р. № 586–XIV // Голос України. – 1999. – 12 трав. – С. 7–9.

58 Пахолок Л. Самоврядування чи саморяткування? / Л. Пахолок // Волинь. – 1999. – 23 берез. – С. 2.

по організації роботи ради мало радився з головами постійних комісій, головами рад у районах і містах».⁵⁹

Депутати в цілому позитивно оцінювали діяльність ради за звітний період. Наприклад, Г. Маслай відзначила, що рада здатна приймати відповідальні рішення і їй під силу забезпечити виконання наміченого; В. Бохонюк зауважив, що депутати активні, вносять багато конструктивних пропозицій і їх переважно втілюють у життя; М. Вельма – в цілому рада працює стабільно. Є свої здобутки, про які сказав у звітній доповіді голова ради Василь Дмитрук. Добре те, що налагоджена нормальна співпраця з облдержадміністрацією, забезпечується розвиток демократії, достатньо активні депутати. В результаті цього маємо деякі зрушення в економіці, хоча тут, як кажуть, непочатий край роботи.⁶⁰

16 липня 1999 р. у Києві відбувся установчий з'їзд Спілки лідерів місцевих і регіональних влад України. Волинь на цьому форумі представляли голова облдержадміністрації Б. Клімчук, Луцький міський голова А. Кривицький, голова Турійської райдержадміністрації Б. Шибя, Маяківський сільський голова І. Ярмольський. На з'їзд також прибули народні депутати від Волині К. Ващук та С. Шевчук. Голова обласної ради В. Дмитрук утримався від участі у з'їзді, згодом пояснивши це так: «щоб приймати рішення, треба глибше познайомитися, що це таке».⁶¹

Уся справа у тому, що напередодні цього заходу Голова Верховної Ради О. Ткаченко підписав телеграму, яку оприлюднили ЗМІ. У ній, зокрема, йшлося: «... Вважаю, що в утворенні чергової громадської структури по координації діяльності органів місцевого самоврядування немає потреби. Враховуючи зазначене, пропоную утриматися від участі у цьому заході».⁶²

Спілка утворила п'ять спеціальних постійних комісій: комісія сільських, селищних, міських (районного підпорядкування) голів; комісія міських голів; комісія депутатів місцевих рад, Верховної Ради АРК; комісія працівників місцевих державних адміністрацій, Ради міністрів АРК; комісія народних депутатів, обраних по мажоритарних округах. По п'ять представників від кожної комісії утворили Національну раду Спілки, яка мала обрати голову цієї громадської організації. До складу Нацради ввійшов Б. Клімчук.

У своєму зверненні учасники установчого з'їзду наголосили: «Ми вважаємо, що розвиток і розквіт нашої держави, яка історично об'єднала різні культури й економічні уклади, можливі лише за умови повноцінного врахування регіональних та місцевих особливостей... Ми твердо переконані, що саме такий підхід дозволить максимально використати можливості кожного регіону в інтересах загальнонаціонального розвитку, а також сприятиме запобіганню будь-яких проявів регіонального сепаратизму...»⁶³

17 липня 1999 р. Верховна Рада повернула депутатську недоторканність депутатам місцевих рад. Це було зроблено з ініціативи Голови Верховної Ради О. Ткаченка, який розраховував на підтримку депутатського корпусу як кандидат на посаду Президента України. З цього приводу він зазначив: «Береться до уваги

59 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 330, арк. 22, 52–53.

60 Пахолок Л. Депутати аналізують, критикують і пропонують / Л. Пахолок // Волинь. – 1999. – 15 квіт. – С. 4.

61 Данилюк В. Голова обласної ради ні від кого не залежить / В. Данилюк // Віче. – 1999. – 29 лип. – С. 9.

62 Данилюк В. Регіональній еліті набридло бути провінціалкою / В. Данилюк // Віче. – 1999. – 22 лип. – С. 9.

63 Там само.

й те, що за півтора року відсутності депутатської недоторканності правоохоронні органи мали можливість розчистити ради від криміналітету, і до честі їх – вони це зробили. Сьогодні ситуація змінилася. Захищені від непередбачуваних несподіванок депутати стають першим надійним рубезем збереження демократії, запобігання відродженню волонтаризму і диктатури в державі...»⁶⁴

Депутати волинської обласної ради по різному поставилися до означеної вище проблеми. В. Струк: «Мабуть, цей закон прийняти треба. Які аргументи на його користь? Депутати представляють інтереси певної кількості людей, а тому вони повинні мати якісь переваги і захист». І. Кобак: «Мені статус недоторканності абсолютно не потрібен. Перед законом мають бути рівними всі». А. Турак: «Порядному депутатові і чесній людині цей імунітет не потрібен. А злочинці за депутатськими посвідченнями нехай не ховаються!» Б. Шиба: «Думаю, що депутати Верховної Ради України, які проголосують за встановлення недоторканності для депутатів місцевих рад, мені нагадуватимуть психічно хворих людей».⁶⁵

Неординарна подія в історії представницької влади області відбулася у Володимир-Волинському районі. 28 жовтня 1999 р. на позачерговій сесії Устилузької міської ради 15 з 19 депутатів висловили недовіру міському голові Г. Гуку та відсторонили його від виконання обов'язків за те, що він «за півтора року головування мало що здійснив зі своїх передвиборних обіцянок, навпаки – самоусунувся від виконання службових обов'язків».⁶⁶ Однак, ініціатива відставки йшла не від місцевих депутатів, а від районного керівництва. Обов'язки голови було покладено на заступника міського голови Г. Веремчук. На 28 листопада були призначені вибори нового міського голови. На них упевнену перемогу здобув начальник виробничого управління житлово-комунального господарства Микола Нічик.

31 жовтня 1999 р. пройшов перший тур виборів Президента України. Ніхто з тринадцяти кандидатів не набрав більше половини голосів виборців, а тому все мало бути вирішене у другому турі, у який вийшли Л. Кучма та П. Симоненко. На Волині також переміг діючий глава держави – 51,4%, а другим став Є. Марчук – 14,2%. Лідер комуністів П. Симоненко набрав усього 5,2% голосів.

У другому турі, що пройшов 14 листопада, українці, вибираючи між діючою владою та комуністом, віддали перевагу Л. Кучмі, який набрав майже 16 мільйонів голосів, П. Симоненко – більше десяти. На Волині за діючого Президента віддали свої голоси 75,45% виборців, тоді як лідер комуністів набрав 19,19%.⁶⁷ У такій політичній ситуації відбувся збіг інтересів щодо підтримки діючого Президента «партії влади» та правих сил: якщо перші хотіли зберегти владні крісла, то національно-демократичні сили робили все можливе, аби не допустити до влади комуніста.

У своєму зверненні до волинян голова облдержадміністрації Б. Клімчук зазначив: «Аналізуючи обидва тури виборів у нашій області, складаю щиру подяку усім вам, шановні земляки. Дякую усім, чийми зусиллями забезпечувались проведення виборів, порядок на виборчих дільницях, оперативне надходження

64 Данилюк В. Точка зору спікера на недоторканість 240 тисяч... / В. Данилюк // Віче. – 1999. – 8 лип. – С. 18.

65 Данилюк В. Навіщо депутату недоторканість? / В. Данилюк // Віче. – 1999. – 8 лип. – С. 18.

66 Михальчук А. В Устилузі знову вибори / А. Михальчук // Слово правди. – 1999. – 25 листоп. – С. 1.

67 Пахолок Л. Наш Президент – Леонід Кучма / Л. Пахолок // Волинь. – 1999. – 16 листоп. – С. 1.

інформаційних матеріалів, чітке підбиття підсумків голосування. Ми хотіли перемогти. Ми вірили в перемогу. Ми перемогли!

Попереду чимало справ, які ми будемо вирішувати усі разом, разом з всенародно обраним Президентом України Л. Д. Кучмою, довіру якому ми висловили ще на п'ять наступних років».⁶⁸

Після обрання вдруге Президентом України Л. Кучма ініціює проведення політичної реформи із запровадження в Україні парламентсько-президентської форми державного правління.⁶⁹ Пропонувалося запровадження двопалатного парламенту (Палата регіонів і Державні збори), який мав формуватися за європейською моделлю: склад нижньої палати – 300 народних депутатів, обраних на пропорційній основі; верхня палата мала складатися з 83 послів, що представляють усі регіони (по 3 депутати від кожної адміністративно-територіальної одиниці та экс-президент Л. Кравчук). На думку глави держави, його функціонування на основі верхньої палати – представників регіонів, обраних від усіх територій за принципом рівного представництва, підвищило б роль регіонів, зменшило кількість непродуманих, популістських рішень, притаманних однопалатному парламенту.

16 квітня 2000 р. був проведений всеукраїнський референдум за народною ініціативою, на який було винесено чотири питання: перше стосувалося права Президента розпустити парламент, друге – щодо зняття депутатської недоторканності, третє – зменшення депутатського корпусу і четверте – запровадження двопалатного парламенту. Керівники області Б. Клімчук та В. Дмитрук, підтримуючи проведення референдуму, у своєму зверненні до волинян зазначили: «Ми віримо, що на референдумі ви, шановні земляки, скажете “ТАК” щодо кожного питання, винесеного на всенародне голосування. Адже це дозволить ефективніше вирішувати найзлюбоденніші питання – віддати борги по пенсіях і зарплатах, допомагати дітям, “чорнобильських” пільгах. Нові підходи до формування і діяльності парламенту дозволять реально відстоювати інтереси Волині на рівні центральних органів влади і домогтися відчутного поліпшення життя людей вже в цьому році».⁷⁰ Підтримав референдум і Луцький міський голова А. Кривицький: «Референдум... Це наш шанс жити краще, це єдина можливість успішно розбудувати Україну – незалежну і демократичну. Це стане реальністю лише тоді, коли ми всі, дружно прийшовши 16 квітня на виборчі дільниці, в один голос скажемо “ТАК”».⁷¹

Волиняни виявили велику активність – у референдумі взяли участь 654 403 громадяни або 86,13 %, які підтримали всі питання. Б. Клімчук про результат голосування волинян сказав: «Тепер політики та їхні партії повинні добре подумати про своє місце, роль та значення в суспільних процесах... Це погано, але насправді їхній вплив на електорат знизився. Очевидно, не треба ототожнювати своє перебування в парламенті з політичною діяльністю... Треба бути ближчими до людей, до їхніх проблем та сподівань! По-друге, буде різко активізована робота Співки лідерів місцевих та регіональних влад. Життя довело

68 Шановні волиняни! // Віче. – 1999. – 18 листоп. – С. 1.

69 Про проголошення всеукраїнського референдуму за народною ініціативою : Указ Президента України від 15 січ. 2000 р. № 65/2000 // Офіц. вісн. України. – 2000. – № 3. – Ст. 68.

70 Скажіть своє «ТАК»! // Віче. – 2000. – 30 берез. – С. 1.

71 Кривицький А. Шанс жити краще / А. Кривицький // Віче. – 2000. – 6 квіт. – С. 4.

правильність тієї позиції, яка була обрана ініціаторами створення цієї спілки... Відповідно роль та вага регіональних лідерів там, де референдум успішно відбувся, посиляться».⁷²

У своєму зверненні 62 депутати Волинської обласної ради, 14 районних рад та міські голови міст обласного значення наголосили на необхідності реалізації результатів Всеукраїнського референдуму.⁷³ У липні 2000 р. парламент у першому читанні 251 голосом підтримав президентський законопроект. Однак, у подальшому, через політичне збурення (зникнення журналіста Г. Гонгадзе, «касетний скандал» Мельниченка, усунення з посади віце-прем'єр-міністра Ю. Тимошенко), прийняти рішення конституційною більшістю так і не вдалося. Крім того, Конституційний Суд визнав два питання неконституційними. Таким чином, незважаючи на підтримку виборцями зазначених питань, результати референдуму не вдалося імплементувати через Верховну Раду України. Більше того, розпочалася акція «Україна без Кучми», метою якої стала відставка Президента і Генерального прокурора Потєбенка. 9 лютого 2001 р. за ініціативою Ю. Тимошенко був утворений Форум національного порятунку (ФНП). Першочергова мета, яку ставило перед собою це громадське об'єднання, – «усунути від влади злочинний режим Кучми».

У своєму зверненні до українського народу Президент України Л. Кучма, Голова Верховної Ради І. Плющ та Прем'єр-міністр В. Ющенко наголосили: «Треба називати речі своїми іменами: проти нашої держави розгорнуто безпрецедентну політичну кампанію з усіма ознаками психологічної війни...

Останнім часом з'явився створений невідомо на яких засадах і гучно анонсований «форум національного порятунку». Лідери цього строкатого конгломерату, ображені за власні політичні поразки і провали, справді шукають порятунку. Тільки не для держави, не для нації, а для самих себе – від політичного банкрутства та забуття. А дехто – і від кримінальної відповідальності...

Не слід забувати уроки історії – згадаймо, з чого і як починався фашизм. Ми заявляємо, що в інтересах громадян, суспільства, держави таким намаганням буде чинитися активна і рішуча протидія усіма передбаченими законом засобами. Щодо цього ні в кого не повинно бути жодних ілюзій.

Анархія, свавілля і беззаконня не пройдуть!»⁷⁴

Незадовільний стан дотримання ветеринарно-санітарних та інших правил торгівлі, важка економічна ситуація в області спонукали у квітні 1999 р. до прийняття рішення обласної ради «Про стан торгівлі підакцизними товарами (алкогольними напоями та тютюновими виробами) та впорядкування вуличної торгівлі в містах, селищах і селах області». Згідно з цим рішенням існуючий стан вуличної торгівлі у населених пунктах області визнавався як незадовільний, органам місцевого самоврядування рекомендувалося заборонити торгівлю цими товарами на ринках області, а правоохоронним органам – вжити заходи щодо припинення нелегальної торгівлі ними, ліквідації стихійних ринків.⁷⁵ Як згодом

72 Данилюк В. От і все, а ви боялись... Навіть урни не прим'ялись... / В. Данилюк // Віче. – 2000. – 20 квіт. – С. 3.

73 Зробімо правильний вибір // Волинь. – 2001. – 4 січ. – С. 2.

74 Звернення Президента України Леоніда Кучми, Голови Верховної Ради Івана Плюща та Прем'єр-міністра Віктора Ющенка до українського народу // Віче. – 2001. – 15 лют. – С. 1, 5.

75 Про стан торгівлі підакцизними товарами : витяг з рішення обласної ради від 8 квіт. 1999 р. № 6/3 // Волинь. – 1999. – 15 квіт. – С. 4.

зазначив голова обласної ради В. Дмитрук, вжиті заходи частково призупинили нелегальну торгівлю алкогольними напоями, тютюновими виробами, що в цілому сприяло значним надходженням у бюджет: порівняно з 10 місяцями 1999 р. ринковий збір зріс на 131 тис. грн (46%), плата за ліцензії на право роздрібної торгівлі алкогольними напоями та тютюновими виробами збільшилась у 1,5 раза.⁷⁶

У 2000 р. Волинська обласна рада практично вперше в Україні ініціювала запровадження плати за збір, заготівлю недеревних природних ресурсів при вивезенні їх за кордон. У результаті за три квартали 2000 р. надійшло до бюджетів усіх рівнів понад 283 тис. грн. Задоволеним залишилося й населення, яке за продаж усім категоріям заготівельників грибів і лісових ягід отримало 30 млн грн.⁷⁷ Також обласна рада розглянула питання щодо економічного витрачання та збереження енергоресурсів, прийнявши Комплексну програму енергозбереження області, що дало свої позитивні результати (за 9 місяців отримано економічний ефект у сумі 11,8 млн грн при затратах 10,6 млн грн).⁷⁸ Було розроблено Програму розвитку особистих господарств громадян області на 2001–2004 роки, яка у грудні 2000 р. була затверджена на сесії обласної ради. За активної позиції обласної ради, при підтримці облдержадміністрації у селах області була сформована система заготівлі і переробки молочної продукції, в якій був задіяний практично кожен селянський двір.

У квітні 2000 р. з нагоди десятиріччя першої сесії Волинської обласної ради першого демократичного скликання було проведено урочисту сесію за участю депутатів обласної ради усіх трьох останніх скликань. Урочистість проходила так само, як і та пам'ятна сесія 1990 року, в обласному театрі ляльок. У своєму виступі голова ради В. Дмитрук зазначив, що депутати всіх рівнів, яких було обрано у 1990 році, можуть пишатися тим, що вони причетні до народження незалежної України.

У червні сталася неординарна подія у партійному житті області – Луцький міський голова А. Кривицький очолив обласний комітет СДПУ(о). На той час це була впливова політична сила, за чисельністю поступалася лише Комуністичній партії. Очолював партію В. Медведчук – Глава Адміністрації Президента України. Ось як висловився щодо свого кроку сам Антон Федорович: «Сьогодні пройшов час політиків-одинаків. На виборах 1990 року я ходив сам по квартирах лучан будинку № 3 бульвару Дружби народів і агітував сам за себе, знаючи, що партія за мене не переживатиме. У 1994 році у мене вже була невелика команда. Два роки тому команда виявилася більшою. Ще не знаємо, як будуть відбуватися наступні вибори, але вже зараз відомо, що основну роль гратимуть потужні партії і серйозні громадські організації, які зможуть реально підтримувати ту чи іншу людину. Чому я обрав СДПУ(о)? Ви самі подивіться: з 13 держав, які входять в європейську спільноту, у 12 при владі – соціал-демократи. Ця ідея, колись спалювана попередницею радянських комуністів РСДРП до невпізнання, в Європі живе й досі. Ідеї рівності, справедливості, забезпеченості, впевненості у завтрашньому дні – вони продовжують бути актуальними. І раз ми рухаємося в Європу, то іншого шляху не існує... Щодо ПРП, то я вже давно говорив Вікто-

76 Василь Дмитрук: Гроші люблять рахунок // Віче. – 2000. – 7 груд. – С. 7.

77 Василь Дмитрук: «Зрозумій людину і допоможи їй» // Волинь. – 2001. – 15 берез. – С. 1.

78 Дмитрук В. Місцеве самоврядування: вчора і сьогодні / В. Дмитрук // Волинь. – 2001. – 6 груд. – С. 2.

рові Пензеніку, що українське суспільство поки не готове до сприйняття багатьох його ідей, хоча вважаю цього політика і справді досить прихильно ставлюся до його однопартійців на Волині».⁷⁹

У цей час справи у місті йшли не зовсім так, як планувалося керівництвом міста. Зокрема народний депутат України, обраний від обласного центру, О. Свирида оцінив їх так: «У місті Луцьку є сьогодні дуже великі проблеми. Це сьогодні фактичний банкрут, який заборгував різним партнерам понад 20 мільйонів гривень. Теперішнє керівництво органу місцевого самоврядування повинне вивести Луцьк з цієї ситуації, оскільки воно ж своїми діями до цього призвело. Ліфти не працюють, гарячої води немає і не ясно, коли буде, в квартирах холодно, на дорогах ями...»⁸⁰

20 серпня у місті Ківерці відбулися дострокові вибори міського голови. Це пов'язано з тим, що Олег Конев, обраний на цю посаду у березні 1998 р., пішов з посади за власним бажанням. Свій вчинок він пояснив таким чином: «Я працював чесно. Але за час свого головування чого тільки не доводилося чути. Я – виробничник. Тому сам вирішив припинити свої повноваження. Це моє конституційне право... В Ковелі мені запропонували посаду голови ВАТ “Ковельський завод будівельних матеріалів”, який уже почав оживати».⁸¹

Упевнену перемогу на цих виборах здобув заступник міського голови з виконавчої роботи Леонтій Семенюк, який з великим відривом випередив трьох суперників (ще двоє зняли свої кандидатури напередодні виборів). Перед своїм обранням він сказав таке: «Проблеми Ківерців я знаю, бо за час перебування на посаді заступника міського голови з виконавчої роботи, я їх вивчив досконало. Як і знаю, які ще можуть виникнути, якщо не вжити оперативних заходів... А починати треба справді з рішучості, наполегливості та принциповості».⁸²

У той період в області були позитивні приклади взаємодії райдержадміністрацій з органами місцевого самоврядування. Зокрема така діяльність Турійської райдержадміністрації у вирішенні проблем соціально-економічного розвитку була оцінена Адміністрацією Президента України. З метою використання досвіду турійчан була підготовлена відповідна довідка, що була надіслана голові Ради міністрів Автономної Республіки Крим, головам обласних, Київської і Севастопольської міських державних адміністрацій. Перш за все заслуговувала на увагу робота в галузі бюджету та фінансів. Сільради району активно працювали над справлянням місцевих податків та зборів, плати за землю, державного мита, інших надходжень, що давало можливість ефективно вирішувати злободенні проблеми селян. Було завершено перший етап реформування колективних сільгоспідприємств. На базі колишніх КСП утворено 36 нових агроформувань на засадах приватної власності на землю і майно. Прискореними темпами розвивалися в районі особисті підсобні господарства селян, розширювалися площі їх землекористування, нарощувалося поголів'я худоби, виробництво продукції.

79 Данилюк В. Антон Кривичський: «Загадувати на 2002 рік зараз не варто...» / В. Данилюк // Віче. – 2000. – 2 листоп. – С. 4.

80 Данилюк В. Олександр Свирида: За крісло Бориса Клімчука я не борюся! / В. Данилюк // Віче. – 2000. – 12 жовт. – С. 3.

81 Петренко П. Конев спростовує чутки / П. Петренко // Вільним шляхом. – 2000. – 12 серп. – С. 4.

82 Данилюк В. Леонтій Семенюк виведе Ківерці з кризи. Але – з допомогою людей! / В. Данилюк // Віче. – 2000. – 17 серп. – С. 2.

Обсяг роздрібного товарообігу, включаючи громадське харчування, зріс порівняно з минулим роком на 57 відсотків, збільшилися й обсяги надання населенню платних послуг.

Голова облдержадміністрації Б. Клімчук у цьому зв'язку зазначив: «Богдан Шиба, голова Турійської райдержадміністрації, теж працює за загальнообласною схемою. Але він пішов ще далі – адаптував її на рівні сільських рад! Районний бюджет, тобто, дає позичку бюджетові сільради, а сільський голова думає, як з фермерами і головою КСП їх краще використати, щоб зібрати врожай. Дрібниця? Здавалося б. І роботи більше. Але Шиба вчить голів сільрад управляти грішми, вирішувати соціальні питання, займатися зерном сьогодні, а завтра, можливо, кілометрами газопроводів».⁸³ У районі було створено консультативно-дорадчий орган – постійно діючу нараду при голові райдержадміністрації, до якого входили всі селищні та сільські голови, що давало можливість уникнути помилок у процесі прийняття важливих рішень. Велася цілеспрямована робота щодо передачі повноважень сільським, селищним радам у галузі освіти, охорони здоров'я, соціальної сфери.⁸⁴

З ініціативи голови райдержадміністрації Б. Шиби в усіх сільрадах Турійського району було запроваджено нові посади – організатор фізкультурної роботи; усі спортивні школи було передано під опіку районного товариства «Колос», створено футбольний клуб «Турія». Керівник району зазначив: «Я ставлю собі за мету, щоб до кінця нинішнього року в кожному селі на місцевому стадіоні щонеділі проводити якісь спортивні змагання. Старіші прийдуть і подивляться на наснагу молодих, а діти, з кого треба брати приклад. Добре буде усім!»⁸⁵

У грудні 2000 р. відбулася презентація офіційного веб-порталу м. Луцька. Ця подія стала важливим етапом у процесі популяризації міста, а також відкритості діяльності органу місцевого самоврядування для громадян. З ініціативи влади міста Луцька була запроваджена єдина система обрахунків комунальних платежів на базі інформаційно-обчислювального центру, що на той час не мала аналогів в Україні. Це дало змогу суттєво скоротити терміни проходження інформації і коштів, сприяти зменшенню заборгованості в оплаті комунальних послуг. З 1 липня у місті введено диференційовану оплату за житло, в якій враховувалася якість житлового фонду та якість послуг, що надаються конкретним будинкам. Досвідом обласного центру Волині зацікавилися не лише в Україні, а й за кордоном. Відтак Луцьк став пілотним містом щодо впровадження програми з реформування тарифів і реструктуризації комунальних підприємств у Проєкті Агентства США з міжнародного розвитку. За підсумками роботи у 2000 р. Луцьк зайняв перше місце серед малих і середніх міст у Всеукраїнському конкурсі «Місто найкращого благоустрою», за що був відзначений почесною нагородою Кабінету Міністрів України.

З метою поширення кращого досвіду роботи органів місцевого самоврядування, обласною радою спільно з облдержадміністрацією було розроблено критерії оцінки роботи сільських, селищних і міських (міст районного значення)

83 Данилюк В. Голова облдержадміністрації категорично проти надзвичайного стану / В. Данилюк // Віче. – 1999. – 29 лип. – С. 9.

84 Козак М. Досвідом Турійська зацікавились у Києві / М. Козак // Віче. – 2000. – 5 жовт. – С. 5.

85 Данилюк В. Богдан Шиба: Як займатися спортом можу показати і власним прикладом! / В. Данилюк // Віче. – 2001. – 12 лип. – С. 15.

рад. За результатами роботи у 2000 р. кращі ради були відзначені преміями, Почесними грамотами та Подяками обласної ради, облдержадміністрації.

Звітуючи про свою діяльність за період 1999–2000 років на дванадцятій сесії обласної ради 30 травня 2000 р., В. Дмитрук сказав: «Без перебільшення хочу зазначити, що виконання більшості рішень, а також практична повсякденна робота обласної ради, її постійних комісій та виконавчого апарату здійснювались у взаємодії з обласною державною адміністрацією та її управліннями, і рішення сесії обласної ради від 31.03.2000, де схвалено роботу облдержадміністрації по стабілізації соціально-економічного становища області, є тому підтвердженням».⁸⁶

25 травня Указом Президента України Л. Кучми була схвалена Концепція державної регіональної політики. У ній значна увага приділена місцевому самоврядуванню: «Дальше впровадження конституційних засад розвитку місцевого самоврядування спрямовуватиметься на забезпечення підтримки місцевих ініціатив, а також на розширення повноважень та підвищення відповідальності органів місцевого самоврядування за вирішення завдань регіонального та місцевого розвитку».⁸⁷ На першому етапі з її реалізації (2001–2003 роки) передбачалася підготовка методичних та нормативних передумов та забезпечення проведення укрупнення сільських територіальних громад, внесення відповідних змін адміністративно-територіального устрою. На другому етапі (з 2003 року) – перехід до взаємовідносин державного бюджету безпосередньо з бюджетом Автономної Республіки Крим, обласними, а також районними бюджетами, бюджетами територіальних громад. Однак унаслідок відсутності наступності державної влади в Україні із запланованого мало що вдалося досягти. Зокрема, не було підготовлено методичних та нормативних передумов проведення укрупнення сільських територіальних громад із унесенням відповідних змін адміністративно-територіального устрою.

На тринадцятій сесії обласної ради 18 серпня 2000 р. було встановлено звання «Почесний громадянин Волині» та затверджене відповідне Положення про його присвоєння. У ньому, зокрема, зазначалося, що «звання “Почесний громадянин Волині” є вищою ознакою вдячності мешканців області і присвоюється особам, які мають видатні заслуги, а також зробили значний особистий внесок у розвиток народного господарства області, її науки, освіти, охорони здоров'я, культури та спорту, чия виробнича, науково-просвітницька та громадська діяльність одержала визнання... Звання присвоюється, як правило, мешканцям Волинської області і, як виняток, може бути присвоєно жителям інших регіонів України, а також інших країн».⁸⁸

На цій сесії було також засновано Подяку голови Волинської обласної ради, Положення про Подяку та її опис.

На XV сесії обласної ради, враховуючи порівняно невеликий термін, що залишився до чергових виборів депутатів обласної ради, було прийняте рішення не проводити вибори депутатів обласної ради по виборчому округу № 5 (Володимир-Волинський район) замість тих, які вибули.⁸⁹

86 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 370, арк. 41.

87 Про Концепцію державної регіональної політики : Указ Президента України від 25 трав. 2001 р. № 341/2001 // Офіц. вісн. України. – 2001. – № 22. – Ст. 983.

88 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 375, арк. 1–2.

89 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 380, арк. 63.

У цей період область налагоджує ділові стосунки з іноземними партнерами. 19 лютого 2001 р. делегація Волинської області на чолі з головою обласної ради

Перебування делегації Волинської області на Кубі

В. Дмитруком під час візиту на Кубу підписала протокол про дружбу з провінцією Пінар-дель-Ріо. У ньому, зокрема, передбачалося сприяння в участі товаровиробників Волині та Куби у різноманітних спільних заходах економічного спрямування – виставках, ярмарках, бізнес-форумах, круглих столах; обмін досвідом з питань розвитку сільського господарства, економіки, культури.

У своєму звіті на XVI сесії обласної ради 7 березня 2001 р. про виконання «Програми со-

ціально-економічного і культурного розвитку області на 2000 рік і делегованих обласною радою повноважень» голова облдержадміністрації Б. Клімчук зазначив, що «завдяки вжитим організаційним та практичним заходам у 2000 році вдалося забезпечити поступальний розвиток більшості галузей економіки, цілого ряду суб'єктів господарської діяльності. Маємо сформований потужний недержавний сектор економіки. На сьогодні роздержавленими підприємствами та організаціями виробляється понад 90 відсотків промислової продукції, здійснюються всі пасажирські та дві третини вантажних перевезень, забезпечується 85 відсотків товарообігу та обсягів надання побутових послуг. У сільському господарстві майже вся продукція виробляється реформованими сільгоспприємствами, фермерами та населенням.

Основою структурних перетворень в економіці став розвиток малих підприємств різних форм власності. За останні роки кількість їх на Волині зросла більш як у півтора рази...

За темпами приросту промислового виробництва область розділила перше місце із Закарпаттям, а за темпами випуску товарів народного споживання – вишла на третє місце...

Понад 80 відсотків взаєморозрахунків здійснювались у грошовій формі».⁹⁰

На XVII сесії обласної ради 11 квітня 2001 р. відбувся звіт голови обласної ради В. Дмитрука. У своєму звіті для засобів масової інформації він зазначив: «Серед регіонів України за темпами приросту промисловості ми займаємо почесне перше місце в державі, а по виробництву товарів народного споживання – третє. Сьогодні продукція волинського товаровиробника починає заявляти про себе не лише на внутрішньому ринку, а й у країнах Євросоюзу та Америки, що сприяє залученню в економіку області іноземних інвестицій.

Сьогодні я з повною відповідальністю можу сказати, що в агропромисловому секторі в основному завершено перший етап реформи. Сільський трудівник

90 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 417, арк. 21–24.

дійсно стає господарем землі. У 2000 році працівники сільського господарства забезпечили приріст валової продукції на 5,6 відсотка, виробили сільськогосподарської продукції на 827 млн гривень. Господарства населення забезпечили 80 відсотків загального обсягу валової продукції...

У цих та інших позитивних результатах – вагома частка роботи рад усіх рівнів області, їх виконавчих органів і апаратів, керівників районних державних адміністрацій, міських, селищних та сільських голів. За це та тісну взаємодію з обласною радою я їм щиро дякую й сподіваюсь на подальшу співпрацю і кращі результати.

Адже у нас на Волині і представницька і виконавча влада працюють на рівних і розділяють між собою не повноваження, а пропорційно розподіляють конкретні справи, яких стільки, що їм інколи вже й у межах владних повноважень тісно».⁹¹

На цій сесії було прийняте Звернення до Верховної Ради України щодо підтримки Уряду В. А. Ющенка, у якому Волинська обласна рада висловлювала підтримку Прем'єр-міністру України і вважала недопустимим зміну керівництва Кабінету Міністрів України та призупинення виконання Програми економічного зростання «Реформи заради добробуту». У зверненні йшлося: «Реальні позитивні зрушення в економіці, яких досягнуто вперше за 10 років незалежності України завдяки діяльності теперішнього Уряду, не влаштовують окремі політичні сили і олігархів. Перших – тому, що їх політика полягає в політичних спекуляціях на зубожінні народу, других – тому, що вони не зацікавлені у прозорих економічних правилах гри і заробляють тіньові капітали в умовах кризи. У зв'язку з цим в Україні розпочалися їх спільні дії, спрямовані на дискредитацію та усунення Віктора Ющенка від керівництва Урядом...

Тому ми, депутати Волинської обласної ради, висловлюємо довіру Прем'єр-міністру України та підтримуємо дії Віктора Ющенка щодо реформування економіки держави».⁹²

21 червня 2001 р. був прийнятий Бюджетний кодекс України. Хоча він став важливим кроком щодо фінансової децентралізації, однак у цілому не розв'язав зазначеної проблеми у сфері місцевого самоврядування, адже у ресурсному забезпеченні дійшов лише до міст обласного значення, принципи фінансування усіх інших органів місцевого самоврядування залишилися незмінними. Крім того, його положення весь час коригувалися в законах про Державний бюджет на поточні роки не на користь місцевого самоврядування. У результаті місцеве самоврядування і дотепер може лише мріяти про бюджет розвитку, а в умовах фінансово-економічної кризи ледь зводить кінці з кінцями.

Однією з основних причин недорозвинутості місцевих фінансів є мізерність джерел доходів місцевих бюджетів, майже повна їх залежність від Державного бюджету; недоліки у розподілі міжбюджетних трансфертів між державними і місцевими бюджетами та між рівнями місцевих бюджетів, непрозорість

91 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 421, арк. 23–24.

92 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 422, арк. 159.

і суб'єктивізм у наданні фінансової допомоги з центру, відсутність стимулів у додатковому одержанні доходів та економічному витрачанні бюджетних коштів.⁹³

Одним із джерел формування доходної частини місцевих бюджетів є місцеві податки й збори. Однак, вітчизняна практика місцевого самоврядування показує, що замість розширення муніципальної податкової бази, все робиться навпаки. У результаті, якщо в європейських країнах доходи від місцевих податків становлять 30–70 % від рівня міських бюджетів, то в Україні – лише 1–1,5 %.⁹⁴

Оцінюючи в цілому існуючу в Україні систему місцевих податків та зборів, можна зробити висновок, що вона не може забезпечити фінансову самостійність місцевого самоврядування внаслідок того, що, по-перше, дозволені місцеві податки та збори не є і не можуть бути достатнім джерелом доходів місцевого бюджету через низький їх податковий потенціал, а відтак – незацікавленість органів місцевого самоврядування у їх запровадженні (у більшості сільських та селищних рад просто відсутні об'єкти місцевого оподаткування), по-друге, більшість цих податків та зборів характеризуються витратами на їх мобілізацію, які переважають надходження від них.

Наслідком сказаного, на думку М. Пухтинського, є такі проблеми:

- відсутність фінансових ресурсів для розвитку територіальних громад;
- недосконалість міжбюджетних відносин;
- не зорієнтована на місцевий розвиток фінансова політика держави;
- невирішеність питань розмежування державної і комунальної власності, визначення статусу об'єктів комунальної власності та спільної власності територіальних громад;
- у край низька власна податкова база місцевих бюджетів.⁹⁵

На XVIII сесії обласної ради 26 червня 2001 р. на звернення Нововолинської міської ради було затверджено положення про Раду з питань пріоритетного розвитку та її склад. Зазначена Рада створювалася для забезпечення функціонування території пріоритетного розвитку (ТПР) у м. Нововолинську відповідно до Закону України «Про територію пріоритетного розвитку у Волинській області». Очолив Раду заступник голови облдержадміністрації А. Чумаченко, Нововолинський міський голова В. Сапожников став заступником голови. Від обласної ради до складу Ради ввійшов голова постійної комісії з питань планування, бюджету, фінансів і цін І. Грудзевич.⁹⁶

До важливих документів, що стосувалися місцевого самоврядування того періоду, варто віднести прийняття Законів України: «Про столицю України – місто-герой Київ» (1999 р.), «Про службу в органах місцевого самоврядування» (2001 р.), «Про органи самоорганізації населення» (2001 р.), «Про статус депутатів місцевих рад» (2002 р.), «Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку малих міст» (2004 р.); Указу Президента України «Про державну під-

93 Клімова С. М. Зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування / С. М. Клімова // Вивчення та впровадження в Україні іноземного досвіду удосконалення діяльності органів влади. – Полтава : РВВ ПУСКУ, 2009. – С. 134.

94 Богачов С. Податковий кодекс і місцеві бюджети: перші результати / С. Богачов, І. Усик // Голос України. – 2011. – 20 квіт. – С. 16.

95 Пухтинський М. Проблеми реформування місцевого самоврядування в Україні / М. Пухтинський // Матеріали з проведення міжрегіональних муніципальних слухань «Конституційні засади організації місцевої влади». – Львів, 2009. – С. 37.

96 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 425, арк. 96–100.

тримку розвитку місцевого самоврядування в Україні» (2001 р.), розпоряджень Кабінету Міністрів України: «Про заходи щодо реалізації Концепції державної регіональної політики» (2001 р.), «Про схвалення Концепції Програми законодавчого забезпечення розвитку місцевого самоврядування» (2001 р.).

Прийняття 7 червня 2001 р. Законом України «Про службу в органах місцевого самоврядування» стало важливим етапом формування інституту муніципальної служби в Україні, адже до його прийняття цей вид публічної служби регулювався Законом «Про державну службу», котрий визначав загальні засади діяльності посадових осіб, які працюють в органах державної влади. Закон урегулював правові, організаційні, матеріальні та соціальні умови реалізації громадянами України права на службу в органах місцевого самоврядування та визначав загальні засади діяльності посадових осіб місцевого самоврядування. Таким чином, на законодавчому рівні врегульовувалася служба в органах місцевого самоврядування – найбільш наближена до населення, що має суттєві відмінності з державною службою, особливо в частині виборних посад. Закон відніс до посадових осіб місцевого самоврядування працівників, які мають посадові повноваження щодо здійснення організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій.⁹⁷

Закон «Про статус депутатів місцевих рад» визначив правовий статус депутатів місцевих рад як представників інтересів територіальної громади, виборців свого виборчого округу та рівноправного члена місцевої ради, встановив гарантії депутатської діяльності та порядок відкликання депутата місцевої ради. Зокрема, Законом встановлювався термін обрання депутата – чотири роки; несумісність перебування депутата на керівній посаді органу виконавчої влади та на керівних посадах в органах місцевого самоврядування; заборона мати інший представницький мандат; обов'язок депутата періодичного, але не рідше одного разу на рік, звітування про свою роботу перед виборцями відповідного виборчого округу, об'єднаннями громадян; право виборцям давати своєму депутатові доручення; підстави відкликання депутата, зокрема у разі пропуску ним протягом року більше половини пленарних засідань ради або засідань постійної комісії, членом якої він є; порядок утворення депутатських груп, депутатських фракцій та їх права.⁹⁸

Закон «Про органи самоорганізації населення» започаткував нову форму участі членів територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах у вирішенні окремих питань місцевого самоврядування. Органи самоорганізації населення визначалися Законом як представницькі органи (будинкові, вуличні, квартальні комітети, комітети мікрорайонів, комітети районів у містах, сільські, селищні комітети), що створюються жителями, які на законних підставах проживають на території села, селища, міста або їх частин, для вирішення завдань, передбачених законом.⁹⁹

97 Про службу в органах місцевого самоврядування : Закон України від 7 черв. 2001 р. № 2493-III // Уряд. кур'єр : Орієнтир. – 2001. – 4 лип. – С. 1.

98 Про статус депутатів місцевих рад : Закон України від 11 лип. 2002 р. № 93-IV // Відом. Верхов. Ради. – 2002. – № 40. – Ст. 290.

99 Про органи самоорганізації населення : Закон України від 11 лип. 2001 № 2625-III // Уряд. кур'єр. – 2001. – 15 серп. – № 146. – С. 1.

30 серпня 2001 р. Указом Президента України була затверджена Програма державної підтримки розвитку місцевого самоврядування в Україні. У ній зокрема йшлося про те, «що розвиток місцевого самоврядування є на сучасному етапі одним із найпріоритетніших напрямів державної політики України». До складу робочої групи з підготовки пропозицій щодо розвитку місцевого самоврядування було включено голову Волинської облдержадміністрації Б. Клімчука.¹⁰⁰

До 10 річниці незалежності України в області пройшов цілий ряд заходів. З ініціативи Старовижівського та Рожищенського районів, одноставно підтриманої й іншими районами, в області відбулась великомасштабна акція «10-й річниці Незалежності України – 10 добрих справ», спрямована, у першу чергу, на вирішення соціальних проблем населення.

На Київському майдані було урочисто відкрито пам'ятник «Борцям за волю та незалежність України». Він являє собою своєрідний храм-реквієм – символ устремління до волі та свободи українців.

На ХХІІ сесії, що пройшла 11 січня 2002 р., було визначено загальний склад Волинської обласної ради наступного скликання у кількості 80 депутатів та утворено обласну виборчу комісію по виборах депутатів облради в складі 15 чоловік (максимальна кількість, передбачена законом). Комісію очолив П. Ястреб – позапартійний пенсіонер з м. Луцька, кандидатуру якого подав обласний комітет профспілки працівників державних установ. Серед членів комісії суттєво переважали представники новоствореного провладного блоку «За єдину Україну!» та провладних партій (Демократичний Союз, СДПУ(о), «Жінки за майбутнє», КПУ), а опозицію (НРУ, УРП, СПУ) представляли всього три члени.¹⁰¹

15 січня 2002 р. в обласному музично-драматичному театрі імені Т. Г. Шевченка відбувся форум «Волинь у 2001–2002 роках» за участю депутатів обласної ради та представників усіх галузей народного господарства та соціально-культурної сфери. Це був своєрідний звіт влади перед населенням за зроблене у минулому році і, водночас, публічна рада з волинянами щодо пріоритетних напрямів роботи на нинішній рік. Напередодні форуму в обласних газетах були опубліковані тези доповіді голови облдержадміністрації Б. Клімчука. У них, зокрема, йшлося: «Маємо всі підстави характеризувати сучасну політико-економічну ситуацію в області як спокійну, нормальну і сприятливу для поступального руху вперед у 2002 році...»

Вперше за всі роки незалежності наші райони і міста стовідсотково отримали належну їм дотацію. Відсутні борги перед вчителями, медиками, малозабезпеченими, студентами. Забезпечено регулярну виплату пенсій. Подальшого розвитку набули освіта, культура і охорона здоров'я.

Значні зміни відбулися на селі. Завершено найвідповідальніший етап реформи – приватизацію землі. Приватизована абсолютна більшість промислових, переробних, заготівельних, сервісних і торгових підприємств галузі.

100 Про державну підтримку розвитку місцевого самоврядування в Україні : Указ Президента України від 30 серп. 2001 р. № 749 // Офіц. вісн. України. – 2001. – № 36. – Ст. 1658.

101 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 477, арк. 12–14.

Серед областей України Волинь виступає лідером у формуванні інфраструктури аграрного ринку. Зберігається тенденція зростання обсягів виробництва у промисловості». ¹⁰²

За результатами обговорень було прийняте Звернення учасників форуму до жителів області, представників громадськості, лідерів політичних осередків. У ньому, зокрема, йшлося: «...ми закликаємо лідерів осередків політичних партій, усіх волинян не розпалювати штучних вогнищ напруженості, а створювати клімат довіри і взаємоповаги. Вибори – процес короткий у часі, але від того, який вибір ми зробимо, у чималій мірі залежатиме наше майбутнє на довгі роки. Якщо ми хочемо, щоб парламент або самоврядний орган були дієздатними, сповна виконували покладені на них функції, то ми повинні обрати туди професіоналів, людей з державними позиціями, чесних і добропорядних». ¹⁰³

У лютому відбулися збори громадського об'єднання «Рідне місто», котре представляло управлінську, господарську, медичну, культурну та освітянську еліту обласного центру. Було заслухано звіт Луцького міського голови А. Кривицького про його роботу за останніх чотири роки. Зокрема, в обласному центрі вперше в Україні було введено грошову оцінку землі і практику проведення земельних аукціонів, вперше міська рада винесла заборону на зовнішню рекламу тютюну та алкоголю. Місто одне з перших заснувало інститут муніципальної дружини, запровадило місцевий акциз. Опрацьовані у Луцьку принципи бюджетного формування знайшли відображення у Законі України про бюджет 2002 р. і дали змогу чітко розмежувати можливості і повноваження державного та місцевого бюджетів. За 2001 р. місто мало один із найвищих у державі рівень приросту промислового виробництва. Не було закрито жодної музичної, художньої, спортивної школи, не знищено жодного промислового підприємства. У Луцьку – єдиному місті було запроваджено практику гарантування першого робочого місця випускникам. Упроваджувалися загальноміські програми «Здоров'я» і «Ми господарі рідного міста». Міський голова оголосив своє кредо на найближчі роки, якщо знову буде переобраний на посаду міського голови: «Луцьку і лучанам – європейський рівень життя», що передбачає роботу у трьох напрямках: «Стабільність», «Комфортність», «Активність». ¹⁰⁴

У цьому контексті слід зауважити, що велика кількість програмних обіцянок об'єднання «Рідне місто» на 1998–2002 роки не була реалізована, зокрема:

- завершення в 1998 році будівництва надземного переходу в районі залізничного вокзалу;
- будівництво критого тенісного корту в районі парку відпочинку імені Лесі Українки;
- створення центру молодіжного дозвілля (на базі приміщення кінотеатру «Комсомолец»);
- проектування і будівництво 5-ти зіркового готелю на 60 місць;
- повна ліквідація ветхого фонду;

102 Економіка – головна політика : тези доповіді голови обласної державної адміністрації Бориса Клімчука на форумі «Волинь у 2001–2002 роках» // Віче. – 2002. – 10 січ. – С. 2.

103 Звернення учасників форуму «Волинь у 2001–2002 роках» до жителів області, представників громадськості, лідерів політичних осередків // Волинь. – 2002. – 19 січ. – С. 1.

104 Лис В. «Рідне місто» голосує за Бориса Клімчука і Антона Кривицького / В. Лис // Волинь. – 2002. – 7 лют. – С. 2.

- будівництво підземного переходу біля універмагу;
- реконструкція залізничного вокзалу;
- завершення реконструкції меморіального комплексу «Луцька тюрма».¹⁰⁵

Об'єднання «Рідне місто» знову висунуло А. Кривицького кандидатом на посаду міського голови, а Б. Клімчука, кандидатуру якого запропонував міський голова, – кандидатом у депутати Волинської обласної ради від Луцька. Щодо мостового переходу через залізничні колії, А. Кривицький заявив, що він буде споруджений у першому півріччі 2002 р., разом з тим проходить ремонт залізничного вокзалу, Привокзальної площі, електрифікація дороги Ківерці-Луцьк.¹⁰⁶

На 80 мандатів обласної ради претендувало 355 кандидатів. Найбільше кандидатів висунули АПУ, виборчий блок «Наша Україна», Український Народний Рух, КПУ і СелПУ. Позапартійних – 44,7 відсотка. Серед них 13 відсотків жінок та 3,1 – молоді.¹⁰⁷

У день старту передвиборчої агітації 9 лютого 2002 р. в обласному музично-драматичному театрі імені Т. Г. Шевченка відбулася презентація провладного виборчого блоку «За єдину Україну!», до якого ввійшли п'ять партій (АПУ, НДП, Партія регіонів, ПППУ, «Трудова Україна»). Очолив блок Глава Адміністрації Президента України В. Литвин. У своєму виступі керівник його обласного виборчого штабу, голова обласної організації АПУ, перший заступник голови облдержадміністрації В. Заремба зазначив: «Ми не приховуємо, що представляємо владу, і з цим йдемо відкрито на вибори. Отже, програти їх не маємо права. Програти – буде свідченням слабкості влади, а вона сьогодні сильна, як ніколи, і тому ми переможемо».¹⁰⁸ «Мій особистий вибір – блок «За єдину Україну!», – зауважив голова облдержадміністрації Б. Клімчук, – вибір цей цілком свідомий, бо саме цей блок вже служить і служитиме народу. Це міцна коаліція центристських, державницьких сил, здатних на сміливі, водночас виважені дії».¹⁰⁹ Ми пройшли надто велику школу влади, щоб програти вибори», – та резюмував: – бути у владі не соромно, соромно погано справляти владу». Він також повідомив, що голова обласної ради В. Дмитрук, який також брав участь у презентації блоку, Указом Президента України нагороджений орденом «За заслуги» III ступеня.¹¹⁰ Учасники заходу підтримали кандидатури на посади міських, селищних голів та кандидатів у депутати обласної ради, серед яких переважала існуюча владна команда.

Початок агітаційної кампанії 9 лютого дав поштовх шаленому потокові порушень з використанням посадовими особами службового становища на користь блоку «За єдину Україну!», а також кандидатами від цього блоку. Всеукраїнський моніторинговий комітет, що здійснював моніторинг проведення виборчої кампанії в Україні, фіксував постійне порушення виборчого законодавства: адміністративний тиск на невідконтрольній владі ЗМІ у формі перевірок, обмеження до них доступу, встановлення цензури, порушення кримінальних справ, залякування кандидатів та членів виборчих комісій, погроми офісів виборчих штабів,

105 Програма розвитку м. Луцька на 1998–2002 рр. // Луцький ярмарок. – 1998. – 27 лют. – С. 6.

106 Нагорний О. Господар, чуйний керівник, порядна людина / О. Нагорний // Волинь. – 2002. – 28 берез. – С. 4.

107 Пахолок Л. Жінок мало, а молоді – ще менше / Л. Пахолок // Волинь. – 2002. – 23 берез. – С. 2.

108 Лис В. Бути у владі не соромно, соромно погано справляти владу / В. Лис // Волинь. – 2002. – 12 лют. – С. 1.

109 Клімчук Б. Наша мета – єдина і багата Україна / Б. Клімчук // Волинь. – 2002. – 26 лют. – С. 1.

110 Лис В. Бути у владі не соромно, соромно погано справляти владу / В. Лис // Волинь. – 2002. – 12 лют. – С. 2.д

звільнення з роботи громадян, збройні напади на кандидатів у депутати, які підтримують опозиційні партії та кандидатів, використання «мертвих душ».

У нашій області також використовувалися всі можливі засоби адміністративного ресурсу. Під час свого візиту на Волинь спостерігачі ОБСЄ М. Гіамбоніні та В. Педенко зафіксували цілий ряд порушень у Горохівському ВО № 20 по виборах до Верховної Ради України. Зокрема, жодних агітаційних передвиборних плакатів та щитів окрім тих, що закликають виборців проголосувати за провладний блок, на території району вони не побачили; керівники Горохівського району зривали зустрічі з кандидатом від блоку «Наша Україна» С. Бондарчуком, з боку районного відділу освіти чинився тиск на вчителів, які ввійшли до виборчих комісій від цього кандидата.¹¹¹ Керівництво Луцького району ставило масу перешкод щодо проведення зустрічі кандидата від опозиції з виборцями Торчина. Від половини березня кандидату та блоку В. Ющенка було закрито доступ до районних газет, які за наказом начальства агітували виключно за блок «За єдину Україну!» і, як могли, обливали брудом команду «Нашої України».¹¹²

Саме у цей період керівник виборчого штабу блоку «За єдину Україну!» в області В. Заремба зазначив: «Але в цілому, як на мій погляд, поки що виборча кампанія проходить толерантно, без застосування якихось “чорних” технологій. І це, мабуть, наслідок того, що зростає політична культура нашого суспільства... Можу заявити: ні я, ні моя команда заради перемоги не переступить через мораль і за жодних обставин не вдасться до “брудних” виборчих технологій».¹¹³

Б. Клімчук, оцінюючи виборчу кампанію, зазначив: «Адмінресурс? Що це таке? Тут, на Волині, поводитися достатньо коректно, я вимагав дотримуватися духу і букви закону. Влада ніде не вдавалася до фальсифікацій, до тиску на комісії. Ви мені вірите, що я не знаю прізвищ голів окружних виборчих комісій? Це принципово! Влада ніде не перешкоджала жодній зустрічі з людьми чи “опозиціонерів” чи “друзів” влади...»¹¹⁴

Лідер блоку «Наша Україна» В. Ющенко під час перебування на Волині заявив, «що останні події показали, що здаватися ця влада не збирається і заради самозбереження готова на все; наші можновладці знахабніли остаточно – з грішного тіла української влади впав останній фіговий листок: тонни листівок та плакатів, що закликають виборця віддати свій голос “За едУ”, поширюються в містах і селах під невисипущим жорстким контролем губернаторів та мерів. Десятки годин теле- та радіоэфіру у державних ЗМІ надаються безкоштовно посадовцям-агітаторам, буцімто для висвітлення їхньої службової діяльності. Державні регіональні та місцеві газети з номера в номер рясніють зверненнями держчиновників усіх рівнів підтримати на виборах “харчовиків”.* Цих фактів і матеріалів вистачить на сотню дисертацій про справжній стан громадянського суспільства і демократії в Україні».¹¹⁵

111 Боярчук П. Європа вивчає волинську «демократію» / П. Боярчук // Волинь. – 2002. – 16 берез. – С. 2.

112 Боярчук П. Начальство зачиняє двері, а люди розкривають душі / П. Боярчук // Волинь. – 2002. – 23 берез. – С. 6.

113 Світліковська Г. Віталій Заремба: Звітую перед людьми! / Світліковська Г. // Волинь. – 2002. – 16 берез. – С. 3.

114 Данилюк В. Вибори на Волині виграв Віктор Ющенко / В. Данилюк // Віче. – 2002. – 4 квіт. – С. 2.

* Назва Блоку «За єдину Україну!», що набула поширення.

115 Кастильський А. Ющенка ця влада вже дістала / А. Кастильський // Волинь. – 2002. – 16 берез. – С. 4.

Перед виборами лідер виборчого блоку «Наша Україна» звернувся до членів Центрвиборчкому, окружних та дільничих комісій, у якому зазначив, що «на жаль, вже тепер очевидно, що ці вибори ще дуже далекі від норм демократичного суспільства і правової держави. Знаю, що це відчуваєте повною мірою, бо саме на вас у першу чергу спрямований горезвісний адмінресурс. Сотні ваших колег вже відмовилися працювати на виборах внаслідок погроз і тиску...

Пам'ятайте, що на кожного з вас покладено відповідальну місію – зробити так, щоб вибори 2002 року в Україні відбулися відповідно до закону.

Від ваших зусиль, від вашої принциповості великою мірою залежить, як пройдуть ці вибори, і їхній результат. Або до влади придуть чесним і законним шляхом політичні сили, які будуватимуть Україну майбутнього, або збанкрутіла номенклатура ще чотири роки пануватиме у країні завдяки шантажу, підкупу та фальсифікацій на виборах».¹¹⁶

На двадцять третій сесії обласної ради 19 лютого 2002 р. був затверджений звіт облдержадміністрації щодо виконання Програми економічного і соціального розвитку області за 2001 рік, делегованих обласною радою повноважень та Програму економічного і соціального розвитку області на 2002 рік. У звіті зазначалося, що «три роки підряд зростають обсяги виробництва сільськогосподарської продукції. За минулий рік приріст виробництва склав 5 відсотків (Програмою передбачалось 2,5%) ... Промисловими підприємствами області за 2001 рік виготовлено продукції на суму 1349,5 млн грн, що на 93,5 млн грн більше, ніж передбачалося Програмою економічного і соціального розвитку. Обсяг виробництва зріс на 21,3 відсотка (по програмі – на 8%). За темпами приросту обсягів промислового виробництва Волинь увійшла у десятку кращих областей України... Найбільш динамічно розвивалися машинобудування, хімічна та харчова галузі, які забезпечили приріст у межах 20–35 відсотків... Приріст обсягів виробництва товарів народного споживання склав 24,4 відсотка (Програмою передбачено 8%)».¹¹⁷

Підсумовуючи роботу сесії, голова В. Дмитрук зазначив: «Сьогодні обласна рада ще раз підтвердила своєю діяльністю, виступами депутатів те, що вона є самодостатньою, а не кишеньковою, такою, що має змогу приймати рішення, розглядати всі питання, що належать до її компетенції».¹¹⁸

Підсумки діяльності обласної ради третього скликання було підведено на Дні депутата, що пройшов у березні. На ньому голова ради зазначив, що за чотири роки було прийнято низку актуальних програм: розвитку особистих підсобних господарств, підтримки малого підприємництва, енергозбереження, «Молодь Волині», «Ліси Волині», охорони довкілля і багато інших. Депутати ініціювали такі питання як торгівля підакцизними товарами, утворення лізингового фонду тощо.¹¹⁹

26 березня в овальній залі облдержадміністрації відбулося зібрання, на якому були підведені підсумки діяльності обласної ради третього скликання. У своєму виступі голова облдержадміністрації Б. Клімчук зазначив: «Коли ми присту-

116 Звернення Віктора Юценка, лідера виборчого блоку «Наша Україна» до членів Центрвиборчкому, окружних та дільничих комісій // Віче. – 2002. – 14 берез. – С. 10.

117 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 478, арк. 17–21.

118 Пахолок Л. Для чого приймаються програми / Л. Пахолок // Волинь. – 2002. – 21 лют. – С. 2.

119 Пахолок Л. Що залишать у спадок депутати / Л. Пахолок // Волинь. – 2002. – 28 берез. – С. 2.

пили до спільної роботи у 1998 році, Волинь була переобтяженою соціальними та економічними проблемами... Проблем було набагато більше, ніж здобутків, проблем важких, хронічних... І ми з вами розпочали співпрацю. Розпочали – і домоглися успіху! Ваша праця ось тут, шановні депутати, була не боротьбою, не протистоянням, а роботою задля того, щоб усім людям на Волині жилося краще, достойніше!.. І в цьому полягає велика заслуга Василя Дмитрука як голови обласної ради і Василя Струка як його заступника. Була праця, і був результат! Бо нам, окрім усього іншого, вдалося налагодити чітку та зрозумілу співпрацю між двома гілками обласної влади... Сподіваюсь, що наступна обласна рада буде продовжувати цю важливу і відповідальну справу!»¹²⁰

Голова обласної ради В. Дмитрук зазначив: «Перекоаний у головному: депутати обласної ради чотири роки гідно представляли інтереси усієї волинської громади... Вірю в те, що все добре, що було реалізовано, працюватиме на перспективу... Вважаю, що всі депутати обласної ради мають відношення до позитивних тенденцій соціально-економічного розвитку нашої держави, нашої області... Як на мене, нам вдалося за цей період згуртувати депутатський корпус, підняти його загальний авторитет, посилити його вплив на життя області, навчитися продуктивно співпрацювати з різними гілками влади на різних її рівнях – від сільради до найвищих у державі! Як голова ради у своїй повсякденній роботі я спирався і використовував ваш, шановні депутати, досвід, ваші знання та авторитет, прагнення працювати на благо області та її людей. І зроблено дуже багато хороших справ!»¹²¹

120 Данилюк В. Обласна рада третього демократичного скликання стає історією... / В. Данилюк // Віче. – 2002. – 28 берез. – С. 14.

121 Там само.

ДЕПУТАТИ ОБЛАСНОЇ РАДИ (1998–2002 рр.)

№ Виборчого округу	Місто, район	Прізвище та ініціали депутата	Партійність	Період повноважень депутата
1	м. Луцьк	Банада В. В.	НРУ	1998–2002
1	м. Луцьк	Махомед М. Х.	п/п	1998–2002
1	м. Луцьк	Романюк М. Я.	п/п	1998–2002
1	м. Луцьк	Шелепін С. В.	п/п	1998–2002
2	м. Володимир-Волинський	Вірковський В. П.	п/п	1998–2002
2	м. Володимир-Волинський	Кандиба М. П.	п/п	1998–2002
2	м. Володимир-Волинський	Майоренко О. М.	п/п	1998–2002
2	м. Володимир-Волинський	Швидун Т. В.	п/п	1998–2002
3	м. Ковель	Бачук Б. П.	п/п	1998–2002
3	м. Ковель	Вельма М. Г.	п/п	1998–2002
3	м. Ковель	Головатий В. П.	п/п	1998–2002
3	м. Ковель	Горщарук П. Ю.	п/п	1998–2002
4	м. Нововолинськ	Гочачко Л. В.	п/п	1998–2002
4	м. Нововолинськ	Дівнич Б. С.	УРП	1998–2002
4	м. Нововолинськ	Литвинюк В. П.	п/п	1998–2002
4	м. Нововолинськ	Мороз В. В.	п/п	1998–2002
5	Володимир-Волинський	Вітрук А. О.	п/п	1998–2002
5	Володимир-Волинський	Дубась Я. С.	п/п	1998–2002
5	Володимир-Волинський	Короляк О. О.	п/п	1998–2002
5	Володимир-Волинський	Стельмах С. Г.	п/п	1998–2000
6	Горохівський	Грудзевич І. Т.	АПУ	1998–2002
6	Горохівський	Притулюк А. П.	АПУ	1998–2002
6	Горохівський	Трачевський М. І.	п/п	1998–2002
6	Горохівський	Турак А. А.	п/п	1998–2002
7	Іваничівський	Гурський В. О.	п/п	1998–2002
7	Іваничівський	Маслай Г. С.	п/п	1998–2002
7	Іваничівський	Самохін В. М.	НДП	1998–2002
7	Іваничівський	Сарабуна П. Г.	п/п	1998–2002
8	Камінь-Каширський	Головенець Г. І.	п/п	1998–2002
8	Камінь-Каширський	Домарецький В. П.	АПУ	1998–2002
8	Камінь-Каширський	Заболоцький Б. А.	НРУ	1998–2002
8	Камінь-Каширський	Соловей В. В.	п/п	1998–2002
9	Ківерцівський	Горгут В. М.	п/п	1998–2002
9	Ківерцівський	Колісник Б. І.	АПУ	1998–2002
9	Ківерцівський	Марчук В. С.	СелПУ	1998–2002
9	Ківерцівський	Слижук М. В.	НДП	1998–2002

№ Виборчого округу	Місто, район	Прізвище та ініціали депутата	Партійність	Період повноважень депутата
10	Ковельський	Пашко С. О.	п/п	1998–2002
10	Ковельський	Потапчик В. Ю.	п/п	1998–2002
10	Ковельський	Рибачок Ю. І.	п/п	1998–2002
10	Ковельський	Самчук О. М. Карпюк В. В.	п/п п/п	1998–2001 2001–2002
11	Локачинський	Бернадин А. Т.	АПУ	1998–2002
11	Локачинський	Гайдук І. Д.	АПУ	1998–2002
11	Локачинський	Камлочук О.	п/п	1998–2002
11	Локачинський	Ковалик В. В.	п/п	1998–2002
12	Луцький	Дмитрук В. П.	АПУ	1998–2002
12	Луцький	Зимовін А. І.	НДП	1998–2002
12	Луцький	Левчинський П. Г.	п/п	1998–2002
12	Луцький	Мазурик М. Ф.	п/п	1998–2002
13	Любешівський	Греб І. І.	УПС	1998–2002
13	Любешівський	Кобак І. М.	п/п	1998–2002
13	Любешівський	Курінчук А. Л.	СелПУ	1998–2002
13	Любешівський	Сидор І. М.	п/п	1998–2002
14	Любомльський	Вігура Л. Я.	п/п	1998–2002
14	Любомльський	Дем'янчук М. А.	АПУ	1998–2002
14	Любомльський	Оніщук П. О.	АПУ	1998–2002
14	Любомльський	Шлапа Д. Т.	Громада	1998–2002
15	Маневицький	Аршулік М. А.	п/п	1998–2002
15	Маневицький	Зарубич І. М.	п/п	1998–2002
15	Маневицький	Колосова Л. М.	КПУ	1998–2002
15	Маневицький	Мирка В. В.	АПУ	1998–2002
16	Ратнівський	Бегаль М. Г.	п/п	1998–2002
16	Ратнівський	Бохонюк В. Й.	п/п	1998–2002
16	Ратнівський	Струк В. М.	п/п	1998–2002
16	Ратнівський	Шаф С. Г.	п/п	1998–2002
17	Рожищенський	Клімішина Л. М.	КПУ	1998–2002
17	Рожищенський	Ковальовець В. С.	п/п	1998–2002
17	Рожищенський	Максімов А. Д.	п/п	1998–2002
17	Рожищенський	Троцюк С. А.	УПС	1998–2002
18	Старовижівський	Башук М. М.	п/п	1998–2002
18	Старовижівський	Корець Л. С.	п/п	1998–2002
18	Старовижівський	Костючик П. С.	п/п	1998–2002
18	Старовижівський	Пецентій В. П.	п/п	1998–2002
19	Турійський	Валіхновський Л. Д.	п/п	1998–2002

№ Виборчого округу	Місто, район	Прізвище та ініціали депутата	Партійність	Період повноважень депутата
19	Турійський	Грищенко С. Г.	СелПУ	1998–2002
19	Турійський	Камельчук П. С.	АПУ	1998–2002
19	Турійський	Шибя Б. П.	ДемПУ	1998–2002
20	Шацький	Бегаль В. Г.	п/п	1998–2002
20	Шацький	Проскура Д. Д.	АПУ	1998–2002
20	Шацький	Ткачук О. І.	п/п	1998–2002
20	Шацький	Шидловський М. І.	п/п	1998–2002

Джерело: Таблиця складена автором особисто

Таблиця 3.3

ГОЛОВИ МІСЬКИХ (МІСТ ОБЛАСНОГО ЗНАЧЕННЯ) ТА РАЙОННИХ РАД (1998–2002 рр.)

№ п/п	Назва АТО	Прізвище та ініціали	Партійність	Роки перебування на посаді
1	м. Луцьк	Кривицький А. Ф.	СДПУ(о)	1998–2002
2	м. Ковель	Бойко В. І.	п/п	1998–2002
3	м. Нововолинськ	Сапожніков В. Б.	п/п	1998–2002
4	м. Володимир-Волинський	Саганюк П. Д.	п/п	1998–2002
5	Володимир-Волинський район	Бондарук С. С. Супрунович М. С.	п/п п/п	1998–2001 2001–2002
6	Горохівський район	Середя Є. Ф.	п/п	1998–2002
7	Іваничівський район	Парфенюк К. М.	п/п	1998–2002
8	Камінь-Каширський район	Чечотка Р. Д.	АПУ	1998–2002
9	Ківерцівський район	Грицюк А. П.	СелПУ	1998–2002
10	Ковельський район	Ющик П. М.	НДП	1998–2002
11	Локачинський район	Загорський В. І.	п/п	1998–2002
12	Луцький район	Сургент Ю. Ю.	п/п	1998–2002
13	Любешівський район	Гриневич В. М.	СелПУ	1998–2002
14	Любомльський район	Ющук М. І.	АПУ	1998–2002
15	Маневицький район	Бубнюк Є. Є.	КПУ	1998–2002
16	Ратнівський район	Лукашик М. І.	п/п	1998–2002
17	Рожищенський район	Сендецький Д. О.	п/п	1998–2002
18	Старовижівський район	Кручковський І. П.	п/п	1998–2002
19	Турійський район	Дишлюк О. О.	АПУ	1998–2002
20	Шацький район	Карпук В. Н. Кислюк Л. П.	АПУ НДП	1998–2001 2001–2002

Джерело: Таблиця складена автором особисто

Список використаних джерел і літератури

ДЖЕРЕЛА

1. Антон Кривицький сформував свою команду // Волинь. – 1998. – 11 квіт. – С. 2.
2. Відкритий лист хірургів Волині до Президента України // Віче. – 1998. – 29 жовт. – С. 2.
3. Вони братимуть участь у виборах // Волинь. – 1998. – 12 лют. – С. 1.
4. Громадське об'єднання «Рідне місто»: квартира, дім, район і місто – хай буде затишним і чистим! // Луцький ярмарок. – 1998. – 20 берез. – С. 5.
5. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 292, 65 арк.
6. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 293, 86 арк.
7. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 294, 165 арк.
8. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 295, 327 арк.
9. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 302, 12 арк.
10. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 328, 254 арк.
11. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 329, 228 арк.
12. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 330, 391 арк.
13. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 333, 282 арк.
14. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 335, 239 арк.
15. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 367, 335 арк.
16. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 370, 261 арк.
17. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 375, 184 арк.
18. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 380, 159 арк.
19. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 392, 86 арк.
20. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 417, 223 арк.
21. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 421, 242 арк.
22. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 422, 194 арк.
23. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 425, 210 арк.
24. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 477, 199 арк.
25. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 478, 264 арк.
26. Економіка – головна політика : тези доповіді голови обласної державної адміністрації Бориса Клімчука на форумі «Волинь у 2001–2002 роках» // Віче. – 2002. – 10 січ. – С. 2.
27. Звернення Віктора Ющенка, лідера виборчого блоку «Наша Україна» до членів Центрвиборчкому, окружних та дільничних комісій // Віче. – 2002. – 14 берез. – С. 10.
28. Звернення до Президента Л. Д. Кучми, Верховної Ради, Кабінету Міністрів України // Вільним шляхом. – 1998. – 3 жовт. – С. 1.
29. Звернення міської ради // Слово правди. – 1998. – 24 берез. – С. 1.
30. Звернення Президента України Леоніда Кучми, Голови Верховної Ради Івана Плюща та Прем'єр-міністра Віктора Ющенка до українського народу // Віче. – 2001. – 15 лют. – С. 1, 5.
31. Звернення учасників форуму «Волинь у 2001–2002 роках» до жителів області, представників громадськості, лідерів політичних осередків // Волинь. – 2002. – 19 січ. – С. 1.
32. Зробімо правильний вибір // Волинь. – 2001. – 4 січ. – С. 2.
33. Кадровий склад органів влади Волині у 2006 році / за заг. ред. В. Я. Малиновського. – Луцьк [б. в.], 2007. – 25 с.
34. Луцька міська рада // Віче. – 1998. – 2 квіт. – С. 24.
35. Луцьк – вибори – 98! // Луцький ярмарок. – 1998. – 20 берез. – С. 12.
36. Найбільше прихильників на Волині – у Народного Руху України // Волинь. – 1998 – 2 квіт. – С. 2.
37. Обласна рада: кому виявлено довір'я // Волинь. – 1998. – 7 квіт. – С. 3–4.
38. Підбила підсумки міська виборча комісія // Слово правди. – 1998. – 1 квіт. – С. 2.
39. Повідомлення обласної виборчої комісії про реєстрацію депутатів Волинської обласної ради // Волинь. – 1998. – 4 квіт. – С. 2.

40. Про вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів : Закон України від 14 січ. 1998 р. № 14/98 – ВР // Голос України. – 1998. – 24 січ. – С. 6–11.
41. Про вибори народних депутатів України : Закон України від 24 верес. 1997 р. № 541/97-ВР // Урядовий кур'єр : Орієнтир. – 1997. – 25 жовт. – С. 1–13.
42. Про внесення зміни до Закону України «Про статус депутатів місцевих Рад народних депутатів» : Закон України від 13 січ. 1998 № 11/98-вр // Відом. Верхов. Ради України, 1998. – № 20. – Ст. 102.
43. Програма розвитку м. Луцька на 1998–2002 рр. // Луцький ярмарок. – 1998. – 27 лют. – С. 6.
44. Про державну підтримку розвитку місцевого самоврядування в Україні : Указ Президента України від 30 серп. 2001 р. № 749 // Офіц. вісн. України. – 2001. – № 36. – Ст. 1658.
45. Про Концепцію державної регіональної політики : Указ Президента України від 25 трав. 2001 р. № 341/2001 // Офіц. вісн. України. – 2001. – № 22. – Ст. 983.
46. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 9 квіт. 1999 р. № 586–XIV // Голос України. – 1999. – 12 трав. – С. 7–9.
47. Про органи самоорганізації населення : Закон України від 11 лип. 2001 № 2625-III // Уряд. кур'єр : Орієнтир. – 2001. – 15 серп. – С. 1–5.
48. Про проголошення всеукраїнського референдуму за народною ініціативою : Указ Президента України від 15 січ. 2000 р. № 65/2000 // Офіц. вісн. України. – 2000. – № 3. – Ст. 68.
49. Про службу в органах місцевого самоврядування : Закон України від 7 черв. 2001 р. № 2493-III // Уряд. кур'єр : Орієнтир. – 2001. – 4 лип. – С. 1.
50. Про стан торгівлі підакцизними товарами : витяг з рішення обласної ради від 8 квіт. 1999 р. № 6/3 // Волинь. – 1999. – 15 квіт. – С. 4.
51. Про статус депутатів місцевих рад : Закон України від 11 лип. 2002 р. № 93-IV // Відом. Верхов. Ради України. – 2002. – № 40. – Ст. 290.
52. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень статей 3 та 5 Закону України «Про статус депутатів місцевих Рад народних депутатів» (справа щодо статусу депутатів рад) від 13 трав. 1998 р. № 6-рп/98 // Офіц. вісн. України. – 1998. – № 23. – Ст. 105.
53. Скажіть своє «ТАК»! // Віче. – 2000. – 30 берез. – С. 1.
54. Шановні волиняни! // Віче. – 1999. – 18 листоп. – С. 1.

ЛІТЕРАТУРА

55. Богачов С. Податковий кодекс і місцеві бюджети: перші результати / С. Богачов, І. Усик // Голос України. – 2011. – 20 квіт. – С. 16.
56. Боярчук П. Європа вивчає волинську «демократію» / П. Боярчук // Волинь. – 2002. – 16 берез. – С. 2.
57. Боярчук П. Начальство зачиняє двері, а люди розкривають душі / П. Боярчук // Волинь. – 2002. – 23 берез. – С. 6.
58. Бураковська І. Передвиборні баталії в Ковелі закінчились... терактами / І. Бураковська // Віче. – 1998. – 2 квіт. – С. 9.
59. Василь Дмитрук: Гроші люблять рахунок // Віче. – 2000. – 7 груд. – С. 7.
60. Василь Дмитрук: «Зрозумій людину і допоможи їй» // Волинь. – 2001. – 15 берез. – С. 1.
61. Гонтар Г. «Солодке життя» рожищенських вчителів може викликати в начальства кислі асоціації / Г. Гонтар // Віче. – 1998. – 10 груд. – С. 17.
62. Гупало С. Щоб отримати пенсії, довелося зупинити рух поїздів / С. Гупало // Вільним шляхом. – 1998. – 23 трав. – С. 1.
63. Данилюк В. Антон Кривицький: «Загадувати на 2002 рік зараз не варто...» / В. Данилюк // Віче. – 2000. – 2 листоп. – С. 4.
64. Данилюк В. Богдан Шиба: Як займатися спортом може показати і власним прикладом! / В. Данилюк // Віче. – 2001. – 12 лип. – С. 15.

65. Данилюк В. Василь Дмитрук: «Голова Верховної Ради України Олександр Ткаченко все просто, по-селянськи, вирішує...» / В. Данилюк // Віче. – 1998. – 26 листоп. – С. 3.
66. Данилюк В. Василь Струк: Ніколи не намагаюся «вимажувати шаблею!» / В. Данилюк // Віче. – 2000. – 13 лип. – С. 7.
67. Данилюк В. Вибори на Волині виграв Віктор Ющенко / В. Данилюк // Віче. – 2002. – 4 квіт. – С. 2.
68. Данилюк В. Волинська обласна рада / В. Данилюк // Віче. – 1998. – 2 квіт. – С. 23.
69. Данилюк В. Голова обласної ради ні від кого не залежить / В. Данилюк // Віче. – 1999. – 29 лип. – С. 9.
70. Данилюк В. Голова облдержадміністрації категорично проти надзвичайного стану / В. Данилюк // Віче. – 1999. – 29 лип. – С. 9.
71. Данилюк В. Залп відсотків росту по позиціях опозиції! / В. Данилюк // Віче. – 1999. – 28 січ. – С. 2.
72. Данилюк В. Леонтій Семенюк виведе Ківерці з кризи. Але – з допомогою людей! / В. Данилюк // Віче. – 2000. – 17 серп. – С. 2.
73. Данилюк В. Навіщо депутату недоторканість? / В. Данилюк // Віче. – 1999. – 8 лип. – С. 18.
74. Данилюк В. Новий голова обласної ради Василь Дмитрук: робота розпочинається не з нуля... / В. Данилюк // Віче. – 1998. – 16 квіт. – С. 8.
75. Данилюк В. Обласна рада третього демократичного скликання стає історією... / В. Данилюк // Віче. – 2002. – 28 берез. – С. 14.
76. Данилюк В. Область прокидається від летаргічного сну / В. Данилюк // Віче. – 1997. – 18 верес. – С. 7.
77. Данилюк В. Олександр Свирида: За крісло Бориса Клімчука я не борюся! / В. Данилюк // Віче. – 2000. – 12 жовт. – С. 3.
78. Данилюк В. От і все, а ви боялись... Навіть урни не прим'ялись... / В. Данилюк // Віче. – 2000. – 20 квіт. – С. 3.
79. Данилюк В. Після Грома бюджет затверджується / В. Данилюк // Віче. – 1999. – 4 берез. – С. 9.
80. Данилюк В. Регіональній еліті набридло бути провінціалкою / В. Данилюк // Віче. – 1999. – 22 лип. – С. 9.
81. Данилюк В. Точка зору спікера на недоторканість 240 тисяч... / В. Данилюк // Віче. – 1999. – 8 лип. – С. 18.
82. Данилюк В. Чи стануть зрушення тенденцією? / В. Данилюк // Віче. – 1998. – 30 квіт. – С. 3, 29.
83. Дмитрук В. Місцеве самоврядування: вчора і сьогодні / В. Дмитрук // Волинь. – 2001. – 6 груд. – С. 2.
84. Єржикевич Л. Ганьба тій владі, яка не дбає... / Л. Єржикевич // Віче. – 1998. – 1 жовт. – С. 4.
85. Кастильський А. Юценка ця влада вже дістала / А. Кастильський // Волинь. – 2002. – 16 берез. – С. 4.
86. Климчук Б. Наша мета – єдина і багата Україна / Б. Климчук // Волинь. – 2002. – 26 лют. – С. 1.
87. Клімова С. М. Зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування / С. М. Клімова // Вивчення та впровадження в Україні іноземного досвіду удосконалення діяльності органів влади. – Полтава : ПолтНТУ, 2009. – Ч. 2. – С. 133–135.
88. Козак М. Досвідом Турійська зацікавились у Києві / М. Козак // Віче. – 2000. – 5 жовт. – С. 5.
89. Кривицький А. Шанс жити краще / А. Кривицький // Віче. – 2000. – 6 квіт. – С. 4.
90. Лис В. Бути у владі не соромно, соромно погано справляти владу / В. Лис // Волинь. – 2002. – 12 лют. – С. 1–2.
91. Лис В. «Рідне місто» голосує за Бориса Клімчука і Антона Кривицького / В. Лис // Волинь. – 2002. – 7 лют. – С. 2.

92. Малиновський В. Єднаймося! Україна чекає! / В. Малиновський // Луцький замок. – 1997. – 31 січ. – С. 1.
93. Малиновський В. ... процес єднання розпочати знизу / В. Малиновський // Віче. – 1997. – 30 січ. – С. 5.
94. Михальчук А. В Устилузі знову вибори / А. Михальчук // Слово правди. – 1999. – 25 листоп. – С. 1.
95. Нагорний О. Господар, чуйний керівник, порядна людина / О. Нагорний // Волинь. – 2002. – 28 берез. – С. 4.
96. Пахолок Л. Депутати аналізують, критикують і пропонують / Л. Пахолок // Волинь. – 1999. – 15 квіт. – С. 4.
97. Пахолок Л. Для чого приймаються програми / Л. Пахолок // Волинь. – 2002. – 21 лют. – С. 2.
98. Пахолок Л. Жінок мало, а молоді – ще менше / Л. Пахолок // Волинь. – 2002. – 23 берез. – С. 2.
99. Пахолок Л. Наш Президент – Леонід Кучма / Л. Пахолок // Волинь. – 1999. – 16 листоп. – С. 1.
100. Пахолок Л. Самоврядування чи саморядування? / Л. Пахолок // Волинь. – 1999. – 23 берез. – С. 2.
101. Пахолок Л. Що залишать у спадок депутати / Л. Пахолок // Волинь. – 2002. – 28 берез. – С. 2.
102. Петренко П. Конев спростовує чутки / П. Петренко // Вільним шляхом. – 2000. – 12 серп. – С. 4.
103. Пирожик О. Депутатська «посівна» відбулася. Пожинати її плоди будуть 4 роки / О. Пирожик // Віче. – 1998. – 2 лип. – С. 9.
104. Пирожик О. Петро Саганюк: міський голова отримує зарплату останнім! / О. Пирожик // Віче. – 1999. – 1 лип. – С. 15.
105. Пухтинський М. Проблеми реформування місцевого самоврядування в Україні / М. Пухтинський // Матеріали з проведення міжрегіональних муніципальних слухань «Конституційні засади організації місцевої влади». – Львів, 2009. – С. 37.
106. Романюк Н. Єднання в «низах» ще не перемога на всіх рівнях / Н. Романюк // Україна молода. – 1997. – 11 лют. – С. 2.
107. Світліковська Г. Віталій Заремба: Звітиую перед людьми! / Г. Світліковська // Волинь. – 2002. – 16 берез. – С. 3.
108. Хомич П. Хто при владі на любешівщині? / П. Хомич // Віче. – 1998. – 14 трав. – С. 3.
109. 50-річчя голови обласної ради // Віче. – 2002. – 3 січ. – С. 2.

Розділ 4. Четверте скликання (2002–2006 рр.)

Вступне слово
голови Волинської обласної ради
В. Дмитрука

Нам довелося працювати у дуже нелегкий період: президентські вибори, Помаранчева революція. Депутатський корпус склав серйозний екзамен на зрілість, довів свою здатність працювати продуктивно, знаходити виважені компроміси. Обласна рада працювала в атмосфері діловитості, доброзичливості, відкритості, налаштованості на конкретну роботу.

В обласну раду нинішнього складу прийшли депутати різні за віком, життєвим досвідом, політичними поглядами, але з однаковою метою – сприяти поліпшенню життя волинян, забезпеченню належного рівня їх соціального захисту. Добре, що половина обласної ради сформувалася з депутатів, які працювали в попередньому скликанні. Добре, що відбувся притік нових сил, ідей та енергії. З'явилися свіжі думки, бажання змінити структурованість ради. Утворено три депутатські фракції: селянську, НДП, блоку В. Ющенка «Наша Україна» та блоку Ю. Тимошенко і депутатську групу «За здоров'я волинян».

Розглянуті і прийняті рішення були актуальні і важливі для людей, зокрема програми соціального захисту населення, підтримки молоді, підтримки книговидавничої справи, розвитку житлового будівництва.

За великим рахунком я був цілком задоволений діяльністю депутатів, особливо – під час сесій і постійних комісій. В усіх було бажання працювати, і коли бралися за спільну справу, то відходили убік політичні тертя і незгоди. Підготовці питань на розгляд сесій, засідань президії передували попереднє вивчення справ у конкретній галузі, аналіз соціально-економічної та суспільно-політичної ситуації комі-

сіями обласної ради. Саме в цей період були прийняті:

1. Комплексна програма енергозбереження області.
2. Програма розвитку соціальної сфери села.
3. Програма забезпечення пожежної безпеки населених пунктів та об'єктів усіх форм власності.
4. Програма розвитку системи охорони здоров'я на 2003–2007 роки.

Прийнято рішення про управління об'єктами обласної комунальної власності обласної ради, а не обласної державної адміністрації, в 2002 році.

У цей період я активно працював у представницьких структурах, пріоритетами яких було зміцнення і захист інтересів органів місцевої та регіональної влади. Указом Президента Л. Кучми від 29.04.2002 р. мене затверджено членом делегації України в Комітеті місцевих і регіональних влад Європи. Я представляв Україну в Палаті регіонів.

У 2002 р. мене обрано заступником голови Палати регіонів Конгресу місцевих і регіональних влад України. Очолював Єврорегіон «Буг». Працював членом Міжвідомчої комісії з питань місцевого самоврядування при Кабінеті Міністрів України.

У цей час виходить щотижнева телепередача «Вісник». В ефірі Волинського радіо і телебачення започатковані передачі «Наші депутати» і «Ми вас обирали».

*Голова Волинської обласної
ради 2002–2006 рр.*

Василь Дмитрук

4.1. Напередодні великих перемін

Вибори до Верховної Ради України, що відбулися 31 березня 2002 р., як і попередні – за змішаною пропорційно-мажоритарною системою, стали новою віхою розвитку парламентаризму та демократії. Голосування не лише за персоналії, а й за політичні партії дало можливість кардинально змінити політичну карту держави. Так, у результаті виборів у загальнодержавному багатомандатному окрузі за політичні партії (блоки) відбувся своєрідний поділ України на дві частини – «лівобережну» та «правобережну». У 15 регіонах західної та центральної частини, включаючи м. Київ, перемогла «Наша Україна», у 10 областях півдня та сходу – КПУ. Винятком стали Донецька область, де переміг блок «За єдину Україну!», та Полтавська, в якій святкувала перемогу СПУ. Як зазначалося у тогочасній пресі: «Отже, парламентські вибори 2002 року, на жаль, знову загострили проблему регіонального антагонізму в Україні, котру завдяки адмінресурсу було трохи приглушено президентськими виборами 1999-го. Тоді й зовнішній чинник не був таким загрозливим як тепер... Росія, точно знаючи, що вона хоче в Україні й кого вона не хоче, нахабно втручається в наші внутрішні справи, не зустрічаючи бодай щонайменшого спротиву з боку влади».¹

Таким чином, політичні сили, що уособлювали демократичну опозицію, отримали більшість голосів у Верховній Раді. Виборчий блок Віктора Ющенка «Наша Україна», здобувши загалом по Україні 23,57 відсотків голосів виборців, отримав 70 депутатських мандатів, виборчий блок Юлії Тимошенко (7,26 %) – 22. У той час як провладні сили – виборчий блок політичних партій «За єдину Україну!» отримав 11,77 % голосів (35 депутатських місць), СДПУ(о) – 6,27 % (19 депутатів).²

Однак результати мажоритарних виборів були на користь провладних сил: 66 мандатів «За єдину Україну!» дали можливість у цілому створити найбільшу фракцію (119 депутатів). У результаті цього провладній коаліції вдалося отримати керівні посади у парламенті: Головою Верховної Ради став В. Литвин, першим заступником Г. Васильєв (Партія регіонів), заступником – О. Зінченко (СДПУ(о)). Другою за чисельністю стала фракція «Нашої України» – 113 депутатів.³

Аналіз запровадження змішаної виборчої системи на парламентських виборах у 1998 та 2002 роках виявив такі її недоліки:

- система виборів не призвела до створення масових та фінансово-незалежних партій – практично всі з них залишилися партіями лідерського типу, зорієнтованими не на власний розвиток, а на обрання своїх представників до парламенту;
- за рахунок зловживань адміністративними ресурсами в одномандатних округах кількість мандатів, отриманих провладними партіями, не відповідала їх реальній електоральній підтримці (у 1998 р. НДП, яка в загальнодержавному окрузі отримала 5 % голосів, за рахунок одномандатних округів сумарно здобула 91 мандат; аналогічна ситуація у 2002 р. мала місце у випадку з блоком «За єдину Україну!», котрий за результатами

1 Сохар О. Націоналізм проти заєдаїзму / О. Сохар // Політика і культура. – 2002. – № 12. – С. 13–14.

2 Довідник «Вибори – 2002» / за заг. ред. П. В. Онищука. – Луцьк : [б. в.], 2002. – С. 5.

3 Сохар О. Націоналізм проти заєдаїзму / О. Сохар // ПК. – 2002. – № 12. – С. 10.

голосування у багатомандатному загальнодержавному окрузі набрав лише 11,84 %, зайнявши третє місце, однак, завдячуючи мажоритарній складовій, загалом отримав 119 депутатських мандатів, випередивши переможця пропорційних виборів – блок «Наша Україна», за який віддали свої голоси 23,52 % виборців);

- чотиривідсотковий виборчий бар'єр забезпечив проходження до парламенту партій, підтримка яких носила регіональний характер («Громада», СДПУ(о), СПУ);
- не було вирішено проблему міжфракційних переходів та постійних фракційних «переформатувань» у Верховній Раді. Це підтверджує структуризація парламенту 2002–2006 рр., коли блок «За Єдину Україну!», основу якого склали депутати-мажоритарники, вже через три місяці після початку роботи законодавчого органу, розпався на сім фракцій. Загалом тоді до парламенту ввійшло 6 фракцій, які дуже швидко «структуризувалися» у 13 фракцій та груп;
- збільшилася кількість представників бізнесу в парламенті.⁴

ОБСЄ у своїй доповіді визнала, що парламентські вибори 2002 р. були кроком уперед у напрямку до демократії порівняно з виборами 1998 року. Головний підсумок цих парламентських виборів – відсутнє зменшення впливу лівих сил. Зокрема комуністи вперше з 1990 р. не стали переможцями, отримавши всього 64 депутатських мандати, з яких лише 5 в одномандатних округах (у 1998 році було 39). У результаті кількісний склад комуністів у парламенті 2002 р., у порівнянні з Верховною Радою третього скликання, зменшився майже удвічі (64 проти 113).⁵ Ще однією особливістю стала недовіра народу до діючої влади, адже її блок «За єдину Україну!» набрав усього трохи більше 11 %, незважаючи на застосування адміністративного ресурсу, ігнорування законодавства та інших заборонених законом виборчих технологій. Волиняни також зробили вибір на користь опозиції: за «Нашу Україну» віддали свої голоси 57,55 % виборців, за блок Юлії Тимошенко – 13,31 %, тоді як виборчий блок «За єдину Україну!» отримав усього 8,01 %⁶ (див. табл. 4.1).

Таблиця 4.1

Результати голосування до Верховної Ради України 2002 р. у Волинській області

Назва партії/блоку	% голосів виборців	Кількість голосів виборців
Блок В. Ющенка «Наша Україна»	57,55	365 788
Блок Юлії Тимошенко	13,31	84 625
Блок «За Єдину Україну!»	8,01	50 568
КПУ	5,32	33 841

Джерело: Таблиця складена автором особисто

4 Виборча реформа для всіх і для кожного / заг. ред. Д. Ковриженко. – К. : КВУ, 2011. – С. 24.

5 Васильченко С. Географія українських виборів. Результати парламентських виборів у ретроспективі й у сьогоденні / С. Васильченко. – К. : [б. в.], 2002. – С. 20.

6 Довідник «Вибори – 2002» / за заг. ред. П. В. Онищука. – Луцьк : [б. в.], 2002. – С. 7.

Нищівної поразки зазнали кандидати від блоку «За єдину Україну!» і в мажоритарних округах. Так, з п'яти волинських округів представники виборчого блоку Віктора Ющенка «Наша Україна» перемогли у трьох: № 19 – С. Слабенко, № 20 – С. Бондарчук, № 22 – В. Бондар. І лише у 23 округу переміг І. Єремеев – представник блоку «За єдину Україну!». При цьому зазначимо, що в останньому округу була зареєстрована найбільша кількість виборців, що прибули з інших регіонів України і голосували з відкріпними талонами. Зокрема, у Камінь-Каширський прибуло 10 автобусів, у Ківерці – близько 300 чоловік. Як зазначив голова обласного відділення Комітету виборців України О. Стірко, працівники ВАТ «Ковельмолоко» з відкріпними талонами їздили на автобусах віддати голоси за «свого» кандидата у народні депутати. Крім того, у 23 виборчий округ також приїжджали «туристи» з Харкова, які «вболівали» за іншого претендента на депутатське крісло.⁷ Коментуючи таку практику, Б. Клімчук зазначив: «Коли автобуси прибули до Каменя-Каширського, то за цього кандидата не проголосували місцеві жителі. І я не знаю, чи Єремеев від того виграв чи програв. Це було нікому не потрібно».⁸

При цьому варто зазначити, що авторитет В. Ющенка в Західній Україні був настільки високий, що балотування від блоку під його іменем фактично стовідсотково забезпечувало обрання народним депутатом. Підтвердженням цьому є проходження до парламенту С. Слабенка та С. Бондарчука, які до цих виборів не були відомі виборцям, адже не були помічені у політичній діяльності, та, певною мірою, В. Бондаря, який по Луцькому округу переміг не лише діючого народного депутата України О. Свириду, але й відомих на Волині політиків. Тому боротьба за балотування під брендом блоку Віктора Ющенка «Наша Україна» на Волині, зокрема, переросла у справжню війну між учасниками цього блоку.

Узагалі, депутатське представництво від Волині у цій Верховній Раді було найбільшим за всі попередні скликання – десять депутатів. Крім вищеназваних, народними депутатами України стали: М. Мартиненко – округ № 21; по багатомандатному виборчому округу: К. Ващук і С. Шевчук від «За єдину Україну!», С. Пхиденко від КПУ, Є. Кирильчук від блоку Ю. Тимошенко, Б. Загрева від блоку «Наша Україна».

Однак, на відміну від парламентського, виборче законодавство до органів місцевого самоврядування залишилося незмінним, що суттєво вплинуло на волевиявлення на місцях, у тому числі, у Волинській області. Так, представники опозиційних сил, які перемогли на виборах до парламенту – блок Віктора Ющенка «Наша Україна» і блок Юлії Тимошенко в обласній раді отримали усього десять депутатських мандатів.

Схожою була картина і у радах інших рівнів – жоден з представників опозиції не став головою районної ради. Відповідно склад представницьких органів мало чим змінився з часу попередніх виборів.

До обласної ради було обрано 80 депутатів із 355 зареєстрованих (4 кандидати зняли свої кандидатури напередодні виборів). Майже 50 відсотків з них були депутатами обласної ради попереднього скликання. Більшість з них – 42 – були позапартійними, АПУ представляли 14 депутатів, НДП – 10, Партію промисловців і підприємців та УНР по 2, ВО «Батьківщина», КПУ, КУН, НРУ, партії

7 Нагорний О. Маленькі хитрощі під час голосування / О. Нагорний // Волинь. – 2002. – 4 квіт. – С. 2.

8 Лис В. Треба визнати результати виборів і працювати / В. Лис // Волинь. – 2002. – 4 квіт. – С. 2.

«Демократичний союз», «Жінки за майбутнє», «Реформи і порядок», «Трудова Україна», СДПУ(о), УРП мали у вищому представницькому органі краю лише по одному депутату, що свідчило про слабкість їх електоральної бази. Загалом блок «За єдину Україну!» був представлений 40 відсотками депутатів, блок «Наша Україна» – 12. Професійний склад ради був таким: 25 медиків, 14 працівників АПК, 11 підприємців, 8 держслужбовців, 5 лісників, 3 журналісти, 2 банкіри і один юрист.⁹ Як бачимо, і в цьому скликанні було найбільше медичних працівників. Цю тенденцію депутат обласної ради Б. Дівнич – лікар центральної лікарні м. Нововолинська прокоментував таким чином: «Так собі міркую, що в районах та містах медики належать до тієї категорії людей, яким населення ще довіряє. Колись я вже говорив: якщо ще й лікарі не виправдають довіри народу, то після нас наступними депутатами будуть священики!»¹⁰

Разом з тим, кількість політичних партій у представницьких органах України суттєво зросла, зокрема, якщо у 1994 р. всі разом політичні партії у місцевих радах отримали 5% депутатських мандатів, у 1998 р. – 7,6%, то у 2002 р. – 22%. Збільшилась і кількість партій, що мали своїх депутатів у радах – з 42 (1998 р.) до 75 (2002 р.).¹¹

В обласній раді була утворена опозиційна фракція блоку Віктора Ющенка «Наша Україна» та блоку Юлії Тимошенко у кількості 11 депутатів (голова – В. Карпук). У резолюції цієї фракції зазначалося: «Ми, депутати Волинської обласної ради від блоку Віктора Ющенка “Наша Україна”, блоку Юлії Тимошенко, інших політичних сил та позапартійні сьогодні об’єднуємо свої зусилля заради гідного представництва інтересів виборців Волині, що на виборах 31 березня 2002 року переважаючою більшістю голосів підтримали політичний курс, репрезентований нашими блоками».¹²

Зауважимо, що до неї не ввійшли представники двох рухів: голова крайової організації НРУ В. Банада та депутат від Українського Народного Руху Н. Камишнікова.¹³ Згодом вона та голова обласної організації УНР О. Харченко вийшли з лав Руху на знак протесту проти поведінки керівництва партії та блоку «Наша Україна» під час парламентських виборів. О. Харченко у своєму відкритому листі до членів Центрального Проводу РУХу (УНР) з нагоди його виходу з РУХу зазначив: «Волинський РУХ завершив виборчу кампанію 2002-го року вагомими політичними досягненнями... Це найвищі сумарні результати за всі роки існування організації».¹⁴

Після виборів у всіх регіонах України, включаючи Волинь, почалося формування органів влади. 10 квітня 2002 р. відбулася установча сесія новообраної обласної ради четвертого скликання. Депутат Б. Клімчук вніс пропозицію обрати головою ради попереднього голову, В. Дмитрука. При цьому зазначив: «Я не хочу ідеалізувати роботу обласної ради, як і її голови, але головне – вона по-

9 Лис В. В обласній раді найбільше лікарів. І жодного рядового трудівника / В. Лис // Волинь. – 2002. – 6 квіт. – С. 2.

10 Данилюк В. Богдан Дівнич: Ніхто не може бути поза зоною критики! / В. Данилюк // Віче. – 2003. – 9 січ. – С. 3.

11 Гонюкова Л. В. Суспільно-політичні об’єднання: теорія і практика : [навч. – метод. посіб.] / Л. В. Гонюкова, Б. М. Максимець. – К. : Генеза, 2009. – С. 231.

12 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 481, арк. 57.

13 Там само.

14 Харченко О. Не все так безнадійно в наших лавах... / О. Харченко // Народна справа. – 2002. – 25 квіт. – С. 4.

слідовно сприяла утвердженню в області принципів ринкової економіки і реальної демократії, відчувала час і вмiла працювати для цього».¹⁵

Свою власну кандидатуру висунув депутат В. Банада, який зазначив, що мусить бути альтернативна кандидатура, та «обласна рада не була тим паротягом, який би ініціював перед Верховною Радою прогресивні зміни в економіці, суспільно-політичному житті на відміну від галицьких областей».¹⁶

У своїх виступах депутати підтримали Дмитрука і жоден – його конкурента. Навіть представник виборчого блоку «Наша Україна» та блоку Юлії Тимошенко В. Карпук підтримав В. Дмитрука, при цьому висловив побажання, щоб той призупинив членство в Аграрній партії України.

Таємне голосування принесло такі результати: Дмитрук – 75 голосів, Банада – 4, один не підтримав жодного кандидата.¹⁷ Таким чином, вже вдруге поспіль головою Волинської обласної ради був обраний Василь Дмитрук (АПУ). Заступником голови ради також вдруге було обрано В. Струка. За його кандидатуру віддали голоси 67 депутатів, проти – 12.¹⁸

Головами районних рад були обрані: М. Супрунович – позапартійний (Володимир-Волинський), Л. Андрійчук – АПУ (Горохів), К. Парфенюк – позапартійна (Іваничі), Р. Чечотка – СДПУ(о) (Камінь-Каширський), А. Грицюк – позапартійний (Ківерці), П. Ющик – НДП (Ковель), В. Загорський – позапартійний (Локачі), Ю. Сургент – позапартійний (Луцьк), В. Гриневиц – позапартійний (Любешів), М. Ющук – АПУ (Любомль), Є. Бубнюк – КПУ (Маневичі), М. Лукашик – позапартійний (Рагне), Д. Сендецький – АПУ (Рожище), І. Кручковський – позапартійний (Стара Вишва), О. Дишлюк – АПУ (Турійськ), Л. Кислюк – НДП (Шацьк).

Успіх АПУ на місцевих виборах певним чином можна пояснити тим, що її очолювала народний депутат України від Волині К. Ващук. За чисельністю вона була другою (більше 100 тисяч членів) у країні. На Волині її очолював перший заступник голови облдержадміністрації В. Заремба.

Мало чим змінився склад міських голів найбільших міст області. Зміна відбулася лише у Ковелі. Так, міськими головами (міст обласного значення) були обрані: А. Кривицький – СДПУ(о) (Луцьк), Я. Шевчук – позапартійний, з 2003 р. – член УНП (Ковель), В. Сапожников – позапартійний (Нововолинськ), П. Саганюк – позапартійний (Володимир-Волинський). Слід зазначити, що найбільшу підтримку населення отримав В. Сапожников, за якого віддали свої голоси 80,8 % нововолинців. Більш ніж переконливу підтримку також отримав П. Саганюк – 72 % виборців. За А. Кривицького проголосувало 63 % лучан, а найменшу підтримку у відсотковому відношенні отримав Я. Шевчук – 35,6 % голосів.¹⁹

При цьому слід зазначити, що у А. Кривицького, В. Сапожникова та П. Саганюка не було сильних опонентів, на відміну від Я. Шевчука, який боровся з діючим (В. Бойком) та попереднім (А. Семенюком) міськими головами. Таким чином, Ковель знову підтвердив закономірність – на кожних виборах перемагає новий кандидат.

15 Лис В. Нова обласна рада почала роботу / В. Лис // Волинь. – 2002. – 11 квіт. – С. 1.

16 Там само. – С. 2.

17 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 481, арк. 45.

18 Там само, арк. 51.

19 Довідник «Вибори – 2002» / за заг. ред. П. В. Онищука. – Луцьк: [б. в.], 2002. – С. 123.

Щодо районних центрів, то в окремих з них точилася запекла боротьба за посаду міського голови. Наприклад, у Берестечку змагалися дев'ять кандидатів, у Рожищі – вісім, у Камені-Каширському та Маневичах – по сім, Горохові – шість кандидатів, з яких два представники двох Рухів (НРУ та УНР). Разом з тим у Шацьку пройшли безальтернативні вибори з одним кандидатом.

Отже, завдячуючи мажоритарній виборчій системі, яку відстоював Президент Л. Кучма, влада на місцях залишилася фактично незмінною. Однак 35 від-

А. Кривицький спілкується з лучанами

сотків сільських, селищних, міських голів були обрані вперше. При цьому в районах ситуація була різною. Так, якщо у Ковельському, Камінь-Каширському, Любомльському, Старовижівському змінився майже кожен другий голова, то у Ратнівському, Рожищенському, Шацькому, Горохівському, Володимир-Волинському змінність склала від 16 до 25 відсотків. Загалом до рад усіх рівнів було обрано 1200 депутатів. Серед них 20 відсо-

тків освітян, 10 відсотків працівників АПК та охорони здоров'я.²⁰

На другому пленарному засіданні першої сесії Волинської обласної ради 19 квітня було обрано голів постійних депутатських комісій обласної ради. З одинадцяти комісій, представникам опозиції дісталися лише дві – В. Карпук очолив постійну комісію з питань здоров'я людини, охорони материнства і дитинства, а Ю. Єлева – постійну комісію з питань паливно-енергетичного комплексу, промисловості, транспорту та зв'язку.²¹ Також було утворено дорадчий орган – президію обласної ради у складі 14 осіб. Крім керівництва облради, голів постійних комісій, до неї ввійшов депутат обласної ради, голова облдержадміністрації Б. Клімчук. Було створено Селянську фракцію в обласній раді у складі 15 депутатів.²²

Уже перші засідання обласної ради дали підстави журналістам зробити висновок, що «нинішня каденція представницького органу влади області ніколи не буде «хлопчиками для биття» чи «дівчатками на побігеньках». Ці депутати знають, як навчити себе поважати навіть тих, хто, крім самого себе, всіх інших у ламаний грош не цінить. І це стосується загального спектру питань, а не якихось конкретних випадків!»²³

Виходячи з факту проголошення незалежності України та керуючись Законом України «Про визначення порядку обчислення скликань Верховної Ради України» від 1 лютого 2002 р., на другій сесії обласної ради 31 травня 2002 р. було

20 Лис В. В обласній раді найбільше лікарів. І жодного рядового трудівника / В. Лис // Волинь. – 2002. – 6 квіт. – С. 2.

21 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 481, арк. 64–65.

22 Там само, арк. 198.

23 Данилюк В. Ці депутати навчать себе поважати! / В. Данилюк // Віче. – 2002. – 6 черв. – С. 2.

прийняте рішення щодо визначення порядку обчислення скликань Волинської обласної ради. Згідно з ним, початок відліку скликань облради вирішено розпочати з Волинської обласної Ради народних депутатів XXI скликання, яку слід вважати Волинською обласною радою першого скликання. Відповідно до цього, обрану Волинську обласну раду у 1994, 1998 та 2002 роках слід вважати обласною радою відповідно другого, третього та четвертого скликань.²⁴

На цій сесії було створено фракцію Народно-демократичної партії у складі 13 депутатів (уповноважений представник фракції – Ф. Кошель).²⁵

Також було прийняте звернення до Верховної Ради України щодо боротьби Української Повстанської Армії в 1940–1950 роках. У ньому, враховуючи, що «у жовтні нинішнього року виповнюється 60 річниця утворення УПА, а Волинь була місцем формування перших підрозділів УПА, боротьба яких стала фундаментом сьогоденішнього будівництва незалежної України», Волинська обласна рада зверталася з пропозиціями:

- 1) визнати на державному рівні боротьбу УПА законною і справедливою національно-визвольною війною, а УПА – воюючою стороною у Другій світовій війні;
- 2) законодавчо повністю прирівняти членів ОУН-УПА, які боролися за свободу і незалежність України, до відповідних категорій ветеранів війни 1941–1945 років.²⁶

11 липня 2002 р. був прийнятий Закон України «Про статус депутатів місцевих рад». З дня набрання чинності цим Законом втратив чинність Закон України «Про статус депутатів місцевих Рад народних депутатів». Згідно зі ст. 2 цього Закону депутат сільської, селищної, міської, районної у місті, районної, обласної ради є представником інтересів територіальної громади села, селища, міста чи їх громад, який відповідно до Конституції України і Закону України «Про вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» обирається на основі загального, рівного, прямого виборчого права шляхом таємного голосування на строк, встановлений Конституцією України.

Закон встановив дві форми об'єднань депутатів: депутатська група і депутатська фракція. До першої встановлювався кількісний параметр – не менш як три депутати місцевої ради; в районній, міській, районній у місті, обласній, Київській та Севастопольській міських радах – не менш як п'ять депутатів. До фракцій така вимога була відсутньою. Лише зазначалося, що до складу депутатських фракцій можуть входити також позапартійні депутати сільської та селищної ради, які підтримують політичну спрямованість фракцій. Депутат місцевої ради може мати до п'яти помічників-консультантів, які працюють на громадських засадах.

Улітку 2002 р. відбулися суттєві кадрові зміни в керівництві виконавчої влади області, що у подальшому суттєво вплинуло на політичний процес у регіоні. 12 червня Указом Президента України було звільнено з посади голови облдержадміністрації Б. Клімчука. Незадовго до цього, 5 червня виповнилося десять років його перебування на керівних посадах в області, з яких вісім років – на посаді голови облдержадміністрації, що було своєрідним рекордом у державі. З цієї нагоди газета «Волинь» зазначала: «У чому ж феномен Бориса Клімчука? Ніхто

24 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 483, арк. 219.

25 Там само, арк. 274.

26 Там само, арк. 265–266.

крім нього, не знає, як це важко бути стільки років першим при владі. Бути відповідальним за все. Але він впевнено тягне владного воза. І вантажить на нього все нові вагомні здобутки разом із заслуженою шанобою і повагою людей».²⁷

У одному інтерв'ю Борис Петрович зауважив: «Коли я залишав регіон у 2002 році, волиняни мали найвищу економічну активність і рівень доходів був третій після Києва та Дніпропетровська. А планів було чимало. Особливо щодо розвитку інфраструктури області. На повний хід йшла електрифікація залізниці, оновлювалися станції, реконструювали дороги, будували нові. Проте в житті не все складається гладко. У голови обласної державної адміністрації багато не тільки друзів, а й опонентів. Відкритих і прихованих».²⁸ Як зазначили журналісти: «Очевидно, головною причиною стало те, що Борис Клімчук не пішов шляхом підтасовки результатів минулих виборів до Верховної Ради, а прийняв як належне вибір волинян не на користь провладного блоку».²⁹

Б. Клімчука було призначено радником Президента України. З цього приводу він згодом сказав: «Праця радником Президента, а надто, коли від тебе він особливо і не потребує порад... Є правила гри. Люди добре розуміли, що праця радником Леоніда Даниловича – це фактично період очікування роботи. Така домовленість була ще в той день, коли Президент мені вручав указ про призначення на іншу посаду. Він розумів, що я хочу бути дипломатом. Цьому сприяла і моя юридична освіта».³⁰

Новим головою облдержадміністрації було призначено Анатолія Француза – начальника УМВС у Рівненській області, депутата Рівненської обласної

Представлення нового голови облдержадміністрації

ради, генерал-майора міліції, Героя України. Це звання він отримав 15 квітня 2002 р. за затримання трьох грабіжників банку у Німеччині та звільнення заручниці на території Рівненської області. Одну з версій цього призначення висловила волинська газета: «Як виникла кандидатура Героя України? Існує версія, що це призвище як кандидата на посаду гу-

бернатора Волині пролунало під час застілля, організованого після вручення Анатолію Йосиповичу геройських відзнак. Серед запрошених був і генерал Юрій Дагаєв – тодішній керівник Державного управління справами Адміністрації Президента, людина, з якою Анатолія Француза пов'язувало багато що».³¹

На представленні нового очільника області Прем'єр-міністр А. Кінах серед причин нового призначення виокремив такі: зростання ролі Волині як прикордонного регіону, через який проходить багато транспорту, людей і товарів,

27 Десятирічка Бориса Клімчука // Волинь. – 2002. – 6 черв. – С. 1.

28 Королюк В. У бистрині життя, або як Борис Клімчук удруге ввійшов в одну річку / В. Королюк // Голос України. – 2011. – 20 берез. – С. 2.

29 Іваничук Є. Чого хоче Борис Клімчук? / Є. Іваничук // Волинь-нова. – 2006. – 18 берез. – С. 4.

30 Вербич В. Борис Клімчук: «Боротьба за владу не вщує ні на мить» [Електронний ресурс] / В. Вербич // Волинь XXI. – Режим доступу : <http://volyn21.com/ukr/interview/462>. – Загол. з екрана.

31 Данилюк В. Борис Клімчук мовчить. Надто голосно... / В. Данилюк // Віче. – 2005. – 17 берез. – С. 9.

у тому числі й контрабандних. Відповідно наближення кордонів Євросоюзу потребує нових підходів і нових людей. Тому й спрямований сюди А. Француз – людина з досвідом роботи у правоохоронних органах. А Б. Клімчук, урахувавши його досвід у питаннях інтеграційних процесів, сходиться на новий щабель в якості радника Президента України, що займатиметься європейською інтеграцією України.³² Однак усім було зрозуміло, що справжньою причиною його усунення з посади було невдоволення Президента Л. Кучми результатами, отриманими на Волині провладним блоком «За єдину Україну!». Хоча вини у цьому голови облдержадміністрації фактично не було, адже він робив усе можливе для цього блоку, про що йшлося вище.

Голова обласної ради В. Дмитрук у своєму виступі зазначив: «Виконання нагальних проблем кожного регіону визначально залежить від того, який рівень взаєморозуміння є між виконавчими та самоврядними органами влади. І я хочу відзначити, що Волинь – саме той регіон, де були, є і будуть нормальні стосунки. Скажу ще раз: ми не лише прагнули слухати, а й чути один одного! Цілі та завдання у нас були спільними...»

Борисе Петровичу, ви колись тут говорили, що вважаєте себе, не для преси будь сказано, трудоголіком. І це дійсно так, бо значною мірою саме завдяки вашій працездатності і мудрому професійному досвіду ми стали тією Волинною, яку знають не тільки в Україні, а й в Європі. Зичу Вам величезної енергії, здоров'я у подальшій роботі!»³³

У свою чергу Б. Клімчук заявив: «Окремі слова вдячності для депутатів обласної ради, починаючи з 1990 року і донині, Вам, Василю Павловичу. Бо спільна робота тут, в області, обласної держадміністрації і ради, була взірцем для держави. Саме робота!..»

Анатолію Йосиповичу! Волинь сьогодні – динамічний регіон з дуже пристойними показниками. Рейтинг області за сукупністю показників соціально-економічного розвитку в цьому році абсолютно перший у державі...»

Проблеми. Їх багато і вони будуть завжди. Але проблеми червня 2002 року – це проблеми розвитку. Я вірю і знаю, Анатолію Йосиповичу, що ви, як людина мудра і досвідчена, зробіте все, щоб наша Волинь залишалася регіоном стабільності, спокою і достатку».³⁴

А. Француз у своєму виступі зазначив: «Я розумію, що є деякі соціальні стереотипи в поглядах на людей у погонах. Але я вам скажу, що вибори в обласну раду і в цьому році на Рівненщині, і в 1998 році на Івано-Франківщині, де я як людина в погонах набрав доволі високий відсоток голосів, найвища оцінка людей і найвища для мене нагорода.»

Я давно знаю Бориса Петровича. Ціную його як людину, як керівника. Дякую йому за ті слова, які він сьогодні сказав на мою адресу. Думаю, що ми знайдемо взаєморозуміння, що я буду відчувати завжди підтримку, бо ми саме про це з ним говорили».³⁵

32 Лис В. Анатолій Кінах представив нового губернатора Волині / В. Лис // Волинь. – 2002. – 18 черв. – С. 1.

33 Данилюк В. Анатолій Кінах: «Люди в державі повинні розуміти логіку дій влади!» / В. Данилюк // Віче. – 2002. – 20 черв. – С. 3.

34 Там само. – С. 2.

35 Там само.

Новий голова облдержадміністрації запевнив, що «дотримуватиметься принципів спадкоємності влади, не робитиме різких кадрових змін, бо добре знає заступників голови облдержадміністрації й інших керівників, яких охарактеризував як професіоналів».³⁶

У липні відбулися зміни у силовому блоці влади: прокурором області було призначено О. Баганця, який до цього працював заступником Генерального прокурора України. Новопризначений прокурор області навів чимало прикладів корупції в області: продовження незаконної легалізації автотранспорту, здебільшого престижних марок, ввезених з-за кордону без сплати мита, акцизу та ПДВ (умовна назва «Автоклондайк-3»), ріст групової злочинності на 11,9%, ріст на 37% викрадення автотранспортних засобів у громадян з наступним їх поверненням за винагороду, діяльність організованої злочинної групи на митному посту «Устилуг», ріст контрабанди на обох волинських митницях, зниження боротьби з корупцією з боку відповідних спецпідрозділів (не виявлено жодного злочину про корупційне хабарництво), відмивання кримінальними структурами грошових коштів, здобутих злочинним шляхом.³⁷ Однак, не пропрацювавши і дев'яти місяців, він змушений був написати рапорт про своє звільнення з цієї посади. Пояснюючи такий крок, він зазначив: «Ясно одне: дуже багато сил (навіть тих, які між собою ворогували!) об'єдналися для того, щоб зняти Олексія Баганця з роботи. Це і деякі представники органів влади, і деякі народні депутати, і оргзлочинність... Бажання співпали, але найстрашніше, що з цим погодився генеральний прокурор України».³⁸

Начальником УМВС в області було призначено О. Справедливого, який очолював Печерське районне управління Головного управління МВС у м. Києві. На представленні нового міліцейського начальника А. Француз зазначив: «Той стан справ, який сьогодні існує на Волині в правоохоронній діяльності органів внутрішніх справ, є дуже і дуже недобрим. Практично, як говорять люди (а я понад 30 років служби в МВС нічого подібного не чув!): “Яка міліція? Вона приватизована!” Приватизована окремими кланами, окремими комерційними структурами, яким навіть на дорозі, коли їдуть, віддають честь!.. Всі газети волинські, люди говорять – знову ті самі схеми, знову понад 500 машин незаконно розмитнили... Ви знайдіть ще хоча б одну область в Україні, де б були такі кримінальні розборки, як тут є, і де б були такі наслідки! Мені соромно, я не маю чим аргументувати і що відповідати журналістам і простим громадянам: чому вбитий начальник міського управління внутрішніх справ у Луцьку?.. Порядок буде, і ніхто від цього нікуди не подінеться!.. Є начальник управління МВС, це людина принципова. Це його питання, я в них, як то кажуть, вникати не буду. Але я зроблю все, щоб люди на Волині могли спати спокійно!.. Від тієї ганьби, яка сьогодні є, ще треба довго відмиватися.

Подивіться – економічна злочинність. Де є такі “результати” по Україні, як сьогодні на Волині?.. Сьогодні 52 відсотки різних фірм та підприємств показують свою збитковість. В той же час їх керівники купують престижні іномарки,

36 Лис В. Анатолій Кінах представив нового губернатора Волині / В. Лис // Волинь. – 2002. – 18 черв. – С. 2.

37 Данилюк В. Новий наступ на корупціонерів і хабарників / В. Данилюк // Віче. – 2002. – 19 верес. – С. 4–5.

38 Данилюк В. Прокурор області став жертвою «політичної ситуації»? / В. Данилюк // Віче. – 2003. – 24 квіт. – С. 11.

будують шикарні офіси, жирують за рахунок народу, а міліція цього не бачить. Та вона просто не хоче цього бачити!

Я їжджу районами, зустрічаюся з людьми... Мене підвозять і показують: оце митники збудували хороми. Скажіть, ви ж юрист за освітою, хіба це за свою зарплату можна збудувати? Знову мовчанка... А де ж сьогодні працівники внутрішніх справ? Чому ви цих речей не бачите?.³⁹ За усіма показниками волинська міліція посідає 27-ме, а значить останнє місце в державі! Такого стану справ міліція області ще не знала! Третина всіх злочинів припадає на Луцьк, а найрезонансніші з них так і не розкрито!»⁴⁰

У серпні було замінено начальника Управління Служби безпеки України в області. Новим керівником було призначено В. Козлова, переведеного з Рівненської області, якого уже в січні 2004 р. було замінено на Б. Кондратюка з УСБУ у Чернігівській області.

Після цього розпочалися кадрові зміни й у керівництві облдержадміністрації: першим заступником голови облдержадміністрації призначено В. Панчишина, а заступником – С. Родича. Зі своїх посад були звільнені заступники голови облдержадміністрації О. Бойко та П. Онищук. А. Чумаченку та С. Ющику термін повноважень було продовжено (згодом останнього було звільнено із займаної посади). Слід зазначити, що процес призначень заступників не виправдано затягнувся: Ю. Казмірук та В. Максим'як були призначені у листопаді 2002 р., а О. Симінський – у червні 2003 року.

На першому засіданні розширеної колегії облдержадміністрації її голова піддав жорсткій критиці стан справ у соціально-економічній сфері області: 22 місце за рівнем безробіття, середньостатистична заробітна плата одна з найнижчих у державі, зростання боргів з виплат зарплат та соціальних виплат, план з інвестицій виконано на 21 відсоток, зменшення поголів'я худоби, незадовільний стан у розвитку переробної промисловості, суттєве зменшення надходжень від митниць.⁴¹

Громадськістю області призначення А. Француза сприйнялося з насторогою, у переважній більшості негативно. Однією з причин цього стала кадрова політика нового керівника виконавчої влади, який на ключові посади заступників призначив приїжджих. Волиняни вперше за роки незалежності зіткнулися з такою практикою, адже до цього керівництво органів влади краю комплектувалося з місцевих кадрів. Як зазначалося у пресі: «Нові люди з-за меж Волині прийшли не тільки на посади заступників голови облдержадміністрації, де з усіх колишніх свою посаду зберіг лише Андрій Чумаченко. Зміни торкнулися перших осіб з обласної прокуратури, управлінь Служби безпеки і Міністерства внутрішніх справ, Луцького міськвідділу міліції тощо... Не буде перебільшенням сказати, що подібного на Волині не спостерігалось за всю її післявоєнну історію».⁴²

Крім того, стиль і методи роботи А. Француза, в переважній більшості, не відповідали специфіці та етиці державної служби. З цього приводу наведемо цитату з газети «Волинь-нова»: «З волинських чиновників рукоприкладством славився колишній голова облдержадміністрації Анатолій Француз. Кажуть, що

39 Данилюк В. Полковник Справедливий буде наводити порядок... / В. Данилюк // Віче. – 2002. – 18 лип. – С. 2.

40 Чуб І. Анатолій Француз: Хто не працює, той хай шукає роботу / І. Чуб // Віче. – 2002. – 1 серп. – С. 2.

41 Там само.

42 Данилюк В. Сто днів після Указу / В. Данилюк // Віче. – 2002. – 26 верес. – С. 2.

екс-губернатор у 2004 році після першого туру президентських виборів ледь не побив милицею голову райдержадміністрації, який не забезпечив Януковичу народну любов. А своїх заступників Француз нібито шмагав газетою. До речі, «Волинню»».⁴³

У цьому зв'язку головний на той час опозиціонер, депутат обласної ради від м. Луцька В. Банада зазначив: «Прибулі спеціалісти, котрих відразу назвали висококваліфікованими, почали будувати собі надзвичайно дороге як для Луцька житло, за державний, звісно, кошт, маючи на попередньому місці житло, робити надзвичайно дорогі, як на мій погляд, невмотивовані ремонти в облдержадміністрації».⁴⁴ На сесіях обласної ради він постійно звертався із депутатськими запитами на тему придбання квартир для групи «висококваліфікованих спеціалістів».

Щодо роботи А. Француза, то Б. Клімчук висловився так: «Працюючи у Литві, яось прочитав в одному з волинських інтернет-видань, що Анатолій Француз, мій змінник, поїхав оглядати труп. Тоді я сказав: хана області. Губернатор на трупи не виїжджає. То не його робота».⁴⁵ Навіть голова луцьких, а згодом волинських есдеків – провладної партії О. Шумик заявив: «На мій погляд, за всю історію існування Волинської області слабшого керівника не було і, мабуть, не буде. Певно, за рівнем своєї грамотності Француз міг образитися на друковане слово».⁴⁶

Можна стверджувати, що призначення А. Француза активізувало опозицію та опосередковано вплинуло на результати президентських виборів в області у 2004 р., коли більшість волинян відмовилася підтримувати владу.

Восени 2002 р. по Україні пройшла хвиля акцій «По-встань Україно!», організованих опозицією («Наша Україна», ВО «Батьківщина», СПУ). У Луцьку 16 вересня відбулося два мітинги: на Київській площі мітингували представники лівих партій, а на Театральному майдані – правих. Ніхто з представників влади до мітингувальників не вийшов, більше того, Луцька міська рада через суд намагалася заборонити ці акції, однак суд відмовив їй у цьому.

Мітинг проти ЄП на Київському майдані м. Луцька

24 вересня у Києві пройшли масові мітинги, на яких висловлювалося невдоволення діями влади та вимога відставки з посади Президента Л. Кучми. У Луцьку такий мітинг пройшов 28 вересня. На ньому мітингуючі виступали проти

43 Жук Ю. Головний мільйонер у ролі хулігана / Ю. Жук // Волинь-нова. – 2008. – 22 січ. – С. 3.

44 Лис В. Володимир Банада: я присягав не особам, а народу / В. Лис // Волинь. – 2003. – 31 груд. – С. 3.

45 Федоренко Г. Голова Волинської облдержадміністрації Борис Клімчук: випробування владою – саме страшне випробування, яке випадає на долю людини / Г. Федоренко // Відомості.UA. – 2011. – 17–23 берез. – С. 2.

46 Пирожик О. Олексій Шумик: в опозицію ще ставатимуть у чергу... / О. Пирожик // Волинь. – 2005. – 1 берез. – С. 2.

підписання Президентом України договору про Єдиний економічний простір та ситуації навколо конституційної реформи. Обласна організація Української Народної Партії на ньому проводила збір підписів під відкритим листом Президенту Л. Кучмі щодо започаткування Верховною Радою процедури його імпичменту за зраду національних інтересів.⁴⁷

У відповідь було розповсюджене звернення Президента Л. Кучми, в якому він наголосив: «Непримиренні вимагають, щоб я подав у відставку. Категорично заявляю: я цього не зроблю. Не зроблю тому, що я обраний народом глава держави і відчуваю всю повноту відповідальності за те, що відбувається в країні. Ці люди вимагають для себе права перекивати вулиці. Права зневажати й ображати міліціонерів. Права вриватися у приміщення під тим приводом, що, мовляв, депутату все можна. Їхня мета – революція. Але Україні революція не потрібна».⁴⁸

На позачерговій четвертій сесії обласної ради 26 грудня 2002 р. було затверджено обласну Програму розвитку соціальної сфери села на період до 2005 року. У ній, зокрема, йшлося: «Реформування аграрного сектора не покращило умов життєдіяльності сільського населення, чисельність якого – 527,5 тисяч осіб, або 49,7 відсотка від загальної кількості мешканців області. Із 260,5 тисяч працездатних осіб, які мешкають у сільській місцевості, 102,1 тисячі осіб, або 41,2 відсотка ніде не працюють і не навчаються. Цей показник п'ять років тому був у 4,8 раза менший. Зросла чисельність безробітних, які мешкають у сільській місцевості. За 2000–2002 рр. чисельність працівників реформованих господарств зменшилась на 24 тисячі осіб. Повільно зростають реальні доходи селян, головним джерелом яких залишаються надходження від низькопродуктивної праці в особистих господарствах... Усе це негативно позначається на соціально-демографічній ситуації на селі. За 2001 рік у сільській місцевості смертність перевищила народжуваність на 2373 особи. У 835 населених пунктах (79,3 %) протягом останніх п'яти років кількість померлих перевищила кількість народжених. У ряді сіл (2,8 %) за цей час не народилося жодної дитини. Прогресує обезлюднення сіл. Майже у третині населених пунктів кількість мешканців не перевищує 200 осіб».⁴⁹

У цьому зв'язку варто зазначити, що схожа до волинської, або ж гірша ситуація була притаманна всім регіонам України. Із 1970 до 2007 рр. у 22 регіонах із 25 кількість сільських населених пунктів зменшилася. Особливо катастрофічна ситуація склалася у Харківській області – зменшення на 409, у Полтавській – на 340, Кіровоградській – на 256.⁵⁰ Наслідком демографічної та поселенської кризи стало 7095 сіл, які деградують (3455, які умирають; 3640, які занепадають), і 151 безлюдне село.⁵¹ Райони, у яких частка безлюдних і деградуючих поселень досягає 40 % і більше, у загальній кількості становить 27,6 %, або 135 одиниць, у котрих мешкає 21 % сільського населення України. За підрахунками Мінрегі-

47 Гарбуз ЄЕПнутим від УНП // Слово і діло. – 2003. – 3 жовт. – С. 1.

48 Звернення Президента України Леоніда Кучми // Віче. – 2002. – 3 жовт. – С. 2.

49 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 490, арк. 55.

50 Соціально-економічний розвиток регіонів України / [Луговий В. І., Орлатий М. К., Осауленко О. Г. та ін.]. – К. : НАДУ. – С. 279.

51 Орлатий М. Розвиток сільського адміністративного району: досвід, проблеми / М. Орлатий, А. Зацарний, А. Тубол // Вісн. НАДУ. – 2003. – № 1. – С. 290.

онбуду, за останні вісім років знелюднено понад 500 сіл.⁵² Наприклад, у Чернігівській області, колись густо населеній Сіверщині, за роки незалежності знято з державного реєстру 19 сільських поселень. А в кожному з понад ста мешкає до десяти людей похилого віку.⁵³

Якщо протягом останніх років зменшення міського населення в Україні тримається на позначці приблизно 0,3 % на рік, то сільського – на відсоток, тобто втричі швидше.⁵⁴ Фактично рівень депопуляції сільського населення веде країну до національної катастрофи.

На п'ятій сесії обласної ради 21 січня 2003 р. було затверджене Положення про порядок надання депутатам облради матеріальної допомоги. Ним передбачалося, що матеріальна допомога для лікування, вирішення соціально-побутових проблем може надаватися фізичним особам, які постійно проживають або працюють у межах виборчого округу відповідного депутата облради, як правило, один раз на рік у межах прожиткового мінімуму.⁵⁵

До складу президії обласної ради було введено депутата Д. Дремуха – голову депутатської групи «За здоров'я волинян».

На другому пленарному засіданні позачергової п'ятої сесії обласної ради 28 лютого 2003 р. було розглянуто звіт облдержадміністрації щодо виконання Програми економічного і соціального розвитку області за 2002 рік та Програму економічного і соціального розвитку області на 2003 рік. У ньому йшлося: «Намітилось стабільне зростання обсягів виробництва сільськогосподарської продукції, що підтверджує життєздатність новостворених агроформувань, заснованих на приватній власності на майно і землю... Промислової продукції виготовлено на 1,4 млрд грн, що на 11,9 відсотка більше, ніж у 2001 році (Програмою передбачалось 8 %). Обсяг виробництва товарів народного споживання зріс на 9,8 відсотка (Програмою передбачалось 8 %). Стабілізовано роботу будівельного комплексу області».⁵⁶ Зазначений звіт обласною радою було взято до відома, а Програма на 2003 р. затверджена.

Весною 2003 р. в області загострилася ситуація, пов'язана із 60-річчям трагічних подій на Волині у 1943–1944 роках. Для волинян ця тема є особливо болючою, адже радянська пропаганда протягом десятиліть звинувачувала «українських буржуазних націоналістів» у «вбивствах» поляків, замовчуючи страждання волинян від 27-ї Волинської дивізії польської Армії Крайової, Кресової Самооборони і Батальйонів Хлопських, формуючи таким чином негативний образ українця в очах не лише європейської спільноти, а й серед самих українців. Саме із знищення волинського села Красний Сад 19 квітня 1943 р., коли загинуло 104 українці, розпочався польсько-український конфлікт, який згодом отримав назву Волинської трагедії.⁵⁷

52 Нагребецька І. Вирішувати сільській громаді. Два погляди на нагальні зміни в територіальній організації влади / І. Нагребецька // Уряд. кур'єр. – 2009. – 3 черв. – С. 5.

53 Чопенко В. Країна сільських цвинтарів / В. Чопенко // Дзеркало тижня. – 2008. – 11 квіт. – № 13. – С. 9.

54 Куйбіда В. Якійсно перетворять нашу державу реформа місцевого самоврядування і формування дієздатних територіальних громад / В. Куйбіда // Голос України. – 2009. – 25 верес. – С. 7.

55 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 529, арк. 70.

56 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 530, арк. 16.

57 Якименко М. Від села залишилася братська могила / М. Якименко // Голос України. – 2013. – 25 квіт. – С. 14.

У квітні з ініціативи обласної організації СНПУ та «Волинської Січі» Війська Запорозького на Волині пройшла акція «Волинь пам'ятає», учасники якої виступили категорично проти відзначення на Волині 60-річчя подій 1943–1944 років, проти каяття і вибачення Президента України Л. Кучми від імені українського народу, проти встановлення пам'ятника на означення цих подій у Луцьку, розпорядження щодо спорудження якого вже підписав міський голова.⁵⁸

Постійна комісія обласної ради з питань духовності, освіти, науки, культури, релігій, засобів масової інформації, зв'язків з громадськими організаціями і політичними партіями (голова М. Вельма) 11 квітня прийняла Звернення з цього питання до Президента України, Верховної Ради та Кабінету Міністрів, що було опубліковане у засобах масової інформації області. У ньому, зокрема, йшлося: «...На превеликий жаль, нині деякі сили у Республіці Польща, намагаючись набутти собі сумнівних дивідендів з приводу 60-х роковин так званої «волинської трагедії», вдаються до різних спекуляцій, перекручувань, фальсифікацій подій і фактів, маніпулюють історичною пам'яттю заради короткотривалих політичних вигод. Дії утворених у сусідній державі громадських комітетів, до складу яких увійшли радикальні шовіністичні кресові товариства, об'єднання, організації і союзи, свідчать, що вони намагаються підтримувати у польському суспільстві погляди щодо українців з ужитком образливих назв типу «різуни», «сокирники», «бандити» і т. п., і взагалі закріпити негативний образ українців як «історично агресивної нації»...

Враховуючи вищезазначене, ми, члени постійної комісії Волинської обласної ради з питань духовності, освіти, науки, культури, релігій, засобів масової інформації, зв'язків з громадськими організаціями і політичними партіями вважаємо:

3. Заплановані на 11 липня 2003 року масштабні заходи на території Волинської області по вшануванню жертв перед польського населення за участю офіційних делегацій України і Польщі є неприпустимими...
5. Українській і польській сторонам слід висловити співчуття родинам жертв конфліктів часів Другої світової війни і перших повоєнних років. Як варіант спільної компромісної оцінки з огляду на болючість даної теми для української та польської сторін, можна було б запропонувати керівникам двох держав проголосити наступне: «Схиляємо голови перед світлою пам'яттю поляків та українців, які стали жертвами міжнародного конфлікту».⁵⁹

Луцька міська рада висловилася про недоцільність відзначення на офіційному рівні цих подій. До голови обласної ради звернулися народні депутати України від Волині В. Бондар, Б. Загрева, Є. Кирильчук, С. Шевчук. У своєму зверненні вони пропонували висловити свою думку з цього питання органам місцевого самоврядування, на території яких ці події мали місце, для вироблення справедливої державної позиції на парламентських слуханнях.⁶⁰

Із запитом до голови обласної ради з цього питання звернувся депутат В. Банада. У ньому, зокрема, йшлося: «Волинська крайова організація НРУ звертається до голови Волинської обласної ради п. Дмитрука, найвищого представницького органу влади нашого краю, скликати позачергову сесію ради і визначити

58 Не дамо себе ганьбити! // Слово і діло. – 2003. – 18 квіт. – С. 6.

59 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 535, арк. 37–38.

60 Там само, арк. 43.

її рішенням позицію щодо доцільності таких вшанувань на території Волинської області, поставивши заслін тій ганьбі, до якої нас намагаються змусити».⁶¹

6 травня 2003 року звернення постійної комісії та запит депутата були підтримані шостою сесією обласної ради.

11 липня в с. Павлівка (колишній Порицьк) Іваничівського району відбулося відзначення 60-річчя кривавого протистояння між українцями і поляками за участю президентів двох країн Л. Кучми і А. Квасневського. У своїй заяві «Про примирення у 60-ту річницю трагічних подій на Волині» вони зазначили: «У пам'яті українців і поляків роз'ятреною раною ще залишається трагедія, яка сталася у 1943–1944 роках на Волині, Холмщині, Східній Галичині. Її образ пов'язаний з надзвичайно болісними долями повоєнного покоління обох народів...

Ми вважаємо, що конфлікти минулого не можуть перекреслити те, що протягом століть поєднує Україну і Польщу. З цього місця, трагічно вписаного в історію обох народів, ми звертаємося із закликом зробити ще тіснішими зв'язки, які нас поєднують, усвідомлюючи, що кожен, хто ці зв'язки намагається розірвати, діє не тільки проти іншого народу, але також і проти власного».⁶²

Однак у своєму виступі президент Польщі А. Квасневський не втримався від однобокого тлумачення подій, пов'язаних з цією трагедією, звинувачуючи саме українську сторону у трагедії, при цьому він жодним чином не згадав про масові злочини польських шовіністів, про вбивства мирного українського населення, про покаєння та співчуття рідним та близьким загиблих.

Президентами було відкрито пам'ятник на честь українсько-польського примирення з написом «Пам'ять, скорбота, єднання», в основу якого було вмуровано капсулу з текстом спільної заяви глав держав.

Глава Адміністрації Президента України В. Медведчук скоординував план заходу так, що одні українці, зведені головами райдержадміністрацій з усієї області, біля меморіалу демонстрували відданість українсько-польській дружбі, а інші, яких не було допущено на цей захід (включаючи народних депутатів України), у цей час біля православного храму проводили мітинг протесту. На ньому виступили депутати Верховної Ради України В. Червоній, Б. Загрева, В. Бондар, С. Слабенко та інші промовці. У своїх виступах вони засудили однобоку оцінку подій 60-річної давності, що безапеляційно лунала з уст поляків, та вимагали, щоб Польща покалася за свої зlodіяння перед мирним українським населенням.

Відкриття пам'ятника у Павлівці президентами України Л. Кучмою та Польщі А. Квасневським

61 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 535, арк. 35.

62 Про примирення у 60-ту річницю трагічних подій на Волині : Заява Президента України і Президента Республіки Польща // Віче. – 2003. – 17 лип. – С. 1.

Згодом обласна рада повернеться до цього питання у зв'язку з прийняттям 15 липня 2009 р. Сеймом Республіка Польща ухвали «У справі трагічної долі поляків Східних Кресів». У відповідному зверненні облради, прийнятому на запит депутата І. Гузя, йшлося: «Ухвала Сейму Республіка Польща від 15 липня, в якій безпідставно стверджується про те, що Організація Українських Націоналістів (ОУН) та Українська Повстанська Армія (УПА) здійснювали антипольські акції, які носили характер етнічних чисток та геноциду, суттєво підриває налагодження мирного діалогу між нашими державами. В той же час українська сторона до таких компрометаційних дій не вдається.

Боротьба нашого народу в 40-і роки ХХ ст. ставила за мету захист інтересів українців та велась на українській землі, етнічна приналежність якої вже давно доведена істориками та часом...

Подібні ухвали польського Сейму корінним чином підривають міждержавні напрацювання українців та поляків, нагнітаючи напругу між двома народами та їх політичними очільниками».⁶³

Замість вирішення нагальних соціально-економічних проблем, з ініціати-ви Президента Л. Кучми суспільству була нав'язана політична реформа у проєкті Закону України «Про внесення змін до Конституції України»,⁶⁴ спрямована на подальше вдосконалення та оновлення політичної системи держави. «2002 рік став, практично, початком реформи політичної системи, реформи, яка повинна не лише подолати розбалансованість влади, надати нових відчутних імпульсів демократизації суспільства, а й, що дуже важливо, – завершити трансформаційний період, остаточно вивести державу з пострадянської системи управління»,⁶⁵ – зазначив глава держави. Основні пропозиції Президента України стосувалися переходу до парламентсько-президентської форми державного правління, запровадження двопалатного парламенту із зменшенням кількості депутатів, проведення парламентських виборів на пропорційній основі, розділення в часі парламентських та місцевих виборів (один раз на п'ять років, протягом одного календарного року). Загалом слушні ініціативи пропонувалися Президентом України у період політичної кризи, вкрай низької довіри до вищих інститутів влади, що апріорі ставило під сумнів можливість реалізації запропонованої реформи. Однак, незважаючи на це, Л. Кучма виніс цей проєкт на всенародне обговорення: «Ще раз прошу всіх, кому не байдуже майбутнє України, хто зацікавлений у збереженні демократичного напрямку розвитку нашої держави, – взяти активну участь в обговоренні цього надзвичайно важливого питання».⁶⁶ В Указі Президента України до 15 травня 2003 р. Міністерству юстиції України доручалося сформулювати пропозиції до проєкту Закону України «Про внесення змін до Конституції України».⁶⁷

63 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 1077, арк. 93–94.

64 Про внесення змін до Конституції України : проєкт Закону України // Уряд. кур'єр. – 2003. – 7 берез. – С. 2–4.

65 Ми збагатилися досвідом : виступ Президента України Леоніда Кучми у Верховній Раді України 15 квітня 2003 року // Віче. – 2003. – 17 квіт. – С. 1.

66 Телевізійне звернення Президента України Леоніда Кучми з нагоди підписання Указу про винесення на всенародне обговорення проєкту Закону України «Про внесення змін до Конституції України» // Уряд. кур'єр. – 2003. – 7 берез. – С. 2.

67 Про внесення на всенародне обговорення проєкту Закону України «Про внесення змін до Конституції України» : Указ Президента України від 6 берез. 2003 р. № 197/2003 // Уряд. кур'єр. – 2003. – 7 берез. – С. 2.

Опозиція виступила категорично проти цієї реформи, мотивуючи це тим, що «запропонований Президентом проект не вирішує головної проблеми суспільства – забезпечення балансу влади, реального народного контролю за нею, не створює дієвого механізму формування політичної відповідальності, прозорі демократичної влади. Вводяться в оману люди, декларуються наміри політичної реформи, а по суті бачимо намагання конституційно посилити авторитарний режим». ⁶⁸ У своїй Заяві народні депутати України від Волині В. Бондар, Б. Загрева та Є. Кирильчук наголосили, що це «прояв завуальованого бажання Президента продовжити строк своїх повноважень ще на два роки, зберегти і, навіть, посилити режим абсолютної влади, додатково обмежити політичну вагу парламенту». ⁶⁹

Органи місцевого самоврядування області на своїх пленарних засіданнях розглянули зазначене питання. У результаті проект Закону України «Про внесення змін до Конституції України» схвалили: Горохівська, Камінь-Каширська, Ковельська, Любешівська, Ратнівська, Рожищенська районні ради, не підтримала Ківерцівська районна рада, міські (міст обласного значення) та інші районні ради інформацію взяли до відома. ⁷⁰ Таким чином представницькі органи виявили свою неоднозначну позицію щодо ініціатив Президента України.

Волинська обласна рада 6 травня на своєму пленарному засіданні також розглянула це питання. Опозиційні депутати висловили суттєві застереження стосовно конституційної реформи. Зокрема депутат В. Банада, озвучивши позицію з цього питання Народного Руху України, наголосив, що ініційована Президентом політична реформа – це «намагання широкомасштабним політичним шоу під назвою “обговорення ініціатив Президента” відволікти увагу українського народу від тих гостро наболілих соціально-економічних проблем, які зводять його до стану жебрацтва, спонукають його кращі інтелектуальні та фізичні сили до політичної апатії та песимізму...» ⁷¹ Однак, все ж 48 голосами із 75 присутніх у сесійній залі, депутати підтримали «необхідність політичної реформи в Україні». При цьому 27 депутатів утримались. ⁷²

Виконавча влада області у кращих радянських традиціях організувала «масове» обговорення цієї ініціативи. Наприклад, колектив Волинського обласного військового комісаріату на своїх загальних зборах не лише «схвально відгукнувся про ініціативи Президента України», а й повністю підтримав «діяльність голови обласної державної адміністрації А.Й. Француза щодо організації вивчення та обговорення проекту Закону України “Про внесення змін до Конституції України” з метою забезпечення участі всіх мешканців Волині у політичній реформі». ⁷³

Уже через місяць після початку обговорення, голова облдержадміністрації А. Француз відрепортував: «Така активність волинян – це результат роботи депутатів всіх рівнів рад, засобів масової інформації, людей, які ведуть щоденну

68 Мілінчук М. Прагнення забалакати реформи / М. Мілінчук // Волинь. – 2003. – 22 квіт. – С. 2.

69 Заява народних депутатів України з приводу винесення Президентом України на всенародне обговорення проекту Закону України «Про внесення змін до Конституції України».

70 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 533, арк. 21–48.

71 Там само, арк. 54.

72 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 535, арк. 74.

73 Бродський І.П. Політична реформа – вимога часу / І.П. Бродський // Віче. – 2003. – 12 черв. – С. 5.

роз'яснювальну роботу в 1684 громадських приймальнях, які створені в населених пунктах нашої області. В переважній більшості жителі нашого поліського краю підтримали законодавчу ініціативу Президента, ініціативу дуже важливу, життєво необхідну».⁷⁴

Справжню сутність «масового обговорення» продемонстрував Форум громадськості Волині «За конституційну реформу», що відбувся 15 грудня 2003 р. у луцькому кінотеатрі «Промінь». На цей захід були зведені делегати від усіх адміністративно-територіальних одиниць області, яких невідомо коли і хто обирав. Громадяни, які не мали «мандата», на форум потрапити не могли. Лише за допомогою народних депутатів України В. Бондаря і Є. Кирильчука до зали кінотеатру вдалося потрапити опозиційним депутатам обласної ради та помічникам-консультантам народних депутатів. Їм удалося змінити настрої в залі, зірвати запланований владою загальний «одобрямс». У результаті, за резолюцію, підготовлену владою, що стосувалася підтримки обрання Президента України парламентом, присутні не проголосували, підтримавши пропозицію всенародного обрання глави держави. Однак підвладні ЗМІ увечері повідомили, що форум повною мірою підтримав конституційну реформу, а щодо опозиціонерів висловилися так: «Зловживаючи депутатськими посвідченнями, вони проявляли зверхність і некоректну поведінку до учасників форуму, намагалися заважати його роботі. Особливу зневагу до присутніх у залі і президії виявляв депутат обласної ради В. Банада. Однак їхні дії були засуджені делегатами шляхом голосування, завдяки чому наміри нардепів виявилися марними!»⁷⁵

Як науковець та помічник-консультант народного депутата України автор також записався до виступу. Однак слова мені не було надано. У виступі, що згодом був опублікований у газеті «Слово і діло», серед іншого йшлося: «Щоб якимось чином легітимізувати перекроєння Конституції на свій лад, організуються «всенародні обговорення» проекту Закону «Про внесення змін до Конституції». Для цього, як у найкращі совітські часи, кулуарно збирають різні «збори, форуми», на які брутально, під загрозою звільнення з посад заганяють чиновників та представників бюджетної сфери (освіти, медицини, культури, соціальної сфери тощо), де у кращих совдепівських традиціях здійснюється одногосний «одобрямс» «політичній реформі». А коли й таке не вдається організувати, то зібрання осередків партій блоку «ЗаЄДУ» оформлюються як «форуми громадськості».⁷⁶ Наприклад, ось як пройшов один з таких заходів у Рожищі: «Саме такий форум відбувся 12 грудня минулого року в затемненому приміщенні (від кого ховались?) музшколи, куди зібралось 20 викликаних владою людей. Туди ж за наказом деяких керівників, для масовки, прибуло ще 20, частина з яких, зрозумівши, що там відбувається, знайшла в собі сміливість залишити це дійство ще до початку. Там же і було «обрано» 20 призначених владою делегатів на обласний форум, четверо з яких увійшли у Волинську сотню, яка поїхала на київський форум, який відбувся 2 квітня цього року».⁷⁷

74 Француз А. Політична реформа – шлях до оновлення України / А. Француз // Волинь. – 2003. – 17 квіт. – С. 2.

75 Громадський форум «За конституційну реформу» // Віче. – 2003. – 18 груд. – С. 2.

76 Малиновський В. Політична реформа назріла, але... / В. Малиновський // Слово і діло. – 2003. – 19 груд. – С. 3.

77 Марюк В. Конституційна реформа чи конституційний абсурд? / В. Марюк // Провісник. – 2004. – Інформ. бюл. № 2. – 8 трав. – С. 2.

За результатами обговорення, Президент Л. Кучма звернувся із телевізійним зверненням у зв'язку з поданням до Верховної Ради проекту Закону «Про внесення змін до Конституції України». У ньому він зазначив: «Найпереконливішим аргументом того, що реформу на порядок денний поставила сама історія, є всенародне її обговорення. Треба сказати, що його результати справді виявилися важливими і переконливими. Сьогодні навіть відверті скептики змушені визнати: не було формального “одобрямсу”. А була дискусія сотень тисяч людей, яким не байдужа доля власної країни».⁷⁸

25 липня 2003 р. на другому пленарному засіданні шостої сесії відбувся звіт голови обласної ради В. Дмитрука. Це був його перший звіт у раді четвертого скликання, і вперше він відкрито окреслив проблеми у взаємостосунках між представницькою та виконавчою владами: «Майже половина справ, віднесених до відання держадміністрацій, за своєю суттю є справами місцевого значення. Законодавче закріплення цього зумовлено структурними причинами, зокрема, відсутністю власних виконавчих органів у районних та обласних рад, які змушені делегувати свої повноваження місцевим держадміністраціям. Як результат, розмиваються межі між державною і муніципальною владою. Держава переобтяжила себе регіональними проблемами, а місцеві адміністрації не мають достатніх, законодавчо обумовлених важелів впливу на місцеве життя. Водночас усі розуміють, що буде більше користі й ефекту, коли галузі, які обслуговують потреби територіальних громад, перебуватимуть у віданні місцевих органів самоврядування. Як кажуть: Богові Богове, а кесареві кесареве. Тоді все буде чітко і зрозуміло.

Члени територіальних громад, виборці запитуватимуть про результати господарювання у тих, кому вони довірили представляти їхні інтереси. Поменшає чиновників, які вину за власні прорахунки перекладатимуть на плечі держави. Тому створення виконавчих органів обласних і районних рад є важливим кроком у реформуванні самоврядної системи управління».⁷⁹

Надзвичайно бурхливою була сьома сесія обласної ради 8 жовтня 2003 р. Напередодні сесії на спільному засіданні фракцій «Наша Україна» та Селянської фракції було прийнята пропозиція про внесення до порядку денного сесії трьох питань:

1. Про звернення до Верховної Ради України щодо Угоди про Єдиний економічний простір.
2. Про роботу органів виконавчої влади та місцевого самоврядування щодо виконання Програми соціально-економічного розвитку області, рішень обласної ради, що стосуються агропромислового комплексу, відповідальність посадових осіб за дії, допущені в процесі адміністративного регулювання продовольчого ринку області.
3. Про звернення до Волинської обласної державної адміністрації з приводу звільнення депутата обласної ради В. В. Банади у зв'язку із скороченням посади.⁸⁰

З цих питань до порядку денного ввійшло лише друге, що й стало основним питанням сесії. Про її важливість говорить той факт, що, крім народних депута-

78 Нас єднає значно більше, ніж роз'єднує // Віче. – 2003. – 26 черв. – С. 2.

79 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 536, арк. 35–36.

80 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 539, арк. 30.

тів України від Волині: В. Бондаря, С. Слабенка, С. Пхиденка, на ній були присутніми народні депутати України, не пов'язані з нашим краєм: І. Гринів, В. Пинзеник, Ю. Ключковський. Особливості цієї сесії надавав мітинг, що проходив під стінами приміщення обласної ради на Київському майдані. Мітингуючі розділилися на дві частини: одні критикували дії обласної влади, вимагаючи відставки голови облдержадміністрації, засуджуючи вступ України до ЄЄП, інші – підтримували дії тієї ж влади, голови облдержадміністрації, засуджували дії депутатів-аграріїв. Основні вимоги опозиціонерів стосувалися незадовільного стану у сфері агропромислового комплексу та кадрової політики в області.

Голова профільної комісії обласної ради А. Турак у своїй доповіді прямо звинуватив обласну виконавчу владу в ігноруванні Указу Президента України «Про додаткові заходи щодо стабілізації ринку зерна». Зокрема він зазначив, що в аграрному секторі економіки адміністративне втручання в ринкові відносини призвело до «страшної корупції і зловживань». Усе це негативно вплинуло на стан справ в агропромисловому комплексі області. За минулий рік втрачено навіть те позитивне, що було в попередні роки. До розвалених сільгосп підприємств додалося більше сотні вже цього року. З 1 вересня 2002 р. до 1 вересня 2003 р. поголів'я великої рогатої худоби в сільгосп підприємствах зменшилося на 30 409 голів, в т. ч. на 9183 корови.⁸¹

У відповідь заступник голови облдержадміністрації Г. Якимчук зауважила: «Пане Турак А. А., знаючи Вас не один десяток літ по роботі у Горохівському районі, спочатку як голову колгоспу, а потім як голову райдержадміністрації, можу судити, що Ви завжди кидалися в крайності.

Для мене і для моїх колег зрозуміло, що в даному випадку над здоровим глуздом переважають політичні амбіції, які, як бачимо, почали проявлятися з настанням періоду підготовки до чергових виборів і намаганням популістськими заявами завоювати на свій бік частину місцевого електорату. Однак селянам від того не легше».⁸²

Наслідком непродуманих дій виконавчої влади щодо регулювання зернового ринку області стало формування нового опозиційного депутатського об'єднання в обласній раді. 20 жовтня голова фракції «Наша Україна» В. Карпук та голова Селянської фракції В. Панасюк підписали заяву про спільні дії. У ній йшлося про те, що члени фракцій зобов'язувалися «узгоджувати та координувати свої дії у розгляді і прийнятті всіх соціально-значимих для регіону рішень та нормативних документів Волинської обласної ради». Чисельність обох фракцій становила майже 30 депутатів, що складало понад третину депутатського корпусу ради.⁸³ Таке доволі нетипове об'єднання двох абсолютно різних у контексті волинської політичної практики депутатських фракцій стало можливим завдяки незграбній, непрофесійній політиці обласної державної адміністрації у сфері регулювання продовольчого ринку регіону. Адже в обласній раді попередніх скликань саме аграрії завжди були опорою діючої виконавчої влади. Голова обласної ради В. Дмитрук пояснював ситуацію так: «Треба розуміти, що в керівництво облдержадміністрації прийшли нові люди. До того вони, здебільшого,

81 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 539, арк. 35–47.

82 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 539, арк. 48.

83 Бортніков В. І. «Помаранчева революція» на Волині: історія. Факти. Документи / В. І. Бортніков. – Луцьк : Вол. обл. друк., 2005. – С. 44.

працювали на інших посадах за межами Волині. А наш край є дуже специфічним у багатьох моментах, у тому числі розвитку аграрного сектора. Аналіз у розрізі інших областей не співпадав з нашими реаліями, а саме він слугував основою прийняття рішень. На жаль, частка провини в тому, що замість консенсусу виникали непорозуміння, лежить на всіх учасниках цього процесу, і на мені в тому числі».⁸⁴

Усе це підсилювало опозицію, котра нарощувала м'язи перед наступними виборами Президента України.

Політичного забарвлення набрала ситуація зі звільненням із займаної посади заступника начальника управління житлово-комунального господарства облдержадміністрації, депутата обласної ради В. Банади у зв'язку «з скороченням посади». Таким кроком керівництво облдержадміністрації виконувало пряму вказівку Президента Л. Кучми, який у березні 2001 р. заявив: «Пропоную кожному державному службовцю, починаючи з міністра, хто причетний своїм членством, симпатіями, не кажучи вже про дії, до опозиційних утворень, протягом тижня визначитися: або вони звільнять місця в державних органах, або публічно відмежуються».⁸⁵

Зазначене питання було винесене на сесію обласної ради. На запитання під час сесійного засідання народного депутата України Ю. Ключковського, за що ж

Депутат обиради В. Банада виступає на мітингу

звільнили Банаду, відповідь була такою: «А ви бачите, як він себе веде на сесіях?».⁸⁶ Опозицією це звільнення сприймалося як політична розправа керівництва облдержадміністрації над керівником крайової організації НРУ. За результатами обговорення було прийняте рішення, яким облдержадміністрації рекомендувалося відмінити розпорядження про звільнення з посади В. Банади. Через те,

що керівництвом виконавчої влади рішення обласної ради ігнорувалося, 8 жовтня 2003 р. було прийняте Звернення депутатів Волинської обласної ради до Верховної Ради щодо внесення доповнень до Закону України «Про статус депутатів місцевих рад». У ньому волинські депутати пропонували: «Депутат місцевої ради не може бути звільнений з роботи з ініціативи власника або уповноваженого ним органу від займаної посади, виключений з навчального закладу (крім випадків повної ліквідації підприємства, установи, організації) без попереднього погодження з відповідною радою, а в період між пленарними засіданнями ради –

84 Данилюк В. Василь Дмитрук: Прислухаюся до всіх думок, але вирішувати звик самостійно... / В. Данилюк // Віче. – 2004. – 8 січ. – С. 2.

85 Нагорний О. Чиновницька піраміда страху / О. Нагорний // Волинь. – 2004. – 19 лют. – С. 3.

86 Лис В. Володимир Банада: я присягав не особам, а народу / В. Лис // Волинь. – 2003. – 31 груд. – С. 3.

з головою ради за попередніми висновками постійної комісії з питань депутатської діяльності та етики».⁸⁷

Великий резонанс мав візит В. Ющенка на Волинь 15 листопада. Фактично він став презентацією в нашому краї нового лідера опозиції. Присутність поряд з ним лідерів інших національно-демократичних партій демонструвала зародження потужної опозиційної сили, спроможної перемогти діючу владу. Вражаюча підтримка В. Ющенка населенням області показала, що в опозиції є гідний лідер на президентських виборах 2004 року. Через організованих місцевою владою пікетувальників стало зрозумілим, що влада спрямує всі сили саме проти цього політика.

16 грудня 2003 відбулася дев'ята сесія обласної ради. Її особливість полягала у тому, що вона стала останньою, на якій обирався секретар сесійного засідання. Ним став депутат М. Аршулік. З 1 січня 2004 р. інститут секретарів сесій рад скасовувався. На цій сесії також було обрано нового голову постійної комісії з питань сільського господарства, продовольства, земельних відносин та соціального розвитку села, адже А. Турак уже вдруге написав заяву про свою відставку.⁸⁸

Хоча керівництвом обласної ради на цю посаду була запропонована кандидатура М. Макарука, депутати головою цієї комісії обрали В. Панасюка. Після цієї рокировки А. Турак очолив Селянську фракцію в обласній раді.

Підсумовуючи рік роботи місцевих рад області, голова обласної ради В. Дмитрук зазначив: «Депутатський корпус області налічує 7791 особу. Його нинішній склад виріс, став досвідченішим, мудрішим... Вважаю, що потужний потенціал рад усіх рівнів Волинської області, високий професіоналізм депутатів та наше спільне бажання працювати для людей дозволяють нам розв'язувати найскладніші завдання, які ставить сьогодні життя...

Лідери Селянської фракції в облраді В. Панасюк та А. Турак

В області є чимало прикладів, коли міста, селища, села знаходять ефективні методи розв'язання складних питань соціально-економічного розвитку територій. Серед сільських рад це: Зарічанська Володимир-Волинського (голова В. Матвіюк), Липинська Луцького (Б. Гусак), Озерцівська Ківерцівського (Є. Терпелюк), а також Ківерцівська міська (Л. Семенюк), Маневицька (А. Сопронюк) та Ратнівська (М. Бебес) селищні ради. Вони доводять, що самоврядування дає широкий простір для власної ініціативи сільського, селищного, міського голови».⁸⁹

87 Спроба стати на захист депутата // Слово і діло. – 2003. – 24 жовт. – С. 2.

88 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 545, арк. 43–44.

89 Василь Дмитрук, голова Волинської обласної ради: місцеve самоврядування має великі можливості // ПРО бізнес. – 2004. – березень. – С. 6–8.

Разом з тим, в області були протилежні випадки. Так, за значні упущення у роботі та невиконання прямих службових обов'язків депутати Річицької сільської ради Ратнівського району висловили недовіру і проголосували за дострокове припинення повноважень сільського голови М. Геналюка.⁹⁰

З метою узагальнення і пропагування кращого досвіду організації та діяльності місцевого самоврядування, надання методичної, організаційно-технічної допомоги сільським, селищним, міським, районним радам, сприяння вирішенню інших питань місцевого значення, в обласній раді був утворений новий колегіальний орган – Координаційна рада з питань місцевого самоврядування при голові обласної ради.

У роботу обласної ради була запроваджена практика Днів депутата. 12 листопада 2003 р. такий День пройшов у Локачинському районі, 4 лютого 2004 р. – у Нововолинську, 12 жовтня 2004 р. – у Ковелі. На останній захід не з'явилися запрошені керівники облдержадміністрації: заступник голови облдержадміністрації В. Панчишин та начальник головного фінансового управління облдержадміністрації В. Гром, що проігнорували засідання президії обласної ради. А питання, що розглядалися на засіданні, були важливими для розвитку області: фінанси, агропромисловий комплекс та будівельна галузь. При цьому В. Дмитрук назвав «театром абсурду» ситуацію, що виникла з бюджетом області, адже депутати вже проголосували за його уточнення, а виконавча влада рекомендує переголосувати це питання, пропонуючи зовсім інше рішення. Конфлікт між виконавчою та представницькою владами області напередодні виборів Президента України наростав. Чи не вперше з уст доволі толерантної людини – голови обласної ради В. Дмитрука публічно, під час його звіту 23 жовтня прозвучала го-

Голови облради В. Дмитрук та облдержадміністрації А. Француз

стра теза: «На жаль, такої співпраці немає, про це ми говорили на засіданнях постійних комісій, президії обласної ради. Відсутність співпраці між цими органами призводить до ситуацій, котрі згубно впливають на справи волинян, наших виборців».⁹¹ За словами депутата В. Карпука, обласна рада не домоглася звіту голови облдержадміністрації. Депутати прийняли рішення: заслухати звіт керівника виконавчої влади області про результати виконання програми соціально-економічного розвитку Волині за дев'ять місяців.

А у цей час представники облдержадміністрації займалися організацією громадського руху «Нова взаємодія», заснованого Прем'єр-міністром В. Януковичем наприкінці серпня. Зокрема заступник голови ОДА О. Симінський на обласній конференції зазначив, що «цей рух став першим реальним кроком у виконанні як в цілому в державі, так і у нас в області Указу Президента “Про

90 Капітула І. Недовіра сільському голові / І. Капітула // Волинь. – 2003. – 29 берез. – С. 1.

91 Пахолок Л. Ефективність роботи ради і депутатів / Л. Пахолок // Волинь. – 2004. – 26 жовт. – С. 2.

забезпечення умов для широкої участі громадян у формуванні та реалізації державної політики».⁹² Дивне твердження, адже в арсеналі виконавчої влади було достатньо засобів для реалізації президентських указів, власне це і є обов'язком цієї гілки влади.

Відповідно до Закону України «Про органи самоорганізації населення», з 2003 р. в області розпочалося запровадження нового у практиці місцевого самоврядування елемента муніципальної влади – сільського комітету на чолі зі старостою. Зазначена робота здійснювалася у рамках проекту «Сільський староста – лідер сільської громади». Патронат над упровадженням проекту у Луцькому, Горохівському, Турійському, Рожищенському та Локачинському районах взяла на себе обласна рада. У цих районах відбулися загальні збори (сходи) громадян, на яких були утворені сільські комітети і обрані сільські старости. У своєму звіті з цього питання 23 жовтня 2004 р. голова обласної ради В. Дмитрук зазначив: «Як відомо, виконавчі апарати місцевих рад нечисленні, а тому забезпечити реалізацію законних прав громадян стає дедалі складніше. Ось так і виникла необхідність створення вуличних, сільських комітетів та обрання старост сіл у малонаселених пунктах, де немає сільської ради, – законодавча база для цього є. В області вже створено 233 сільських, 136 вуличних і 75 будинкових комітетів. Вони діють в усіх районах і містах області. Але органи самоорганізації населення не створюються самі по собі. Їх розвитку має передувати широка просвітницька робота за участю всіх зацікавлених сторін. Тому не можу не згадати з вдячністю підтримку у цьому питанні з боку недержавних організацій. Зокрема обласна рада у звітному періоді тісно співпрацювала з:

- Інститутом аналізу державної та регіональної політики (директор Савчук Олег) – проект “Сільський староста – лідер сільської громади”, що був підтриманий Посольством Королівства Нідерланди в рамках Програми МАТРА КАП;
- Волинським регіональним фондом інвестицій та розвитку (президент Олександр Стірко) – проект “Активізація участі в соціально-економічному житті мешканців територіальної громади шляхом їх впливу на процес прийняття рішень органами влади стосовно питань місцевого розвитку” за підтримки Фонду “Євразія”.⁹³

У цей період почала наростати конфронтація між обласною радою та облдержадміністрацією. Десята сесія обласної ради, що відбулася 16 березня 2004 р., відмінила своє рішення від 22 травня 1998 р. «Про делегування окремих повноважень обласної ради обласній державній адміністрації», яким делегувала виконавчому органу повноваження щодо управління об'єктами соціальної власності територіальних громад. Цим рішенням протягом семи днів об'єкти спільної власності територіальних громад області мали бути передані у виконавчий апарат обласної ради шляхом підготовки та підписання акту приймання-передачі.⁹⁴ Відповідним рішенням обласної ради у структурі виконавчого апарату обласної ради був утворений відділ з питань спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст області у складі чотирьох осіб.⁹⁵ Згодом голова обласної ради

92 Флішаровський Р. «Нова взаємодія» з Урядом / Р. Флішаровський // Волинь. – 2004. – 26 жовт. – С. 2.

93 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 600, арк. 37–38.

94 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 590, арк. 105.

95 Там само, арк. 111.

зазначив: «Сьогодні я змушений сказати, що контроль за майном спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст області, що не увійшло до статутних фондів відкритих акціонерних товариств, повноваження з управління яким здійснював відділ з питань комунального майна облдержадміністрації спільно з галузевими управліннями відсутній... Із 17 об'єктів (житлові будинки, бази відпочинку, котельні, очисні споруди, лінії електропередач, трансформаторні підстанції, газопровід) – на жоден немає документів. Тим більше, що частина з них вже передана у власність територіальних громад сіл, селищ, міст, інша приватизована, ще ряд – знаходиться на балансі відкритих акціонерних товариств, підприємств. Подібна картина і з майном колишніх військових містечок. З незрозумілих причин виключені з переліку об'єктів обласної комунальної власності приміщення по вул. Кафедральній, 14, будинок приїжджих по вул. Ярошука, 16, приміщення по вул. Кафедральній, 4. І це не весь список таких об'єктів...

Виявлено непоодинокі факти, коли керівники підприємств, установ, організацій укладали договори оренди без погодження з відділом комунального майна облдержадміністрації, з порушенням строків заключення договорів, із заниженими площами, без експертної оцінки приміщення».⁹⁶

На цій сесії обласна рада прийняла рішення «Про Положення про зміст, опис та порядок використання символіки області». Ним було встановлене виняткове право на використання герба і прапора Волинської області Волинській обласній раді.

Також на цій сесії було створено депутатську групу «Діалог» у складі 15 депутатів (керівник В. Масалов). До її складу ввійшов і заступник голови обласної ради В. Струк.⁹⁷

8 лютого 2004 р. відбулися дострокові вибори депутата обласної ради у Турійському багатомандатному виборчому окрузі № 19, замість Станіслава Грищенка, який передчасно пішов із життя. У пресі з цього приводу зазначалося, «що турійські вибори стануть дуже цікавими. Мабуть не стільки жителям району, яким доведеться посеред зими йти до виборчих дільниць, а для представників найрізноманітніших політичних сил, які випробують нові технології впливу на ситуацію...

Саме представники потужних структур, спираючись на “розкручені” іміджі своїх лідерів та ідеологій, і матимуть взимку 2004 року найбільше шансів на виграш. Бо “ніякі” просто лікарі, просто педагоги чи просто голови колгоспів, які сьогодні голосують одним чином чи підписують тексти звернень, а завтра (за ніч “передумавши”) раптом просять голову облради вважати власний підпис недійсним і тиснуть кнопку у протилежному, завоювати симпатії і виборців, вочевидь, уже не зможуть. Тільки сплав сильного кандидата як особистості з привабливими для електорату ідеєю і програмою допоможе здобути перемогу».⁹⁸

Хоча у цих виборах брали участь вісім кандидатів, один з яких згодом зійшов з дистанції, всі розуміли, що основна боротьба за перемогу розгорнеться між двома фаворитами, які представляли владу та опозицію: І. Дзямучичем – на-

96 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 600, арк. 42.

97 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 593, арк. 101–102.

98 Данилюк В. Генеральна репетиція виборів, або чим закінчиться розвідка боєм? / В. Данилюк // Віче. – 2003. – 27 листоп. – С. 8.

чальником обласного управління освіти та Б. Шибою – заступником керівника обласного представництва блоку В. Ющенко «Наша Україна».

За підсумками голосування найбільше голосів (5592 або 34,6%) набрав І. Дзямулич, другим був Б. Шиба, за якого віддали свої голоси 5155 турійчан (31,9%). З цього приводу провладна газета повідомила: «...імідж Віктора Ющенка та Юлії Тимошенко цього разу не допоміг їхньому висуванцеві Богданові Шиби здобути успіх, хоча у 2002 році до парламенту на Волині пройшли здебільшого “нашоукраїнці”... Натомість виконавча влада вкотре продемонструвала, що вміє не лише ставити завдання, а й домагатися їхнього виконання. Вона сьогодні сильна як ніколи».⁹⁹

Зовсім іншу оцінку цим виборам дав народний депутат України, керівник Волинського представництва блоку В. Ющенко «Наша Україна» В. Бондар (довірена особа Б. Шиби). Зокрема він зазначив, що такого жорсткого адміністративного ресурсу, який був застосований на цих виборах, він ще на Волині не спостерігав. У ході кампанії порушувалося не тільки виборче законодавство, а й права та свободи громадян. «Для агітації використовувалися батьківські збори, на яких розповідали, як правильно голосувати, аби діти вступали у вищі навчальні заклади, отримували медалі, аби їм було тепло і світло в школі. Більший цинізм важко уявити, тому що подібні речі робили люди від освіти. Люди, покликані нести добре, розумне і вічне».¹⁰⁰

Після оприлюднення результатів цих виборів В. Бондар звернувся до Луцького міського суду зі скаргою на рішення територіальної виборчої комісії щодо підсумків виборів. 20 лютого суддя О. Здрілюк, зважаючи на «факт порушення виборчого законодавства кандидатом у депутати Волинської обласної ради Дзямуличем Іваном Васильовичем», скаргу задовольнила, постановивши рішення територіальної виборчої комісії, яке визнавало І. Дзямулича обраним депутатом облради, скасувати та зобов'язати її «вчинити дії, відповідно до вимог Закону України «Про вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів». Рішення суду є остаточним і оскарженню не підлягає». Територіальна комісія зазначене рішення мала виконати протягом двох днів.¹⁰¹ Однак, замість виконання рішення суду, влада пішла на чергове загострення ситуації: почали створюватися ініціативні групи для захисту «честі освітян, честі вчителів», направлялися колективні листи до територіальної та Центральної виборчих комісій, в газети на захист І. Дзямулича.¹⁰² Територіальна виборча комісія звернулася за роз'ясненнями до Центральної виборчої комісії. Після цього, 28 лютого, розглянувши рішення Луцького міського суду, «враховуючи, що під час проведення голосування і підрахунку голосів не було зафіксовано порушень на жодній із 70 виборчих дільниць округу, які б могли вплинути на результати виборів, а виявлені порушення передвиборної агітації подані до суду після прийняття рішення обласною територіальною комісією», посилаючись на статті виборчого законодавства, у якому «відсутні будь-які вимоги того, що переможцем вважається депутат, який зайняв друге місце за кількістю набраних голосів, якщо скасовані результати голосування і підсумки виборів у частині, що стосуються відповідно-

99 Данилюк В. Як Іван Дзямулич покоров Турійщину / В. Данилюк // Віче. – 2004. – 12 лют. – С. 3.

100 Суд позбавив Івана Дзямулича депутатських повноважень // Волинь. – 2004. – 21 лют. – С. 1.

101 Там само.

102 Лис В. Чи будуть нові вибори в Турійському районі? / В. Лис // Волинь. – 2004. – 26 лют. – С. 2.

го кандидата», вирішила «вважати обраним і зареєструвати депутатом обласної ради Дзямучича Івана Васильовича».¹⁰³ Більш казуїстичного з точки зору логіки та юриспруденції рішення годі було собі уявити. Так, ігноруючи норми законодавства і моралі, представник влади став депутатом обласної ради. «Розвідка боєм» у вигляді масового адміністративного втручання влади, підкуп виборців, використання брехні та провокацій як аргументів для очорнення представника демократичних сил знайшли своє підтвердження навіть у судах, та рада таки заплющила на це очі...¹⁰⁴

Генеральною репетицією майбутніх фальсифікацій на президентських виборах стали вибори міського голови в м. Мукачевому Закарпатської області 18 квітня 2004 року. Саме цьому невеличкому місту, де зійшлися інтереси провладної СДПУ(о) та опозиційної «Нашої України», судилося стати ареною демонстрації безпрецедентного порушення виборчого законодавства та застосування сили. Вперше у виборчій практиці України були відкинуті всілякі моральні норми, натомість застосовані методи досягнення перемоги будь-якою ціною, у тому числі, силові. Адже соціал-демократи, які на той час тотально контролювали Закарпаття, не могли змиритися з тим, що у другому за величиною місті краю до влади прийде їхній суперник. З метою недопущення цього до міста були звезені кримінальні елементи, які громили виборчі дільниці, залякували виборців, знищували бюлетені, били членів виборчих дільниць та навіть народних депутатів України, які, не маючи впевненості у спроможності місцевої влади забезпечити чесний процес волевиявлення, приїхали захистити справжній вибір мукачівців. Апогеєм цього безпрецедентного параду беззаконня стало оголошення територіальною комісією, сформованою есдеками, переможцем Ернеста Нусера від СДПУ(о), усупереч результатам зібраних протоколів з усіх дільниць, що засвідчували перемогу кандидата від «Нашої України» Віктора Балогі. А фінальною точкою цих боїв без правил став напад 20 квітня на територіальну комісію з викраденням усіх виборчих документів.

Мукачівські події мали продовження у Верховній Раді України. Лідер української опозиції В. Ющенко у своєму виступі заявив: «Події, які відбулися 18 квітня, засвідчують, що в Україні МВС, СБУ та місцева влада злилися з бандитами. Для Закарпаття “місцева влада” і “бандити” – тотожні поняття. Це теза номер один. В Україні стався кримінальний заколот, у Мукачевому владу силою захопили представники СДПУ(о) за допомогою криміналітету... Натхненниками і організаторами всіх тих злодіянь, які були у Мукачевому, є Соціал-демократична партія України (об’єднана), і тому за всіма ознаками, які там чинилися, я стверджую, що СДПУ(о) – партія фашистської спрямованості, яка працює з бандитами».¹⁰⁵

Уповноважена Верховної Ради України з прав людини Н. Карпачова заявила: «Сьогодні не тільки Мукачеве, а вся Україна перетворилася в суцільне Палермо». Однак проект, внесений лідерами опозиції щодо звільнення із займаних посад голови Адміністрації Президента В. Медведчука, Міністра внутрішніх справ

103 Обласна виборча комісія підтверджує депутатські повноваження Івана Дзямучича // Волинь. – 2004. – 4 берез. – С. 2.

104 Данилюк В. Бій відшумів, синьо-жовті знамена затріпотіли над областю знов... / В. Данилюк // Волинська газета. – 2006. – 30 берез. – С. 2.

105 Грабовський С. Хто «кадрить» кадри? / С. Грабовський // Вільна думка. – 2005. – 18 лют. – С. 4.

М. Білоконя і голови Закарпатської облдержадміністрації І. Різака, не набрав необхідної кількості голосів.¹⁰⁶

Зважаючи на міжнародний розголос, уже 25 травня Е. Нусер подав у відставку з посади міського голови, пояснюючи це тим, що його сину-студенту додому зателефонували незнайомі і стали погрожувати. Виступаючи на сесії міської ради, він заявив: «Я ніколи не боявся і не боюся труднощів, пов'язаних з виконанням обов'язків міського голови. Однак я не маю морального і людського права ризикувати життям своїх рідних і близьких, а також життям і здоров'ям своїх соратників».¹⁰⁷

Зазначимо, що за мукачівськими подіями спостерігала вся Європа, адже вони стали своєрідним індикатором демократизму тогочасного українського суспільства та влади. Про тогочасну систему суспільних відносин народний депутат України О. Турчинов висловився так: «Якщо говорити про Україну, то тут збудовано цілу піраміду страху. Обивателі (пересічні громадяни) бояться всіх: від дільничних міліціонерів і бандитів до роботодавців і суддів. Бізнесмени бояться місцевої влади, податківців, рекету. Решта – силовиків. Силовики – голів адміністрацій. Голови адміністрацій – Кучму. При цьому страх поглинає всіх, незалежно від місця в нижній чи верхній частині піраміди, незалежно від посади і достатку. Страх змінює мораль, підмінює закон, убиває душу, робить життя спустошеним і нестерпним».¹⁰⁸

Мукачівські «вибори» ще більше віддалили Україну від європейського співтовариства, яке 1 травня отримало суттєве розширення – до ЄС вступило десять нових членів і серед них три країни колишнього СРСР: Естонія, Латвія і Литва.

На одинадцятій сесії обласної ради 11 червня 2004 р. були прийняті важливі документи, що врегульовували питання ефективного управління комунальним майном області: Положення про порядок управління об'єктами спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст області та Положення про порядок відчуження майна, що перебуває у спільній власності територіальних громад сіл, селищ, міст області. На цій сесії вперше було присвоєне звання «Почесний громадянин Волині» Заслуженому тренеру України Олександрю Баламуту, засновнику гандболу на Волині.

Ця сесія започаткувала негативну традицію в практиці вищого представницького органу області, розповсюджену в стінах Верховної Ради України – міграцію депутатів обласної ради по фракціях, що призводило до суттєвої деформації волевиявлення громадян. Зокрема, депутат Д. Нікулін вийшов з фракції НДП, Л. Паровенко – із Селянської фракції, натомість депутати А. Турак, В. Гурський увійшли до депутатської групи «Діалог».¹⁰⁹

На дванадцятій сесії обласної ради, що відбулася 19 серпня, було оголошено про створення ще однієї депутатської фракції «Державність» у складі семи депутатів, яку очолив депутат В. Карпюк – голова Ковельської райдержадміністрації.¹¹⁰ Ось як згодом підсумували її діяльність волинські журналісти: «Створення провладної фракції “Державність”, яка була покликана стати опорою виконавчої

106 Згоранець О. Хто автор мукачівського сценарію? / О. Згоранець // Волинь. 2004. – 22 квіт. – С. 2.

107 Мер Мукачєвого подав у відставку // Волинь. – 2004. – 1 черв. – С. 1.

108 Нагорний О. Чиновницька піраміда страху / О. Нагорний // Волинь. – 2004. – 19 лют. – С. 3

109 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 597, арк. 116–118.

110 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 599, арк. 229.

влади, її діяльність та безславний кінець стали ще одним підтвердженням непослідовності і половинчастості наших з вами обранців у минулому скликанні».¹¹¹

Депутат В. Банада оприлюднив свою заяву про вступ до фракції «Наша Україна», натомість депутат Б. Дівнич призупинив членство у цій фракції у зв'язку з «фактами політичного дворушництва та моральної нечистоплотності

Старійшина депутатського корпусу облради Б. Дівнич

керівника регіонального представництва «Нашої України» у Волинській області, під керівництвом якого практично працює фракція».¹¹²

Наближалися вибори Президента України, загострювалися стосунки між представницькою та виконавчою гілками влади на Волині. Це підтвердила тринадцята сесія обласної ради 23 жовтня, на яку вже традиційно не з'явилися не лише голова облдержадміністрації

А. Француз, а й жоден з його заступників та начальників структурних підрозділів облдержадміністрації. Пройгнорувала сесію й депутатська фракція «Державність», основу якої склали представники виконавчої влади. Зважаючи на таке ставлення до обласної ради, за пропозицією депутата облради В. Карпука, сесія проголосувала про звіт голови та заступників голови облдержадміністрації про виконання Програми економічного і соціального розвитку області за дев'ять місяців 2004 року на наступній чотирнадцятій сесії облради у листопаді.

На цій сесії звітував голова обласної ради В. Дмитрук. Він, зокрема, зазначив: «Вважаю головним, чого нам вдалося досягти в організаційних питаннях – це створити в раді атмосферу діловитості, налаштованості на конкретну роботу, перевести взаємовідносини депутатів різних груп, фракцій у площину практичних дій. Підтвердженням цього є сесії обласної ради, засідання постійних комісій, Дні депутата...

Продовжуючи тему сесійних засідань, мушу визнати, що я, а також, мабуть, і Ви, шановні депутати, не повністю задоволені якістю прийнятих рішень. Нерідко вони носять декларативний характер, не завжди чітко окреслюють механізм контролю за виконанням, а тому й не дають результатів, на які ми розраховували. У подальшому буду значно вимогливіше підходити до підготовки проектів рішень, вимагати цього від виконавчого апарату обласної ради, а також закликаю до цього і депутатів, особливо голів депутатських комісій. При цьому сподіваюся на більш відповідальний і професійний підхід управлінь облдержадміністрації при внесенні проектів програм, рішень на розгляд постійних комісій

111 Данилюк В. Бій відшумів, синьо-жовті знамена затріпотіли над областю знов... / В. Данилюк // Волинська газета. – 2006. – 30 берез. – С. 2.

112 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 599, арк. 237.

і сесій облради. Ці програми мають працювати, фінансуючись за рахунок обласного та місцевого бюджетів».¹¹³

В обговоренні звіту взяли участь депутати обласної ради Б. Дівнич, В. Ковалик, Ф. Кошель, В. Карпук, В. Банада, народні депутати України С. Шевчук, С. Слабенко. У своєму виступі В. Карпук зазначив: «Насамперед, потрібно правду казати, що державна адміністрація блокує всілякі рішення обласної ради... Ви подивіться на цю залу... Відсутні ті, які були відсутні на Дні депутата в м. Ковелі. Де депутати із групи «Державність»? Ви пам'ятаєте, під яким тиском її створювали? Скільки їздили із державної адміністрації і чинили тиск на депутатів. Де вони? Де депутати обласної ради – голови районних державних адміністрацій? Всі повинні робити з цього висновки. Найбільшою нашою невдачею було те, що за 2,5 роки діяльності голови обласної державної адміністрації Француза ми не добилися його звіту. І маємо результат. Де заступники, керівники, перші особи тих управлінь, які повинні бути тут з нами. Чому напівлегально проводяться засідання і формуються інвестиційні наміри на 2005 рік, де обіцяються вкрадені гроші».¹¹⁴

За результатами обговорення звіт керівника представницького органу підтримали 55 із 56 присутніх на сесії депутатів.

На цій сесії було прийняте Звернення депутатів Волинської обласної ради до органів державної виконавчої влади, місцевого самоврядування, правоохоронних органів, виборчих комісій, підприємств, закладів, установ та організацій, їх керівників, інших посадових осіб області щодо проведення виборів Президента України 31 жовтня 2004 року. У ньому, зокрема, йшлося: «Волинська обласна рада звертається до вас з вимогою і закликом сприяти всіма засобами свідомому формуванню громадянами своєї волі та безперешкодному виявленню ними громадянської позиції в ході голосування; добиватися максимальної об'єктивності та зваженості; не допускати втягування працівників бюджетної сфери (освіти, культури, охорони здоров'я) у протиправні дії; не використовувати владні повноваження та можливості на користь будь-якого з кандидатів на пост Президента України; створювати їм рівні умови для участі у виборчій кампанії, виключаючи будь-яку упередженість та безпідставне втручання у виборчий процес...»

Волинська обласна рада впевнена у тому, що органи виконавчої влади та місцевого самоврядування, підприємства, заклади, установи і організації, їхні керівники, інші посадові та службові особи зроблять усе для того, щоб чергові вибори стали подією, яка консолідує наше суспільство, зміцнить міжнародний авторитет України як демократичної правової держави».¹¹⁵

В. Карпук – голова фракції «Наша Україна»

113 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 600, арк. 32, 46.

114 Там само, арк. 61.

115 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 601, арк. 133.

Ініціатор цього звернення депутат облради М. Пасаман під час його представлення на сесії звернувся до керівництва прокуратури області та УМВС із застереженнями щодо прибуття на Волинь на період виборів чотиритисячного загону зі східних областей, метою і завданням якого буде дестабілізація ситуації, підкуп та залякування виборців.¹¹⁶

На цій сесії також було прийняте Звернення депутатів обласної ради до керівників обласних організацій, політичних партій, громадських об'єднань, органів державної влади та місцевого самоврядування щодо недопущення тиску на засоби масової інформації та журналістів. У ньому засуджувалася спроба обласної організації Партії регіонів призупинити вихід газети «Волинь», співзасновником якої є обласна рада.¹¹⁷

116 Жичка М. На сесії обласної ради / М. Жичка // Слово і діло. – 2004. – 29 жовт. – С. 2.

117 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 601, арк. 145.

4.2. Помаранчева революція та її наслідки

31 жовтня 2004 р. відбувся перший тур виборів Президента України. Під час голосування було зафіксовано цілий ряд порушень, почалося затягування з остаточним підбиттям підсумків голосування. Зокрема, підполковник міліції УБОЗ УМВС України у Волинській області В. Чайка під час прес-конференції заявив про кричущі порушення під час першого туру, до яких були залучені органи виконавчої влади і правоохоронці. Однак прокуратура області у ході перевірок даних, які б свідчили про наявність у діях винних осіб ознак кримінально-карних діянь, не виявила.¹¹⁸

Тотальні фальсифікації, грубі порушення прав громадян на волевиявлення викликали перегрупування політичних сил. До коаліції «Сила народу» приєдналася Соціалістична партія, угоду з В. Ющенком підписав і лідер ПППУ А. Кінах. Лише в останній, відведений законом день – 10 листопада, були оприлюднені результати першого туру: Ющенко набрав 39,87 %, Янукович – 39,32 %, Мороз – 5, 81 %, Симоненко – 4, 97 %. У регіональному розрізі В. Ющенко переміг у 17 регіонах, тоді як Янукович у 10. На Волині за Ющенка проголосувало 77,19 % виборців, тоді як за Януковича – 10,48 %.¹¹⁹

21 листопада пройшов другий тур виборів. Явка волинян становила 83 відсотки. На Волині Ющенко набрав 85,6 %, Янукович – 11,9 %. В області вибори пройшли більш-менш спокійно, за винятком двох НП: 1) у селі Єлизаветин Рожищенського району була виявлена спроба голосування за підробленими відкріпними посвідченнями трьох осіб, які їздили на автомобілі «Фольксваген Гольф»; 2) на виборчій дільниці № 143 селища Цумань невідомі у масках вдерлися до приміщення дільниці, побили та зв'язали міліціонера і викрали сейф з більш ніж двома тисячами бюлетенів.

22 листопада, коли було опрацьовано 99,38 % голосів, ЦВК оголосила попередні результати голосування: Янукович набрав 49,42 %, Ющенко – 46,7 %.¹²⁰ Підставою для сумнівів у достовірності цих результатів стали дані екзит-полів, що засвідчували перемогу опозиційного кандидата. 24 листопада ЦВК прийняла рішення «Про результати виборів Президента України 21 листопада 2004 року та обрання Президента України», згідно з яким главою держави визнавався В. Янукович. З 22 листопада в Україні, у тому числі і в Луцьку, розпочалися акції протесту проти фальсифікації попередніх результатів президентських виборів, оприлюднених ЦВК. Зокрема у Києві на майдан Незалежності на мітинг зібралось близько 250 тис. громадян. Перші стихійні акції протесту прихильників В. Ющенка у Луцьку розпочалися 22 листопада приблизно о 14.00 на Театральному майдані. Так розпочалася Помаранчева революція.

На рішення ЦВК миттєво відреагували представницькі органи краю. 23 листопада сесія Луцької міської ради у кількості 38 з 45 депутатів на своєму засіданні одноголосно прийняла рішення, у якому йшлося:

1. Констатувати, що переконливу перемогу на виборах Президента України у місті Луцьку здобув кандидат В. Ющенко.

118 Гіль А. Покарання за порушення виборчого законодавства / А. Гіль // Волинь. – 2004. – 18 листоп. – С. 2.

119 Вибори–2004: підсумки і плани // Уряд. кур'єр. – 2004. – 12 листоп. – С. 2.

120 Перші результати другого туру // Уряд. кур'єр. – 2004. – 23 листоп. – С. 1.

2. Висловити недовіру Центральній виборчій комісії. Не визнавати результати виборів Президента України на всіх дільницях та у виборчих округах, де були зафіксовані масові порушення Закону України «Про вибори Президента України», та не були допущені до роботи у виборчих комісіях спостерігачі або члени комісій від кандидата В. Ющенка.
3. Вимагаємо від Верховної Ради України захистити конституційні права громадян України, ініціювати розслідування фактів фальсифікації виборів в Україні та притягнення винних до відповідальності.
4. Закликаємо правоохоронні органи м. Луцька забезпечити надійну охорону громадського порядку під час проведення масових акцій у місті Луцьку, не чинити перешкод та максимально сприяти громадянам в реалізації їхніх політичних прав і свобод.
5. Луцька міська рада не буде виконувати рішення нелегітимних органів влади.

На результати сесійного засідання під стінами Луцької міської ради очікували більше п'яти тисяч лучан. Прийняте депутатами рішення перед територіальною громадою оголосив Луцький міський голова А. Кривицький – на той час ще секретар обкому СДПУ(о). Він закликав мітингувальників підтримати рішення сесії, за що присутні на майдані проголосували одноголосно, скандуючи: «Кривицький, Ющенко!»

Після цього мітингуюча стихія вирушила до приміщення Волинської обласної ради, де також мала відбутися позачергова сесія. Це було вражаюче видовище – колона досягла небачених для Луцька розмірів – від Театрального до Київського майданів. Навіть у буремні 1989–1991 роки не збиралося такої кількості людей! І що особливо примітно – переважну частину складала молодь!

У той же день, 23 листопада, на вимогу 39 депутатів була скликана позачергова XIV сесія Волинської обласної ради.¹²¹ На сесію прибув 51 депутат, два депутати М. Пасаман та М. Аршулік, у зв'язку з перебуванням у відрядженнях, надіслали телеграми, у яких підтримували рішення сесії. Не прийшли на сесію провладні депутати та запрошені представники облдержадміністрації. Головував на ній заступник голови В. Струк, тому що В. Дмитрук перебував у закордонному відрядженні у Женеві. Голова обласної ради надіслав телеграму депутатам, у якій зазначив: «Напередодні виборів обласна рада прийняла звернення до органів державної виконавчої влади, місцевого самоврядування, правоохоронних органів, підприємств, закладів, установ та організацій, їх керівників, інших посадових осіб області щодо проведення виборів Президента України, в якому закликала сприяти усіма засобами свідомому формуванню громадянами своєї волі та безперешкодного виявленню ними громадянської позиції. Однак, за оцінками міжнародних спостерігачів, оприлюднених вітчизняними та закордонними ЗМІ, стало відомо, що вибори в Україні не були чесними, прозорими, відкритими...»¹²²

Присутній на сесії народний депутат України В. Бондар у своєму виступі наголосив: «Шановні депутати обласної ради! Я хочу низько схилити голови перед вами. Тому що ви є сьогодні у цьому залі. Я переконаний, що ви приймете це важливе рішення. Це не тільки позиція кожного з вас, як депутата, як грома-

121 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 602, арк. 27–29.

122 Там само, арк. 10.

дянина, як людини. Це позиція цілого краю, яка сьогодні сконцентрована в тому коротенькому зверненні... Я дякую вам, що ви не злякалися тих погроз, які лунали на вашу адресу. Не злякалися переслідувань, а прийшли і висловили свою думку. Мені прикро, що ті велелюдні завжди місця, коли там сидять деякі представники, сьогодні порожні...

Єдине, хотів би посперечатися із Ф. Кошелем в частині того, що вибори на Волині пройшли законно і правильно. Я подав більше 100 звернень у прокуратуру, це участь державних осіб в агітації і впливі на результати виборів. Особисто я подав. Ви думаєте, хоча б по одному з них порушена кримінальна справа? Не порушена. Де сьогодні прокуратура? Де сьогодні органи виконавчої влади, які зобов'язані бути на сесії? Де сьогодні керівництво із орденами, медалями і т. д.? Де вони сьогодні всі? Вони повтікали. Вони бояться. Не було їх і на минулій сесії, коли їх запрошували. Можливо, на коліна стати, щоб вони поприходили. Немає їх, на превеликий жаль, з народом.

Я хочу і прошу вас, щоб ви оцінили роботу виконавчої влади на Волині, не по результатах виборів, міліції і прокуратури. Ці органи вели себе неправильно, неналежно. Вони не відповідають високому званню органів влади в незалежній державі».¹²³

Сесія прийняла рішення «Про суспільно-політичну ситуацію, що склалася в області та державі після проведення повторного голосування на виборах Президента України 21 листопада 2004 року». У ньому йшлося:

1. У зв'язку з масовими виступами громадян проти фальсифікації результатів виборів Президента України та неналежною організацією виборів висловити громадянську недовіру Центральній виборчій комісії та звернутися до народних депутатів щодо невизнання попередніх результатів підрахунку голосів на виборчих дільницях, де мали місце масові порушення закону про вибори.
2. Запропонувати Верховній Раді України висловити недовіру Центральній виборчій комісії.
3. Визнати Ющенко Віктора Андрійовича всенародно обраним Президентом України.
4. Висловити недовіру Генеральному прокурору України Васильєву Г. А. та Міністрові внутрішніх справ України Білоконю М. В.
5. Прийняти звернення до волинян щодо суспільно-політичної ситуації, що склалася в області та державі після проведення повторного голосування 21 листопада 2004 року.¹²⁴

У Зверненні обласної ради йшлося:

«Шановні волиняни! 21 листопада 2004 року український народ зробив свій вибір та обрав новим Президентом України Віктора Ющенко. Ми дякуємо волинській громаді за високу свідомість і однастайність у важливий для нашої держави історичний момент.

Центральна виборча комісія, будучи заручником режиму, брудних технологій, не готова підтвердити справедливий вибір народу. Волинська обласна рада трактує цей факт як початок державного перевороту в Україні.

123 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 602, арк. 16–17.

124 Там само, арк. 23–24.

Ми, депутати Волинської обласної ради, закликаємо волинян захистити наш вибір і разом з українським народом стати на захист демократії та майбутнього рідної держави. Разом ми переможемо!»¹²⁵

Слід зазначити, що найвищий представницький орган області першим серед обласних рад в Україні прийняв таке важливе політичне рішення.

23 листопада висловила громадянську недовіру Центральній виборчій комісії України та прийняла рішення про визнання Віктора Ющенка Президентом України Ковельська міська рада. Також було створено комісію з розслідування фактів порушення Закону України «Про вибори Президента України», що мали місце у м. Ковелі. Під стінами міської ради зібралося близько п'яти тисяч прихильників Ющенка. Міський голова Я. Шевчук зазначив: «Нас не може не тривожити той факт, що волевиявлення жителів України було грубо порушено чинною владою. Ковельчани у другому турі віддали 86 відсотків голосів за кандидата на пост Президента України Віктора Ющенка і 11,3 – за Віктора Януковича. Як міський голова, котрий обраний легітимно, я підтримую рішення і волевиявлення міської громади щодо обрання Президента України».¹²⁶

Першими районними радами, які прийняли рішення визнати В. Ющенка всенародно обраним Президентом України, стали Володимир-Волинська та Ківерцівська райради. Відповідні рішення були прийняті 24 листопада. Під час віча позачергова сесія Ківерцівської районної ради, яку вів заступник голови ради Б. Семенович, прийняла рішення, яким підтримала волевиявлення жителів району та засвідчила, що в цілому вибори Президента України в районі відбулися чесно і демократично. Рада висловила громадську недовіру ЦВК, визнала В. Ющенка народним Президентом України, не визнала попередніх результатів підрахунку голосів у тих виборчих комісіях, де були виявлені масові порушення закону про вибори. Депутати також прийняли Звернення до жителів району щодо суспільно-політичної ситуації, що склалася в районі та державі після проведення повторного голосування 21 листопада, у якому закликали «жителів району захистити наш спільний вибір і разом з усім українським народом стати на підтримку демократії».¹²⁷

Серед міст районного значення першою таке рішення прийняла Рожищенська міська рада. 24 листопада під час проведення мітингу сесія міськради прийняла рішення, яке перед громадою зачитав нещодавно обраний міський голова С. Замлинний. У ньому висловлювалася недовіра ЦВК, В. Ющенко визнавався всенародно обраним Президентом України.¹²⁸ Серед селищних рад – Колківська (голова С. Рейкін) Маневицького району – 24 листопада,¹²⁹ серед сільських рад – Зеленська (голова В. Дригуля) Ковельського району – 24 листопада.¹³⁰

Відповідні рішення почали приймати й інші представницькі органи краю. Рішення про висловлення недовіри ЦВК та з вимогами визнати В. Ющенка Пре-

125 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 602, арк. 25.

126 Ляшук С. Вагоме слово міської громади / С. Ляшук // Вісті Ковельщини. – 2004. – 25 листоп. – С. 1.

127 Звернення до жителів району щодо суспільно-політичної ситуації, що склалася в районі та державі після проведення повторного голосування по виборах Президента України 21 листопада 2004 року // Вільним шляхом. – 2004. – 27 листоп. – С. 1.

128 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 606, арк. 152.

129 Там само, арк. 133–136.

130 Рішення сільської ради // Вісті Ковельщини. – 2004. – 25 листоп. – С. 3.

зидентом України прийняли Володимир-Волинська, Горохівська, Ківерцівська, Нововолинська, Любомльська, Камінь-Каширська міські ради, Маневицька, Любешівська, Торчинська селищні ради та Іваничівська, Шацька, Ковельська, Локачинська, Луцька районні ради. Узагалі подібні рішення на 26 листопада прийняли майже всі міські та районні ради області і понад 50 сільських.

Лідер опозиції В. Ющенко оголосив про початок всеукраїнського політичного страйку та створення Комітету національного порятунку. Волинський обласний страйковий комітет

(І. Алексєєв, В. Банада, В. Бондар, В. Карпук, Г. Кожевников, В. Конський, О. Максимович, В. Малиновський, М. Потапчук, Б. Шіба),¹³¹ що координував протестні дії волинської громади, вимагав скликання позачергової сесії обласної ради з метою передання виконавчої влади в області від облдержадміністрації до обласної ради. На депутата В. Карпука було покладено обов'язки щодо проведення роботи з депутатами для зібрання ініціативної групи з проведення позачергової сесії обласної ради.

Члени обласного страйкового комітету ведуть переговори із заступником голови обласної ради В. Струком 25.11.2004 р.

У ніч із 25 на 26 листопада розпочала свою роботу історична позачергова 15 сесія обласної ради, адже, як написала газета «Волинь»: «Мабуть, ще ніколи в історії нашої обласної ради не було випадків, аби її сесія розпочиналася опівночі, на межі двох діб, а завершилася о пів на другу ночі».¹³² Крім того, прийняті на ній рішення були унікальними у практиці місцевого самоврядування.

Ініціативній групі депутатів у кількості 31 особи вдалося залучити на сесію 60 депутатів. Через те, що голова ради В. Дмитрук затримувався із закордонної поїздки, де в якості заступника голови Асоціації місцевих і регіональних рад України працював у Конгресі місцевих і регіональних влад Ради Європи, сесія обласної ради розпочала роботу опівночі. Перед її офіційним початком на трибуну піднявся народний депутат України Є. Кирильчук, який розповів про події у Києві, відповів на окремі питання. В. Дмитрук увійшов до сесійної зали з помаранчевим шарфом на плечах, який йому вручили депутати від фракції «Наша Україна» та Юлії Тимошенко.

Голова облради у своєму виступі на сесії зазначив: «Мене радує сьогодні те, що практично усі, з ким довелося зустрічатися за кордоном, це – представники дипломатичних відомств, різних компаній, які працюють від України за кордоном, підтвердили думку, яка сформувалася в Україні, про те, що вибір народу зроблено, що його потрібно підтримати...»

Голова облради у своєму виступі на сесії зазначив: «Мене радує сьогодні те, що практично усі, з ким довелося зустрічатися за кордоном, це – представники дипломатичних відомств, різних компаній, які працюють від України за кордоном, підтвердили думку, яка сформувалася в Україні, про те, що вибір народу зроблено, що його потрібно підтримати...»

131 Малиновський В. Віще слово помаранчевого віча / В. Малиновський // Волинь. – 2005. – Число сьоме. – С. 131.

132 Лис. В. Обласна рада бере владу в області / В. Лис // Волинь. – 2004. – 27 листоп. – С. 1.

Я знав про те, що надто багато людей вчора і сьогодні перебувають на площі, на Київському майдані, на Театральному майдані, особливо молоді. Я висловлював свою точку зору, коли збирали першу позачергову сесію. Ми є обранці народу і ми повинні підтримувати вибір свого народу, своїх волинян. Тому те, що відбулося на позачерговій сесії, яка була два дні назад, і рішення, яке прийнято, я вважаю, воно було необхідне, абсолютно вчасне. І сьогодні ми продовжуємо нашу роботу».¹³³

У порядку денному сесії обласної ради значилося два питання:

1. Про висловлення недовіри голові Волинської обласної державної адміністрації.
2. Про прийняття Волинською обласною радою повноважень місцевого органу виконавчої влади.

Початок історичної сесії обласної ради 25-26.11. 2004 р.

З першого питання виступив голова Селянської фракції А. Турак. Єдиним із депутатів, хто виступив на захист А. Француза, виявилася депутат Н. Камишнікова з Нововолинська, яка заявила, що буде голосувати проти недовіри голові облдержадміністрації, адже, на її думку, перше питання їй «нагадує добивання лежачих, а Француз не є найбільшим злом, яке було в області».¹³⁴

І все ж більшість із присутніх депутатів висловили недовіру голові облдержадміністрації «за систематичне ігнорування рішень обласної ради та дії чи бездіяльність, що призвели до масових порушень закону України “Про вибори Президента України” в області».¹³⁵ Це рішення підтримали 52 із 60 присутніх на-

133 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 603, арк. 9.

134 Там само, арк. 13.

135 Там само, арк. 20.

родних обранців, 7 було «проти». Однак, для того, щоб згідно з Конституцією України глава держави обов'язково підписав указ про відставку А. Француза, не вистачило двох голосів.

Лідер фракції блоку «Наша Україна» та блоку Ю. Тимошенко В. Карпук доповів з другого питання. За результатами його розгляду було прийняте рішення «Про прийняття обласною радою повноважень місцевого органу виконавчої влади», згідно з яким визнано таким, що втратило чинність, рішення облради від 22 травня 1998 року № 2/4 «Про делегування окремих повноважень обласної ради обласній державній адміністрації» та прийняття облрадою повноважень органів виконавчої влади. Всю повноту виконання зазначених у документі повноважень місцевого органу виконавчої влади покладено на голову обласної ради В. Дмитрука. На черговій сесії обласної ради буде розглянуто питання структури та обрання посадових осіб виконавчого органу облради.¹³⁶ Це рішення підтримали 56 присутніх депутатів. Таким чином, уперше за роки функціонування двох органів регіонального управління, повнота влади в області перейшла до представницького органу – обласної ради.

Слід зазначити, що це рішення було опротестоване прокурором області А. Гілем уже 30 листопада. У протесті прокурора зазначалося, що «вказаний пункт прийнято з порушенням Основного Закону України – Конституції і чинного законодавства та підлягає скасуванню», тому що «абзацом 10 ст. 1 та главою 2 Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні” не передбачено створення виконавчих органів влади обласною радою».¹³⁷ І вже на наступній сесії обласної ради 10 грудня зазначений пункт був призупинений рішенням облради¹³⁸ та доручено управлінням та іншим структурним підрозділам облдержадміністрації тимчасово здійснювати повноваження, передбачені статтею 44 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні».¹³⁹ З метою здійснення контролю за виконанням цих повноважень було утворено тимчасову контрольну комісію обласної ради на чолі із заступником голови ради В. Струком.¹⁴⁰

Незважаючи на те, що сесія завершила свою роботу о 2.30 ночі, мітингуючи очікували її рішення. В. Дмитрук, вийшовши до людей, зачитав прийняте рішення громаді. Над приміщенням представницького органу влади замайоріли два прапори «Так! Ющенко!», що були закріплені членами обласного страйкового комітету В. Банадою та І. Алексєєвим. Згодом про цей епізод В. Дмитрук згаду-

Голова обласної ради В. Дмитрук зачитує перед громадою прийняте обласною радою рішення 26.11.2004 р.

136 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 603, арк. 45.

137 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 606, арк. 159.

138 Там само, арк. 158.

139 Там само, арк. 162.

140 Там само, арк. 164.

вав: «Коли я вийшов на майдан, де стояли люди, і зачитав рішення сесії, то був один із кращих моментів у моєму житті».¹⁴¹

Про роль органів місцевого самоврядування у той період голова обласної ради висловився так: «Можу ствердити сьогодні, що ще ніколи за роки незалежності гарантоване Конституцією України місцеве самоврядування не виявляло свою потенційну спроможність з такою силою, як це було здійснено на Волині в період з 21 листопада 2004 року по 23 січня 2005 року...

Народ довів свою повну відповідність конституційному твердженню, що саме він, і ніхто інший, здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та місцевого самоврядування. Вийшовши на майдани, вулиці, площі – від столиці до найменшого села, народ перестав бути юрбою, довів збанкрутілим можновладцям, що ніхто, згідно з Основним Законом, не може узурпувати державну владу...

Події листопада-грудня 2004 року розбудили українське суспільство, його творчу енергію. Показали, що місцева влада найбільш наближена до людей. Зі своїми проблемами, болями, труднощами вони йдуть передусім до своїх міських, селищних, сільських рад. Саме там, на місцях, формується ставлення людини до влади і держави. Тому саме самоврядні органи повинні стати повноправними господарями на ввіреній їм території. Цей постулат вони сповна підтвердили та реалізували у дні помаранчевої революції».¹⁴²

Слід зазначити, що за день до цього, 24 листопада, Львівська обласна рада не тільки висловила недовіру голові облдержадміністрації та його заступникам, а й також відродила обласний виконавчий комітет, призначивши його головою П. Олійника – керівника виборчого штабу В. Юценка на Львівщині. Були усунуті від виконання службових обов'язків керівники обласного управління МВС, державної податкової адміністрації та податкової міліції в області, Західної регіональної митниці. Зрозуміло, що ці рішення виходили за межі повноважень органу місцевого самоврядування, а тому вже 2 грудня вони були призупинені.

Рішення протилежного характеру приймалися представницькими органами Сходу України, які висловлювалися на підтримку В. Януковича. Зважаючи на таку ситуацію, 27 листопада Верховна Рада закликала місцеві ради відмовитися від рішень, що були прийняті в екстремальній ситуації після другого туру виборів. Волинська обласна рада більш обережно підійшла до вирішення цих питань, грубо не порушуючи законодавство, що у подальшому не потребувало знаходження виходу з патових правових ситуацій.

У цей час перший заступник голови облдержадміністрації В. Панчишин заявив: «Зараз голова облдержадміністрації Анатолій Француз перебуває на лікарняному. На підставі чинного законодавства зараз його обов'язки виконую я. Хочу сказати, що ситуація в облдержадміністрації нормальна. Працюємо у звичному режимі і забезпечуємо виконання покладених на нас завдань. У першу чергу – завдань сьогодні діючого Президента Леоніда Кучми. Забезпечуємо виконання завдань за підсумками 11 місяців... Намічаються заходи, які потрібно реалізувати в грудні, щоб були виконані показники цього року».¹⁴³

141 Лис В. Від шофера до керівника області / В. Лис // Волинь-нова. – 2012. – 10 січ. – С. 5.

142 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 670, арк. 28, 30.

143 Данилюк В. Так! Юценко! Хроніка Помаранчевої революції / В. Данилюк // Віче. – 2004. – 2 груд. – С. 3.

26 листопада було утворене Волинське обласне відділення Комітету національного порятунку у складі п'ятнадцяти осіб: В. Банада, В. Бондар, М. Буліга, А. Вітів, І. Гузь, В. Карпук, Ю. Кобець, Г. Кожевніков, О. Максимович, В. Малиновський, М. Мілінчук, І. Муковоз, М. Потапчук, Р. Тимошук, Б. Шиба. Його головою обрано народного депутата України В. Бондаря.¹⁴⁴ У цей же день відбулася зустріч його членів з головою облради В. Дмитруком. З 27 листопада усі засідання регіонального Комітету національного порятунку проходили у приміщенні обласної ради.

На позачерговій сесії депутати Ківерцівської районної ради висловили недовіру голові районної державної адміністрації В. Харчуку. Також більшістю голосів були прийняті рішення «Про прийняття Ківерцівською районною радою Волинської області повноважень місцевого органу виконавчої влади» та «Про захист спільних інтересів територіальних громад сіл, селищ і міста району та конституційних прав і свобод їх жителів». За рішенням райради голові А. Грицюку доручено «взяти на себе всю повноту влади та відповідальність за суспільно-політичну ситуацію у районі». На черговій сесії за погодженням з постійними комісіями планувалося сформувати виконавчі органи, розглянути питання щодо їх структури та обрання посадових осіб. Також районна рада вирішила звернутися від імені жителів Ківерцівського району до Збройних сил України та військових формувань із закликом «ставати на сторону народу і не виконувати злочинних розпоряджень»; до Верховної Ради з вимогою «не допустити на території України розташування іноземних військових баз»; до Уповноваженого Верховної Ради з прав людини «за захистом їх конституційних прав і свобод».

Депутатів районної ради на вулиці підтримувало «помаранчеве» тисячне віче жителів району, для яких велася трансляція із засідання сесії районної ради. Також на нараді в Ківерцівській райдержадміністрації, яку проводив заступник голови райдержадміністрації О. Куц, було прийняте Звернення державних службовців району, в якому вони звернулися до Президента України «або довести народу те, що результати виборів відповідають дійсному стану справ, або переглянути результати виборів».¹⁴⁵ «Ми повинні бути разом з народом і вірно йому служити. Якщо 90 відсотків у районі поголосувало за В. Ющенка, ми повинні бути з народом», – заявив держслужбовець.¹⁴⁶

27 листопада відбулося позачергове засідання Верховної Ради України. На ньому були прийняті важливі політичні рішення, які суттєво наблизили перемогу В. Ющенка. Так, парламент прийняв постанову, в якій: 1) результати повторного голосування 21 листопада визнані недійсними (323 голоси); 2) висловлено недовіру ЦВК; 3) Президенту України до 1 грудня подати кандидатури нових членів ЦВК; 4) створено тимчасову слідчу комісію із розслідування випадків порушення виборчого законодавства; 5) у дводенний термін внести зміни до Закону України про вибори Президента України; 6) продовжити конституційну реформу; 7) Ющенку і Януковичу провести переговори з метою подолання конституційної кризи.

144 Протокол установчих зборів Волинського обласного відділення Комітету Національного порятунку від 26 листоп. 2004 р.

145 Шановний пане Президенте! // Вільним шляхом. – 2004. – 27 листоп. – С. 2.

146 Точка зору // Вільним шляхом. – 2004. – 27 листоп. – С. 2.

28 листопада сесія Іваничівської районної ради висловила недовіру голові райдержадміністрації А. Стадніку «за порушення в районі Закону України “Про вибори Президента України”, яке виразилось у вчиненні психологічного тиску та використанні адмінресурсу під час виборів», а також прийняла рішення про повернення делегованих повноважень районній раді від райдержадміністрації.

30 листопада переконливою більшістю голосів депутатів на позачерговій сесії Володимир-Волинської районної ради прийнято рішення про висловлення недовіри голові районної державної адміністрації М. Веремчуку за ігнорування рішень районної ради та вчинення протиправних дій, що призвело до масових порушень закону України «Про вибори Президента України» в районі. Також було прийняте рішення «Про прийняття Володимир-Волинською районною радою Волинської області повноважень місцевого органу виконавчої влади». Всю повноту влади та відповідальність за суспільно-політичну ситуацію у районі доручено взяти на себе голові Володимир-Волинської районної ради М. Супруновичу.

Голова Ковельської райдержадміністрації В. Карпюк на вимогу голови облдержадміністрації А. Француза сам написав заяву про звільнення із займаної посади. Ось як він пояснив свої дії: «Причин такого мого вчинку немало. Але основна з них – це серйозні розходження у поглядах і діях на виборчий процес, який проходив в області, з головою облдержадміністрації.¹⁴⁷ Перед другим туром президентських виборів мене викликали до Луцька, відбулася розмова, а потім у грубій формі пан Француз запропонував написати заяву. Що я й зробив». ¹⁴⁸ Разом з тим, у своїй офіційній заяві, оприлюдненій у пресі, він зауважив, що «вибори в районі пройшли прозоро і чесно». ¹⁴⁹ Це обурило представників політичних партій і громадських організацій району (НРУ, УНП, ВО «Батьківщина», УРП «Собор», СПУ, «Союз Чорнобиль», асоціація фермерів). У своїй заяві вони наголосили, що «категорично не погоджуємось з його твердженням, що вибори в районі пройшли чесно та прозоро і з натяком на те, що він, нібито, став жертвою гонінь за підтримку Ющенка. Так, виборці Ковельського району надали перевагу опозиційному кандидату. Але це сталося аж ніяк не завдяки Карпюку В. В. та його команді, а всупереч їх прагненням і діям. Адже Ковельська райдержадміністрація під керівництвом Карпюка В. В., порушуючи законодавство, активно втручалась у виборчий процес. Посадові особи райдержадміністрації і сільських рад займалися передвиборчою агітацією, формуванням виборчих комісій, підкупом виборців. З їх боку чинився тиск на учасників виборчого процесу, переслідувались ті, хто надавав перевагу кандидату в Президенти Ющенку В. А.» ¹⁵⁰

А ось Рожищенська районна рада не проголосувала за висловлення недовіри голові райдержадміністрації В. Войтовичу. Схожа ситуація відбулася і в Ратнівській районній раді, де депутатських голосів не вистачило навіть для того, щоб поставити на обговорення питання про відставку голови райдержадміністрації

147 Офіційна заява голови Ковельської районної державної адміністрації В. В. Карпюка до жителів району // Вісті Ковельщини. – 2004. – 2 груд. – С. 2.

148 Данилюк В. Так! Ющенко! Хроніка Помаранчевої революції / В. Данилюк // Віче. – 2004. – 2 груд. – С. 5.

149 Офіційна заява голови Ковельської районної державної адміністрації В. В. Карпюка до жителів району // Вісті Ковельщини. – 2004. – 2 груд. – С. 2.

150 Заява представників політичних партій і громадських організацій Ковельського району // Вісті Ковельщини. – 2004. – 28 груд. – С. 2.

М. Круглія. Натомість голова Любешівської райдержадміністрації П. Бишевич зі своєї посади був звільнений розпорядженням Президента України Л. Кучми 21 січня 2005 року.

На початку грудня секретар обласного комітету СДПУ(о), Луцький міський голова А. Кривицький розповсюдив заяву, в якій засудив дії фракції есдеків у парламенті, яка не проголосувала за відставку Кабінету Міністрів на чолі з В. Януковичем. «Така позиція фракції не відповідає ідеям та принципам європейської соціал-демократії... Я – з лучанами! Їх вибір для мене завжди був, є і буде визначальним. Як і раніше, міська влада завжди буде відкритою перед громадою, а це – запорука стабільності»,¹⁵¹ – зазначив він.

У цьому контексті слід відзначити еволюцію поглядів А. Кривицького щодо своєї ідеологічної орієнтації. Адже ще у серпні поточного року він висловлювався так: «Мені давно імпонували соціал-демократичні ідеї. Пам'ятаєте термін “шведський соціалізм”? З усіх поглядів приваблива формула політичного устрою. Тому своїм симпатіям до соціал-демократії я не зрадив. А негативний імідж СДПУ(о) – створений штучно. Партія організаційно міцна і послідовна в своїх діях...

Якщо я сьогодні бачу, що США намагаються утвердити в Україні свою структуру у вигляді команди Ющенка, я не погоджуюсь. І як нормальний українець я не сприймаю того, що дружина Ющенка – громадянка США, яка свого часу працювала в ЦРУ, я не хочу, щоб Україна перетворилася на 52-й штат США».¹⁵²

13 грудня політбюро СДПУ(о) «за грубе порушення статуту СДПУ(о), невиконання партійних рішень та дискредитацію партії» виключило зі своїх рядів кілька чільних діячів, у тому числі Луцького міського голову, секретаря обкому СДПУ(о) Антона Кривицького.¹⁵³

3 грудня Верховний Суд України після п'ятиденного розгляду скарги команди В. Ющенка прийняв рішення, частково задовольнивши цю скаргу. Після семигодинної наради було ухвалене рішення, що не підлягало оскарженню: 1) визнати результати другого туру виборів недійсними, а дії ЦВК неправомірними, зобов'язати ЦВК скасувати постанову від 24.11.2004 р. про проголошення результатів виборів; 2) зобов'язати ЦВК провести повторне голосування по двох кандидатах 26 грудня. Це рішення фактично відкрило шлях до перемоги на президентських виборах В. Ющенка.

4 грудня у Харкові відбувся «Всеукраїнський з'їзд депутатів місцевих рад усіх рівнів», на якому були присутні представники 15 регіонів України. Це зібрання пройшло під лозунгом «За Україну, за конституційний порядок!» На ньому була створена координаційна рада – союз органів місцевого самоврядування (керівник Є. Кушнарьов). Основний мотив цього з'їзду – створення федеративної держави та проведення нових виборів без Ющенка і Януковича. Через тиждень було заплановане чергове зібрання в Донецьку.

8 грудня Верховна Рада України в присутності Президента Л. Кучми в пакеті прийняла три закони. Зокрема були внесені поправки до Конституції, що передбачали перехід України від президентсько-парламентської до парламент-

151 Кривицький А. Вибір лучан для мене визначальний / А. Кривицький // Волинь. – 2004. – 4 груд. – С. 2.

152 Потурай О. Антон Кривицький: «Влада повинна бути відповідальною» / О. Потурай // Волинь. – 2004. – 21 серп. – С. 2.

153 Антона Кривицького виключили з СДПУ(о) // Волинь. – 2004. – 14 груд. – С. 2.

сько-президентської республіки з 1 вересня 2005 року. Також був попередньо схвалений більшістю від конституційного складу парламенту законопроект про внесення змін до Конституції України щодо вдосконалення системи місцевого самоврядування (реєстраційний № 3207–1). Він спрямований на реформування системи публічної влади на місцях, створення повноцінного місцевого самоврядування на всіх рівнях адміністративно-територіального устрою. Серед його позитивних новацій слід відзначити визнання «громади» (сільської, селищної, міської) як адміністративно-територіальної одиниці (замість міст, селищ, сіл, до яких уходять не лише жителі населених пунктів), котра має визначені в установленому законом порядку межі її території. Такий підхід відкривав шлях до реалізації фундаментального принципу повсюдності місцевого самоврядування, за якого влада територіальних громад поширюється на всій території України без будь-яких обмежень. Також передбачалося створення виконавчих органів районних і обласних рад, які очолюють голови відповідних рад.¹⁵⁴ Зазначені тенденції узгоджувалися з вимогами Ради Європи до України щодо приведення національного законодавства у відповідність до Європейської хартії місцевого самоврядування. Передбачалося, що ці конституційні зміни мали набути чинності з дня проведення в березні 2006 р. чергових виборів до місцевих рад. Однак, як це неодноразово було в Україні, цього не сталося через загострення політичної ситуації. Відповідно, система регіонального та місцевого управління так і залишилася незмінною.

Було прийнято також новий Закон про вибори, який зводить до мінімуму фальсифікації, а також відправлено у відставку ЦВК на чолі з С. Ківаловим. Затверджено новий склад ЦВК, до якого увійшло чотири нових члени з п'ятнадцяти, а на своєму першому засіданні головою ЦВК обрано Я. Давидовича. Це рішення відкрило шлях до розв'язання суспільно-політичної ситуації.

10 грудня відбулася позачергова XVI сесія Волинської обласної ради. Першим у порядку денному сесії значилося питання про звіт начальника Управління МВС України у Волинській області «Про стан боротьби зі злочинністю, охорони громадського порядку у 2004 році». Ось як про діяльність керівника цього управління писала газета «Волинь»: «Олександр Кміта, користуючись підтримкою Анатолія Француза, особливо “розвернувся” на Волині. Він замінив майже всіх заступників начальника управління, начальників відділів і галузевих служб, районних і міських відділів внутрішніх справ. Ці посади обійняли люди з Рівненської, Тернопільської та Івано-Франківської областей, де працював раніше Француз. Переводились кадри далеко не за професійними здібностями, а за особисту відданість та родинні стосунки. Свої ж місцеві міліціонери не могли отримати своєчасно заслужене офіцерське звання. Всього на Волинь прибуло понад вісімдесят міліціонерів, які отримали найтепліші місця...»¹⁵⁵

У своєму виступі з цього питання голова Комітету з питань взаємодії із правоохоронними органами та збройними формуваннями при Волинському обласному відділенні Комітету національного порятунку В. Чайка навів численні факти незаконної участі працівників волинської міліції у виборчій кампанії. За його словами, «деякі керівники не тільки самі не реагували на вчинення зло-

154 Про внесення змін до Конституції України : Закон України від 08.12.2004 р. № 2222-IV // Голос України. – 2005. – 13 січ. – С. 16.

155 Кутівський В. Коли Кміта піде у відставку? / В. Кутівський // Волинь. – 2005. – 5 лют. – С. 2.

чинів, зв'язаних із виборчим процесом, а й не дозволяли робити цього своїм підлеглим, вдавались до шантажу, залякувань, погроз та звільнень і пониження в посадах тих чесних працівників, котрі виразили свою незгоду із незаконними діями керівництва». Зокрема, були звільнені із займаних посад заступник начальника Шацького РВУ МВС капітан А. Гирикович, начальник Нововолинського міжрайонного відділення Держслужби охорони підполковник В. Петрук, дев'ять працівників Північної окремої роти дорожньо-патрульної служби ДАІ УМВС.¹⁵⁶

За результатами звіту, сесія облради визнала роботу Управління МВС України в області незадовільною, начальнику Управління О. Кміті висловила недовіру та порушила перед Міністерством внутрішніх справ України питання про звільнення його із займаної посади. Запропоновано керівникам правоохоронних органів, які, використовуючи своє службове становище, брали участь у незаконній агітації, перешкождали громадянам у вільному здійсненні права голосування на виборах, примушували підлеглих сприяти системній фальсифікації результатів волевиявлення громадян, не чекаючи рішень відповідних органів, добровільно піти у відставку. Також було рекомендовано прокурору області, прокурорам міст та районів вжити невідкладних та вичерпних заходів щодо негайного поновлення на роботі та у займаних посадах працівників і співробітників правоохоронних органів, які були звільнені «за небажання виконувати злочинні накази керівництва, спрямовані на системну фальсифікацію виборів Президента України».¹⁵⁷

У відповідь, 13 грудня були організовані загальні збори представників трудового колективу та ветеранів УМВС, на яких було прийняте звернення, де рішення обласної ради було визнане необ'єктивним і запропоновано облпрокуратурі опротестувати його як незаконне.¹⁵⁸

Також облрада ухвалила рішення «Про заходи щодо стабілізації суспільно-політичної ситуації, що склалася у зв'язку з виборами Президента України». У ньому висловлювалася підтримка діям і рішенням Верховної Ради України, спрямованим на врегулювання суспільно-політичної ситуації в державі; схвалювалися дії волинян, політичних партій та громадсько-політичних об'єднань, які в рамках акцій громадянської непокори виступили 21 листопада на захист інтересів України, демократії, проти фальшування результатів виборів та сепаратизму, а також заклиалося до усіх громадян Волині «не бути байдужими і реалізувати повною мірою 26 грудня 2004 року своє конституційне право на участь в управлінні державними справами та вільний вибір». Цим рішенням також було утворено тимчасову депутатську комісію з розгляду випадків порушень на території області Закону України «Про вибори Президента України», і затверджено її персональний склад (голова В. Банада).¹⁵⁹

На цій сесії не було ухвалене рішення щодо введення ще однієї посади заступника голови обласної ради, яке, на вимогу демократичних фракцій, було внесене на розгляд сесії обласної ради. На цю посаду за рішенням Волинського регіонального комітету національного порятунку (РКНП) пропонувалася кан-

156 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 604, арк. 38.

157 Там само, арк. 35–36.

158 Данилюк В. На захист генерала Кміти / В. Данилюк // Віче. – 16 груд. – С. 9.

159 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 604, арк. 124–126.

дидатура В. Банади. Під час розгляду цього питання депутат Н. Камишнікова зазначила: «Коли вчора і позавчора в засобах масової інформації я дізналася, що в обласній раді ділять посади, що вся революція на Волині відбувалася заради конкретних посад, то мені від цього стає трохи сумно. Я не думала, що це буде так швидко, так відверто і так, вибачте, примітивно. Тому, я вважаю, що вистачить нам і в обласній адміністрації всяких, різних посад і т. д. Дуже дороге задоволення нашим платникам податків, а ми їх представляємо під “революційний шумок”, як каже Богдан Степанович (Депутат Дівнич. – В. М.), – здобути собі посади».¹⁶⁰ У результаті обговорення пропозиція щодо введення посади ще одного заступника голови обласної ради не набрала необхідної кількості голосів (37 голосів «за», 19 – «проти»).¹⁶¹

У зв'язку з кардинальною зміною політичної ситуації в державі, суттєво похвалилася практика змін у складі депутатських фракцій обласної ради. Зокрема, про вступ до фракції «Наша Україна» написали заяви депутати А. Бондар, І. Греб, Д. Шлапа, В. Сахар, В. Латковський, В. Богдан, які були членами фракції «Державність».¹⁶² На наступній сесії облради з депутатської фракції «Державність» вийшли депутати Б. Колісник та Р. Микитюк.¹⁶³

26 грудня пройшло повторне голосування з виборів Президента України (третій тур), у якому взяло участь 77,22 % виборців. Згідно офіційно оприлюднених результатів, В. Ющенко став переможцем, набравши 51,99 % (15 115 712) голосів виборців, за його суперника В. Януковича проголосувало 44,2 % (12 848 528), не підтримали жодного кандидата у Президенти 2,34 % (682 239) виборців.¹⁶⁴ У регіональному аспекті симпатії виборців майже не змінилися. На Волині за Ющенка віддали свої глоси 90,71 % виборців, за Януковича – 7,01 %.

28 грудня РКНП прийняв рішення «Про підтримку кандидатури для призначення на посаду голови Волинської обласної державної адміністрації», яким пропонував на цю посаду В. Бондаря.¹⁶⁵

31 грудня в обласній раді була утворена коаліція більшості депутатських фракцій та груп у складі блоку «Наша Україна» і блоку Юлії Тимошенко, Народно-демократичної партії та Селянської фракції. Політичну угоду про її створення в обласному штабі виборчого блоку «Наша Україна» підписали В. Карпук, Ф. Кошель, А. Турак. Про підтримку угоди від імені позафракційних депутатів обласної ради заявив депутат Я. Гич, сорок шостим під угодою поставив свій підпис депутат обласної ради, Надзвичайний і Повноважний Посол України в Литві Б. Клімчук.¹⁶⁶

23 січня Віктор Ющенко склав Присягу та вступив у свої права Президента України. З цього часу розпочалося формування нової влади.

160 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 604, арк. 21.

161 Там само, арк. 24.

162 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 606, арк. 217.

163 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 608, арк. 113–114.

164 Про оприлюднення результатів повторного голосування 26 грудня 2004 року з виборів Президента України : постанова Центральної виборчої комісії від 10 січ. 2005 р. № 15 // Уряд. кур'єр. – 2005. – 20 січ. – С. 2.

165 Про підтримку кандидатури для призначення на посаду голови Волинської обласної державної адміністрації : рішення Волинського регіонального Комітету Національного порятунку від 28 груд. 2004 р. № 7 // Бортніков В. І. «Помаранчева революція» на Волині: історія. Факти. Документи / В. І. Бортніков. – Луцьк : Вол. обл. друк., 2005. – С. 212.

166 Лис В. Коаліція більшості обласної ради / В. Лис // Волинь. – 2005. – 6 січ. – С. 2.

10 січня РКНП було прийняте рішення «Про принципи формування місцевих органів виконавчої влади після вступу на посаду Президента Віктора Ющенка», яким передбачалося здійснити повну заміну керівництва місцевих державних адміністрацій, правоохоронних органів, керівників державних установ та підприємств, причетних до дій, наслідками яких стали порушення виборчого законодавства або прав громадян, посадових осіб місцевого самоврядування та державних службовців, стосовно яких встановлено факти втручання у виборчий процес.

17 січня РКНП прийняв рішення «Про взаємодію з новопризначеним головою обласної державної адміністрації», згідно з яким новопризначеному керівникові виконавчої влади в області пропонувалося «укласти угоду щодо прийняття кадрових рішень в області лише після узгодження кандидатур із РКНП – народним органом захисту Конституції України. Вважати неприпустимим призначення на посаду голови державної адміністрації осіб, не причетних до Помаранчевої революції або представників злочинної влади Кучми-Януковича-Медведчука...»¹⁶⁷

31 січня РКНП прийняв чергове рішення щодо оновлення органів влади, ухваливши рішення «Про ситуацію стосовно державної виконавчої влади». У ньому висловлювалася стурбованість тривалою відсутністю рішення про призначення голови облдержадміністрації, що «поглиблює некерованість регіоном, гальмує його соціально-економічний розвиток». Виходячи з цього, РКНП звернувся до Президента В. Ющенка з вимогою негайного звільнення з посади голови облдержадміністрації А. Француза, якому була висловлена недовіра обласною радою ще 26 грудня 2004 р., а також скасування та перегляду всіх кадрових рішень, прийнятих місцевими органами виконавчої влади після 26 грудня 2004 року.¹⁶⁸

2 лютого коаліція більшості депутатських фракцій та груп Волинської обласної ради у складі блоку «Наша Україна» і блоку Юлії Тимошенко, Народно-демократичної партії та Селянської фракції, виконуючи рішення Волинського регіонального комітету національного порятунку від 28.12.2004 р. № 7, прийняла ухвалу «Про внесення пропозиції щодо голови Волинської обласної державної адміністрації», в якому запропонувала кандидатуру В. Бондаря для призначення на цю посаду. Рішення підписали голови фракцій В. Карпук, Ф. Кошель, А. Турак.¹⁶⁹

3 лютого Указом Президента України В. Ющенка А. Француз був звільнений з посади голови Волинської облдержадміністрації у зв'язку із закінченням строку повноважень Президента України. Таким чином завершилося, як виявилось, службове відрядження від Міністерства внутрішніх справ на Волині Героя України, що тривало з червня 2002 року. За цей час А. Француз отримав чергове звання генерал-лейтенанта міліції.¹⁷⁰

167 Про взаємодію з новопризначеним головою обласної державної адміністрації : рішення Волинського регіонального Комітету Національного порятунку від 17 січ. 2005 р. № 9.

168 Про ситуацію стосовно державної виконавчої влади : рішення Волинського регіонального Комітету Національного порятунку від 31 січ. 2005 р. № 10 // Бортніков В. І. «Помаранчева революція» на Волині: історія. Факти. Документи / В. І. Бортніков. – Луцьк : Вол. обл. друк., 2005. – С. 210.

169 Про внесення пропозиції щодо голови Волинської обласної державної адміністрації : рішення коаліції більшості депутатських фракцій і груп в обласній раді від 2 лют. 2005 р. // Бортніков В. І. «Помаранчева революція» на Волині: історія. Факти. Документи / В. І. Бортніков. – Луцьк : Вол. обл. друк., 2005. – С. 211.

170 Данилюк В. Епоха Француза завершилася / В. Данилюк // Віче. – 2005. – 10 лют. – С. 8.

4 лютого 2005 р. головою Волинської обласної державної адміністрації призначено Володимира Бондаря. 14 лютого в сесійній залі обласної ради відбулося представлення нового керівника виконавчої влади області. На представленні віце-прем'єр-міністр О. Рибачук сказав, що «не можна забувати, за що ми боролися, які ідеали відстоювали, і це має бути критерієм у подальшій діяльності. Тож я переконаний, що в особі Володимира Бондаря Волинь отримала представника саме такої влади... Люди мають відчутти, що отримали свою владу, що міліціонер – це їхній друг, податківець, суддя – захисники, а місцева влада – це інстанція, де знайдуть притулок і захист».¹⁷¹

У своєму виступі В. Бондар зазначив: «Влада на Волині не буде красти і разом з народом, громадянами буде щодня. Влада на Волині буде відкритою, для цього ми запровадимо програму якості діяльності органів влади і місцевого самоврядування... Усі, хто порушував закони, створював перешкоди вільному волевиявленню громади, будуть звільнені з займаних посад під контролем громадськості...

Представлення В. Бондаря на посаді голови облдержадміністрації

Всі ми разом, дорогі волиняни, маємо перетворити наш край із відсталого сільськогосподарського у високорозвинутий, інтелектуально багатий, промислово потужний європейський регіон».¹⁷²

Голова обласної ради В. Дмитрук наголосив: «А вам, Володимир Налькович, хотів би побажати, щоб усе заплановане за підтримки дуже великої кількості волинян могли успішно реалізувати. Ми вже мали певні зустрічі, в тому числі з членами президії облради, і домовилися, яким чином буде відбуватися співпраця. Бо, на жаль, так сталося, що в нас є вже і добрий досвід взаємодії з виконавчою гілкою влади області, і гіркий. Думаю, що повторення гіркого досвіду уже не повинно бути!»¹⁷³

У лютому 2005 р. в обласному музично-драматичному театрі імені Т. Г. Шевченка відбувся форум учасників Помаранчевої революції, ініційований обласним осередком КУН (голова – О. Максимович). Політичні активісти та громадськість переймалися новими призначеннями в органах влади. Відсутність на цьому заході керівників регіонального комітету національного порятунку В. Бондаря і Б. Шиби, які вже стали очільниками облдержадміністрації, а також голови облорганізації партії «Батьківщина» М. Потапчука,¹⁷⁴ показувала, що саме в цей час закладалися підвалини майбутнього протистояння між переможцями Майдану. Оскільки поділ посад за принципом «за заслуги перед Револю-

171 Данилюк В. Чого очікувати від нової владної команди? / В. Данилюк // Віче. – 2005. – 17 лют. – С. 7.

172 Там само.

173 Там само.

174 Данилюк В. Як не повторити помилку 1991 року? / В. Данилюк // Віче. – 2005. – 17 лют. – С. 2.

цією» залишав широке поле для суб'єктивізму, він став підставою для багатьох суперечок як у центрі, так і на місцях.

Розпочалося формування нової команди виконавчої влади області, що викликало незадоволення у багатьох учасників коаліції та здивування у волинської громади. Зокрема, новопризначений голова облдержадміністрації залишив на посаді керівника апарату облдержадміністрації В. Максим'яка – представника команди А. Француза, на посаду заступника голови було призначено В. Зарембу – людину команди Б. Клімчука, проти якої виступав РКНП, ще одним заступником було призначено В. Байцима – людину, яка не входила до кола узгоджених кандидатур.

Викликало незрозуміння й призначення голів Рожищенської, Старовижівської та Шацької районних державних адміністрацій, що вилилося в масові акції протесту громадськості цих районів. Зокрема, у Старій Вижівці з 3 березня розпочалася безстрокова акція протесту під гаслами: «Так – Віктору Ющенку! Ні – Миколі Башуку!», що тривала майже місяць.¹⁷⁵ Мітингувальники розпочали збір підписів проти призначення на цю посаду голови СВК «Волинь» та підтримку кандидатури О. Романіка – прокурора відділу обласної прокуратури, депутата Старовижівської районної ради.¹⁷⁶ Також було прийняте звернення, у якому зазначалося, що «затвердження на найвищій посаді Миколи Башука категорично не сприймає переважна більшість жителів району».¹⁷⁷

Схожі події відбувалися й у Шацьку, де представники коаліції «Сила народу» висунули на посаду голови райдержадміністрації кандидатуру В. Захарка.¹⁷⁸ Громадськість району висловлювала незадоволення призначенням на посаду голови райдержадміністрації Л. Кислюка, який, на думку людей, проводив агітаційну роботу за кандидата В. Януковича. Щоб загасити конфліктну ситуацію, В. Захарка було призначено на посаду першого заступника голови райдержадміністрації. Делегації протестувальників зі Старої Вижівки і Шацька їздили до Києва, де їм вдалося зустрітися з Президентом В. Ющенком. Однак це жодним чином не вплинуло на кадрові призначення.

На ці протестні акції голова облдержадміністрації відреагував дивним чином: «Але для мене особисто компроміс – це поступки двох сторін, розуміння, що може з першого разу бути не так, як ти хочеш. Але коли організатори відпрацьовують чийсь гроші і їхні представники кажуть, що буде лише так, як вони вимагають, інакше страйки продовжаться, то так працювати не можна».¹⁷⁹ Певною мірою позицію В. Бондаря, який лише у виняткових випадках змінював свої рішення, можна пояснити тим, що М. Башук висувався на зазначену посаду за квотою Соціалістичної партії та заручившись підтримкою голови Старовижівської районної ради І. Кручковського і депутатів обласної ради від цього району. У цьому зв'язку зазначимо, що відповідно до листа В. Ющенка, Ю. Тимошенко, О. Мороза, з метою пропорційного представництва в структурах органів

175 Капітула І. У Старій Вижівці вже місяць мітингують / І. Капітула // Волинь-нова. – 2005. – 22 берез. – С. 2.

176 Коваль Ю. Помаранчева революція триває / Ю. Коваль // Сільські новини. – 2005. – 17 берез. – С. 1.

177 Данилюк В. Старовижівщина дебатє / В. Данилюк // Віче. – 2005. – 17 берез. – С. 2.

178 Грицюк В. Чого хочуть шацькі люстратори? / В. Грицюк // Шацький край. – 2005. – 12 берез. – С. 2.

179 Данилюк В. Володимир Бондар: «Я завжди готовий до компромісу!» / В. Данилюк // Віче. – 2005. – 7 квіт. – С. 2.

виконавчої влади учасників об'єднання «Сила народу» та СПУ, квота соціалістів становила шосту частину всіх призначень.¹⁸⁰

Однак район не заспокоївся. 13 червня 2006 р. з ініціативи фракції «Наша Україна» депутати Старовижівської районної ради висловили недовіру голові райдержадміністрації. При розгляді цього питання депутат районної ради І. Шух зазначив, що «протягом останніх років наш район нищився і за цей час майже всі наші підприємства стали руїнами. Були сподівання, що стане краще жити після президентських виборів, але ситуація у нас не змінилася. До цього часу Башук не представлений на посаді голови РДА, бо його в адміністрацію не пустили люди. Крім того, у 2005 році він обіцяв написати заяву на звільнення, якщо в районі не буде позитивних змін. Але чи відчув їх хтось до цього часу».¹⁸¹ Голова районної організації «Народного Союзу “Наша Україна”» Р. Кондрацький наголосив: «Микола Башук не представляє жодну з політичних сил-переможців виборчого процесу і не несе ніякої відповідальності перед будь-якою із них за свої дії. Рік його керівництва РДА для району став роком втрачених можливостей. А тому фракція “Наша Україна” і ставить питання про висловлення йому недовіри».¹⁸²

За результатами таємного голосування 40 депутатів із 58 присутніх на сесії проголосували за недовіру голові райдержадміністрації, що становило дві третини від загального складу районної ради. Це означало, що відповідно до ст. 118 Конституції України Президент України зобов'язаний був звільнити його із займаної посади. Після цього на сесії була проголосована кандидатура В. Романюка – голови виконкому «Нашої України», яку районна рада рекомендує для затвердження на посаді голови райдержадміністрації (35 – «за», 22 – «проти»).

Однак на цьому боротьба за владну булаву в районі не завершилася. М. Башук подав позов про скасування рішення районної ради про висловлення йому недовіри до суду. Ратнівський районний суд його адміністративний позов задовольнив та визнав висловлення недовіри голові райдержадміністрації з політичних міркувань чи поглядів незаконним та таким, що не відповідає ст. 24 Конституції України.

Зазначимо, що після призначення головою райдержадміністрації 12 березня 2005 р., Л. Кислюк аж до 7 листопада 2005 р. залишався головою Шацької районної ради, тобто всупереч законам України суміщав дві керівні посади в районі. На сесії Шацької районної ради, де розглядалося кадрове питання, Л. Кислюк сказав: «Я довго думав над тим, яке рішення мені прийняти – чи залишитися головою райдержадміністрації, чи головою районної ради. Повірте, воно було непросто. Я вирішив працювати на посаді голови виконавчого органу району».¹⁸³ Новим головою Шацької районної ради було обрано Ларису Васейчук, яка працювала на посаді керівника апарату Шацької райдержадміністрації.

180 Членам Уряду, головам обласних і районних адміністрацій, керівникам місцевих організацій, що входять в об'єднання «Сила народу» та Соціалістичної партії України : лист від 9 лют. 2005 р. № 592/0/2–05.

181 Коваль Ю. Депутати райради висловили недовіру Миколі Башуку / Ю. Коваль // Сільські новини. – 2006. – 17 черв. – С. 1.

182 Коваль Ю. Депутати райради висловили недовіру Миколі Башуку / Ю. Коваль // Сільські новини. – 2006. – 17 черв. – С. 5.

183 Грицюк В. У повному складі депутати районної ради обрали нового голову райради В. Грицюк // Шацький край. – 2005. – 12 листоп. – С. 1.

Акції протесту громадськості і в Рожищі не принесли результату – висунутий представниками помаранчевої коаліції кандидат на посаду голови райдержадміністрації Д. Нікулін – депутат обласної ради, керівник передвиборчого штабу В. Ющенко в районі, не отримав підтримки в голови облдержадміністрації. Незважаючи на думку соратників по революції, 12 березня 2005 р. головою райдержадміністрації було призначено А. Кривов'язюка – члена НДП, керівника податкової служби району, якого пов'язували з попередньою командою. Однак, його перебування на цій посаді тривало лише сто днів. Новому керівникові району так і не вдалося налагодити конструктивну співпрацю з обласним керівництвом, що й стало причиною його швидкої відставки. У прощальному слові він зазначив: «Я кажу політичним колам, які є в цьому залі, що, якщо будуть такі методи роботи, то працювати ніхто не зможе. Протягом чотирьох місяців я був вражений політичною некультурністю, не побачив людини, яка була б готова підставити своє плече у важкі хвилини».¹⁸⁴ Разом з ним залишили посади всі заступники, яких він запросив на роботу. В. Бондар згодом так прокоментував цю відставку: «Кривов'язюк – хороший фахівець, але не політик. А керівник виконавчої влади має бути і політиком. Він сам попросився з цієї посади, і йому пішли назустріч, запропонували нову роботу».¹⁸⁵

У цьому контексті зазначимо, що схожа ситуація склалася не лише на Волині. Зокрема, після масових мітингів протесту жителів Хмельницької області біля приміщень Секретаріату Президента та Кабінету Міністрів, був відправлений у відставку новопризначений голова обласної державної адміністрації В. Олуйко, який не попрацював на цій посаді й місяця.¹⁸⁶ На це М. Оніщук – майбутній Міністр юстиції зазначив, що «Президент Ющенко не тільки вміє визнавати свої кадрові помилки, але й готовий привселюдно про них заявляти. Люди, які йдуть працювати губернаторами, повинні бути не тільки фахівцями в ділянці державного управління, але й консолідаторами своєї області».¹⁸⁷

Уже 24 липня 2005 р. на посаду голови Рожищенської райдержадміністрації розпорядженням Президента України було призначено О. Савчука – директора Інституту аналізу державної і регіональної політики. Саме він, як голова ради волинського об'єднання сільських лідерів, у червні був серед організаторів так званої «молочної» революції – попереджувального страйку селян Ківерцівського, Локачинського, Луцького та Рожищенського районів проти дискримінаційної цінової політики переробників молочної продукції «КОМО», «Любарт», «Рожищенський сирзавод».

У Рожищі була запроваджена нова форма вивчення громадської думки – громадські слухання. На перших слуханнях було обговорено стан освіти та охорони здоров'я в районі. Завершуючи слухання, голова районної ради Д. Сендецький зауважив: «Дивлюсь на цих молодих хлопців, які сьогодні прийшли до влади, щиро бажаю їм здійснити свої проекти і готовий уступити їм своє крісло».¹⁸⁸ Однак, 7 лютого 2008 р. «за неналежне виконання службових обов'язків» розпорядженням Президента України О. Савчука було звільнено з посади голови

184 Данилюк В. А три роки тому... / В. Данилюк // Волинська газета. – 2008. – 17 лип. – С. 1..

185 Романюк Н. Бондар залишається і не боїться «прослушки» / Н. Романюк // Віче. – 2005. – 22 груд. – С. 4.

186 Добродомов Д. А хто-хто в Кабміні живе? / Д. Добродомов // Експрес. – 2005. – 11–13 лют. – С. 5.

187 Стецишин О. У Ющенко кадровий голод? / О. Стецишин // Експрес. – 2005. – 11–13 лют. – С. 4.

188 Остапчук Н. Допоможемо владі і собі / Н. Остапчук // Наш край. – 2005. – 18 серп. – С. 2.

Рожищенської райдержадміністрації.¹⁸⁹ Новим головою райдержадміністрації 10 липня було призначено В. Войтовича.

Така кадрова політика голови Волинської облдержадміністрації викликала справжній скандал та нерозуміння у вчорашніх соратників по боротьбі. Уже у березні відбувся мітинг протесту на Театральному майдані Луцька. Особливе незадоволення висловила обласна організація УНП – найпотужніша на той час помаранчева партія,¹⁹⁰ що внесла найбільший внесок у перемогу В. Юценка не лише на Волині.¹⁹¹ Уже 3 квітня була прийнята ухвала, в якій зазначалося: «За весь період, у який проходило формування органів виконавчої влади, жодного разу голова обласної державної адміністрації В. Бондар не проводив консультацій з керівництвом ВОО УНП щодо кадрових призначень, без жодних аргументів відхилив майже всі пропозиції УНП. Подібні дії керівника виконавчої гілки влади Волинської області можна розцінити як упереджене ставлення до Української народної партії – політичної сили найбільш структурованої з числа членів коаліції “Сила народу”».

Призначення на керівні посади в органах виконавчої влади області відбувалося з порушенням встановлених Президентом України принципів щодо відкритості, прозорості, публічності розгляду кандидатур... В разі чергового ігнорування наших вимог ВОО УНП заявляє про готовність до організації і проведення масових акцій протесту».¹⁹²

Крім того, УНП прийняла рішення звернутися до Президента і Прем'єр-міністра з вимогою звільнення одіозних фігур та призначення тих, «кого вимагають громадяни».¹⁹³

До членів УНП висувалися незрозумілі вимоги з боку голови облдержадміністрації. Зокрема, лише після того, як голова Любомльської райдержадміністрації В. Веремчук написав заяву про вихід із УНП, він залишився працювати на своїй посаді. Політичний тиск здійснювався й на іншого члена УНП – першого заступника голови Горохівської райдержадміністрації В. Скубу, кандидатуру якого без належних підстав не погоджували на посаду.

26 лютого наказом Міністра внутрішніх справ України начальником управління УМВС України в області було призначено М. Лебеда, який вже працював в органах міліції Волині. На представленні нового керівника волинської міліції Міністр внутрішніх справ Ю. Луценко заявив: «Справа честі волинської міліції – розслідувати факт підпалу дверей квартири нинішнього голови облдержадміністрації Володимира Бондаря. Це сталося з політичних мотивів у ході тиску під час передвиборної кампанії. Ви здогадуєтеся, хто декілька місяців тому організував ці речі...»

Тому в двомісячний термін я хочу, щоб тут поклали край підпільній імперії, яка нищить ліси. Які б прізвиська у зв'язку з цим не випливи, вони відповідатимуть перед законом! Полковник Лебідь має 2 місяці для того, щоб показати

189 Уже не голова... // Волинська газета. – 2008. – 14 лют. – С. 11.

190 Добродомов Д. «Моральна люстрація» чиновників / Д. Добродомов, Ю. Конкевич // Експрес. – 2005. – 11–13 лют. – С. 8.

191 Див. : Малиновський В. Віще слово помаранчевого віча / В. Малиновський // Волинь. – 2005. – Число сьоме. – С. 156–162.

192 Про кадрові призначення в органах виконавчої влади Волинської області : ухвала Ради Волинської обласної організації Української народної партії від 3 квіт. 2005. р. № 2.

193 Лис В. УНП обділили посадами / В. Лис // Волинь. – 2005. – 7 квіт. – С. 2.

суспільству приклад, що для нас табу на прізвища не існує. Якщо тут є люди, які є родичами колишнього керівництва УМВС, люди, які пов'язані з попереднім губернатором, то мене це не турбує».¹⁹⁴

Однак довго попрацювати на цій посаді М. Лебедю не довелося. Уже 4 серпня Міністр внутрішніх справ Ю. Луценко представив особовому складу нового начальника волинської міліції В. Швидкого. На його представленні Міністр зазначив, що продовжувало спрацьовувати кумівство і родинні стосунки при вирішенні багатьох нагальних питань. Всі посади у міліцейських структурах Волині вирішувалися єдиним інструментом – фінансами. І якщо новопризначений полковник продовжить цю неписану традицію, з ним так само швидко попрощаються, як і з його попередником.¹⁹⁵ Основною причиною відставки Лебеда, на думку багатьох експертів, стала ситуація навколо подальшого процвітання «волинського клондайку» – налагодженого механізму розмитнення автомобілів за незаконними схемами, що давав можливість ввозити автомобілі з-за кордону без сплати митних зборів. Як зазначалося у пресі, щодня у Волинській області у такий спосіб легалізовувалося близько 400 машин. Цей «бізнес» контролювався корумпованими співробітниками правоохоронних органів спільно з криміналітетом.¹⁹⁶ Саме таку версію підтвердив у своєму виступі і Міністр внутрішніх справ Ю. Луценко.¹⁹⁷ У статті «Підпільний авторинок Волині» були наведені кричущі факти про незаконне позамитне ввезення на територію України вартісних іномарок. За підрахунками автора статті у 2004 р. тільки по Волинській області було «вкинута» 3 тис. автомобілів, чим нанесено збитків державі на суму 210 млн грн. Це при тому, що Волинська митниця не виконала планових завдань з надходження коштів у державний бюджет.¹⁹⁸

Узагалі, в голови облдержадміністрації склалися вкрай напружені стосунки з майже всіма керівниками правоохоронних органів області. Справжня війна розгорнулася між ним та прокурором області А. Гілем. На думку В. Бондаря, прокуратура області не тільки не займалася роботою, якою повинна займатися, а у багатьох випадках очолювала угруповання, які порушували закон.¹⁹⁹ Під час інтернет-конференції В. Бондар заявив: «Мені здається, що пана Гіля теж будуть виносити разом із стільцем. Він ще буде триматися за цю посаду, як і інші прокурори, яким, я вважаю, не місце в цій прокуратурі... Але ми винесемо і викинемо ті стільці, якщо треба буде – це я вам гарантую! Повірте мені, що це питання уже вирішено...»²⁰⁰ За словами прокурора області, на нього «білий дім» спробував чинити тиск щодо того, аби він порушив ряд кримінальних справ на замовлення виконавчої влади.²⁰¹

194 Данилюк В. «Польовий командир» представив полковника / В. Данилюк // Віче. – 2005. – 3 берез. – С. 8.

195 Мороз О. У куми до міліціонера йти не варто / О. Мороз // Віче. – 2005. – 11 серп. – С. 2.

196 Степанов І. Волинський клондайк / І. Степанов // Голос України. – 2001. – 10 квіт. – С. 6.

197 Флішаровський Р. І знову заміни у волинській міліції / Р. Флішаровський // Волинь. – 2005. – 6 серп. – С. 1.

198 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 663, арк. 68.

199 Мороз О. «Прокурор обіцяє зламати мені крила», – сказав голова облдержадміністрації Володимир Бондар / О. Мороз // Віче. – 2005. – 26 трав. – С. 2.

200 Пирожик О. Інтернет-конференція губернатора / О. Пирожик // Волинь. – 2005. – 26 лип. – С. 2.

201 Мороз О. Андрій Гіль: «Не вдається прокуратуру зробити кишеньковою!» / О. Мороз // Віче. – 2005. – 2 черв. – С. 2.

27 липня слова В. Бондаря підтвердилися – колективу обласної прокуратури було представлено нового прокурора області М. Франтовського, натомість А. Гіля перевели на посаду прокурора Житомирської області.

Голова опозиційної тоді обласної організації Партії регіонів А. Горбатюк так відреагував на слова голови облдержадміністрації: «...складається враження, що “розумом, честю і совістю”, розпорядником людських доль в області став Володимир Бондар. Голова Волинської держадміністрації забув, що його самого “винесли” за рішенням апеляційного суду міста Києва від 3 червня 2005 року з депутатів Верховної Ради. Довго після призначення губернатором він не хотів складати повноваження народного обранця. Виникає питання: чому після призначення головою облдержадміністрації Володимир Бондар не наслідував прикладу Президента України, Прем’єр-міністра, які самі відразу написали заяви про складання депутатських повноважень? Так командні гравці не чинять. Де є тут виконавча дисципліна, повага до Конституції та законів України?»²⁰²

Важливою подією у процесі зміцнення та консолідації муніципального руху регіону стало проведення 22 лютого 2005 р. конгресу сільських лідерів Волині, в якому взяли участь представники майже 200 органів самоорганізації населення з 399 створених на території області. У цьому зв’язку голова обласної ради В. Дмитрук зазначив: «Ця подія – ще одне підтвердження тенденції зміцнення та консолідації самоврядного руху в області. Важливим фактором, що ілюструє вищеназану тенденцію, стало створення у листопаді минулого року сільськими, селищними, міськими радами області – членами Української асоціації місцевих та регіональних влад – Волинського регіонального відділення Асоціації, яке на сьогодні уже налічує 100 дійсних членів».²⁰³

23 березня на ХІХ сесії обласної ради відбулися суттєві зміни у політичній структурі обласної ради. Зокрема було утворено фракцію «Батьківщина» блоку Юлії Тимошенко у складі дев’яти депутатів. Основу цієї фракції склали депутати П. Камельчук, Р. Притолук, А. Притулюк, О. Ткачук, В. Панасяук, А. Турак, А. Вітрук, В. Гурський, які вийшли із Селянської фракції. Її головою було обрано А. Турака. Депутат В. Войтович увійшов до депутатської фракції НДП, депутат А. Кореневський – до фракції «Наша Україна», депутат Я. Гич вийшов зі складу НДП, депутат Б. Дівнич повністю припинив своє членство у фракції «Наша Україна» та БЮТ.²⁰⁴

Через те, що діюче законодавство України не передбачало створення обласною радою власних виконавчих органів, на цій сесії було прийняте рішення «Про делегування окремих повноважень обласній державній адміністрації», згідно з яким було делеговано представницьким органом місцевого самоврядування 19 функцій органу виконавчої влади.²⁰⁵

На цій сесії, «у зв’язку з необхідністю здійснення виконавчим апаратом обласної ради додаткових контрольних функцій під час реформування місцевих органів виконавчої влади» за пропозицією фракції блоку «Наша Україна» та БЮТ,²⁰⁶ усе-таки була введена посада ще одного заступника голови обласної

202 Горбатюк А. Побронзовіння нової влади / А. Горбатюк // Волинь. – 2005. – 6 серп. – С. 2.

203 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 670, арк. 45.

204 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 656, арк. 31–47.

205 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 657, арк. 1–3.

206 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 658, арк. 1–5.

ради. Заступником голови обласної ради було обрано Володимира Банаду. За цю кандидатуру проголосувало 52 із 63 депутатів, які взяли участь у голосуванні.²⁰⁷ Таким чином, уперше в історії Волинської обласної ради у ній стало два заступники. Зазначене рішення було виключно політичним та таким, що суперечило Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», стаття 56 якого передбачала посаду лише одного заступника голови обласної ради.²⁰⁸ Однак політична доцільність переважила правові аргументи. Подальші протести прокуратури щодо цього рішення нічого не змінили, а суди, куди згодом перемістилися правові суперечки, зайняли очікувальну позицію. Причому така ситуація була типовою не тільки на Волині, адже в окремих обласних радах було затверджено ще більшу кількість заступників.

26 квітня у Києві відбулися Всеукраїнські збори представників органів місцевого самоврядування, у яких взяла участь делегація Волинської області. У своєму виступі Президент України В. Ющенко заявив про необхідність територіальної реформи. Згодом на обговорення було винесено проект Закону України «Про територіальний устрій України», підготовлений віце-прем'єр-міністром Р. Безсмертним. У системі адміністративно-територіального устрою України пропонувалися три рівні адміністративно-територіальних одиниць: регіон, район, громада. До регіонів віднесено такі адміністративно-територіальні одиниці: Автономна Республіка Крим, області, міста-регіони. Статус міста-регіону мав надаватися містам, що нараховують не менше 750 000 жителів. При цьому місто-регіон не входить до складу іншого району та регіону, у межах яких воно знаходиться. До складу міста-регіону не можуть входити інші громади. У районі має проживати не менше 70 000 жителів без урахування чисельності населення міст-районів та міст-регіонів. Громада має нараховувати, як правило, не менш, як 5000 жителів з урахуванням доступності адміністративного центру громади для жителів поселень та поселенських утворень.²⁰⁹

У Волинській області було утворено регіональну робочу групу з підготовки заходів щодо проведення адміністративно-територіальної реформи.²¹⁰ Нею були організовані кущові громадські обговорення законопроекту «Про територіальний устрій» за участю представників місцевого самоврядування, органів виконавчої влади, громадськості районів, засобів масової інформації. Протягом червня такі обговорення пройшли у Ковелі, Володимир-Волинському, Маневичах, Торчині. Як член робочої групи, зазначу, що під час слухань більшість представників місцевого самоврядування області, а саме сільські, селищні голови, котрих ця реформа торкалася у першу чергу, розуміли необхідність її проведення, яка тоді була справді на часі. Однак на державному рівні не було єдності підходів щодо її проведення, позиції Президента і Прем'єр-міністра у цьому питанні були фактично протилежними. Це, а також те, що не зацікавлені Урядом професіонали з політичних чи інших мотивів не взяли участі у цій роботі, на жаль, зумовило її поразку.

207 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 658, арк. 33.

208 Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 трав. 1997 р. № 280/97-ВР // Офіц. вісн. України. – 1997. – № 25. – Ст. 20.

209 Про територіальний устрій України : проект Закону України // Уряд. кур'єр. – 2005. – 22 квіт. – С. 10–13.

210 Про утворення регіональної робочої групи з підготовки заходів щодо проведення адміністративно-територіальної реформи : розпорядження голови облдержадміністрації від 22 квіт. 2005 р. № 100.

У газеті «Волинь» від 4 червня 2005 р. був започаткований спецвипуск «Вісник обласної ради», в якому мали публікуватися ключові рішення сесійних засідань облради і її постійних комісій, висвітлюватися форми і методи діяльності ради, органів місцевого самоврядування у всіх сферах суспільно-політичного життя краю.

За ініціативою голови обласної ради В. Дмитрука, який був членом української делегації в Раді Європи, на запрошення Конгресу місцевих та регіональних влад з 31 травня по 2 червня депутати Волинської обласної ради здійснили візит до Страсбурга. Вони відвідали Раду Європи, де ознайомилися з роботою цієї авторитетної європейської інституції.

На ХХІІ сесії обласної ради, що відбулася 12 серпня, було оголошено про створення двох нових фракцій – Народної партії у складі тринадцяти депутатів та Української народної партії – семи депутатів. Першу очолив депутат Г. Люлька, другу – М. Пасаман. Частина депутатів новостворених фракцій вийшли із фракцій НДП (В. Войтович, В. Ковалик, Л. Томашевська) і «Наша Україна» та БЮТ (М. Пасаман, Ю. Єлева).²¹¹ Таким чином, відтепер кількість фракцій в обласній раді збільшилася до шести.

Рада підтримала рішення «Про статус ветеранів УПА, гарантії їх соціального захисту на території Волинської області». Цим рішенням УПА визнано воюючою стороною у Другій світовій війні, а її ветеранів – борцями за волю і незалежність України. Облдержадміністрації доручено розробити та подати на розгляд облради проект рішення щодо внесення змін і доповнень до рішення облради «Про затвердження складу комісії з питань розгляду матеріалів про визначення статусу ветеранів ОУН-УПА та положення про неї». Незважаючи на спротив народного депутата України, комуніста С. Пхиденка, який закликав депутатів «не соромити своїх батьків», депутати прийняли також звернення до Верховної Ради щодо прийняття нової редакції Закону «Про реабілітацію жертв політичних репресій в Україні» та визнання УПА воюючою стороною у Другій світовій війні на території всієї України. Однак, після депутатського запиту С. Пхиденка на ім'я Генерального прокурора України щодо законності такого рішення, прокурор області наклав протест на це рішення. Під час розгляду на наступній сесії обласної ради питання протесту прокурора, М. Франтовський зазначив: «Я поважаю вік, заслуги і недуги колишніх вояків УПА, але політика, політичні мотиви завжди повинні відповідати закону! Повірте мені, ви своїм рішенням краще для цих людей не зробили. Ви дали цим ветеранам велику надію. А якщо вони захочуть претендувати на соціальні пільги, які мають інші ветерани?.. За законом вони їх не мають, і, коли їм відмовлять, вони ж підуть до мене, у прокуратуру...»²¹² Однак, депутати обласної ради 46-ма голосами з 69 відхилили протест прокурора. Підтримали протест прокурора лише дев'ять депутатів.²¹³

Сесія обласної ради відмовилася бути серед співзасновників «Волинської газети» (колишня «Досвітня зоря»), серед яких уже перебували облдержадміністрація і фірма «Феміда-Інтер». У своєму виступі з цього питання депутат Н. Камишнікова зазначила: «Прочитайте статут: це абсолютно комерційний проект! 40 відсотків капіталу вносить фірма «Феміда-Інтер». Обласна рада

211 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 669, арк. 47–69.

212 Малімон Н. Прокурор судитися не буде / Н. Малімон // Віче. – 2005. – 20 жовт. – С. 4.

213 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 671, арк. 39.

не матиме впливу на видання, яке може перетворитись у “рупор влади” або ж слугуватиме інтересам бізнесу».²¹⁴

У своїх роздумах напередодні 14-ої річниці Дня незалежності України депутати обласної ради так висловилися про роль Волинської обласної ради у соціально-економічному розвитку краю: М. Слижук: «Наша рада має своє обличчя і переконання. У свій час ми підтримали помаранчеву революцію і знаходимось у фарватері політичних процесів...»; А. Турак: «Обласна рада була тим органом, який не дав дестабілізувати обстановку в надзвичайно складний період і час, коли відбувалися фальсифікації на виборах Президента... У той час, коли в країні, і на Волині зокрема, при владі були такі люди, як Француз, Панчишин, основна ціль котрих була забезпечення особистих потреб і потреб друзів і родин, обласна рада стояла чітко на позиції інтересів соціально незахищених верств населення, волинян. Усі рішення, які ми приймали, були публічними, відкритими, відвертими»; В. Вірковський: «Особливо складним був кінець 2004 року, де держава пройшла випробування на міцність демократії. На мою думку, це випробування вона пройшла успішно. І стабілізуючу роль у цьому зіграли органи місцевого самоврядування і Волинська обласна рада зокрема».²¹⁵

Після вересневої кризи помаранчевої команди, коли Президент відправив у відставку Уряд Ю. Тимошенко, розпочалися зміни й на владному Олімпі Волині. Наростав конфлікт між головою облдержадміністрації В. Бондарем та головами Луцької та Ківерцівської райдержадміністрацій Б. Прусом та А. Грицюком. Його наслідком стало звільнення 25 листопада із займаної посади голови Луцької райдержадміністрації. Ось як пояснив це звільнення В. Бондар: «На жаль, Прус Б. С. дозволяв собі довільне трактування вказівок вищого керівництва, вибираючи на власний розсуд та за власним уподобанням напрямки своєї роботи та їх організаційні форми, тобто так і не позбувся “свободи підприємництва” на державній службі».²¹⁶ На посаду голови Луцької райдержадміністрації через два місяці було призначено В. Демчука.

А. Грицюк – перший номер у партійному списку блоку Юлії Тимошенко до обласної ради був звинувачений В. Бондарем у використанні адмінресурсу. Ним було направлено Президенту України подання щодо оголошення А. Грицюку догани. Зазначений факт був оприлюднений головою облдержадміністрації на нараді за участю представників правоохоронних органів.²¹⁷

Згодом зіпсувалися стосунки В. Бондаря зі своїм першим заступником Б. Шибю, який несподівано перейшов у партію «Батьківщина» і висунув свою кандидатуру на посаду Луцького міського голови. 27 лютого 2006 р. він написав заяву на звільнення із займаної посади за власним бажанням, «аби зосередити свої зусилля на виборах міського голови Луцька».²¹⁸ На пресконференції з цієї події він заявив: «Усі свої рішення я приймаю і надалі прийматиму сам. Отже я є самовисуванцем, але маю квиток партії «Батьківщина».

214 Пирожик О. Рішення ради народжувались у дискусії / О. Пирожик // Волинь. – 2005. – 16 серп. – С. 2.

215 Лоцман К. Депутати беруть ініціативу в свої руки / К. Лоцман // Волинь. – 2005. – 24 серп. – С. 2.

216 Світліковська Г. За що звільнили голову райдержадміністрації Богдана Пруса? / Г. Світліковська // Волинь-нова. – 2005. – 24 груд. – С. 3.

217 Пирожик О. Догана «за адмінресурс» / О. Пирожик // Волинь-нова. – 2006. – 2 лют. – С. 2

218 Уліцький В. Богдан Шибя подав у відставку / В. Уліцький // Волинь-нова. – 2006. – 28 лют. – С. 1.

Моє самовисунення – це частина стратегічного плану партії «Батьківщина» по виборах Луцького міського голови».²¹⁹

Зрозуміло, що такий крок не міг бути результатом домовленості між двома керівниками облдержадміністрації, узгодженим політичним ходом. Адже, зазвичай, на період виборчих перегонів береться відпустка з можливістю подальшого повернення на займану посаду у разі програшу на виборах. Такий же крок Шиби свідчив про своєрідний акт відчаю, остаточний його розрив з Бондарем. Побічним підтвердженням цього є слова В. Бондаря: «На превеликий жаль, в середовищі партій блоку ми не знайшли гідної кандидатури, яка б готова була взяти на себе відповідальність за ситуацію в місті».²²⁰ Однак ці, у недалекому минулому лідери Помаранчевої революції на Волині, майстерно приховували справжні мотиви розриву. Зокрема, Б. Шиба згодом зауважував: «Хоч як перший заступник голови облдержадміністрації я мав добрі роботу і зарплату й мені теж вартувало зусиль, щоб наважитися на ці вибори. Але були серйозні аргументи, що владу в Луцьку треба змінювати, потрібні нові підходи до управління містом. Євген Кирильчук і Василь Байцим удвох переконали, що ніхто більше не зможе. Кирильчук, Байцим і Святослав Зелінський – троє людей, які з «Батьківщини» мене підтримували».²²¹

VIII Європейська конференція прикордонних регіонів

219 Чуб І. Перший пішов. Чесно / І. Чуб // Віче. – 2006. – 2–8 берез. – С. 3.

220 Лис В. Ми повинні втілити програму Президента / В. Лис // Волинь-нова. 2006. – 23 берез. – С. 2.

221 Лис В. «Україні потрібні не сильні руки, а сильні голови» / В. Лис // Волинь-нова. – 2008. – 12 лип. – С. 4.

Справжньою причиною конфлікту між ними, на нашу думку, є те, що Шиба, не погоджуючись з політикою свого керівника, розпочав свою власну політичну гру, адже, досягнувши поставленої мети – посади першого заступника голови облдержадміністрації, Бондар йому вже не був потрібен. Власне, і голова облдержадміністрації, відчуваючи це, шукав причини для звільнення Шиби із займаної посади. Вибори Луцького міського голови стали зручним для всіх сторін приводом для вирішення цього конфлікту інтересів.

На XXIII сесії обласної ради 18 жовтня було заслухано звіт голови обласної ради В. Дмитрука за період роботи з жовтня 2004 по жовтень 2005 року. У ньому він зазначив: «15–16 вересня Парламентська Асамблея Ради Європи спільно з Конгресом місцевих і регіональних влад Європи та Волинською обласною радою провели VIII Європейську конференцію прикордонних регіонів. Волинь для її проведення була обрана не випадково. Після вступу Польщі до ЄС наш край став фактично кордоном Євросоюзу. Волинь виграла право на проведення цієї конференції ще й тому, що саме тут було започатковано у 1995 році один з перших євро регіонів “Буг”, до складу якого увійшли Волинь та кілька прикордонних воєводств Польщі, а в 1998-му до них приєдналися сусіди із Брестської області Білорусі».²²²

У своєму виступі голова облдержадміністрації В. Бондар зазначив: «Я дуже дякую Волинській обласній раді, що за ті дев'ять, чи вісім місяців, які мені довелося працювати головою облдержадміністрації, я в особі Василя Павловича, в особі його заступників, в особі комісій обласної ради, в особі депутатів обласної ради, основної кількості депутатів обласної ради, завжди знаходив конструктив...»

Мені дуже приємно констатувати, що на відміну від багатьох регіонів в Україні, ми на Волині не впадали в боротьбу між виконавчою і представницькою гілками влади. Це не відбулося на обласному рівні. Це не відбулося ні на якому рівні нашої області. Ми знайшли конструктив. Ми знайшли порозуміння. Ми знайшли той шлях, який дозволив нам, без особливих чвар, без особливих проблем вирішувати питання, які ставить перед нами життя, які ставлять перед нами волиняни».²²³

На цій сесії також було заявлено про створення фракції Української республіканської партії «Собор» у складі 5 осіб, яку очолив депутат Б. Дівнич. Цю фракцію поповнили члени фракцій НДП (М. Слижук, В. Пецентій) та «Наша Україна» (В. Сахар). В. Соловей вийшов з фракції НДП. У зв'язку з утворенням фракції «Батьківщина», була змінена назва фракції блоку В. Ющенка «Наша Україна» і БЮТ на назву «Фракція блоку В. Ющенка “Наша Україна”».²²⁴

На двадцять четвертій сесії 22 грудня було утворено обласну виборчу комісію з виборів депутатів Волинської обласної ради та затверджено її персональний склад. Головою комісії став представник Українського народного блоку Костенка і Плюща М. Євтушин. Усього до її складу увійшло 20 представників різних політичних сил області. Затверджено кількісний склад майбутньої обласної ради, який залишиться без змін – 80 депутатів. Однак на наступній сесії 17 лютого 2006 р. були достроково припинені повноваження п'ятох членів цієї

222 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 670, арк. 43–44.

223 Там само, арк. 61.

224 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 671, арк. 109–122.

комісії. Загалом у процесі роботи з різних причин шість членів комісії відмовилися від роботи у виборчій комісії, одного члена комісії відкликала партія, котра його делегувала. Тому у період виборів чисельність комісії складала 13 осіб.²²⁵

Відбулися чергові зміни у складі окремих фракцій. Депутати М. Вельма та Г. Маслай вступили до фракції НДП. Чергова зміна відбулася у фракційній належності депутата А. Турака, який не лише склав із себе повноваження голови фракції ВО «Батьківщина», а й взагалі вийшов з неї. Натомість члени фракції УРП «Собор» та БЮТ об'єдналися в єдину фракцію БЮТ «Батьківщина» та обрали її головою П. Камельчука.²²⁶ З фракції «Наша Україна» у фракцію БЮТ перейшов В. Богдан.²²⁷

Загальне фото депутатів обласної ради четвертого скликання

На двадцять п'ятій (позачерговій) сесії обласної ради, що проходила 30 грудня 2005 р., головним питанням був обласний бюджет на 2006 рік, а найдискусійнішим – подання прокурора області М. Франтовського щодо притягнення до кримінальної відповідальності депутата Печихвостівської сільської ради Горохівського району М. Галяса, який, через відімкнення у його господарстві світла, поранив з рушниці інспектора енергонагляду, наступного дня погрожував тією ж рушницею начальникові Горохівського районного відділу міліції. Такі дії прокуратурою були визнані замахом на вбивство. Однак депутати Печихвостівської сільської та Горохівської районної рад не дали згоди на позбавлення Галяса депутатської недоторканності. Зважаючи на аргументи прокурора та те, що він вже двічі притягався до кримінальної відповідальності, обласна рада, однак лише з другого разу (перший раз 36 – «за»), все ж дала згоду на притягнення цього депутата до кримінальної відповідальності та застосування стосовно нього запобіжного заходу у вигляді взяття під варту. Погроза прокурора області звер-

225 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 747, арк. 20.

226 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 676, арк. 227–234.

227 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 746, арк. 130–131.

нутися до Верховної Ради та рішення про поіменне голосування зробили свою справу – 48 депутатів проголосували «за».²²⁸

А от ще одне подання прокурора щодо притягнення до кримінальної відповідальності голови Камінь-Каширської міської ради В. Каширця, який самовільно виділив двадцять ділянок у районі міського парку та надав дозволи на влаштування там торгових павільйонів, підтримало лише 12 депутатів обласної ради.²²⁹

На цій сесії до фракції «Наша Україна» вступив депутат А. Вітрук, який вийшов з фракції «Батьківщина».²³⁰

На партійній конференції 21 січня 2006 р. голова обласної ради В. Дмитрук був обраний головою обласної організації Народної партії. Попередній голова К. Ващук добровільно склала свої повноваження з тим, щоб зосередитися на організаційній роботі в партії у межах всієї України. В. Дмитрук також очолив партійний список кандидатів у депутати обласної ради від Народного блоку Литвина. За його словами, мінімальне завдання цього блоку – здобути 30 % голосів виборців.²³¹

Голова облдержадміністрації В. Бондар очолив виборчий список кандидатів у депутати обласної ради від блоку «Наша Україна».

XXVI сесія обласної ради 17 лютого відбулася за участю Голови Верховної Ради України В. Литвина. Першим пунктом порядку денного був звіт голови облдержадміністрації В. Бондаря про виконання Програми соціально-економічного розвитку області за 2005 рік. У ньому було відзначено, що область у минулому році постійно входила у першу десятку серед регіонів, однак складною залишається ситуація в сільському господарстві.

Скориставшись приїздом, В. Литвин узяв участь у нараді за участю сільських, селищних, міських голів, сільських старост, депутатів обласної ради, голів райрад, представників органів виконавчої влади, на якій підбивалися підсумки роботи органів місцевого самоврядування області за минулий рік.

В останній день зими 2006 р. голова облдержадміністрації В. Бондар в офісі облорганізації «Наша Україна» провів прес-конференцію, на якій оприлюднив своє звернення до вчорашніх однопумців з «помаранчевої команди» – сісти за стіл переговорів і порозумітися перед виборами. Зокрема він зазначив: «Так давайте сьогодні проведемо публічні дискусії! Давайте скажемо, якою повинна бути нова обласна рада, хто має стати її головою за тих чи інших обставин. А то... не раз доводилося чути: “Ось – голова обласної ради!” Ну, про яку коаліцію тоді говорити, коли всі посади вже поділили? А не краще сказати, що люди поводяться надто довільно. Думаю, керівники “помаранчевої команди” повинні домовитися, що після 26 березня як спільна політична сила назвуть узгоджене прізвище майбутнього голови обласної ради. Це буде природно і нормально».²³²

Однак це звернення залишилося без відповіді, адже на момент його появи помаранчеві сили були вже роз’єднані, а тому їх об’єднання стало неможливим. Напередодні виборів це визнав і сам автор звернення: «Шкода, що помаранчеві сили взагалі розділились і йдуть на вибори так званими «паралельними» кур-

228 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 677, арк. 159–161.

229 Там само, арк. 162.

230 Там само, арк. 148–149.

231 Устимчук Р. «План Литвина» повинен спрацювати / Р. Устимчук // Волинська газета. – 2006. – 26 січ. – С. 4.

232 Устимчук Р. Хто розділив посади? / Р. Устимчук // Волинська газета. – 2006. – 2 берез. – С. 1.

сами. Та це сталося не з вини «Нашої України»... Мені прикро, що доводиться змагатись із БЮТ, із блоком Костенка-Плюща і з ПРП-Порою. Шкода, що разом не напрацьовано конструктиву, щоб дати гідну відсіч і регіоналам, і вчорашнім кучмістам – блоку «Не так», і маргіналам від політики – комуністам та блоку Наталії Вітренко, і їм подібним».²³³

Прощальна двадцять шоста сесія обласної ради відбулася 22 березня. Вона розпочалася нетрадиційно – з фотографування перед входом у приміщення обласної ради. На ній депутати не дали згоди на притягнення до кримінальної відповідальності Пульмівського сільського голови П. Кота та депутата Луцької районної ради В. Ткачука. Так завершилася каденція обласної ради четвертого скликання.

Ось яку характеристику отримало це скликання обласної влади у волинській пресі: «Люди, які виграли вибори у 2002 році, волею історії опинилися в епіцентрі значних змін. Вони починали, коли Леонід Кучма ще доволі впевнено тримав у своїх руках президентські повноваження і насаджував однозначну політику в регіонах. Герой України Анатолій Француз став яскравим уособленням стилю та методів провадження кучмівської лінії на Волині.

За таких обставин виникла необхідність появи сильного лідера на чолі обласної ради. Хоча б для торжества принципу стримування і рівноваги. Василь Дмитрук, який непогано справлявся зі своїми обов'язками тоді, коли кабінет на другому поверсі займав Борис Клімчук, в ситуації, коли треба було взяти весь удар на себе, пішов іншим шляхом. Не спротив злу насильством стало голосування за придбання за рахунок волинян фешенебельних квартир і будинків “висококваліфікованим спеціалістам” із числа привезеної “французької команди” (живуть вони там і досі!), млява реакція на реалії передвиборчої президентської гонки, бездіяльність у волюнтаризмі з визначенням мізерних цін на зерно – це сумна правда.

На жаль, більшість депутатів облради виявилися неготовими проводити принципову і зважену політику...

Втім обласна рада минулого скликання напрацювала десятки рішень, за які ніколи і нікому не доведеться ні зеленіти, ні червоніти. Бо у її складі були справді небайдужі до проблем волинян та цілої області депутати. Причому перебували вони часом зовсім у різних фракціях!..

Системний підхід до визнання на найвищому державному рівні вояків ОУН-УПА ветеранами Другої світової війни, відкритість у спілкуванні із представниками ЗМІ, намагання відстояти інтереси сільгоспвиробників, хоч і запізнілий, але дружній виступ на боці волинян під час Помаранчевої революції – це також гідні поваги віхи, якими депутати означили свій чотирирічний шлях».²³⁴

233 Гордійчук Б. Володимир Бондар: ми переможемо! / Б. Гордійчук // Волинська газета. – 2006. – 23 берез. – С. 2.

234 Данилюк В. Бій відшумів, синьо-жовті знамена затріпотіли над областю знов... / В. Данилюк // Волинська газета. – 2006. – 30 берез. – С. 2.

ДЕПУТАТИ ОБЛАСНОЇ РАДИ (2002–2006 рр.)

№ Виб. округу	Місто, район	Прізвище та ініціали депутата	Партійність	Період повноважень
1	м. Луцьк	Клімчук Б. П.	п/п	2002–2006
1	м. Луцьк	Банада В. В.	НРУ	2002–2006
1	м. Луцьк	Карпук В. Г.	п/п	2002–2006
1	м. Луцьк	Кошель Ф. Г.	НДП	2002–2006
2	м. Володимир-Волинський	Коренівський А. А.	п/п	2002–2006
2	м. Володимир-Волинський	Вірковський В. П.	Демсоюз	2002–2006
2	м. Володимир-Волинський	Бабійчук В. Г.	п/п	2002–2006
2	м. Володимир-Волинський	Борбелюк О. В.	ПППУ	2002–2006
3	м. Ковель	Бачук Б. П.	п/п	2002–2006
3	м. Ковель	Вельма М. Г.	п/п	2002–2006
3	м. Ковель	Стречан О. І.	п/п	2002–2006
3	м. Ковель	Горшарук П. Ю.	п/п	2002–2006
4	м. Нововолинськ	Камишнікова Н. С.	УНР	2002–2006
4	м. Нововолинськ	Бадзюнь В. М.	п/п	2002–2006
4	м. Нововолинськ	Дівнич Б. С.	УРП	2002–2006
4	м. Нововолинськ	Єлева Ю. В.	п/п	2002–2006
5	Володимир-Волинський	Вітрук А. О.	АПУ	2002–2006
5	Володимир-Волинський	Дубась Я. С.	ПППУ	2002–2006
5	Володимир-Волинський	Колач Є Й.	п/п	2002–2006
5	Володимир-Волинський	Мельник О. П.	п/п	2002–2006
6	Горохівський	Турак А. А.	п/п	2002–2006
6	Горохівський	Майко Г. Ф.	п/п	2002–2006
6	Горохівський	Притулюк А. П.	п/п	2002–2006
6	Горохівський	Притолук Р. В.	п/п	2002–2006
7	Іваничівський	Пасаман М. М.	УНР	2002–2006
7	Іваничівський	Маслай Г. С.	п/п	2002–2006
7	Іваничівський	Гурський В. О.	АПУ	2002–2006
7	Іваничівський	Томашевська Л. М.	НДП	2002–2006
8	Камінь-Каширський	Соловей В. В.	НДП	2002–2006
8	Камінь-Каширський	Вовк І. І.	АПУ	2002–2006
8	Камінь-Каширський	Мирка В. В.	АПУ	2002–2006
8	Камінь-Каширський	Шпарик Р. І.	п/п	2002–2006
9	Ківерцівський	Слижук М. В.	НДП	2002–2006
9	Ківерцівський	Дремух Д. С.	Батьківщина	2002–2006
9	Ківерцівський	Кузьмич Н. В.	Жінки за майбутнє	2002–2006
9	Ківерцівський	Жгутов В. В.	ПРП	2002–2006
10	Ковельський	Карпук В. В.	п/п	2002–2006

№ Виб. округу	Місто, район	Прізвище та ініціали депутата	Партійність	Період повноважень
10	Ковельський	Самчук О. М.	п/п	2002–2006
10	Ковельський	Паровенко Л. О.	АПУ	2002–2006
10	Ковельський	Зейко Г.М.	п/п	2002–2006
11	Локачинський	Максим'юк В. С.	АПУ	2002–2006
11	Локачинський	Ковалик В. В.	НДП	2002–2006
11	Локачинський	Царук В. І.	п/п	2002–2006
11	Локачинський	Скоп'юк М. Я.	ТПУ	2002–2006
12	Луцький	Люлька Г. І.	АПУ	2002–2006
12	Луцький	Левчинський П. Г.	п/п	2002–2006
12	Луцький	Мельник В. Г.	КУН	2002–2006
12	Луцький	Дмитрук В. П.	АПУ	2002–2006
13	Любешівський	Бондар А. І.	п/п	2002–2006
13	Любешівський	Греб І. І.	п/п	2002–2006
13	Любешівський	Кобак І. М.	п/п	2002–2006
13	Любешівський	Панасюк В. С.	АПУ	2002–2006
14	Любомльський	Шлапа Д. Т.	п/п	2002–2006
14	Любомльський	Богдан В. П.	СДПУ(о)	2002–2006
14	Любомльський	Латковський В. В.	п/п	2002–2006
14	Любомльський	Сахар В. А.	п/п	2002–2006
15	Маневицький	Колісник Б. І.	АПУ	2002–2006
15	Маневицький	Гетьманчук А. Ф.	НДП	2002–2006
15	Маневицький	Аршулік М. А.	НДП	2002–2006
15	Маневицький	Колосова Л. М.	КПУ	2002–2006
16	Ратнівський	Струк В. М.	п/п	2002–2006
16	Ратнівський	Колотюк В. Я.	п/п	2002–2006
16	Ратнівський	Макарук М. М.	АПУ	2002–2006
16	Ратнівський	Бегаль М. Г.	п/п	2002–2006
17	Рожищенський	Войтович В. І.	п/п	2002–2006
17	Рожищенський	Масалов В. М.	п/п	2002–2006
17	Рожищенський	Нікулін Д. С.	п/п	2002–2006
17	Рожищенський	Ковальовець В. С.	п/п	2002–2006
18	Старовижівський	Корець Л. С.	п/п	2002–2006
18	Старовижівський	Пецентій В. П.	НДП	2002–2006
18	Старовижівський	Сахарук П. М.	АПУ	2002–2006
18	Старовижівський	Бащук М. М.	п/п	2002–2006
19	Турійський	Валіхновський Л. Д.	п/п	2002–2006
19	Турійський	Микитюк Р. В.	п/п	2002–2006
19	Турійський	Камельчук П. С.	АПУ	2002–2006
19	Турійський	Грищенко С. Г.	п/п	2002–2003
		Дзямулич І. В.	п/п	2004–2006

Розділ 4. Четверге скликання (2002–2006 рр.)

№ Виб. округу	Місто, район	Прізвище та ініціали депутата	Партійність	Період повноважень
20	Шацький	Ткачук О. В.	АПУ	2002–2006
20	Шацький	Гич Я. Я.	НДП	2002–2006
20	Шацький	Ткачук О. І.	АПУ	2002–2006
20	Шацький	Жданов А. Г.	НДП	2002–2006

Джерело: Таблиця складена автором особисто

**ГОЛОВИ МІСЬКИХ (МІСТ ОБЛАСНОГО ЗНАЧЕННЯ)
ТА РАЙОННИХ РАД (2002–2006 рр.)**

№ п/п	Назва АТО	Прізвище та ініціали	Партійність	Роки перебування на посаді
1	м. Луцьк	Кривицький А. Ф.	СДПУ(о), п/п	2002–2006
2	м. Ковель	Шевчук Я. І.	п/п, УНП	2002–2006
3	м. Нововолинськ	Сапожніков В. Б.	п/п	2002–2006
4	м. Володимир-Волинський	Саганюк П. Д.	п/п	2002–2006
5	Володимир-Волинський район	Супрунович М. С.	п/п, УНП	2002–2006
6	Горохівський район	Андрійчук Л. О.	АПУ	2002–2006
7	Іваничівський район	Парфенюк К. М.	п/п	2002–2006
8	Камінь-Каширський район	Чечотка Р. Д.	СДПУ(о), п/п	2002–2006
9	Ківецівський район	Грицюк А. П. Семенович Б. В.	п/п п/п	2002–2005 2005–2006
10	Ковельський район	Ющик П. М.	НДП	2002–2006
11	Локачинський район	Загорський В. І.	п/п	2002–2006
12	Луцький район	Сургент Ю. Ю.	п/п	2002–2006
13	Любешівський район	Гриневич В. М.	п/п	2002–2006
14	Любомльський район	Ющук М. І.	АПУ	2002–2006
15	Маневицький район	Бубнюк Є. Є.	КПУ	2002–2006
16	Ратнівський район	Лукашик М. І.	п/п	2002–2006
17	Рожищенський район	Сендецький Д. О.	АПУ	2002–2006
18	Старовижівський район	Кручковський І. П.	п/п	2002–2006
19	Турійський район	Дишлюк О. О. Каліщук М. А.	АПУ Партія регіонів	2002–2003 2003–2006
20	Шацький район	Кислюк Л. П. Васейчук Л. А.	НДП «Наша Україна»	2002–2005 2005–2006

Джерело: Таблиця складена автором особисто

Список використаних джерел і літератури

ДЖЕРЕЛА

1. Антона Кривицького виключили з СДПУ(о) // Волинь. – 2004. – 14 груд. – С. 2.
2. Вибори-2004 : підсумки і плани // Уряд. кур'єр. – 2004. – 12 листоп. – С. 2.
3. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 481, 276 арк.
4. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 483, 313 арк.
5. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 490, 308 арк.
6. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 529, 172 арк.
7. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 530, 112 арк.
8. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 533, 247 арк.
9. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 535, 119 арк.
10. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 536, 325 арк.
11. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 539, 301 арк.
12. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 545, 173 арк.
13. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 590, 254 арк.
14. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 593, 196 арк.
15. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 597, 188 арк.
16. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 599, 281 арк.
17. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 600, 251 арк.
18. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 601, 201 арк.
19. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 602, 45 арк.
20. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 603, 66 арк.
21. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 604, 273 арк.
22. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 606, 287 арк.
23. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 608, 125 арк.
24. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 656, 292 арк.
25. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 657, 219 арк.
26. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 658, 305 арк.
27. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 663, 95 арк.
28. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 669, 146 арк.
29. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 670, 199 арк.
30. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 671, 168 арк.
31. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 676, 294 арк.
32. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 677, 175 арк.
33. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 746, 244 арк.
34. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 747, 181 арк.
35. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 1077, 184 арк.
36. Заява народних депутатів України з приводу винесення Президентом України на все-народне обговорення проекту Закону України «Про внесення змін до Конституції України».
37. Заява представників політичних партій і громадських організацій Ковельського району // Вісті Ковельщини. – 2004. – 28 груд. – С. 2.
38. Звернення до жителів району щодо суспільно-політичної ситуації, що склалася в районі та державі після проведення повторного голосування по виборах Президента України 21 листопада 2004 року // Вільним шляхом. – 2004. – 27 листоп. – С. 1.
39. Звернення Президента України Леоніда Кучми // Віче. – 2002. – 3 жовт. – С. 2.
40. Ми збагатилися досвідом : виступ Президента України Леоніда Кучми у Верховній Раді України 15 квітня 2003 року // Віче. – 2003. – 17 квіт. – С. 1.
41. Обласна виборча комісія підтверджує депутатські повноваження Івана Дзямулича // Волинь. – 2004. – 4 берез. – С. 2.
42. Офіційна заява голови Ковельської районної державної адміністрації В.В. Карпюка до жителів району // Вісті Ковельщини. – 2004. – 2 груд. – С. 2.

43. Перші результати другого туру // Уряд. кур'єр. – 2004. – 23 листоп. – С. 1.
44. Про взаємодію з новопризначеним головою обласної державної адміністрації : рішення Волинського регіонального Комітету Національного порятунку від 17 січ. 2005 р. № 9.
45. Про винесення на всенародне обговорення проекту Закону України «Про внесення змін до Конституції України» : Указ Президента України від 6 берез. 2003 р. № 197/2003 // Уряд. кур'єр. – 2003. – 7 берез. – С. 2.
46. Про внесення змін до Конституції України : Закон України від 08.12.2004 р. № 2222-IV // Голос України. – 2005. – 13 січ. – С. 16.
47. Про внесення змін до Конституції України : проект Закону України // Уряд. кур'єр. – 2003. – 7 берез. – С. 2–4.
48. Про внесення пропозиції щодо голови Волинської обласної державної адміністрації : рішення коаліції більшості депутатських фракцій і груп в обласній раді від 2 лют. 2005 р. // Бортніков В. І. «Помаранчева революція» на Волині: історія. Факти. Документи / В. І. Бортніков. – Луцьк : Вол. обл. друк., 2005. – С. 211.
49. Про кадрові призначення в органах виконавчої влади Волинської області : ухвала Ради Волинської обласної організації Української народної партії від 3 квіт. 2005. р. № 2.
50. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 трав. 1997 р. № 280/97-ВР // Офіц. вісн. України. – 1997. – № 25. – Ст. 20.
51. Про оприлюднення результатів повторного голосування 26 грудня 2004 року з виборів Президента України : постанова Центральної виборчої комісії від 10 січ. 2005 р. № 15 // Уряд. кур'єр. – 2005. – 20 січ. – С. 2.
52. Про підтримку кандидатури для призначення на посаду голови Волинської обласної державної адміністрації : рішення Волинського регіонального комітету національного порятунку від 28.12.2004 р. № 7 // Бортніков В. І. «Помаранчева революція» на Волині: історія. Факти. Документи / В. І. Бортніков. – Луцьк : Вол. обл. друк., 2005. – С. 212.
53. Про примирення у 60-ту річницю трагічних подій на Волині : Заява Президента України і Президента Республіки Польща // Віче. – 2003. – 17 лип. – С. 1.
54. Про ситуацію стосовно державної виконавчої влади : рішення Волинського регіонального Комітету Національного порятунку від 31 січ. 2005 р. № 10 // Бортніков В. І. «Помаранчева революція» на Волині: історія. Факти. Документи / В. І. Бортніков. – Луцьк : Вол. обл. друк., 2005. – С. 210.
55. Про територіальний устрій України : проект Закону України // Уряд. кур'єр. – 2005. – 22 квіт. – С. 10–13.
56. Протокол установчих зборів Волинського обласного відділення Комітету Національного порятунку від 26 листоп. 2004 р.
57. Про утворення регіональної робочої групи з підготовки заходів щодо проведення адміністративно-територіальної реформи : розпорядження голови облдержадміністрації від 22 квіт. 2005 р. № 100.
58. Рішення сільської ради // Вісті Ковельщини. – 2004. – 25 листоп. – С. 3.
59. Телевізійне звернення Президента України Леоніда Кучми з нагоди підписання Указу про винесення на всенародне обговорення проекту Закону України «Про внесення змін до Конституції України» // Уряд. кур'єр. – 2003. – 7 берез. – С. 2.
60. Членам Уряду, головам обласних і районних адміністрацій, керівникам місцевих організацій, що входять в об'єднання «Сила народу» та Соціалістичної партії України : лист від 9 лют. 2005 р. № 592/0/2–05.
61. Шановний пане Президенте! // Вільним шляхом. – 2004. – 27 листоп. – С. 2.

ЛІТЕРАТУРА

62. Бортніков В. І. «Помаранчева революція» на Волині: історія. Факти. Документи / В. І. Бортніков. – Луцьк : Вол. обл. друк., 2005. – 224 с.
63. Бродський І. П. Політична реформа – вимога часу / І. П. Бродський // Віче. – 2003. – 12 черв. – С. 5.

64. Василь Дмитрук, голова Волинської обласної ради: місцеве самоврядування має великі можливості // ПРО бізнес. – 2004. – березень. – С. 6–8.
65. Васильченко С. Географія українських виборів. Результати парламентських виборів у ретроспективі й у сьогодні / С. Васильченко. – К. : [б. в.], 2002. – 20 с.
66. Вербич В. Борис Клімчук: «Боротьба за владу не вщухає ні на мить» [Електронний ресурс] / В. Вербич // Волинь XXI. – Режим доступу : <http://volyn21.com/ukr/interview/462>. – Загол. з екрана.
67. Вибори-2004 : підсумки і плани // Уряд. кур'єр. – 2004. – 12 листоп. – С. 2.
68. Виборча реформа для всіх і для кожного / заг. ред. Д. Ковриженко. – К. : КВУ, 2011. – 100 с.
69. Гарбуз ЄЕПнутим від УНП // Слово і діло. – 2003. – 3 жовт. – С. 1.
70. Гіль А. Покарання за порушення виборчого законодавства / А. Гіль // Волинь. – 2004. – 18 листоп. – С. 2.
71. Гонюкова Л. В. Суспільно-політичні об'єднання: теорія і практика : [навч. – метод. посіб.] / Л. В. Гонюкова, Б. М. Максимець. – К. : Генеза, 2009. – 240 с.
72. Горбатюк А. Побронзовіння нової влади / А. Горбатюк // Волинь. – 2005. – 6 серп. – С. 2.
73. Гордійчук Б. Володимир Бондар: ми переможемо! / Б. Гордійчук // Волинська газета. – 2006. – 23 берез. – С. 2.
74. Грабовський С. Хто «кадрить» кадри? / С. Грабовський // Вільна думка. – 2005. – 18 лют. – С. 4.
75. Грицюк В. У повному складі депутати районної ради обрали нового голову райради / В. Грицюк // Шацький край. – 2005. – 12 листоп. – С. 1.
76. Грицюк В. Чого хочуть шацькі люстратори? / В. Грицюк // Шацький край. – 2005. – 12 берез. – С. 2.
77. Громадський форум «За конституційну реформу» // Віче. – 2003. – 18 груд. – С. 2.
78. Данилюк В. Анатолій Кінах: «Люди в державі повинні розуміти логіку дій влади!» / В. Данилюк // Віче. – 2002. – 20 черв. – С. 2–3.
79. Данилюк В. А три роки тому... / В. Данилюк // Волинська газета. – 2008. – 17 лип. – С. 1.
80. Данилюк В. Бій відшумів, синьо-жовті знамена затріпотіли над областю знов... / В. Данилюк // Волинська газета. – 2006. – 30 берез. – С. 2.
81. Данилюк В. Богдан Дівнич : Ніхто не може бути поза зоною критики! / В. Данилюк // Віче. – 2003. – 9 січ. – С. 3.
82. Данилюк В. Борис Клімчук мовчить. Надто голосно... / В. Данилюк // Віче. – 2005. – 17 берез. – С. 9.
83. Данилюк В. Василь Дмитрук : Прислухаюся до всіх думок, але вирішувати звик самостійно... / В. Данилюк // Віче. – 2004. – 8 січ. – С. 2.
84. Данилюк В. Володимир Бондар: «Я завжди готовий до компромісу!» / В. Данилюк // Віче. – 2005. – 7 квіт. – С. 2.
85. Данилюк В. Генеральна репетиція виборів, або чим закінчиться розвідка боєм? / В. Данилюк // Віче. – 2003. – 27 листоп. – С. 8.
86. Данилюк В. Епоха Француза завершилася / В. Данилюк // Віче. – 2005. – 10 лют. – С. 8.
87. Данилюк В. На захист генерала Кміти / В. Данилюк // Віче. – 16 груд. – С. 9.
88. Данилюк В. Новий наступ на корупціонерів і хабарників / В. Данилюк // Віче. – 2002. – 19 верес. – С. 4–5.
89. Данилюк В. Полковник Справедливий буде наводити порядок... / В. Данилюк // Віче. – 2002. – 18 лип. – С. 2.
90. Данилюк В. «Польовий командир» представив полковника / В. Данилюк // Віче. – 2005. – 3 берез. – С. 8.
91. Данилюк В. Прокурор області став жертвою «політичної ситуації»? / В. Данилюк // Віче. – 2003. – 24 квіт. – С. 11.
92. Данилюк В. Старовижівщина дебатє / В. Данилюк // Віче. – 2005. – 17 берез. – С. 2.
93. Данилюк В. Сто днів після Указу / В. Данилюк // Віче. – 2002. – 26 верес. – С. 2.

94. Данилюк В. Так! Ющенко! Хроніка Помаранчевої революції / В. Данилюк // Віче. – 2004. – 2 груд. – С. 3–5.
95. Данилюк В. Ці депутати навчать себе поважати! / В. Данилюк // Віче. – 2002. – 6 черв. – С. 2.
96. Данилюк В. Чого очікувати від нової владної команди? / В. Данилюк // Віче. – 2005. – 17 лют. – С. 7.
97. Данилюк В. Як Іван Дзямулич покорив Турійщину / В. Данилюк // Віче. – 2004. – 12 лют. – С. 3.
98. Данилюк В. Як не повторити помилок 1991 року? / В. Данилюк // Віче. – 2005. – 17 лют. – С. 2.
99. Десятирічка Бориса Климчука // Волинь. – 2002. – 6 черв. – С. 1.
100. Добродомов Д. А хто-хто в Кабміні живе? / Д. Добродомов // Експрес. – 2005. – 11–13 лют. – С. 5.
101. Добродомов Д. «Моральна люстрація» чиновників / Д. Добродомов, Ю. Конкевич // Експрес. – 2005. – 11–13 лют. – С. 8.
102. Довідник «Вибори – 2002» : зб. інформ. матеріалів / за заг. ред. П.В. Онищука. – Луцьк : [б. в.], 2002. – 132 с.
103. Жичка М. На сесії обласної ради / М. Жичка // Слово і діло. – 2004. – 29 жовт. – С. 2.
104. Жук Ю. Головний міліціонер у ролі хулігана / Ю. Жук // Волинь-нова. – 2008. – 22 січ. – С. 3.
105. Згоранець О. Хто автор мукачівського сценарію? / О. Згоранець // Волинь. 2004. – 22 квіт. – С. 2.
106. Іваничук Є. Чого хоче Борис Климчук? / Є. Іваничук // Волинь-нова. – 2006. – 18 берез. – С. 4.
107. Капітула І. Недовіра сільському голові / І. Капітула // Волинь. – 2003. – 29 берез. – С. 1.
108. Капітула І. У Старій Вижівці вже місяць мітингують / І. Капітула // Волинь-нова. – 2005. – 22 берез. – С. 2.
109. Коваль Ю. Депутати райради висловили недовіру Миколі Башуку / Ю. Коваль // Сільські новини. – 2006. – 17 черв. – С. 1, 5.
110. Коваль Ю. Помаранчева революція триває / Ю. Коваль // Сільські новини. – 2005. – 17 берез. – С. 1.
111. Корольок В. У бистрині життя, або як Борис Клімчук удруге ввійшов в одну річку / В. Корольок // Голос України. – 2011. – 20 берез. – С. 2.
112. Кривицький А. Вибір лучан для мене визначальний / А. Кривицький // Волинь. – 2004. – 4 груд. – С. 2.
113. Куйбіда В. Якісно перетворять нашу державу реформа місцевого самоврядування і формування дієздатних територіальних громад / В. Куйбіда // Голос України. – 2009. – 25 верес. – С. 7.
114. Кутівський В. Коли Кміта піде у відставку? / В. Кутівський // Волинь. – 2005. – 5 лют. – С. 2.
115. Лис В. Анатолій Кінах представив нового губернатора Волині / В. Лис // Волинь. – 2002. – 18 черв. – С. 1.
116. Лис В. Від шофера до керівника області / В. Лис // Волинь-нова. – 2012. – 10 січ. – С. 5.
117. Лис В. В обласній раді найбільше лікарів. І жодного рядового трудівника / В. Лис // Волинь. – 2002. – 6 квіт. – С. 2.
118. Лис В. Володимир Банада: я присягав не особам, а народу / В. Лис // Волинь. – 2003. – 31 груд. – С. 3.
119. Лис В. Коаліція більшості обласної ради / В. Лис // Волинь. – 2005. – 6 січ. – С. 2.
120. Лис В. Ми повинні втілити програму Президента / В. Лис // Волинь-нова. – 2006. – 23 берез. – С. 2.
121. Лис В. Нова обласна рада почала роботу / В. Лис // Волинь. – 2002. – 11 квіт. – С. 1–2.
122. Лис В. Обласна рада бере владу в області / В. Лис // Волинь. – 2004. – 27 листоп. – С. 1.

123. Лис В. Треба визнати результати виборів і працювати / В. Лис // Волинь. – 2002. – 4 квіт. – С. 2.
124. Лис В. «Україні потрібні не сильні руки, а сильні голови» / В. Лис // Волинь-нова. – 2008. – 12 лип. – С. 4.
125. Лис В. УНП обділили посадами / В. Лис // Волинь. – 2005. – 7 квіт. – С. 2.
126. Лис В. Чи будуть нові вибори в Турійському районі? / В. Лис // Волинь. – 2004. – 26 лют. – С. 2.
127. Лоцман К. Депутати беруть ініціативу в свої руки / К. Лоцман // Волинь. – 2005. – 24 серп. – С. 2.
128. Ляшук С. Вагоме слово міської громади / С. Ляшук // Вісті Ковельщини. – 2004. – 25 листоп. – С. 1.
129. Малиновський В. Віще слово помаранчевого віча / В. Малиновський // Волинь. – 2005. – Число сьоме. – С. 123–164.
130. Малиновський В. Політична реформа назріла, але... / В. Малиновський // Слово і діло. – 2003. – 19 груд. – С. 3.
131. Малімон Н. Прокурор судитися не буде / Н. Малімон // Віче. – 2005. – 20 жовт. – С. 4.
132. Марюк В. Конституційна реформа чи конституційний абсурд? / В. Марюк // Провісник. – 2004. – Інформ. бюл. № 2. – 8 трав. – С. 2.
133. Мер Мукачєвого подав у відставку // Волинь. – 2004. – 1 черв. – С. 1.
134. Мілінчук М. Прагнення забалакати реформи / М. Мілінчук // Волинь. – 2003. – 22 квіт. – С. 2.
135. Мороз О. Андрій Гіль: «Не вдасться прокуратуру зробити кишеньковою!» / О. Мороз // Віче. – 2005. – 2 черв. – С. 2.
136. Мороз О. «Прокурор обіцяє зламати мені крила», – сказав голова облдержадміністрації Володимир Бондар / О. Мороз // Віче. – 2005. – 26 трав. – С. 2.
137. Мороз О. У куми до міліціонера йти не варто / О. Мороз // Віче. – 2005. – 11 серп. – С. 2.
138. Нагорний О. Маленькі хитрощі під час голосування / О. Нагорний // Волинь. – 2002. – 4 квіт. – С. 2.
139. Нагорний О. Чиновницька піраміда страху / О. Нагорний // Волинь. – 2004. – 19 лют. – С. 3.
140. Нагребецька І. Вирішувати сільській громаді. Два погляди на нагальні зміни в територіальній організації влади / І. Нагребецька // Уряд, кур'єр. – 2009. – 3 черв. – С. 5.
141. Нас єднає значно більше, ніж роз'єднує // Віче. – 2003. – 26 черв. – С. 2.
142. Не дамо себе ганьбити! // Слово і діло. – 2003. – 18 квіт. – С. 6.
143. Орлатий М. Розвиток сільського адміністративного району: досвід, проблеми / М. Орлатий, А. Зацарний, А. Тубол // Вісн. НАДУ. – 2003. – № 1. – С. 285–293.
144. Остапчук Н. Допоможемо владі і собі / Н. Остапчук // Наш край. – 2005. – 18 серп. – С. 2.
145. Пахолок Л. Ефективність роботи ради і депутатів / Л. Пахолок // Волинь. – 2004. – 26 жовт. – С. 2.
146. Пирожик О. Догана «за адмінресурс» / О. Пирожик // Волинь-нова. – 2006. – 2 лют. – С. 2.
147. Пирожик О. Інтернет-конференція губернатора / О. Пирожик // Волинь. – 2005. – 26 лип. – С. 2.
148. Пирожик О. Олексій Шумик: в опозицію ще ставатимуть у чергу... / О. Пирожик // Волинь. – 2005. – 1 берез. – С. 2.
149. Пирожик О. Рішення ради народжувались у дискусії / О. Пирожик // Волинь. – 2005. – 16 серп. – С. 2.
150. Потурай О. Антон Кривицький: «Влада повинна бути відповідальною» / О. Потурай // Волинь. – 2004. – 21 серп. – С. 2.
151. Романюк Н. Бондар залишається і не боїться «прослушки» / Н. Романюк // Віче. – 2005. – 22 груд. – С. 4.
152. Світліковська Г. За що звільнили голову райдержадміністрації Богдана Пруса? / Г. Світліковська // Волинь-нова. – 2005. – 24 груд. – С. 3.

153. Сохар О. Націоналізм проти заєдаїзму / О. Сохар // Політика і культура. – 2002. – № 12. – С. 10–14.
154. Соціально-економічний розвиток регіонів України / [Луговий В. І., Орлатий М. К., Осауленко О. Г. та ін.]. – К. : НАДУ. – 583 с.
155. Спроба стати на захист депутата // Слово і діло. – 2003. – 24 жовт. – С. 2.
156. Степанов І. Волинський клондайк / І. Степанов // Голос України. – 2001. – 10 квіт. – С. 6.
157. Стецишин О. У Ющенка кадровий голод? / О. Стецишин // Експрес. – 2005. – 11–13 лют. – С. 4.
158. Суд позбавив Івана Дзямулича депутатських повноважень // Волинь. – 2004. – 21 лют. – С. 1.
159. Точка зору // Вільним шляхом. – 2004. – 27 листоп. – С. 2.
160. Уліцький В. Богдан Шиба подав у відставку / В. Уліцький // Волинь-нова. – 2006. – 28 лют. – С. 1.
161. Устимчук Р. «План Литвина» повинен спрацювати / Р. Устимчук // Волинська газета. – 2006. – 26 січ. – С. 4.
162. Устимчук Р. Хто розділить посади? / Р. Устимчук // Волинська газета. – 2006. – 2 берез. – С. 1.
163. Федоренко Г. Голова Волинської облдержадміністрації Борис Клімчук: випробування владою – саме страшне випробування, яке випадає на долю людини / Г. Федоренко // Відомості.UA. – 2011. – 17–23 берез. – С. 2.
164. Флішаровський Р. І знову заміни у волинській міліції / Р. Флішаровський // Волинь. – 2005. – 6 серп. – С. 1.
165. Флішаровський Р. «Нова взаємодія» з Урядом / Р. Флішаровський // Волинь. – 2004. – 26 жовт. – С. 2.
166. Француз А. Політична реформа – шлях до оновлення України / А. Француз // Волинь. – 2003. – 17 квіт. – С. 2.
167. Харченко О. Не все так безнадійно в наших лавах... / О. Харченко // Народна справа. – 2002. – 25 квіт. – С. 4.
168. Чопенко В. Країна сільських цвинтарів / В. Чопенко // Дзеркало тижня. – 2008. – 11 квіт. – № 13. – С. 9.
169. Чуб І. Анатолій Француз: Хто не працює, той хай шукає роботу / І. Чуб // Віче. – 2002. – 1 серп. – С. 2.
170. Чуб І. Перший пішов. Чесно / І. Чуб // Віче. – 2006. – 2–8 берез. – С. 3.
171. Якименко М. Від села залишилася братська могила / М. Якименко // Голос України. – 2013. – 25 квіт. – С. 14.

Розділ 5. П'яте скликання (2006–2010 рр.)

Вступне слово
голови Волинської обласної ради
А. Грицюка

У результаті проведених виборів до обласної ради впевнену перемогу отримали представники партії «ВО Батьківщина» – 40 депутатських мандатів з 80, друге місце по чисельності депутатських мандатів виборола політична сила «Наша Україна» – 18 депутатів.

Мене було обрано головою Волинської обласної ради. Банада Володимир В'ячеславович та Загрева Борис Юхимович були обрані заступниками голови. Ми постаралися згуртувати депутатський корпус для вирішення доленосно важливих для волинського краю питань.

Створені постійнодіючі депутатські комісії працювали злагоджено і дієво незалежно від їх складу. Президія Волинської обласної ради затверджувала перелік питань, які необхідно було розглядати на чергових та позачергових сесіях. Навіть, на думку тодішніх моїх опонентів, сесії проходили цікаво, з можливістю виступати кожному бажаючому з будь-якого питання.

Як прикрість згадую «тупі» намагання тодішнього голови ОДА пана Бондаря Володимира Нальковича розбалансувати роботу обласної ради, його намагання показати свою зверхність відносно демократичного органу – обласної ради. Хоча його плани були провальними.

Що вдалося зробити за цей період?

По-перше: ми налагодили порядок в обліку майна обласної територіальної громади, нам вдалося повернути до 26 об'єктів, які були безгоспними, або ж «прихватизованими» окремими «ділками». Був зроблений реєстр майна по всій Волині.

Як приклад: багаторічний спір навколо санаторію матері і дитини «Пролісок», що у с. Грем'яче Ківерцівського району, в завершився перемогою депутатів Волинської обласної ради.

По-друге: саме з ініціативи депутатів і при їх настирливих зверненнях до Президента України був прийнятий Указ про створення національного парку «Цуманська пуща». Хоча, і це прикро, сьогоднішні можновладці ігнорують виконання цього Указу в повному об'ємі.

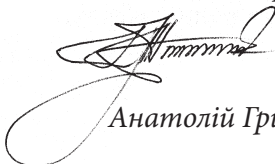
Багато господарських справ щодо газифікації населених пунктів у багатьох районах, будівництва шкіл, садочків та інших об'єктів соціальної інфраструктури було зроблено за ці роки.

У цей період роботи Волинської обласної ради була налагоджена конструктивна співпраця з Кабінетом Міністрів України, який очолювала Тимошенко Юлія Володимирівна. Як результат співпраці – її часті виїзди на Волинь завжди були результативними. Це допомога у виділенні коштів на капітальне будівництво багатьох важливих об'єктів, допомога медичним установам з придбання медично-діагностичного та лікувального обладнання, було виділено для нашого краю 40 автомобілів швидкої медичної допомоги.

Для прикладу: коли у Любешівському районі 12 червня буревій наніс великої шкоди об'єктам державної, комунальної, приватної власності, саме Тимошенко Ю.В., тодішній Прем'єр-Міністр, першою приїхала, щоб надати допомогу. З її ініціативи було прийнято окрему постанову про виділення коштів у сумі понад 20 млн грн. для ліквідації наслідків стихії.

Вважаю, що робота депутатів Волинської обласної ради п'ятого скликання (2006–2010 рр.) була ефективною, результативною наперекір усім тим, хто діяв наперекір здоровому глузду, хто хотів звести нашу повсякденну працю нанівець.

*Голова Волинської обласної ради
2006–2010 рр.*

Анатолій Грицюк

5.1. БЮТівське домінування

6 квітня 2004 р. був прийнятий Закон України «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів»,¹ що запровадив принципово нову – пропорційну систему виборів до міських, районних та обласних рад (див. табл. 5.1).

Таблиця 5.1

Основні характеристики Закону № 1667-IV

Закон України «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів»	
Виборча система	– вибори депутатів районних, районних у містах, міських, обласних рад відбуваються на основі пропорційної системи; – вибори депутатів сільських, селищних рад відбуваються за мажоритарною системою
Термін роботи	4 роки
Пасивне виборче право	Громадянин може одночасно балотуватися в різні ради та на посаду міського голови
Кількісний склад рад	Кількість місць залежить від кількості виборців. У містах з населенням більше 2 млн ради можуть збільшити свій склад до 150 депутатів
Право висування кандидатів мають:	– місцеві організації партій (блоків); – самовисування (стосується одномандатних округів та виборів голів рад)
Грошова застава	Грошова застава не передбачалася
Визначення переможців виборів	– переможцями в одномандатних виборчих округах, сільськими, селищними та міськими головами вважаються кандидати, які отримали більшість голосів виборців при голосуванні; – переможцями у багатомандатному окрузі вважаються кандидати в депутати, які входять до виборчого списку місцевої організації партії, яка отримала 3 % і більше голосів виборців, що взяли участь у голосуванні

Джерело: Таблиця складена автором особисто

Для об'єктивності зазначимо, що запровадження пропорційної виборчої системи на місцевому рівні мало як позитивні, так і негативні сторони. Зокрема, вона мала сприяти:

- зростанню ролі політичних партій як основних суб'єктів формування місцевої політики та підвищенню їх відповідальності за стан справ на відповідній території;
- політичній структуризації українського суспільства;

1 Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів : Закон України від 6 квіт. 2004 р. № 1667-IV // Уряд. кур'єр. – 2004. – 10 квіт. – С. 7–22.

- забезпеченню пропорційного представництва в органах місцевого самоврядування основних політичних преференцій громадян України, що неможливо в умовах мажоритарної системи;
- створенню умов для формування стабільної депутатської більшості в місцевих радах;
- зменшенню впливу адміністративного ресурсу на результати виборів.

Очікувалося, що представники політичних партій, що отримують довіру виборців, будуть провідниками політики, що ґрунтується на партійних програмах, підтриманих електоратом. Адже в іншому випадку люди просто за них не проголосують. Політичні партії стануть головним суб'єктом підготовки та висунення кадрів до місцевих органів влади, що суттєво вплине на кадрову політику, яка у багатьох випадках побудована на засадах непотизму* (рекрутування в органи влади родичів і свояків), трибалізму (владне просування за земляцькими ознаками), блату та корупції. Чи може бути така влада ефективною? Досвід державного та муніципального управління періоду незалежності дає всім очевидну відповідь.

Загалом цей Закон був сприйнятий суспільством спокійно, з розумінням, але окремі представники політичної еліти дали йому вкрай негативну оцінку. Наприклад, у пресі з'явився Відкритий лист Української асоціації місцевих та регіональних влад, у якому висловлювалася стурбованість щодо основних положень зазначеного Закону, зокрема пропонувалося «повернутися до розгляду питання щодо законодавства про місцеві вибори...»² Голова Волинської обласної ради В. Дмитрук зазначив: «Я був категорично проти запровадження пропорційної системи виборів, вважаючи, що вона не на часі, і що саме ця система виборів – це процес відчуження народу від управління державою».³ Координаційна рада з питань місцевого самоврядування при голові Волинської обласної ради прийняла звернення до Верховної Ради України, у якому, зокрема, йшлося: «Прийнятий закон фактично закріплює права лише тих громадян, які є членами тієї чи іншої політичної партії. А це значно звужує права переважної більшості громадян, які не належать до жодної політичної організації, через відсутність можливостей для рівнозначного застосування гарантованого Конституцією України загального прямого виборчого права усіма громадянами...

Запропонована виборча система суперечить конституційному статусу районних та обласних рад бути представницьким органом територіальних громад і виглядає як політична рада з частковим її представництвом...

У цій ситуації місцеві ради не можуть і не повинні брати на себе відповідальність за наслідки можливого беззаконня, яке породжує цей закон...

Враховуючи зазначене, ми пропонуємо внести такі зміни та доповнення до зазначеного закону, які б подолали існуючі протиріччя як з чинним законодавством, так і з принципами, закладеними в Конституції України, та ліквідували ті юридичні колізії, що блокуватимуть діяльність місцевих рад. У разі неможливості внесення таких змін та доповнень до Закону України «Про вибори

* Непотизм (від лат. *peros*, родовий відмінок *perotis* – онук, племінник) – призначення римськими папами з метою посилення власної влади на прибуткові посади, найвищими церковними сановниками своїх родичів (перш за все, синів). Набув найбільшого поширення у 15–16 ст.

2 Відкритий лист Української асоціації місцевих та регіональних влад // Досвітня зоря. – 2004. – 24 квіт. – С. 3.

3 Василь Дмитрук: «Добрі наміри – це ще не реальні справи...» // Волинь-нова. – 2006. – 7 берез. – С. 2.

депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів», що набув чинності з 1 жовтня поточного року, пропонуємо вибори до місцевих рад перенести на жовтень 2006 року або проводити їх у березні 2006 року за старим законом».⁴

Опоненти нововведень, як аргумент щодо негативних аспектів нового виборчого законодавства висували тези про:

- а) неготовність виборців до такої системи голосування;
- б) відсутність потужних місцевих осередків;
- в) звуження прав громадян, що не є членами партій.

Проти нової моделі виборів активно виступили представники тих прошарків українського суспільства (у т. ч. на Волині), яких улаштував існуючий стан владних відносин. Адже у разі її втілення на практиці, докорінно змінювалася розстановка політичних сил в органах місцевого самоврядування. Найголовніше, що ради, утворені на партійних засадах, перестануть бути додатками місцевих держадміністрацій та перетворяться на справді самостійні самоврядні органи, які будуть виражати волю своїх виборців, а не вказівки вищестоячих адміністраторів. У всьому світі депутати-політики, обрані народом, визначають курс, яким має йти країна (розвиватися регіон, місто), а чиновники зобов'язані втілювати його в життя. Лише у нас бюрократи активно займаються політикою, вперто не пускаючи до неї політиків. У цьому зв'язку варто нагадати, що ще у 1939 р. в США був прийнятий так званий Акт Хетча, який забороняв державним службовцям брати активну участь у формуванні представницької влади.

Необхідність зміни правил гри також була зумовлена тим, що необхідно було гармонізувати виборче законодавство до Верховної Ради та органів місцевого самоврядування. Адже принципово різні підходи до обрання депутатів різних рівнів суттєво деформували волевиявлення громадян, що особливо яскраво виявилось під час виборів 2002 року. Тоді за Блок Віктора Ющенка «Наша Україна», який упевнено переміг до Верховної Ради, проголосувало 57,55 відсотків волинян, натомість в обласній раді представництво цієї політичної сили становило всього 7,2 відсотка (дев'ять депутатів). Там переважали представники провладного блоку «За Єдину Україну!», який став аутсайдером парламентських виборів.⁵ Видається дивним, як могло таке статися, адже голосували одні й ті ж виборці. Причина дуже проста – якщо на виборах до парламенту застосовувалася змішана виборча система (пропорційно-мажоритарна), то обласна рада обиралася на мажоритарній основі.

З метою усунення такої кричущої невідповідності волевиявлення виборців і був застосований новий підхід – ідентичний на центральному (парламентському) та регіональному й муніципальних рівнях. Зазначимо суттєву деталь – обрання депутатів сільських, селищних рад та сільських, селищних, міських голів не зазнало жодних змін – воно базувалося на існуючій мажоритарній системі.

Однак, новий Закон мав суттєвий недолік – запровадження пропорційної виборчої системи із закритими партійними списками позбавило виборців можливості голосувати за конкретні політичні особистості. Ще одним недоліком, на нашу думку, є відсутність у Законі мінімального показника чисельності населення для міст, у яких вибори проводяться за пропорційною системою. Наслід-

4 Лоцман К. Білий дім / К. Лоцман // Віче. – 2005. – 11 листоп. – С. 2.

5 Довідник «Вибори – 2002»: зб. інформ. матеріалів / за заг. ред. П. В. Онищука. – Луцьк [б. в.], 2002. – С. 33–38.

ком цього, у місті Берестечку, що налічує всього 1,9 тис. населення, вибори проводяться на основі «пропорційки», а у районному центрі – смт Маневичі, з більш як 10 тис. мешканців, – за мажоритарною системою.⁶

Вибори 26 березня 2006 р. стали своєрідним продовженням президентської кампанії і мали засвідчити рівень підтримки українською спільнотою курсу помаранчевої команди. У парламентських виборах узяло участь 45 політичних партій і блоків, з яких тільки п'ять подолали тривідсотковий виборчий бар'єр та отримали право взяти участь у розподілі депутатських мандатів. За інші сорок партій та блоків, що не змогли зробити цього, проголосувало 22,27 виборців.⁷ Ще 1,77 % виборців не підтримали кандидатів від жодної політичної сили.

Вибори також стали показовими з огляду на зміни, що сталися в українському суспільстві після Помаранчевої революції (див. табл. 5.2).

Таблиця 5.2

Розподіл голосів виборців і парламентських мандатів

Назва партії/блоку	% голосів виборців	Число мандатів	% мандатів
Партія регіонів	34,14	186	41,3
Блок Юлії Тимошенко	22,29	129	28,7
Виборчий блок «Наша Україна»	13,95	81	18
СПУ	5,69	33	7,3
КПУ	3,66	21	4,7

Джерело: Таблиця складена автором особисто⁸

Як видно з таблиці, «помаранчевий» електорат в основі своїй залишився цілісним, але змінив фаворита – Блок Юлії Тимошенко, зробивши ставку на ту політичну силу, що найбільшою мірою зберегла ідеали Майдану та революційний потенціал втілення його принципів. Провівши потужну, цілеспрямовану виборчу кампанію з елементами популізму («всенародні вибори Прем'єр-міністра», «солідаризм»), максимально використавши харизматичні якості свого лідера та прорахунки суперників, БЮТ з 22,29 % по праву виборів перше місце у «помаранчевій» коаліції.

Зовсім інший настрій за результатами виборів був у прихильників пропрезидентської «Нашої України», позиції якої зазнали відчутних втрат. Набраних менше 14 відсотків голосів і перше місце лише у трьох регіонах (Львівська, Івано-Франківська, Закарпатська області) – явно не той результат, що очікувався. Для порівняння – на виборах 2002 р. було 23,5% і перемога у 15 регіонах. Це фіаско стало наслідком розколу у помаранчевому таборі, що супроводжувався звинуваченнями у корупції, зраді ідеалів Майдану, гучними відставками на верхніх щаблях влади. Суттєвий вплив на низький результат мав рік роботи нової владної команди, що був далеко не найкращим, та пов'язані з цим розчарування

6 Малиновський В. Закон про місцеві вибори: «за» і «проти» / В. Малиновський // Слово і діло. – 2004. – 14 квіт. – С. 3.

7 Відомості про підрахунок голосів виборців в межах України [Електронний ресурс] // Центральна виборча комісія. – Режим доступу : [http:// cvk.gov.ua](http://cvk.gov.ua). – Назва з екрана.

8 Малиновський В. Волинський вибір–2006 / В. Малиновський // Волинь. – 2007. – Число восьме. – С. 196.

громадян. Загальновідома політична тенденція – враховуючи післямайданні високі очікування українців, скромні результати та відверті прорахунки не могли не позначитися на рівні довіри до партії влади. Стратеги блоку, замість системної наполегливої роботи з виборцями, настрої яких зазнали відчутних змін, значною мірою поклалися на авторитет Ющенка, який внаслідок непослідовних та суперечливих дій помітно знизився у порівнянні з 2004 роком. Фактично отриманий «Нашою Україною» результат завершив епоху домінування Віктора Ющенка на «помаранчевому полі».

Найбільше голосів на виборах здобула Партія регіонів, очолювана В. Януковичем. Однак, незважаючи на переконливу перемогу, очевидним залишається її яскраво виражений регіональний характер, адже ця партія перемогла лише у десяти регіонах Сходу і Півдня України, де мешкає переважаюча кількість населення. Біло-блакитні вміло скористалися чварами помаранчевих, їхніми помилками і, на відміну від прихильників Ющенка, не лише не втратили, а й наростили електорат свого лідера після президентської кампанії. Прагнення реваншу за минулу поразку згуртувало південно-східний регіон (особливо Донбас), де регіональна ідентичність переважає над загальнонаціональною.⁹

Серед тих, хто програв вибори – доволі знані у суспільстві політичні актори: Блок Наталії Вітренко «Народна опозиція» (2,93%); «Народний блок Литвина» (2,44%); Український Народний Блок Костенка і Плюща (1,87%); Партія «Віче» (1,74%); «Громадянський блок ПОРА-ПРП» (1,47%); «Опозиційний блок НЕ ТАК!» (1,01%). Майже всі вони – знакові одиниці в українській політиці, і їхні невдачі на виборах символізують зміни, які настали після Помаранчевої революції. КПУ на чолі з П. Симоненком залишилася парламентською партією лише завдяки зменшенню прохідного виборчого бар'єра до 3%.

До позитивних, сприятливих для демократичного розвитку країни аспектів можна віднести те, що вибори засвідчили наявність справжнього демократизму й вільного волевиявлення українців, а самі вибори відповідали міжнародним стандартам, що стало величезним кроком уперед у порівнянні з президентськими виборами 2004 року. Уперше в історії сучасних виборів в Україні не застосовувався адміністративний ресурс, влада не втручалася і не впливала на хід виборів, а ЗМІ вперше могли вільно висвітлювати хід виборчих перегонів. Про це свідчить висновок місії ОБСЄ: «безперешкодний процес реєстрації кандидатів та пожвавлення медіа-середовища забезпечили справжні змагання і рівність умов учасників виборів. Це дозволило виборцям зробити свідомий вибір між чисельними альтернативами, а також вільно і чесно висловлювати свою волю».¹⁰

Найбільш очевидним негативним чинником залишилася наявність регіонального антагонізму по лінії Схід-Захід, який яскраво проявився ще на парламентських виборах 2002 року, і пов'язане з цим зовнішнє втручання в українські справи. Зокрема Росія нахабно і підкреслено публічно підтримувала окремі політичні сили та їх лідерів (Вітренко, Партію регіонів, КПУ), сподіваючись на реалізацію в подальшому проросійського сценарію на території України.

На Волині результати партій, що подолали виборчий бар'єр до Верховної Ради України, відрізнялися від загальнонаціональних. Переконливу перемогу

9 Колодій А. Український регіоналізм як стан культурно-політичної поляризованості / А. Колодій // Агора. – 2006. – Вип. 3. – С. 77.

10 Щесняк С. Перемогли не «регіонали». А народ / С. Щесняк // Україна молода. – 2006. – 29 берез. – С.4.

здобув Блок Юлії Тимошенко, який у нашій області отримав другий найвищий результат після Київської області (44,45 %). Відмінність полягала у тому, що подолали тривідсотковий бар'єр Український Народний Блок Костенка і Плюща та Блок Литвина, натомість КПУ не впоралася з цим завданням (див. табл. 5.3).

Таблиця 5.3

Результати голосування до Верховної Ради України у Волинській області

Назва партії/блоку	% голосів виборців	Кількість голосів виборців
Блок Юлії Тимошенко	43,86	264 328
Виборчий блок «Наша Україна»	20,70	124 770
УНБ Костенка і Плюща	6,27	37 710
Партія регіонів	4,49	27 058
СПУ	4,02	24 058
Народний блок Литвина	3,30	19 889

Джерело: Таблиця складена автором особисто¹¹

Народними депутатами від Волині стали: Євген Кирильчук (№ 20 БЮТ), Сергій Шевчук (№ 21 БЮТ), Петро Кравчук (№ 83 БЮТ), Володимир Карпук (№ 73 «Наша Україна»), Анатолій Горбатюк (№ 156, Партія регіонів). У порівнянні з минулим скликанням, представництво депутатів-волинців у Верховній Раді п'ятого скликання зменшилося вдвоє.

Слід відзначити стабільність електоральних настроїв волинців, що є позитивним фактором з точки зору формування засадничих державницьких традицій. Цю тенденцію підтверджує сумарний результат «помаранчевих» сил, що залишився однаковим (70,86 % у 2002 р. і 70,83 % у 2006 р.). Ще один показовий фактор – стрімка втрата електоральної підтримки комуністами: 5,32 % у 2002 р. і 2,22 % у 2006 році.

Одночасно з парламентськими, проводилися вибори до органів місцевого самоврядування. Завдячуючи ідентичності виборчих систем (парламентської та регіональної), вдалося досягнути суттєвого позитиву – волевиявлення до органів влади різних рівнів збіглося. Ще один показовий факт – склад місцевих рад змінився кардинально, чого не було у жодній попередній виборчій кампанії. Так, змінюваність голів місцевих рад сягнула небаченого на Волині показника – 78,6 відсотка. Із 16 голів районних рад повторно обраним став лише один – голова Камінь-Каширської райради Р. Чечотка, який напередодні виборів перейшов до ВО «Батьківщина». З міських голів (міст обласного значення) оновлення складо 50 відсотків, міст районного значення – 57,1 відсотка. Це ж можна сказати й про склад депутатського корпусу регіону.

Загалом вибори відбулися прозоро і демократично, без значних порушень, що могли б суттєво вплинути на результати волевиявлення, а також без особливих ексцесів. У цьому контексті слід згадати трагічний випадок – дорожньо-транспортну пригоду, в якій загинуло троє представників Нововолинської дільничої виборчої комісії № 29, які поверталися з Володимира-Волинського додому після

11 Малиновський В. Волинський вибір–2006 / В. Малиновський // Волинь. – 2007. – Число восьме. – С. 200.

здачі протоколів з результатами виборів; обстріл з мисливської рушниць напередодні виборів помешкання Ковельського міського голови Я. Шевчука, який знову балотувався на посаду міського голови; випадок у Володимирі-Волинському, де через «дрібне політичне хуліганство» на годину було затримано роботу однієї з дільничних комісій.

До своєрідних виборчих курйозів можна віднести те, що голова облдержадміністрації В. Бондар не зміг проголосувати, оскільки на виборчій дільниці № 7 у м. Луцьку його прізвища у списках виборців не виявилось. Комісія виключила його через те, що він був зареєстрований у Києві, де мав житло. Все це відбулося у присутності знімальної групи Волинського телебачення і виборців, які у цей час перебували на виборчій діяльниці.

Підсумовуючи виборчу кампанію, голова облдержадміністрації В. Бондар зазначив, що вибори на Волині пройшли чесно і демократично. «Чесність нішньої виборчої кампанії визнали практично всі учасники перегонів, українські і міжнародні спостерігачі. Найголовніше, що її визнав український народ. Кожен громадянин міг вільно зробити свій вибір, і цей вибір виразився у тих відсотках, які отримала та чи інша партія, той чи інший міський або селищний голова», – наголосив він, висловивши впевненість, що передача влади до новообраних депутатів і голів рад відбудеться «цивілізованим шляхом, без будь-яких відчутних проблем жителям краю».¹²

Недоліки, в основному, були організаційного плану. Більшість проблем стала наслідком нехтування помилок, що були характерними для попередніх президентських виборів. До найбільш типових слід віднести такі:

- а) неточності у списках виборців, які у багатьох випадках були далекими від дійсності;
- б) загальний низький рівень підготовки членів виборчих комісій;
- в) великі черги на дільницях;
- г) непристосованість приміщень, де знаходилися виборчі дільниці;
- г) недостатня кількість кабінки для голосування, як результат – випадки заповнення бюлетенів за їх межами;
- д) велике фізичне навантаження на членів виборчих комісій, що уповільнювало встановлення остаточних результатів виборів.

Хоча у виборчому процесі виявило бажання взяти участь 39 партій і блоків, постановою Волинської обласної виборчої комісії № 15/4 від 21 лютого 2006 р. було зареєстровано списки кандидатів у депутати обласної ради від 34 партій та блоків. Зазначимо, що на той момент обласним управлінням юстиції було зареєстровано 109 обласних організацій політичних партій.¹³ У партійних списках зареєстровано 694 кандидати у депутати (8,5 кандидата на одне місце).¹⁴ Найбільші за кількісним показником списки заявили «Наша Україна» – 79 кандидатів, Блок Бориса Клімчука «Рідна Волинь» – 70, Блок Юлії Тимошенко – 67, Український народний блок Костенка і Плюща – 59. Однак, тривідсотковий бар'єр подолали сім політичних сил.

12 Балюк З. Вибір зроблено / З. Балюк // Волинська газета. – 2006. – 13 квіт. – С. 3.

13 Обласні організації політичних партій, зареєстровані Волинським обласним управлінням юстиції // Волинська газета. – 2006. – 12 січ. – С. 9.

14 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 747, арк. 20.

У виборах взяло участь 599 749 виборців. Прогнозовано переміг Блок Юлії Тимошенко (41,34%), який значно випередив «Нашу Україну» (18,85%). Крім того, БЮТ провів на посади сільських і селищних голів 154 особи або 76 відсотків від їх загальної кількості. Загалом у ради всіх рівнів на Волині пройшло 562 БЮТівці. Луцьким міським головою було обрано члена ВО «Батьківщина» Богдана Шибу, Володимир-Волинським – Петра Саганюка, якого підтримували БЮТівці.¹⁵ Блоку Юлії Тимошенко не вистачило всього одного голосу для того, щоб мати абсолютну більшість в обласній раді та вирішувати важливі питання самостійно. Спірний мандат за рішенням обласної виборчої комісії був наданий Блоку Бориса Клімчука (табл. 5.4).

Таблиця 5.4

Результати голосування до Волинської обласної ради

Назва партії/блоку	% голосів виборців	Кількість голосів	Число мандатів
Блок Юлії Тимошенко	41,34	247 930	40
Виборчий блок «Наша Україна»	18,85	113 021	18
УНБ Костенка і Плюща	6,48	38 883	6
Блок Б. Клімчука «Рідна Волинь»	4,58	27 465	5
Народний блок Литвина	3,76	22 527	4
Партія регіонів	3,64	21 814	4
СПУ	3,05	18 284	3

Джерело: Таблиця складена автором особисто на основі¹⁶

«Наша Україна» набрала всього 18,85%. На нашу думку, причиною низького результату цієї політичної сили стала роз'єднаність та амбіційність учасників провладного блоку, які на Волині так і не спромоглися домовитися. У результаті УРП «Собор» та КУН йшли окремими списками, апріорі не маючи шансів на подолання тривідсоткового бар'єру. З іншого боку, малоімовірно, що ці партії багато додали б «Нашій Україні»: за список КУН до обласної ради проголосувало всього 1710 виборців (0,29 відсотка), кунівці так і не провели депутатів до жодної з міських та районних рад.

Невисокий результат «Нашої України», яка запропонувала концепцію програми «Волинь, яку ми будуємо», став своєрідною оцінкою виборцями річного правління команди цієї політичної сили, втратою нею позицій у районах області, а, відповідно, в області в цілому. Адже високі очікування громади не були підкріплені серйозними здобутками. Крім того, невдала кадрова політика (в окремих районах відверто провальна), коли райони очолили непрофесіонали, суттєво розчарувала громадян.

Закономірне третє місце зайняв Український народний блок Костенка і Плюща, який провів невиразну, відверто слабку виборчу кампанію, зробивши ставку на київських лідерів та концертні заходи, абсолютно проігнорувавши принципи проведення місцевих виборів. У результаті волинянам так і не були донесені

15 Лис В. Волинські бютівці підсумовують результати / В. Лис // Волинь-Нова. – 2006. – 4 квіт. – С. 2.

16 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 747, арк. 22.

шляхи вирішення нагальних проблем волинської громади та ті особистості, що спроможні це зробити. Розрахунок на авторитет Костенка, Зайця, Плюща, Асадчева та інших абсолютно себе не виправдав. І якби не наявність серед волинян стабільного електорату, прихильного національно-демократичній ідеї, розгалужена партійна структура (одна з найкращих серед обласних партійних організацій), напружена робота штабів, то отриманий результат (6,49 %) міг би бути ще скромнішим.

Несподівано низький результат отримав Блок Бориса Клімчука «Рідна Волинь» (4,58 %). Амбіційні плани повернення колишнього керівника області на посаду голови обласної ради не були підкріплені вагомими аргументами. Піарницькі обіцянки на кшталт чергових реформ, «відкритості влади», допомоги Заходу, будови перинатального центру, програм «Шкільний автобус», «Торф Волині» не переконали волинян. Доволі запізнилу та мляву кампанію у виконанні команди Б. Клімчука не зміг «витягнути» навіть його солідний, цілком заслужений авторитет. Крім того, голова блоку пов'язувався з іменем Кучми, як би Борис Петрович не демонстрував відданість Ющенку. Ось як висловився з цього приводу тодішній голова облдержадміністрації В. Бондар: «Хочу сказати про Блок Бориса Клімчука. Я був неймовірно здивований, коли побачив на їхній рекламі Клімчука на фоні помаранчевого прапора, з помаранчевою краваткою. Це з мого погляду ніяк не стикується з тими принципами, з усім тим, що рік тому відбувалося на Майдані... Сьогодні блоки Клімчука, Лазаренка, Вишиванюка йдуть на вибори по всій Україні. З якими б краватками і на якому б фоні вони не виступали, для мене це є кучмісти, які мислять так, як і мислили, будучи в цих кріслах, якими б словами тепер не прикривалися. Я категорично проти того, щоб люди піддалися на фразеологію цих сил».¹⁷

Згодом Б. Клімчук про ці вибори згадував: «Міністр закордонних справ дозволив мені лише 10 днів відпустки на агітацію. Ми не мали жодного представника чи спостерігача у комісіях. І тим не менше від Блоку Бориса Клімчука «Рідна Волинь» до облради «зайшло» 5 депутатів. До речі, і по сьогодні це єдиний випадок, коли посол став депутатом».¹⁸

Певною мірою до несподіванок можна віднести й скромний результат Народного блоку Литвина (3,76 %), очолюваного діючим головою обласної ради В. Дмитруком. Адже, виходячи з фінансових ресурсів (І. Єремеев), потужної агітаційної кампанії в ЗМІ, масштабних штабів, адміністративного впливу (В. Литвин, К. Ващук, В. Дмитрук), він не без підстав розраховував на значно вагоміші здобутки. Перед виборами В. Дмитрук прогнозував: «Наша мета – 30 відсотків. Це 24 депутатські мандати».¹⁹ У результаті виборів – лише чотири депутатських місця та логічна втрата посади голови обласної ради. Причина поразки цього блоку, на наш погляд, криється у невиразній політичній ідеології та позиції, яка так до кінця й не стала зрозумілою виборцям. Крім того, литвинівці найбільшою мірою асоціювалися з командою Л. Кучми. Діючи за рецептами політтехнологів, вони проголошували пригладжені гасла в залежності від контексту ситуації, так і не окресливши чіткої політичної позиції. В. Дмитрук про причини такого

17 Лис В. Ми повинні втілити програму Президента / В. Лис // Волинь-нова. – 2006. – 23 берез. – С. 2.

18 Вербич В. Борис Клімчук: «Боротьба за владу не вихуєє ні на мить» [Електронний ресурс] / В. Вербич // Волинь XXI. – Режим доступу : <http://volyn21.com/ukr/interview/462>. – Загол. з екрана.

19 Василь Дмитрук: «Добрі наміри – це ще не реальні справи...» // Волинь-нова. – 2006. – 7 берез. – С. 2.

результату зазначив: «Видно, неправильно обрано стратегію і тактику виборчого блоку Литвина. Ще не настав час, аби люди зрозуміли заклики, з котрими ця сила йшла на вибори. Порозуміння і центристські ідеї нині, вочевидь, не зовсім актуальні для основної маси населення області. А БЮТ чи регіонали, які виступали нібито від опозиції, демонстрували активнішу позицію, і це людям сподобалося».²⁰ На думку К. Ващук, Народна партія зазнала краху на виборах через надто помірковану політику: «Ми кожного разу йшли тишком-нишком, ладком. А народ голосував за тих, хто йшов слідом, кричав і критикував».²¹

Певним успіхом може похвалитися обласне відділення Партії регіонів (3,64 %) (до Верховної Ради ще більше – 4,49 %), адже регіонали змогли не тільки подолати виборчий бар'єр, а й за кількістю мандатів в облраді зрівнятися з Блоком Литвина, який вважався одним з фаворитів. Крім того, соратники Януковича отримали представництво у міських та районних рада. Усе це свідчить про стабільний електорат регіоналів на Волині, що складається не лише з російськомовних мешканців, а й з протестної частини виборців, розчарованих у правлінні «помаранчевих», а також частини тих, хто відійшов від комуністів.

Не потрапили до волинського «парламенту» знані політичні гравці: ПОРА-ПРП, НДП, УРП «Собор», КПУ. Особливо вражає провал Опозиційного блоку «Не ТАК!» (СДПУ(о), «Жінки за майбутнє», Всеукраїнське об'єднання «Центр», Республіканська партія України), який, на відміну від усіх перелічених, не пройшов до жодної районної та міської ради. А ще зовсім недавно СДПУ(о) була парламентською партією, що асоціювалася як потужна провладна політична сила, а її члени очолювали органи місцевого самоврядування (зокрема Луцьку міську раду та Камінь-Каширську районну раду).

У цілому доволі спокійну волинську кампанію розворушили події, пов'язані з обранням Луцького міського голови. Уперше в обласному центрі на «мерських» виборах була справжня електоральна інтрига, дійсно змагальний дух, якого відверто бракувало у попередні роки. Адже раніше А. Кривицький був беззастережним фаворитом і без особливих зусиль з величезним запасом перемагав своїх нечисленних та значно слабших суперників. На цей раз усе було інакше – нарешті з'явилася конкуренція, і, як виявилось, діючий міський голова був чи то розгублений, чи абсолютно до неї не готовий. Склалося враження, що Кривицькому, який довго вагався, вже не хотілося займати цю посаду, адже фактично виборчої кампанії у виконанні його команди лучани так і не побачили. Таку поведінку певним чином можна пояснити позицією керівництва обласної виконавчої влади, яка хотіла бачити на посаді Луцького міського голови нову людину. Все ж Кривицький зважився брати участь у виборах, звісно, серйозно ризикуючи, адже не мав підтримки ні від обласного керівництва, ні від жодної потужної політичної сили: «А сьогодні я на жодну політичну силу не хочу опиратися. Бо бачу, що зараз усі вони зроблені під окремих лідерів і всі партії це, по суті, закриті акціонерні товариства, які працюють непрозоро з точки зору сплати податків. Моя політична сила – це жителі нашого міста, наша громада».²² Однак розрахунок на попередні заслуги не спрацював, адже люди після Майдану

20 Данилюк В. Рада не може бути акціонерним товариством! / В. Данилюк // Волинська газета. – 2006. – 11 трав. – С. 2.

21 Лівіцька О. Поразка може обернутися перемогою / О. Лівіцька // Волинська газета. – 2006. – 30 листоп. – С. 2.

22 Уліцький В. Кривицький таки іде в мери / В. Уліцький // Волинь-нова. – 2006. – 11 лют. – С. 2.

вже стали іншими. Не додали йому голосів і гучні корупційні скандали з підлеглими (Ф. Корецький, Т. Семенюк), а також звинувачення, пов'язані з приватизацією державного підприємства «Луцьктепло», добудовою до готелю «Лучеськ», Луцької дитячої музичної школи № 1. Згодом про причини своєї поразки А. Кривицький зазначить: «Поклавши руку на серце мушу визнати: трохи недопрацював під час передвиборчого періоду, сподіваючись на силу звички людей. Аналізуючи, що можуть вибрати лучани – зміни чи стабільність, вважав, що більшість зробить ставку на стабільність. І – помилився».²³

Цими прорахунками майстерно скористалися суперники. Зокрема, М. Кучеренко наголошував: «За три підряд терміни правління теперішнього мера наше місто начебто докорінно змінило своє обличчя. Зроблено реконструкцію частини проспекту Волі від ЦУМу до вулиці Шопена... і – все? Решта вулиць заставляють “цокати зубами” і висловлюватися ненормативною лексикою. Не доводиться говорити про якість доріг, освітлення бічних вулиць та околиць.

Лучани пам'ятають, з якою завзятістю і красномовністю наш мер переконував городян у тому, що нам конче потрібні підземні переходи біля ЦУМу та РАГСу. У мене питання: як можна братися за нові об'єкти, коли пам'ятником всього часу правління мера стоять руїни незакінченого надземного переходу через залізницю до Завокзального ринку? Де гроші бюджету, “закопані” в це будівництво?»²⁴ «Містом Луцьком від 1987 року керує стара група товаришів, яка втратила довіру корупційними скандалами та в загальному не відповідає потребам сучасного європейського міста»,²⁵ – зазначалося у листівці Б. Шиби.

Особливо професійно була проведена кампанія виборчим штабом Б. Шиби. Сьогодні важко в це повірити, але не кожен політик ризикнув би брати участь у перегонах, маючи рейтинг приблизно чотири відсотки, а також офіційно висунутого Луцькою міською організацією ВО «Батьківщина», членом якої перебував Шиба, кандидата (В. Литвинюка) та самовисуванця від цієї політичної сили О. Бойка. Однак, стартуючи саме з такого низького показника, до того ж шляхом самовисунення, у результаті була отримана важка перемога, на шляху якої були численні скандали і «розбірки» із однопартійцями з «Батьківщини» – виключення з партії з подальшим відновленням, зняття з реєстрації, відновлення, сімнадцять судових засідань проти ТВК²⁶ тощо. Проти Шиби була застосована «важка артилерія» в особі його кума – Гайківського сільського голови Турійського району А. Жолоба, який звинуватив Шибу у розвалі району: «Поясніть, будь-ласка, мені та іншим виборцям: за що ж Ви нас, жителів Турійського району так не любите, що ж ми вам поганого зробили? Моя Вам порада, куме, пора вже схаменутися, бо за все доведеться відповідати перед людьми».²⁷

Як згодом розповів сам Б. Шиба: «На момент виборів офіційно мене підтримувала тільки партія “Пора”. Тому й листівка називалася “Пора обирати Шибу!” А всі інші демократи, скажімо так, – не заперечували».²⁸ Однак, всупереч ска-

23 Данилюк В. Кривицького списувати передчасно / В. Данилюк // Волинська газета. – 2006. – 27 квіт. – С. 14.

24 Кучеренко М. Альтернатива «вічному» меру п. Кривицькому – мусить бути! / М. Кучеренко // Позиція. – 2006. – 16 берез. – С. 3.

25 Відкритий лист Богдана Шиби // ПВД «Твердиня».

26 Садовий С. Почути кожного / С. Садовий // Уряд. кур'єр. – 2006. – 30 листоп. – С. 12.

27 Жолоб А. Брехнею світ пройде, а чи назад вернешся? / А. Жолоб // Вільна думка. – 2006. – 13 квіт. – С. 8.

28 Лис В. Україні потрібні не сильні руки, а сильні голови / В. Лис // Волинь-нова. – 2008. – 12 лип. – С. 4.

заному, у передвиборній кампанії він декларував себе висуванцем «об'єднаної помаранчевої команди».

Однак, здобувши 31 263 голоси (28,3%), Б. Шиба став переможцем скандальної кампанії серед 14 суперників (згодом 13). На запитання, що спонукало стати міським головою, Б. Шиба дав таку відповідь: «Бо вважаю, що в Луцьку, поперше, мають пройти серйозні зміни, як це сталося в області. По-друге, я вважаю посаду міського голови дуже важливою, на якій не буде часу вчитися. Наступного дня після виборів треба управляти містом. І треба бути готовим, мати знання, досвід і вміння. Я вважаю, що усе це в мене є».²⁹

Унікальний прецедент полягав ще й у тому, що Шиба боровся не лише із суперниками з інших таборів, а й зі своїми однопартійцями, результатом чого стало виключення зі списку БЮТ

А. Кривицький передає символічний ключ новому міському голові Б. Шибі

до облради В. Литвинюка – суперника на виборах міського голови, а також ще трьох прихильників останнього з партійного списку до Луцької міської ради. Керівник виборчого штабу БЮТ на Волині Є. Кирильчук, пояснюючи ситуацію, сказав: «Рада виборчого блоку політичних партій “Блок Юлії Тимошенко” вирішила використати таку тактику перегонів, щоб виграти у боротьбі за посаду міського

голови Луцька. Тому на початку березня були проведені соціологічні дослідження трьома службами. Їх результати показали, що найбільше шансів мав Богдан Шиба. Тому двом іншим претендентам запропонували підписати політичну угоду на користь Богдана Шибі. Правильність такої тактики підтвердили підрахунки голосів лучан».³⁰ На нашу думку, ці слова не повною мірою відповідають дійсності, адже інші два представники БЮТ В. Литвинюк та О. Бойко не лише не підписали жодної угоди, а й були серед чотирьох кандидатів на посаду міського голови (інші двоє – Г. Кожевніков, А. Кривицький), які подали колективний позов до суду щодо визнання цих виборів через фальсифікації недійсними.

Схожа ситуація сталася і в УНП – виключення зі списку УНБ Костенка і Плюща до міськради обласного центру Є. Мельника – ще одного претендента на крісло «мера» Луцька.

Повертаючись до виборів міського голови, слід наголосити на проблемі легітимності міських, селищних, сільських голів, які обираються за принципом відносної більшості. За ним обраним вважається кандидат, який одержав більшість голосов виборців, які взяли участь у голосуванні, відносно інших кандидатів, при умові, що кількість голосів, поданих за нього, перевищує кількість голосів, які не підтримали жодного кандидата. У цьому випадку видається досить неоднозначною легітимність голів, на підтримку яких подано 15–30 відсотків голо-

29 Уліцький В. Чому на мери Луцька йде аж три бютівці? / В. Уліцький // Волинь-нова. – 2006. – 25 лют. – С. 3.

30 Блінова В. Секрет перемоги / В. Блінова // Волинська газета. – 2006. – 30 берез. – С. 3.

сів виборців. Зокрема, риторичним є питання: чи міг комфортно почуватися Ковельський міський голова С. Кошарук, на підтримку якого було віддано усього 17,3% голосів ковельчан із тих, хто взяв участь у голосуванні. Якщо врахувати, що у виборах взяли участь не всі жителі цього міста, які мають право вибору, то отриманий відсоток є надзвичайно низьким. Молодому голові належало прикласти багато сил і енергії, щоб завоювати прихильність земляків.

У містах Володимирі-Волинському та Нововолинську виборці проголосували за діючих міських голів. П. Саганюк, перемігши чотирьох суперників, отримав упевнену перемогу, набравши 67,9% голосів, В. Сапожников також випередив трьох кандидатів, набравши 63% голосів.

У виборах до міських та районних рад у різних частинах Волині смаки виборців в основному співпали (повсюдно пройшли БЮТ, «Наша Україна», УНБ Костенка і Плюща, Народний блок Литвина). При цьому у більшості районів Блок Юлії Тимошенко здобув переконливу перемогу. Абсолютний рекорд прихильників цієї політичної сили належить виборцям Ківерцівського району – 62,96% і 51 депутатський мандат із 81 в райраді. Більшість мандатів БЮТ отримав у Маневицькій (27 із 50) та Горохівській (42 із 80) райрадах. Половину депутатського корпусу склали депутати від БЮТ в Іваничівській та Рожищенській, понад 40 відсотків – у Володимир-Волинській, Луцькій, Любомльській. Ковельській, Локачинській та Шацькій райрадах. Більшість БЮТівці мали і в містах обласного значення: у Луцьку (23 із 45), Ковелі (19 з 36), Нововолинську (20 з 37 депутатів). Загалом із 1125 депутатських мандатів у 16 районних та 4 міських (міст обласного значення) радах БЮТ отримав 522 або 46,4% (див. табл. 5.5).

Блок «Наша Україна» посів загальне друге місце. Лише у Ратнівській районній раді за кількістю мандатів він зрівнявся з БЮТ (по 15 із 46).

Народний блок Литвина отримав стабільну підтримку в районах, натомість серед міст обласного значення провести своїх представників вдалося лише до Володимир-Волинської міської ради.

Соціалістична партія України зуміла провести своїх представників до дев'яти районних рад, при цьому повноцінні фракції СПУ змогла створити лише у Ковелі, Турійську та Любомлі. Також соціалісти пройшли до трьох міст обласного значення (крім Нововолинська).

Партія регіонів отримала представництво у міських радах Луцька, Володимира-Волинського, Ковеля, Каменя-Каширського, Любомля, Берестечка та Камінь-Каширській, Ратнівській, Старовижівській, Турійській, Шацькій районних радах – усього 164 депутати, 3 селищних, 12 сільських голів.³¹

Комуністична партія України пододала виборчий бар'єр лише у двох районах області: Любешівському (6 мандатів) та Маневицькому (3). Напевно, не випадково, що саме у райцентрах цих районів Волині залишилися пам'ятники В. Леніну. Третій результат комуністів Любешівщини пояснювався авторитетом першого заступника Голови Верховної Ради України А. Мартинюка, який не забував своїх земляків, час від часу допомагаючи їм. Ще один комуніст отримав депутатський мандат у Володимир-Волинській міській раді.

31 Звіт про проведення виборчої кампанії Волинським відділенням Партії регіонів на парламентських виборах 2006 року і по виборах до місцевих рад // Волинь. Регіон. – 2006. – 27 трав. – С. 3.

Партійне представництво в районних та міських радах області

Район, місто	Кількість депутатів	БЮТ	Наша Україна	УНБ Костенка-Плюща	Народний блок Литвина	СПУ	ПР	Пора-ПРП	КПУ	НДП	УРП «Собор»	Демсоюз	Блок Ю. Кармазіна	СелПУ	Відродження	Третя сила
1. Володимир-Волинський	46	22	13	6	3	2										
2. Горохівський	80	42	20	8	7	3										
3. Іваничівський	72	36	21	11	4											
4. Камінь-Каширський	64	25	14	8	4		3				4	6				
5. Ківерцівський	81	51	15	10	5											
6. Ковельський	90	41	24	9	10	6										
7. Локачинський	60	26	13	10	8	3										
8. Луцький	62	29	18	6	7			2								
9. Любешівський	46	16	12	4	3	2		3	6							
10. Любомльський	72	33	17	7	7	4		4								
11. Маневецький	50	27	10	4	6				3							
12. Ратнівський	46	15	15	4	4	3	3						2			
13. Рожищенський	46	23	10	4	6					3						
14. Старовижівський	60	22	21	3	5	3	3				3					
15. Турійський	66	23	11	8	8	6	3	4		3						
16. Шацький	36	15	5	4	3		2	3		2				2		
17. Луцьк	45	23	11	3		2	3	3								
18. Ковель	36	19	7	2	2	2	2								2	
19. Нововолинськ	37	20	11	4				2								
20. Володимир-Волинський	30	14	7	2	2	1	2		1							1
УСЬОГО	1125	522	275	117	94	37	21	21	10	8	7	6	2	2	2	1

Джерело: Таблиця складена автором особисто

Своїх депутатів у районних радах мали: ПОРА-ПРП у Луцькій, Любешівській, Любомльській, Турійській, Шацькій; НДП – у Рожищенській, Турійській, Шацькій; УРП «Собор» у Камінь-Каширській і Старовижівській районних радах.

Однак, були й певні відхилення від норми, які можна пояснити особистим авторитетом окремих політиків. До таких можна віднести високий четвертий результат (9,38% і 6 мандатів) партії «Демократичний Союз» у Камінь-Каширському районі. Депутатами Шацької райради стали представники Селянської партії України. У цьому ж ряду слід назвати проходження до Ратнівської райра-

ди «Блоку Юрія Кармазіна», яке пов'язують з авторитетом земляка, заступника голови обласної ради В. Струка, котрий входив до першої «п'ятірки» цього блоку до обласної ради.³²

Слід відзначити проходження партії «Відродження» до міських рад Ковеля та Ківерців (по 2 депутати), що можна пояснити професійною специфікою (залізничною) цих міст. До екзотичних успіхів слід віднести й успіх партії «Третя сила» у м. Володимирі-Волинському (1 мандат серед 30 депутатів міськради).

Місцеві вибори на Волині підтвердили сучасну українську політичну тенденцію щодо ролі політичного лідера для пересічного виборця, який у переважній більшості віддає перевагу не ідеології чи програмі партії, а конкретній політичній особі, що має яскраво виражені лідерські якості. Її підтвердженням є різниця у кількості голосів за ту ж саму партію на різних рівнях. Для прикладу, за БЮТ, який очолює Ю. Тимошенко, до обласної ради проголосувало 41,36 %, тоді як до Верховної Ради 43,86 %. Та ж ситуація і з «Нашою Україною» (В. Ющенко) – відповідно 18,86 % і 20,70 %, Партією регіонів (В. Янукович) – 3,64 і 4,49 %, СПУ (О. Мороз) 3,05 і 4,02. І, навпаки, там де популярність партії ґрунтується не на іміджі керівника партії, результати протилежні: УНБ Костенка і Плюща – 6,49 % до обласної ради і 6,27 % до парламенту, Блок Литвина відповідно 3,76 % і 3,30 %.

Однак, розвиток суспільно-політичної ситуації після виборів міських, районних та обласних рад за закритими партійними списками у 2006 р. показав, що ця виборча система не принесла в представницькі органи місцевого самоврядування бажаних результатів, у першу чергу, ефективності діяльності та відповідальності.

Практика застосування пропорційної системи із закритими списками мала цілий ряд недоліків. Фактично, виборці голосували саме за партію, а не за окремих кандидатів, адже їм була доступною інформація лише про перших п'ять представників виборчого списку. Крім того, вони не мали жодної можливості впливати на розташування депутатів у списках. Така «закритість» відкрила шлях для залучення у виборчі списки практично всіх учасників виборчих перегонів людей далеких від політики, але наділених високою платоспроможністю, з метою одержання разом з мандатом впливу на прийняття рішень у власних корпоративних інтересах. Зазначені тенденції є характерними і для Волині. Зокрема у складі обласної ради знаходилося 35 представників бізнесу.³³

Купівля прохідних місць у списках згодом стала головною причиною викривлення волі виборців, адже ці депутати з легкістю міняли фракційну належність, переходячи до інших політичних груп, голосували всупереч партійній дисципліні тощо. Наслідком надмірної політизації рад, що призвела до структурювання рад за партійно-бізнесовими інтересами, стало:

- а) розрив між реальними потребами виборців і місцевою політикою;
- б) послаблення безпосереднього зв'язку між депутатом і конкретним громадянином;
- в) відсутність механізмів відповідальності та звітності депутатів за свою діяльність;

32 Пирожик О. Що показали вибори до районних рад? / О. Пирожик // Волинь-нова. – 2006. – 13 квіт. – С. 2.

33 Пирожик О. А чотири райони – не мають жодного депутата / О. Пирожик // Волинь-Нова. – 2006. – 11 квіт. – С. 1.

- г) переважання партійно-корпоративних інтересів над інтересами громад;
 г) суттєве зниження освітньо-професійного рівня складу рад.³⁴

Така виборча система призвела до суттєвого дисбалансу – засилля депутатів від обласних (районних) центрів та відсутність у радах представників окремих адміністративно-територіальних одиниць. В окремих обласних радах кількість депутатів з обласного центру становила майже 80 відсотків. Наприклад, у Харківській обласній раді більш як 80 відсотків – представники міста Харкова, а два депутати – мешканці столиці. У районних радах Харківщини 50 % депутатів – представники райцентрів, 5,4 % – не проживають на території регіонів, де вони є депутатами. Такі приклади можна навести по 13 областях.³⁵

Моніторинг представництва депутатів Волинської обласної ради показав, що більш як половина з них (43) заявили своїм постійним місцем проживання м. Луцьк та Луцький район.³⁶ Показово, що 7 з них проживають у селі Зміїнець, два – мешкають у селі Липини Луцького району. Найбільше депутатів є представниками міст обласного значення – 43 із 80: Луцька – 30, Нововолинська – 5, Володимира-Волинського – 5, Ковеля – 3. Найчисельніше серед районів представлений Луцький – 12 депутатів, Ківерцівський – 4, Горохівський – 4. Двома депутатами представлені Володимир-Волинський, Камінь-Каширський, Ковельський, Любомльський, Старовижівський, Турійський райони. Одним – Маневецький, Ратнівський, Шацький райони. Не мали жодного представника в обласній раді Іваничівський, Локачинський, Любешівський, Рожищенський райони. Ще два депутати місцем свого проживання вказали Київ – О. Свирида (БЮТ) та С. Слабенко («Наша Україна»).³⁷ Схожа ситуація спостерігалася і в районних радах. Наприклад, у Рожищенській районній раді із 46 депутатів лише семеро мешкали у селах, всі інші – жителі міста Рожище та селища Дубище.³⁸

До негативних аспектів слід віднести також право кандидатів одночасно висувати свої кандидатури до рад різних рівнів. Таке багатовекторне балотування практикували багато політиків, народних депутатів. Наприклад, міністр внутрішніх справ Ю. Луценко (СПУ) входив до списків Київської міськради та Рівненської облради. Голова Фонду державного майна В. Семенюк балотувалась під другим номером від СПУ до Верховної Ради, а також до Київської міськради. Народний депутат В. Коновалюк очолював списки політичної партії «Трудова Україна» до парламенту та Донецької обласної ради. А прізвище колишнього державного секретаря, лідера Партії патріотичних сил України О. Зінченка з'явилося відразу у трьох різних виборчих бюлетенях: у парламентському, Київської міськради та Чернівецької облради. Одночасно балотувався до Верховної Ради і на посаду Київського міського голови відомий боксер, лідер громадського блоку «Пора-ПРП» В. Кличко. На Волині рекордсменом у цьому плані став О. Гіль, який балотувався за списками Народного Руху України за єдність відра-

34 Малиновський В. Я. Особливості місцевих виборів 2010 р. / В. Я. Малиновський // Наук. вісн. Вол. нац. ун-ту. – 2012. – № 20. – С. 94.

35 Місцеве самоврядування: пошуки та здобутки : зб. матеріалів та док. / за заг. ред. М. О. Пухтинського, О. В. Власенка. – К. : Атіка, 2007. – С. 356.

36 Кафарський В. І. Система виборів в Україні: пошук оптимального варіанта // Бюл. М-ва юстиції України. – 2006. – № 9. – С. 5.

37 Пирожик О. А чотири райони – не мають жодного депутата // Волинь-Нова. – 2006. – 11 квіт. – С. 1.

38 Куцик О. Державні правила гри / О. Куцик // Волинська газета +. – 2006. – 30 листоп. – С. 3.

зу до трьох рад – Верховної Ради (№ 14), Волинської обласної ради (№ 1), Луцької міськради (№ 1), а також на посаду Луцького міського голови.

Кадровий потенціал окремих партій виявився доволі обмеженим. Про це красномовно свідчить ідентичність зареєстрованих партійних списків до рад різних рівнів. Так, з першої п'ятірки до обласної ради партії Народний рух України за єдність четверо представляли цю організацію і в списку першої п'ятірки до Луцької міської ради.³⁹ Цікаво, яким чином вирішувалося б питання представлення першої «п'ятірки» цієї партії в органах місцевого самоврядування у разі її проходження до двох рад відразу?

Ще один показовий у цьому плані аспект – окремі кандидати спромоглися балотуватися за списками різних політичних сил. Для прикладу, журналіст В. Данилюк до Верховної Ради був внесений до списку Народного блоку Литвина (№ 225),⁴⁰ а до Волинської обласної ради – до списку Партії Зелених України (№ 3).⁴¹

Варто згадати й про низьку політичну культуру окремих політичних сил. Так, передвиборчі програми окремих партій були ідентичними для всіх рівнів – від парламенту до сільської ради. Партійні осередки не вважали за потрібне конкретизувати свої майбутні дії, виходячи з потреб відповідних територіальних громад, проблем і запитів конкретних виборців, просто переписали загальнонаціональні програми своїх партій. У результаті, місцеві проблеми випали з їхнього поля зору, а в програмах містилися абстрактні положення щодо «побудови громадянського суспільства» на кшталт колишньої «побудови комунізму». Для прикладу, програма «Блоку Юрія Кармазіна» до Луцької міської ради передбачала «побудову громадянського суспільства... зниження податкового тиску на суб'єктів господарювання... зміцнення ролі моралі усіх етнічних і соціальних груп у формуванні сучасної української нації»; Блоку «Влада народу»: «зняти депутатську недоторканність з депутатів всіх рівнів... селу – державну опіку... професійна і боєздатна армія – надійний щит держави»; Партії патріотичних сил України: «підтримки аграріїв... налагодження повного спектру комунальних послуг в селах... безоплатної медичної допомоги... впровадити програму розвитку культури «Сільський клуб»... доб'ємося введення посад юрисконсультів у сільських, селищних радах»; Блоку Наталії Вітренко «Народна опозиція»: «ми категорично проти вступу країни в агресивний блок НАТО ... ВТО та ЄС – це вбивство національної економіки, відкриття внутрішнього ринку світовим монстрам»; партії «Відродження»: «підвищення політичної ваги України в світі... наведення ладу в країні... гарантії особистої безпеки громадян України... спеціальна програма «Національна гордість України»... побудова суспільства соціальної справедливості».⁴² До Рожищенської районної ради – Української партії честі, боротьби з корупцією та організованою злочинністю: «активізація інтеграційного руху України у світовий простір... удосконалення взаємодії гілок

39 Вибори депутатів обласної ради // Волинська газета. – 2006. – 20 квіт. – С. 3; Кандидати у депутати Луцької міської ради // Луцький замок. – 2006. – 23 лют. – С. 5–10.

40 Про реєстрацію кандидатів у народні депутати України, включених до виборчого списку кандидатів у народні депутати України виборчого блоку політичних партій «Народний блок Литвина»: постановою Центральної виборчої комісії від 27 груд. 2005 р. № 275 // Уряд. кур'єр. – 2005. – 30 груд. – С. 18.

41 Вибори депутатів обласної ради 26 березня 2006 року // Волинська газета+. – 2006. – 23 лют. – С. 4.

42 Кандидати у депутати Луцької міської ради // Луцький замок. – 2006. – 23 лют. – С. 5–10.

влади... підвищення національної безпеки держави... охорона суверенітету держави»; «Нашої України»: «Завершенню створення 5 млн робочих місць – так!... Буде суд присяжних... До 2010 року в Україні буде сформовано професійну армію за контрактною системою» і т. д.

Окремі з програм пронизані духом відвертого популізму, з неможливістю втілення програмних положень у життя. Для прикладу, в програмі ВО «Свобода» до Рожищенської районної ради читаємо: «проведення в районі люстрації, усунення від влади кучмістів, кадебістів, комуністів... повернення у власність громад незаконно приватизованого майна»; Блоку Юлії Тимошенко: «БЮТ забезпечить оптимальний розподіл владних повноважень по всій вертикалі держави згідно з принципами солідаризму... ми забезпечимо повернення втрачених заощаджень жителям району... надамо достатню цільову, доступну всім виробникам сільськогосподарської продукції підтримку, а саме: виробничим колективам, фермерам, одноосібникам, державним підприємствам»; Народного блоку Литвина: «надання статусу державного службовця всім, хто працює в бюджетній сфері... реформування житлово-комунального господарства без підвищення тарифів для населення»; Партії Пенсіонерів України: «Забезпечити повну продуктивну зайнятість та запобігати безробіттю». ⁴³

Наведені приклади є показовими з точки зору абсолютної безвідповідальності окремих партій за свої дії, адже, декларуючи такі положення, вони впевнені у тому, що їхню роботу неможливо буде повністю проконтролювати, відповідно, ніхто й не збирається їх згодом запитати за надані передвиборчі обіцянки. Згідно з таким підходом, передвиборні програми є своєрідним набором гасел, а не напрямами конкретних дій цих політичних структур. Такий стан є неприпустимим, зважаючи на пропорційну систему виборів, у якій політичні партії – єдиний суб'єкт формування і реалізації місцевої політики. Однак відсутність в Україні повноцінного громадянського суспільства, в якому громадський контроль за діями влади є основою взаємовідносин у суспільстві, дає можливість партіям нехтувати відповідальністю за свої вчинки чи бездіяльність. Ще однією причиною такого стану є недостатня кількість професійних менеджерів виборчих кампаній, спроможних на належному рівні організувати проведення виборів на всіх рівнях, та небажання окремих керівників партійних структур залучати їх до роботи. Натомість вони цілком покладаються на свою обізнаність у всіх тонкощах виборчого менеджменту і маркетингу.

Наголосимо ще на одному негативному факторі – масовому поході державних службовців у депутати, що суперечить засадничому демократичному принципу поділу влад, про що вже йшлося вище, а також принципу політичної нейтральності державної служби. На Волині у виборах взяло участь близько 300 чиновників – від голови облдержадміністрації та його першого заступника, всіх голів райдержадміністрацій – до спеціалістів райдержадміністрацій. При цьому слід відзначити прагнення багатьох голів райдержадміністрацій пересісти у більш комфортне (з їхньої точки зору) крісло голови районної ради, яке для окремих з них стало своєрідним «запасним аеродромом». Про це свідчить їх масова участь у виборчих перегонах. З різних обставин не вдалося здійснити такий маневр представникам НСНУ. Запланована рокировка відбулася з членами БЮТ

⁴³ Передвиборні програми політичних партій (блоків), зареєстрованих Рожищенською територіальною виборчою комісією // Наш край. – 2006. – 2 берез. – С. 5–10.

та УНП у Любешові (В. Панасюк), Маневичах (А. Сопронюк), Турійську (О. Василюшин), Горохові (Я. Довгополов).

Мобільність мандатів надала шанс багатьом народним депутатам України минулих скликань, окремі з яких стали киянами, повернутися до рідного регіону. У Волинську обласну раду вирішили балотуватися відразу три діючих на той час депутати Верховної Ради – Б. Загрева (9 номер у парламентському списку УНБ Костенка і Плюща), С. Слабенко (113 номер у парламентському списку блоку «Нашої України»), С. Пхиденко (54 номер у парламентському списку КПУ), а також колишні народні депутати О. Свирида, В. Діброва, до Луцької міської ради – Р. Чап'юк.

Напередодні першої сесії нового складу Волинської обласної ради, а, відповідно, виборів голови представницького органу, волинські депутати від БЮТ усіх рівнів провели загальні збори, на яких утворили спілку місцевих народних висуванців і обрали раду спілки. За словами народного депутата України Є. Кирильчука: «Свою спілку БЮТівці створили для того, аби координувати виконання програм, прийнятих напередодні виборів, обмінятися досвідом, поділитися своїми поглядами на ті чи інші проблеми сьогодення».⁴⁴

Організаційна сесія Волинської обласної ради відбулася 12 травня 2006 року. Вже з самого початку стало зрозумілим, що існуючі традиції вищого представницького органу краю будуть піддані серйозній ревізії. Зокрема, на відміну від рад попередніх скликань, у веденні сесії до обрання нового голови було відмовлено голові попередньої ради. Цю місію доручили голові обласної виборчої комісії М. Євтушину. Відразу було оголошено про створення двох фракцій – БЮТ у складі 40 депутатів та Блоку Костенка-Плюща у складі шести депутатів. Першу очолив В. Олійник, другу – Б. Загрева.⁴⁵

Після цього розпочалася найвідповідальніша процедура – вибори голови обласної ради. Було зрозумілим, що, володіючи 40 мандатами, БЮТ мав найвагоміші підстави розраховувати на цю посаду. Однак голова облдержадміністрації В. Бондар робив неймовірні зусилля, аби не допустити цього. БЮТ також не дрімав, провівши вдалі переговори з УПН та окремими депутатами з інших фракцій. Щоб гарантувати перемогу, прихильникам А. Грицюка через рейтингове голосування вдалося забезпечити абсолютну більшість у лічильній комісії (шість із семи членів: четверо представників ВО «Батьківщина» плюс два представники від Української народної партії та НРУ),⁴⁶ незважаючи на пропозицію сформувати комісію

Голова обласної виборчої комісії М. Євтушин вручає посвідчення новообраному депутату облради В. Біліній

44 Мороз О. Бютівцям Волині викручують руки / О. Мороз // Віче. – 2006. – 4–10 трав. – С. 7.

45 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 747, арк. 46–57.

46 Там само, арк. 14.

у складі по одному представнику від усіх семи партій та блоків, що пройшли до обласної ради. БЮТівці також наполягли на прийнятній для себе процедурі голосування – не на сцені сесійної зали, де були розташовані кабінки заповнення бюлетенів, а у фойє, де можна було здійснити контроль щодо голосування однопартійців.

Депутати обласної ради голосують посвідченнями

На посаду голови обласної ради було висунуто дві кандидатури – А. Грицюка від БЮТ та М. Романюка від «Нашої України». Викликало подив те, що на підтримку Грицюка виступив В. Банада, який був у першій п'ятірці блоку «Наша Україна». У виступі під час обговорення депутат від Народного блоку Литвина А. Турак, який у попередньому скли-

канні очолював фракцію ВО «Батьківщина», наголосив, що Романюк – самодостатня постать, набагато сильніша, ніж Грицюк і як представник фінансово-промислової галузі, що чудово розуміється у фінансах, набагато перспективніший. Натомість, «досвід Грицюка – це “досвід”, як не треба робити. Я ж казав: за вісім років головування районною Радою Ківерцівський район зруйновано дотла».⁴⁷

У результаті таємного голосування, в якому взяли участь 79 депутатів, А. Грицюк набрав 42 голоси, а М. Романюк – 36 голосів, «проти обох» – один бюлетень. Таким чином, Анатолій Грицюк став головою Волинської обласної ради п'ятого скликання. Ось яку характеристику дав йому Р. Чап'юк: «Анатолій Грицюк – син селянської родини, який змалку пізнав працю на землі. Після здобуття фаху агронома він працював у господарствах свого Ківерцівського району, де земляки гідно оцінили його професійні і людські якості, доручивши почергово очолити бригаду, господарство, районну раду... На всіх трудових ділянках Анатолій Грицюк відзначався високою працелюбністю, знанням справи, принциповістю у відстоюванні правди і справедливості, непримиренністю до антисупільних проявів. Він не гнеться перед можновладцями».⁴⁸

Щодо результату голосування за кандидатуру голови обласної ради виник цілий ряд запитань. Адже, маючи 40 власних голосів та у додаток шість голосів УНП, плюс голос Банади, мало би бути як мінімум 46 (депутат Ф. Музика захворів) голосів. З іншого боку, викликало здивування, що кандидат від «Нашої України» отримав таку велику кількість голосів, адже ця фракція мала лише 18 мандатів. Фактично, перше серйозне голосування показало, що у фракції БЮТ є такі депутати, які не тільки не проголосували за свого висуванця, а віддали голоси його супернику. При цьому, на відміну від В. Банади, який відкрито перейшов у протилежний табір, вони це зробили таємно. Зокрема, член «Бать-

47 Панасюк М. Андрій Турак: «За 8 років головування Грицюка Ківерцівський район був зруйнований дотла...» / М. Панасюк // Вільна думка. – 2006. – 19 трав. – С. 2.

48 Чап'юк Р. Україна і совість – визначальні для Анатолія Грицюка / Р. Чап'юк // Волинь-нова. – 2012. – 13 верес. – С. 6.

ківщини» В. Байцим не з'явився на сесію, пояснивши свою відсутність хворобою. На це А. Грицюк повідомив, що особисто приїжджав у лікарню відвідати хворого, однак його там не виявилось.⁴⁹

З іншого боку, В. Бондар у боротьбі з А. Грицюком об'єднав усі можливі сили в обласній раді, незалежно від політичної належності, що й дало такий високий результат Романюку. Власне, з цього часу таке поняття як «помаранчевий табір» почало втрачати своє первинне значення. Лінія поділу відтепер проходила не за політичними ознаками, а за іншими інтересами, переважно приватно-бізнесово-корпоративними. Фактично вибори голови обласної ради сформували більшість, яку склали БЮТ та УНП. Всі інші політичні сили стали їхніми опонентами – депутатською меншістю.

Зазначимо, що за умови відтворення у представницькому органі «помаранчевої» коаліції політичних сил (БЮТ+НСНУ+УНП+НРУ) ситуація могла б перейти у стабільний вектор суспільно-політичного розвитку області. Однак, усе склалося по іншому – основна боротьба розгорнулася якраз у таборі помаранчевих – між БЮТ та НСНУ, що супроводжувала роботу ради протягом усієї каденції.

З цього моменту розпочалася відкрита жорстка конфронтація між головами обласної ради А. Грицюком та облдержадміністрації В. Бондарем, подібної якій в історії Волинської обласної ради ще не було. Ось як А. Грицюк описав ці відносини: «Коли Ющенко став

Президентом, а Бондар головою ОДА, то він запропонував мені очолити Ківерцівську РДА. Уже тоді в нас почали виникати конфлікти. Чому? Бондар діаметрально змінив свої підходи в спілкуванні з учорашніми друзями, це стосувалось і мене. Він поводився зверхньо. Почав мене спонукати, щоб я виділив землю тому ж Столяру. Я категорично відмовився. Володимир Налькович почав шукати зачіпки і говорити, що в Ківерцівському районі і те, і се не так... Коли ж мене обрали головою обласної ради, він, звісно, був незадоволений, бо хотів бачити на цій посаді підконтрольну собі людину. А я б йому ніколи не прислуговував».⁵⁰

Однак, якщо тоді А. Грицюк, будучи головою райдержадміністрації, був підлеглим В. Бондаря, то тепер ситуація змінилася кардинально – вони стали рівнозначними політичними фігурами. При цьому Грицюк мав суттєву перевагу над своїм опонентом, адже волиняни віддали перевагу саме його політичній силі.

15 травня на щопонеділковій нараді В. Бондар представив нових заступників голови облдержадміністрації В. Грома та С. Кравчука, які замінили на посадах В. Байцима та В. Карпука, а В. Заремба отримав підвищення по службі, став-

Народний депутат України С. Кирильчук вітає новообраного голову Волинської обласної ради А. Грицюка

49 Василь Байцим ніякого відношення до «Батьківщини» не має // Волинь-нова. – 2012. – 23 жовт. – С. 9.

50 Анатолій Грицюк: Злодійські схеми строку давності не мають // Волинь-нова. – 2008. – 18 берез. – С. 4.

ши першим заступником замість Б. Шиби. Крім того, А. Кривицький був призначений радником голови облдержадміністрації (згодом – начальником головного управління містобудування, архітектури та житлово-комунального господарства облдержадміністрації). Помічником Бондаря був призначений відда-

Робочий момент другої організаційної сесії обласної ради

ний член команди Б. Клімчука П. Онищук – головний координатор виборчих кампаній за часів Л. Кучми. Перекопаний у минулому комуніст, а тепер соціаліст М. Кучеренко став начальником управління промисловості облдержадміністрації. У минулому голова обласної організації Партії регіонів І. Луцик зайняв посаду заступника начальника головного управління економіки облдержадміністрації. Ще одним заступником голови облдержадміністрації був призначений В. Дмитрук. На цьому «помаранчева команда Волинської ОДА» остаточно перестала існувати: від неї залишився лише сам голова облдержадміністрації. Відтепер керівництво облдержадміністрації складалося з представників команд, проти кандидатур яких ще зовсім недавно на майданах так полум'яно виступав В. Бондар. На це він згодом скаже: «я перекопаний: у підборі кадрів необхідно враховувати не те, який партквиток лежить у кишені, а те, наскільки вони є професіоналами».⁵¹ На нашу думку, такий підхід до формування команди головою облдержадміністрації В. Бондарем став його розрахунком відповідним політичним силам за підтримку кандидатури М. Романюка та подальше гуртування антиБЮТівської коаліції в обласній раді.

На другому пленарному засіданні організаційної сесії 25 травня розгорілася дискусія щодо кількості заступників голови облради. Голова ради А. Грицюк вніс пропозицію про обрання трьох заступників, посилаючись на практику в інших

51 Бубенщикова О. У двобої короля і кардинала / О. Бубенщикова // Волинська газета. – 2007. – 22 лют. – С. 2.

регіонах країни (у Дніпропетровській, Харківській облрадах було п'ять заступників). Проти цього категорично виступили депутати від усіх інших фракцій. Депутат Н. Загребельна заявила, що посада одного заступника голови обходиться обласному бюджету у 240 тис. грн. Однак, голова ради заявив, «що кошторис, який діяв в обласній раді до сьогоднішнього дня в частині фінансування не буде збільшений ні на копійку. Це я вам гарантую. Ви самі будете свідками розгляду кошторису обласної ради. І матимете можливість зробити нам докір в частині того, якщо ми будемо пропонувати додаткові фінансові потоки. Я гарантую, що ми зменшимо суму грошей, яка використовувалась виконавчим апаратом минулого скликання»,⁵² що було очевидним лукавством з його боку. На це голова облдержадміністрації В. Бондар зауважив: «Сьогодні на діяльність обласної ради в тій частині і в кількості, в якій вона сьогодні є, тобто два заступники, є потреба додаткового фінансування в розмірі півтора млн грн. Цю суму може підтвердити Василь Павлович, який був вашим попередником. Збільшення кількості заступників потребуватиме збільшення щонайменше на пів млн грн фінансування обласної ради.

Це величезні бюджетні кошти. Якщо ви приймаєте політичне рішення – ввести певну кількість заступників за рахунок платників податків, то я думаю, що люди, які вас обирали, будуть мати дуже багато питань і до вас, як до голови, тому, що це ваше рішення, і до нас, як депутатів, які будуть за це питання голосувати».⁵³

Після двогодинних дебатів відбулося голосування, у результаті якого за обрання трьох заступників проголосувало 46 депутатів із 78 присутніх на сесії. Прокурор області М. Франтовський відразу ж заявив, що вноситиме на таке рішення ради протест, адже він уже отримав дисциплінарне стягнення за те, що не опротестував такого ж рішення, прийнятого обласною радою наприкінці 2004 року.

Після цього відбулося персональне голосування щодо заступників голови облради. У своєму виступі кандидат на цю посаду Б. Загрева зазначив: «Біда не в тому, скільки заступників, біда в тому, як вони працюють. У нас є багато професійно підготовлених людей. Я не хочу ображати депутатів обласної ради минулого скликання. Там було менше підготовлених людей. Треба дати людям можливість реалізувати себе. Якщо ми хочемо працювати в інвестиційних напрямках, нам треба буде не “вилазити” із Кабінету Міністрів і Верховної Ради. Ви уявіть: туди поїде один заступник, голова.

Заступник голови обласної ради Б. Загрева

52 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 748, арк. 6.

53 Там само.

А хто ж на місці буде працювати з депутатами». ⁵⁴ За кандидатуру Бориса Загреви на посаду заступника проголосував 51 депутат із 78 присутніх.

Як і очікувалося, гострі дебати відбулися щодо кандидатури В. Банади на посаду заступника голови ради. Фракція «Нашої України» виступила категорично проти цієї кандидатури, адже Банада пройшов у депутати від цієї політичної сили, однак не лише не ввійшов до цієї фракції, а й відкрито перейшов на позиції суперника із БЮТ. На запитання депутата І. Гузя щодо таких його дій, В. Банада відповів так: «Коли голова ОДА запитав мене, як я бачу подальший розвиток подій, я сказав, що є воля людей, які сказали, яка політична сила сьогодні має пріоритетне право очолити найвищий представницький орган влади Волині... Мені дали відповідь, що так не буде, так не може бути... Тоді я сказав, що залишаюся вільним у своєму виборі, бо я обирався на Волині у мажоритарних округах, я чув, знаю і далі буду продовжувати тісне спілкування з людьми. Тому я не хочу паплюжити думку людей. Я відкрито про це сказав в кабінеті голови ОДА. Аналогічно 6 травня, коли я виступав у присутності голови Народного Руху України, я сказав про те, що Волинська крайова організація НРУ буде підтримувати на голову обласної ради кандидатуру висуванця від блоку БЮТ». ⁵⁵

У знак протесту 28 депутатів з різних фракцій («Наша Україна», Блок Литвина, СПУ, Партія регіонів, Блок Бориса Клімчука) участі у голосуванні не брали. Свою позицію вони пояснили тим, що таке голосування суперечить статті 43 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні». Хоча всі розуміли, що справжньою причиною була не так посада заступника, як персона В. Банади, адже ще зовсім недавно – 29 березня 2005 р. В. Бондарю зі своїми союзниками після неодноразових спроб удалося цю ж саму кандидатуру «проштовхнути» на посаду другого заступника голови облради. Звідси виникає логічне питання: чому так різко змінилася їхня позиція сьогодні, адже законодавство залишилося незмінним?

Усе ж голосів у БЮТ і УНП для обрання знову вистачило – 43 депутати проголосували за цю кандидатуру. ⁵⁶ Таким чином, Володимир Банада став заступником голови облради. Щодо третього заступника, то голова ради пояснив, що залишає це питання відкритим, адже пропозицій щодо кандидатур на цю посаду не надійшло. За це проголосувало 45 депутатів.

На заключному засіданні організаційної сесії були вирішені всі кадрові питання – призначено голів постійних комісій, кількість яких збільшено до 15. Згідно з квотами, головами комісій стало вісім депутатів від БЮТ, троє – від Блоку «Наша Україна», по два – від УНП, по одному – від Блоку Бориса Клімчука «Рідна Волинь» і Блоку Литвина. ⁵⁷ Було утворено Тимчасову контрольну комісію обласної ради з питань приватизації (голова – П. Олешко) та затверджено Положення про неї. Сесія затвердила і новий склад колегії обласної ради, яка раніше називалася президією. До складу колегії, яка суттєво розширилася, ввійшло 24 депутати: керівництво обласної ради, голови постійних комісій, уповноважені депутатських фракцій, голова Тимчасової комісії з питань приватизації. ⁵⁸

54 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 748, арк. 18.

55 Там само, арк. 24–25.

56 Там само, арк. 28.

57 Там само, арк. 58–74.

58 Там само, арк. 113–115.

Під час сесії було заявлено про створення фракцій: «Наша Україна» у складі 15 депутатів (голова С. Слабенко), Блок Литвина – 5 депутатів (голова А. Турак, який на той час, на відміну від своїх колег – членів Народної партії, був позапартійним), Блок Бориса Клімчука «Рідна Волинь» – 5 депутатів (голова Б. Клімчук), СПУ – 5 депутатів (голова О. Гоцька). Вперше в історії представницького органу Волині фракція «Наша Україна» стала своєрідним донором для тих фракцій, в яких не вистачало депутатів для їх утворення. Так, до фракції Блоку Литвина було делеговано нашоукраїнця В. Зарембу, до СПУ – І. Карпомиза та М. Башука.⁵⁹ Такі дії пояснювалися тим, що «Наша Україна» намагалася у будь-який спосіб об'єднати всі можливі сили в обласній раді у боротьбі з БЮТ.

Напружено проходили вибори керівників окремих представницьких органів місцевого самоврядування. Наприклад, довго не вдавалося обрати голову Ковельської районної ради. Під час першого голосування 18 квітня до списку було внесено двох представників ВО «Батьківщина» – В. Філюка та Ю. Поліщука, Р. Кульцмана від НСНУ, В. Пархонюка від УНП та П. Ющика – голову райради попереднього скликання, від СПУ. Жоден з п'яти кандидатів не набрав необхідної кількості голосів.⁶⁰ Друга спроба обрати голову, що відбулася наступного дня, також виявилася невдалою. До списку кандидатів було внесено П. Ющика та П. Якубука (ВО «Батьківщина»), які у результаті таємного голосування набрали відповідно 34 і 33 голоси. Того ж дня відбувся повторний тур виборів. Депутатами була підтримана пропозиція не вносити повторно на розгляд кандидатури, які вже брали участь у виборах. Було висунуто дві кандидатури: М. Оксіюка (ВО «Батьківщина») та В. Грищука – голову райдержадміністрації. Однак і ця спроба виявилася безрезультативною. За Грищука проголосувало 39 депутатів, а за Оксіюка 24.⁶¹ Лише під час третього етапу першої сесії 4 травня вдалося нарешті обрати голову райради. На початку роботи сесії депутати скасували своє попереднє рішення щодо заборони повторного висунування кандидатур на посаду голови ради. Після чого було висунуто дві кандидатури: П. Якубука та М. Гайдучика – заступника голови Ковельської райдержадміністрації (НСНУ). За М. Гайдучика проголосувало 43 депутати, а за П. Якубука віддали свої голоси 36 депутатів, 9 депутатів не підтримали жодного кандидата. Голова знову не був обраний. Після годинної перерви депутати знову зібралися, щоб висунути нові кандидатури. Представники блоку «Наша Україна» повторно запропонували кандидатуру М. Гайдучика, а депутати від блоку «БЮТ» Ю. Поліщука. Однак після того, як останній зняв свою кандидатуру, участь у виборах взяв П. Якубук. На цей раз за представника «Нашої України» віддали свої голоси 49 депутатів, а за представника БЮТ – 29. Десять депутатів не підтримали жодного кандидата. Так, нарешті, було обрано голову Ковельської районної ради. Після цього на посаду заступника голови райради була проголосована кандидатура Ю. Поліщука.⁶² У жовтні 2006 р. у Ковельській районній раді було створено ще одну фракцію БЮТ, яку очолив А. Михальчук. З цього моменту в райradі відбувалося протистояння не лише між БЮТ та «Нашою Україною», а й між двома частинами ВО «Батьківщина».

59 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 748, арк. 128–158.

60 Байдюк С. Депутати голову не обрали / С. Байдюк // Вісті Ковельщини. – 2006. – 27 квіт. – С. 2.

61 Скоклюк С. Знову голову не обрали / С. Скоклюк // Вісті Ковельщини. – 2006. – 4 трав. – С. 2.

62 Ляшук С. Микола Гайдучик – новий голова райради / С. Ляшук // Вісті Ковельщини. – 2006. – 6 трав. – С. 3.

5.2. Конфронтація і дестабілізація

У зв'язку із загостренням політичної ситуації в країні, на вимогу 28 депутатів, членів фракції БЮТ та УНП, 19 червня була скликана позачергова друга сесія обласної ради. На її порядок денний було винесено одне питання – «Про звернення депутатів Волинської обласної ради до Президента України В. А. Ющенко щодо суспільно-політичної ситуації, що склалася в Україні», викликане подіями у Верховній Раді. Справа полягала у тому, що ще з квітня велися переговори між «Нашою Україною» і Партією регіонів щодо формування владної коаліції. Прагнучи не допустити цього, БЮТівці ініціювали проведення сесій у всіх представницьких органах, де вони мали перевагу, з метою висловлення думки низів, яку мали почути вчорашні «помаранчеві» соратники у Києві.

На цю сесію Волинської обласної ради прибуло всього 58 депутатів. Депутати фракцій Блоку «Наша Україна», Блоку Литвина та «Рідна Волинь» сесію проігнорували, оприлюднивши перед її початком спільну заяву, в якій висловили «за непокоєння тими діями, які здійснює голова облради Анатолій Грицюк та окремі народні депутати фракції БЮТ на теренах Волині», а також обурення, що «заради початку президентської виборчої кампанії Юлії Тимошенко по всій області скликаються сесії рад на підтримку цієї ініціативи та збурюється вся волинська громада».⁶³

У результаті обговорення було прийняте Звернення до Президента України, яке підтримали 47 депутатів. У ньому зокрема йшлося: «...Останні події у Верховній Раді свідчать про те, що загроза створення неприродної парламентської коаліції Партія регіонів – Блок політичних партій “Наша Україна” стає сьогодні реальністю. Ми вважаємо, що відповідальність за створення такої коаліції несеете особисто Ви!

День можливого створення з Вашого благословення коаліції між “Нашою Україною” і Партією регіонів ми розцінюємо як день закінчення демократії в Україні, ідей помаранчевого Майдану Києва і всіх майданів України...»⁶⁴

На цій сесії депутатом О. Свиридою була озвучена пропозиція «сьогодні або на найближчій сесії розглянути питання “Про висловлення недовіри голові Волинської облдержадміністрації” за ігнорування інтересів виборців, за ігнорування законодавства».⁶⁵ Зазначене питання вирішили винести на чергову сесію обласної ради.

21 червня у Верховній Раді України нарешті була створена владна коаліція у складі трьох політичних сил – «Нашої України», БЮТ і СПУ. У результаті домовленостей, Прем'єр-міністром мав стати представник БЮТ, Головою Верховної Ради – «Нашої України», Першим віце-прем'єр-міністром – СПУ. Однак, поки лідери «Нашої України» і БЮТ ділили владні портфелі, соціалісти провели більш успішні для себе таємні переговори з Партією регіонів і уже 6 липня їхній лідер О. Мороз був обраний Головою Верховної Ради. Блискавичний політичний маневр соціалістів остаточно зруйнував надію на демократичну парламентську

63 Белова Г. Останнє китайське попередження / Г. Белова // Волинська газета. – 2006. – 22 черв. – С. 2.

64 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 749, арк. 15.

65 Там само, арк. 4.

коаліцію, натомість народилася неочікувана, але більш логічна коаліція у складі 240 депутатів Партії регіонів, СПУ і КПУ. Розпочалася серйозна політична криза.

На третій сесії обласної ради 23 червня було прийняте суперечливе рішення про створення Волинського спеціалізованого лісгосподарського підприємства «Волиньоблагроліс», винесене за пропозицією заступника голови облради Б. Загреви. Точку зору облдержадміністрації озвучив на сесії перший заступник голови облдержадміністрації, депутат В. Заремба. На його думку, створення комунального підприємства є неправомірним, з огляду на те, що передача лісів цьому підприємству буде неможливою, поки не відбудеться фактичне розмежування державної і комунальної власності і поки не будуть внесені зміни до існуючих Лісового та Земельного кодексів. Бо користуватися земельними ділянками за межами населених пунктів органи місцевого самоврядування, згідно з чинним законодавством, не можуть, адже ці функції покладено на виконавчу владу.⁶⁶

На цій сесії більшість депутатів відхилила протест прокурора області «Про структуру, чисельність виконавчого апарату обласної ради та витрати на його утримання», у якому рішення представницького органу в частині введення в структуру апарату другого заступника голови ради прокурором визнавалося незаконним. На сесії був відхилений ще один протест прокурора – «Про обрання заступника голови обласної ради», що стосувався обрання на цю посаду В. Банади.

Також на цій сесії був затверджений Регламент обласної ради, у якому були закладені серйозні суперечності щодо зазначеного питання. Так, розділ V Регламенту називався «Обрання та звільнення голови, заступника голови обласної ради...», а вже у статті 5.1.4. зазначено «Обласна рада обирає зі свого складу заступників голови обласної ради».⁶⁷

Було також затверджене Положення про помічника-консультанта депутата Волинської обласної ради та опис його посвідчення. Згідно з ним, депутат обласної ради може мати до п'яти помічників-консультантів, які працюють на громадських засадах.⁶⁸ Також було затверджене Положення про порядок надання депутатам обласної ради матеріальної допомоги, а також рішення «Про компенсацію депутатам обласної ради витрат, пов'язаних з виконанням ними окремих депутатських повноважень».

На друге пленарне засідання третьої сесії обласної ради 29 червня було винесене питання «Про структуру, чисельність і витрати на утримання ради та її виконавчого апарату». У зв'язку зі збільшенням кількості заступників, що призвело до збільшення витрат на утримання апарату, голова облради запропонував скоротити посаду заступника керівника виконавчого апарату – керуючого справами, яку уже багато років займав В. Навроцький, а його функції розподілити між заступниками голови ради. Однак його прийняття викликало супротив фракції «Наша Україна». Голова фракції С. Слабенко заявив: «Мені важко уявити обласну раду без керуючого апаратом. Можливо, ці функції будуть покладені на одного із заступників і буде питання краще організоване. Можливо, начальник відділу буде організовувати організаційну роботу діяльності обласної ради. Можливо,

66 Романюк Н. Реформа чи ще один волинський «дерибан»? / Н. Романюк // Віче. – 2006. – 29 черв. – 5 лип. – С. 3.

67 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 750, арк. 101, 103.

68 Там само, арк. 144.

персонально особа, яка знаходиться на цій посаді, вас не задовольнила і тому таке рішення запропоновано».⁶⁹ Депутати не могли зрозуміти логіку цього рішення, адже коли вводилася посада другого заступника, то голова ради запевняв, що витрати на утримання апарату не будуть збільшуватися. А. Грицюк з цього приводу висловився так: «З метою зменшення навантаження на обласний бюджет ми вирішили скоротити одну посаду. Економія становить 132 тис. грн».⁷⁰ Однак під час першого голосування депутати не підтримали цей проект. Після перерви це питання було повторно поставлене головою ради на переголосування, однак і цього разу воно не набрало необхідної кількості голосів. На завершення сесії, за пропозицією депутата В. Заремби, яку підтримали депутати В. Діброва та П. Пронь,

Керуючий справами обласної ради (1998–2006 рр.)
В. Навроцький

це питання було поставлене на голосування втретє, що дало позитивний результат.⁷¹ Таким чином, уперше у своїй історії обласна рада залишилася без ключової посади керуючого справами.

Реорганізація структури відбулася у виконавчому органі Луцької міської ради. З метою поліпшення надання адміністративних послуг були об'єднані окремі управління і відділи у департаменти.

17 липня на вимогу 28 депутатів, переважно від БЮТ, відбулася IV позачергова сесія обласної ради. На сесію не з'явилося 22 депутати, в основному від фракції «Наша Україна» та Блоку Б. Клімчука «Рідна Волинь». На ній було розглянуто

питання «Про суспільно-політичну ситуацію в Україні». За результатами обговорення суспільно-політичної ситуації в державі було прийняте Звернення депутатів Волинської обласної ради до Президента України В. А. Ющенка. У ньому серед іншого йшлося: «...Тривала безкомпромісна боротьба за посади поміж лідерами парламентських фракцій, нехтування базовими принципами державотворення та інтересами народу призвели до розпаду Помаранчевої коаліції, формування нелегітимного та неприродного утворення під назвою “антикризова коаліція”. Логічним продовженням цього процесу стало висунення цим утворенням на посаду Прем'єр-міністра України одіозної кандидатури Віктора Януковича, що є відвертою наругою над сподіванням мільйонів українців, волею яких було реалізовано Помаранчеву революцію. Особливе обурення викликає вчинок Олександра Мороза та бізнесово-номенклатурної верхівки СПУ...

Керуючись прагненнями своїх виборців, закликаємо Вас, Вікторе Андрійовичу, здійснити рішучі кроки щодо забезпечення дієздатності парламенту, формування Конституційного Суду та легітимних урядових інституцій. У разі

69 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 753, арк. 10.

70 Там само, арк. 9–10.

71 Там само, арк. 80.

неможливості відтворення парламентської коаліції у демократичному, державницькому форматі, котрий би об'єднував, а не розколював Україну, та формування відповідного уряду – вважаємо доцільним розпуск Верховної Ради у цьому складі і оголошення дострокових парламентських виборів».⁷² Подібне звернення до глави держави прийняли депутати п'ятнадцяти обласних рад України, сподіваючись на повернення демократичних засад у діяльності парламенту. Напередодні сесії відповідне звернення до Президента України підписали голови всіх районних рад Волині.⁷³

Ще одна конфронтаційна лінія проходила між головою облдержадміністрації В. Бондарем та Луцьким міським головою Б. Шибю. Першим відкритим її проявом стало висловлювання голови облдержадміністрації на серпневій прес-конференції: «На мою думку, посадові особи в місті тепер свої обов'язки виконують слабо, часто непрофесійно. Є серйозні провали в житлово-комунальній сфері. Вкрай негативно вивозиться сміття, не прибирається територія довкола будинків... Така ситуація через дешевий популізм».⁷⁴

Саме у цей час міський голова перебував у реанімації після дорожньо-транспортної пригоди, яка трапилася 12 липня на трасі Рівне-Луцьк. У цій аварії зіткнулися два автомобілі «Опель-Кадет» і «Опель-Омега». За кермом останньої перебував Б. Шиба, який, повертаючись із Рівного, разом із пасажиркою отримав тілесні ушкодження різного ступеня тяжкості. Їх життя врятували подушки безпеки. Водій іншого автомобіля і ще троє молодих людей від отриманих травм загинули на місці пригоди. З цього приводу В. Бондар зазначив: «коментувати ситуацію я не маю ніякого права. Обговорювати моральні та професійні риси людини, яка перебуває на лікарняному ліжку, вважаю некоректним... Чи повернеться Богдан Шиба після лікування у крісло мера, вирішувати лучанам, які голосували за його кандидатуру».⁷⁵

Згодом питання про стан роботи із забезпечення благоустрою та підготовки до зими виконкомом Луцької міськради розглядалося на щопонеділковій нараді в облдержадміністрації. Доповідач з цього питання, заступник голови облдержадміністрації В. Дмитрук назвав ситуацію у Луцьку та Ковелі найгіршою в області, зокрема, в обласному центрі критичний стан доріг та благоустрою. В. Бондар наголосив: «Якщо ситуація з дорогами потребує серйозних капіталовкладень, ситуація з підготовкою до зими – управлінських рішень, то ситуація з викосом трави – елементарного ставлення до своїх обов'язків людей, які займають ті чи інші посади. Сьогодні негативна оцінка роботи міської ради і виконкому викликана не моїм персональним ставленням до когось. Така оцінка дана лучанами. Мое завдання – вжити заходів, щоб виправити ситуацію».⁷⁶

На захист члена своєї партії виступив голова обласної ради А. Грицюк. Зокрема, у Зверненні лідерів місцевого самоврядування Волині до волинян, яке підписали голова обласної ради та голови або їх заступники всіх районних рад області, йшлося: «Дорожньо-транспортна трагічна катастрофа, яка сталася на території сусідньої Рівненщини і в якій четверо людей загинуло, а двоє важко

72 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 755, арк. 19.

73 Там само, арк. 20–21.

74 Лис В. Відверто про наші проблеми / В. Лис // Волинь-нова. – 2006. – 3 серп. – С. 2.

75 Куцик О. Відвертість Володимира Бондаря / О. Куцик // Волинська газета. – 2006. – 3 серп. – С. 2.

76 Пирожик О. Чи є господар у місті? / О. Пирожик // Волинь-нова. – 2006. – 10 серп. – С. 2.

травмовано, як це не прикро, цинічно використовується певними реваншистськими і прокучмівськими силами в спекулятивних кон'юнктурних цілях, щоб дискредитувати Луцького міського голову Богдана Шибу. Тут співпали інтереси як тих, хто роками зловживав владними повноваженнями, так і тих, хто забув про ідеали Помаранчевої революції... Не хочеться вірити, що ґрунтується це все на суто політичних мотивах, адже відомо, що Богдан Шиба – представник Блоку Юлії Тимошенко – потужної політичної сили, яка користується найбільшою підтримкою у волинян».⁷⁷

Згодом, «за провали в економіці та авторитарний стиль керівництва» представниками БЮТ та УНП розпочався збір підписів депутатів обласної ради з вимогою відставки В. Бондаря з посади голови облдержадміністрації. На пресконференції, зібраній з цього приводу, голова облдержадміністрації заявив: «Думаю, це якась недолуга місцева ініціатива (як і більшість інших, на жаль!), яку демонструють представники БЮТ і УНП. Я це кажу, повірте, з глибоким сумом, бо вважав тих людей побратимами, вважав, що ми боремося за спільні засади, вважав, що демократичні принципи є святими, вважав, що, прийшовши в раду (а я – також депутат облради!), всі ми повинні дотримуватися певних принципів. Але організація цієї обласної ради є найгіршою за 15 років, і це факт, визнаний не лише мною. Те, що демократичні принципи діяльності сьогодні порушені, – це факт».⁷⁸

Я нікуди не збираюся йти, нікуди не йду, і ніхто мене поки що не знімає...⁷⁹

Треба визнати: організація роботи БЮТ на Волині показала неспроможність управляти процесами. Присутня некомпетентність вирішувати господарські проблеми і натомість виникла необхідність компенсувати це нападами на виконавчу владу... Натомість із боку частини облради знову бачу спроби зробити актуальним питання, яка гілка влади головніша. А заручниками процесу хочуть зробити простих людей... Ви бачили, як проходили вибори керівництва, як формувалися лічильні комісії, на догоду яким структурам направлено чимало рішень облради. Яким? Це дві-три структури, залежні від керівництва облради. Одна частина коштів направлена конкретно на ківерцівський санаторій “Пролісок”, інша – на бізнесову структуру, наближену до одного із заступників голови облради...

Але сьогодні хочу озвучити взагалі унікальне рішення, яке прийшло на адресу облдержадміністрації. Виявляється, голова облради Анатолій Грицюк просить нас на зарплату апарату та утримання її збільшити фінансування на 1 мільйон 300 тис. грн. Згадайте, коли Анатолій Петрович казав, що обрання ще одного заступника не буде пов'язане з додатковими затратами з бюджету! А тепер просить мільйон!.. Це багато чи мало? Грошей, наприклад, вистачило б на будівництво школи в с. Скобелка Горохівського р-ну. А на матеріальну допомогу громадянам в усій області з бюджету витрачено лише 200 тис. грн. На підтримку ЗМІ ми використали лише 150 тис. грн. Проаналізуйте порядок цифр, і ви побачите, хто є хто. А які доплати, премії керівники облради отримують?! Так чого вони домагаються і чому борються з облдержадміністрацією?! Тільки ж я ніколи

77 Не спекулювати на трагедії // Волинь-нова. – 2006. – 12 серп. – С. 3.

78 Данилюк В. Закритих тем не буде! / В. Данилюк // Волинська газета. – 2006. – 31 серп. – С. 2.

79 Лис В. Політичні ігри навколо «відставки» Володимира Бондаря / В. Лис // Волинь-нова. – 2006. – 31 серп. – С. 2.

не піду на уточнення бюджету, де б виділялося 1 млн 300 тис. грн на зарплату чиновникам!»⁸⁰

У відповідь на звинувачення голови облдержадміністрації голова обласної ради А. Грицюк заявив: «Мені прикро, бо вважав Володимира Нальковича людиною вищого політичного рівня, а він сьогодні у багатьох питаннях цинічніший за Француза... За ті 110 днів, що на посаді, буваю у Володимира Нальковича, а він ще ні разу не переступив поріг мого кабінету. Я йому не опонент, ми працюємо в одній упряжці».⁸¹

Заступник голови облради Б. Загрева підтвердив, що частина депутатського корпусу «працює над тим, аби зібрати підписи з вимогою відставки Володимира Бондаря, бо в області розвиваються процеси, які не є демократичними, за які ми боролися на Майдані і які не сповідує наш Президент...» З боку представників держадміністрації на депутатів чиниться політичний та адміністративний тиск. Зокрема він оприлюднив конкретні випадки, які, на його думку, свідчать про наявність такого тиску на членів УНП. «Ми вважаємо, що такі методи є неприйнятними», – зазначив Б. Загрева.⁸²

Конфлікт набирає сили, що підтвердили події позачергової VI сесії обласної ради 10 жовтня, яка закінчилася, не розпочавшись. Фракції БЮТ та УНП не зареєструвалися. На прес-конференції голова обласної ради А. Грицюк пояснив причини такого кроку його однопартійців. Група депутатів із 28 осіб звернулася до нього з вимогою скликати позачергову сесію, одним з питань якої мало бути звільнення з посади заступника голови ради В. Банади. Аби зняти напругу, голова ради запропонував укласти угоду про створення коаліції демократичних сил (БЮТ, «Наша Україна», УНП) в обласній раді «За Україну! За Президента!», яка б зняла всі неузгодженості. Однак перед початком сесії її підписати не вдалося, свій підпис відмовився поставити В. Бондар, що й стало приводом для відмови в участі у сесії депутатів від БЮТ та УНП. Щодо звільнення з посади В. Банади, то 16 жовтня мав відбутися суд, який винесе рішення з цього питання.

Свою позицію висловив і В. Бондар: «Такої заяви я не підписував, бо мене на це ніхто не уповноважував – ні від партії, ні від блоку... Мені не зрозуміла позиція тих, хто не прийшов, хоча ми дуже чітко домовилися про алгоритм сьогоднішньої діяльності, і з головою обласної ради в тому числі...»⁸³

Ось як оцінив цю ситуацію депутат облради Б. Клімчук: «Їхав на сесію з Вільнюса. Надіявся, думав... Знав перелік питань, знав про питання стосовно бюджету, території пріоритетного розвитку. Мене менш за все хвилює Банада, його посада чи те, скільки буде заступників у голови обласної ради. Треба, щоб рада продукувала рішення. Тут на ділі вже тої влади немає ні в адміністрації, ні в обласній раді. Але чомусь усе зводиться до поділу посад, до поділу якоїсь міфічної влади... А вони ніяк не можуть толку дійти. Тим більше, я зауважив, що між головами сьогодні намітився діалог. У мене багато бесід відбувається і з Володимиром Нальковичем і з Анатолієм Петровичем. Та я завжди кажу: хлопці, дійте і живіть так, щоб з вас люди не сміялися: ви наділені владою, тож підніміться

80 В. Данилюк. Закритих тем не буде! / В. Данилюк // Волинська газета. – 2006. – 31 серп. – С. 1.

81 Белова Г. «Холодна війна» закінчується за столом переговорів / Г. Белова // Волинська газета. – 2006. – 7 верес. – С. 2.

82 Пирожик О. Хто і за чью відставку збирає підписи? / О. Пирожик // Волинь-нова. – 2006. – 2 верес. – С. 2.

83 Пирожик О. Чому не відбулася позачергова сесія? / О. Пирожик // Волинь-нова. – 2006. – 12 жовт. – С. 2.

над нами, сірими, і станьте вище. Бо спокій в області – це інвестиційний клімат, це одна думка двох керівників».⁸⁴

На п'ятій сесії обласної ради, що відбулася 8 вересня, звання «Почесний громадянин Волині» було присвоєне Д. Дремуху – лікареві Ківерцівської центральної районної лікарні, депутатові обласної ради. Відповідне клопотання надійшло до обласної ради від голови Ківерцівської районної ради А. Манька.⁸⁵

Чергова VI сесія обласної ради, що пройшла 3 листопада, розпочалася з узгодження порядку денного. Каменем спотикання знову стало «питання Банади», яке намагалися включити «нашоукраїнці» та не допустити його розгляду депутати від БЮТ. На відміні пункту червеневого рішення обласної ради у частині затвердження посад двох заступників наполягали депутати С. Слабенко, І. Гузь, П. Пронь. Останній запропонував Банаді самому написати заяву про звільнення і вичерпати конфлікт. На це В. Банада відповів, що Одеська облрада має шість заступників, Харківська – чотири, багато інших – по три. Він також поінформував про судові перипетії довкола цієї справи. Вивчивши справи, які надала обласна рада, суд відклав її розгляд до грудня, давши можливість сторонам з честю вийти з конфлікту – знайти порозуміння і укласти мирову угоду. Аналогічні справи в Ужгороді, Рівному, Тернополі, Івано-Франківську обласні ради виграли. Депутат М. Потапчук запропонував скоротити не посаду заступника голови обласної ради, а посаду заступника голови облдержадміністрації, мовляв, у пана Бондаря їх забагато. Нарешті це питання було поставлене на голосування: за скасування посади другого заступника проголосувало лише 40 депутатів – на голос менше від необхідного мінімуму для прийняття рішення.⁸⁶ Це дало можливість, нарешті, розблокувати роботу сесії.

На цій сесії було оголошено про створення нової фракції «Перспектива», до якої увійшли 12 депутатів – троє представників Народного блоку Литвина: В. Дмитрук, Г. Люлька, А. Турак та дев'ять представників БЮТ: М. Борсук, Р. Притолок, В. Головатий, В. Карпук, М. Мазурик, В. Чорнуха, В. Латковський, А. Притулюк, О. Мельник.⁸⁷ Фактично в обласній раді відбулося суттєве переформування політичних сил, спрямоване на розкол фракції БЮТ.

Очолив новостворену фракцію А. Турак, який заявив, що депутати об'єдналися аж ніяк не з політичних мотивів. Метою створення фракції є налагодження конструктивної роботи в обласній раді, припинення у представницькому органі конфліктів.⁸⁸ З його слів, новостворена фракція не провладна, не опозиційна і готова до співпраці з усіма фракціями обласної ради. «Наша прерогатива: професіоналам роботу, політику та політиканів – за межі обласної ради».⁸⁹ «З БЮТу вийшла краща, на нашу думку, частина депутатів... Вже утворена нова більшість. Підписи на відповідному документі поставили керівники фракцій “Нашої України”, Партії регіонів, Соціалістичної партії, Блоку Бориса Клімчука і сюди ж, звичайно, приєдналася наша новостворена фракція “Перспектива”. Загалом це 41 депутат. На сьогоднішній день. До наступної сесії буде,

84 Лівіцька О. Не відкрившись – закрилася / О. Лівіцька // Волинська газета. – 2006. – 12 жовт. – С. 2.

85 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 759, арк. 18–19.

86 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 762, арк. 135.

87 Там само, арк. 104.

88 Лис В. Яка перспектива у «перспективи?» / В. Лис // Волинь-нова. – 2006. – 21 листоп. – С. 2.

89 Романюк Н. Не показувати зверхності та пихатості / Н. Романюк // Віче. – 2006. – 23–29 листоп. – С. 3.

я впевнений, чоловік 43–45. Меншість становитимуть уламки БЮТу і Українська народна партія. Їх сьогодні 39 чоловік. Із цього числа у нас є порозуміння ще, як мінімум, з п'ятьма депутатами. Із зрозумілих причин їм поки важко відійти від своєї фракції, але вони неминуче приєднаються до нас».⁹⁰ А об'єднало депутатів протистояння, викликане, як заявив С. Слабенко, «порушеннями в обласній раді, що набули системного характеру і межують із кримінальною відповідальністю».⁹¹

Ось як згодом описував ситуацію в обласній раді голова облдержадміністрації М. Романюк: «Анатолій Петрович більше не буде отримувати вказівок про те, як головувати фракції БЮТ. Це роботі сесії дуже заважало. Депутати-бізнесмени по-іншому себе

Виступає депутат обласної ради А. Турак

будуть вести. Вони ж розуміють, що голова облдержадміністрації багато на що впливає. Як було? Чорнуха проти мене проголосує, а потім телефонує і питається: “Куди їдемо на пиво?” Політична складова заважала».⁹² З цього приводу політолог О. Потурай зазначив: «Чому від них пішло одночасно дев'ять депутатів? Тому що люди бізнесу, ділові й самодостатні, не терплять більшовицької демагогії. Справи, якими вони успішно займаються, потребують спокою і стабільності, а не революцій та потрясінь. Вони відчули себе чужими у фракції БЮТ, бо прийшли в раду займатися ділом, із надією бути ще більш корисними своєму краю, а побачили протилежне – мітинговість, домінанту слів та зухвале нехтування законами задля сумнозвісної революційної доцільності».⁹³

В угоді про створення фракції було задекларовано «об'єднання зусиль для реалізації законотворчих ідей Президента Ющенка, спрямування діяльності обласної ради на благо волинян, а не на догоду окремим політичним силам, утвердження в обласній раді законності та верховенства права, недопущення прийняття рішень, що суперечать чинному законодавству, виправлення ситуації, коли одна політична сила домінує над представниками інших політичних сил, недопущення конфронтації та протистояння між депутатськими фракціями, забезпечення діяльності обласної ради на засадах поваги до кожного депутата, довіри, толерантності, відповідальності за стан справ в області».⁹⁴

Щодо найближчих планів фракції, А. Турак зазначив, що буде ініційоване питання про обрання від новоствореної більшості заступника голови облради, хоча не виключається і повне переформатування керівництва представницько-

90 Потурай О. В обласній раді буде нова більшість? / О. Потурай // Волинь-нова. – 2006. – 16 листоп. – С. 2.

91 Грінчук Н. В обласній раді – нова більшість / Н. Грінчук // Волинська газета. – 2006. – 30 листоп. – С. 3.

92 Лукашук О. Чи стане «Сильна Україна» сильною. Розмова з екс-губернатором Миколою Романюком / О. Лукашук // Діалог. – 2010. – 22 квіт. – С. 5.

93 Потурай О. У Волинській облраді революція іде... / О. Потурай // Вільна думка. – 2006. – 1 груд. – С. 8.

94 Грінчук Н. В обласній раді – нова більшість / Н. Грінчук // Волинська газета. – 2006. – 30 листоп. – С. 3.

го органу. «Щодо посади другого заступника голови, над скасуванням якої вже три сесії поспіль б'ється частина депутатського корпусу, то і на наступній сесії це питання буде розглядатися. У новій більшості є підозри, що під час голосування на шостій сесії комп'ютер обласної ради був запрограмований на цифру 40. Отримати дані з комп'ютера пізніше депутатам не вдалося, бо все виявилось стертим. А тому нова більшість, яка невдовзі може мати не 41, а 43–45 голосів, ініціюватиме зміни в регламенті, аби до наступної сесії інформація про результати голосування і хто як голосував, з комп'ютера не стиралася. Щоб громада знала, як депутати голосують»,⁹⁵ – зазначив він.

У відповідь керівництво обласної організації ВО «Батьківщина» виключило з партії двох депутатів облради О. Мельника та М. Борсука, з іншими тривали розслідування щодо їхнього кроку. Зокрема, за словами голови обласної партійної організації ВО «Батьківщина» В. Олійника, вони «повинні пояснити свій вчинок виборцям, сказати, хто і як вчинив на них тиск, якщо такий насправді був. Однак хочу підкреслити: ні про яку помсту мова не йтиме. Водночас той, хто бере на себе депутатські повноваження, повинен усвідомлювати велику відповідальність як перед партією, так і перед виборцями».⁹⁶ На це керівник фракції «Перспектива» А. Турак заявив, що «репресивні дії керівництва БЮТ до депутатів Борсука, Мельника призвели на стежку війни. І це може призвести до відставки голови обласної ради Анатолія Грицюка. Причину шукайте в собі». Депутат М. Борсук, генеральний директор «Волиньвугілля» заявив, що тиск був від керівництва БЮТ, «коли депутати «ходили парами», голосували як одна людина скаже... такого протистояння, такої війни в облраді ніколи не було. І тому потрібна була така фракція, як «Перспектива», щоб згладити, нарешті, всі кути, щоб обласна рада запрацювала, а не воювала. А то неможливо винести на розгляд питання, важливі для волинської економіки і людей, ніхто не чує, бо зайняті політичними розборками».⁹⁷

Однак проект під назвою «Перспектива» завершився дуже швидко і безславно. Вже на дев'ятій сесії обласної ради, що пройшла 6 березня 2007 р., фракція припинила своє існування. Депутати В. Карпук, О. Мельник, В. Головатий, М. Мазурик, В. Латковський, В. Чорнуха, Р. Притолок, А. Притулок оприлюднили заяви про вихід з цієї фракції. В. Латковський, М. Мазурик, О. Мельник, В. Чорнуха, Р. Притолок, А. Притулок повернулися назад у фракцію БЮТ,⁹⁸ а А. Турак – у фракцію Блок Литвина. Повернення відступників до фракції БЮТ проходило через рішення відповідних міських та районних партійних організацій ВО «Батьківщина». Любомльська районна парторганізація прийняла рішення про позбавлення В. Латковського мандата депутата обласної ради та не приймати його повторно у фракцію БЮТ. Однак, «зважаючи на щире визнання та засудження депутатом Латковським В. В. допущення свого необдуманого кроку щодо виходу із фракції БЮТ та прохання пробачити йому цей вчинок» збори депутатської фракції БЮТ в обласній раді проігнорували рішення любомльських однопартійців та вирішили прийняти його членом фракції.⁹⁹

95 Романюк Н. Не показувати зверхності та пихатості / Н. Романюк // Віче. – 2006. – 23–29 листоп. – С. 3.

96 Блінова В. Мандатами не торгують! / В. Блінова // Волинська газета. – 2007. – 18 січ. – С. 2.

97 Романюк Н. Не показувати зверхності та пихатості / Н. Романюк // Віче. – 2006. – 23–29 листоп. – С. 3.

98 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 860, арк. 227–235.

99 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 864, арк. 25–26.

Цікаві новини повідав на своїй другій після обрання сесії Ковельський міський голова С. Кошарук. Зокрема, з його слів, до Ковеля слід приєднати навколишні села та селище Люблинець для того, щоб зробити місто «стотисячником» (за кількістю населення), що стане вагомим кроком до перенесення обласного центру в географічний центр області. Ще амбітними планами міського голови є відкриття у Ковелі європейського вищого навчального закладу та спорудження до десятка нових заводів та фабрик за декілька років. На запитання кореспондента щодо віри самого голови у все сказане, останній відповів: «Я роблю багато речей, в які інші не вірять... Наша команда сьогодні є настільки заряджена енергетикою, що нам під силу найбільш нереальні, будемо так казати, проекти».¹⁰⁰ У липні 2007 р. міський голова заявив про необхідність будівництва у Ковелі аеродрому до Чемпіонату Європи з футболу 2012 року, після чого Ковель і Холм стануть головним «комунікаційним коридором» між стадіонами України і Польщі, який дасть можливість футболістам швидко діставатися до місць відпочинку і тренувань між матчами чемпіонату.

За півтора року перебування на посаді міського голови С. Кошарук пообіцяв ковельчанам побудувати нову поліклініку на 1200 відвідувань, новий стадіон, аквапарк, «критий лід», сміттепереробну фабрику, а у кожному мікрорайоні – паркові зони з літніми естрадами, дитячими майданчиками, окремими місцями для вихулу собак, комплексний реабілітаційний центр.¹⁰¹

На ці резонансні плани журналіст Я. Гаврилюк згодом зауважив: «Ковелю хронічно не щастить із гучними проектами. Яких тільки ідей не було! У середині 90-х владці задумали будувати “інтерпорт” на болоті, яке мали висушити в районі вулиці Брестської. На оповідках про відкриття небачених для міста перспектив київський бізнесмен Микола Мартиненко навіть став депутатом Верховної Ради від ковельчан. Але жаби “відстояли” своє царство... “Прогорів” також ще один масштабний, добре розкручений проект “Бізон-Україна”, коли на заводі “Ковельсьільмаш” склали польські комбайни, які частинами ввозилися з-за Бугу, причому без сплати мита, що вже було безпрецедентним випадком. Втім, тоді хоч щось на заводі робили...»

За минулої влади на руїнах пограбованого колишнього військового містечка на вулиці Ватутіна хотіли створити університет європейського рівня, на березі водосховища – розважальний комплекс з аквапарком та льодовою ковзанкою. В період підготовки до Євро-2012 планували збудувати міжнародний аеропорт та сучасний стадіон, а межі самого міста “вирівняти”, щоб перетворити його на стотисячник (за кількістю населення) та обласний адміністративний центр. Однак не вдалося відкрити бодай притулку для бездомних собак, що теж обіцялося з високих трибун. Як казав наш перший Президент, маємо те, що маємо».¹⁰²

На сьомій сесії облради, яка відбулася 7 грудня, що співпало з Днем місцевого самоврядування, питання про скасування другої посади заступника голови ради та звільнення з неї В. Банади постало у п'яте. Після виступу з трибуни Банада вручив свою заяву про звільнення голові ради, яку продемонстрував з трибуни зі словами: «Бог на небі і ви у залі», закличавши колег «задуматися про

100 Гаврилюк Я. Ковель хоче стати обласним центром / Я. Гаврилюк // Волинь-нова. – 2006. – 9 листоп. – С. 2.

101 Гаврилюк Я. Для чого Ковелю аеродром? / Я. Гаврилюк // Волинь-нова. – 2007. – 28 лип. – С. 7.

102 Гаврилюк Я. Скільки ще йти до Нью-Васюків? / Я. Гаврилюк // Волинь-нова. – 2013. – 23 трав. – С. 2.

совість і честь».¹⁰³ Після цього виникло питання подальшої долі цієї заяви, адже голова обласної ради, продемонструвавши винахідливість, сказав, що заява ніби є, однак через те, що вона не зареєстрована, питання її розгляду слід перенести на наступну сесію. Після словесних дуелей з цього приводу, – а сесія зайшла в глухий кут, – було оголошено перерву для додаткових консультацій погоджувальної ради. У перерві сталася чергова несподіванка. Після телефонної розмови зі своїм партійним керівником Б. Тарасюком, Банада підійшов до столу президії, узяв свою заяву і публічно розірвав на шматки. Свої дії він згодом так пояснив журналістам: «Ми домовились: якщо продовжуватиметься політичне переслідування чи розправа, я не повинен діяти комусь на догоду, а в рамках закону».¹⁰⁴ На цьому в роботі сесії було оголошено перерву до 12 грудня.

На цій сесії з ініціативи депутата від «Нашої України» С. Слабенка розглядалося питання щодо надання друкованої інформації про відкрите голосування депутатів на пленарних засіданнях облради. Свою ініціативу він пояснив тим, що на минулій сесії голова обласної ради відмовився надавати йому таку інформацію, бо це не передбачено регламентом. Однак, лише 33 депутати із 77 зареєстрованих підтримали пропозицію Слабенка. Після цього І. Карпомиз запропонував опублікувати в газетах інформацію, хто і як голосував за цю пропозицію, для того, щоб волиняни знали, кого вони обрали у вищий представницький орган краю. Однак і ця пропозиція не набрала потрібної кількості голосів (38 – «за»)¹⁰⁵. Так, окремі депутати обласної ради в черговий раз не захотіли прозорості своєї діяльності, заховавшись за партійними вівісками від громадської думки.

Політична ситуація у Волинській обласній раді вийшла за межі регіону і розглядалася в Секретаріаті Президента України на зустрічі Голови Секретаріату В. Балогі з головами облдержадміністрації В. Бондарем та обласної ради А. Грицюком.

Відбулися зміни у керівництві силових структур області: 8 грудня 2006 р. було звільнено з посади начальника управління Служби безпеки в області Б. Кондратюка, 10 січня 2007 р. на свою попередню посаду прокурора Волинської області повернувся А. Гіль. З приводу цього призначення В. Бондар висловився так: «Ми зустрілися, обговорили всі питання і, чесно дивлячись один одному у вічі, отримали такі ж чесні відповіді. Думаю, жодних проблем не буде виникати, якщо прокуратура діятиме виключно у правовому полі, адже головне – відстоювати інтереси волинян».¹⁰⁶ Хочу вірити, що він прийшов із зовсім іншим баченням, зовсім іншими настроями, ніж ті, що він мав раніше».¹⁰⁷ 25 січня колективу міліції було представлено нового начальника УМВС в області І. Прошковського. Перед цим призначенням голова облдержадміністрації висловлювався так: «Я не маю впливу на призначення начальника міліції, але вважаю помилковим зміщення начальника управління внутрішніх справ, якщо воно буде. Тому що за час керівництва обласною міліцією Віктором Швидким було втілено досить серйозні професійні рішення, виконано досить серйозні завдання. Міліція набула авторитету

103 Романюк Н. Бій за Банаду останнім не буває! / Н. Романюк // Віче. – 2006. – 14–20 груд. – С. 4.

104 Пирожик О. П'ята «атака» на Володимира Банаду / О. Пирожик // Волинь-нова. – 2006. – 9 груд. – С. 3.

105 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 764, арк. 101–107.

106 Бубенщикова О. У двобої короля і кардинала / О. Бубенщикова // Волинська газета. – 2007. – 22 лют. – С. 2.

107 Лис В. Оптимізм Володимира Бондара / В. Лис // Волинь-нова. – 2007. – 25 січ. – С. 2.

серед населення і у влади».¹⁰⁸ Згодом В. Бондар призначить В. Швидкого тимчасово виконуючим обов'язки заступника голови облдержадміністрації, а 29 грудня 2007 р. він знову повернеться на свою посаду начальника обласної міліції.

14 грудня 2006 р. відбулася неординарна подія в житті місцевого самоврядування області. У цей день в агенції УНІАН у Києві під час підсумкової прес-конференції проекту «Через якість до прозорості», профінансованому за сприяння урядів Канади та Польщі, Луцькому міському голові Б. Шибі було вручено міжнародний сертифікат відповідності вимогам міжнародних стандартів ISO 9001:2000. Зазначимо, що система управління якістю, котра створена відповідно до міжнародних стандартів ISO серії 9000, ефективно функціонує в органах публічної влади більшості держав – членів ЄС. В Японії зазначена система управління якістю запроваджена майже у 90 відсотках муніципальних органів, а в Польщі – 80 відсотків. Запровадження системи управління якістю в органах публічної влади сприяє оптимізації процесів планування, розподілу ресурсів, а також визначенню додаткових підходів до об'єктивного оцінювання результатів їх діяльності. Першим з органів місцевого самоврядування в Україні, що успішно запровадили систему управління якістю, стали виконавчі комітети Бердянської (Запорізька область, 2003 рік) і Комсомольської (Полтавська область, 2004 рік) міських рад.¹⁰⁹

Луцьк став першим серед обласних центрів України, що отримав сертифікат ISO 9001:2000, виданий Міжнародною організацією TUV Rheinland INTERCERT. Його отриманню передувала напружена робота протягом п'яти місяців. За цей час робоча група опрацювала майже 100 інструкцій та описів процедур прийняття адміністративних рішень, посадових інструкцій, описів інфраструктур та інформаційних карт для жителів міста. Крім того, міська рада прийняла власну Політику якості та Книгу якості – основні документи, що регулюють засади та етичні принципи роботи міської влади. Відповідно до вимог проекту, у міськвиконкомі впроваджено систему електронного документообігу та ідентифікацію документів за допомогою штрих-кодів.¹¹⁰ Наслідком запровадження системи управління якістю у виконавчому комітеті Луцької міської ради мало стати запровадження нових прозорих підходів у відносинах між владою і громадою.

У лютому в позачерговій сесії Луцької міської ради взяла участь лідерка БЮТ Ю. Тимошенко. Метою її поїздки було зниження тарифів на оплату житлово-комунальних послуг та максимальне спрощення всіх процедур, пов'язаних із землею, у місцевих радах, де більшість належить помаранчевим командам. Саме такою радою, на думку Тимошенко, була Луцька міська рада. За результатами обговорення сесія прийняла рішення щодо зменшення комунальних тарифів у місті на 10% та визначення переліку земельних ділянок, що повинні бути виставлені на торги.

У 2006 р. розгорівся конфлікт в Іваничівській районній раді. Після того, як 18 липня депутатами більшості було прийняте рішення «Про управління майном спільної власності територіальних громад сіл і селища району», яким майно навчальних закладів району було переведено до районної комунальної власності,

108 Лис В. Оптимізм Володимира Бондара / В. Лис // Волинь-нова. – 2007. – 25 січ. – С. 2.

109 Мотренко Т. Запровадження системи управління якістю в органах виконавчої влади / Т. Мотренко // Бюрократ. – 2006. – № 11–13. – С. 5.

110 Куцик О. У Луцькій мерії все прозоро / О. Куцик // Волинська газета. – 2006. – 21 груд. – С. 2.

а іншим рішенням сесія затвердила порядок призначення та звільнення з посад керівників об'єктів спільної власності, у тому числі директорів шкіл – виключно за контрактом, педагоги району рішуче запротестували і створили громадську організацію для захисту своїх прав. За результатами проведеної перевірки прокурор Іваничівського району наклав протест на це рішення. Однак районна рада на сесії 25 грудня 2006 р. не лише його відхилила, а й затвердила «Положення про порядок управління об'єктами спільної власності територіальних громад сіл і селища району» та «Типовий контракт з керівниками підприємств (установ, організацій), що є у спільній власності територіальних громад сіл і селища району».

Згодом для боротьби з головою райради було утворено Іваничівську районну асоціацію селищного і сільських голів. Ініціатори утворення цієї громадської організації обґрунтовували це тим, що сільські голови не завжди мали можливість висловитися на сесіях районної ради, викласти власну точку зору на важливі проблеми, не завжди керівництво районної ради прислухається до їхньої думки. Останньою краплею їхнього терпіння стало друге пленарне засідання шостої позачергової сесії районної ради, на якому повторно розглядалося питання про переведення директорів шкіл на контрактну форму роботи. При цьому думка сільських голів була абсолютно проігнорована.¹¹¹ Керівники 39 шкіл району звернулися до депутатів обласної ради з проханням розглянути на наступній сесії облради ситуацію щодо передачі закладів освіти в районну комунальну власність і переведення директорів на контрактну основу, а також до Генерального прокурора України, Волинського відділення Комітету з примирення та посередництва при Секретаріаті Президента України. З цього приводу депутат облради О. Свирида, який від БЮТ курував цей район, зазначив: «Людмила Лазаренко ставить за мету зробити процес призначення керівників публічним. Що це означає? Коли управління майном району здійснює районна рада і призначення керівників фактично відбувається за підписом голови ради (мова йде про школи, садочки, ФАПи...), природно, що мусить відбутися громадське обговорення. Адже директор школи має бути людиною авторитетною. Натомість зробили все, щоб так не було. Повернули майно під управління районної державної адміністрації і тепер кулуарно призначатимуть, як і призначали. А це була спроба відродити те, що вже є в обласній раді, де керівників комунальних підприємств призначають через обговорення, узгоджуючи позиції з обласною адміністрацією».¹¹²

Крім того, на першій у 2007 р. сесії під час розгляду і затвердження районного бюджету стався конфлікт між головою районної ради Л. Лазаренко і сільськими головами. Лише після того, як селищний та сільські голови заблокували вихід із сесійної зали для депутатів, з другої спроби бюджет був проголосований.¹¹³

Конфлікт між головою і депутатами Іваничівської районної ради та сільськими головами вийшов за межі району. З метою його усунення у лютому в Іваничах відбулася представницька нарада за участю голови обласної ради А. Грицюка, депутатів обласної, районної рад, сільських голів. Її проведення було викликане зверненням до голови обласної ради депутатів від фракції «Наша Україна»,

111 Лісова А. Сільські голови об'єдналися в асоціацію / А. Лісова // Волинь-нова. – 2007. – 23 січ. – С. 2.

112 Лівіцька О. Де двоє чубляться... / О. Лівіцька // Волинська газета. – 2007. – 2 серп. – С. 6.

113 Яворська В. Газету позбавляли фінансування за критику? / В. Яворська, А. Лісова // Волинь-нова. – 2007. – 16 січ. – С. 1.

УНП та «Народний блок Литвина» в Іваничівській районній раді про те, що консолідації фракцій БЮТ та «Нашої України» у районній раді не відбудеться, доки нею керуватиме Л. Лазаренко. На нараді було заявлено, що вісімнадцять із двадцяти сільських голів району висловили недовіру голові райради.¹¹⁴ Однак заклики обласних представників до консолідації не знайшли адекватного відгуку і проблема порозуміння між керівниками представницької влади району залишилася відкритою.

У червні на позачерговій сесії районної ради 39 голосами із 65 зареєстрованих (усього в раді 72 депутати, з яких 36 мандатів має фракція БЮТ), роботу голови райради Л. Лазаренко було визнано незадовільною. За це рішення проголосували й деякі члени фракції БЮТ, після чого вони були виключені з партії.¹¹⁵ Питання Лазаренко розглядалося на сесії обласної ради. Зокрема на XXV сесії депутат О. Свирида озвучив запит до голови облдержадміністрації та прокурора області щодо перешкод, які чинять голові Іваничівської райради у її роботі. У свою чергу, до прокуратури та СБУ звернулася депутат облради Н. Фірко («Наша Україна») зі скаргами на дії самої Л. Лазаренко. Зокрема, незважаючи на прийняте рішення районної ради про тимчасове відсторонення голови ради від виконання обов'язків, вона досі ходить на роботу.¹¹⁶

Протистояння в цій райradі досягло апогею у грудні 2009 р., коли напередодні сесії між головою ради та керуючою справами ради Н. Шумською відбулася фізична сутичка. Після цього інциденту остання потрапила на лікарняне ліжко та участі у сесії не брала, натомість написала службову записку, розгляд якої був включений у порядок денний роботи сесії. Під час розгляду цього питання голова ради Л. Лазаренко відкинула всі звинувачення на свою адресу і покинула сесійний зал, не чекаючи завершення обговорення питання і голосування. Ведення сесії продовжив заступник голови ради І. Громик, який запропонував засудити поведінку голови і відсторонити її на певний період від виконання обов'язків. Депутати з фракцій «Наша Україна та народна самооборона», УНП та Блоку Литвина поставили питання про дострокове припинення повноважень голови ради та усунення її з посади. Присутній на сесії депутат обласної ради О. Свирида заблокував трибуну і закликав не порушувати закон. Певним чином заспокоїв присутніх народний депутат України В. Олійник, якому доручили бути гарантом порядку. У результаті із 72 депутатів у голосуванні взяв участь 41 депутат, 39 з яких проголосували за «імпічмент» Л. Лазаренко. Депутати від фракції БЮТ залишили зал і участі у голосуванні, за винятком кількох осіб, не брали. Для остаточного прийняття рішення цих голосів виявилось недостатньо, адже для відставки голови ради необхідно набрати не менше двох третин голосів. Таким чином, ситуація в цьому органі місцевого самоврядування й надалі залишалася вкрай напруженою.

22 січня 2007 р. відбулася позачергова восьма сесія обласної ради, на якій розглядалися земельні питання, зокрема щодо виділення земельної ділянки компанії Nestle у Луцькому районі. Для цього необхідно було внести зміни меж сіл Сарнівка та Смолигів Смолигівської сільської ради. Облдержадміністрація повністю підтримала цей інвестиційний проект, однак проти виступили депутати

114 Лісова А. Чи знайдуть порозуміння депутати? / А. Лісова // Волинь-нова. – 2007. – 27 лют. – С. 2.

115 Лісова А. Коли в Іваничівській райradі настане злагода? / А. Лісова // Волинь-нова. – 2007. – 7 лип. – С. 4.

116 Лівіцька О. Закон тайги? / О. Лівіцька // Волинська газета. – 2008. – 25 груд. – С. 2.

від Партії регіонів. Зокрема народний депутат України А. Горбатюк зазначив: «Я не проти інвесторів, але нехай вони приходять до нас прозоро... А у випадку зі Смолиговом все робилося галопом. Депутати облради до останнього моменту

Виступає депутат обласної ради В. Діброва

не знали, за розширення меж яких населених пунктів вони мали голосувати. Чому це тримали у таємниці? Чому не оприлюднили, який об'єкт з'явиться у селі? Ми вже бачили, як "Кромберг енд Шуберт" рік працював фактично незаконно. А які зарплати мають працівники?»¹¹⁷ У своєму виступі голова профільної комісії обласної ради В. Діброва зазначив, що комісією з цього питання позитивного рішення не було прийнято, адже питання розглядалося дуже швидко. Він запропонував виділити землю лише під будівництво заводу (24 га), бо у проекті рішення пропонувалося розширення меж населеного пункту втричі більше, ніж це є необхідним. Натомість депутат Д. Дремух зазначив: «Ми робимо дуже важливу справу, залучення інвестицій це є справа честі будь якого регіону. Пропозиція, якщо ми хочемо зробити добру справу, то ми шукаємо спосіб, і один із таких способів є прийняття рішення, яке внесено на сьогоднішню сесію. Не дивлячись на політичні настрої і амбіції, пропоную підтримати вищезазначений проект рішення».¹¹⁸

Певний підтекст у цьому питанні мала та обставина, що це рішення активно лобював голова Луцької районної ради Б. Прус, дружина якого займала посаду Смолигівського сільського голови, а їхня сім'я проживає у цьому селі. Однак проект рішення підтримали 42 депутати з різних фракцій, окрім Партії регіонів та «Перспективи».¹¹⁹ Таким чином, було дано зелену дорогу швейцарським інвестиціям на Волинь та суттєво розширено межі Смолигівської сільської ради: села Смолигів 163,2 га, села Сарнівка 18,9 га.¹²⁰

На наступній сесії депутат В. Діброва запропонував повернутися до цього питання, у результаті чого було прийняте рішення «Про затвердження проектів землеустрою щодо встановлення та зміни меж населених пунктів» у частині зміни меж населених пунктів – сіл Сарнівка та Смолигів Смолигівської сільської ради Луцького району та створена відповідна комісія для його вивчення. Головою комісії затверджено В. Діброву, заступником – П. Проня та введено в склад комісії по два депутати від кожної фракції.¹²¹

На дев'ятій сесії обласної ради 6 березня на вимогу 29 депутатів обласної ради розглядався звіт голови обласної ради А. Грицюка про свою діяльність

117 Куцик О. Дозволити завод заборонити / О. Куцик // Волинська газета. – 2007. – 19 квіт. – С. 1.

118 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 854, арк. 6.

119 Там само, арк. 30–31.

120 Там само, арк. 13, 28.

121 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 855, арк. 7.

з часу обрання головою представницького органу. Один з ініціаторів цього звіту С. Слабенко у своєму зверненні зазначив: «Вношу на розгляд чергової сесії обласної ради питання: «Про заслуховування звіту керівника органу (виконавчий апарат ради) Грицюка А. П., як посадової особи органу місцевого самоврядування щодо додержання вимог законодавства при здійсненні своїх повноважень». Вважаю, що вищезазначене питання має актуальний характер у зв'язку з можливими системними порушеннями Грицюком А. П. як посадовою особою органу місцевого самоврядування окремих вимог законодавства України...»¹²²

У своєму виступі голова облради зазначив: «Не буду стверджувати, що на початковому етапі нашої каденції ми спрацювали з максимальною ефективністю. Дехто називав причиною цього надмірну заполітизованість обласної ради п'ятого скликання... Однак, станом на сьогодні за кількісними показниками, результати нашої роботи абсолютно порівнювані з показниками попереднього складу обласної ради».¹²³

Зазначений звіт був взятий до відома, за що проголосувало 59 депутатів.

На цій сесії також був заслуханий звіт голови облдержадміністрації про виконання Програми економічного і соціального розвитку області за 2006 рік та Програма економічного і соціального розвитку області на 2007 рік, що були підтримані депутатами облради.

Було також прийняте рішення про проголошення на Волині 2007 року – Роком Української Повстанської Армії та Роком пам'яті видатного сина української нації – генерала УПА Романа Шухевича (Тараса Чупринки), а також прийняте звернення депутатів Волинської обласної ради до Президента України щодо присвоєння йому звання Герой України посмертно. Також була затверджена Програма заходів з відзначення в області 65-ї річниці УПА та 100-річчя від дня народження Романа Шухевича. Уперше в історії обласної ради була затверджена Програма національно-патріотичного виховання молоді Волині на 2007–2011 роки.

На цій сесії було прийняте рішення про звіти депутатів обласної ради, яким були встановлені орієнтовні строки їх проведення перед виборцями впродовж березня-квітня 2007 року. Депутати зобов'язувалися проінформувати обласну раду про обговорення їх звіту, зауважень і пропозицій, висловлених виборцями на адресу ради та її органів, а також доручення, дані депутатам у зв'язку з його депутатською діяльністю до 10 травня 2007 р.¹²⁴

Після підписання у Києві угоди між «Нашою Україною» і БЮТ, на початку березня відповідні угоди були підписані між фракціями в обласній та Луцькій міській рада. Згодом такі ж угоди були підписані місцевими організаціями БЮТ та НСНУ у Камінь-Каширському та Любомльському районах.

На X сесії обласної ради 27 березня було прийняте звернення до Президента України В. Ющенка щодо загострення політичної ситуації в Україні, в якому зокрема йшлося: «Через цинічну вербовку правлячою, так званою коаліцією національної єдності (антикризова коаліція) народних депутатів України, теперішнє їх представництво у провладних та опозиційних фракціях Верховної Ради Укра-

122 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 855, арк. 108.

123 Там само, арк. 69.

124 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 860, арк. 70.

їни уже не відображає результатів волевиявлення українців під час березневих виборів 2006 року.

Узурпувавши владу в Уряді, інших державних та правоохоронних структурах, Партія регіонів та її союзники з антикризової коаліції, яка проголосила себе коаліцією так званої національної єдності, публічно заявили про свої наміри змінити конституційний лад в Україні, стратегічні перспективи її розвитку як демократичної держави європейської спільноти...

Вимагаємо від Вас, як гаранта Конституції, здійснити рішучий крок: відповідно до Конституції України розпустити нинішній склад Верховної Ради України і призначити дострокові вибори парламенту».¹²⁵ За це звернення шляхом поіменного голосування проголосувало 50 депутатів із 66 присутніх, хоча перед початком сесії їх зареєструвалося 71.¹²⁶ Не підтримали звернення у повному складі депутати від Партії регіонів, фракції «Рідна Волинь», СПУ та Блоку Литвина, а також окремі депутати з фракцій «Наша Україна» (В. Гунчик та В. Столяр), БЮТ (Р. Притолок та А. Притулюк). Зазначимо, що при голосуванні цього питання виявилися відсутніми керівники виконавчої влади області: В. Бондар, В. Заремба, а також заступник голови обласної ради Б. Загрева.¹²⁷

Аналогічне звернення було прийняте на обласній нараді сільських, селищних, міських голів Волині за підсумками роботи у 2006 році. Попри активні протести депутатів від Партії регіонів А. Горбатюка та П. Проня, переважна більшість голів рад базового рівня, присутніх в облмуздрамтеатрі, підтримала таке звернення.

Після того як політичні сили не досягли компромісу під час консультацій Президента України з керівниками парламентських фракцій, 2 квітня 2007 р. В. Ющенко прийняв рішення про розпуск Верховної Ради України. У своєму Зверненні до українського народу глава держави зазначив: «У своїй діяльності Верховна Рада 5-го скликання не продемонструвала роботи, яка повинна відповідати очікуванням людей. Парламентська урядова більшість уже не приховує своєї головної мети узурпувати владу і законсервувати своє правління... Позачергові вибори – це крайній засіб, він став неминучим».¹²⁸ Згідно з Указом Президента, дострокові парламентські вибори було призначено на 27 травня 2007 року.

На XI сесії обласної ради 18 квітня було прийняте Звернення депутатів Волинської обласної ради до Президента України, Кабінету Міністрів України, Волинської громади стосовно невиконання Указу Президента України від 2 квітня 2007 року № 264 «Про дострокове припинення повноважень Верховної Ради України». У ньому зокрема йшлося: «Ми, депутати Волинської обласної ради, підтримуючи Указ, водночас висловлюємо глибоке занепокоєння щодо цинічного ставлення до цього документа депутатів так званої “коаліції національної єдності”, керівництва парламенту та особливо Кабінету Міністрів України, які

125 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 862, арк. 176.

126 Там само, арк. 190.

127 Там само, арк. 191–192.

128 Звернення Президента України Віктора Ющенка до народу України з приводу підписання Указу про дострокове припинення повноважень Верховної Ради України п'ятого скликання // Волинь-нова. – 2007. – 3 квіт. – С. 3.

у своїй діяльності показують приклад нехтування нормативно-правовим актом, виданим Президентом України...

Ми, депутати Волинської обласної ради, звертаємося до територіальної громади Волині не піддаватися на неконституційні заклики представників так званої парламентської коаліції та взяти активну участь у виборах народних депутатів України...»¹²⁹ Голова обласної ради А. Грицюк з цього приводу зазначив: «Що ж до тих осіб, які стосовно указу Президента дозволяють собі висловлюватися на кшталт «неправильний», «незаконний», ба навіть роздумують, чи взагалі варто його виконувати, то таких назвали не інакше як саботажники».¹³⁰

27 березня на позачерговій сесії обласної ради було прийняте рішення щодо процедури призначення керівників комунальних підприємств, що стало ще одним приводом для суперечки між виконавчою і представницькою владою області. 43 голоси депутатів віднесли повноваження щодо цих призначень до компетенції обласної ради.

На цій сесії відбувся неординарний випадок в історії представницького органу краю. На пропозицію депутата В. Діброви начальнику управління промисловості облдержадміністрації М. Кучеренку заборонили відвідувати сесії обласної ради за те, що він образив депутатський корпус ради. Зокрема, під час розгляду питання про розподіл коштів державної субвенції для відшкодування витрат на перевезення пільговиків, він назвав депутатів і голову ради «жонглерами» та звинуватив їх у лобюванні інтересів окремих депутатів у цій сфері. У своє виправдання Кучеренко сказав: «І як посадовець, і як громадянин я маю право на свою думку. А якщо вона комусь заважає, то це вже інше питання. Я ще раз переконався, що раду повинні очолювати поміркованіші депутати. Такі дії ганьблять партійну честь і на обласному, і на всьукраїнському рівнях. Нам делеговані права, отже, ми будемо це вирішувати».¹³¹

З метою поліпшення співробітництва у різних сферах виробництва та бізнесу, освіти та культури, Волинська обласна рада налагоджувала зв'язки з представницькими органами інших регіонів. 8 травня у м. Луцьку під час візиту на Волинь офіційної делегації Закарпатської області на чолі з головою облради М. Кічковським була підписана Рамкова угода між Закарпатською та Волинською обласними радами про торговельно-економічне, науково-технічне та культурне співробітництво. Протягом двох днів керівники органів місцевого самоврядування, виконавчої влади, депутати, бізнесмени Закарпаття знайомилися з роботою муніципальної влади на Волині, побували у сільгоспідприємствах Горохівського, Луцького та Ковельського районів, відвідали підприємства переробної галузі обласного центру, історично-культурні пам'ятки. У сесійній залі обласної ради відбулася пленарна частина та підписана угода про співпрацю.

Підсумовуючи рік роботи обласної ради п'ятого скликання, її голова А. Грицюк зазначив, що за цей період було проведено 11 сесій, 14 пленарних засідань, розглянуто 284 питання. Серед позитивів у роботі він відзначив прийняття у комунальну власність області Луцького авіапідприємства та комплекс робіт з відновлення діяльності аеропорту на Вишкові, виділення землі під будівництво нового заводу харчових продуктів у Смолигові Луцького району. Голова обласної

129 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 864, арк. 4.

130 Бубенщикова О. Перевибори як необхідність / О. Бубенщикова // Волинська газета. – 2007. – 19 квіт. – С. 3.

131 Лівіцька О. Позиція чи поза? / О. Лівіцька // Волинська газета. – 2007. – 5 квіт. – С. 3.

ради дотримувався твердого курсу на газифікацію області: «Я завжди був ініціатором того, щоб Волинь газифікувалася. Вважаю, що в кожному нашому селі повинен бути газ. А тоді людина сама визначиться, чим палити – газом, дровами чи брикетом. Селянин мудрий, він завжди обрахує, що йому вигідніше. І не нам, чиновникам, вирішувати – бути газу чи ні... через рік після підведення газу в село у ньому не лишалось безгосподарних обійсть. З приходом газу міняється статус населеного пункту. Молодь бачить у ньому перспективу, хати-пустки купують і обживають. Газ – це побутові зручності, тепла вода, гарячі сніданки».¹³²

Щодо прорахунків у роботі, то, зі слів голови, керівництву обласної ради не вдалося об'єднати всіх депутатів. Перешкодою цьому стали вузькополітичні інтереси. Заважають роботі ради «ганебні судові процеси», пов'язані зі скороченням посади другого заступника голови ради та претензіями Федерації профспілок області на санаторій «Пролісок».¹³³ Однак голова переконаний, що «Пролісок» та санаторії «Турія», «Лісова пісня» залишаться у комунальній власності.

У травні 2007 р. у роботу обласної ради була введена практика проведення виїзних засідань Координаційної ради з питань місцевого самоврядування при голові обласної ради. Перше таке засідання було проведене у Маневицькому районі.

Через черговий скандал на політичному ґрунті, 12 червня XIII сесія обласної ради, на розгляд якої виносилася низка важливих питань, не змогла прийняти жодного рішення, а в її роботі було оголошено перерву на невизначений термін. Причиною цього стало рішення обласної виборчої комісії від 7 червня, згідно з яким за поданням Блоку Юлії Тимошенко, замість вибулих М. Борсука та О. Мельника, депутатські посвідчення мали отримати С. Іванюк та В. Сидорук. Однак з цим рішенням не погодилися депутати від «Нашої України» І. Гузь та С. Слабенко, які подали на таке рішення позов до суду, а тому пропонували дочекатися його рішення. Депутат М. Романюк звернувся до колег із закликом схаменутися, адже між БЮТ і «Нашою Україною» в облраді підписано угоду про співпрацю, а на ділі знову взято курс на конфронтацію. Після відмови більшості на пропозицію меншості оголосити перерву для проведення додаткових міжфракційних консультацій, фракції «Нашої України», СПУ, Блоку Литвина та Партії регіонів покинули сесійну залу. Після цього демаршу сесія облради так і не змогла відновити своєї роботи.

Незважаючи на супротив опозиції, позачергові парламентські вибори все ж відбулися 30 вересня 2007 року. У них взяло участь 20 партій та блоків. За їх результатами тривідсотковий бар'єр подолали п'ять партій: Партія регіонів (34,37%), Блок Юлії Тимошенко (БЮТ) (30,71%), Блок «Наша Україна – Народна Самооборона» (14,15%), Компартія (5,39%), Блок Литвина (3,96%). «Проти всіх» проголосувало 2,73 відсотка виборців (див. табл. 5.6).

132 Анатолій Грицюк: «Народ не дозволить владі відібрати у нього останнє» // Волинь-нова. – 2012. – 16 серп. – С. 8.

133 Пирожик О. Анатолій Грицюк підбив підсумки року роботи / О. Пирожик // Волинь-нова. – 2007. – 17 трав. – С. 2.

**Результати голосування
до Верховної Ради України 2007 року**

Назва партії/блоку	% голосів виборців	Кількість голосів виборців	Кількість мандатів
Партія регіонів	34,37	8 013 918	175
Блок Юлії Тимошенко (БЮТ)	30,71	7 162 174	156
Блок «Наша Україна-Народна Самооборона»	14,15	3 301 012	72
КПУ	5,39	1 257 397	27
«Блок Литвина»	3,96	924 568	20

Джерело: Таблиця складена автором на основі¹³⁴

Переможцем виборів стала Партія регіонів, яка найбільшу підтримку отримала на сході та півдні України: у Луганській (73,53%), Донецькій (72,05%) областях та Автономній Республіці Крим (60,98%). Найменше голосів партія отримала у Львівській (4,19%), Тернопільській (3,01%) та Івано-Франківській (2,95%) областях.

Блок Юлії Тимошенко отримав 30,71% голосів виборців, що забезпечило 156 депутатських мандатів. Найбільшу кількість голосів виборців цей блок здобув у Волинській – 57,59%, Київській – 53,38%, Тернопільській – 51,57% областях. Найменшу підтримку – у Донецькій – 3,92%, Луганській – 5,1% областях та Автономній Республіці Крим – 6,93%.

Від Волині народними депутатами України стали К. Ващук (Блок Литвина), В. Карпук («Наша Україна»), Є. Кирильчук (БЮТ), П. Кравчук (БЮТ), С. Шевчук (БЮТ). Згодом до них приєдналися В. Олійник та М. Потапчук (БЮТ).

Хоча Партія регіонів й здобула перше місце, однак у сукупності мандатів БЮТ і «НУ-НС» мали більшість – 228 мандатів, що давало змогу сформувати правлячу коаліцію. Однак, було не так все просто, адже окремі представники «НУ-НС» (В. Балога, І. Кріль, В. Петьовка, І. Плющ) виступали за широку коаліцію за участю Партії регіонів. Секретар РНБОУ І. Плющ з цього приводу пояснив: «Якщо 300 голосів вдасться забезпечити, ми зможемо внести у Конституцію такі зміни, які забезпечать політичну стабільність, дасть змогу Президенту, як гаранту Конституції, виконувати свої функції... Коаліції із 228-и голосів сьогодні Україні мало, бо це не забезпечить стабільності і єдності держави».¹³⁵ На це голова обласної ради А. Грицюк після перебування секретаря РНБОУ у Луцьку зауважив: «Я впевнений, що Іван Плющ є осколком кучмізму. Він є отим новітнім “любим другом” Президента, які у 2006 році зруйнували, поставили під сумнів створення міцної, демократичної коаліції у Верховній Раді. Такі люди шкодять Президенту».¹³⁶

¹³⁴ Парламентські вибори в Україні 2007 [Електронний ресурс] // Вікіпедія. – Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/wiki>. – Назва з екрана.

¹³⁵ Пирожик О. Як Іван Плющ захищав Президента / О. Пирожик // Волинь-нова. – 2007. – 20 листоп. – С. 2.

¹³⁶ Пирожик О. То що і кого захищав у Луцьку Іван Плющ? / О. Пирожик // Волинь-нова. – 2007. – 22 листоп. – С. 3.

У цьому контексті заслуговує на увагу думка політолога В. Базіва: «Справа у цілковитій легалізації олігархічного режиму, який Віктор Андрійович прагне довести до абсолюту, що не снилося жодній посткомуністичній державі. В Україні буде остаточно сформовано своєрідне політбюро українського олігархату, яке за Кучми існувало тільки у зародковому стані, а тепер стане невидимим, але єдино реальним верховним органом влади в Україні. Україна отримає результат прямо протилежний від того, який вона очікувала від Помаранчевої революції: замість виходу із печери дикого капіталізму та демонтажу основ олігархату – завершення встановлення олігархічного режиму на чолі із його головним ідеологом Ющенком».¹³⁷

Разом з парламентськими виборами 30 вересня відбувся референдум щодо дострокового припинення повноважень Гіркополонківського сільського голови Луцького району М. Синюка. Зважаючи на його незадовільну роботу, ініціаторами цього референдуму стали депутати сільської ради. Жителі сільської ради дали позитивну відповідь на поставлене у бюлетені питання. У результаті волевиявлення виборців, вибори нового сільського голови були призначені на 1 червня 2008 року. Тимчасово виконувати повноваження сільського голови сесія доручила секретареві сільради Н. Лесюк.

Схожа ситуація склалася й у Підгайцівській сільській раді Луцького району. Там бездіяльність та, як згодом виявилось, незаконну діяльність сільського голови В. Семенюка припинили депутати сільської ради, висловивши йому недовіру. На позачергових виборах Гіркополонківським сільським головою було обрано О. Перванчука, а Підгайцівським – Ю. Семенюка.

На тринадцятій сесії обласної ради 21 червня 2007 р. були внесені зміни до Положення про присвоєння звання «Почесний громадянин Волині». Зокрема, присвоєння проводиться до Дня незалежності України, а кількість осіб, яким присвоюється це звання, не може перевищувати двох у рік. Рішенням сесії звання «Почесний громадянин Волині» було присвоєне композитору та поету Степану Кривенькому (помертло) та лікарю-психіатру Євгенії Лещук, кандидатури яких були подані Горохівською районною радою.¹³⁸

На тринадцятій сесії 12 червня 2007 р. у зв'язку з достроковим припиненням повноважень депутата обласної ради М. Борсука та О. Мельника, були визнані повноваження депутатів С. Іванюка та В. Сидорука.

У жовтні відбувся незвичний в історії представницького органу Волині випадок. Після того, як були достроково припинені повноваження депутата обласної ради М. Мазурика, його місце за списком БЮТ мав зайняти наступний у списку кандидат М. Матусевич. Однак він відмовився від депутатського мандата. Відповідно постановою Волинської обласної виборчої комісії від 18 жовтня депутатом облради було визнано Ф. Савоніка.¹³⁹

На чотирнадцятій сесії 27 липня було затверджено Положення про почесну відзнаку «100-річчя від дня народження головнокомандувача Української Повстанської Армії, провідника ОУН генерал-хорунжого Романа Шухевича», яку

137 Василь Базів: «У Президента є план, в якому немає місця для Тимошенка» / Василь Базів // Волинь-нова. – 2007. – 22 листоп. – С. 5.

138 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 868, арк. 203–205.

139 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 877, арк. 134.

засновано обласною радою та облдержадміністрацією до 100-літнього ювілею головнокомандувача УПА.

15 листопада 2007 р. відбулася зміна керівника виконавчої влади області. Указом Президента України В. Бондар був звільнений з посади голови облдержадміністрації згідно з поданою ним заявою, а Миколу Романюка – директора Волинського головного регіонального управління ЗАТ КБ «Приватбанк» було призначено тимчасово виконуючим обов'язки голови. Зазначена процедура призначень, що суперечила законодавству, стала практикою за часів президентства В. Ющенка. Справа у тому, що згідно ч. 4 ст. 118 Конституції України призначення та звільнення голів місцевих державних адміністрацій Президентом України повинні здійснюватися лише за поданням Кабінету Міністрів України.¹⁴⁰ Однак глава держави призначав цих посадових осіб без таких подань і лише згодом Уряд, поставлений перед фактом, був змушений надавати такі подання. Зокрема, згідно коментаря Секретаріату Кабінету Міністрів України, у період з лютого по жовтень 2008 р. без подання Уряду Президент звільнив із займаних посад 27 голів райдержадміністрацій. Разом з тим, Секретаріат Президента без пояснень повернув 14 подань Уряду на призначення голів райдержадміністрацій, а ще 17 аналогічних подань залишилися без відповіді. Крім того, за період з 20 грудня 2007 р. Президентом було призначено 61 тимчасово виконуючого обов'язки голови райдержадміністрації. Станом на 1 червня 2009 р. на посадах тимчасово виконуючих обов'язки перебувало 40 осіб.¹⁴¹ Така незаконна практика призводила до того, що державне управління районами здійснювалося у неконституційний спосіб (суперечило вимогам частини четвертої ст. 118 Конституції України).¹⁴² Наприклад, у результаті звільнення 27.06.2009 р. з посади голови Кіровоградської облдержадміністрації В. Моцного з порушенням Основного Закону (без подання Кабінету Міністрів та призначення на цю посаду тимчасово виконуючим обов'язки В. Мовчана також в обхід Уряду), в області склалося двовладдя.¹⁴³ Схожа ситуація свого часу була і з головою Київської обласної державної адміністрації Є. Жовтяком, який виграв Верховний Суд щодо його незаконного звільнення з посади.

З цього приводу голова обласної ради А. Грицюк зазначив, що нібито існувала домовленість між Президентом і БЮТ щодо призначення голів облдержадміністрацій від тієї політичної сили, яка перемогла у регіоні: «І ми запропонували людину, вона їздила до Києва, навіть уже оформила особову справу... Президент, як бачимо, зробив інший вибір. Але ми трагедії з цього не робимо. Бо є інша домовленість: якщо голова облдержадміністрації – з “Нашої України”, то перший заступник буде з БЮТ...»¹⁴⁴

Щодо причин звільнення В. Бондаря з посади існує декілька версій. На представленні нового керівника виконавчої влади області 16 листопада Секретар

140 Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верхов. Ради України 28 черв. 1996 р. – К. : Преса України, 1997. – С. 55.

141 Кадри вирішують усе // Уряд. кур'єр. – 2009. – 7 лип. – С. 2.

142 Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верхов. Ради України 28 черв. 1996 р. – К. : Преса України, 1997. – С. 55.

143 Мельник П. Двовладдя у Кіровоградській облдержадміністрації / П. Мельник // Голос України. – 2009. – 29 жовт. – С. 3.

144 Пирожик О. То що і кого захищав у Луцьку Іван Плющ? / О. Пирожик // Волинь-нова. – 2007. – 23 листоп. – С. 3.

Ради національної безпеки та оборони І. Плющ пояснив, що зміни голів облдержадміністрацій у жодному разі не можна пов'язувати з підготовкою до майбутніх президентських виборів: «Хочемо ми чи ні, а реальність сьогодні така, що скрізь є клани. Будемо відверті: хіба Партія регіонів – це політично структурована партія, ідейно загартована? Це своєрідний клан. А БЮТ? Але це клани. А є ще кланенята. І зверху, й донизу. Президент має завдання: поставити таких людей, які не входили б у той чи інший клан».¹⁴⁵

На нашу думку, основною причиною звільнення Бондаря є незадовільні результати блоку «НУ–НС» на Волині, який повністю програв вибори, а, відповідно, вплив у регіоні БЮТ.

У своєму слові В. Бондар наголосив: «...Хочу звернутися до Вас, Микола Ярославовичу! По-перше, мені приємно, що саме вас Президент вибрав бути моїм наступником на посаді голови обласної

В. Бондар вітає М. Романюка

державної адміністрації. Я поважаю вас як людину принципову, високопрофесійну, як волинянина, який буде відстоювати інтереси нашої області. Бажаю вам успіхів на цій посаді. Бажаю звернути увагу на ту команду, яка сьогодні сидить у цьому залі і є в обласній державній адміністрації. Її потенціал дуже великий».¹⁴⁶

М. Романюк у своїй промові зазначив: «...Думаю, Анатолію Петровичу, ми найближчим часом, завтра-післязавтра, з вами зустрінємось і обговоримо предметно налагодження співпраці з депутатським корпусом облради. В нас є хороші депутати, і треба зняти це питання. Будемо робити так, як Папу римського обирають: закриємось у кабінеті і не вийдемо, доки не приймемо спільного рішення».¹⁴⁷

У своєму виступі голова обласної ради А. Грицюк наголосив: «Я також хочу, щоб у нас була конструктивна співпраця. Бо є безліч питань, над якими депутатський корпус повинен працювати спільно з виконавчою гілкою влади – Волинською обласною державною адміністрацією».¹⁴⁸

У своєму першому інтерв'ю М. Романюк зазначив: «Політичні питання для мене – з числа тих, із якими я не хотів би стикатися взагалі. Я й надалі залишатимусь позапартійним, тож мені легше буде приймати політичні рішення».¹⁴⁹

145 Лівіцька О. Бондар – Романюк / О. Лівіцька // Волинська газета. – 2007. – 22 листоп. – С. 2.

146 Там само.

147 Там само.

148 Там само.

149 Пирожик О. Найкраща політика – це відстоювання інтересів волинян / О. Пирожик // Волинь-нова. – 2007. – 27 листоп. – С. 4.

10 грудня Указом Президента України він був призначений головою облдержадміністрації, позбувшись приставки «т. в. о.». Згодом він згадував: «Тоді важко було щось прогнозувати, адже кандидатура голови облдержадміністрації обов'язково погоджується з Кабміном. А його очолював... Віктор Федорович! Як би там не було, але Віктор Янукович 9 грудня 2007 року погодив мою кандидатуру, навіть особисто не зустрічаючись».¹⁵⁰

Новий голова облдержадміністрації не вдався до суттєвих кадрових змін. За перші сто днів у структурі облдержадміністрації з'явився лише один новий заступник (С. Кравчук). Згодом М. Романюк пояснив: «Вважаю, що кожен із них справляється з роботою. Підстав змінювати не бачив і не бачу. Хоча певні претензії висувати до них треба, як, зрештою, і до мене. Але команда – перспективна, це – факт. Щодо начальників управлінь. Великих зауважень до них не було...»¹⁵¹

18 грудня 2007 р. проходила XVI сесія обласної ради. У цей же день на сесії Верховної Ради України лідер БЮТ Ю. Тимошенко вдруге зайняла пост Прем'єр-міністра України. На ній депутату обласної ради В. Бондарю «За вагомий особистий внесок у розбудову Української держави, багаторічну сумлінну працю, високий професіоналізм» було вручено орден «За заслуги» II ступеня. Таку ж відзнаку III ступеня він отримав у 1999 році, будучи молодіжним лідером. Фракцію БЮТ очолив О. Свирида, тому що В. Олійник був обраний народним депутатом України.

Під час затвердження порядку денного сесії депутат С. Слабенко вніс пропозицію включити питання «Про внесення змін та доповнень до рішення обласної ради від 29.06.2006 № 3/29 “Про структуру, чисельність виконавчого апарату обласної ради та витрати на його утримання” з наступними змінами та доповненнями». Він аргументував це тим, що, «враховуючи яскравий виступ голови обласної ради, приблизно рік тому, коли він, мотивуючи чисельний склад, який повинен бути у виконавчому апараті обласної ради, зазначив, що, скасовуючи посаду керуючого справами в обласній раді, він вводить посаду ще одного заступника голови обласної ради. І перерозподіл цих обов'язків дасть можливість ефективно використовувати бюджетні кошти. Саме з такою мотивувальною позицією голова обласної ради в той час скасував цю посаду і вніс таку пропозицію, і ми погодилися з прийнятим рішенням.

Яке ж було моє велике здивування, що на сьогоднішній день знову потрібна ця посада. Заступників вже два, посаду потрібно відновити і створити ще один відділ, який буде займатися питаннями бюджету, економіки Волинської області, і ще будемо вводити двох посадових осіб.

У мене виникає питання: коли був головуючий щирим, чи рік тому, чи сьогодні, коли він ініціює це питання».¹⁵²

Пропозицію С. Слабенка підтримало лише 15 депутатів. Разом з тим, під час розгляду цього питання воно не було підтримане (34 – «за»)¹⁵³.

Однак уже на наступній XVII сесії обласної ради, що відбулася 15 січня 2008 р., зазначене рішення було прийняте. Таким чином, було відновлено посаду

150 Данилюк В. «Кадровий голод» – не головне / В. Данилюк // Волинська газета. – 2009. – 19 листоп. – С. 3.

151 Там само.

152 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 879, арк. 3–4.

153 Там само, арк. 53.

керуючого справами апарату облради та утворено новий відділ з питань бюджету, економічної політики та моніторингу у складі двох осіб.¹⁵⁴

Уперше ця сесія транслювалася в прямому ефірі Волинського телебачення та радіо «Луцьк».

На XII обласній звітно-виборній партійній конференції ВО «Батьківщина» новим головою цієї партійної організації було обрано голову обласної ради А. Грицюка. На своїй першій прес-конференції в якості партійного лідера він пообіцяв, що найближчим часом у нього відбудеться зустріч з Б. Шибом як членом партії і він питатиме з міського голови за його дії саме як з партійця.¹⁵⁵

У цей час активну роботу з критики Луцького міського голови розпочало громадське об'єднання «Варта громади», яке очолював голова обласної організації Партії «Реформи і Порядок», депутат Луцької міськради О. Мартинюк. На одній із прес-конференцій він заявив: «Варта громади» розпочинає вуличні акції, спрямовані на зміну владної команди у Луцьку. Причиною таких доволі кардинальних дій є невиконання норми Закону «Про місцеве самоврядування» – протягом двох років каденції мешканці міста так і не почули звіту міського голови.¹⁵⁶ Підлив масла у вогонь скандальний продаж міською радою земельної ділянки по вулиці Ковельській, 17. Згідно підписаного додатку до договору купівлі-продажу місто отримало зобов'язання профінансувати з бюджету витрати на обслуговування комерційного об'єкта на приблизну суму від восьми до десяти мільйонів гривень.

Незважаючи на зміну керівника облдержадміністрації, градус конфронтації в обласній раді між БЮТ та «Нашою Україною» не зменшився. При цьому основні протиріччя стосувалися не політичних питань, а майнових, тобто існував реальний конфлікт інтересів окремих впливових депутатів, заручником якого став весь депутатський корпус обласної ради. Боротьба за об'єкти комунальної власності перетворила вчорашніх союзників на ворогів. Апофеозом цього процесу стала XVIII сесія обласної ради 14 березня 2008 р., коли розглядалося питання про повернення Шацької рятувальної станції в комунальну власність облради, а також повернення санаторію «Пролісок» до власності ради федерації профспілок. Голова обласної ради А. Грицюк назвав це питання таким, що «має політичний підтекст і корупційні наміри окремих депутатів фракції «Наша Україна» дерібанити майно, яке належить комунальній власності. Я за свої слова відповідаю... На рівні держави Секретаріат Президента не дає будувати державу, а на рівні Волинської області теж є мудреці, які хочуть до того, що награбили і приватизували, ще долучити «Пролісок»; повірте, не вдасться».¹⁵⁷

В. Бондар від фракції «Наша Україна» назвав некоректним й неетичним звинувачення, що пролунало на адресу фракції, і зажадав від А. Грицюка публічного вибачення. «Фракція «Наша Україна», хто не має відношення до корупційних дій, я перед Вами вибачаюся і стаю на коліна. А хто має, правоохоронні органи почують сьогодні», – відповів на це голова облради, пообіцявши на прес-конференції назвати прізвища тих депутатів, які підозрюються ним у корупції.¹⁵⁸

154 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 955, арк. 1.

155 Лис В. Анатолій Грицюк у ролі партійного лідера / В. Лис // Волинь-нова. – 2008. – 21 лют. – С. 3.

156 Головачук С. «Варта громади» вказала владі / С. Головачук // Волинська газета. – 2008. – 10 квіт. – С. 14.

157 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 956, арк. 6.

158 Там само, арк. 9, 12.

Таке вибачення не задовольнило членів фракції «Наша Україна», тому керівник фракції С. Слабенко звернувся до голови обласної ради з вимогою принесення вибачення перед фракцією, а не окремими депутатами, «бо це, Анатолій Петрович, дійсно переходить якісь певні рамки, коли фракція вже далі мовчати не змогла, залишаючи за собою в подальшому право будь-яким способом захищати честь і гідність політичних партій, які створили виборчий блок “Наша Україна”, і які представляють інтереси виборців Волині в стінах Волинської обласної ради». ¹⁵⁹ Від імені фракції він попросив оголосити перерву з метою «проведення консультацій з іншими фракціями щодо питання етики поведінки окремих депутатів на сесії Волинської обласної ради. Я не буду зараз називати прізвища, щоб не було якихось звинувачень». ¹⁶⁰ Однак пропозиція С. Слабенка не була підтримана депутатами. На знак протесту фракція «Наша Україна» покинула сесійну залу, незважаючи навіть на те, що першим питанням сесії був звіт голови облдержадміністрації М. Романюка. У залі залишилися лише рухівці В. Банада та Т. Янко.

А. Грицюк дотримав свого слова і під час розгляду питання «Різне» назвав депутата В. Столяра від «Нашої України», який, на його думку, підозрюється у «дерибані Волині». ¹⁶¹ Під час своєї прес-конференції А. Грицюк звинуватив у цьому ще й В. Бондаря, ¹⁶² при цьому наголосив: «Що ж, сьогодні на Волині мало сміливих людей. Однак я готовий вступити у серйозну боротьбу з інтересами капіталу, який грішми встелив собі дорогу аж до Києва. А у представників ЗМІ шукаю підтримку, аби провести спільне розслідування». ¹⁶³ На це В. Бондар відповів: «Звинувачення Анатолія Петровича, мовляв, я маю тут якийсь свій інтерес, абсолютно заперечую: жодної зацікавленості в мене як приватної особи даний санаторій не викликає... Якщо в Анатолія Петровича є конкретні звинувачення, підтвержені конкретними фактами, – нехай їх оприлюднює. Я готовий позиватися і в суді відстоювати свою честь і гідність!» ¹⁶⁴

Слід зазначити, що згодом, за зверненням В. Столяра про захист честі, гідності, ділової репутації та відшкодування моральної шкоди, Луцький міський суд більшість із звинувачень А. Грицюка визнав недостовірними. ¹⁶⁵

На цій сесії не пройшло рішення «Про проголошення 2008 року Роком пам'яті Головного Провідника ОУН (революційної) Степана Бандери». Через відсутність під час голосування фракції «Наша Україна», що покинула сесійний зал, за нього проголосувало лише 39 депутатів (не підтримали рішення фракції Партії регіонів, СПУ та Блоку Литвина). ¹⁶⁶

Було прийняте рішення «Про заснування щорічних Премій Волинської обласної ради та Волинської обласної державної адміністрації за заслуги в галузі освіти і науки» та затверджене відповідне Положення. Відповідно до нього, щорічно присуджуються дві Премії за заслуги в галузі освіти до професійного

¹⁵⁹ Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 956, арк. 20.

¹⁶⁰ Там само, арк. 12.

¹⁶¹ Вербівська М. Сесія обласної ради працювала без «нашоукраїнців» / М. Вербівська // Волинь-нова. – 2008. – 15 берез. – С. 2.

¹⁶² Див. : Анатолій Грицюк: Злодійські схеми строку давності не мають // Волинь-нова. – 2008. – 18 берез. – С. 4.

¹⁶³ Бубенщикова О. Протистояння / О. Бубенщикова // Волинська газета. – 2008. – 20 берез. – С. 3.

¹⁶⁴ Там само.

¹⁶⁵ Спростування // Волинь-нова. – 2009. – 10 листоп. – С. 5.

¹⁶⁶ Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 960, арк. 81–82.

свята – Дня працівників освіти та дві Премії за заслуги в галузі науки – до професійного свята – Дня науки.¹⁶⁷

Було також прийняте резонансне рішення «Про прийняття у спільну власність територіальних громад сіл, селищ, міст області Шацької рятувальної станції», яка перебувала у користуванні на правах оренди ТОВ «Феміда-інтер» з 2002 року.

18 березня Міжпартійна конференція виборчого блоку «Наша Україна» у Волинській області прийняла рішення «Про відкликання та дострокове припинення повноважень депутатів Волинської обласної ради Банади В. В. і Янка Т. С., обраних за виборчим списком виборчого блоку «Наша Україна»». Зазначене рішення було прийняте «у зв'язку з виключенням Банади В. В. і Янка Т. С. зі складу депутатської фракції «Наша Україна» у Волинській обласній раді 14.03.2008 р. через недотримання засадничих принципів, невиконання рішень, ухвалених фракцією, та порушення фракційної дисципліни».¹⁶⁸ Представниками НСНУ і ПППУ з міжпартійного об'єднання також була виключена крайова організація НРУ, як така, що «практично відмежувалася і самоусунулася від участі у вирішенні питань, що є у компетенції блоку». Як згодом заявили депутати-нашоукраїнці, підстав для застосування до цих депутатів положень про імперативний мандат за два роки їхнього депутатства було більш ніж достатньо. Крім того, що з принципових питань вони голосували всупереч рішенням фракції, заяву про вступ до фракції вони написали лише тоді, коли був прийнятий Закон про імперативний мандат.¹⁶⁹

Уже наступного дня обласна виборча комісія по виборах депутатів Волинської обласної ради прийняла постанову, згідно з якою, «у зв'язку з достроковим припиненням повноважень депутата Волинської обласної ради», замість цих двох депутатів визнавалися обраними депутатами обласної ради М. Попович та Н. Фірко.¹⁷⁰

Усього два місяці не «дотягнули» два депутати-рухівці до рішення Конституційного Суду України від 27 травня 2008 р., яким надання права достроково припинити повноваження депутата місцевої ради за рішенням вищого керівного органу політичної партії (виборчого блоку політичних партій), за виборчим списком політичної партії (виборчого блоку політичних партій) якої він був обраний депутатом, з «інших підстав, встановлених вищим керівним органом політичної партії (виборчого блоку політичних партій)», визнано такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними).¹⁷¹

На прес-конференції В. Банада зазначив, що «оскільки він підтримує політику Анатолія Грицюка стосовно корупційних дій окремих осіб, яка спрямована на захист комунальної власності, громадських інтересів, то чиниться шалений тиск на керівників ради. Мета – спочатку зіпхнути Банаду з посади, створити

167 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 957, арк. 164–166.

168 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 964, арк. 169.

169 Пирожик О. Хто винен у зриві сесії обласної ради? / О. Пирожик // Волинь-нова. – 2008. – 8 трав. – С. 2.

170 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 964, арк. 168.

171 Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями 56 та 48 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень законів України в редакції Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо статусу депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим та місцевих рад» від 27.05.2008 р. № 11-рп/2008 // Офіц. вісн. України. – 2008. – 13 черв. – № 40. – Ст. 1328.

некомфортні умови для Грицюка. Адже лунають голоси деяких депутатів про висловлення голові ради недовіри».¹⁷² Позбавлені депутатських мандатів депутати звернулися до суду з приводу порушення їхніх конституційних прав. «Фактів не оприлюднюю свідомо, – заявив В. Банада, – аби згодом скористатися ними в суді. Загалом тяганини не боюся. Адже три останні роки – термін перебування на посаді заступника голови облради – вже пережив три суди. Просто, бачачи явні порушення, думаю, справу вдасться виграти».¹⁷³

Дев'ятнадцята сесія облради 6 травня закінчилася, так і не розпочавшись, адже спроба позбавити цих двох депутатів депутатського мандата призвела до зриву сесії. Фракція БЮТ виступила за те, щоб питання позбавлення мандатів Банади та Янка не розглядати, допоки не буде остаточного рішення суду. З цим категорично не погодилися депутати від усіх інших фракцій. Депутат Партії регіонів П. Пронь у своєму виступі наголосив: «Цей демарш, Анатолію Петровичу, може стати «лебединою піснею» для вас. На наступній сесії ми ініціюватимемо питання про вияв недовіри голові обласної ради...».¹⁷⁴ Однак зареєструвалися лише 27 депутатів, тому сесія була перенесена на пізніший термін.

З цього приводу депутат від «Нашої України» І. Карпомиз зазначив: «Складається враження, що в Анатолія Грицюка очікувати рішення суду увійшло у систему... А потім він ігнорує судові рішення і їх не виконує». А. Грицюк відповів: «Я не є членом фракції БЮТ, а тому не можу ні коментувати її дії, ні скеровувати. Я як голова обласної ради діятиму виключно на підставі чинного законодавства».¹⁷⁵

Після цих подій В. Банада провів імпровізований брифінг, на якому заявив, «що його відставка з посади заступника голови обласної ради та позбавлення рухівців депутатських повноважень є складовою загальнодержавної кампанії, спрямованої проти Народного Руху України... Ми в НРУ аналізуємо це і думаємо, що ці події скеровуються з одного центру. Цей центр, на нашу думку, – Секретаріат Президента України. Особисто Віктор Балого і є керманичем».¹⁷⁶ На це В. Бондар – радник Президента України відповів: «Банада має манію величі. Щоб Секретаріат Президента займався Банадою, це треба справді бути серйозною особистістю. При всій повазі до Во-

Імпровізований брифінг В. Банади

172 Нагорний О. За що позбавили депутатства Банаду і Янка? / О. Нагорний // Волинь-нова. – 2008. – 27 берез. – С. 4.

173 Бубенщикова О. Хто депутат? / О. Бубенщикова // Волинська газета. – 2008. – 27 берез. – С. 3.

174 Пирожик О. Хто винен у зриві сесії обласної ради? / О. Пирожик // Волинь-нова. – 2008. – 8 трав. – С. 2.

175 Кілька годин по тому // Волинська газета. – 2008. – 8 трав. – С. 2.

176 Пирожик О. Хто винен у зриві сесії обласної ради? / О. Пирожик // Волинь-нова. – 2008. – 8 трав. – С. 2.

лодимира Банади він такого рівня ще поки не досяг».¹⁷⁷ Однак голова НРУ Б. Тарасюк також озвучив версію про втручання Секретаріату Президента з метою «змінити керівництво в Русі, а якщо цього не вийде, то зробити все можливе, щоб Рух залишився поза виборчим процесом. Іншими словами – була дана команда на знищення Руху», – стверджував Б. Тарасюк.¹⁷⁸

21 травня відбулася перенесена XIX сесія обласної ради, на якій було остаточно поставлено крапку в історії з достроковим припиненням повноважень депутатів В. Банади та Т. Янка та реєстрацією нових депутатів М. Поповича та Н. Фірко. Таким чином,

в обласній раді серіал під назвою «Банада-шоу»,¹⁷⁹ що розпочався з того моменту, коли В. Банада всупереч рішенню фракції «Наша Україна» підтримав кандидатуру А. Грицюка на посаду голови обласної ради, по суті перейшовши у табір бютівців, отримавши за це, як багато хто вважав, посаду заступника голови обласної ради, підходив до логічного завершення.

Виступає голова фракції Партії регіонів в обласній раді П. Пронь

На цій сесії було заявлено про утворення депутатської фракції «Волинь-регіон» у складі чотирьох депутатів, а фактично було перейменовано існуючу фракцію Партії регіонів. Очолив фракцію П. Пронь.¹⁸⁰

На сесії звітував голова обласної ради А. Грицюк за період роботи з березня 2007 року по березень 2008 року. У своєму звіті він зокрема заявив: «Вважаю, що результат домовленостей має бути один – санаторій (“Пролісок”. – В. М.) мусить залишитися власністю територіальної громади Волині. І будь-яким діям, спрямованим на “дерібан” як цього, так і інших комунальних об’єктів, я буду послідовно і жорстко протистояти».¹⁸¹

Радикальним в обговоренні звіту голови представницького органу був виступ регіонала П. Проня: «Керівництво обласної ради в особі голови Анатолія Грицюка та заступників, очолюючи політичні структури, порушують Закон України “Про статус депутатів місцевих рад”, “Про місцеве самоврядування”, “Про боротьбу з корупцією”, чим дискредитують обласний орган місцевого самоврядування в очах волинської громади».¹⁸² Депутат звернувся до прокурора області А. Гіля з вимогою дати оцінку окремим діям голови облради А. Грицюка, в яких він вбачає порушення закону. Зокрема, на думку депутата, голова ради не може очолювати обласну партійну організацію ВО «Батьківщина», бо це при-

177 Пирожик О. Хто винен у зриві сесії обласної ради? / О. Пирожик // Волинь-нова. – 2008. – 8 трав. – С. 2.

178 Тарасюк: Секретаріат Ющенка намагається знищити Народний Рух // Волинь-нова. – 2008. – 8 листоп. – С. 4.

179 Лівіцька О. Банада судиться / О. Лівіцька // Волинська газета. – 2008. – 15 трав. – С. 4.

180 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 964, арк. 183–187.

181 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 961, арк. 78.

182 Там само, арк. 13.

зводить до лобювання інтересів цієї політичної сили на шкоду інтересам інших. Справді, вимоги депутата-регіонала були небезпідставними, адже згідно п. 3 ст. 55 Закону «Про місцеве самоврядування в Україні» голова районної, обласної ради не може суміщати свою службову діяльність з іншою роботою, в тому числі на громадських засадах.¹⁸³ Таке поєднання однозначно призводить до наявності конфлікту інтересів посадової особи місцевого самоврядування.

За результатами обговорення сесія 53 голосами затвердила звіт голови обласної ради А. Грицюка.

Сесія прийняла рішення про утворення національного природного парку «Ківерцівський», проголосила на Волині 2008 р. Роком пам'яті Головного Провідника ОУН Степана Бандери та прийняла звернення до Президента України щодо присвоєння Бандері звання Герой України посмертно. За це рішення, що виносилося на розгляд облради утретє, проголосувало лише 42 депутати із 67 зареєстрованих.

У травні досягли апогею події у Ковельському районі, пов'язані із земельними оборудками. Ще у березні делегація депутатів різних рівнів і різних фракцій Ковельської районної ради була на прийомі у голови ради М. Гайдучика з вимогою вжити заходів щодо припинення незаконного розподілу земель на території сільських і селищних рад району одноосібними розпорядженнями голови райдержадміністрації В. Грищука. Депутатами районної ради називалася цифра – 700 гектарів земель, які виділялися під індивідуальне житлове будівництво за межами населених пунктів стороннім особам.¹⁸⁴ Однак голова райради питання про недовіру голові райдержадміністрації не ставив, адже вони обоє були представниками «Нашої України», а Грищук був першим номером у списку цієї політичної сили на виборах до Ковельської районної ради. На одній із сесій райради побував голова облради А. Грицюк, який заявив, що «на сесії БЮТ буде ставити питання про недовіру В. Грищуку, щоб тим самим врятувати цю людину від тюрми, бо справа до цього дійде».¹⁸⁵ Анатолій Петрович як у воду дивився, адже невдовзі голова райдержадміністрації був затриманий за отримання хабара працівниками УДСБЕЗ України у Волинській області за позитивне вирішення питання про виділення земельної ділянки. Згодом він був засуджений до п'яти років позбавлення волі, з позбавленням права займати керівні посади терміном на два роки з конфіскацією належного йому майна.¹⁸⁶ Лише після цього питання про недовіру Грищуку було поставлене у порядок денний сесії. Однак при таємному голосуванні за недовіру висловилися лише 42 депутати при необхідних 46 (десять утрималися і стільки ж було проти). І лише через кілька тижнів, коли фракція «Наша Україна» кардинально змінила свою позицію, повторне голосування за недовіру Грищуку дало позитивний результат.

У травні пройшла неординарна подія в процесі розвитку представницької влади області – публічний звіт депутатів фракції Блоку Юлії Тимошенко у Луцькій міській раді. У переповненій залі Народного дому «Просвіта» найчисельніша

183 Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 трав. 1997 р. № 280/97-ВР // Офіц. вісн. України. – 1997. – № 25. – Ст. 20.

184 Нагорний О. Чи є порозуміння між прокуратурою і службою безпеки? / О. Нагорний // Волинь-нова. – 2008. – 22 трав. – С. 3.

185 Гаврилюк Я. Запізніла недовіра Вадиму Грищуку / Я. Гаврилюк // Волинь-нова. – 2008. – 13 трав. – С. 4.

186 Романчук О. Хабарництво / О. Романчук // Волинська газета. – 2008. – 18 верес. – С. 2.

фракція розповіла про свої здобутки за два роки. Крім того, користуючись нагодою, луцькі БЮТівці підтримали на посаду Київського міського голови О. Турчинова. Дещо дивним виглядав той факт, що у цій важливій політичній акції не взяв участі міський голова Б. Шиба – член ВО «Батьківщина». Однак усе прояснилося дуже швидко – вже невдовзі, 22 травня він написав заяву, яку вручив голові об'єднання ВО «Батьківщина» А. Грицюку про вихід з цієї політичної сили. У заяві він так пояснював свій вчинок: «Як багаторічний активний учасник національно-демократичних змагань у нашому краї, з боєм спостерігаю за загостренням протистояння між різними політичними силами помаранчевого табору, яке інспіроване олігархами з різних боків і яке може призвести до краху демократичної цивілізованої України. Переконливо сповідуючи ідеали Майдану, не бажаю встрявати у бійню між своїми, близькими мені політичними силами, бо це зашкодить інтересам громади, яка очікує від мене щоденної праці».¹⁸⁷

Однак, А. Грицюк заявив, що Б. Шиба не вийшов з партії, а був виключений з неї. Міський голова просто випередив події, подавши заяву про вихід з партії перед засіданням партійного бюро, на якому мала бути дана оцінка його діяльності як міського голови: «За два роки його головування були різні моменти... Проте ми не критикували Богдана Павловича, а намагалися поправляти, пояснювати. Він обіцяв, що реагуватиме. Але питання, які ставили перед нашою політичною силою громадяни Луцька, Богдан Шиба не вирішив... Відтак, ми прийняли конкретне рішення – виключити як такого, хто не забезпечив виконання програми нашої партії, не виправдав довіру партійної організації і зрадив лінію нашої партії на відповідальному відрізку часу. Рішення прийняли майже одногослосно. Ми позбулися баласту, який лише обтяжував наші ряди».¹⁸⁸

До цього народний депутат України Є. Кирильчук додав, що на бюро обласної організації ВО «Батьківщина» він визнав свою провину за те, що підтримував Б. Шибу як кандидата на міського голову: «Хочу вибачитися перед своїми однопартійцями. Коли Богдан Шиба запевняв, що він – активний член партії “Батьківщина” і не підведе, я повірив. І тоді вже переконував усіх, що у цього чоловіка більше немає виходу, тільки працювати, показувати, що він може стати гарним господарем для Луцька. Але тепер я прошу вибачення. До мене зі скаргами на луцького голову йшли десятки людей. Можливо, ми запізнилися з цим рішенням, але... Партійна організація своє слово сказала – скажуть і лучани».¹⁸⁹ За словами Є. Кирильчука, Шиба мав зустріч з Головою Секретаріату Президента України В. Балогою, під час якої йому пропонувалося очолити обласну організацію «Єдиного Центру», однак, за словами Богдана Павловича, він відмовився.¹⁹⁰ На думку автора, саме остання подія стала причиною остаточного розриву «Батьківщини» з Б. Шобою, адже В. Балогою, який послідовно проводив політику проти Ю. Тимошенко, був одним з найбільш ненависних політиків для цієї політичної сили. Народний депутат України М. Потапчук у цьому зв'язку зазначав, «що постійно існував штаб по боротьбі з Юлією Тимошенко як Прем'єр-міністром.

187 Пирожик О. Чому Богдан Шиба вийшов із «Батьківщини»? / О. Пирожик // Волинь-нова. – 2008. – 27 трав. – С. 2.

188 Андрієвська Я. Слово про відступника / Я. Андрієвська // Волинська газета. – 2008. – 5 черв. – С. 3.

189 Там само.

190 Лис В. Проблеми БЮТУ – місцеві і київські / В. Лис // Волинь-нова. – 2008. – 3 черв. – С. 3.

Тільки колись його очолював Порошенко, а тепер Балоба».¹⁹¹ Відповідно члени «Батьківщини», які контактували з цим політиком, автоматично ставили себе поза межами партії.

4 липня обласну організацію «Єдиного Центру» очолив радник Президента України В. Бондар, який після обрання заявив, що «Наша Україна» як політична партія є достатньо інертною політичною силою, яка себе вичерпала, практично розчинилася у коаліції. З домінуючої сили вона поступово перетворилася на пасивну й відійшла на другий план, а тому він вийшов з неї.¹⁹² Нова партія, за його словами, підтримує ідеї Президента Віктора Ющенка, але її не створено спеціально для нього.¹⁹³ Членом президії цієї партії став заступник голови обласної ради Б. Загрева, який припинив членство в УНП, обласну організацію якої очолював з 2002 року. Із Загревою до «Єдиного Центру» перейшли його колеги по партії та фракції в обласній раді – В. Діброва, В. Скуба, Ю. Єлева. Таким чином у фракції Народного блоку Костенка-Плюща залишився всього один член УНП М. Пасапан. Також до нової партії долучився голова обласної організації ПППУ, депутат обласної ради В. Гупало, який заявив, що «прийде момент, і, можливо, ми напишемо заяву про складення депутатських повноважень. А поки чекатимемо міжпартійного з'їзду, який і визначиться, хто має представляти інтереси блоку в обласній раді».¹⁹⁴

Перехід Б. Загреви зі своєю фракцією УНП, що підтримувала А. Грицюка, до табору ще недавніх супротивників з «Нашої України», кардинально змінив розподіл сил в обласній раді, адже фракція БЮТ втратила єдиного союзника, залишившись на самоті в обласній раді. Зрозуміло, що бютівці не могли вибачити цього, адже лише завдячуючи союзу БЮТ і УНП, Б. Загрева отримав посаду заступника голови обласної ради.

На позачерговій ХХ сесії, що відбулася 24 липня, звання «Почесний громадянин Волині» було присвоєне письменнику, громадському діячеві Євгену Сверстюку та директору Торчинського народного історико-краєзнавчого музею Григорію Гуртовому. Відповідні клопотання надійшли від Горохівської та Луцької районних рад. Ще одне клопотання щодо учасника національно-визвольних змагань Мелетія Семенюка (посмертно) не пройшло, через те, що кількість осіб, яким присвоюється це звання, не може перевищувати двох на рік. Крім того, постійна комісія з питань духовності, культури, релігій, засобів масової інформації, зв'язків з громадськими організаціями і політичними партіями рекомендувала обласній раді внести зміни до Положення «щодо заборони представлення до звання «Почесний громадянин Волині» посмертно».¹⁹⁵

На ХХІ сесії обласної ради, що відбулася 8 серпня, було прийняте рішення «Про підтримку проектів розвитку місцевих ініціатив територіальних громад». Ним започатковувалося щорічне проведення обласного конкурсу проектів розвитку територіальних громад, розроблених сільськими, селищними, міськими та районними радами області, а також спільно кількома територіальними громадами. Метою конкурсу став відбір проектів, які фінансуються за рахунок облас-

191 Лис В. Чи буде відновлено демократичну коаліцію? / В. Лис // Волинь-нова. – 2008. – 9 верес. – С. 4.

192 Лис В. «Єдиний центр» очікує поповнення / В. Лис // Волинь-нова. – 2008. – 10 лип. – С. 2.

193 Головачук С. Єдиний Центр – за об'єднану Україну / С. Головачук // Волинська газета. – 2008. – 10 лип. – С. 3.

194 Данилюк В. Вибір зроблено / В. Данилюк // Волинська газета. – 2008. – 10 лип. – С. 3.

195 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 967, арк. 147–148.

ного бюджету, а також інших джерел, та спрямовані на розв'язання актуальних проблем розвитку територіальних громад області та поширення позитивного досвіду, набутого у процесі їх реалізації.¹⁹⁶

У порядку денному сесії стояло питання «Про створення представництва Волинської області у м. Києві як структурного підрозділу Волинської обласної ради», ініційоване Волинським братством. Під час затвердження порядку денного депутат І. Смітюх запропонував зняти його з розгляду: «Ми не настільки багаті, щоб створювати якусь структуру. На мою думку і на думку інших депутатів, це не має ніякої доцільності».¹⁹⁷ Депутати не підтримали цього рішення, для його ухвалення не вистачило всього одного голосу. Однак у «Різному» депутат М. Бегаль запропонував повернутися до цього питання: «Абсолютно не нормально, коли наше Волинське братство звертається до нас в плані допомоги, спілкування. Є багато знаних людей, які працюють на високих посадах, які б могли допомогти Волинській області».¹⁹⁸

У «Різному» голова обласної ради дав відповідь на запит депутата І. Гузя щодо купівлі автомобіля «Крайслер» вартістю 300 тис. грн. У цьому запиті депутат зазначив: «Автомобіль, без сумніву, необхідний для виконання службових обов'язків високопосадовцями, але невже Анатолій Петрович ніяк не міг обійтися без такого надто дорогого придбання? До прикладу, досить зручний легковик Lapos коштує у шість разів дешевше!.. Як депутат Волинської обласної ради вважаю, що таке зловживання грошима краю є ніщо інше як нераціональне використання державних коштів головою облради та його командою. І якщо у даному випадку українське законодавство безсилне, то на даний розвиток подій, безперечно, зверне увагу громадськість Волині».¹⁹⁹

На цей докір голова облради А. Грицюк відповів так: «І коли окремі депутати із «Нашої України» розпалюють цей вогонь, я розумію, що Вам немає до Грицюка за що придертися, то давайте за машину будемо розказувати. А те, що я окремих фігурантів назвав, що вони крали, крадуть і продовжують красти... ми ще з вами лицем в лице у суді зустрінемося. І ви згадаєте мої слова і всі згадаєте, що, я вам клянусь, прийде час, Юлія Володимирівна стане Президентом, ми, повірте, повернемося, хлопці, до вас».²⁰⁰

У серпні лучани почали відчувати «перші успіхи» міської влади. Через конфлікт міського голови з ТзОВ «Енергетична компанія “Луцьктеплоенерго”», мешканці 33 та 40 мікрорайонів міста на невизначений час залишилися без гарячої води. Дійшло до того, що міський голова Б. Шиба звернувся з відкритим листом до Президента та Прем'єр-міністра щодо ситуації, що склалася навколо четвертого теплового району на вулиці Карбишева, 2 у місті Луцьку, та просив їхнього втручання, а також ініціювати розгляд цього питання на засіданні Ради національної безпеки і оборони України. Депутати Луцької міської ради підтримали це звернення.²⁰¹ Однак всі переговори міського голови Б. Шиби з представниками НАК «Нафтогаз України» завершилися безрезультатно. Не дочекавшись

196 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 970, арк. 115–117.

197 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 968, арк. 2.

198 Там само, арк. 39.

199 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 970, арк. 245.

200 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 968, арк. 42.

201 Юрчук Р. Другого Алчевська у Луцьку не буде / Р. Юрчук // Волинь-нова. – 2008. – 6 верес. – С. 7.

гарячої води, мешканці 33 і 40 мікрорайонів Луцька розгорнули акцію протесту під офісом О. Кропиви. Вони поставили бізнесменові ультиматум, якщо вода не з'явиться найближчим часом, вони оточать його віллу, заблокують вхід до його офісу та захоплять котельню.²⁰²

Лише після тримісячної перерви, 15 жовтня, з початком опалювального сезону, Луцьким міським головою власноручно були зняті пломби з котельні на вулиці Карбишева, що забезпечило подання газу на котельню.²⁰³ Заступник голови правління компанії «Нафтогаз України» В. Триколіч назвав таку поведінку Луцького міського голови «махновщиною» і запевнив, що йому «світить» кримінальна відповідальність за крадіжку палива. Також пообіцяв показати героїство Шиби (момент зриву пломб) по всіх телеканалах України і навіть Європи.²⁰⁴ Тиск газу в мережі області був низьким, що призвело до мільйонних збитків луцьких підприємств: Гнідавського цукрового заводу, кондитерської фабрики, цегельного заводу, адже через малий тиск газу почало виходити з ладу обладнання. Не було укладено договорів на постачання газу, не були виділені ліміти, що могло призвести до відключення газу у будь-який момент. Це при тому, що рівень проплати населення за спожитий газ перед ВАТ «Волиньгаз» становив 103 відсотки. Лише у листопаді, після зустрічі голови облдержадміністрації М. Романюка з В. Триколічем, тиск газу було підвищено до двох атмосфер, що дало можливість нормалізувати роботу підприємств промисловості.

15 жовтня увесь громадський транспорт Луцька не вийшов на свої маршрути, протестуючи таким чином проти заборгованості із зарплати на підприємстві електротранспорту. Страйк співпав у часі із сесією міської ради. Щоб зняти соціальну напругу, депутати виділили мільйон гривень для погашення заборгованості.

У жовтні, коли футбольна команда «Волинь» упевнено торувала шлях до прем'єр-ліги, розгорівся ще один конфлікт – за луцький стадіон «Авангард» – між Луцьким міським головою та керівництвом футбольного клубу «Волинь». Б. Шиба навіть озвучив питання будівництва нового сучасного стадіону по вул. Глушець приблизною вартістю від п'яти мільйонів.²⁰⁵

У грудні «штормило» на луцьких ринках. 23 грудня 2008 р. Центральний та Завокзальний ринки не працювали, продавці і підприємці пікетували Луцьку міську раду, де проходила сесія, тримаючи в руках плакати: «Геть руки від ринків!», «БЮТ віримо, а Шибі – ні!», «Шиба, не поглиблюй кризу!». На розгляд сесії було винесене питання про передачу ділянок на ринках комунальному підприємству «АвтоПаркСервіс». У своєму зверненні до підприємців ринків Луцький міський голова Б. Шиба зазначав, що «підприємець за оренду буде платити менше, натомість міський бюджет (за рахунок відсутності посередника) отримуватиме більше. А це кошти, які йтимуть на ремонт дворів та будинків, у яких Ви живете, будівництво дахів у школах і садочках, де вчать Ваші діти...»²⁰⁶ Однак підприємці не погоджувалися з таким підходом через побоювання позбутися

202 Бубенщикова О. Орендар трьох кабінетів / О. Бубенщикова // Волинська газета. – 2008. – 18 верес. – С. 14.

203 З'явилася гаряча вода // Волинська газета. – 2008. – 16 жовт. – С. 3.

204 Лівіцька О. Селекторне хамство / О. Лівіцька // Волинська газета. – 2008. – 30 жовт. – С. 3.

205 Чурило О. Новий стадіон / О. Чурило // Волинська газета. – 2008. – 2 жовт. – С. 14.

206 Звернення Луцького міського голови до підприємців Центрального та Завокзального ринків // Волинська газета. – 2008. – 23 груд. – С. 3.

робочих місць. Вони вимагали продовжити договір оренди земельних ділянок Волинській облспоживспільці. Після гарячих дискусій депутати міськради прийняли компромісне рішення продовжити договір оренди з облспоживспількою лише на рік. Міського голову, який повідомив людям про це рішення, пікетуючі зустріли криками «Ганьба!».

Зазначені вище прорахунки міської влади дали підстави аналітикам констатувати, що 2008 р. місто Луцьк завершило «із кризою місцевого самоврядування. Прорахунки влади на тлі безладу в державі тільки посилили соціальну напругу в місті. Акції протесту підприємців – тільки зайве підтвердження цьому. Вже й не згадати, коли востаннє у Луцьку так мітингували. Ймовірно, якби за кілька днів до акції протесту базарників у 33-у та 40-у кварталах не включили опалення та гарячу воду, до мерії прийшли б ще й замерзлі лучани. У лучан посилюються настрої стосовно зміни влади. І навіть міська рада (це показало останнє голосування) починає протистояти міському голові».²⁰⁷

У цьому контексті згадується відкритий передвиборний лист Б. Шиби, в якому йшлося: «Обіцяю Вам: якщо за перший рік мого керівництва Ви не відчуете змін у Луцьку, то матимете право “розбити шибу”, тобто 27 березня 2007 року я публічно прозвітуюсь перед Вами та, у разі незадовільної оцінки, напишу заяву про звільнення».²⁰⁸

Б. Клімчук на запитання, чи не збирається він балотуватися на Луцького міського голову, зазначив: «Як погасити борги міськради? А за моїми підрахунками, вони становлять 137 мільйонів гривень. Адже землі на продаж вже немає. Пригадую, як в 2000 році я мало не на колінах просив депутатів обласної ради погасити борги Турійського району, які допустив тодішній керівник Богдан Шиба. Ми тоді його “прикрили”. А хто тепер його “прикриє”? Якщо я буду йти на вибори, то без популізму і прожектів».²⁰⁹

Сам Б. Шиба наголошував: «Та неправда, що Шиба розвалив район, була придумана попереднім головою облдержадміністрації Анатолієм Французом. Насправді ж район вийшов по сільському господарству з одинадцятого місця на четверте, Турійщина – один з чотирьох районів, де збереглося тваринництво (не в останню чергу і завдяки моїм зусиллям), у Турійському районі всі працівники культури отримували повну заробітну платню (а їхні колеги по всій Україні зарплат не отримували), було максимально збережено соціально-культурну сферу».²¹⁰

Ніби не бачачи проблем у місті, у своєму звичному стилі він оцінював свою роботу: «Приємно, що у 2008 році люди позитивно сприймали такі дії міської ради, як ремонт дворів, укладання асфальту, те, що почали робити дитячі й спортивні майданчики... Важливо, що не просто багато зроблено в місті, а що роботи виконувалися якісно. Місто стало гарнішим і не помічати це може тільки той, хто упереджений».²¹¹

207 Гаврилов О. Луцьк завершує рік із дошкульними кризами / О. Гаврилов // Волинь-нова. – 2008. – 25 груд. – С. 4.

208 Відкритий лист Богдана Шиби // ПВД «Твердиня».

209 Нагорний О. Борис Клімчук: Справи посольські і думи волинські / О. Нагорний // Волинь-нова. – 2009. – 5 верес. – С. 4.

210 Чуб І. Богдан Шиба: «Я не запропоную Антону Кривицькому другу роль» / І. Чуб // Віче. – 2006. – 6–12 квіт. – С. 2.

211 Криза має стимулювати до серйозної роботи // Волинь-нова. – 2009. – 15 січ. – С. 4

На початку вересня 2008 р. фракція «НУ-НС» в односторонньому порядку вийшла з демократичної коаліції у Верховній Раді. Причинами цього кроку було названо неправильну позицію Ю. Тимошенко під час війни між Росією і Грузією та створення коаліції БЮТ з Партією регіонів та комуністами з метою узурпувати владу та встановити «олігархічно-парламентську форму правління».²¹² Президент В. Ющенко розпочав кампанію щодо необхідності проведення ще одних дострокових парламентських виборів. ВО «Батьківщина» виступила категорично проти них, вважаючи, що справжньою їх метою є спільними зусиллями Президента і Партії регіонів усунути Ю. Тимошенко з посади Прем'єр-міністра.²¹³

Протистояння між Президентом і Прем'єр-міністром перейшло і на регіональний рівень. Емоційно проходила позачергова ХХІІ сесія обласної ради 10 вересня, що мала розглянути одне питання: «Про події у Верховній Раді України та звернення депутатів Волинської обласної ради до Президента України В. А. Ющенка». Про важливість цього питання свідчила присутність на сесії чотирьох народних депутатів України від БЮТ: С. Власенка, Є. Кирильчука, В. Олійника та М. Потапчука. На початку роботи сесії електронна система зареєструвала присутність 41 депутата, однак у представників фракції «Наша Україна» виникли сумніви щодо достовірності цієї цифри. Депутат І. Гузь звинуватив голову обласної ради у спробі фальсифікації результатів реєстрації, бо у залі були відсутні депутати, прізвища яких значилися у списках присутніх (Г. Люлька, В. Чорнуха), а В. Діброва заявив, що його картка «лежала в кишені», а тому він не реєструвався і не голосував, відповідно попросив зняти його голос «бо це не просто технічна помилка, це обман залу, це обман нас всіх депутатів і цього допускати неможливо».²¹⁴ Голова обласної ради поставив на переголосування присутніх депутатів у сесійній залі і на табло знову висвітлилася цифра «41». Заступник голови облради Б. Загрева заявив, що «система показала, що вона не діє, вона робить помилки», та запропонував перейти на голосування посвідченнями. Однак ця пропозиція не отримала підтримки депутатів.²¹⁵

Порядок денний не був підтриманий депутатами. Депутат О. Свирида через те, що «по залу бігав Гузь, Бондар, підбігали, залякували» запропонував змінити режим голосування та перейти до таємного голосування: «Багато людей просто бояться висловити свою позицію по цьому питанню».²¹⁶ Голова облради підтримав цю пропозицію однопартійця, заявивши: «Я вам гарантую, що роздруківка буде підшита до протоколу і більш ніхто її там не троне сьогодні. І ми не будемо депутату Гузю давати

Протестуючі під час сесії облради

212 Лис В. Хто у нас носій стабільності? / В. Лис // Волинь-нова. – 2008. – 6 верес. – С. 3.

213 Лис В. Громадським фронтом проти дострокових виборів / В. Лис // Волинь-нова. – 2008. – 18 жовт. – С. 2.

214 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 972, арк. 1.

215 Там само, арк. 3.

216 Там само, арк. 5.

можливість бігати і розказувати, зрештою, хто його знає, яка це роздруківка, можливо і минулих сесій». Лише після цих гарантій А. Грицюка, сесія підтримала порядок денний сесії. Після цього голова ради кинув репліку щодо Б. Загреви: «На наступній сесії ми розглянемо питання, доцільно чи не доцільно перебувати заступнику в мене в заступниках».²¹⁷

Під аплодисменти молодих людей, які прийшли у сесійну залу із плакатами «Волинь проти коаліції зради», «Юля! В Європу через Росію не ходять», «БЮТ! Де позиція по грузинському питанню?», депутат І. Гузь розгорнув перед головою облради прапор Росії, повідомивши, що відніє це офіційний прапор БЮТ. Цей демарш був викликаний тим, що, за словами депутата облради В. Бондаря, «своєю

Депутат І. Гузь розгорнув прапор Росії

позицією, а точніше її відсутністю, навколо Південної Осетії, Юлія Тимошенко підіграла Російській Федерації, а відмовившись підписати постанову про пересування кораблів Чорноморського флоту Росії, підтвердила свою зраду національних інтересів української держави».²¹⁸

У своєму виступі з трибуни депутат В. Бондар закликав відкинути «ганебний проект» звернення, в якому засуджується Президент і засуджується демократія і все інше, і подумати, як ми далі будемо працювати, якщо ми хочемо працювати, або давайте будемо чесними і відвертими, я не бачу потреби брати участь в такій обласній раді, де не дають слово, де обзивають, де «давлять» кількістю голосів, де фальсифікують кожне голосування».²¹⁹ Він закликав представників усіх фракцій, крім БЮТ, вийти із сесійної зали на знак відсутності демократії в обласній раді.

Після цього виступили всі присутні на сесії народні депутати України. Підсумовуючи обговорення, А. Грицюк заявив: «Хочу сказати одне, що текст звернення, який ми вам запропонували, абсолютно не має звинувачень Президента. Там іде констатація фактів, його дій і бездіяльності. Бездіяльності, безхребетного управління, яке стало результатом сьогоднішньої ситуації в державі. І тому наше звернення має мету ще раз і ще раз привернути увагу Президента, щоб він негайно почав виконувати ті функціональні обов'язки, які йому притаманні, і наводити спокій і лад у нашій державі, і ніхто сьогодні у зверненні абсолютно ні одним словом не хотів і не хоче звинувачувати... Тільки що Луцька міська партійна організація повідомила, що сесія міської ради підтримала текст звернення до Президента переважною більшістю голосів».²²⁰ Однак два голосування за це звернення не набрали потрібної кількості голосів, на табло висвітлювалася цифра «40». Після цього О. Свирида запропонував провести таємне голосуван-

217 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 972, арк. 7.

218 Бубенщикова О. Хто кого зрадив? / О. Бубенщикова // Волинська газета. – 2008. – 11 верес. – С. 3.

219 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 972, арк. 8.

220 Там само, арк. 16.

ня, яке також не було підтримане депутатами. Після закриття сесії таке звернення одноголосно було прийняте від фракції БЮТ. Ось його ключовий момент: «Втім, ми вважаємо, що ще не пізно Вам, Вікторе Андрійовичу, визнати власні помилки, припинити ескалацію конфлікту, забути про наступні президентські вибори і повернутися до коаліції демократичних сил... Повернутися без шантажу, ультиматумів та абсурдних, заздалегідь не виконуваних вимог. Якщо цей сценарій стабілізації ситуації в країні Ви реалізувати не захочете, або не зможете, то залишається лише один вихід: дострокове проведення виборів Верховної Ради України та Президента України одночасно».²²¹

Бурхливо проходила і XXIII сесія обласної ради 10 жовтня. Вона розпочалася дебатами щодо системи «Рада». Депутати В. Бондар та І. Гузь звернулися до прокуратури області та Управління СБУ в області з приводу перевірки системи голосування. У процесі його розгляду виявилось, що система голосування «Рада», котра була встановлена за минулою каденцією облради, не має відповідної системи захисту та вироблялася підприємством, яке не мало сертифікату. На це голова обласної ради зауважив, що він не був ініціатором придбання цієї системи і попросив, користуючись присутністю начальника управління СБУ в області В. Андрійчука, «відкрити службове розслідування про те, хто встановлював таку систему».²²² Сесія підтримала усний запит голови обласної ради до правоохоронних органів щодо питання придбання електронної системи голосування «Рада».

Розібравшись із системою «Рада», депутати перейшли до затвердження порядку денного. Найбільшу дискусію викликало питання, яке голова ради озвучив на попередній сесії «Про звільнення та обрання заступника голови обласної ради», ініційоване 31 депутатом фракції БЮТ.²²³ Першим з пропозицією про виключення цього питання виступив голова облдержадміністрації М. Романюк, який звернувся до А. Грицюка з зауваженням, що «завдяки Загрові Б. Ю. ви були обрані головою обласної ради».²²⁴ Його підтримали депутати С. Слабенко, М. Пасаман, В. Дмитрук, І. Гузь. Натомість, голова фракції БЮТ О. Свирида наголосив: «В нас до Бориса Юхимовича, як до людини, запитань не має і бути не може. Це виключно політичні претензії». В. Діброва заявив: «мені боляче і сумно слухати депутата Свириду, що виключно із політичних мотивів ми звільняємо людину із займаної посади, яка повністю відповідає займаній посаді, і це підтвердить більшість у залі і не лише депутатів обласної ради. Мені сумно і боляче».²²⁵ У результаті таємного голосування, у якому брала участь лише фракція БЮТ, двоє депутатів із СПУ та О. Борбелюк з «Нашої України», за звільнення проголосувало 40 депутатів із 42, що було недостатньо для прийняття рішення. Лише один голос відділяв Б. Загрову від звільнення із займаної посади заступника голови ради.

На XXIV сесії обласної ради, що відбулася 18 листопада, було прийняте рішення «Про першочергові заходи щодо мінімізації негативного впливу світової фінансової кризи на економіку області», яким облдержадміністрації доручалося забезпечити контроль за виконанням зазначених заходів. А на другому засіданні

221 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 972, арк. 35–36.

222 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 973, арк. 3.

223 Там само, арк. 124–125.

224 Там само, арк. 5.

225 Там само, арк. 6.

цієї сесії 28 листопада було утворено обласний антикризовий комітет щодо мінімізації негативного впливу фінансової кризи на економіку Волинської області у складі 40 осіб. До його складу був введений прокурор області А. Гіль, що суперечило Закону України «Про прокуратуру». Відповідно до протесту прокурора області, на наступній сесії він був виведений зі складу цього комітету.

На цій сесії було присвоєне звання «Почесний громадянин Волині» академікові Академії педагогічних наук України Галіку Артемчику, уродженцю села Котів Ківецівського району. Відповідне звернення надійшло з Маяківської сільської ради Луцького району. Також був підтриманий запит депутата І. Корсака прокурору області А. Гілю та Рожищенському міському голові С. Замлинному щодо перейменування вулиці В. Стуса у м. Рожище. У запиті, зокрема, йшлося: «Перейменування в місті Рожище вулиці, яка носила славетне ім'я Василя Стуса, на вулицю імені пана Ліпкана, який мешкає нині в Умані, викликало хвилю обурення в усій Україні та за її межами... Ініціатори та виконавці цього немислимого акту кинули тлусту і велику пляму ганьби на всю Волинь та її громаду. Тому звертаюся з запитом про повернення вулиці імені одного з найвидатніших українців сучасності».²²⁶

А. Ліпкан у радянські часи очолював найбільший завод райцентру «Рожищеферммаш» та багато зробив для розбудови інфраструктури Рожища. Зараз він є генеральним директором ВАТ «Уманьферммаш». За його ініціативою спільно з депутатами міської ради була вибрана одна з невеликих за протяжністю вулиць у центральній частині міста, на якій він за свої кошти зробив ремонт. За це вона була перейменована та названа його іменем. Ось так вулиця, що за наполяганням Рожищенської районної організації НРУ у 1992 р. отримала назву великого сина України В. Стуса, стала вулицею Анатолія Ліпкана. В обласній пресі з цього приводу здійнялася справжня буря протестів громадських діячів, журналістів, на що у місцевій газеті була дана така відповідь: «І слава Богу, що є такі люди, як Анатолій Ліпкан, які ось так просто, власним коштом, з доброї душі ремонтують вулиці, конкретно, а не на словах, як дехто з українських депутатів, дбають про людей. А Василь Стус... Він зрозумів би, бо був розумним і справді любив Україну».²²⁷ На жаль, запит депутата облради І. Корсака жодним чином не вплинув на повернення цій вулиці попередньої назви.

На XXV сесії обласної ради 23 грудня було прийняте Звернення депутатів Волинської обласної ради до органів місцевого самоврядування та виконавчої влади про неухильне виконання першочергових заходів щодо стабілізації соціальної та економічної ситуації в адміністративно-територіальних одиницях. У ньому рекомендувалося зважено оцінити реальні можливості розвитку суб'єктів господарювання та загрози, які виникнуть у соціальній сфері внаслідок згорання виробництва, а також переглянути планові показники місцевих бюджетів на 2009 рік.²²⁸

У грудні 2008 р. були внесені зміни до законів України щодо здійснення місцевого самоврядування. Зокрема, в обласній раді чітко визначалася кількість заступників: перший заступник і заступник голови ради. В районних радах один

226 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 978, арк. 134.

227 Остапчук Н. Кому це потрібно? / Н. Остапчук // Наш край. – 2008. – 16 серп. – С. 2.

228 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 982, арк. 104.

заступник залишався й надалі.²²⁹ Таке законодавче визначення мало важливе значення, адже кількість заступників в обласних радах була перманентним предметом політичних спекуляцій у багатьох регіонах країни. Зокрема, як уже зазначалося, така суперечність мала місце й у Волинській обласній раді у 2005 році. Також встановлювався строк повноважень місцевих рад – замість чотирьох років, на строк, встановлений Конституцією України.

На XXVI сесії обласної ради 15 січня 2009 р. розглядався звіт голови облдержадміністрації М. Романюка про виконання програми економічного і соціального розвитку області за 2008 р. та делегованих обласною радою повноважень. У своїх виступах депутати від фракції БЮТ навели цілу низку прорахунків у роботі голови облдержадміністрації: гальмування в області роботи зі створення оптового сільськогосподарського ринку, «заморожена» діяльність антикризового комітету, не скасовані рішення колишнього голови Ковельської райдержадміністрації В. Грищука, упущені можливості залучення іноземних інвестицій для будівництва сміттєпереробного заводу тощо.²³⁰

У своєму виступі голова обласної ради А. Грицюк висловив такі зауваження до діяльності голови облдержадміністрації: 1) ігнорування пропозиції БЮТ щодо недопущення звільнення з посади керівника Служби автомобільних доріг в області А. Єрка; 2) погана робота агропромислового комплексу області; 3) боротьба з комунальним підприємством «Волиньагроліс»; 4) позиція щодо ситуації по «Проліску» та Шацькій рятувальній станції; 5) незаслужене отримання державних нагород окремими посадовцями області; 6) недостатня принциповість щодо роботи заступників та начальників управлінь та відділів облдержадміністрації.²³¹

Голова фракції О. Свирида озвучив рішення фракції БЮТ не схвалювати звіт М. Романюка. У результаті лише одного голосу не вистачило для його схвалення, що трапилося вперше за всі роки діяльності вищого представницького органу краю та показало наявність серйозного конфлікту між двома гілками регіональної влади. На вимогу керівника фракції «Наша Україна» С. Слабенка здійснити переголосування, адже, як з'ясувалося, картки окремих депутатів не були враховані (наприклад, картки М. Башука та В. Карпука з БЮТ), голова ради А. Грицюк повідомив, що система «Рада» зафіксувала голосування депутатів М. Павлося (Партія регіонів) та В. Блошка з БЮТ, яких теж не було на засіданні. У зв'язку з несправністю системи «Рада», він запропонував перенести сесію на інший день. Однак депутати не погодились з варіантом перенесення сесії, тому була оголошена перерва для перевірки системи голосування. Після перерви депутати фракції БЮТ не повернулися до сесійної зали, залишивши у ній лише свого лідера О. Свириду. Таким чином, голові облдержадміністрації було продемонстровано, що обласна рада має суттєвий вплив на його діяльність, і в будь-який момент може поставити питання про його відставку.

Ось як прокоментував резонансне голосування голова облдержадміністрації М. Романюк: «Фракції БЮТ надійшла вказівка так поступати у всіх областях:

229 Про внесення змін до деяких законів України щодо здійснення місцевого самоврядування : Закон України від 25 груд. 2008 р. № 806-VI // Уряд. кур'єр. – 2009. – 20 січ. – С. 10.

230 Вербівська М. Депутати облради не схвалили роботу губернатора / М. Вербівська // Волинь-нова. – 2009. – 17 січ. – С. 3.

231 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 1055, арк. 8–12.

ініціювати звіти голів облдержадміністрацій на сесіях і тоді висловлювати їм недовіру... То є політика, на жаль. Ви бачите: я впродовж усього періоду старався не конфліктувати і на жодні закиди не відповідав. Робив свою роботу і далі буду робити... Уся проблема – у партійній системі виборів. Коли б нині тут сиділи мажоритарники, ми б на цю тему не спілкувалися з вами... Мені сьогодні треба, щоб у домівках було тепло, люди мали роботу, щоб максимально добре працювали наші заклади охорони здоров'я і забезпечувалися всіх необхідним. А це – політика, хай собі граються!»²³²

Пояснюючи позицію БЮТ, О. Свирида заявив: «Нам незрозумілою є позиція голови облдержадміністрації Миколи Романюка щодо санаторію “Пролісок”, Шацької рятувальної станції, які хочуть нахабно відібрати в області, й інші питання, що їх озвучив сьогодні Анатолій Петрович. Це і протидія створенню оптового ринку сільгосппродукції... Тут звучало питання щодо бувшого голови Ковельської райдержадміністрації Грищука. Насправді Анатолій Грицюк публічно говорив, що цей чиновник не відповідає займаній посаді. Сьогодні прозвучало на засіданні фракції ще одне прізвище людини, яка ходить по лезу і мусить бути звільнена. Мова йде про Кислюка, голову Шацької райдержадміністрації. Ми ставимо питання, щоб його негайно звільнити і не підводити під монастир.

За цим не стоїть ніяких правових наслідків. Навіть і думки немає про те, щоб висловити недовіру Миколі Романюку... Але своїм кроком (із точки зору моральності) хочемо голові облдержадміністрації показати, що не все добре і треба більше враховувати наші інтереси. В чому ви бачите політику? Ми надзвичайно м'яко звернули увагу на недоліки».²³³ Крім цього, лідер фракції БЮТ наголосив на інших принципових для БЮТівців питаннях: ліси об'єднання «Волиньагроліс», кадрові призначення, зміна підходів до нагородження державними відзнаками, «езуїтське використання» на свою користь ситуації з будівництвом заводу «Нестле», газифікація населених пунктів.²³⁴

Уже на другому пленарному засіданні обласної ради, яке відбулося 30 січня, Свирида озвучив рішення фракції повернутися до питання про звіт голови облдержадміністрації. «Ми прийняли рішення звіт голови обласної державної адміністрації схвалити та взяти до відома. Але при цьому ще раз хочемо наголосити на проблемних питаннях, які нікуди не поділися, які є і потребують вирішення»,²³⁵ – заявив він.

На це депутат В. Гунчик відповів: «Коли обговорювався звіт, то виступали депутати і не було ні одного зауваження до обласної державної адміністрації, ні одного особисто до голови по питаннях економічного розвитку Волині. Всі проблемні питання зосередилися на трьох моментах: кадри, майно, хто старший.

Коли Україна переживає важкий період економіки і коли питання розвитку регіону являється найбільш актуальним, то, напевно, найбільш відповідальним питанням є – яким чином депутатський корпус впливає на прийняття стратегічних рішень по розвитку регіону. Яким чином сьогодні іде співпраця між обласною радою і обласною державною адміністрацією по виконанню регіональних

232 Лівіцька О. Слово – не горобець... / О. Лівіцька // Волинська газета. – 2009. – 22 січ. – С. 2.

233 Там само.

234 Вербівська М. Компроміс бютівців облради / М. Вербівська // Волинь-нова. – 2009. – 31 січ. – С. 2.

235 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 1058, арк. 8.

Програм розвитку. Як впливає на це обласна держадміністрація і чи виконуються сьогодні рішення обласної ради».²³⁶

Звіт голови облдержадміністрації був прийнятий в цілому 65 депутатами обласної ради. Жодний депутат не проголосував «проти».

Однак виникли серйозні проблеми із системою голосування «Рада». За словами заступника голови облради Б. Загреви, який звітував про результати роботи міжвідомчої комісії з технічного та експериментального обстеження електронної системи підрахунку голосів, визначення її використання в подальшому та створення комплексної системи технічного захисту інформації, ця система є незахищеною, неліцензійною, тому будь-яке прийняте рішення може бути визнане незаконним. Нова апаратура коштуватиме не менше мільйона гривень, що з огляду на нинішню кризу є досить солідною сумою.²³⁷

13 березня 2009 р. відбулася XXVII сесія обласної ради, на якій гостро стояли проблеми сільського господарства. Понад чотири години волинські депутати разом із народними депутатами України К. Ващук, Є. Кирильчуком, заступником міністра аграрної політики України Я. Гадзало, керівництвом галузі області обговорювали наболілі проблеми. Однак перед розглядом цього питання, за ініціативою голови обласної ради присутнім був продемонстрований фільм, у якому було показаний стан справ з майном Федерації профспілок області, яка продовжувала боротьбу з обласною радою за сучасний, добре облаштований санаторій «Пролісок». Таким чином А. Грицюк наочно дав зрозуміти депутату І. Карпомизу те, що останньому слід ретельніше займатися наявним профспілковим майном, довести його до пуття, а не зазіхати на комунальне майно обласної власності.

Під час розгляду аграрного питання, депутат А. Турак як завжди в емоційному стилі заявив: «Стан у сільському господарстві – катастрофічний. Я розкажу, що – в моєму підприємстві... Нема ні кілограма засобів захисту рослин, ні кілограма міндобрив та пального. Все – сьогодні на сьогодні. Є два мільйони кредиторської заборгованості, 4,7 мільйона кредиту, який треба платити. І нуль коштів на рахунку... Ми маємо тиждень часу – одумайтесь! – звернувся він до заступника міністра та депутатів Верховної Ради. – Коли ж нічого не зміниться на краще, ми організуємо акції непокори, щоб привести до тями тих, хто себе вільно почуває і мордує аграрний сектор!»²³⁸

За результатами розгляду питання «Про стан та перспективи розвитку сільськогосподарського виробництва в умовах фінансово-економічної кризи та підготовки агропромислового комплексу області до весняно-польових робіт» було прийняте рішення, в якому хід підготовки до весняно-польових робіт господарств області в частині фінансового забезпечення визнаний незадовільним, та було прийняте звернення до Президента України, Кабінету Міністрів, Верховної Ради щодо підтримки аграрної галузі області, в якому стан справ в агропромисловому комплексі названо катастрофічним. Особливе занепокоєння депутатів облради викликає податкова, кредитна та бюджетна політика щодо аграрного сектора.²³⁹

236 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 1058, арк. 9.

237 Лівіцька О. Кому тягнути волинського воза? / О. Лівіцька // Волинська газета. – 2009. – 5 лют. – С. 2.

238 Лівіцька О. Селянський ультиматум / О. Лівіцька // Волинська газета. – 2009. – 19 берез. – С. 2.

239 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 1059, арк. 53–55.

15 березня 2009 р. відбулися позачергові вибори Горохівського міського голови. Їх проведення викликане тим, що попередній голова В. Семенченко 3 липня 2007 р. був затриманий правоохоронними органами за отримання хабара і 31 березня 2008 р. засуджений Нововолинським міським судом на п'ять років позбавлення волі із заборобою обіймати керівні посади в органах влади на два роки. Правда, у травні 2009 р. Верховний Суд України скасував цей вирок і направив кримінальну справу на новий розгляд апеляційного суду Волинської області.²⁴⁰ Було ще декілька рішень Нововолинського міського суду (3 грудня 2010 р., 4 жовтня 2012 р.), які підтвердили вирок. Однак у кінці грудня 2012 р. колегія суддів апеляційного суду Волинської області в черговий раз розглянула апеляційну скаргу засудженого, який просив вирок скасувати, та прийняла рішення направити кримінальну справу на додаткове розслідування, «оскільки в даному випадку вбачаються ознаки фабрикування справи».²⁴¹ Таким чином, ця справа вже тягнеться більше п'яти років, що є безпрецедентним випадком в історії місцевого самоврядування області.

З десяти кандидатів найбільше голосів отримав позапартійний Віктор Гудик, якого на виборах підтримувала пропрезидентська партія «Єдиний Центр». До цього він з 1998 р. був незмінним Мирненським сільським головою Горохівського району, а протягом певного періоду – наймолодшим сільським головою в області, маючи усього 22 роки (згодом наймолодшим сільським головою став В'ячеслав Католик, який у 2006 р. був обраний Зимненським сільським головою Володимир-Волинського району у 21 рік).

У цей день також відбулися вибори Головного селищного голови Любомльського району, Видертського сільського голови Камінь-Каширського та Прилісненського сільського голови Маневицького районів. У Головно селищний голова О. Гегера достроково склав повноваження у зв'язку з переходом на посаду директора місцевої спеціалізованої школи-інтернату для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, з вадами у фізичному та розумовому розвитку. У цьому селищі така ситуація вже була у 2003 році, коли тодішній селищний голова О. Філюк достроково склав із себе повноваження. Керівник органу місцевого самоврядування у Прилісному М. Ліщук перейшов на посаду начальника відділу освіти Маневицької райдержадміністрації. Г. Цигипало звільнила посаду Видертського сільського голови за станом здоров'я. За результатами голосування Головненським селищним головою було обрано М. Демидюка (БЮТ), Прилісненським сільським головою – Т. Сахнік («Єдиний Центр»), Видертським сільським головою – М. Привиденець (позапартійний).

Підсумовуючи ці вибори, голова ВОО «Єдиний Центр» В. Бондар зауважив, що партія цілком задоволена їх результатами: «Вперше наша сила брала участь у виборах. Дві посади з чотирьох – це позитивний варіант. Але вважаю, що «Єдиний Центр» переміг ще до початку самого процесу волевиявлення. Дався звнаки зовсім інший підхід: ішли до народу не як політична сила, а як ініціативні люди. Кота в мішку не пропонували. Тому виборці висловили довіру не полі-

240 Нагорний О. Справа міського голови: хабар чи провокація? / О. Нагорний // Волинь-нова. – 2009. – 21 трав. – С. 2.

241 Нагорний О. Справа міського голови: хабар чи провокація? / О. Нагорний // Волинь-нова. – 2013. – 17 січ. – С. 3.

тичній силі, а конкретним персонам, котрі, всі без винятку, – мають неабиякий авторитет у громаді, а не підтримку адмінресурсу».²⁴²

Голова обласної організації «Батьківщина» А. Грицюк також дав свою оцінку цим виборам, заявивши, що бютівці не нарікають на результати виборів. Про вибори у Горохові він заявив: «Усі знають, що сталося в цьому райцентрі. Прикро і соромно, що довелося обирати нового мера через ув'язнення попереднього. В Горохові БЮТ отримав четвертий результат. Єдиний Центр долучився до виборів міського голови буквально за кілька днів до волевиявлення. Тому й спрацював адмінресурс на користь Віктора Годика. Ми мали спостерігати, як запустили модель, розраховану на дестабілізацію цілої системи в регіонах. Цілком можливо, що її використовують у ході майбутніх виборів».²⁴³

20 березня 2009 р. у приміщенні облмуздрамтеатру відбулася нарада з міськими, селищними, сільськими головами Волинської області за участю представників усіх гілок влади. На ній йшлося про координацію роботи органів місцевого самоврядування та виконавчої влади в умовах кризи, про вжиття певних заходів для мінімізації негативних явищ в економіці. Виступаючи гостро критикували рішення Уряду в тарифній політиці, дії правоохоронних органів, при цьому самокритичних зауважень, пропозицій стосовно використання місцевих ресурсів було обмаль. За результатами обговорень питання порядку денного, була прийнята резолюція, в якій, зокрема, обласній раді та облдержадміністрації доручалося забезпечити координацію роботи органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади у цій сфері.²⁴⁴

31 березня 2009 р., під час виступу зі щорічним посланням до Верховної Ради Президент України В. Ющенко презентував свій проект Закону України «Про внесення змін до Конституції України»,²⁴⁵ ініціюючи таким чином конституційну реформу. На відміну від чинної Конституції, у ньому доволі детальним є розділ IX «Місцеве самоврядування та територіальна організація влади». Зокрема, Стаття 3 визначає систему адміністративно-територіального устрою: громади – міста, містечка, села або об'єднання кількох населених пунктів, райони, області, Автономна Республіка Крим. Міста з визначеною кількістю жителів можуть прирівнюватися за статусом до області або району. Серед позитивних новацій передбачалося, що головою громади чи депутатом ради громади може бути обраний лише житель цієї громади. Передбачено створення виконавчих комітетів у всіх органах місцевого самоврядування.

В Автономній Республіці Крим, областях, місті Києві, містах, прирівнених за статусом до області, діють глави державних адміністрацій, які здійснюють контрольно-наглядові та координувальні функції. Зокрема, з мотивів невідповідності Конституції та законам України актів органів місцевого самоврядування вони наділені правом зупиняти їхню дію з одночасним зверненням до суду. Глав державних адміністрацій призначає та звільняє з посади Президент України. Доволі нечітким є положення, що передбачає можливість утворення представництв глав державних адміністрацій у районах та містах. Передбачається, що

242 Головачук С. Луцьк / С. Головачук // Волинська газета. – 2009. – 19 берез. – С. 8.

243 Там само.

244 Кризу подолати організованістю і професійним підходом до справи // Волинь-нова. – 2009. – 31 берез. – С. 4.

245 Про внесення змін до Конституції України : проект Закону України // Уряд. кур'єр : Орієнтир. – 2009. – 2 вер. – № 38. – С. 9–16.

протягом п'яти років не можуть бути ліквідовані нинішні області, а селища стають містечками.

Наслідуючи нереалізовану ідею свого попередника, В. Ющенко висунув пропозицію щодо запровадження двопалатного парламенту. Верхня палата – сенат – має формуватися на основі рівного представництва в складі трьох сенаторів від усіх регіонів (Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та міст, прирівнених до області), а також довічних сенаторів, якими стають після закінчення повноважень Президенти України.

«Я твердо наполягаю на конституційних змінах, які повинні виправити всі нинішні протиріччя. Відтак хочу оголосити, що підписую Указ про проведення загальнонаціонального обговорення проекту Конституції, внесеного Президентом України. Я готовий вислухати думку кожного українця. Вірю, що таке обговорення викличе широку громадську реакцію, яка змусить членів парламенту подбати не про свої крісла, а про свій народ», – сказав з приводу проекту сам Віктор Андрійович.²⁴⁶

Однак, обговорення конституційного проекту в регіонах мало формальний характер, складалося враження, що й сам ініціатор та його команда не вірили у його втілення в життя. Ураховуючи, що на той момент авторитет В. Ющенка стрімко падав, ця ідея апріорі не мала перспектив, а тому до серйозної її реалізації справа не дійшла.

16 квітня 2009 р. був прийнятий Закон України «Про асоціації органів місцевого самоврядування», який визначив правові засади організації і діяльності асоціацій органів місцевого самоврядування та їх добровільних об'єднань, їх взаємовідносини з органами державної влади та органами місцевого самоврядування. Всеукраїнським асоціаціям надано право ініціювати перед Верховною Радою, Президентом, Кабінетом Міністрів проведення консультацій щодо законопроектів та проектів інших актів з питань, що стосуються місцевого і регіонального розвитку.²⁴⁷

Окрім конфронтації в Іваничівській районній раді, схожа ситуація була і в Ковельській районній раді. БЮТівська фракція, що мала 41 мандат із 90, розкололася на два табори: фракцію «БЮТ» та фракцію ВО «Батьківщина» Блоку Юлії Тимошенко. Причому розкол відбувся ще до початку виборчої кампанії. 22 квітня 2009 р., після довготривалої судової тяганини, відбулася позачергова сесія райради за участю двох протиборчих сил. Фракція «БЮТ», 17 депутатів якої було позбавлено мандатів, за рішенням Львівського апеляційного адміністративного суду від 26 березня знову повернулися до сесійної зали. Відтепер постало питання повернення посади заступника голови районної ради Ю. Поліщуку, який був позбавлений мандата депутата районної ради. У «Різному» керівник фракції ВО «Батьківщина» БЮТ С. Повар повідомив про те, що на постанову Львівського апеляційного адміністративного суду вже подана касаційна скарга у Вищий адміністративний суд.²⁴⁸

Складна ситуація склалася і в Старовижівській районній раді. На тринадцятій сесії райради розглядалося питання про дострокове припинення повнова-

246 Всенародне обговорення // Волинська газета. – 2009. – 5 верес. – С. 1.

247 Про асоціації органів місцевого самоврядування : Закон України від 16 квіт. 2009 р. № 1275-VI // Голос України. – 2009. – 2 черв. – С. 14.

248 Ляшук С. Сесія районної ради / С. Ляшук // Вісті Ковельщини. – 2009. – 30 квіт. – С. 2.

жень голови райради Б. Смілого. Його ініціювали депутати від «Нашої України». Виступаючи висловлювали до голови ради такі претензії: невміле керівництво радою, небажання консолідації фракцій, незадовільна робота новоствореного відділу комунального майна, тендерна політика, ліквідація проводового мовлення, висвітлення роботи ради тощо. Голова райради висловив думку про те, що йому нелегко працювати зі своїм заступником О. Романіком, якому він нібито не може доручити жодної відповідальної справи. Голова обласної ради А. Грицюк, який взяв участь у роботі сесії, у своєму виступі запропонував відтермінувати розгляд цього питання та закликав депутатів від БЮТ не голосувати за звільнення голови райради. За результатами таємного голосування, за дострокове припинення повноважень проголосувало 29 депутатів із 47, проти – 16, утрималося двоє. Таким чином, рішення не було прийняте.²⁴⁹

На XXIX сесії обласної ради 15 травня 2009 р. при обговоренні звіту голови обласної ради А. Грицюка за 2008 р. депутати фракції «Наша Україна» намагалися повторити ситуацію, що мала місце при звіті голови облдержадміністрації М. Романюка. Під час двогодинного обговорення звіту від депутатів фракцій «Наша Україна», Партії регіонів, Народного Блоку Костенка-Плюща пролунало чимало критичних зауважень на адре-

Виступає голова фракції «Наша Україна» в обласній раді С. Слабенко

су голови ради. Зокрема, депутат І. Гузь наголосив на етичних засадах діяльності голови облради, який назвав у пресі злочинцями окремих депутатів фракції «Наша Україна»; нестриманість у висловлюваннях під час сесійних засідань; його позиції щодо пам'ятника Леніну у смт Маневичі, адже керівництво та більшість у селищній та районній радах належить БЮТ. Депутат П. Пронь знову висловив побажання, щоб А. Грицюк «став керівником обласної ради, а не керівником партії «Батьківщина»». Депутат В. Гунчик назвав виступ голови облради «повторенням виступів на партійно-господарських активах у колишні часи, коли виступає керівник і каже, що він вирішив усе за всіх», і зазначив, що не може підтримати цей звіт. Голова фракції «Наша Україна» С. Слабенко у своєму виступі від фракції нагадав А. Грицюку всі резонансні випадки: порушення регламенту і навіть одноосібне прийняття рішень без згоди депутатів, тяганину зі звільненням з посади заступника голови обласної ради В. Банади; існування трьох позовних заяв до голови обласної ради з приводу захисту честі та гідності від ображених ним депутатів; судову тяганину щодо майна санаторію «Пролісок»; ліквідацію та відновлення посади керуючого справами облради; вже традиційні претензії щодо придбаного автомобіля «Крайслер» та ін. Також зауважив: «Починаєте Ви свій виступ із Юлії Володимирівни і завершуєте свій виступ щирою подякою Кабінету Міністрів України.

249 Легка Н. Відставки голови райради не відбулося / Н. Легка // Сільські новини. – 2010. – 9 січ. – С. 2.

І можливо Ви в цьому праві, як партійний керівник, але Ви звітуєтесь, як голова Волинської обласної ради, а не як керівник партійної організації».²⁵⁰

Натомість голова фракції БЮТ О. Свирида зазначив: «Ви, як голова обласної ради, не повинні на багато речей реагувати взагалі. І відповіді на провокаційні питання не давати. Ви дуже добре керуєте обласною радою. Волинська обласна рада працює ефективно, стабільно. Я хочу сказати, що багато звинувачень на Вашу адресу є виключно із-за того, що в певних депутатів є конфліктні інтереси... Давайте будемо справедливими. Завершуючи, я думаю, що Волинська обласна рада найкраща в Україні, яку очолює найсильніший голова обласної ради. Наш досвід потрібно переймати всім обласним радам».²⁵¹

Однак, урахувавши розстановку політичних сил у раді, повторення недавнього сценарію, що відбувся з головою облдержадміністрації, не вийшло. 49 депутатів звіт А. Грицюка про проведену роботу взяли до відома, лише п'ятеро проголосувало «проти», один – утримався.²⁵²

23 травня 2009 р. за пропозицією сільських та селищних голів постановою Уряду було утворено Раду сільських і селищних голів при Кабінеті Міністрів України. До її складу ввійшли два представники від Волинської області: Є. Терпелюк – Озерцівський сільський голова Ківерцівського району та Б. Гусак – Липинський сільський голова Луцького району. Останній став головою президії цього органу.²⁵³ «Тільки згуртувавшись, керівники місцевих громад можуть достукатися у чиновницькі кабінети, захистити свої права чи вирішити проблему. Отож, ваша організація повинна стати кулаком, який зможе стукнути по столу будь-якого бюрократа», – образно висловилася про новий орган Ю. Тимошенко.²⁵⁴ А передувала створенню цієї громадської організації грандіозна в історії вітчизняного місцевого самоврядування нарада за участю 11 тисяч лідерів сільських громад України. «Це не просто нарада. Це відкрите засідання Уряду, мета якого – почути кожне ваше слово!» – звернулася до присутніх Прем'єр-міністр Ю. Тимошенко.²⁵⁵

24 липня перед початком роботи тридцять першої сесії обласної ради було оголошено про створення депутатської групи «Єдиний Центр», до якої увійшли представники «Народного Блоку Костенка-Плюща» та «Нашої України»: Б. Загрева, В. Гупало, І. Гузь, Ю. Єлева, В. Діброва, В. Скуба, Н. Янко. Очолив її В. Бондар.²⁵⁶ Однак, уже на вересневій XXXII сесії обласної ради депутат І. Гузь подав заяву про вихід із цієї депутатської групи та з партії.

На цій сесії звання «Почесний громадянин Волині» було присвоєне А. Бондарчуку – журналісту, письменнику, голові Волинського братства імені Святого апостола Андрія Первозваного та Д. Курдельчуку – голові громадського об'єднання «Волинське братство», президенту Української іноземної юридичної колегії.

2 серпня 2009 р. у м. Рожище відбулися вибори міського голови. Їх проведення було пов'язане з тим, що 13 березня передчасно пішов з життя Рожищенський

250 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 1067, арк. 11–15.

251 Там само, арк. 16.

252 Там само, арк. 17.

253 Про утворення Ради сільських і селищних голів при Кабінеті Міністрів України : постанова Каб. Міністрів України від 23 трав. 2009 р. – № 495 // Уряд. кур'єр. – 2009. – 28 трав. – С. 18.

254 Бубенщикова О. «Це буде революція!» – сказала Прем'єр-міністр Юлія Тимошенко про результати всеукраїнської наради сільських та селищних голів / О. Бубенщикова // Волинська газета. – 2009. – 29 трав. – С. 3.

255 Там само. – С. 1.

256 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 1077, арк. 161.

міський голова С. Замлинний, який за короткий період своєї роботи на цій посаді показав непогані результати. У голосуванні взяло участь менше половини виборців райцентру. На них упевнену перемогу (69 % голосів) здобув Афган Алієв, який з великою перевагою випередив трьох суперників. До цього він працював на посаді заступника директора департаменту економіки, начальника відділу майна Луцької міської ради. У своєму першому після перемоги інтерв'ю він зазначив: «Я покидаю “тепле” місце в Луцьку, повертаюсь у Рожище. І своє майбутнє я пов'язую з цим містом, бо тут живе моя родина і тут народився онук. В Рожищі колись працював і залишив частину своєї душі. Напевно, це і є патріотизм».²⁵⁷

5 вересня 2009 р. відбулася неординарна подія в історії вітчизняного місцевого самоврядування – установчий з'їзд Всеукраїнської асоціації сільських та селищних рад, на який зібралось 8640 чоловік, з яких близько шести тисяч – повноважні делегати з'їзду, яким сесії місцевих рад доручили представляти 5834 сільські та селищні адміністративно-територіальні одиниці.²⁵⁸ У своєму виступі Прем'єр-міністр Ю. Тимошенко зазначила, що «визначивши ключові п'ять пріоритетів – бюджет, земля, обслуговуючі кооперативи, забезпечення добудови газопроводів, будівництво і оснащення амбулаторій і фельдшерсько-акушерських пунктів – ми зрозуміли: це той набір, який у нас є для спільної роботи, для спільних зусиль, для контролю за втіленням у життя. І це та лаконічна стратегія, якої, на мій погляд, 18 років не вистачало Україні».²⁵⁹

Першим головою Асоціації делегати з'їзду обрали волинянина, Липинського сільського голову Богдана Гусака.²⁶⁰ У своєму виступі він зазначив: «...вперше за 18 років незалежності України сільські та селищні голови напряду спілкувалися з Прем'єр-міністром, ми реально відчули, що можемо впливати на політику держави».²⁶¹

У Зверненні делегатів з'їзду до Президента України В. Ющенка наголошувалося: «І вимагаємо, і просимо Вас абстрагуватися від Ваших власних антипатій до Юлії Тимошенко, зарити сокиру війни й заради місцевого самоврядування, заради вирішення проблем конкретних людей, “маленьких”, як Ви любляете казати, українців, відкликати ваше вето на закон про зміни до Бюджетного кодексу – дати йому зелене світло... Ви вже однією ногою в історії. Ваша підтримка місцевого самоврядування та територіальних громад стала б гідним підсумком Вашого президентства, шановний Вікторе Андрійовичу».²⁶²

За підтримки обласної ради було утворене регіональне відділення Всеукраїнської асоціації сільських та селищних рад. Його головою було обрано С. Яручика – Боратинського сільського голову Луцького району, заступниками голови – О. Данкевича – Жидичинського сільського голову Ківерцівського району та О. Бондарук – Рівненського сільського голову Любомльського району.

257 Остапчук Н. Афган Алієв: «Хочу повернути довіру людей до влади» / Н. Остапчук // Наш край. – 2009. – 6 серп. – С. 1.

258 Реальний крок до країни самоврядних громад // Уряд. кур'єр. – 2009. – 8 верес. – С. 1.

259 Юлія Тимошенко: «Ми підніmemo село, підніmemo наші міста і селища, поставимо їх міцно на ноги» // Уряд. кур'єр. – 2009. – 8 верес. – С. 4.

260 Про обрання голови Всеукраїнської асоціації сільських та селищних рад : рішення Установчого з'їзду Всеукр. асоціації сільських та селищних рад від 5 верес. 2009 р. № 6 // Уряд. кур'єр. – 2009. – 8 верес. – С. 5.

261 Реальний крок до країни самоврядних громад // Уряд. кур'єр. – 2009. – 8 верес. – С. 7.

262 Звернення делегатів установчого з'їзду Всеукраїнської асоціації сільських та селищних голів до Президента України Ющенка В. А. // Уряд. кур'єр. – 2009. – 8 верес. – С. 5.

19 жовтня 2009 р. офіційно стартувала президентська виборча кампанія. Найкраща рейтингова позиція за дослідженнями соціологічної компанії R&V була у В. Януковича – 30,2 %, у Ю. Тимошенко – 18,5 %, тоді як у діючого Президента В. Ющенка – усього 3,1 %.²⁶³ Було очевидним, що основна боротьба за посаду Президента України розгорнеться між лідерами Партії регіонів і ВО «Батьківщина».

На позачерговій тридцять шостій сесії обласної ради 26 листопада розглядалося питання функціонування в Луцьку аеропорту. Голова облдержадміністрації М. Романюк зазначив, «що те місто, яке не має аеропорту – не має перспективи розвитку. Це має бути вантажно-пасажирський порт. Я вірю, що аеропорт в м. Луцьку буде... Ми сьогодні включені в Програму «Євро-2012». І якщо ми сьогодні не зробимо кроків, у кінці грудня нас вилучать із цієї Програми». Його підтримав заступник голови облради Б. Загрева: «В нас є шанс, який ми можемо використати, що саме під “Євро-2012 року” і державний і місцевий і бізнесовий ресурс, для того, щоб започаткувати подальший проект пасажирсько-грузового терміналу, який, за оцінкою фахівців є перспективним саме в Луцьку на Волині... Ми з вами два роки “забалакували” цю справу. Це пошуки, обіцянки інвесторів та інше. На превеликий жаль, сьогодні часу вже немає зовсім. Якщо ми говоримо про перспективу, робочі місця, доходи до бюджету та інше, то це дійсно та перспектива, яка може зробити нашу область перспективною».²⁶⁴ За результатами розгляду цього питання було прийняте рішення «Про надання згоди на продаж пакету акцій ВАТ “Луцьке авіапідприємство” (50 відсотків плюс 1 акція) через аукціон з умовами, визначеними обласною радою».

На тридцять сьомій сесії обласної ради 24 грудня 2009 р. було затверджено Статут та призначено В. Байцима директором комунального підприємства «Дирекція з будівництва та введення в експлуатацію аеропорту “Луцьк”». На цій сесії також було створене комунальне підприємство «Агенція розвитку Євро регіону “Буг”» та затверджено його Статут.

Депутати прийняли Звернення до Президента В. Ющенка, Голови Верховної Ради В. Литвина, Прем'єр-міністра Ю. Тимошенко щодо необхідності зміни виборчої системи на місцевих виборах та запровадження відкритих списків. У ньому, зокрема, йшлося: «Сьогоднішня виборча система концентрує авторитарну владу в руках невеличкої верстви політичних бонзів. Виборець не приймає жодної участі в формуванні списку тієї чи іншої партії, тому виборець не завжди знає, за кого конкретно голосує, хто конкретно буде представляти його інтереси в місцевих радах різного рівня. Повністю відсутня індивідуальна відповідальність депутата перед своїм електоратом, що породжує профанацію й безкарність депутатського корпусу.

Як мінімум, виборчі списки учасників виборчого процесу повинні й мусять бути відкритими й публічними. Кожен, хто претендує на представницьке крісло, повинен усвідомлювати усю ступінь відповідальності перед виборцями. Народ має право й повинен знати все про кандидата особисто...

Запроваджувати відкриті списки потрібно негайно. Адже початок виборчої кампанії до місцевих органів влади стартуватиме відразу опісля проведення

263 Герасимов М. Відлік пішов / М. Герасимов // Волинь-нова. – 2009. – 20 жовт. – С. 5.

264 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 1092, арк. 4–6.

президентських виборів, і є реальна небезпека, що у вирі президентських перегонів у політиків просто не дійдуть руки до змін у виборче законодавство».²⁶⁵

Новою формою регіональної політики стало підписання 12 січня 2010 р. Угоди щодо регіонального розвитку Волинської області між Кабінетом Міністрів України та Волинською обласною радою. Від імені Кабінету Міністрів України Угоду підписала Прем'єр-міністр Ю. Тимошенко, яка перебувала у Луцьку з робочою поїздкою, від Волинської області – голова обласної ради А. Грицюк та голова облдержадміністрації М. Романюк. Розрахована на п'ять років, вона передбачала «створити умови для підвищення рівня і якості життя населення області».²⁶⁶ Таким чином, у вітчизняну практику взаємовідносин між центром і регіонами запроваджувалася нова договірна форма регіонального розвитку. Її втілення в життя стало можливим після прийняття у 2005 р. Закону України «Про стимулювання розвитку регіонів».²⁶⁷ Такі угоди вже були підписані між Кабінетом Міністрів України та Донецькою і Львівською обласними радами.

Під час підписання документа Прем'єр-міністр зазначила, що ця Угода є не лише організаційним, а й фінансовим документом, у якому визначається чіткий обсяг фінансування спільних заходів області та Уряду. Для їх фінансування буде виділено 2 млрд 257 млн грн. Заплановано реалізувати понад 50 інвестиційних проектів, а очікуваний ефект від їх запровадження становитиме понад 1 млрд грн.²⁶⁸

Зазначена Угода передбачала спільне фінансування розбудови транспортної інфраструктури; розвиток транскордонного співробітництва, прикордонної інфраструктури на кордоні з Польщею та Білоруссю; розвиток туристично-рекреаційного комплексу; створення ефективної системи охорони навколишнього природного середовища; впровадження ресурсо- і енергозберігаючих технологій; розвиток високотехнологічного агропромислового виробництва. Передбачалося, що частка фінансування Угоди з державного бюджету складатиме 61 % (для порівняння, Донецької – 82,6 %).²⁶⁹ Однак за результатами аудиту з виконання у 2009–2011 рр. угод щодо регіонального розвитку, проведеного Колегією Рахункової палати, зазначалося, що «центрльні органи виконавчої влади не забезпечили створення дієвого механізму реалізації угод за рахунок коштів державного бюджету». Наприклад, на реалізацію заходів, передбачених Угодою, у Волинську область було спрямовано лише 7,3 % визначених в Угоді обсягів, у той час як у Вінницьку – 48,1 %, а Львівську – 61,8 %.²⁷⁰ Недотримання принципу справедливості у фінансуванні угод стало ще одним підтвердженням нездатності держави проводити ефективну регіональну політику.

Дієвим механізмом активізації залучення територіальних громад до вирішення місцевих проблем став спільний Проект ЄС та Програми розвитку ООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду», що реалізовувався протягом

265 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 1097, арк. 55.

266 Угода щодо регіонального розвитку Волинської області між Кабінетом Міністрів України та Волинською обласною радою // Уряд. кур'єр. – 2010. – 7 квіт. – С. 9.

267 Про стимулювання розвитку регіонів : Закон України від 8 верес. 2005 р. № 2850-IV // Офіц. вісн. України. – 2005. – № 40. – Ст. 2529.

268 Сильна громада – сильна держава // Уряд. кур'єр. – 2010. – 13 січ. – С. 1.

269 Іжа М. М. Проміжні результати реалізації угод щодо регіонального розвитку / М. М. Іжа // Держава і право : юридичні і політичні науки. – 2012. – № 56. – С. 565.

270 Там само.

2008–2010 років у Волинській області. Його позитивним фактором стало те, що ініціативи йшли не від владних структур, а безпосередньо від жителів населених пунктів, які найкраще знають свої проблеми. Саме вони визначали пріоритети розвитку місцевих територій, вибір об'єктів залучення коштів та надання фінансування, що сприяло згуртуванню громад і зменшенню їхньої залежності від зовнішніх чинників. Схема досить проста: 50 % фінансує ПРООН, 45 % бере на себе обласний бюджет, 5 % – співфінансування територіальної громади. Так спільно вирішується, який об'єкт (школу, ФАП, будинок культури, водогін тощо) слід відремонтувати чи збудувати у першу чергу.

В умовах такої співпраці сільські громади відчували свою значимість у процесі управління місцевими справами та відповідальність за кінцевий результат. У такому контексті орган місцевого самоврядування став партнером і однодумцем щодо своїх мешканців, що сприяло зміні філософії врядування на місцевому рівні. Учасники проекту отримали неоціненний досвід самоорганізації громад, утворення громадських організацій, запровадження системи спільного планування, моніторингу та контролю за процесом реалізації ініціативи громад. Саме таким чином формується громадянське суспільство.

30 квітня 2008 р. було підписано Угоду про партнерство з обласною радою та облдержадміністрацією, що започаткувала спільне впровадження місцевих ініціатив. У результаті проведення конкурсу серед 14 районів, що виявили бажання брати участь у реалізації Проекту, було обрано вісім пілотних (Володимир-Волинський, Іваничівський, Ковельський, Локачинський, Любешівський, Ратнівський, Турійський та Шацький) та чотири резервних (Любомльський, Горохівський, Рожищенський, Старовижівський). У вересні відбувся розгляд 117 заявок та було відібрано 40 рад (до 10 тис. населення), по п'ять у кожному районі. У відібраних населених пунктах сформовано 40 організацій громад.²⁷¹

Угоду про партнерство у Волинській області підписали Д. Сах (ЄС/ПРООН), М. Романюк, Б. Загрева

Перебуваючи у громаді с. Киселин Локачинського району з метою ознайомлення з результатами Проекту, голова Представництва Європейської комісії в Україні Ж. Тейшейра зазначив: «Мені дуже приємно, що в 20-річчя розпаду СРСР ви берете своє майбутнє в свої руки і рухаєтесь в ногу з європейськими народами...».²⁷²

На Волині потужного розвитку отримали окремі сільські населені пункти. Прикладом ефективної роботи органу місцевого самоврядування стала Боратинська сільська рада Луцького району, яку з 2002 р. очолює С. Яручик. Створе-

²⁷¹ Впровадження ініціатив, орієнтованих на громаду: Волинський регіональний досвід. – Луцьк, 2010. – С. 6.

²⁷² Там само. – С. 26.

на останніми роками інфраструктура цієї сільської ради нічим не поступається міській.

У 2009 р. багатофункціональна споруда Боратинської сільської ради здобула перемогу на IX міжнародному конкурсі «Дім 2009 – Кришталева цеглина» (м. Люблін, Польща) на кращу інвестицію у сфері будівництва. У приміщенні розташовані сільрада, бібліотека та соціальний центр. У цьому ж році дитячий садочок «Сонечко» с. Боратин став переможцем щорічної загальнонаціональної громадської акції «Флагмани освіти і науки України» та отримав диплом лауреата й статуетку кришталевої сови у номінації «Дошкільна освіта», ставши єдиним сільським дитсадком в Україні – переможцем цієї акції. У 2010 р. боратинці вдруге перемогли у конкурсі «Кришталева цеглина» за спорткомплекс. У 2011 р. Боратин посів перше місце у категорії «Село» у Всеукраїнському конкурсі «Населений пункт найкращого благоустрою підтримки громадського порядку».

С. Яручик зазначив, що «запорукою успіхів стала злагоджена співпраця сільської ради, виконавчого комітету, депутатського корпусу, сільськогосподарського підприємства, районної та обласної влад, усіх активістів села. Наша мета: у Боратині все має бути найкраще... У нас люди йдуть у депутати не лише для того, щоб голосувати. Кожен депутат відповідає за якусь ділянку роботи, яку веде від початку до кінця. Нам вдається реалізовувати інвестиційні програми на території сільради. Намагаємося створити максимально сприятливий клімат для розвитку бізнесу».²⁷³

Будівля Боратинської сільської ради Луцького району

17 січня 2010 р. відбувся перший тур виборів Президента України. Діючий глава держави В. Ющенко, який потерпів на них повне фіаско, набравши всього 5,45 відсотків голосів (В. Янукович – 35,32 %, Ю. Тимошенко – 25,05 %), оприлюднив офіційне звернення до українського народу. У ньому він зазначив: «Як глава держави приймаю волю українського народу. Головне – вибори відбулися вільно, демократично, законно. Україна і українці продемонстрували високі виборчі стандарти, які дають приклад на всьому пострадянському просторі...»

Дякую представникам місцевого самоврядування, які у критичних економічних, фінансових умовах забезпечили діяльність виборчих дільниць. Місцева влада виконала настанови Президента щодо даного питання...

Попереду дуже складний другий тур виборів. Його складність у тому, що Україна має вільні вибори і водночас не має належного вибору. Як свідчить минулий досвід, для обох кандидатів, які претендують на посаду глави нашої держави, національні, європейські та демократичні цінності є по суті чужими,

273 Сергій Яручик: «Європейський вибір Боратина» // Місцеве самоврядування. – 2012. – № 11. – С. 7.

незрозумілими і дуже далекими. Висловлюючи думку як громадянин України, не бачу принципової різниці поміж обома претендентами...»²⁷⁴

7 лютого 2010 р. відбувся другий тур виборів Президента України, у якому перемогу здобув Віктор Янукович (48,95 % голосів), хоча волиняни вже традиційно віддали суттєву перевагу Ю. Тимошенко (81,85 %). Після цієї перемоги В. Януковича ситуація у представницьких та виконавчих органах влади області почала змінюватися. М. Романюк був звільнений з посади голови облдержадміністрації. В одному з інтерв'ю він зазначив: «Історія розсудить, чи правильним є це рішення. Я вважаю, що не варто було повторювати помилок Віктора Ющенка. Головою адміністрації призначають, але ним стають не відразу. Я тільки через рік почав ставати головою адміністрації. Для цього потрібно було поваритися в цій кухні, прожити бюджетний рік. Вникнути в проблеми області та напрямки їх вирішення».²⁷⁵

23 березня відбулася позачергова тридцять дев'ятьа сесія обласної ради, яка мала яскраво виражений політичний характер. Під час розгляду депутатських запитів та запитань О. Свирида оголосив заяву фракції БЮТ. У ній, зокрема, йшлося: «Ми вважаємо своїм обов'язком перед прихильниками Блоку Юлії Тимошенко та усіма, хто сповідує європейські цінності демократії, як основоположні у розбудові держави, оголосити про перехід в опозицію до влади, яку в неконституційний спосіб формує Партія регіонів на чолі з Віктором Януковичем...

З огляду на це депутатська фракція Блоку Юлії Тимошенко в обласній раді звертається до депутатських фракцій БЮТ місцевих рад усіх рівнів прийняти рішення про свій перехід в опозицію до Януковича та його виконавчої влади і підтримати сформований у Верховній Раді України Опозиційний Уряд».²⁷⁶

На цій сесії було прийняте звернення депутатів обласної ради з приводу резолюції Європейського парламенту від 25 лютого 2010 року щодо ситуації в Україні. У ньому виражалася незгода з пунктом 20 цієї резолюції, в якому піддано критиці рішення Президента України В. Ющенка про присвоєння звання Герой України Степанові Бандері, а також висловлено побажання новому Президенту України переглянути це рішення.²⁷⁷

Було також прийняте звернення депутатів обласної ради до Президента України, Верховної Ради, Прем'єр-міністра у зв'язку з призначенням Міністром освіти і науки Дмитра Табачника. З цього питання на сесії виступив народний депутат України В. Кириленко. У своєму виступі він зазначив: «Безумовно, якби це був просто діючий політик і просто публіцист, то Волинська обласна рада не розглядала б його питання, висловлювання та публіцистику. Настала черга реалізації цих поглядів Д. Табачником, але, на жаль, на посаді Міністра освіти і науки України. Отут ми повинні всі разом, не дивлячись на партії, стосунки, погляди і наше спільне добре чи погане минуле, давати відсіч. І у цьому сенсі, я думаю, що питання подальшого перебування Д. Табачника в Уряді на посаді міністра освіти і науки України починає бути питанням національної безпеки

274 Головний захист – демократія // Волинська газета. – 2010. – 28 січ. – С. 2.

275 Лукашук О. Чи стане «Сильна Україна» сильною. Розмова з экс-губернатором Миколою Романюком / О. Лукашук // Діалог. – 2010. – 22 квіт. – С. 1.

276 Протокол позач. 39 сесії обл. ради 5 склик. від 23 берез. 2010 р. // Архів Волинської обл. ради. – 2010. – Т. 1. – арк. 9.

277 Там само. – арк. 135–137.

України».²⁷⁸ Однак кілька голосувань щодо прийняття звернення, в якому вимагалось звільнення Д. Табачника з посади Міністра освіти і науки України, не набирали необхідної кількості голосів. Лише після повернення до розгляду цього питання воно набрало мінімально необхідну кількість голосів (41).²⁷⁹

26 березня Указом Президента України Борис Клімчук був призначений головою Волинської облдержадміністрації. В одному з інтерв'ю щодо свого повернення на посаду, Борис Петрович зазначив: «Я вже неодноразово розповідав, що не маю жодного стосунку до кадрового рішення. Було кілька зустрічей у Києві, ініційованих людьми, наближеними до Президента. Серед усіх претендентів, в тому числі й тих, яких справді любівали і депутати і столичні політики, шальки терезів переважили на мій бік».²⁸⁰ «Головне моє завдання – зробити життя волинян ліпшим, заможнішим. Задля цього я повернувся у владу. Задля цього я повернувся додому, на Рідну Волинь. Обов'язок служити людям вважаю найвищим і найпочеснішим у житті».²⁸¹ «Насамперед досвід адміністратора дозволяє мені менше вагатися на етапі прийняття рішень. Вони приймаються швидко, оперативно. Сьогодні я менше “промахуюся”, менше “пострілів” повз “десятку”. Все більше потрапляє “у яблучко”. Я вмю їх приймати на рівні досвіду, інтуїції, знань, усвідомлення того, чого, можливо, в попередній каденції я не розумів. Усе-таки шість років дипломатії та понад півтора року праці радником Президента України не могли не додати того, чого, як кажуть, за плечима не носити, – знань і досвіду».²⁸²

Голова облдержадміністрації Б. Клімчук

Політолог В. Базів, якого важко запідозрити в любові до Партії регіонів, так висловився щодо цього призначення: «Волинянам пощастило, що Борис Петрович знову очолив область. Майте на увазі, що це не просто слова, бо так пощастило небагатьом областям. Державний чоловік Клімчук ще не сказав останнього слова у будівництві України».²⁸³

На представленні нового керівника виконавчої влади області, що відбулося 27 березня, віце-прем'єр-міністр України С. Тігіпко заявив: «Скажу відверто, що в цьому випадку робив усе, щоб звільнення не відбулося. Бо дуже довго знаю Миколу Ярославовича як чесну, порядну людину, яка має абсолютно державниць-

278 Протокол позач. 39 сесії обл. ради 5 склик. від 23 берез. 2010 р. // Архів Волинської обл. ради. – 2010. – Т. 1. – арк. 21.

279 Там само. – арк. 28.

280 Борис Клімчук: «Головне завдання влади – турбота про людей» // Волинь-нова. – 2010. – 12 жовт. – С. 4.

281 Борис Петрович Клімчук // Будуємо нову Волинь разом. – 2010. – С. 1.

282 Михальчук В. Борис Клімчук: «Волиняни багато працюють – і їм воздається» / В. Михальчук // Волинь-нова. – 2012. – 26 жовт. – С. 6.

283 Думки відомих людей про Бориса Клімчука // Будуємо нову Волинь разом. – 2010. – С. 16.

кий характер. І все-таки можу сказати, що це сталося... Хочу подякувати Миколі Ярославовичу за ту роботу, яку він провів на цій посаді. Перекоаний, що всі надбання, що були досягнуті, він зможе реалізувати в недалекому майбутньому...»²⁸⁴

Голова обласної ради А. Грицюк у своєму виступі зазначив: «Хочу подякувати Миколі Ярославовичу за, на жаль, такий короткий термін співпраці. Я не ідеалізую наших взаємин. Певний період вони були складними, але ми таки навчилися сідати за стіл переговорів і знаходити вирішення навіть найскладніших проблем... Вітаючи Вас, Борисе Петровичу, щиро бажаю здоров'я, щастя і щоб успадкувалася в роботі та динаміка, яка намітилася останнім часом... Тому від імені демократичних сил уповноважений запропонувати вам конструктивну співпрацю з обласною радою».²⁸⁵

У своєму інтерв'ю Б. Клімчук зазначив: «Ці вісім років, які не перебував на Волині, наче трохи ліпші для держави були, але по нашій області я б цього не сказав. Як залишав перинатальний центр на рівні фундаменту, таким побачив його і через вісім років, як залишав корпус «Б» обласної лікарні без даху, таким і прийняв його, Іваничівська лікарня як була недобудована, такою й залишилася. У Шацьку ще у 2001 році купили банківське приміщення під майбутню лікарню, приїхав, а воно стоїть собі благополучно, дякувати Богу, що не розвалили...»²⁸⁶

Після підписання угоди про базування Чорноморського флоту РФ на території України в обмін на економічні «переваги», 27 квітня 2010 р. була зібрана сорокова сесія Волинської обласної ради. Її метою було висловлення думки волинських депутатів щодо цих угод. На сесію прибуло всього 46 (після перереєстрації 47) депутатів. Не з'явилися на сесію у повному складі депутати фракцій Соцпартії та Блоку Литвина, а також одинадцять представників «Нашої України», сім «Батьківщини», двоє УНП. Від регіоналів прийшов лише один депутат.

У зверненні депутатів Волинської обласної ради до Президента України, Кабінету Міністрів України, Верховної Ради України щодо Угоди між Україною та Російською Федерацією стосовно продовження терміну перебування Чорноморського флоту Російської федерації на території України, яке з трибуни зачитав депутат І. Гузь, йшлося: «Ми, депутати обласної ради, від імені жителів Волинського краю виступаємо категорично проти домовленостей між Президентом України Віктором Януковичем і Президентом Російської Федерації Дмитром Медведевим та підписаної угоди про продовження терміну перебування Чорноморського флоту Російської федерації у Криму, ратифікованої Верховною Радою України.

Ухвалення такого рішення кулуарно, без громадського, експертного обговорення та політичної дискусії, без стратегічного планування та обґрунтування в категоріях національної безпеки є недопустимим...»²⁸⁷

У своєму виступі голова облдержадміністрації Б. Клімчук зауважив: «Коли в заяві кажемо «від імені Волинського краю», то, очевидно, лукавимо в заяві. Бо не такі одноставні волиняни у цих питаннях, і це теж прояв демократії. Відбулася

284 Данилюк В. «Sometimes they come back» («інколи вони повертаються») / В. Данилюк // Волинська газета. – 2010. – 1 квіт. – С. 2.

285 Данилюк В. «Sometimes they come back» («інколи вони повертаються») / В. Данилюк // Волинська газета. – 2010. – 8 квіт. – С. 3.

286 Якименко М. Борис Клімчук: «Ми будуюмо нову Волинь» / М. Якименко // Голос України. – 2013. – 16 берез. – С. 6.

287 Протокол першого пленарного засідання 40 сесії обл. ради 5 склик. від 27 квіт. 2010 р. // Архів Волинської обл. ради. – 2010. – Т. 1. – арк. 39.

ратифікація угоди у Верховній Раді, це доконаний факт і для всіх нас зрозуміло, що Верховна Рада в цьому складі денонсацією займатися не буде. Я ще раз скажу, що не тиснув ні на кого, ні вчора, ні сьогодні. Кожен має право на свою точку зору. Але я задаю собі питання, чи наша заява буде плюсом для політичної, соціально-економічної стабілізації в Україні. Для мене прямої відповіді немає». На це депутат О. Свирида зауважив: «Я розумію чиновників, які перебувають на службі у Президента, у них не може бути іншої точки зору... Президент людина і йому властиво помилятися. Хто є тією силою в Україні, яка повинна вказувати Президенту та політичній еліті на помилки, які вони допускають і, взагалі, пропагувати іншу точку зору. Хто ці люди, вони знаходяться тут, в цьому залі, в тому числі це депутати Волинської обласної ради, еліта Волинської області». Його думку підтримав депутат В. Бондар, який закликав «сьогодні всіх бути українцями, незалежно від партії, незалежно від позиції, незалежно від керівників, проявити свою громадянську позицію».²⁸⁸

Зрештою, за другим голосуванням, сорок два депутати підтримали звернення (33 – БЮТ, 6 – «Наша Україна», 3 – УНП). «Проти» проголосував єдиний депутат – представник Партії регіонів П. Пронь. Не голосували два представники фракції блоку Б. Клімчука «Рідна Волинь» (І. Корсак та Б. Клімчук), по одному представнику «Нашої України» (М. Попович) та УНП (Б. Загрева).²⁸⁹ На запитання кореспондента, чому його однопартійці в обласній раді не голосували за звернення із засудженням цих угод, голова обласної організації «Нашої України» народний депутат України В. Карпук, який постраждав під час ратифікації зазначених угод у приміщенні Верховної Ради, назвавши їх «політичним Чорнобилем для України»,²⁹⁰ відповів: «Люди намагаються зберегти свої посади».²⁹¹

На сороковій сесії обласної ради 7 травня 2010 р. звання «Почесний громадянин Волині» було присвоєне почесному ректору Волинської духовної семінарії П. Влодеку та голові товариства «Мости дружби в Україну», меценату К. Г. Крогу з Німеччини.

Голова облдержадміністрації відразу взявся за формування нової більшості в обласній раді. Уже на цій сесії у представницькому органі була створена депутатська група «Волинська ініціатива» (керівник – Б. Клімчук), куди ввійшло 17 депутатів (окрім членів фракції «Рідна Волинь» та Партії регіонів, державні службовці та керівники установ від опозиційних фракцій «Нашої України», УНП, «Батьківщини»). Уже у вересні у лавах цієї групи нараховувалося 29 депутатів.

Політологи так прокоментували цю тенденцію: М. Наход: «Це своєрідна гра м'язами з боку Бориса Петровича. Бажання показати, хто є реальним господарем на Волині, насамперед керівництву держави, а також іншим політикам та місцевим бізнесменам»; Т. Літковець: «...керує цим процесом Борис Клімчук – закулісно чи відкрито, логічно й віддзеркалює ситуацію в Україні. Тому “Волинська ініціатива” – аналог коаліції “тушок” у Верховній Раді»; О. Мартинюк: «...не виключаю, що існує певна звітність перед Адміністрацією Президента, де основним показником “соціально-економічного розвитку області” є зменшення кількості

288 Протокол першого пленарного засідання 40 сесії обл. ради 5 склик. від 27 квіт. 2010 р. // Архів Волинської обл. ради. – 2010. – Т. 1. – арк. 10–13.

289 Результати поіменного голосування // Волинь-нова. – 2010. – 29 квіт. – С. 2.

290 Уліцький В. Верховна Рада здала Крим / В. Уліцький // Волинь-нова. – 2010. – 29 квіт. – С. 3.

291 Там само.

депутатів у фракціях БЮТ, а не зменшення заборгованості із виплати зарплати чи збільшення поголів'я худоби».²⁹²

До нової депутатської групи переходили знакові фігури, які визначали обличчя політичних сил на виборах. Саме за них голосували виборці, адже за системою закритих списків саме перші п'ять кандидатів у списках були уособленням відповідних політичних партій. Це призвело до того, що волевиявлення виборців повністю викривлялося. Наприклад, у результаті цих пертурбацій Горохівський район залишився взагалі без представників помаранчевих сил, адже депутати від району: Б. Клемба, А. Притулюк, Р. Притолук (БЮТ), В. Скуба (УНП), А. Турак (Блок Литвина) у повному складі перейшли до провладної коаліції. Зауважимо, що Р. Притолук йшов у списку до обласної ради від БЮТ під четвертим номером. В. Латковський, якого зовсім недавно, всупереч рішенню Любомльської районної організації «Батьківщина» повторно прийняли у фракцію БЮТ, у черговий раз зрадив своїх колег, вступивши до групи «Волинська ініціатива».²⁹³

У цьому зв'язку О. Потурай зазначив: «У списки кандидатів до місцевих рад бютівці включили всіх, кого тільки можна було, як у народі кажуть – мох і болото...

Й оте “мох” і “болото” одержало депутатські мандати, докорінно змінивши структуру органів місцевого самоврядування: досі їх становили дві групи депутатів – “чисті” політики (місцева партійно-адміністративна еліта) та люди підприємництва й бізнесу. Після останніх виборів до них додалася ще одна група депутатів – абсолютно випадкових і жодним чином не підготовлених до депутатської діяльності людей».²⁹⁴

Оцінюючи цю глобальну для України проблему, один із засновників і керівників партії «Батьківщина» Ярослав Федорчук зазначив: «Яке суспільство – такі й депутати. На рівні простого люду теж чимало перебіжчиків, так званих “тушок”. Громадяни також за 100 гривень продають свої голоси на виборах. У нашому суспільстві притуплена політична відповідальність. Чому в українців немає яскраво вираженого осуду тих, хто зрадив свого виборця? Той самий зрадник наступного разу прийде, заплатить і його знову оберуть! На жаль. Першою причиною є те, що оцінки “тушкам” не дає виборець, для якого всі політики однакові».²⁹⁵

Таким чином, тисячі волинян виявилися обманутими політиками. З цього приводу голова обласної організації ВО «Свобода» А. Вітів наголосив: «Плодячи депутатські “тушки”, БЮТ і “Наша Україна” без бою здали Верховну Раду України Партії регіонів, перебігши у табір Януковича. Потім здали Севастополь Росії. А сьогодні вже без бою здають Януковичу і Волинську обласну раду».²⁹⁶ Ми сподівалися, що “Батьківщина” сама назве речі своїми іменами і засудить такі дії своїх депутатів. Але вони цього чомусь не зробили. Може, посоромились, а, може, не захотіли сказати людям правди, не захотіли визнати своїх помилок у доборі

292 Гаврилов О. Війна – пруга, головне – маневри / О. Гаврилов // Хроніки Любарта. – 2010. – 2 верес. – С. 4.

293 Протокол пленарного засідання 42 сесії обл. ради 5 склик. від 27 серп. 2010 р. // Архів Волинської обл. ради. – 2010. – Т. 1. – арк. 83.

294 Потурай О. У Волинській облradі революція іде... / О. Потурай // Вільна думка. – 2006. – 1 груд. – С. 1.

295 Бондарук Л. Ярослав Федорчук: «Я не згоден із висловом, що політика псує людей» / Л. Бондарук // Волинь-нова. – 2013. – 25 трав. – С. 7.

296 Вітів А. Депутати від БЮТ і «Нашої України» без бою здають Волинь Януковичу // А. Вітів // Волинь-нова. – 2010. – 2 верес. – С. 5.

партійних “кадрів”.²⁹⁷ Хоча згодом прес-служба обласної організації ВО “Батьківщина” оприлюднила інформацію про те, що 10 грудня 2010 р. депутата облради В. Байцима було виключено з партії “за порушення партійної дисципліни”». ²⁹⁸

Колективний портрет перебіжчиків, на думку волинських журналістів, виглядав так: «особи, які залежать від влади, бояться податкової, мають давні товариські стосунки з Клімчуком, або ж ... ковельчани».²⁹⁹ У цьому зв'язку зауважимо, що така кардинальна зміна політичного спектру вищого представницького органу краю, що відбувалася не за результатами виборів, а за результатами закулісних маніпуляцій та прямого адміністративного тиску, є своєрідною формою узурпації влади на шкоду демократії. Вона можлива лише у країнах з низькою політичною культурою та відсутнім громадянським суспільством. На жаль, уроки Помаранчевої революції для волинського політикуму виявилися забутими.

На сорок першій сесії обласної ради, що пройшла 30 червня, було прийняте звернення депутатів Волинської обласної ради до Президента України, Верховної Ради, Кабінету Міністрів щодо внесення змін до закону про місцеві вибори. У ньому пропонувалося відмовитися від пропорційної системи місцевих виборів та повернутися до мажоритарної системи.

1 липня Верховна Рада визначилася із датою проведення місцевих виборів (31 жовтня 2010 р.) та прийняла у першому читанні законопроект регінала О. Єфремова про формат проведення цих виборів. 10 липня Президент України підписав Закон України «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів». На сорок другій сесії обласної ради 27 серпня 2010 р., відповідно до ст. 16 цього Закону, було прийняте рішення про загальний склад обласної, районних, міських (міст обласного значення) рад шостого скликання. Склад Волинської обласної ради залишався незмінним – 80 депутатів, однак, в окремих радах мали відбутися кількісні зміни. Наприклад, Луцька міська рада збільшувалася до 50 (було 45), Маневицька районна – до 64 (50), Ратнівська – 48 (46), Рожищенська – 60 (46) депутатів. Усі інші районні ради зменшили кількісний склад або залишили його незмінним.³⁰⁰

Неординарний у практиці місцевого самоврядування випадок відбувся у серпні, коли голова Іваничівської районної ради Л. Лазаренко особисто написала заяву про відмову від своєї посади та перейшла на попереднє місце роботи – директора Іваничівської спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату Волинської обласної ради. Свій вчинок вона пояснила так: «Починаються вибори... Я прийшла на цю посаду простим педагогом, керівником школи, очоливши команду БЮТ, тому й цього разу хочу почати з нуля. Щоб ніхто мене не звинувачував у використанні повноважень, адмінресурсу тощо. Самі знаєте, як непросто мені було, через що я понад усе не бажаю протистояння. На такий крок, хочу вам сказати, може відважитися тільки сильна людина і сильний політик».³⁰¹

297 Вітів А. Однією рукою підписують декларацію, а іншою – пасквілі проти «Свободи» / А. Вітів // Волинь-нова. – 2010. – 7 жовт. – С. 3.

298 Василь Байцим ніякого відношення до «Батьківщини» не має // Волинь-нова. – 2012. – 23 жовт. – С. 9.

299 Гаврилов О. Війна – пруга, головне – маневри / О. Гаврилов // Хроніки Любарта. – 2010. – 2 верес. – С. 4.

300 Протокол пленарного засідання 42 сесії обл. ради 5 склик. від 27 серп. 2010 р. // Архів Волинської обл. ради. – 2010. – Т. 1. – арк. 84–85.

301 Лівіцька О. Вчасно піти / О. Лівіцька // Волинська газета. – 2010. – 2 верес. – С. 3.

11 вересня 2010 р. офіційно стартувала місцева виборча кампанія. Її потужно розпочали потенційні кандидати на посаду Луцького міського голови В. Бондар (Єдиний Центр), М. Романюк (Сильна Україна), О. Голева (Європейська партія України). Бондар активно пропагував свою програму енергозбереження у Луцьку, політтехнологи Романюка застосували добре відому і перевірену передвиборчу технологію – заяви трудових колективів з пропозиціями балотуватися на посаду міського голови, О. Голева й надалі рекламувала свій соціальний проект «Народний адвокат». Однак, досить несподівано, на початку жовтня вона зняла свою кандидатуру та оприлюднила заяву, з якої так і не стала зрозумілою справжня мотивація її вчинку.

Згодом ще більш несподівано зняв свою кандидатуру В. Бондар. Про причини такого кроку він висловився так: «Проблема гетьманщини для України залишається актуальною... Особливо для тих, хто пізнав смак влади. Тому склалася ситуація, коли за перемогу на виборах мера Луцька боролися тодішній голова Богдан Шиба, два экс-голови облдержадміністрації (я і Микола Романюк), а ще – голова облради і лідер “Батьківщини” Анатолій Грицюк. Відмінність у тому, що одні були опозиціонерами, а Микола Ярославович – від провладного табору. Втрєох ми ніколи не зустрічалися, але віч-на-віч багато спілкувалися з Богданом Павловичем і Анатолієм Петровичем. Говорили про те, що від нас трєох має бути один узгоджений кандидат, який реально має шанси на перемогу. На жаль, досягнути домовленостей не вдалося. Тому вирішив, що не варто йти на вибори в умовах взаємного поборювання і таким чином віддати перемогу Миколі Романюку. Життя показало, що я вчинив правильно. На жаль, ця ситуація – типова для багатьох виборів і на обласному, і на всеукраїнському рівнях».³⁰²

Сесія Ковельської міської ради визнала незадовільною діяльність міського голови С. Кошарука і вирішила оголосити йому недовіру. На це міський голова відповів доволі оригінально: «Значить я її заслужив, борючись з тими, хто не дуже хотів працювати на благо міста. Заслужив, діючи всупереч тим “рішалам”, що паразитують на прибуткових земельних питаннях та інших темних оборудках, користуючись депутатськими мандатами».³⁰³

Лідери опозиційних сил Волині (ВО «Батьківщина», ВО «Свобода», «Наша Україна», «За Україну!»), НРУ, УНП, партія «Реформи і порядок», «Народна самооборона», КУН, УСДП) підписали декларацію про координацію своїх дій на місцевих виборах 31 жовтня. Зокрема було досягнуто домовленості про те, що вони будуть підтримувати того кандидата, який за результатами соціологічного опитування за десять днів до виборів буде лідером. У декларації наголошувалося, що підписанти висловили готовність спільно боротися на місцевих виборах проти Партії регіонів, «Сильної України», Народної партії, СПУ, КПУ.³⁰⁴

Однак, дуже швидко задекларована єдність почала давати серйозні тріщини. У пресі з'явилася стаття, підготовлена ідеологами ВО «Батьківщина»: «Янукович знайшов-таки правильну опозицію», котра була спрямована проти ВО «Свобода». Лідер свободівців на Волині А. Вігів миттєво відреагував на цей недружній крок союзників по опозиції: «Це до якого ж рівня цинізму треба дійти у такий складний

302 Данилюк В. Володимир Бондар: Акції протесту з «Мерседеса» не організовують! / В. Данилюк // Волинська газета. – 2013. – 11 квіт. – С. 4.

303 Кошарук С. Віру у мудрість ковельчан / С. Кошарук // Волинь-нова. – 2010. – 9 жовт. – С. 6.

304 Лис В. Опозиційні сили декларують єдність на виборах / В. Лис // Волинь-нова. – 2010. – 30 верес. – С. 3.

час, щоб з одного боку говорити про об'єднання і спільну боротьбу волинської опозиції, а з іншого – підступно завдавати удару в спину? Суто по-більшовицьки. Пропонують підписати договір про взаємне непоборювання, а тим часом тиражують проти нас брудні пасквілі. Але таке, мабуть, справжнє нутро “Батьківщини”. Замість того, щоб боротися проти режиму Януковича, борються проти нас, націоналістів...»³⁰⁵

Особливого розголосу набрала ситуація з формуванням виборчого списку Партії регіонів до обласної ради. Напередодні обласної конференції Б. Клімчук вступив до Партії регіонів, хоча раніше постійно наголошував на своєму небажанні вступати до будь-якої партії. Зокрема, у 2001 р. він заявив таке: «Я вже в одній партії був, поведився чесно і порядно, не жалкую і голову попелом не посипаю. Але більше партквитка в руки не візьму. Ніякого!...»³⁰⁶

Під час партійної конференції її делегати не захотіли виконувати вказівку з Києва і змінювати номери у партійному списку, в якому під першим номером значився голова обласної організації Партії регіонів О. Башкаленко, а під другим – Б. Клімчук. Ситуація здавалася вичерпаною, і голова облдержадміністрації в інтерв'ю одному з місцевих телеканалів заявив: «Моя відсутність у списку буде розв'язувати мені руки як координатору і як “губернатору”. І не доведеться брати відпустку». ³⁰⁷ Лише після гострих дискусій та перерви у роботі конференції вдалося все уладнати і наступного дня у повідомленні прес-служби партії було сказано, що обласний список Партії регіонів все ж таки очолив Борис Петрович.

Відколи голова облдержадміністрації офіційно очолив список регіоналів, конфронтація між ним та головою обласної ради загострилася остаточно. Одним з її прикладів стала офіційна відповідь Б. Клімчука на лист «Про надання інформації» А. Грицюка: «Чинне законодавство України не передбачає повноважень обласної державної адміністрації щодо підготовки проектів рішень обласної ради та визначення доповідачів із питань, що вносяться на розгляд сесії головою обласної ради поза планом роботи». ³⁰⁸

Практика зривання сесій обласної ради депутатами продовжувалася. Так, остання 43 сесія п'ятого скликання, запланована на 22 жовтня 2010 р., через відсутність кворуму не відбулася (не прибули на сесію регіонали, народники, члени фракції УНП та Блоку Бориса Клімчука). З другої спроби, 29 жовтня, сесія відбулася, однак з великими проблемами присутності депутатів. Проігнорували сесію депутати від Народної партії, блоку «Рідна Волинь», Партії регіонів (окрім П. Проня). Хоча на табло висвітлилася цифра 47, у депутата-регіонала виникли сумніви щодо достовірності цієї цифри, бо він у залі «з натяжкою» нарахував 38 депутатів, а порожні депутатські місця зайняли працівники апарату обласної ради. ³⁰⁹ Коментуючи цю ситуацію, голова облдержадміністрації Б. Клімчук зазначив: «Сьогодні мої друзі, колеги, які зібралися в кількості 32 людей, а зареєструвалися, як завжди, 47... Той дух, який зайшов в обласну раду за останні роки, недобрий дух піаністів

305 Вітів А. Однією рукою підписують декларацію, а іншою – пасквілі проти «Свободи» / А. Вітів // Волинь-нова. – 2010. – 7 жовт. – С. 3.

306 Данилюк В. Дмитрук і Клімчук в парламент не йдуть. Сьогодні... / В. Данилюк // Віче. – 2001. – 12 лип. – С. 2.

307 Рогуцький В. Як губернатора першим номером обирали / В. Рогуцький // Волинь-нова. – 2010. – 2 жовт. – С. 3.

308 Добротюк О. Голова обласної ради намагається керувати облдержадміністрацією / О. Добротюк // Волинь-нова. – 2010. – 21 жовт. – С. 7.

309 Лівіцька О. Зіграли в підкидного? / О. Лівіцька // Волинська газета. – 2010. – 4 листоп. – С. 13.

Верховної Ради, приклад старших товаришів – він на Волині не приживеться. Бо це не є демократія. Це називається як завгодно, але тільки не демократія. Це моє глибоке переконання».³¹⁰

На сесії було прийняте звернення депутатів обласної ради до Верховної Ради України та Президента України з приводу зареєстрованого 07.09.2010 року законопроекту «Про мови в Україні» та пропозиції щодо введення двомовності в державі. У ньому зокрема йшлося: «Цинізмом із боку авторів законопроекту є те, що для збереження панівних позицій російської мови в Україні вони використовують документ Євросоюзу, призначений для захисту міноритарних мов від поглинання їх мажоритарними.

Вважаємо, що з правової точки зору цей законопроект є спробою фактично змінити мовний режим в країні – без внесення змін до ст. 10 Конституції України...

Рішуче засуджуємо політичні маніпуляції з мовним питанням і закликаємо всі відповідальні політичні сили, всіх патріотів “протистояти приниженню нашої національної гідності і спробам розколу України”...

Закликаємо волинян у всі законні способи протидіяти злочину проти державі і нації – це наше право і наш обов’язок!»³¹¹

Голова обласної ради А. Грицюк запропонував сесію не закривати, оскільки, на його думку, «очікуються фальсифікації на виборах і будемо давати принципову оцінку виконавчій владі».³¹² Однак, провладні фракції, зважаючи на передвиборчу кампанію, робили все можливе для того, щоб сесія облради у переддень голосування не відбулася. Тому саме це засідання стало останнім у роботі обласної ради п’ятого скликання.

Ось яку загальну характеристику отримав цей склад обласної ради у волинських журналістів: «Як працював найвищий представницький орган Волині, сформований за партійним принципом, особливо на початках, – виборці мали змогу побачити й почути у репортажах сесій. Інколи вони нагадували зведення із поля бою, де сходилися в дебатах непримиренні конкуренти, а в недалекому минулому соратники по помаранчевому табору. Амбіції та закулісні ігри, що брали свій початок у партійних верхах, давали про себе знати на місцевому рівні. Обранці громади, відстоюючи свої власні і кланові інтереси, забували про мораль, порядність і, найголовніше, – про інтереси громади та виборця... У короткі періоди перемир’я депутати ділили потихеньку мисливські угіддя, віддавали в оренду землі й озера, “потрібні” люди з депутатськими мандатами вибивали під себе замовлення й фронт робіт, що фінансувалися з бюджету. Бо саме заради цього та ще депутатської недоторканності (з цим місцевим депутатам не пощастило – скасували її) купляв багато хто місця у партійних списках».³¹³

310 Блищик О. Депутати сказали «фе» / О. Блищик // Волинська газета. – 2010. – 4 листоп. – С. 13.

311 Протокол пленарного засідання 43 сесії обл. ради 5 склик. (перше плен. засід.) від 29 жовт. 2010 р. // Архів Волинської обл. ради. – 2010. – арк. 24–25.

312 Нагорний О. Політичні пристрасті в обласній раді продовжаться? / О. Нагорний // Волинь-нова. – 2010. – 2 листоп. – С. 4.

313 Романюк Н. Такий бажаний і привабливий мандат... / Н. Романюк // Волинь-нова. – 2010. – 21 жовт. – С. 4.

ДЕПУТАТИ ОБЛАСНОЇ РАДИ (2006–2010 рр.)

№ п/п	Прізвище та ініціали депутата	Партійність	Період повноважень депутата
1	Грицюк А. П.	ВО «Батьківщина»	2006–2010
2	Борсук М. М. Іванюк С. П.	ВО «Батьківщина» ВО «Батьківщина»	2006–2007 2007–2010
3	Байцим В. Ф.	ВО «Батьківщина», п/п	2006–2010
4	Притолюк Р. В.	ВО «Батьківщина»	2006–2010
5	Сташенко М. О.	п/п	2006–2010
6	Олійник В. С. Химчук В. О.	ВО «Батьківщина» ВО «Батьківщина»	2006–2007 2007–2010
7	Дівнич Б. С.	ВО «Батьківщина»	2006–2010
8	Самолук М. С.	УСДП	2006–2010
9	Головатий В. П.	ВО «Батьківщина»	2006–2010
10	Карпук В. Н.	ВО «Батьківщина»	2006–2010
11	Мазурик М. Ф. Савонік Ф. Л.	ВО «Батьківщина» ВО «Батьківщина»	2006–2007 2007–2010
12	Оніщук А. Ю. Коротун В. Г.	ВО «Батьківщина» ВО «Батьківщина»	2006–2006 2006–2010
13	Дремух Д. С.	ВО «Батьківщина»	2006–2010
14	Шевчук В. О.	ВО «Батьківщина»	2006–2010
15	Кобринчук В. Г.	ВО «Батьківщина»	2006–2010
16	Блошко В. М.	ВО «Батьківщина»	2006–2010
17	Чорнуха В. Г.	ВО «Батьківщина»	2006–2010
18	Камельчук П. С.	ВО «Батьківщина»	2006–2010
19	Максимчук Ю. П.	УСДП	2006–2010
20	Свирида О. М.	ВО «Батьківщина»	2006–2010
21	Потапчук М. Л. Клемба Б. І.	ВО «Батьківщина» ВО «Батьківщина»	2006–2008 2008–2010
22	Хоміч О. А.	ВО «Батьківщина»	2006–2010
23	Латковський В. В.	ВО «Батьківщина»	2006–2010
24	Зінчук В. В.	ВО «Батьківщина»	2006–2010
25	Васковець В. О.	ВО «Батьківщина»	2006–2010
26	Притулюк А. П.	ВО «Батьківщина»	2006–2010
27	Богдан В. П.	УСДП	2006–2010
28	Корінчук М. Я.	ВО «Батьківщина»	2006–2010
29	Мельничук Д. Г.	ВО «Батьківщина»	2006–2010
30	Касарда В. І.	ВО «Батьківщина»	2006–2010
31	Мельник О. П. Сидорук В. С.	ВО «Батьківщина» ВО «Батьківщина»	2006–2007 2007–2010
32	Омельчук О. Н.	УСДП	2006–2010
33	Горбачук М. Я.	ВО «Батьківщина»	2006–2010

№ п/п	Прізвище та ініціали депутата	Партійність	Період повноважень депутата
34	Кіндер О. О.	ВО «Батьківщина»	2006–2010
35	Олешко П. С.	ВО «Батьківщина»	2006–2010
36	Блінова В. М.	ВО «Батьківщина»	2006–2010
37	Крижанівський О. З.	ВО «Батьківщина»	2006–2010
38	Якубук П. Т.	ВО «Батьківщина»	2006–2010
39	Кірда Л. Ф.	ВО «Батьківщина»	2006–2010
40	Музика Ф. С.	ВО «Батьківщина»	2006–2010
41	Бондар В. Н.	Наша Україна	2006–2010
42	Янко Т. С. Фірко Н. П.	НРУ Наша Україна	2006–2008 2008–2010
43	Банада В. В. Попович М. М.	НРУ Наша Україна	2006–2008 2008–2010
44	Гунчик В. П.	Наша Україна	2006–2010
45	Романюк М. Я.	Наша Україна	2006–2010
46	Карпомиз І. І.	Наша Україна	2006–2010
47	Заремба В. М.	п/п	2006–2010
48	Коцан І. Я.	Наша Україна	2006–2010
49	Янко Н. В.	Наша Україна	2006–2010
50	Слабенко С. І.	Наша Україна	2006–2010
51	Гупало В. М.	ПППУ	2006–2010
52	Борбелюк В. М.	ПППУ	2006–2010
53	Столяр В. А.	п/п	2006–2010
54	Бащук М. М.	п/п	2006–2010
55	Вітрук А. О.	Наша Україна	2006–2010
56	Бадзюнь В. М.	Наша Україна	2006–2010
57	Бегаль М. Г.	Наша Україна	2006–2010
58	Гузь І. В.	п/п	2006–2010
59	Загрева Б. Ю.	УНП	2006–2010
60	Діброва В. Г.	УНП	2006–2010
61	Пасаман М. М.	УНП	2006–2010
62	Комарницький Є. С.	п/п	2006–2010
63	Єлева Ю. В.	УНП	2006–2010
64	Скуба В. М.	УНП	2006–2010
65	Клімчук Б. П.	п/п	2006–2010
66	Корсак І. Ф.	п/п	2006–2010
67	Загребельна Н. І.	п/п	2006–2010
68	Товстенюк О. В.	п/п	2006–2010
69	Сохацький О. Я.	п/п	2006–2010
70	Дмитрук В. П.	Народна партія	2006–2010
71	Шумський В. А.	Народна партія	2006–2010
72	Люлька Г. І.	Народна партія	2006–2010

№ п/п	Прізвище та ініціали депутата	Партійність	Період повноважень депутата
73	Турак А. А.	п/п, ВО «Батьківщина», п/п	2006–2010
74	Колотюк В. Я.	Партія регіонів	2006–2010
75	Пронь П. Я.	Партія регіонів	2006–2010
76	Башкаленко О. К.	Партія регіонів	2006–2010
77	Павлось М. С.	п/п	2006–2010
78	Смітюх І. Є.	СПУ	2006–2010
79	Суховершко В. І.	СПУ	2006–2010
80	Гоцка О. І.	СПУ	2006–2010

Джерело: Таблиця складена автором особисто на основі³¹⁴

314 Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 747, арк. 22–23; Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 866, арк. 5; Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 877, арк. 134.

**ГОЛОВИ МІСЬКИХ (МІСТ ОБЛАСНОГО ЗНАЧЕННЯ)
ТА РАЙОННИХ РАД (2006–2010 рр.)**

№ п/п	Назва АТО	Прізвище та ініціали	Партійність	Роки перебування на посаді
1	м. Луцьк	ШИБА Б. П.	ВО «Батьківщина», п/п	2006–2010
2	м. Ковель	Кошарук С. Д.	п/п	2006–2010
3	м. Нововолинськ	Сапожніков В. Б.	п/п	2006–2010
4	м. Володимир-Волинський	Саганюк П. Д.	п/п	2006–2010
5	Володимир-Волинський район	Онішук А. Ю.	ВО «Батьківщина»	2006–2010
6	Горохівський район	Довгополов Я. В.	УНП	2006–2010
7	Іваничівський район	Лазаренко Л. Р.	ВО «Батьківщина»	2006–2010
8	Камінь-Каширський район	Чечотка Р. Д.	ВО «Батьківщина»	2006–2010
9	Ківерцівський район	Манько А. І.	ВО «Батьківщина»	2006–2010
10	Ковельський район	Гайдучик М. Г.	«Наша Україна»	2006–2010
11	Локачинський район	Усік М. Т.	ВО «Батьківщина»	2006–2010
12	Луцький район	Прус Б. С.	ВО «Батьківщина»	2006–2010
13	Любешівський район	Панасюк В. С.	ВО «Батьківщина»	2006–2010
14	Любомльський район	Фурманюк В. О.	«Наша Україна»	2006–2010
15	Маневицький район	Сопронюк А. Ф.	ВО «Батьківщина»	2006–2010
16	Ратнівський район	Макарук М. М.	«Наша Україна»	2006–2010
17	Рожищенський район	Музика А. Є.	ВО «Батьківщина»	2006–2010
18	Старовижівський район	Смілий Б. С.	ВО «Батьківщина»	2006–2010
19	Турійський район	Василишин О. В.	УНП	2006–2010
20	Шацький район	Сахарук О. П.	ВО «Батьківщина»	2006–2010

Джерело: Таблиця складена автором особисто

Список використаних джерел і літератури

ДЖЕРЕЛА

1. Вибори депутатів обласної ради // Волинська газета. – 2006. – 20 квіт. – С. 3
2. Вибори депутатів обласної ради 26 березня 2006 року // Волинська газета+. – 2006. – 23 лют. – 4 с.
3. Відкритий лист Богдана Шиби // ПВД «Твердиня».
4. Відкритий лист Української асоціації місцевих та регіональних влад // Досвітня зоря. – 2004. – 24 квіт. – С. 3.
5. Відомості про підрахунок голосів виборців в межах України [Електронний ресурс] // Центральна виборча комісія. – Режим доступу : [http:// cvk.gov.ua](http://cvk.gov.ua). – Назва з екрана.
6. Головний захист – демократія // Волинська газета. – 2010. – 28 січ. – С. 2.
7. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 747, 60 арк.
8. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 748, 158 арк.
9. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 749, 25 арк.
10. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 750, 202 арк.
11. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 753, 211 арк.
12. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 755, 48 арк.
13. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 759, 138 арк.
14. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 762, 175 арк.
15. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 854, 33 арк.
16. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 855, 129 арк.
17. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 860, 235 арк.
18. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 862, 200 арк.
19. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 864, 111 арк.
20. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 866, 74 арк.
21. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 868, 304 арк.
22. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 877, 174 арк.
23. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 879, 302 арк.
24. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 955, 232 арк.
25. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 956, 282 арк.
26. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 957, 286 арк.
27. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 960, 140 арк.
28. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 961, 355 арк.
29. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 964, 188 арк.
30. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 967, 220 арк.
31. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 968, 234 арк.
32. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 970, 245 арк.
33. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 972, 53 арк.
34. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 973, 162 арк.
35. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 978, 214 арк.
36. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 982, 193 арк.
37. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 1055, 241 арк.
38. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 1058, 256 арк.
39. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 1059, 190 арк.
40. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 1067, 274 арк.
41. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 1077, 136 арк.
42. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 1092, 59 арк.
43. Держархів Волинської обл., ф. Р-6, оп. 22, спр. 1097, 147 арк.
44. Довідник «Вибори – 2002» : зб. інформ. матеріалів / за заг. ред. П. В. Онищука. – Луцьк [б. в.], 2002. – 132 с.
45. Звернення делегатів установчого з'їзду Всеукраїнської асоціації сільських та селищних голів до Президента України Ющенка В. А. // Уряд, кур'єр. – 2009. – 8 верес. – С. 5.

46. Звернення Луцького міського голови до підприємців Центрального та Завокзального ринків // Волинь-нова. – 2008. – 23 груд. – С. 3.
47. Звернення Президента України Віктора Ющенка до народу України з приводу підписання Указу про дострокове припинення повноважень Верховної Ради України п'ятого скликання // Волинь-нова. – 2007. – 3 квіт. – С. 3.
48. Звіт про проведення виборчої кампанії Волинським відділенням Партії регіонів на парламентських виборах 2006 року і по виборах до місцевих рад // Волинь. Регіон. – 2006. – 27 трав. – С. 3.
49. Кадри вирішують усе // Уряд. кур'єр. – 2009. – 7 лип. – С. 2.
50. Кандидати у депутати Луцької міської ради // Луцький замок. – 2006. – 23 лют. – С. 5–10.
51. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верхов. Ради України 28 черв. 1996 р. – К. : Преса України, 1997. – 80 с.
52. Кризу подолати організованістю і професійним підходом до справи // Волинь-нова. – 2009. – 31 берез. – С. 4.
53. Лоцман К. Білий дім / К. Лоцман // Віче. – 2005. – 11 листоп. – С. 2.
54. Не спекулювати на трагедії // Волинь-нова. – 2006. – 12 серп. – С. 3.
55. Обласні організації політичних партій, зареєстровані Волинським обласним управлінням юстиції // Волинська газета. – 2006. – 12 січ. – С. 9.
56. Парламентські вибори в Україні 2007 [Електронний ресурс] // Вікіпедія. – Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/wiki>. – Назва з екрана.
57. Передвиборні програми політичних партій (блоків), зареєстрованих Рожищенською територіальною виборчою комісією // Наш край. – 2006. – 2 берез. – С. 5–10.
58. Про асоціації органів місцевого самоврядування : Закон України від 16 квіт. 2009 р. № 1275-VI // Голос України. – 2009. – 2 черв. – С. 14.
59. Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів : Закон України від 6 квіт. 2004 р. № 1667-IV // Уряд. кур'єр. – 2004. – 10 квіт. – С. 7–22.
60. Про внесення змін до деяких законів України щодо здійснення місцевого самоврядування : Закон України від 25 груд. 2008 р. № 806 – VI // Уряд. кур'єр. – 2009. – 20 січ. – С. 10.
61. Про внесення змін до Конституції України : проект Закону України // Уряд. кур'єр : Орієнтир. – 2009. – 2 вер. – № 38. – С. 9–16.
62. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 трав. 1997 р. № 280/97-ВР // Офіц. вісн. України. – 1997. – № 25. – Ст. 20.
63. Про обрання голови Всеукраїнської асоціації сільських та селищних рад : рішення Установчого з'їзду Всеукраїнської асоціації сільських та селищних рад від 5 верес. 2009 р. № 6 // Уряд. кур'єр. – 2009. – 8 верес. – С. 5.
64. Про реєстрацію кандидатів у народні депутати України, включених до виборчого списку кандидатів у народні депутати України виборчого блоку політичних партій «Народний блок Литвина»: постанова Центральної виборчої комісії від 27 груд. 2005 р. № 275 // Уряд. кур'єр. – 2005. – 30 груд. – С. 16–21.
65. Про стимулювання розвитку регіонів : Закон України від 8 верес. 2005 р. № 2850-IV // Офіц. вісн. України. – 2005. – № 40. – Ст. 2529.
66. Протокол першого пленарного засідання 40 сесії обл. ради 5 склик. від 27 квіт. 2010 р. // Архів Волинської обл. ради. – 2010. – Т. 1. – 206 арк.
67. Протокол пленарного засідання 42 сесії обл. ради 5 склик. від 27 серп. 2010 р. // Архів Волинської обл. ради. – 2010. – Т. 1. – 186 арк.
68. Протокол пленарного засідання 43 сесії обл. ради 5 склик. (перше плен. засід.) від 29 жовт. 2010 р. // Архів Волинської обл. ради. – 2010. – 66 арк.
69. Протокол позач. 39 сесії обл. ради 5 склик. від 23 берез. 2010 р. // Архів Волинської обл. ради. – 2010. – Т. 1. – 203 арк.

70. Про утворення Ради сільських і селищних голів при Кабінеті Міністрів України : постановою Каб. Міністрів України від 23 трав. 2009 р. № 495 // Уряд. кур'єр. – 2009. – 28 трав. – С. 18.
71. Реальний крок до країни самоврядних громад // Уряд. кур'єр. – 2009. – 8 верес. – С. 1, 7.
72. Результати поіменного голосування // Волинь-нова. – 2010. – 29 квіт. – С. 2.
73. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями 56 та 48 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень законів України в редакції Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо статусу депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим та місцевих рад» від 27.05.2008 р. № 11-рп/2008 // Офіц. вісн. України. – 2008. – 13 черв. – № 40. – Ст. 1328.
74. Сильна громада – сильна держава // Уряд. кур'єр. – 2010. – 13 січ. – С. 1.
75. Спростування // Волинь-нова. – 2009. – 10 листоп. – С. 5.
76. Угода щодо регіонального розвитку Волинської області між Кабінетом Міністрів України та Волинською обласною радою // Уряд. кур'єр. – 2010. – 7 квіт. – С. 9.

ЛІТЕРАТУРА

77. Анатолій Грицюк: Злодійські схеми строку давності не мають // Волинь-нова. – 2008. – 18 берез. – С. 4.
78. Анатолій Грицюк: «Народ не дозволить владі відібрати у нього останнє» // Волинь-нова. – 2012. – 16 серп. – С. 8.
79. Андрієвська Я. Слово про відступника / Я. Андрієвська // Волинська газета. – 2008. – 5 черв. – С. 3.
80. Байдюк С. Депутати голову не обрали / С. Байдюк // Вісті Ковельщини. – 2006. – 27 квіт. – С. 2.
81. Балюк З. Вибір зроблено / З. Балюк // Волинська газета. – 2006. – 13 квіт. – С. 3.
82. Белова Г. Останнє китайське попередження / Г. Белова // Волинська газета. – 2006. – 22 черв. – С. 2.
83. Белова Г. «Холодна війна» закінчується за столом переговорів / Г. Белова // Волинська газета. – 2006. – 7 верес. – С. 2.
84. Блищик О. Депутати сказали «фе» / О. Блищик // Волинська газета. – 2010. – 4 листоп. – С. 13.
85. Блінова В. Мандатами не торгують! / В. Блінова // Волинська газета. – 2007. – 18 січ. – С. 2.
86. Блінова В. Секрет перемоги / В. Блінова // Волинська газета. – 2006. – 30 берез. – С. 3.
87. Бондарук Л. Ярослав Федорчук: «Я не згоден із висловом, що політика псує людей» / Л. Бондарук // Волинь-нова. – 2013. – 25 трав. – С. 7.
88. Борис Климчук: «Головне завдання влади – турбота про людей» // Волинь-нова. – 2010. – 12 жовт. – С. 4.
89. Борис Петрович Климчук // Будуємо нову Волинь разом. – 2010. – С. 1.
90. Бубенщикова О. Орендар трьох кабінетів / О. Бубенщикова // Волинська газета. – 2008. – 18 верес. – С. 14.
91. Бубенщикова О. Перевибори як необхідність / О. Бубенщикова // Волинська газета. – 2007. – 19 квіт. – С. 3.
92. Бубенщикова О. Протистояння / О. Бубенщикова // Волинська газета. – 2008. – 20 берез. – С. 3.
93. Бубенщикова О. У двобої короля і кардинала / О. Бубенщикова // Волинська газета. – 2007. – 22 лют. – С. 2.
94. Бубенщикова О. Хто депутат? / О. Бубенщикова // Волинська газета. – 2008. – 27 берез. – С. 3.
95. Бубенщикова О. Хто кого зрадив? / О. Бубенщикова // Волинська газета. – 2008. – 11 верес. – С. 3.

96. Бубенщикова О. «Це буде революція!» – сказала Прем'єр-міністр Юлія Тимошенко про результати всеукраїнської наради сільських та селищних голів / О. Бубенщикова // Волинська газета. – 2009. – 29 трав. – С. 1–3.
97. Василь Базів: «У Президента є план, в якому немає місця для Тимошенко» / Василь Базів // Волинь-нова. – 2007. – 22 листоп. – С. 5.
98. Василь Байцим ніякого відношення до «Батьківщини» не має // Волинь-нова. – 2012. – 23 жовт. – С. 9.
99. Василь Дмитрук: «Добрі наміри – це ще не реальні справи...» / Волинь-нова. – 2006. – 7 берез. – С. 2.
100. Вербич В. Борис Клімчук: «Боротьба за владу не вщухає ні на мить» [Електронний ресурс] / В. Вербич // Волинь XXI. – Режим доступу : [http:// volyn21.com/ukr/interview/462](http://volyn21.com/ukr/interview/462). – Загол. з екрана.
101. Вербівська М. Депутати облради не схвалили роботу губернатора / М. Вербівська // Волинь-нова. – 2009. – 17 січ. – С. 3.
102. Вербівська М. Компромiс бютівців облради / М. Вербівська // Волинь-нова. – 2009. – 31 січ. – С. 2.
103. Вербівська М. Сесія обласної ради працювала без «нашоукраїнців» / М. Вербівська // Волинь-нова. – 2008. – 15 берез. – С. 2.
104. Вітiв А. Депутати від БЮТ і «Нашої України» без бою здають Волинь Януковичу / А. Вітiв // Волинь-нова. – 2010. – 2 верес. – С. 5.
105. Вітiв А. Однією рукою підписують декларацію, а іншою – пасквілі проти «Свободи» / А. Вітiв // Волинь-нова. – 2010. – 7 жовт. – С. 3.
106. Всенародне обговорення // Волинська газета. – 2009. – 5 верес. – С. 1.
107. Впровадження ініціатив, орієнтованих на громаду: Волинський регіональний досвід. – Луцьк [б. в.], 2010. – 32 с.
108. Гаврилов О. Війна – пруга, головне – маневри / О. Гаврилов // Хроніки Любарта. – 2010. – 2 верес. – С. 4.
109. Гаврилов О. Луцьк завершує рік із дошкульними кризами / О. Гаврилов // Волинь-нова. – 2008. – 25 груд. – С. 4.
110. Гаврилюк Я. Для чого Ковелю аеродром? / Я. Гаврилюк // Волинь-нова. – 2007. – 28 лип. – С. 7.
111. Гаврилюк Я. Запізніла недовіра Вадиму Грищуку / Я. Гаврилюк // Волинь-нова. – 2008. – 13 трав. – С. 4.
112. Гаврилюк Я. Ковель хоче стати обласним центром / Я. Гаврилюк // Волинь-нова. – 2006. – 9 листоп. – С. 2.
113. Гаврилюк Я. Скільки ще йти до Нью-Васюків? / Я. Гаврилюк // Волинь-нова. – 2013. – 23 трав. – С. 2.
114. Герасимов М. Відлік пішов / М. Герасимов // Волинь-нова. – 2009. – 20 жовт. – С. 5.
115. Головачук С. «Варта громади» вказала владі / С. Головачук // Волинська газета. – 2008. – 10 квіт. – С. 14.
116. Головачук С. Єдиний Центр – за об'єднану Україну / С. Головачук // Волинська газета. – 2008. – 10 лип. – С. 3.
117. Головачук С. Луцьк / С. Головачук // Волинська газета. – 2009. – 19 берез. – С. 8.
118. Грінчук Н. В обласній раді – нова більшість / Н. Грінчук // Волинська газета. – 2006. – 30 листоп. – С. 3.
119. Данилюк В. Вибір зроблено / В. Данилюк // Волинська газета. – 2008. – 10 лип. – С. 3.
120. Данилюк В. Володимир Бондар: Акції протесту з «Мерседеса» не організують! / В. Данилюк // Волинська газета. – 2013. – 11 квіт. – С. 4.
121. Данилюк В. Дмитрук і Клімчук в парламент не йдуть. Сьогодні... / В. Данилюк // Віче. – 2001. – 12 лип. – С. 2.
122. Данилюк В. Закритих тем не буде! / В. Данилюк // Волинська газета. – 2006. – 31 серп. – С. 2.

123. Данилюк В. «Кадровий голод» – не головне / В. Данилюк // Волинська газета. – 2009. – 19 листоп. – С. 3.
124. Данилюк В. Кривицького списувати передчасно / В. Данилюк // Волинська газета. – 2006. – 27 квіт. – С. 14.
125. Данилюк В. Рада не може бути акціонерним товариством! / В. Данилюк // Волинська газета. – 2006. – 11 трав. – С. 2.
126. Данилюк В. «Sometimes they come back» («інколи вони повертаються») / В. Данилюк // Волинська газета. – 2010. – 1 квіт. – С. 2.
127. Добротюк О. Голова обласної ради намагається керувати облдержадміністрацією / О. Добротюк // Волинь-нова. – 2010. – 21 жовт. – С. 7.
128. Думки відомих людей про Бориса Клімчука // Будуємо нову Волинь разом. – 2010. – С. 16.
129. Жолоб А. Брехнею світ пройде, а чи назад вернешся? / А. Жолоб // Вільна думка. – 2006. – 13 квіт. – С. 8.
130. З'явилася гаряча вода // Волинська газета. – 2008. – 16 жовт. – С. 3.
131. Іжа М. М. Проміжні результати реалізації угод щодо регіонального розвитку / М. М. Іжа // Держава і право : юридичні і політичні науки. – 2012. – № 56. – С. 563–567.
132. Кафарський В. І. Система виборів в Україні: пошук оптимального варіанта / В. І. Кафарський // Бюлетень М-ва юстиції України. – 2006. – № 9. – С. 5.
133. Кілька годин по тому // Волинська газета. – 2008. – 8 трав. – С. 2.
134. Колодій А. Український регіоналізм як стан культурно-політичної поляризованості / А. Колодій // Агора. – 2006. – Вип. 3. – С. 69–91.
135. Кошарук С. Вірю у мудрість ковельчан / С. Кошарук // Волинь-нова. – 2010. – 9 жовт. – С. 6.
136. Криза має стимулювати до серйозної роботи // Волинь-нова. – 2009. – 15 січ. – С. 4
137. Куцик О. Відвертість Володимира Бондаря / О. Куцик // Волинська газета. – 2006. – 3 серп. – С. 2.
138. Куцик О. Державні правила гри / О. Куцик // Волинська газета +. – 2006. – 30 листоп. – С. 3.
139. Куцик О. Дозволити завод заборонити / О. Куцик // Волинська газета. – 2007. – 19 квіт. – С. 1.
140. Куцик О. У Луцькій мерії все прозоро / О. Куцик // Волинська газета. – 2006. – 21 груд. – С. 2.
141. Кучеренко М. Альтернатива «вічному» меру п. Кривицькому – мусить бути! / М. Кучеренко // Позиція. – 2006. – 16 берез. – С. 3.
142. Легка Н. Відставки голови райради не відбулося / Н. Легка // Сільські новини. – 2010. – 9 січ. – С. 2.
143. Лис В. Анатолій Грицюк у ролі партійного лідера / В. Лис // Волинь-нова. – 2008. – 21 лют. – С. 3.
144. Лис В. Відверто про наші проблеми / В. Лис // Волинь-нова. – 2006. – 3 серп. – С. 2.
145. Лис В. Волинські бютівці підсумовують результати // Волинь-Нова. – 2006. – 4 квіт. – С. 2.
146. Лис В. Громадським фронтом проти дострокових виборів / В. Лис // Волинь-нова. – 2008. – 18 жовт. – С. 2.
147. Лис В. «Єдиний центр» очікує поповнення / В. Лис // Волинь-нова. – 2008. – 10 лип. – С. 2.
148. Лис В. Ми повинні втілити програму Президента / В. Лис // Волинь-нова. – 2006. – 23 берез. – С. 2.
149. Лис В. Опозиційні сили декларують єдність на виборах / В. Лис // Волинь-нова. – 2010. – 30 верес. – С. 3.
150. Лис В. Оптимізм Володимира Бондаря / В. Лис // Волинь-нова. – 2007. – 25 січ. – С. 2.
151. Лис В. Політичні ігри навколо «відставки» Володимира Бондаря / В. Лис // Волинь-нова. – 2006. – 31 серп. – С. 2.
152. Лис В. Проблеми БЮТу – місцеві і київські / В. Лис // Волинь-нова. – 2008. – 3 черв. – С. 3.

153. Лис В. Україні потрібні не сильні руки, а сильні голови / В. Лис // Волинь-нова. – 2008. – 12 лип. – С. 4.
154. Лис В. Хто у нас носій стабільності? / В. Лис // Волинь-нова. – 2008. – 6 верес. – С. 3.
155. Лис В. Чи буде відновлено демократичну коаліцію? / В. Лис // Волинь-нова. – 2008. – 9 верес. – С. 4.
156. Лис В. Яка перспектива у “перспективи?” / В. Лис // Волинь-нова. – 2006. – 21 листоп. – С. 2.
157. Лівіцька О. Банада судиться / О. Лівіцька // Волинська газета. – 2008. – 15 трав. – С. 4.
158. Лівіцька О. Бондар – Романюк / О. Лівіцька // Волинська газета. – 2007. – 22 листоп. – С. 2.
159. Лівіцька О. Вчасно піти / О. Лівіцька // Волинська газета. – 2010. – 2 верес. – С. 3.
160. Лівіцька О. Де двоє чубляться... / О. Лівіцька // Волинська газета. – 2007. – 2 серп. – С. 6.
161. Лівіцька О. Закон тайги? / О. Лівіцька // Волинська газета. – 2008. – 25 груд. – С. 2.
162. Лівіцька О. Зіграли в підкидного? / О. Лівіцька // Волинська газета. – 2010. – 4 листоп. – С. 13.
163. Лівіцька О. Кому тягнути волинського воза? / О. Лівіцька // Волинська газета. – 2009. – 5 лют. – С. 2.
164. Лівіцька О. Не відкрившись – закрилася / О. Лівіцька // Волинська газета. – 2006. – 12 жовт. – С. 2.
165. Лівіцька О. Позиція чи поза? / О. Лівіцька // Волинська газета. – 2007. – 5 квіт. – С. 3.
166. Лівіцька О. Поразка може обернутися перемогою / О. Лівіцька // Волинська газета. – 2006. – 30 листоп. – С. 2.
167. Лівіцька О. Селекторне хамство / О. Лівіцька // Волинська газета. – 2008. – 30 жовт. – С. 3.
168. Лівіцька О. Селянський ультиматум / О. Лівіцька // Волинська газета. – 2009. – 19 берез. – С. 2.
169. Лівіцька О. Слово – не горобець... / О. Лівіцька // Волинська газета. – 2009. – 22 січ. – С. 2.
170. Лісова А. Коли в Іваничівській райраді настане злагода? / А. Лісова // Волинь-нова. – 2007. – 7 лип. – С. 4.
171. Лісова А. Сільські голови об'єдналися в асоціацію / А. Лісова // Волинь-нова. – 2007. – 23 січ. – С. 2.
172. Лісова А. Чи знайдуть порозуміння депутати? / А. Лісова // Волинь-нова. – 2007. – 27 лют. – С. 2.
173. Лукашук О. Чи стане «Сильна Україна» сильною. Розмова з экс-губернатором Миколою Романюком / О. Лукашук // Діалог. – 2010. – 22 квіт. – С. 1, 5.
174. Ляшук С. Микола Гайдучик – новий голова райради / С. Ляшук // Вісті Ковельщини. – 2006. – 6 трав. – С. 3.
175. Ляшук С. Сесія районної ради / С. Ляшук // Вісті Ковельщини. – 2009. – 30 квіт. – С. 2.
176. Малиновський В. Волинський вибір–2006 / В. Малиновський // Волинь. – 2007. – Число восьме. – С. 195–216.
177. Малиновський В. Закон про місцеві вибори: «за» і «проти» / В. Малиновський // Слово і діло. – 2004. – 14 квіт. – С. 2–3.
178. Малиновський В. Я. Особливості місцевих виборів 2010 р. / В. Я. Малиновський // Наук. вісн. Вол. нац. ун-ту. – 2012. – № 20. – С. 92–97.
179. Мельник П. Двовладдя у Кіровоградській облдержадміністрації / П. Мельник // Голос України. – 2009. – 29 жовт. – С. 3.
180. Михальчук В. Борис Клімчук: «Волиняни багато працюють – і їм воздається» / В. Михальчук // Волинь-нова. – 2012. – 26 жовт. – С. 6.
181. Місцеве самоврядування: пошуки та здобутки : зб. матеріалів та док. / за заг. ред. М. О. Пухтинського, О. В. Власенка. – К. : Атіка, 2007. – 895 с.
182. Мороз О. Б'ютівцям Волині викручують руки / О. Мороз // Віче. – 2006. – 4–10 трав. – С. 7.

183. Мотренко Т. Запровадження системи управління якістю в органах виконавчої влади / Т. Мотренко // Бюрократ. – 2006. – № 11–13. – С. 2–11.
184. Нагорний О. Борис Климчук: Справи посольські і думи волинські / О. Нагорний // Волинь-нова. – 2009. – 5 верес. – С. 4.
185. Нагорний О. За що позбавили депутатства Банаду і Янка? / О. Нагорний // Волинь-нова. – 2008. – 27 берез. – С. 4.
186. Нагорний О. Політичні пристрасті в обласній раді продовжаться? / О. Нагорний // Волинь-нова. – 2010. – 2 листоп. – С. 4.
187. Нагорний О. Справа міського голови: хабар чи провокація? / О. Нагорний // Волинь-нова. – 2009. – 21 трав. – С. 2.
188. Нагорний О. Справа міського голови: хабар чи провокація? / О. Нагорний // Волинь-нова. – 2013. – 17 січ. – С. 3.
189. Нагорний О. Чи є порозуміння між прокуратурою і службою безпеки? / О. Нагорний // Волинь-нова. – 2008. – 22 трав. – С. 3.
190. Остапчук Н. Афган Алієв: «Хочу повернути довіру людей до влади» / Н. Остапчук // Наш край. – 2009. – 6 серп. – С. 1.
191. Остапчук Н. Кому це потрібно? / Н. Остапчук // Наш край. – 2008. – 16 серп. – С. 2.
192. Панасюк М. Андрій Турак: «За 8 років головування Грицюка Ківерцівський район був зруйнований дотла...» / М. Панасюк // Вільна думка. – 2006. – 19 трав. – С. 2.
193. Пирожик О. Анатолій Грицюк підбив підсумки року роботи / О. Пирожик // Волинь-нова. – 2007. – 17 трав. – С. 2.
194. Пирожик О. А чотири райони – не мають жодного депутата // Волинь-Нова. – 2006. – 11 квіт. – С. 1.
195. Пирожик О. Найкраща політика – це відстоювання інтересів волинян / О. Пирожик // Волинь-нова. – 2007. – 27 листоп. – С. 4.
196. Пирожик О. П'ята «атака» на Володимира Банаду / О. Пирожик // Волинь-нова. – 2006. – 9 груд. – С. 3.
197. Пирожик О. То що і кого захищав у Луцьку Іван Плющ? / О. Пирожик // Волинь-нова. – 2007. – 22 листоп. – С. 3.
198. Пирожик О. Хто винен у зриві сесії обласної ради? / О. Пирожик // Волинь-нова. – 2008. – 8 трав. – С. 2.
199. Пирожик О. Хто і за чію відставку збирає підписи? / О. Пирожик // Волинь-нова. – 2006. – 2 верес. – С. 2.
200. Пирожик О. Чи є господар у місті? / О. Пирожик // Волинь-нова. – 2006. – 10 серп. – С. 2.
201. Пирожик О. Чому Богдан Шиба вийшов із «Батьківщини»? / О. Пирожик // Волинь-нова. – 2008. – 27 трав. – С. 2.
202. Пирожик О. Чому не відбулася позачергова сесія? / О. Пирожик // Волинь-нова. – 2006. – 12 жовт. – С. 2.
203. Пирожик О. Що показали вибори до районних рад? // Волинь-нова. – 2006. – 13 квіт. – С. 2.
204. Пирожик О. Як Іван Плющ захищав Президента / О. Пирожик // Волинь-нова. – 2007. – 20 листоп. – С. 2.
205. Потурай О. В обласній раді буде нова більшість? / О. Потурай // Волинь-нова. – 2006. – 16 листоп. – С. 2.
206. Потурай О. У Волинській облраді революція іде... / О. Потурай // Вільна думка. – 2006. – 1 груд. – С. 1, 8.
207. Рогуцький В. Як губернатора першим номером обирали / В. Рогуцький // Волинь-нова. – 2010. – 2 жовт. – С. 3.
208. Романчук О. Хабарництво // О. Романчук // Волинська газета. – 2008. – 18 верес. – С. 2.
209. Романюк Н. Бій за Банаду останнім не буває! / Н. Романюк // Віче. – 2006. – 14–20 груд. – С. 4.
210. Романюк Н. Не показувати зверхності та пихатості / Н. Романюк // Віче. – 2006. – 23–29 листоп. – С. 3.

211. Романюк Н. Реформа чи ще один волинський «дерибан»? / Н. Романюк // Віче. – 2006. – 29 черв. – 5 лип. – С. 3.
212. Романюк Н. Такий бажаний і привабливий мандат... / Н. Романюк // Волинь-нова. – 2010. – 21 жовт. – С. 4.
213. Садовий С. Почути кожного / С. Садовий // Уряд. кур'єр. – 2006. – 30 листоп. – С. 12.
214. Сергій Яручик: «Європейський вибір Боратина» // Місцеве самоврядування. – 2012. – № 11. – С. 6–9.
215. Скоклюк С. Знову голову не обрали / С. Скоклюк // Вісті Ковельщини. – 2006. – 4 трав. – С. 2.
216. Тарасюк: Секретаріат Ющенко намагається знищити Народний Рух // Волинь-нова. – 2008. – 8 листоп. – С. 4.
217. Уліцький В. Верховна Рада здала Крим / В. Уліцький // Волинь-нова. – 2010. – 29 квіт. – С. 3.
218. Уліцький В. Кривецький таки іде в мери / В. Уліцький // Волинь-нова. – 2006. – 11 лют. – С. 2.
219. Уліцький В. Чому на мери Луцька йде аж три бютівці? / В. Уліцький // Волинь-нова. – 2006. – 25 лют. – С. 3.
220. Чап'юк Р. Україна і совість – визначальні для Анатолія Грицюка / Р. Чап'юк // Волинь-нова. – 2012. – 13 верес. – С. 6.
221. Чуб І. Богдан Шибя: «Я не запропоную Антону Кривецькому другу роль» / І. Чуб // Віче. – 2006. – 6–12 квіт. – С. 2.
222. Чурило О. Новий стадіон / О. Чурило // Волинська газета. – 2008. – 2 жовт. – С. 14.
223. Щесняк С. Перемогли не «регіонали». А народ / С. Щесняк // Україна молода. – 2006. – 29 берез. – С. 4.
224. Юлія Тимошенко: «Ми підніmemo село, підніmemo наші міста і селища, поставимо їх міцно на ноги» // Уряд. кур'єр. – 2009. – 8 верес. – С. 4.
225. Юрчук Р. Другого Алчевська у Луцьку не буде / Р. Юрчук // Волинь-нова. – 2008. – 6 верес. – С. 7.
226. Яворська В. Газету позбавляли фінансування за критику? / В. Яворська, А. Лісова // Волинь-нова. – 2007. – 16 січ. – С. 1.
227. Якименко М. Борис Клімчук: «Ми будуємо нову Волинь» / М. Якименко // Голос України. – 2013. – 16 берез. – С. 6.

Висновки

За двадцять років інститут місцевого самоврядування на Волині пройшов складний шлях від запровадження до самоствердження. За політико-правовими аспектами цей період можна поділити на такі етапи: перший – 1990–1992 рр.; другий 1992–1994 рр.; третій 1994–1995 рр.; четвертий 1995–1996 рр.; п'ятий 1996–2004 рр.; шостий 2004–2006 рр.; сьомий 2006–2010 рр.

Перший етап бере свій початок з місцевих виборів 1990 р., за результатами яких були сформовані перші демократичні ради. Ці вибори дали можливість опозиційним до тодішньої компартійної влади представникам (в основному членам Народного Руху України) стати депутатами місцевих рад, відповідно, реально впливати на здійснення місцевої політики. Хоча, на відміну від галицьких областей, де опозиція здобула перемогу і її представники очолили місцеві ради, на Волині успіхи опозиції були значно скромнішими. Відповідно влада й надалі залишилася у компартійних функціонерів. Однак, компартійно-радянська більшість, не маючи стратегічної лінії, поступово втрачала контроль за ситуацією, вона фактично спиралася тепер не на реальну силу, а на окремих секретарів партійних комітетів, які ще зберігали владу після обрання на керівні посади у місцевих радах.

Разом з тим, у компартійному таборі відбулося розмежування на: а) прихильників політико-економічних змін при збереженні домінування КПУ; б) комуністів-консерваторів, які не допускали втрати монополії КПУ. Обидві течії вели боротьбу за збереження Радянського Союзу і не бачили Україну самостійним державним організмом. Скориставшись ситуацією, Демократичному блоку разом з першою групою комуністів Волинської обласної Ради народних депутатів вдалося не допустити обрання головою вищого представницького органу краю першого секретаря обкому Компартії Л. Павленка та домогтися обрання на цю посаду В. Блаженчука – людину, сприйнятливую до політичних компромісів та конструктивного діалогу з опозицією. Таким чином, в області завершилася ера домінування Компартії у владних інституціях, а влада на місцях перейшла до Рад народних депутатів.

З відновленням державної незалежності перед Україною постало завдання вирішити цілий комплекс проблем політичного та соціально-економічного характеру. Найперше, сформувати ефективну систему публічної влади із розвинутим місцевим самоврядуванням – невід'ємним складником демократичного устрою. Через відсутність Конституції, цей процес носив несистемний характер, що супроводжувався формуванням органів влади під главу держави. Це свідчило про відсутність стратегії розвитку вітчизняного місцевого самоврядування, невизначеність національної моделі муніципальної влади.

Актуальною проблемою того часу було питання організації виконавчої влади в центрі та створення її дійової вертикалі на місцях. Указ Президії Верховної Ради України від 26 серпня 1991 р. «Про тимчасове припинення діяльності Компартії України» вніс суттєві зміни у суспільно-політичне життя України та області. Голови рад народних депутатів були звільнені від обов'язків перших секретарів комітетів компартії, після чого вони були поновлені на посадах голів виконкомів. Тобто місцева влада у цей початковий період державотворення кон-

центрувалася в особі єдиного керівника, який обіймав дві посади – голови ради і голови виконкому.

Однак, найсуттєвішим недоліком тогочасного місцевого самоврядування було те, що представницькі органи, обрані в умовах однопартійної системи за часів СРСР, продовжили своє функціонування уже в абсолютно нових політико-економічних умовах іншої держави. Ця фундаментальна суперечність стала головним гальмом подальшого розвитку Української держави, її регіонів і територій.

Другий етап пов'язаний з реформуванням системи публічної влади на районному та обласному рівнях. Після обрання Президентом України Л. Кравчука постає гостра необхідність у створенні дієвої вертикалі виконавчої влади, підпорядкованої главі держави. Адже молода країна отримала у спадок радянську модель влади, обрану в 1990 році. Зрозуміло, що така бюрократично-адміністративна система не могла задовольняти новообраного главу держави, не відповідала суспільно-політичним реаліям та не сприяла динамічному розвитку державотворчих процесів. З метою створення президентської вертикалі влади був запроваджений інститут представників Президента України в областях та районах з відповідним розмежуванням між державними органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування. На обласному та районному рівнях були утворені місцеві державні адміністрації, до яких перейшли виконавчо-розпорядчі функції, які належали до компетенції виконкомів місцевих рад, що були ліквідовані.

Главами місцевих держадміністрацій було призначено цілу групу депутатів Волинської обласної ради. Відповідно, були обрані нові керівники представницьких органів. Після того, як В. Блаженчук був призначений представником Президента в області, доволі несподівано для волинського політикуму головою обласної Ради було обрано Б. Клімчука. Відтепер, згідно з принципом поділу гілок влади, на обласному та районному рівнях публічного управління влада здійснювалася під керівництвом двох керівників: глави місцевої держадміністрації та голови відповідної ради.

Зазначена структура владної побудови була не зовсім ефективною через одночасне існування нової інституції – представництва Президента України та рад народних депутатів. Ситуація ускладнювалася ще й тим, що під запровадження нового інституту не була підведена достатня законодавча база, а здійснені політичні реформи не забезпечувалися активним конституційним процесом. Наприклад, інститут представників Президента був введений у 1992 році, а його підпорядкування Кабінету Міністрів відбулося лише через рік. У результаті настав так званий «період двовладдя» – в областях та районах, де дві керівні посади займали представники чи прихильники протилежних політичних сил, виникло протистояння, яке нерідко набирало форм відкритої боротьби за верховенство на відповідних територіях, що вкрай негативно позначалося на соціально-економічному розвитку останніх. Волинь не стала винятком у цьому процесі. У результаті конфлікту, під тиском більшості у радах, окремі глави райдержадміністрацій змушені були піти у відставку.

Третій етап започаткував Закон України «Про формування місцевих органів влади і самоврядування», яким відроджувалася «радянська» модель публічної влади на обласному та районному рівнях публічного управління. Замість

місцевих державних адміністрацій відновлювалися виконавчі комітети обласних і районних Рад, на які, окрім функцій місцевого самоврядування, поклалися функції органів державної влади. Уперше голови цих Рад обиралися безпосередньо населенням відповідних областей і районів, що суттєво підвищувало їх легітимність та усувало двовладдя. Місцеві вибори проводилися відповідно до нового закону «Про вибори депутатів і голів сільських, селищних, районних, міських, районних у містах, обласних Рад» від 24 лютого 1994 року. Вперше і в останнє у новітній історії нашої області волиняни обирали всіх керівників органів місцевого самоврядування, які одночасно очолювали представницькі та виконавчі органи.

Головою обласної ради було обрано Б. Клімчука. Представникам національно-демократичних сил вдалося перемогти на виборах двох міських рад (міст обласного значення) та двох районних рад. Це було їхньою скромною перемогою. Однак, у більшості районів, через різні обставини, представники демократичних сил не змогли протиставити старій бюрократії гідних опонентів – людей авторитетних, нового мислення, що, зрештою, й визначило легітимне повернення до влади (але тепер більш сильної) представників «старої гвардії» – у минулому секретарів райкомів компартії, з вимогами відставки яких ще зовсім недавно по області вирували велелюдні мітинги. Це, у свою чергу, й надалі консервувало старі компартійні підходи щодо управління відповідними адміністративно-територіальними одиницями та негативно впливало на динаміку розвитку територій. У цей час розпочалася багатолітня конфронтація між представниками опозиції, що проходила по лінії двох найпотужніших партій НРУ–УРП.

З метою відновлення вертикалі виконавчої влади Указом Президента Л. Кучми від 6 серпня 1994 р. «Про забезпечення керівництва структурами державної виконавчої влади на місцях» главі держави були підпорядковані голови районних і обласних рад.

Однак, така система організації публічної влади проіснувала недовго. З ухваленням 8 червня 1995 р. Конституційного Договору між Верховною Радою України і Президентом України про основні засади організації та функціонування державної влади та місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України розпочався *четвертий етап*. Зважаючи на встановлені Договором повноваження Президента, Україна стала фактично президентською республікою. Обласні та районні Ради позбавлялися виконавчих органів, натомість знову було відновлено інститут обласних та районних державних адміністрацій. Таким чином, виконавчі функції від обласної Ради знову перейшли до облдержадміністрації. У результаті цього кроку представницький орган регіону, як і раніше, позбавлявся виконавчої структури, що суттєво обмежувало його роль у системі публічної влади. Така ж модель публічної влади запроваджувалась і на районному рівні.

Голови державних адміністрацій та їх заступники призначалися на посади і звільнялися з посад Президентом України. Відповідно до статті 46 Договору головами місцевих державних адміністрацій призначалися обрані голови обласних і районних Рад. Таким чином Б. Клімчук до прийняття Основного Закону суміщав дві посади – голови обласної Ради та облдержадміністрації.

П'ятий етап пов'язаний з прийняттям 28 червня 1996 р. Конституції України, що передбачало істотні зміни в організації та здійсненні державної влади

та місцевого самоврядування. З прийняттям Основного Закону місцеве самоврядування отримало конституційний статус, стало однією із засад конституційного ладу нашої держави. Практичне застосування самоврядного механізму стало можливим з прийняттям у 1997 р. Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні». Конституція України, визначаючи право територіальних громад здійснювати місцеве самоврядування через сільські, селищні та міські ради та їхні виконавчі органи, водночас позбавила можливості мати свої власні виконавчі органи – районні та обласні ради, хоч і визнала їх органами місцевого самоврядування. Тобто, всупереч міжнародній політико-правовій практиці та основним документам, що регулюють функціонування місцевого самоврядування, насамперед Європейської хартії місцевого самоврядування, органи місцевого самоврядування України на обласному та районному рівнях не мають своїх виконавчих органів. Відповідно вони зобов'язані делегувати це право місцевим держадміністраціям. У результаті на субрегіональному та регіональному рівнях публічне управління здійснюється не органами місцевого самоврядування, а районними та обласними державними адміністраціями, що ставить під сумнів саме існування місцевого самоврядування на цих рівнях. Така владна модель свідчить про її суттєву невідповідність європейській сутності місцевого самоврядування, невід'ємною ознакою якої є наявність власної адміністрації, підпорядкованої та підзвітної обраним представницьким органам.

Така модель, за якої відбулося фактичне привласнення державою більшості за своєю природою самоврядних повноважень, заклала перманентний недосконалий механізм функціонування публічної влади на регіональному та субрегіональному рівнях. Наслідком такої суперечності є «проблематичність» взаємовідносин між райдержадміністраціями та органами місцевого самоврядування на рівні сіл, селищ і міст районного значення, а також між облдержадміністраціями та органами місцевого самоврядування міст обласного значення й обласними радами.

Закладений у Конституції механізм публічної влади не ліквідував так званого «роздвоєння» регіональної влади та не сприяв формуванню ефективного механізму надання населенню повноцінних публічних послуг. Такий підхід консервував в Україні централізовану модель виконавчої влади з неповноцінним місцевим самоврядуванням, що свідчило про відсутність у тогочасної політичної еліти України прагнення продовжити курс на демократизацію всіх сфер суспільного життя та побудову громадянського суспільства, які неможливі без проведення процесів децентралізації і деконцентрації та роздержавлення місцевого самоврядування на основі принципу субсидіарності.

Незважаючи на те, що обласні та районні ради мають іншу, ніж сільські, селищні, міські ради природу, у Конституції не передбачалося запровадження регіонального самоврядування, що не відповідало парадигмі муніципальної влади, європейській практиці та консервувало невідповідність юридичного та фактичного стану самоврядування на регіональному рівні.

Запроваджена в Україні модель організації публічної влади кардинально відрізнялася від процесів, що проходили в той час у колишніх соціалістичних країнах, що взяли курс на децентралізацію державної влади та формування дієвого місцевого та регіонального самоврядування, а, відповідно, дієвого громадянського суспільства.

Цей етап був періодом відносної політичної стабільності, що характеризувався переважанням у депутатському корпусі Волинської обласної ради великої кількості безпартійних депутатів, в основному лікарів та голів колгоспів, які діяли в автономному від жителів області режимі, оскільки були невідомими жодній політичній силі чи громадській організації. Їхні дії визначальним чином залежали від вказівок начальства за основним місцем роботи. Через відсутність дієвого механізму позбавлення депутатських повноважень вони мали надійний захист від несподіванок.

Вибір волинян на користь таких депутатів певним чином можна пояснити збайдужінням виборців до політичних партій. Адже політичне піднесення, пов'язане з першими демократичними виборами, що продовжилося, однак, уже значно меншою мірою під час виборів 1994 року, зійшло нанівець під час виборчих кампаній 1998 та 2002 років. Адже люди не бачили серйозних політичних сил, з якими можна було пов'язати своє майбутнє. Відповідно перевага надавалася не ідеологічним засадам та програмам, а іншим критеріям – тим кандидатам, які користувалися повагою та були авторитетними і знаними серед громадян. Найбільш привабливим у цей період став імідж позапартійного, так званого «незалежного кандидата».

Шостий етап пов'язаний з подіями Помаранчевої революції. Вийшовши на майдани, вулиці, площі – від Луцька до найменшого села в період з 21 листопада 2004 р. по 23 січня 2005 р., волиняни довели свою повну відповідність конституційному твердженню, що саме народ, і ніхто інший, здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та місцевого самоврядування, і що ніхто, згідно з Основним Законом, не може узурпувати державну владу.

Особливо складним був кінець 2004 року, коли держава пройшла випробування на міцність демократії. Обласна рада та інші органи місцевого самоврядування були тими органами, що не дали дестабілізувати обстановку в надзвичайно складний період. Всі вони заявили свою чітку позицію щодо недопущення фальсифікацій на виборах та підтримки В. Ющенка на посаду Президента України.

Однак після перемоги в середовищі помаранчевих сил розпочався процес конфронтації, пов'язаний з кадровою політикою голови облдержадміністрації В. Бондаря, який, на думку окремих членів коаліції, відійшов від базових принципів призначення керівників органів виконавчої влади.

Сьомий – пов'язаний із запровадженням принципово нової системи місцевих виборів – пропорційної із закритими списками на регіональному та місцевому рівнях у 2006 р., що мало як позитивні, так і негативні фактори. Розвиток суспільно-політичної ситуації після виборів міських, районних та обласних рад за закритими партійними списками показав, що ця виборча система не принесла в органи місцевого самоврядування бажаних результатів, у першу чергу, з точки зору їх ефективності та відповідальності. Фактично виборці голосували саме за партію, а не за окремих кандидатів, адже їм була доступною інформація лише про перших п'ять представників виборчого списку. Крім того, вони не мали жодної можливості впливати на розташування депутатів у списках. Така «закритість» відкрила шлях для залучення у виборчі списки практично всіх учасників виборчих перегонів людей, далеких від політики, але наділених високою платоспроможністю, з метою одержання разом з мандатом впливу на прийняття рішень у власних бізнесово-корпоративних інтересах. Купівля прохідних місць

у списках згодом стала головною причиною викривлення волі виборців, адже ці депутати з легкістю міняли фракційну належність, переходячи до інших політичних груп, голосували всупереч партійній дисципліні тощо. Крім того, залишилася незмінною процедура обрання голів громад (за принципом відносної більшості), що й надалі консервувало суттєвий недолік – їх низьку легітимність.

Боротьба за владу, що вилася у протистояння голів облдержадміністрації та облради – В. Бондаря та А. Грицюка, набрала небачених в історії представницького органу Волині форм, що вкрай негативно позначилося на діяльності Волинської обласної ради. При цьому основні суперечності виникали через різне розуміння цими керівниками меж повноважень очолюваних ними органів та їх функціональної спрямованості. Найбільш проблемними стали питання належності окремих об'єктів комунальної власності, бюджетні відносини, земельні питання. Відповідно, розмежування між політичними силами в обласній раді проходило не за ідеологічними, а за майновими, кадровими, фінансовими та іншими бізнесово-корпоративними чинниками, що остаточно розмежували учасників помаранчевої коаліції.

Підсумовуючи, слід зазначити, що місцеве самоврядування у Волинській області з 1990 по 2010 роки пройшло складний шлях від системи органів радянської влади до самостійної форми публічної влади. Однак, воно так і не стало дієвим інститутом муніципальної влади, котрий виконує суспільне замовлення щодо ефективного управління місцевими справами. Проблема насправді є доволі серйозною, визначальною для подальшого розвитку територій та становлення громадянського суспільства. Адже без існування реального, а не декларативного самоврядування, яке спроможне вирішувати питання, віднесені Конституцією до його компетенції, вести мову про європейський вектор розвитку України видається недоречним. Іншими словами, допоки територіальні громади, в яких мешкають громадяни держави, залишатимуться неспроможними здійснювати ефективно управління у своїх населених пунктах самостійно, без зовнішнього втручання, тенденції деградації українського села, селища, невеличкого містечка продовжуватимуться.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
РОЗДІЛ 1. ПЕРШЕ СКЛИКАННЯ (1990–1994 рр.)	8
Вступне слово голови Волинської обласної Ради В. Блаженчука	8
1.1. Вони були першими	10
Вступне слово голови Волинської обласної Ради Б. Клімчука	47
1.2. Новий голова обласної Ради	49
Депутати обласної ради (1990–1994 рр.)	73
Голови міських (міст обласного значення) та районних рад (1990–1994 рр.)	78
Список використаних джерел і літератури	80
РОЗДІЛ 2. ДРУГЕ СКЛИКАННЯ (1994–1998 рр.)	86
Вступне слово голови Волинської обласної Ради Б. Клімчука	86
2.1. Повновладдя місцевого самоврядування	88
2.2. Місцеве самоврядування у конституційному статусі	108
Депутати обласної ради (1994–1998 рр.)	121
Голови міських (міст обласного значення) та районних рад (1994–1998 рр.)	123
Список використаних джерел і літератури	124
РОЗДІЛ 3. ТРЕТЄ СКЛИКАННЯ (1998–2002 рр.)	128
Вступне слово голови Волинської обласної Ради В. Дмитрука	128
3.1. Позапартійні ради	130
Депутати обласної ради (1998–2002 рр.)	163
Голови міських (міст обласного значення) та районних рад (1998–2002 рр.)	165
Список використаних джерел і літератури	166
РОЗДІЛ 4. ЧЕТВЕРТЕ СКЛИКАННЯ (2002–2006 рр.)	170
Вступне слово голови Волинської обласної ради В. Дмитрука	170
4.1. Напередодні великих перемін	172
4.2. Помаранчева революція та її наслідки	204
Депутати обласної ради (2002–2006 рр.)	234
Голови міських (міст обласного значення) та районних рад (2002–2006 рр.)	237
Список використаних джерел і літератури	238
РОЗДІЛ 5. П'ЯТЕ СКЛИКАННЯ (2006–2010 рр.)	244
Вступне слово голови Волинської обласної ради А. Грицюка	244
5.1. БЮТівське домінування	246
5.2. Конфронтація і дестабілізація	271
Депутати обласної ради (2006–2010 рр.)	332
Голови міських (міст обласного значення) та районних рад (2006–2010 рр.)	335
Список використаних джерел і літератури	336
ВИСНОВКИ	344

Наукове видання

Малиновський Валентин Ярославович

**Становлення і розвиток
місцевого самоврядування
у Волинській області
(1990–2010 рр.)**

Монографія

Редактор Віктор Федосюк
Коректор Наталія Пушкар
Технічний редактор Олександр Більчук

Формат 70x100/16
Ум.-друк. арк. 28,36
Наклад 1000 пр. Зам. № 59
Видавництво «Ініціал»
просп. Волі, 2, м. Луцьк, 43025, Україна
Тел. (0332) 77-05-88
Реєстраційне свідоцтво ДК № 433,
видане 24.04.2001 р.